Lectura aurea domini Angeli de Perusio super titulo de Interdictis. ff. noui.

¶ Incipit lectura aurea et peregrina super. xliii. et. xliiii. ff. novi. Clarissimi iurisconsulti domini Angeli de ubaldis de perusio.

¶ De interdictis seu extraordinariis actionibus que pro his competunt. Rubrica.

In rubrica

ibi. Seu. hec dictio seu venit ampliatiue. non expositiue vel disiunctiue. sic supra de au. et arg. ie. l. si quis ita legauerit.

In glosa

rubrice ibi. Qualiter de iure ciuili agi. s. de possessione. ¶ In ea ibi Plerumque. i. regulariter ¶ In ea. in fi. no bene illaz glo. magistraliter que te docet quot sint remedia tam de iure ciuili quam de iure pretorio introducta ad auocandam possessionem nostram apud alios constitutam. Tu adde aliud remedium. l. si coloni. C. de agri. et censi. lib. xi.

In glosa secunda

Rubrice ibi. Respondeo solenitatis. de his et no insti. ea. in prin. et hec responsio est satis bona. et et sequens. et tene quod ius ¶ In ea. ibi. Inter duos reddi. Sed quo cognosces interdictum ab edicto. dic quod interdicta sunt omnia verba que in hoc libro ponuntur. Et hoc sine dubio. vt supra de in. diem. adiec. l. imperatores. sed si inuenies aliquod extra hunc librum dic quod illud dicitur interdictum cuius verba sunt prohibitiua aut imperatiua de aliquo faciendo vel non faciendo. et ita inteneues in quolibet. verba autem edicti nec imperant nec vetant. sed post factum propositum. statuit edictum quid iuris esse debeat. de quo supra de ope. no. nun. l. i. in prin. et Bar. ibi sed non ita clare. probatur hec cognitio et differentia insti. eo. in prin. coniuncto §. sunt autem. ¶ In ea. ibi. Licet quidem dicant et male. nam licet actio in factum locum cuiuslibet interdicti posset proponi. non tamen est sublatum remedium interdicti. vt. l. pretor §. nonnulla. supra de ope. no nun. vbi est casus. vnde potest agere quis quolibet cumque ipsorum remediorum velit. vt. j. de regu. iur. l. nemo. ex his. §. quotiens. et j. vti pos. l. i. §. restituende. et in l. pe. §. cum pretor. j. ne vis fiat ei. ¶ Non ob. l. pe. et fi. C. eo. quia ibi negatur posse interdictum proponi. ¶ Nos sunt alia. Ang.

Videamus.

Pro summario et lectura legis diuide in quinque partes. In prima ponitur pro quibus rebus sunt proposita interdicta. In secunda ad quid competant pro illis eisdem rebus. In tertia cuius temporis in interdicto consideratur possessio. In quarta numquid interdicta sint realia vel personalia mere. In quinta et vltima quanto tempore finiantur. Et illud sit pro summario intellectu. quia hec. l. non recipit congruam summationem. ¶ In tex. ibi. Aut publicorum. hic videtur quod infra. de iniur. l. sane. vbi ad priuatas causas accommodata sunt interdicta. non autem ad publicas. ¶ Sed soluit quod illud est restringendum ad interdictum vti possidetis et vtrobi. et plura alia que continent solam vtilitatem priuatorum. tamen multa alia. cum publici iuris introducta sunt. et hic. et ita soluit glo. ibi. et bene.

In. §.

interdicta. ibi. Videantur concepta. hoc est verum preterquam in interdicto vnde vi cuius verba sunt in personam scripta: nec potest agi illo interdicto nisi contra spoliatorem. vt infra de vi et vi arma. l. cum a te. licet de iure canonico. si possessio peruenisset ad immediatum successorem male fidei. posset ille successor conueniri sicut expulsor. sed non illo interdicto sed condictione ex canone reintegranda. iii. q. i. et. e. sepe. extra de resti. spo. hic vt ibi per Inno. et Io. an. Ang.

Interdictorum.

Hic ponitur illa subdiuisio interdictorum. et multum clara. et non post summari. et ideo diuide eam per partes que clare sunt. ¶ In tex. ibi. Vel officii tuendi causa. dicit glo. quod homini debet. vt. l. sermo eo lege. supra de ser. exportan. et de hoc no. infra de libe. homi. exhiben. l. iii. §. si quis eum. in glo. in verbo germana. et supra de inoffi. testa. l. ii. in glo. in verbo pietate. Et quot modis sumatur officium. dic vt. l. i. supra. de iurisdictio. omnium iudi. Et facit illud tex. ad. q. nulem. in. l. vt vam no. per Guil. supra. de iusti. et iur. Ang.

Quedam interdicta.

¶ Interdicta de quibus fit hic mentio. non sunt solummodo possessoria. sed proprietatis causam continent. h. d. ¶ Et enim quero quare ista interdicta dicantur continere causam proprietatis: et dic quod cum ago interdicto de itinere actuque priuato. ex primo capite illius interdicti habeo necesse probare proprietatem vt. l. ii. §. hoc autem infra de itine. actuque priua. et cum ago de loco sacro vel religioso non attenditur possessio agentis. quia sacrum vel religiosum possidere non possum sed attenditur dominium vel quasi quia sine veritate proprietatem habere non possumus. vt insti. de re. diui. §. nullius et ista fuit sententia gl. hic in verbo De libe ris ¶ Secundo est videndum an sententia lata in petitorio pariat exceptionem in possessorio et glo. hic tenet quod sic et bene. ¶ Contrarium no. in l. incerti. dicit hic per Bar. ¶ E conuerso autem sententia lata in mero possessorio non preiudicat in petitorio vt per Bar. in l. naturaliter in. §. nihil commune. ff. de acquir. pos. et in l. incerti. C. de inter dic. dic vt in qualibet eius no. ¶ In tex. ibi. Velut de itinere actuque priuato. et similia de quibus dictum est supra. Unde concludo quod quedam interdicta etiam ad rem familiarem pertinentia sapiunt causam proprietatis. Et qualiter in eis fiet missio contra contumacem. Unde in Spec. de primo et secundo decre. §. videndum. v. Item que tunt in. iii. colum. in secunda parte. ¶ In glo maiori ibi. Item effectus. Conclusio ergo glo. est quod illa interdicta que sapiunt proprietatem. cum sapiunt in duobus. Primo quia in processu oportet examinari causam dominii et que ti de ipso dominio vel quasi. Secundo in effectu quia sententia lata in tali possessorio sunt et nectuntur cum proprietate quia ex quo de proprietate oportet principaliter inquiri in cognitione cause et plenarie. Sed quo potest inquiri de ... latione aliter quam per quasi possessionem. Cum hec que possessoria sapiunt causam proprietatis: dic vt no. in. l. i. C. quorum bo. vbi glo. ponit qualiter probatur filiatio. et no. in l. fi. ... de his qui sunt sui vel alie. iur. per Bar. Inno. et Io. an. in. c. michael. extra de fil. presby. Ang.

Hec autem.

In §. adipiscende possessionis. ibi. Ante non sunt nacti possessionem. Cum igitur questio ex. l. edicto ... an sit mere possessoria adipiscende possessionis bonorum que possidebantur per defunctum tempore mortis sue. Concedat institutus heres vel alter qui beneficium ... gis pati ... vt mortuo testatore si possessionem rerum fuit adeptus et cecidit ab ea. non inueniet beneficium illius legis quia succumbet. Et idem dicas in quolibet alio cui competit possessorium adipiscende. tene menti. Idem dicas in emptore cui per venditionem fuit tradita possessio. et per consequens liberatus fuit de obligatione qua venditor erat astrictus ad tradendum. quia si cadit a possessione. non debet contra venditorem habere recursum vt tradat: etiam si ad ipsum venditorem possessio fuisset reuersa quia obligatio iam extincta per satisfactionem non reuiuiscit vt infra. de verbo oblig. l. inter stipulantem §. sacram sed alio remedio opus est de quo plene supra. de contrahen. emp. l. si cum fundum. et glo. in. l. ab emptione supra. de pac. ¶ In tex. ibi. Quod est de pignoribus. s. inuectis et illatis a colono in predium rusticum sibi locatum et postea translatum in alios nam contra illos alios agitur interdicto Saluiano non autem intelligas de inuectis et illatis per inquilinum in predium vrbanum:

quod contra possessores illorum pignorum interdictum non est [illegible] petere salutarium. vt. l. certi iuris. C. loca. quod nota. ¶ In tex. ibi. Ex hoc eodem genere. s. adipiscende possessionis. et sic patet quod in persona defuncti potest esse interdictum recuperande ex vno facto et ex eodem commisso in persona heredis competit interdictum adipiscende. nec mirum quod possessio nunquam fuit hereditatis et per consequens non transiuit in heredem. vt. l. i. §. scenola. [illegible] si quis testa [illegible] et sic [illegible] fuit. et ideo mirum si defuncto competit possessorium recuperande heredi autem adipiscende. ¶ In gl. Recuperande. in Sub hoc titulo glo. exponit. i. post hunc titulum. et bene quod alii dicunt iurisconsultum salarium non posset quod in hoc titulo nihil ponitur de interdicto recuperande nisi vt ponit hec litera. ¶ Iste tex. allegatur quod si testis dicit quedam fuisse commissa sub domino vel sub palatium: quod causa vitande contrarietatis illud sub. exponitur pro post si post dominum seu palatium apparent illa fuisse commissa. Et idem in testibus qui dicunt aliquid fuisse commissum ante nuptias vel post et ante guerra vel post vt no. [illegible] si cer. peta. l. x. in. §. creditum. ¶ In glo. fi. ibi. Vi est interdictum ne vis fiat et hoc exemplum est optimum nam per illud interdictum violentia passo subuenitur tripliciter. Primo quando non est admissus vt mitti debet. Secundo quando missus turbatur in possessione. Tertio quando fuit expulsus vt reponatur in possessionem. Et sic illud interdictum prouidet vt missus possessionem adipiscatur et si perdidit debeat restitui et si turbatur debeat manutenere et sic posset dici illud interdictum non solum duplex sed etiam triplex. Ang.

1 **Interdictis.** ¶ In tex. ibi. Eunde ro[illegible] habetur. s. aduersus bone fidei possessorem et hoc tollit contrarium nam aduersus malefidei habetur ratio fructuum incontinenti. et quo possessor fuit possessionem adeptus vt. l. i. §. ex die. ff. de vi et vi arma. Et ideo non est verum quod glo. magna hic dicit quod specialiter sit in illo interdicto sed solum fuit facta inter bonefidei et malefidei possessorem lite contestata. ¶ Nota glo. finalem quod est magna. ¶ In glo. i. ibi. Et lex in eis interdictis contestata et hoc procedit contra bonefidei possessorem sed contra malefidei non exigitur contestatio cum teneatur de fructibus ante litem contestatam perceptis. Jm Jaco. de rauis de quo per Cy. C. de rei vendi. l. certum. ¶ In glo. ii. ibi. Que est petere immo non est contra nec est in contrario quod specialiter quam ibi agebatur petere violentia et sic malefidei possessorem merito ex die illa violentie habebatur ratio fructuum. Et eodem modo respondetur ad contrarium sequens. ¶ In ea. ibi. quod omnia personalia sunt subaudi semper in rem scripta vt vidisti in l. i. supra eo. ¶ In ea. ibi. Ex die contestate litis et tenentur propter malam fidem si de ea probari potest. ¶ In ea [illegible] Tertia quod in loco. hec bona per quam patet quod glo. damnat opinionem illorum qui dicunt quod hodie sublata sunt interdicta. Potes etiam dicere quod hec glo. concludit oppositum dicti [illegible] est quod in loco interdictorum actio in factum est inducta et ita sensit dicere male quatenus sensit quod actio in factum esset exclusiua interdictorum vt dixi supra. C. eo. in glo. i. Ratio huius vsum in hoc est falsum vt ibi dixi. ¶ In ea. ibi. quod in a redditur. extra de verbo. §. [illegible] et hoc tollit contrarium. [illegible] §. fi. vbi quantum ad augmentum non reddunt penaliter et sic loquitur glo. hec sed quo ad contestationem bene est pena vt. d. l. [illegible] et de his regulis no. C. eo. l. ancem litis.

1 **Interdicta.** Illa sunt interdicta nostra quod ob delictum subiectorum potestati nostre contra nos intenduntur. et debet sua impensa opus tollere dominus quod ad seruus fecit vi aut clam et si sua impensa opus tollere non vult pati debet vt tollatur et noxe dedere vel et si pati non vult nec opus tollat factum seruum debet condemnari dominus quanti non iudex estimabit ac si ipse dominus opus fecisset. h. d. ¶ Vel sic interdicta contra dominum possunt proponi. Et quando et quid in condemnatione versetur et quale officium iudicis sit hac. l. explanatur. Ang.

¶ Quorum bonorum. Rub.

8 **Uper rubrica.** [illegible] titulo et sequentibus vide in Spe. de restitutione. §. nunc dicendum restat in. a. [illegible] in. iii. parte. ¶ In glo. rubrice. In solum istud inuenit. Nota bene quod nullum interdictum vniuersale inuenitur nisi interdictum quorum bonorum. Et ero quare hoc est vniuersale quod ad vniuersitatem [illegible] de per interdictum quorum bonorum auocare possumus vniuersaliter omnia bona et singulas res vt [illegible] §. i. sicut per petitionem hereditatis directe auocare possumus hereditatem totam et res [illegible] minimum. ff. de peti. heredi. Ang.

11 **It pretor.** Hic [illegible] refert [illegible] et ideo non potest firmari [illegible] tur ad excludendum hoc interdictum [illegible] vt in Spe. de positio. §. x. sequitur [illegible] hoc [illegible] tum in iii. parte. ¶ In glo. i. in fine. In rubrica. et patet in. l. i. C. eo. ¶ In glo. Subaudi bonorum [illegible] ctum denotat. nota hoc pro testibus dicentibus [illegible] aliquem possidere: nam de possessione [illegible] facti est et factum notat intelliguntur de possessione ciuili que non cadit in sensum sed solum [illegible] rationis de quo in l. stipulatio ista. §. hec quoque [illegible] bo. obli. et ibi dixi post glo. et Bar. et facit [illegible] vt. ff. de acqui. r. pos. ¶ In ea ibi §. sine decreto bonorum pos. decretalis recessi ab ista [illegible] nota [illegible] cesse quod index bonorum possessionem decernit quod agnoscatur coram eo vt l. fi. C. qui ad [illegible] bonorum possessio petantibus vt no. glo. [illegible] non est alibi C. de cura furio ¶ In glo. S[illegible] dere. ibi. l. non solum. §. quod vulgo. [illegible] ficit ad vsucapionem incipiendam seu inducendam et tunc perficitur titulo illo generali d. §. quod vulgo. et eo. in l. celsus. ¶ Sed [illegible] quod retinendo quod istud interdictum proponatur qui vsuceperit iusto errore ducente est hic [illegible] nam quod licet iustus error ad vsucapionem [illegible] temporis inducendam et perficiendam in [illegible] ctum est tamen non sufficit ad excludendum quorum bonorum vt ergo vsucapiens excludat vsuceperit titulo singulari puta pro emptore vel alio simili. Sed illa sine non est vel [illegible] pitatur sine titulo vero vsucapiens fit [illegible] vsucapientem hoc interdictum non competit [illegible] piscende possessionis vt. ff. §. proximo vnde [illegible] tet illi exceptio dolo facit et de qua in l. [illegible] exp. doli. et ibi dixi in tex. et glo. et in regula [illegible] reg. iu. in. vi. ¶ In ea ibi. Quare nec vsucapiens bona fo [illegible] et ista glo. est superflua et dic [illegible] a textu sed a commento. vel et si sit vsucapiens [illegible] dic quod loquitur de vsucapione rei mobilis [illegible] quentis agens nullam habet dominium [illegible] tal hoc interdictum et iste est verus intellectus [illegible] tere [illegible] quod bonorum possessori datur hoc interdictum contra possidentem de bonis olim hereditatis [illegible] pro possessore. Si tamen illud quod petitur [illegible] captum nec prescriptum. quod si sic repellitur [illegible] cio sicut repellitur agens publiciana ad rem [illegible] pit aut prescripta est vt. l. [illegible] de publicia. [illegible] Licet qui alienat malam fidem habeat. hoc [illegible] sed hodie mala fides auctoris singularis [illegible] ret singulari ad impediendam vsucapionem [illegible] ne. C. de prescrip. longi tem. auct. malefidei [illegible] ¶ In glo. fi. ibi. Nisi incommenti et [illegible] illud sit possessorium adipiscende: obstat [illegible] facie vt supra dixi. Ang.

Hoc interdictum. Hoc interdictum adipiscende possessionis

de possessionis est: et ad vniuersitatem bonorum: et non ad res singulares pertinet. h. d. ¶ In tex. ibi. Restitutorium. q. d. non prohibitorium vel exhibitorium: vt sic simpliciter non contradicat legislator. ¶ In tex. ibi. Non ad singulas res. subaudi tantum: et ita dicit hic glo. et bene. ¶ In gl. ff. de. j. de sur. l. hoc amplius et l. seq. soluit vt ibi. vel tene ad solutionem huius glo. Ang.

i **Interdicto.** Hoc interdicto non tenentur debitores hereditarij: sed rerum corporalium possessores. h. d. ¶ Dicit tamen Inno. debitores hereditarios solutionem denegantes. posse conueniri officio iudicis. de restitutione spolia. c. in literis. Et vbi sunt debitores annuatim: tunc quia in eis habetur quoddam morale: ad hoc et ipsi tenentur hoc interdicto si soluere denegant: vt sic heres adipiscatur possessionem illius iuris quod erat apud defunctum. de quo per Cy. in. l. si certis annis. C. de pac. vbi dicit indifferenter debitores hereditarios non teneri de iure ciuili: pro hac litteram. h secus sit de iure canonico vt ex. de elec. c. querelam. Ex dicit quod illa decretalis dicit quod aduersus querelam locus est querele. Ang.

¶ Quorum legatorum. Rubrica.
Forma libelli in hoc interdicto in Spec. de testa. §. nunc dicendum. v. vel quod frequenter. in vlti. colum. in. iij. pri.

Hoc interdictum.

b Interdictum hoc adipiscende possessionis est: et competit heredi contra occupantem legatum auctoritate propria. h. d. ¶ Uel sic. Nemo sibiipsi ius debet dicere occupando etiam quod suum est. h. d. ¶ In tex. ibi. Non ex voluntate heredis. et post aditam hereditatem: alias non diceretur voluntate heredis occupasse: vnde voluntas heredis requiritur eo tempore quo quis heres existit. Ibi occupauit. ante aditam hereditatem vel post: et ante possessionem apprehensam per heredem. nam si postquam apprehensa est non competit hoc interdictum: quia est interdictum adipiscende ex regula tradita. ff. n. u. l. ij. § adipiscende possessionis. Et ideo et heres velit spoliatum agere interdicto recuperande: vt plene no. in. l. non est dubium. C. de lega. ¶ In tex. ibi. Non sibiipsi ius dicere. hoc fallit si testator dedit licentiam legatario propria auctoritate accipiendi: vt vidi in multis testamentis: et vt no. in. l. tatia. in. i. §. i. ff. de leg. ij. et ibi dixi. ¶ In tex. ibi. Ab herede petere. ista petitio est necessaria quando est certum de lege falcidia aut dubitatur. Sed vbi est certum quod lex falcidia nullatenus immineret: hoc casu licet legatarius occupasset legatum auctoritate propria: tamen heres agens hoc interdicto quod est adipiscende: repelleretur illa exceptione doli facti: et hoc fuit de mente glo. et bene vt probatur j. §. proxi. Sequitur §. rediguntur. Ange.

Rediguntur. Occupata per legatarios contra voluntatem heredis in corpore patrimonij hereditarij rediguntur: i. post redactionem possunt heredes a legatarijs conueniri. h. d. et iste est verus intellectus. ¶ In prima glo. ad finem no. igitur bene quod licet quis sit restitutus et incontinenti conuento tamen si conuentus habet exceptionem et non opponit: debet condemnari agenti: quia iudex non debet supplere: licet potentia supplendi pertinent ad iudicem eo casu quo ex actis apparet agentem experiri sine actione. vt. C. de transac. l. vbi pactum. in glo. magna. vbi vero est necesse sus exceptionis et replicationis obijcere: pars debet opponere et aliter non iuuatur: vt. C. de trans. l. siue apud acta. ¶ In glo. magna ibi. Sed ibi erat hereditas adita. et possessio per heredem apprehensa: merito legatarius auctoritate propria ipsam occupans priuatur iure suo: de quo in. l. eam. ff. quod me. ca. et ibi per Sal. ¶ In ea. ibi. Ius tn re. l. alica. ¶ In ea. ibi. l. a fine dic hec esse vera si possessio erat apprehensa per heredem: alias caderet a iure suo vt. s. l. non est dubium. C. de lega. ¶ In ea. ibi. Alij dicunt. et male. ¶ In ea. ibi. d. l. dolo. quod si conuentus paratus est incontinenti probare de iure suo audiatur: cum sumus in interdicto adipiscende secus si ad hoc non offerat se paratum vt. l. iij. C. de edic. di. adri. tol. et ff. q. l. i. l. i. in pri. ¶ In ea. ibi vt. C. eo. l. i. in prin. et in fi. vbi ergo heres non est vsurus beneficio legis falcidie et constat admittitur contra eum hoc exceptio doli facta. secus si non constat neque constare potest de proximo.

Hoc interdictum. Hoc interdictum tuetur heredem et heredis heredem et vniuersales et ceteros successores. h. d. ¶ Tuetur tamen diuersimode: quia aliter tuetur successorem de iure ciuili: et aliter successorem de iure pretorio vt. C. de bono. pos. secundum tab. l. ij. ¶ In tex. ibi. Edicto et interdicto. Ang.

Quia autem. Ubi ex facto rei consultae incertitudo actionis proponende cum plures competunt potest actor simul plures proponere protestando ex altera vellere se vno suum consequi. h. d. ¶ Ubi autem talis incertitudo non causaretur ex facto rei sed aliunde: tunc cogeretur agens exprimere quam actionem vellet intentare de quo per Inno. in c. constitutus. de in integ. resti. per Dy. in regula nullus pluribus de reg. iu. in. vi. Et intellige quod tenetur nomen actionis exprimere non signanter dicendo actionem ex vendito vel ex locato propono: sed demonstrando signanter factum ex quo certa et determinata species actionis resultet vt. l. edere. C. de eden. per hoc. sic intelligitur l. vlt. C. de interdic. que dicit actionem exprimere in libello: nam debet intelligi. i. factum signanter exprimere: ex quo resultet necessario nomen actionis: de quo in. d. l. edita. ff. de ede. et no. bene hec quia vera sunt. ¶ In glo. in verbo. Consequi. ibi. Solu. secundum Azo. Concludo quod vbi ex vno facto aliquid competunt plures actiones et plures agendi forme. non possunt plures cumulari. nec potest ex vna intentata alia intentari nisi in eo quod plus est. vt. l. qui seruum. j. de act. et obli. et. l. eam ex vno. eo. ti. et. l. nemo in § quoties ff. de reg. iur. Sed vbi actor non potest esse certus quam actionem intentet. cum plures competere possint habet locum hec. l. vt vna proponatur protestando et reseruando de alterius iure. h. d. Ang.

Si quis ex. Cessat hoc interdictum contra donatarium mortis causa: quia porro legis falcid. e apud heredem remanet pro iure. h. d. ¶ Uel sic. Contra donatarium causa mortis non competit hoc interdictum: contra legatarium sic pro ea parte quam tenet iure prelegati. h. d. Ex no. istum casum quod si vni heredi est aliquid prelegatum: solam portionem quam habet vt heres potest ingredi vt heres propria auctoritate. et non tenetur hoc interdicto. aliam vero quam capit vt legatarius auctoritate propria capere non potest quod no. et pro illa parte potest conueniri hoc interdicto. et iste est sensus huius litere. ¶ In tex. ibi. Possideat. s. auctoritate propria vt sic conueniat hoc titulo. Ja. de raua. ¶ In tex. ibi. Ipso iure. et illa sola in donatione causa mortis venit reuocanda non autem totum. ¶ In tex. ibi. Non etiam pro ea quam quasi heres habet. apparet igitur ex hoc tex. manifeste quod heres aut et legatarius pro ea parte quam capit vt heres auctoritate propria potest ingredi possessionem rei hereditarie. Omnia igitur filius institutus in re certa loco legitimi habetur preterquam quo ad excludendam querelam vt no. in. l. si quis prior §. ad trebel. et. C. de here. insti. l. quotiens. auctoritate propria non occupabit id quod sibi relictum est. ¶ Nec ob. C. de inoffi. testa. l. quam in prioribus. vbi dicitur habere legitimam sine falcidiam sine onere. quod respondeo. non posse auctoritate propria occupare non reputatur onus. pro hoc. C. de inoffi. testa. l. si quis in suo. vbi heres iussus tradere legitimam filio. si non tradit. priuatur toto iure suo. ¶ In tex. ibi. Cessare interdictum pro alia vero parte competere. ¶ In glo. que incipit. Pars est ibi. Sed in legato reuocatur totum. hoc est verum quando dubitatur an legatum pro parte aliqua sic debeat propter eam aliam. sed vbi est certum quod non imminet lex falcidia. nihil reuocatur. vt no. s. eo §. rediguntur. et. C.

de lega. l. non est dubium. et C. eo. l. i. Sed ubi est certum quod solum minuet lex falcidia. sit revocatio solum pro quarta parte. ut hic. et in § redigantur. et i. de doli excep. l. apud Celsum. Et idem dicas in donatione causa mortis per quam quod si certum est legem falcidiam nullatenus minuere. nihil revocatur. Sed si certum est solum hanc l. falci. minuere. tunc rata revocatur. Si autem est dubium. differt in donatario a legato. quod legatum revocatur in totum. donatio autem nullatenus revocatur si possessio fuit tradita a testatore quia habeatur ab eo. et non ab herede. legatum autem revocatur in totum propter dubium eventum cum ad possessionem tradendam non fuerit obligatus testator secundum Ja. et de hoc no. in. l. i. C. eo. ¶ In ea. ibi. Uel insti. de lega. § i. et de hoc no. insti. de dona. in. § i. ubi ut ibi. Ang.

Quod ait pretor. Hoc interdictum competit contra legatarium qui dolo desiit possidere et competit contra eum qui occupavit servitutem usufructus seu usus. aut servitutem aliquam h. d. ¶ In tex. ibi. Desiit possidere. s. legatarius. hoc interdicto obligatur ¶ In tex. ibi. Desiit habere facultatem. no. bene hanc literam quod ille videtur desiisse habere facultatem rei restituende qui dolo possessionem amisit ita et taliter quod facultatem non habet. ¶ In tex. ibi. In servitute aliquas rebus. s. reali et predii debeta predio hereditario. et bene ut dicit glo. et cessat de iure. ¶ In glo. fi. in fi. hoc declarat ut ibi vide. Ang.

Quesitum. Missus ex primo decreto non possidet sed tantum custodit. tamen tenetur tamen hoc interdicto si detentatione predicationem non restituat prestita satisdatione de solvendo legato advenientie die vel conditione. h. d. in terminis vel in summa. Et abundat hec dictio maxime. ut glo. hic dicit et bene. Adverte ad casum. ¶ In tex. ibi. Mouet. ad dicendum quod non. ¶ In tex. ibi. Primum quod non possidet. no. quod missus ex primo decreto non possidet. sed solum custodit. concordantes habes hic in glo. s. vide per te. ¶ Nec ob. s. contra de. l. cum unusquisque § idem si vero. hic signata probatur quod intellige illum secundum illum quod non possidet nisi causa custodie. et tunc concordant. Uel quod ibi loquitur in misso ex secundo decreto qui rem possidet iure dominii. ut. l. si finita. § in bonis. s. de dam. infect. et non est aliud de secundo decreto. ¶ In tex. ibi. Hoc interdictum. Intellige quod heres numquam habuit possessionem illarum rerum. alias cum sit adipiscende non competeret sibi. sed potius interdictum uti possidetis. ut s. ea. l. in prin. et s. qui ex cau. in pos. eatur. l. hec autem § fi. s. de ac. et s. de interdic. l. ii. § adipiscende. Ang.

Legatorum. Interdictum hoc datur contra legatarium occupantem propria auctoritate. et contra universales heredes aut successores. h. d. Secus autem est in interdicto unde vi. quod illud non datur nisi contra expulsorem et eius universalem successorem. ut i. de vi et vi ar. l. eius ⁊ te. ¶ In tex. ibi. Ceterosque successores. s. et singulares. ut. s. ea. l. § illud. tenentur ergo hoc interdicto non solum legatarii occupantes sed et eorum successores universales et in rem.

Quod ait pretor. Si voluntate succedentis de iure civili vel pretorio legatarius legatum occupaverit cessat hoc interdictum. h. d. ¶ Oportet ergo quod legatarius habuerit voluntatem heredis rem occupandi aut bonorum possessoris et sic post hereditatem aditam aut bonorum possessionem apprehensam. Cessat et hoc interdictum quod legatum fuit relictum in genere. et legatarius occupavit rem aliquam hereditariam. et sic non ipsam rem legatam ut no. in. l. exiit. s. quod me. cau. Cessat et si testator dedit legatario licentiam intrandi possessionem propria auctoritate ut vidi passim in multis testamentis et probus de fictorum et ibi. s. ea. l. in prin. ¶ In tex. ibi. Non docere debere. Nec ob. s. ad trebel. l. illam. in fi. ut ibi patet ex litera. Nec ob. ex. de procura. c. licet. li. vi. quia alius casus est. ¶ Nec ob. et quod ibi no. in glo. quod ibi alius casus est s. de electo ad prelaturam qui renunciavit nam adhuc accepture potest electoribus in eadem voluntate manentibus. Et no. bene hoc quod qualitas iniecta verbo si gerat necessario secundum tempus verbi. ut s. de nova. l. in delictis. § si extraneus. Et ideo si statutum dicit quod potestas si non possit dari aliquod insignum com. potest esse perusi intelligitur dum potestas est sed finito officio non datur sibi ut potestati. et ideo dari poterit. Et hoc intellige nisi alia mens statuentium fuerit sicut communiter est in quolibet statuto. ita cavente: nam solent dari arma vel insignia officio durante que dantur in signum honoris et optime administrationis finite non autem administratione durante: cum post insignia posset esse improbus et officialis perfinitus. ¶ In glo. in verbo. Cessat. ibi. Revocat per contradictionem debi. hec vera ¶ In glo. in verbo. Debere. ibi. l. i. ¶ Solis dic quod nihil facit. quia ibi renunciatio iuris de futuro fuit facta per pactum hic autem intercessit simplex et nudus consensus. ¶ In ea. ibi. l. in utem. solue quod hic consensit eo tempore quo consentire poterat ibi secus. ¶ In ea. ibi. Et. s. de emc. l. vendicantem. sed ibi dicto quod venditor de evictione tenetur. heres autem qui hic simpliciter consensit: non tenebatur de evictione. ¶ In ea. ibi. Si fundum. § aliena. solue quod ibi qui consensit habebat ius in re: hic non. Uel hic volumus precessisse sequuta sunt secundum omnes ¶ In ea. ibi. Uel patrum ante s. heres concessit ut legatarius possessione apprehenderet. Ang.

Si due. Si plures res legate fuerint et una occupata est ex voluntate heredis et altera vero non: vel pars unius occupata est ex voluntate: et altera non: quatenus occupatio ex voluntate heredis processit cessat interdictum: et pro residuo non. h. d. ¶ In tex. ibi. Nam pars sa[l]v. probatur hic quod delictum commissum circa rem non egreditur ipsam rem et ideo si heres subtraxerit rem unam illius rei perdit falcidiam non aliarum: de quo in l. relenprum. s. de his qui. ut indig. et in § si vero non fiat. in auct. de here. et fal. per glo. et Jacobum de bel. col. i.

Prodest autem. Si ab initio legatarius ceperit possidere voluntate heredis auctoritate propria possessionem intrando: sive post eam apprehensam heres habuerit ratum cessat hoc interdictum etsi heredem penituerit ex post facto. h. d. ¶ In glo. fi. ibi. Hic utrumque. de hoc dic ut. i. de fur. l. qui cum mere. et in regula quod semel placuit. de reg. iur. in. vi. per Dy. et l. quotiens utrumque. i. de regu. iur. et vide quod no. in. c. licet. de procura. in. vi. quod allegavi. s. ea. l. § quod ait pretor. el. ii.

Si alter. Dissentienti competit interdictum: consentienti non. h. d. ¶ Et est casus quod si duo scholares sunt in domo: et uno permittente tertius domum ingreditur dissentiente altero qui dissentiens agere potest contra ingredientem. Si tamen tertius est honestus non credo contradicenti actione competere. Secus si esset inhonestus ut leno vel ganea ut no. glo. in. l. non aliter. s. de usu et habita. et vide s. comm. di. l. sabinus. Et facit ille. § ad. q. no. per Bal. in. l. cum libertus. s. de in ius vo. et C. de liber. et eo. lib. l. fi. s. quod quando communis libertus commisit ingratitudinem contra utrumque patronum: et alter vult eum revocare in servitutem. non sibi interdictum competit: quod consensus unius heredis alteri nocere non potest. Ang.

Quod ait pretor. Non docetur satisdatum ab herede de prestando legato vel fideicommisso advenientie conditione vel die ut sic ei competat interdictum contra legatarium qui occupavit legatum auctoritate propria nisi perseveret satisdatum. h. d. in terminis et in summa ¶ In tex. ibi. s. ut si non perseveret cautum. hoc est generale in omnibus pretoriis stipulationibus que officio iudicis interponuntur. nam imediate cum cessat cautum subest equitas propter quam debet caveri: ut hic et l. in omnibus. s. de preto. stipula. Secus autem si quis fideiussorem prestare tenetur ex contractu. puta quod promisit. nam ibi fideiussor efficiatur non solvendo periculum non pertinet ad creditorem: et obligatio de prestando fideiussorem est fundita: ius dissolute ergo non remanet casus est. i. de solu. l. qui pu. § sequi. ¶ In tex. ibi. Nisi satisdatum sit cum a legatario sit

gatario fit petitio fidei à fideicomiss. alias secus. vt. ff. l. prox. §. i. que videtur contraria. Ang.

Satisdatum.

Satisdatio de legato § stando adueniente conditione vel die intellige presitum sine ipso iure sine ex causa. Nam legatario actio competit sine ei possit acquiri ut actio non maneat. b. d. Et vtilis est iste. § vt. s. dicam. ¶ In tex. ibi. Acquiri possit. & sic patet aperte quod et in stipulatio non acquiritur actio domino ipso iure. sed opus quod domino impetrat sibi fieri per actionem vtilem. Argumentum est ff. de preca. stipula. l. an omnimodo acquiratur ipso iure. Ibi glo. soluit & male. Dic quod ipso iure in subsidium sim quod in aliis casibus ipso iure. qui no. in l. i. C. de o. & o. & obli. hic est casus in terminis quod si legatarius tenetur satisfidere prestare dicatur implere contractum. ut presitet ei per se & recipienti sine procuratorio nomine eius. & de hoc vidi iam multos dubitare tene menti. Ang.

Si quarundam.

Si satisdatio de legato prestando est prestita pro quibusdam rebus legatis & pro aliis non. contra legatarium competit interdictum pro his rebus pro quibus satisdatio est prestita pro reliquis autem cessat. b. d. ¶ Et est argumentum quod condemnatus per arbitrum solui pandas certos annuos quantitates pecunie si vnam non dat iam reliquos det sic fa. ff. famil. hercis. l. heredes. §. cum ea. & de reb. dub. l. si quis. §. pe. & fi. Ang.

Diuersum.

Fideiussor de prestando legatum adueniente condicione vel die intelligitur fideiussisse etiam in partem accrescentem iure coniunctionis. b. d. ¶ Et est iste. §. optimum argumentum pro fideiussores de restituendo ad ea que postea crescente vt quod amplior facta est ita fideiussores pro augmento sicut pro arce principali teneantur quod illud augmentum est ita commercium. ¶ Item est argumentum quod si rex concessit beneficium ciuitatibus regni sui quod si ille ciuitates sunt ex beneficio gaudeat augmentum quo ciuitates etiam & hoc disputauit Jac. de bel. in terminis. & disputationem posuit in corpore de. ¶ Item est argumentum quod qui promisit pro vulnere vt fideiussor si ex eo postea mors sequuta sit. de quo ff. de dam. infec. l. dam. gra. §. si is qui. & ad l. acquil. l. ait lex. & hoc sequitur. §. i. eo. ti. Ang.

Quod ait.

Heres non debet offerre satisdationem de prestando legato adueniente condicione vel die nisi petatur ab eo. b. d. ¶ Et est notabilis § & glo. signat hic plura contraria sed mea in gl. ¶ In tex. ibi. Ut sibi satiscaueat vel sibi nam heredi neganti satisdationem prestat hoc interdictum pro illa re distaret pro quo satisdare recusat. vt. ff. l. prox. §. si ¶ Cessat ergo hoc interdictum contra legatarium occupantem legatum sua propria si heres satisdare recusat de prestando. ¶ Cessat et si satisdat & satisdatio non valet. que stipulatio est pretoria. vt. ff. l. prox. § quod. ¶ Cessat et si heres post hereditatem aditam commissio vel auctoritate propria legatum occupet vt § quod ait pretor voluntate. ¶ Cessat et vbi testator dedit potestatem legatario occupandi propria auctoritate. vel. sima. la. l. §. i. ff. de lega. ii. ¶ Cessat et vbicumque non muneret falcidiam. vt. ff. l. prox. in prin. & ff. de lega. & terti que quedam de his. in o §. quod ait. tex. ibi. Non ergo offerre debet. argumentum ff. de fideicom. liber. l. si quis rogatus. vbi debitor tene nec debet expectare interpellatione. Sol de glo. Vel dic quod ibi spiale libertatis fauore. Item ff. de lege commisso. l. iii. §. fi. Solue vt ibi. Item ff. de fideius. l. si vniuersi. in prin. vbi quod videtur fideiussorem ad tribunal. Sed intellige illam. l. fi. appellatus causa. ¶ In glo. l. ait. l. si fundus.

ista & precedentes loquuntur quando dies erat apposita ad aliquid dandum vel faciendum vnde non est necesse debitorem interpellari quod dies tunc interpellat pro homine vt in contrariis ¶ In ea. ibi l. fi. in prin. Sed illam intellige sm istum. & sic non obstat immo concordat. ¶ In ea. ibi. l. i. §. non exigit ille §. concordat non autem contradicit. ¶ In ea ibi. De lucro. pig. l. fi. potest dicere quod vbi quis tenetur fideiussorem prestare vel aliud facere vt sibi nascatur actio & sic implementum est causa naturalis actionis & tunc quis debet offerre non autem interpellari. vt. l. iulianus. §. offerri. & l. qui pendentem venditionem. ff. de actio. emp. & l. si rem alienam. §. oes. ff. de pig. actio. Sed vbi implementum non est causa naturalis actionis sed operetur hoc solum vt agens non possit repelli. tunc non debet quis offerre nisi interpelletur ab homine vel a lege pars quod dies sunt apposite & tunc intellige hic nam eo ipso quod legatarius occupauit legatum auctoritate propria natum est sibi hoc interdictum heredi contra eum. sed non cum effectu nisi satisdet de prestando legatum & ideo satisdationem offerre non debet nisi petatur ab eo & hoc est veritas. & tunc intelligo oes leges loquentes de materia. Ang.

Ex hoc interdicto.

Legatarius non restituens legatum occupatum auctoritate propria condemnatur heredi & bonorum possessori in eo quod eorum interest. b. d.

Si legatarius.

Contra legatarium contentum de repromissione heredis de soluendo legatum competit interdictum sicut si satisdatio prestita fuisset: & idem si fuit contentus pignoribus. b. d. Ang.

Si per legatarium.

Ultima mora vocet: & tum ex parte actoris quam rei purgari potest vsque ad litem contestatam. b. d. Cum primo dicto concordat l. il lud ff. de periculo. & commo. rei vendi. Cum secundo quod vsque ad litem contestatam. concordat l. si insulam. ff. de verb. ob. Et illam materiam purgationis more vltra alios doc. & per alios terminos declarant pulchre in repertorio quod fecit bononie de dicta l. si insulam de verbo oblig. ¶ In tex. ibi. Tenetur interdicto nisi postea ante litem contestatam peniteat vt hoc sequitur. in. v. §. si forte. Ang.

¶ Ne vis fiat ei qui in possessionem missus est. Rubrica. Preamentum huius tituli vide in Spec. in ti. de eo qui mittitur pos. cau. rei seruan. in §. postq. missus est in possessionem in. ii. colum. & seq. in iii. parte.

Nam glosa rubrice.

1 fol. Et est prohibitorium & restitutorium: & per consequens potest dici hoc interdictum mixtum. vt sic sit quandoque adipiscende quandoque recuperande & quandoque retinende: vt dicit glo. in. l. i. in fi. ff. de interdic. nam ei qui missus est possessionem intrare & prohibetur ne intret competit hoc interdictum & hoc respectu potest dici adipiscende. Item ei qui est et missus & est expulsus adhuc competit hoc interdictum & per consequens potest dici quod sit recuperande. Item is qui non est expulsus sed est turbatus agit hoc interdicto & hoc respectu potest dici quod sit retinende. Sed tamen proprie & stricte non est adipiscende: nec recuperande nec retinende: quod hoc interdictum competit immissio vel immissio ex primo decreto quem constat nullatenus possidere. vt. l. iii. in fi. ff. de acquir. pos. & l. cum legat. qui. ex cau. in pos. ea. & ff. ut. l. l. §. questium. tene hoc bene menti. Ang.

At pretor

Jurisconsultus hic refert solum verba pretoris vsque ad §. hoc interdictum. & ideo non firmatur. ¶ In tex. ibi. In eum. Nam bene quod pretor loquatur in persona tertia & solius est in quo liber interdicto loquitur in secunda persona: eo quod interdictum dicitur quod inter duos dictum.

Hoc interdictum. Per hoc interdictum prouidetur missis ex primo decreto re ipsa vel verbo. h. d. ℭ In tex. ibi. Missos [illegible] non minor est virtus que [illegible] vt in auct. vt hi qui ob. §. qui [illegible] vide mus. colla. vi. z l. ij. §. post originem. ff. de ori. iur. Et autem de bene q qui summa deligentia z sollicitudine acquisiuerunt [illegible] procurat q patrimonium antiquorum [illegible] si quid bello [illegible] glo. ff. de capti. z postli. [illegible]

Est autem. Hoc interdictum coheret [illegible] [illegible] prohibentem z [illegible] quemcumque. h. d.

Hec actio. Istud interdictum sonat expulsum z prohibitum possessionem intrare. h. d. Et no. bene q licet violentia nulla manualiter inferatur : tamen vim inferri dicitur per prohibitionem verbalem. Et ideo [illegible] violentiam inferentes laboratoribus z colonis habebit locum si prohibeant laboratores z colonos ne intrent possessionem ad laborandum. Ange.

Si quis. Interdictum hoc requirit prohibentis dolum vt teneatur. cessante ergo dolo. cessat interdictum. [illegible] Et inde est in omni lege exigente dolum verum. [illegible] legibus hic alleg. in glo. z ff. de libe. cau. l. igitur §. potest z. C. ad. l. [illegible] de plagia. l. plagii. [illegible] ℭ In tex. ibi. [illegible]

[illegible]

Hec verba. Prohibendo tenetur prohibi[illegible]

[illegible]

iuret ipse debitor [illegible] l. [illegible] §. pro empto. z hoc [illegible] vi ar. l. i. §. quotiens ℭ In glo. [illegible] ete reprobat hanc glo. z [illegible] ex qua [illegible] repetitionem [illegible] rest indistincte decretum [illegible] uat missum destinatum [illegible] Sed si sine diffinitiue est [illegible] q si sit [illegible] supra : tunc [illegible] repetitum : z ideo [illegible] Ugo Ja. de are. qui sustinere [illegible]

Hoc edicto. [illegible] rus in pupillum z in ipsum tutorem [illegible] gitur. h. d. ℭ In tex. ibi. In [illegible] tori vt vim adhibeat z cessare [illegible] net glo. in. l. si quis missum. [illegible] bet dari et in pupillum non [illegible] liberatur actionem cedendo [illegible] ob. [illegible] de reg. iu. l. neque in [illegible] glo tenuit ibi z hic z ideo in [illegible] tendo sit tutor supplendum [illegible] tendo non sit ex quo liberatur [illegible] tenuit glo. in. l. neque z no. [illegible] §. quotiens. z quia [illegible] teneatur ex delicto tutoris [illegible]

Sidonium. [illegible] qui vare in possessionem est [illegible] patrem q dum compecit [illegible]

Hanc actionem. [illegible]

[illegible]

¶ In ea. glo. in fi. ff. eo. l. eo. l. si. in prin. et in l. si quis. de dam infec. Et concludit quod non missio fit quod non tenetur cautione prestita satisfacere reus si quod non satisda[illegible] satisdatione prestita satisfecit. si quod non solus solutio est necessaria et tunc debet de possessione discedi cum satisfactum est exiendo propter quam missio desiderata est et l. est melior qui sic in iure in. l. si pecunie. §. fi. ff. ut in pos. legato. Ang.

q **Vo quis.** Hec verba commentitares erit ad personam domini referuntur non procuratoris vel gestoris: et hoc interdicto tenetur prohibens suo aut et alieno. b. d. Ang.

s **I quis missus.** In preste prohibi- tus est uti hoc interdicto si non est in possessionem missus vel uti auctoritate pretoria per quem expeditius occupat possessionem. b. d. ¶ In tex. ibi. Sed [illegible] et C. nō. bene non debet res trahi per longum ubi expeditius fieri potest et ideo omnes evitantur circuitus ut l. desis tesis ff. de condi. indebi. ¶ In glo. in. ibi. Pro [illegible] pignoribus. Nō bene remedia que debent exerceri contra eum qui non patitur in suam possessionem intrare auctoritate pretoria vel ex aliena nam pōt pegnis acci et mulctari. et de facto possessionem intrare cum nanciis officialibus pretoris. ¶ In glo. i. Officio vel modo [illegible] Nisi forte a papa. Dictum huius glo nō est magna. l. a diuo pio. in prin. ff. de re iudi. §. qui de iure civili et de[illegible] a papa vel a principe suam sententiam non exequitur illa est vera quod non exequitur manu militari et per [illegible] sm Inno. extra. de privile. c. cum olim in verbo portatum. et ideo iam de facto obtinuit in ea [illegible] quendam dūm xpoforum eius consortem. Sed ex- communicando interdicendo mulctando et sīmiliter tenendo [illegible] est exequi et ita procedat opinio huius glo. quod tenemus. ¶ In glo. fi. ibi. Vel aliter vel ibi quod ibi immissus dolo malo transtulit possessionem in alium unde [illegible] [illegible] pretor non succurrit via extraordinaria sed ordinaria tūm hic vera. Ang.

Constitutum. Si heres non cavit de legato prestando ad- [illegible] conditione vel die post lapsum sex mensium po[illegible] legatarius mitti in tenutam bonorum heredis et con[illegible] eum et alium prohibentem locum habet hoc interdi[illegible] b. d.

Cum pretor. Etiam mulier si missa fit possessionem intrare nomine ventris: pōt proponere hoc interdictum et et actionem in factum ad creditorum exemplar. b. d. ¶ In tex. ibi. Vē[illegible] mulierem ventris nomine ¶ In tex. ibi. Mit- [illegible] destinatione: sed nō admittitur ¶ In tex. ibi. Lice[illegible] quod interdicto. hic nō pro eo quod nō ff. de interdi. in [illegible] quod actio in factum concurrit cum interdicto et interdicta hodie non sunt sublata: licet quidam dixerint [illegible] et male. Ang.

Sed si mulier. Sicut mulier asserens se pregnantem adhuc aliquo argumento mittenda est in possessione ventris nomine. ita fortius est tuenda. b. d.

p **Et interdictum.** Im- misso vel multi misso ex causa damni infecti aut et ex alia pretor subvenit per hoc interdictum b. [illegible] in summa. l. tota. Et intellige quando nō cavens vel [illegible] satisdans de damno infecto prohibet: Sed si offert paratum cavere vel satisdare ubi est satisdatio oportu[illegible] repellitur exceptione agens hoc interdicto vel hic in[illegible] Sive ergo. et nō ff. eo. l. i. in fi. ¶ In ff. Pretor in eius [illegible] Missus est vel immissus ex causa damni infecti. ¶ In tex. ibi. Iudicium. s. in factum ex hoc edicto descē[illegible] ¶ In tex. ibi. Mitti desiderabat. propter contu- maciam adversarij. ¶ In tex. ibi. Desiderabat. ex causa damni infecti. ¶ In tex. ibi. Damnum interim secus si negligentia fuisset in cautione prestanda: nam damnum interim contingens non pertinet ad dominum domus ru[inose]: sed ad eum qui damnum passus est: si tamen dēs ru[inas] dena tollere velit cavere eum oportet de omnibus tollen- dis: et etiam de damno infecto. ut. ff. de dam. infec. l. prer. §. fi. et l. hoc amplius. in prin. Ang.

¶ De tabulis exhibendis Rubrica.

Preciam bonis ii. vide in Spe. de fide instru. §. i. in §. porro. si sua interest. in iiij. parte.

p **Retor.** Istud principium non summatur. quod recitatur verba edicti pretoris ¶ In glo. i. in fi. ibi. l. fi. Simile nō in. l. i. in prin. ff. que- admo. testa. ape. ¶ In glo. Quod si volo in fi. ibi. §. proinde. So. Dy. quod si ex- traneus volo se nolunt apprehendere non tenentur quod nō tenebantur apprehendere et ita loquitur precedens opi. Secus si heres scriptus dolo eum apprehendere noluit que tenebatur adimplere voluntatem defuncti et sic non ob. §. pennde. p hoc ff. de aqua plu. ar. l. i. §. denique. et ff. si quis omnis cau. testa. l. i. §. pe.

Si quis forte. Qui confitetur apud se tabulas testamenti esse nec tamen allegat quare non debeat exhibere: iubendus est exhibere. et ad exhibendum dilatio est prestanda et si ne[gat] se exhibere posse vel oportere: per hoc interdictum succurritur contra eum. b. d. in terminis et in summa ¶ In tex. ibi. Penes se esse testamentum. nec tamen allegat quare non debe[at] exhibere et ideo in hoc primo casu quo non allegatur [causa] fit preceptum sm formam legis. si debitori ff. de iu[dic]. [et] quando sic allegatur ca. recurritur ad hoc interdictum [et] glo. l. hic dicat quod in primo casu succurritur agenti per interdictum quemadmo. testa. ape. Sed tene quod dixi. ¶ In glo. fi. in verbo. l. si dicat. ibi. Sed hu. ergo. ut dic[it] [illegible] ff. quod sit preceptum habenti et non allegant causam quare non debeat exhibere. Ang.

Hoc interdictum. Per hoc interdictum sucur[ri]tur petenti exhibitionem testamenti et omnium pertinen[tium] ad eam testamenti et debet fieri exhibitio sive testamentum valeat sive non. et et si ruptum dicatur aut falsum et sive dicatur testamentum ultimum sive primum et sive dicatur illud fuisse testabilem qui condidit sive non. b. d. usque ad §. hoc interdictum ¶ In glo. que incipit In hoc est ibi. Prima placet: et eam tene et ita nō. in o l. si allegata in gl. ¶ In glo magna ibi. Solu. cum habet hec est vera. et eam tene ut ultramontani et pro ea fuit quod no. in l. ij. et fi. C. de edic. di. adri. tol. Et ex his habes an si notarius con[fi]cit testamentum falsum vel imperfectum teneatur lege cor[ne]lia et tenetur si testamentum peccat solum in materia et idem si in forma si tamen tale peccatum pōt afferre preiudicium alias alias secus. de quo per Bar. et per me in. l. si quis legatum. ff. de fal. dic ut ibi. ¶ In ea ibi. Alij dixerunt quod pro imperfecto et falso. et hec solutio vera est quod ubi c[on]- plex vicium. s. falsitatis et imperfectionis tale que est in forma ita et taliter quod falsitas non pōt preiudicium cuiusque af- ferre. non habet locum hoc interdictum nec lex cornelia. ¶ In ea. ibi. Tu dic sm Azo immo tene solutionem primam cum facto est conformis hec quod quando testamentum est imperfe[ctum] eum eo quod non signatum vel sigillatum apparet evidens peccatum forme et ideo non habet locum interdictum nec lex cornelia et tenuis se ad testamentum in scriptis.

Hoc interdictum. Verbum reli- quit in aliqua dis- positione prolatum ad ultimam voluntatem refertur. b. d. cum. ll. sequentibus. Et facit. ff. de serui. l. si cui. in prin. et C. de sacro san. eccle. l. iubemus. in. q. in fi. et no. hunc tex. Ang.

l **Ocum.** Testamentum pluribus codicibus scriptum est unum et pro quo libet ad exhibendum agi potest hoc interdic- to. b. d. et concor. j. de bo. pos. sm tabu. l. i. §. sed si in omnibus. ¶ In glo. i. ibi. Legi posse testamentum. alias

cessat hoc interdictum. ff. de his que in tes. delen. l. i. Jaco. de are.

Si tabule. Contra depositarium testamenti et deponentem agi potest hoc interdicto vt exhibeantur tabule. h. d. ¶ Jn gl. i. ibi. §. si igitur vnde extracta est autentica qua in prouincia per quam reo conuento succurritur vt denunciare possit domino de lite mota vt sic ipse conuentus instruere possit se de omnibus defensionibus quibus vti potest: et sic illa autentica habet locum et in personali in rem scripta quod tene menti perpetuo. Et infra etiam subdit. C. vbi in rem ac. l. que no. diligenter quia illa l. que habet locum non solum in conuento reali qui vult dominium in iudicio nominare vt ipse iudicium suscipiat in se. sed et in conuento personali in rem scripta licet non habeat locum in mera personali sm Cy. et vltramon. et bene. Ang.

Si ipse testator. Testatori petenti sibi exhiberi tabulas testamenti succurritur per actionem ad exhibendum non per hoc interdictum et idem in omnibus que instrumentorum corpora sint propria esse vocant. h. d. coniuncta glo. et cessat dictum asserentis suum esse. corpus instrumenti ex causa hereditaria. bene succurritur per hoc interdictum. h. d. Ang.

Si quis dolo. Contra dolo desinentem possidere tabulas testamenti agi potest hoc interdicto ciuiliter et successiue criminaliter: et non incidit in corneliam falsi qui aduersus vnum occultauit tabulas testamenti sed qui aduersus omnes vt omnino non appareat decens. h. d. vsque ad §. hoc interdictum. Et iste casus vltimus non est ibi · et ista practica tu aduocate quando dicas accusationes de falso contra occultantem aliquod instrumentum vt semper in accusatione narres quod ipse occultauit animo et intentione vt verius non appareat alias si dicas quod occultauit mihi vel tibi non incurrit penam falsi tene menti perpetuo. ¶ Jn tex. ibi. Hoc interdicto tenebitur et ciuiliter. ¶ Jn tex. ibi. exhibitis tabulis. s. per hoc interdictum ciuiliter propositum. ¶ Jn tex. ibi. Manifestetur allegatur quod probationes facte in ciuili oppinionalon in criminali et fortius econuerso de quo per Jac. de are et Cy. C. de proba. l. sciant et no. in l. si quis a. fundum. C. ad. l. cor. de fal. et. J. de inter. l. vt apud labeonem. § idem ait. Ang.

Hoc interdictum. Exhibere est facere copiam apprehendendi et describendi et apud pretorem signatores testamenti debent admoneri vt veniant ad recognoscendum signa et contumaces cohercendi sunt per eum. h. d. vsque ad § solent. ¶ Jn tex. ibi. Signatores admoneri. Argumentum vt testes debeant moneri ad testimonium perhibendum alias eorum testimonium sit suspectum. sic C. de epis. et cle. l. presbyter. de quo vide Bar. in l. post legatum. ff. de his qui vt indig. ¶ Jn tex. ibi. Coherceri no. bene quod testes nolentes venire ad perhibendum testimonium possunt per iudicem coherceri videlicet glo. per pignorum captionem et multarum indictionem tene menti quod totum vbi practicatur. Ange.

Solent. Pro testamenti tabulis exhibendis his solis agere potest qui in eo ne scriptus est. h. d. aliorum autem instrumentorum his solis copiam petit cuius interest principaliter: et qui notarium rogauit vt scriberet. vt. l. pretor. §. i. in glo in verbo mentis. ff. de eden. et hoc tenet Bar. sub dubio forte in l. vlt. infra. C. de fideicommis. et ista questio fuit pridie mihi de pe... consulenda commissa et ita teneo. ¶ Jn tex. ibi. Omnes in testamento. accipe illud quoque temperate: quod petens exhibitionem tabularum vel alterius instrumenti non debet habere copiam nisi solum particule pertinentis ad eum. l. argentarius. §. i. ff. de eden. vnde legatarius non debet habere tantum copiam legati et institutionis heredis. Similiter litigans cum aliquo qui dicit se tutorem: debet habere copiam tutele et inuentarii. s. principii et finis inuentarii. reliquorum non. que patefienda non sunt: ne pompa vel pauperies pupilli detegatur. vt. l. quod plerisque. C. de alimen. pupil. prestan. et ibi per Bar. et l. maior qui reperiet. ff. de ad mi. tu. Jpsi autem in dicta debet fieri copia totius instrumenti vt sic videre possit an debeat procedere an non: quod ad net idem Bar. in. d. §. i. et bene. Singe.

Condemnatio. Volens exhibere tabulas testamenti si condemnandus est agenti ad interesse: et ideo si heredi non fit exhibitio ad hereditatem est extimatio referenda: et si legatario ad legatum et si conditionale sit nec cogitur legatarius cauere de restituendo legatum si conditio non existerit: et si legatarius ab herede extimationem consequutus sit ab eodem existente conditione legatum non petit secus si consequutus est extimationem ab extraneo qui non exhibuit legatum velit petere ab herede. h. d. vsque ad §. interdictum. in terminis et in summa Et est bonus et notabilis iste. §. ¶ Jn tex. ibi. Extimari debet. Hic opponitur et videdum vt no. Rofre. in libellis in ti. si quis fecerit testamentum. ¶ Jn tex. ibi. Referenda est extimatio. hic adde quod no. C. eo. l. i. in glo. vbi omnino vide. et hoc procedit si iudex expresse indicat exhibitionem fieri non posse per contumaciam rei conuenti. ¶ Jn tex. ibi. Sic extimandum est. hic videtur ff. C. eo. l. i. Sed solue vt ibi habetur ergo consideratio extimationis legati conditionalis sicut si esset purum. Sed hinc ob ff. de condi. fur. l. si seruus. in prin. vbi non habetur consideratio extimationis legati ac si esset purum imo habetur consideratio vt legati conditionalis. et ideo extimari debet quantum valet illud legatum conditionale cum sua conditione et per consequens cum omnibus suis superossibus et scibilis. Sed solue quod ibi ius competebat de presenti heredi quo seruus legatus sub conditione erat subtractus vnde competebat ipsi heredi ius de presenti quod sperabatur dissolui in conditionis euentum: et ideo sit extimatio illo modo. hic autem agenti non competebat. Jus de presenti · sed sperabatur competere in futurum et ad extinguendum dictam spem non fiebat exhibitio tabularum. et ideo quod delictum est commissum in spe. habetur consideratio spei futur habetur consideratio rei si esset pure legata. Jn primo vero delictum non committebatur ad extinguendum spem sed committebatur in re: et ideo non pluris extimanda est res quam quantum vendi potest et iste est verus intellectus. Pro quo facit illud generale quod delictum commissum in re: non egreditur ipsam rem. de quo ff. de his qui. vt indig. l. rescriptum ¶ Jn glo. Sed certe. ibi. At per eam arguitur s. etiam quod interfit rone rei sed non vt augeat vltra quod sit rone spei. vt ff. quemadmo. testa. ape. l. pe. et cessat dictum de quo ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. penul. ¶ Jn gl. in verbo Restitutorum. ibi. Et est spale. imo dic quod contentis hoc interdicto condemnatur propter dolum non propter culpam. merito ante existentiam conditionis condemnatur et sit condemnationis exactio. Sed in aquilia delitur culpa etiam leuissima qua commissa non fit condemnatio nec condemnationis exactio ex quo legatum deletum erat conditionale sed expectatur conditionis euentus et tunc agitur et condemnatio fit. vt in. l. in lege. hic allegata que intelligenda est quando non interuenit dolus sed solum culpa leuis aut leuissima. ¶ Unde conclude quod delens aut occultans tabulas testamenti in preiudicium eius qui quid in testamento ascriptum habebat: si occultate vel delete sunt dolo contra occultantem et delentem agitur statim et executio sine statim fit: et de legato conditionali vel in diem iudicatur sicut de puro. ad quod restituendum legatarius non tenetur et si post conditio defecit. casus est hic. Sed si fuit delete vel occultate culpa leui vel leuissima in casu predicto tunc possunt probationes fieri et lite non contestata de ipso legato conditionali. et existente conditione demum agi potest ad legatum et condemnatio. tunc debet fieri non aliter et eius executio fieri sic intelligitur. ff. ad l. in lege aquilia. ¶ Jnterdum a dr obligatio est. de presenti et sed speratur in futurum cessare: exemplum ab herede seruus legatus est sub conditione et seruus conditione pendente subtrahebatur nam de presenti conductio furtiua competit ipsi heredi extinguenda per conditionis euentum sub qua legatum fuit relictum legatario: et tunc similiter

ve post agi pot. Sed si pendente iudicio cessat actoris in-teresse absoluatur reus propter desinentiam interesse. Et si iudicio non deficit condemnatur reus exceptis qua-tenus reuera est interesse et non vltra vnde fit extimatio prout precium inueniri potest sic loquitur dicta.l. si. et hoc ideo quia obligatio est de presenti et spere-tur desinere in futurum. ¶ Glo. tamen in. l. ne tamen. §. ex edicto. ff. et me. cau. circa hunc articulum dubitat: ponit opiniones: et nihil decidit. verius est vt sup. Item dicebatur ad quandam breuem diffinitio-nem. Sed ego vtar tibi per exempla vt clarius intelligas: expeditum primum et secundum punctum huius §. in vl. vnde queritur hic. Si heres idem presumitur. f. extimationem. et illum. §. declarant. ff. i. §. si quis. ideo in glo. dic vt ibi dixi. ¶ In glo. fi. dicitur. l. sicut. §. hanc tenet Dy. et Bar. eam comprobat. ¶ In ea. bona fides de quo per Dy. in c. bona fides de regu. li. vi. ¶ In ea. ibi. Vel si diuersis exigitur bene te-nuit Dy. nam ab vno hereditas petitur qui possidet here-ditatem ab alio petitur extimatio propter continuationem exhibet tabulas testamenti. vel obligationum radices diuersis terminis continentur. l. et in eadem §. actiones. rei iudi. ¶ In ea. ibi. Hic sponte qui occultauit facit quod non. ff. de vi et vi arma. l. i. § quotiens. In hereditatem et idem exigebatur ab vtroque. hic autem ab extimatio hereditatis vel legati ab alio legatum vel hereditas: et hoc approbatur ff. de rei ven. l. is qui se ob ¶ In ea. in fi. ibi rei et estimationis rei et sic ibi in sunt cause et obligationes: hic vna. et vide Dy. in c. bona fides li. vi. ¶ Et quod condemnatio in hoc interdi-ctum ad interesse tamen ideo in hoc. §. videre oportet quale interesse probetur ex quo non apparent tabule testa-menti quibus non inspectis et cognitis veritas non potest. vi. ff. de trans. l. de his. et ff. quemad. testa. ape. l. i. dic vt hic per Bar. et ex. est in. l. argentarius. §. cum ff. de eden. Ang.

Interdictum.

Istud interdictum com-petit post annum et he-redi ceteris successoribus. h. d. ¶ Ratio huius est quia est penale ex parte actoris cum venit ad interesse vt in §. preceden. ¶ In tex. ibi. Ceteris successoribus. f. de pretorio. Et ex hoc summe regulam quod licet interdicta annalia tamen ea que sunt rei persequtoria saltem ex parte actoris sunt perpetua et competunt heredibus et ceteris successoribus de iure pretorio. Ang.

6 **Si sint.** Si tutor dolo non exhibet ta-bulas testamenti in ipsum com-petit interdictum non autem in pupillum. h. d. ¶ Et istud tex. declarat vt per glo. in. l. neque. regitur et per ea que dixi in. l. i. §. hoc edicto ff. item. j. conitur an pupillus teneatur ex dolo tutoris. h. d.

8 **Et tabulis.** Dum pendet here-ditatis controuer-sia ad hoc interdictum non recurritur siue sint eiusdem nominis litigantes de heredi-tate et sit controuersia inter scriptum et venientem ab intestato ne per hoc interdictum fiat preiudicium petitio-ni hereditatis si lis contestata e in causa falsi testamenti non potest interdicto sed deponende sunt tabule apud idoneum vel edem sacram. h. d. in terminis et in fi-ne cessat omne contrarium. Et vbi controuersia inter scriptum et venientem ab intestato posuit Bar. post glo. tenuit ipse hanc. l. difficilem. ¶ In tex. ibi. De tabu-lis heredis: ita et aliter quod de eis agens disponere pos-sit tabularum autem mentio non proponitur hoc interdi-ctum quod ipsarum tabularum potest veritas de facili co-gnosci. si autem non proponeretur isto modo interdictum ad finem sed solum vt daretur copia describendi et le-gendi tunc cuilibet litigantium copia danda est. nam cui interest ad se pertinere et sua interesse: exhibitio faci-enda est. vi. l. i. in prin. ff. quemad. testa. ape. que est con-tra ita intelligendo procedit glo. quod duo eiusdem no-minis litigantes erant. ¶ Potest et intelligi in scripto qui contendebat cum legitimo. et dicebat ad se ex ipsis tabu-lis hereditatem pertinere: et tunc si veniens ab intestato vult intentare hoc interdictum non potest quod ex quo est proposita et pendet petitio hereditatis per singulare iu-dicium non debet ei preiudicium aliquod afferri vt. l. si quis libertatem. ff. de peti. heredi. vnde non est bona ra-tio glo. hic dicentis quia iudicium e preparatorium ideo non intentatur et pro hoc facit quod habes. j. de vi et vi arma. l. cum fundum. §. fi. vbi petitorium et possessorium cu-mulantur et tamen possessorium videtur preparatorium pe-titorii licet reuera non sit licet consultius faciat qui agere pos-sessorio prius quam petitorio vt ff. de rei vendi. l. is qui desti-nauit. ¶ In glo. in ibi. Sm quosdam. hec vera et approba-tur ff. eo. l. i. §. hoc interdictum vbi dicitur quod licet testamen-tum dicatur falsum tamen hoc interdictum non excludi-tur intelligitur enim nisi super falsitate testamenti ques-tio pendeat per litis contestationem: et ista fuit opinio illo-rum. ¶ In ea. ibi. Vel dic. hoc et sustineri potest quando diceebatur testamentum falsum et fundatus intulit et no-torium et sic vitium erat patens vnde tabule erant inuti-les et qui eas scripserat licet falsas non propterea inci-dit in corneliam vt. l. si quis legatum ff. de fal. ¶ In ea. ibi. Ad publicam questionem. vi ff. de iure fis. l. i. ideo per-tinent ad publicam quod non ad priuatam. ita quod agens in-terdicto obiici potest. tua non interest exhibitionem fieri que exceptio continue repellit agentem ex cuius interesse vt l. si seruus furtum. ff. de condi. fur. quinimo et si superue-nerit pendente iudicio repellit agentem. vt ibi et propterea dicimus petens editionem non edi instrumentum co-rum sed quatenus interest sua exhiberi. et non vltra vt. l. argentarius. §. i. ff. de eden. ¶ In ea. glo. ibi. Sibi ascri-psit in testamento et per consequens opponitur quod non in-terest agentis sibi exhiberi cum non sit consequuturus le-gatum. Sed attende quod si fisco debet applicari et ascri-bens simonem tanquam indignus nullus exceptionem hanc opponere potest nisi fiscus vt l. his consequenter §. i. ff. famil. hercis. que singularis est et ideo illa glo. directo vi-detur contrariam illi. quod perpetuo tene menti quia doc. non allegant eam. ¶ In ea. ibi. Fisco applicatur licet non semper. vi. ff. de fal. l. i. §. inter filium et C. de his qui sibi ascribunt per totum. ¶ Ultimo quod hic tractatur de falsi-tate testamenti. Bar. quod ex plura de notario errante in plus vel minus scribendo an corrigere possit errorem et an fietur assertioni sue. et si propter suum defectum pars damnificata est an teneatur ad interesse. dic vt hic per eum continetur eo quod dicit in. l. libertus. ff. de regu. iur. et continetur eo quod dicit. Spec. de instru. edi. §. postremo. vel sed nunquid iudex. Et per quot testes debeat error probari dixi anno in. l. cum proponebatur ff. de lega. ij. vbi glo. tangit et et Bar. et hec questio pendet de facto. et hoc est veritas quam tibi dicam verbo. Ang.

¶ Ne quid in loco sacro fiat. Rubrica.

Practicam huius ti. vide in Spec. in ti. de religio. domi. in. vl. parte. si in loco sacro. in. iij. parte.

2 **Ait pretor.** non fiummatur. ¶ Quod ait. In loco sacro fieri potest quicquid perti-net ad ornatum sed non quod disformat ac incomodum parit et cura et sollicitu-do locorum sacrorum pertinet ad illos qui-bus hoc demandatum est h. d. potest ergo depingi in pa-riete sacro imago virginis et filij eius. et ita obseruatur. ¶ In tex. ibi. Curant. i. tuentur et dicuntur appellantur editui de quibus in ti. de edil. edic. ff. Ang.

1 **In muris.** In muris et portis vr-bes et aliis locis sacris nihil fieri potest quod damnum irroget nec possunt muri aut porte inhabitari sine permis-su principis. h. d. cum. l. sequenti. Et nota legem sequen-tem contra facientes domos super muros castrorum in ca. j. de ope. publi. l. pe. de re. vi. l. sacra. §. muros. In illo tamen visi bene esse possunt: quod dic vt no. C. de ope. pu. l. turres. Ang.

¶ De locis et itineribus publicis. Rubrica.

Ulibet.

Hoc interdictum [illegible] ad vias publicas et itinera publica et ipsa per quelibet [illegible] et non est licitum monumentum construere in via publica. h.d. cum l. seque. Contra tendentem igitur viam publicam cuilibet est licitum interdicere. i. interdictum proponere: ut in statum pristinum reponatur. et intelligo cuilibet. i. de populo. unde forensis non interdicit quia non est de populo. nec sua interest. ut. l. i. provincial. § fi. ff. de ope. no. nun. et no. [illegible] Et agens hoc interdicto debet esse idoneus ad sistendum in iudicio ut no. in. d. § fi. et ideo non admittitur impubes. ¶ In l. ij. ibi. Extruere [illegible] fuit bononie ante ecclesiam [illegible] Barbatianus [illegible] monumentum sed illi de baldaniis fecerunt illud destrui: [illegible] Jacobus de baldaniis. Ang.

Je vicinales.

Que vicinales [illegible] ex agris privatorum collate sunt si tamen [illegible] non extat memoria [illegible] publice habentur [illegible] non sunt publice sed si extat memoria sunt private sed si ex solo publico facte sunt [illegible] sunt publice sicut et vie militares que vie exitum habent ad mare aut urbem [illegible] publicum ad alias vias militares. vicinales vero interdum exeunt in militares interdum in eis moriuntur. h. d. [illegible] Non extat. alias secus [illegible] ¶ In tex. ibi. [illegible] mero sunt omnino [illegible] sunt vie publice et hic [illegible] ¶ In tex. ibi. Militares [illegible] a publico [illegible] collatum. et sic vie sunt publice. ¶ In tex. ibi. [illegible] i. magistra et sic nos appellamus. ¶ In tex. ibi. Exitum habet. et cum intrant in [illegible] desinunt esse vicinales. Sic consulit Bar. platea [illegible] et reducta est ad plateam et per consequens ampliata platea. quo ipso quo intratur in plateam [illegible] et desinit esse via publica et sic maleficium commissum [illegible] ut commissum in platea non autem in via. ¶ In fi. tex. ibi. Intermoriuntur. alias [illegible] et utraque littera bona et idem sensus.

¶ Ne quid in loco vel itinere publico fiat. Rubrica. Super Rubrica. Practicam huius ti. et sequentis usque ad ti. de vi et vi ar. vide in Spe. de [illegible] que. in vi. [illegible] de loco. in. i. colum. in. iij. parte. Sequitur. l. i. Ang.

Nloco.

¶ In tex. ibi. Prohibet edificare. sed aliter [illegible] edificando privatis pretor permittit loco publico uti. ut [illegible] ¶ In tex. ibi. Proponit [illegible] edificiorum.

Retor ait.

¶ In tex. ibi. In loco publico facias. [illegible] quod pertinet ad incommodum reipu. [illegible] privatorum sed ad commodum reipu. [illegible] non potest fieri: si edificans sibi appropriare non [illegible] sed reipu. ¶ Sed an tunc in publico an in suo [illegible] edificare possit ad emulationem vel si subyro [illegible] [illegible] per glo. in l. opus [illegible] de ope. pub. et. C. [illegible] per provinc [illegible] Et in edificantem publi [illegible]

Hoc interdictum.

Hoc interdictum [illegible] in loco publico fiat aut in locum publicum immittatur [illegible] est [illegible] quod non nisi [illegible] supra proxime no. h. d. Propositum est ergo hoc interdictum cum opus in publico fit quod ad privatum redundet. Et qualiter intelligatur privatum [illegible] per ex opere. habes [illegible] Et sunt quatuor interdicta proposita pro opere in publico fit. ut no. [illegible] in Rubrica. et ibi dixi. ¶ In tex. ibi. Usibus deserviunt. [illegible] si edificando ut sequitur. Et est ratio quia edificando alium impedire quo in loco publico ut in [illegible] quam lex. quam teneas. ¶ In tex. ibi. Id prohibet. hec littera declaratur per glo. [illegible] certo § fi. ¶ In tex. ibi. Propter quod. [illegible] test prohibere alium in loco publico [illegible] do impedit usum alterius. et ideo non potest [illegible] vno de populo si per edificium [illegible] ut patet ex verbis pretoris hic [illegible] privati damnum redundet. redundat aut [illegible] impeditur prohibens in loco publico [illegible] aut damnum sentit aut perdit lucrum quod habe [illegible] ut. d. § damnum. ¶ In glo. [illegible] et sic [illegible] intellectum duo erant [illegible] impediebat alium [illegible] valentem unde non [illegible] non plus unus habet edificans ad prohibendum [illegible] ad vivendum [illegible] est [illegible] intellectum lectus sequens sustinere [illegible] ¶ In [illegible] sidenti ut Insti. de interdic. § commodum ¶ [illegible] Plus unus habeo. et sic debeo obtinere ex quo [illegible] habeo. ut. l. [illegible] C. [illegible] ¶ In [illegible] intellectum [illegible] edificare [illegible] ¶ In ea. ibi. Quotiensque est facultas prohibendi [illegible] iam ante edificium factum vel complectum [illegible] mihi edificandi potentia [illegible] habeo [illegible] ¶ In ea. ibi. Neuter vincit [illegible] intellectum duo erant qui simul et pariter [illegible] edificando. unde unus non debet impedire [illegible] non plus unus habet unus quam alter ¶ In [illegible] agrum et ibi no. per glo. et Cy. Et conclude [illegible] trant [illegible] quam ambo plaustra [illegible] loca [illegible] vel [illegible] nisi alter [illegible] fuerit in culpa quia ille [illegible] retro ire [illegible] occuparent primo [illegible] ille debet [illegible] per occupationem et ita tenent doc. et bene.

Publica.

Sunt loca publica [illegible] urbana locum habet hoc [illegible] quia appellatione loci publici etiam hoc continetur [illegible] in terminis et in fluminibus. Ang.

Hoc interdictum.

[illegible] no [illegible] eo publico. sed in fisci patrimonio non extenditur [illegible] interdictum: sed solum ad ea loca que publico [illegible] sunt si quid fiat in eis quod nocere habeat [illegible] h.d. ¶ In tex. ibi. In fisci patrimonio autem in publico loco et sic pertinet ad imperatorem [illegible] imperialis [illegible] et finito imperio [illegible] in illo patrimonio nullo modo succedit [illegible] in patrimonio cesareo exemplum pone in [illegible] ad quem pertinet regnum boemie tanquam [illegible] unde in illo succedit [illegible] loca [illegible] et terre non pertinent ad eum [illegible] imperator et quousque imperator est et illa [illegible] que [illegible] non sunt propria [illegible] [illegible]

ergo imperator nō possit donare iura imperij q̄ sic esset in perdicione suo imperium ambulare. vt plene in prima cō. s. per Jaco. bal. ꝛ in. l. manes popul. ff de usu. ꝛ iur. ꝛ in ce populos C. de sum. tri. per doc. illud est vel eradicando a se iura imperij ex toto sed colocando sic potest facere duces marchiones ꝛc.

Cum quidam. Tenens missum in suo vetitum quod pro tendit in publicum propter quod officitur vicini lumini tenetur vtili interdicto. h. d. Ideo aūt non tenet quia non missum aut factū in publico qđ requirit pretoris sed q̄ per hanc protensionem offendit vicinum habet vtile interdictum ꝛ ita loquitur hic. Et sic non ob. ff. de dam. infec. l. fluminum § fi. ꝛ l. pen. in fine suo lꝫ immittere absq̄ dolo malo ad libitum voluntatis q̄ ibi missum non protendebatur in publicum. ¶ In glo. ꝗ ibi. Sic dictum. vt. C. de edifi. priu. l. meminimus.

Si quis quod. Volens reficere positum illicite in loco publico potest interdici. h. d. vide. l. in § reficere. j. de itinere. ꝛ cessat contrarium. Et per hunc tex. apparet q̄ si quis edificauit illicite molendinum in flumine publico. ꝛ deinde clusa molendini rupta est q̄ volens reficere pōt iure interdici. ꝛ nō hoc q̄ quondiamū.

Aduersus. Aduersus proijcientem molem in mari competit vtile interdictum cuilibet q̄ eam cōmunem patitur ꝛ non alteri. h. d. ¶ In tex. ibi maria iacet. non ob. j. § hoc interdictum propatum. Ang.

Si quis in mari. Prohibitus piscari aut nauigare in mari aut in cāpo publico ludere aut in publico balneare. aut in theatro spectaculum facere nō agit interdicto sed iniuriarum contra prohibentem. h. d. Et vide glo. q̄ competit vtile interdictum sicut competit prohibentem molem. vt. s. § prox. ¶ In tex. ibi debet interdictum f. directum sed vtile sic sm glo. in sūmario ¶ In tex. ibi Iniuriarum quidem actio bene q̄ pro vi turbatiua non est proditum aliquod vtile nisi solum actio iniuriarum. ꝗ eo. j. de in iuriarum. § si quis v. ꝛ ibi dixi. Ang.

Merito. Non debet permitti edificari in publico cum iniuria alicuius ꝛ intelli giā iniuria dānnū pati non solum qui dānificatur ex ope re sed qui comodum amittit ex ope qđ ex publico consequebatur. h. d. ¶ In tex. ibi Fieri permittitur f. principaliter. Sunt iniuria quedam dicitur magna vt non ob. l. C. de preci. impe. off. In decimo parua vt. j. eo. § si quis a principe. nisi spāliter deroget imperator. quod potest pronūs facere de gratia etiam cum iniuria magna vt. s. eo. § si quis a principe. ¶ In tex. ibi Per non ob. ff. de ꝗli. pu. l. fi. vt ibi nō. in glo. Et ergo summorum pontificum ꝛ imperatorum scripta interpretanda sunt vt nemini iniuria inferratur. ¶ In tex. ibi. Cōmodum amittat. propter opus ab alio in publico: si aūt opus fieret in priuato non videtur pati qui comodum amittit quod percipiebat ex priuato nullo iure sibi debito. Et ideo si per locum aqua defluens venit in meum ꝛ ex hoc magnum cōmodum habent omnia finentes q̄ ex loco meo in hoc per opus restagnare possim aqua in meo vt sicut in tamen vt. s. l. pen. ubi casus. Et nō. hoc quia quotidianum. ꝛ de his etiam. § proximo dicetur.

Si quid in loco. Non debet dānnum pati ex edificio in loco publico facto si perdatur cōmoditas proueniens ex loco ad ipsum prohibentem. secus si incōmo dis ex loco edificantis sed ex publico habebatur. h. d. Et sic per istum § limitatur precedens vbi dicit dā. si perdatur cōmoditas q̄ illud verum quando cōmoditas que percipiebatur ex publico se per percipiatur ex priuato edificāntis loco ¶ In tex. ibi Area que ex meo. secus si ex publico vt. j. eo. §. pone exemplum si sunt tres aree: vna tua ꝛ vltima media est mea: sed prima publica ꝛ aqua fluens ꝛ nascens in publica decurrit per meā deinde mediate per tuam: si edifico in publico. ꝛ propter edificium amplius aqua non decurret per meam. ꝛ per consequens nec ad tuam non habet locum interdictum. Item potes ponere exemplum si area prima sit mea in qua oriebatur aqua. ꝛ area secunda sit publica per quam aqua defluebat ad tuā ꝛ in area secunda edifico: nam inspicitur origo aque ꝛ ideo non potest dici te habentem aream terciam dānnum pati. vt. s. § 2. f. quod vi aut clam. l. nam origo. ¶ In tex. ibi. Nullo iure defluebat. ꝛ sic comodum quod percipiebat nullo sibi iure debebatur. alias ꝯ vt. ff. de dam. infe. l. ire baues ¶ In tex. ibi Insula mea l. dom⁹ ¶ In tex. ibi Habeat a publico ꝛ omnia clara sunt. nā dānnū ꝛc. adeo procedit vt pꝫ hic in glo. in v̄bo. Competit. Ang.

Idem ait. Edificanti in loco publico nō interdicitur per illum qui in loco publico sibi edificauit iniuste: lꝫ suo edificio noceatur: secus si edificasset iuste. h. d. iste nobilis. §. Per quem deciditur vno dubia. Primū q̄ si quis in flumine tyberis molendinum edificauit iniuste nec sursum nec deorsum edificantem interdici potest per possidentem molendinū primū lꝫ molendinū secūm edificet iniuste ꝛ noceat molendino edificato primo. Sed si primū edificatum esset iuste: vole edificare secūm pōt opponere ꝛ licite interdici ex quo edificat iniuste. Si aūt iste secūs et edificaret iuste puta quia ex vtraq̄ parte tyberis habet predia. vnde potest dici q̄ totum alueus fluminis ad eum pertineat propter predia que possidet ex vtraq̄ parte tunc non posset interdici. q̄ quidam vnus habet primus in prohibendo tamē secūs lꝫ in edificando. vt. ff. eo. l. §. i. vsi. ꝛ tm̄ iuris habens. ꝛ no. in l. quominus. j. de flumi. qui. l. repent. Bar. bene.

Si quis a principe. Impetrans a princi pe vt liceat edificare in publico loco non intelligitur cōcessum vt ei fieret cum incōmodo nociuo alicui nisi spāliter ꝛ expresse hoc fuerit sibi concessum. h. d. ꝛ tunc debes intelligere de modico preiudicio non de magno. ꝛ hoc tollit ꝯrium sm Rap. ꝛ hoc tenet glo. sm verum intellectum hic in verbo. Impetrauit. Et iste §. facit ad ea que dicuntur in § merito. s. eo. ¶ In tex. ibi. Simpliciter impetrauit. facit ad no. per Bald. ff. de re. iud. l. sancitū. §. sanctum. ꝛ quod nō. per Arch. ex. de preben. c. quamuis li. vi. ¶ In tex. ibi. Ut cum incomodo. et modico vnde per hac simplicem concessionem vt liceat edificare in loco publico. non intelligitur concessum vt alteri inferri possit preiudicium quantumcūq̄ modicū. ¶ In tex. ibi. Nec sic conce ditur. l. concedi videtur per simplicem concessione. ¶ In tex. ibi. Hoc impetrauerit. s. ad modicum preiudicium alterius non ad magnum vnde concessio facta per papam vel principem in derogatione iuris alterius intelligitur alio non dicto quando per derogatione non infert preiudiciū magnū ¶ In glo. fi. ibi. Uel dic. hanc tenui. s. ꝛ est multū equa.

Si quis nemine. Uigore huius interdicti qui edificauit in publico nō cogitur illud tollere q̄ hoc interdictum est prohibitorium ꝛ non debꝫ vbꝫ deformari ruine sed si edificium obstat vsui publico debet de facto deponi non ex interdicto ꝛ si nō obstet. debet edificās solvere salarium reipu. ꝛ si edificiū factū nō est. dꝫ cauere ne fiat. h. d. vsq̄ ad §. locorum sacrorū ¶ In tex. ibi. Et quia prohibitorium. nō precedens est impositiua hoc finalis. vt probant sequentia. ad hoc. ff. de postulan. l. i. §. sextum ꝛ qđ ibi nō. ꝛ ff. de ser. l. i. ¶ In tex. ibi. Debebit id deponere: de facto non ex interdicto habens ergo curam locorū publicorū si competerit edificiū factum in publico quod obstat vsui publico de facto illud debet deponere: nō aūt recurrere ad aliquem iudicem facit ff. de dam. infec. l. fluminum. §. quid ergo. ¶ In tex. ibi. Solarium ei imponere. ꝛ edificiū edificanti dimittere sic impositū est solarium laborantibus in monte malo qui est locus publicus ꝛ propter solutionem solarij ommissus est locus eis qui laborauerunt tunc iustitiam patiantur qui laborauerunt

runt qz eis debet demitti in proprium donec solariz impendatur. vt. l. q. ff. si ager vectiga. vel emphi. peta. z ordinamentum est factum vt habeant pro originationem annis [illegible]. ¶ In tex. ibi. Ut caueatur non fieri. hanc et cautionem officio iudicis petere qui timet ab illo offendi. vt. ff. de vsufruc. l. fieri. § sed si inter. z. C. de his qui ad eccle. confug. l. denunciamus. non ergo petitur cautio damni infecti sz commodo iudicis offm implorat. vt. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. ij. z. §. de illo. z ibi dicit. Ang.

Locorum. Interdictum de loco sacro est restitutorium z prohibitorium: z hoc fauore religionis. h. d. vide. ff. de vsufruc. l. locum. in prin. z quod ibi no. Ang.

Ait pretor. Istud interdictum de via publica vel itinere est prohibitorium tm qz loquitur de via z itinere rusticis. z protenditur iste tractatus vsqz ad. §. pretor ait. j. ea. l. ibi. tm incipit tractatus de vijs z itineribus publicis z vrbanis. z illud interdictum quantum attinet ad illam particula nedum est prohibitorium imo z restitutorium est verba ait hu[illegible] interdicti signater hic describit iureconsultus. ¶ In tex. ibi. In via publica vel itinere. s. rusticis. vt. j. eo. § h[illegible] interdictum. hz et locum pro via z itinere priuatis. vt Insti. de serui. circa prin. qd tenet glo. z bene. Ange.

Uiam publicam. Illa via est publica cuius solum est publicum. Illa est priuata cuius solum est alienu sed ius agendi z eundi compet. oibus quibus seruitus vie z itineris debetur. z via publica certosqz debz hre fines sue latitudinis. s. viii. pedem per porrectum z xvi. per anfractum. Item viaz publicarum quedam sunt priuate queda aut vicinales. priuate que ad agros nos ducunt. vicinales que nos in vicos ducunt aut in villas sunt z proprie iste sunt priuate que iure seruitutis debentur. sed que no iure seruitutis. priuate no sunt. qz per illas est licitum cuilibet commeare. z vicinales dicuntur que ex collatione fundoz vicinorum facte sunt z extat memoria secus aute si non extat. qz tunc loco publicarum habent. licet aut vie reficiantur per vicinos. ex hoc no dicuntur vicinales. h. d. vsqz ad. §. hoc interdictum. in terminis z in summa cum glo. ¶ In glo. Habuerunt. ibi. Etiam quelibet ciuitas. no. bene qz quelibet ciuitas: z per dictu oppidum habere pot latitudinem vie publice: z ideo vidi obseruari florentie vbi plures domos deuastare fuerunt pro bono pace vt via qz incipit a palatio prioru vsqz ad capellam sancti Ioannis latior esset. ¶ In tex. ibi. Si non ex collatione priuatoz. Idem si ex collatione priuatoz. vt tunc loco publicarum habeant non qz sint publice si collationis no extat memoria. si aut memoria extat. tunc vere sunt priuate: z no obstante [illegible] l. i. § ii. i. ¶ In tex. ibi. Nam si ex collatione priuatoz reficiantur. Non qz licet vie z strate publice reficiant ex collatione priuatoz fundoz. no propterea sunt priuate. Ille. n. sunt stricte priuate que nobis iure seruitutis debetur. ille vo que no iure seruitutis sed ex collatione fundoz priuatoz sunt facte z instituite non sunt proprie priuate. qz per illas commeare lz cuiqz. nec proprie sunt publice. qz solum publicum no est. z ideo tenet medium. z hoc est quod sequit. j. in vsi priuate commeatio. vsi. seq. ¶ In tex. ibi. Uel he que ad agros ducunt. Et e hic tex. apertus dum de refectione loquit. qz ad refectionez viarum z stratarum publicarum vicini possunt compelli ad collatione. Et idem dicas in ponte cor[illegible] reaptando seu purgando: vt possit impetu collecta oribus. §. z j. de colle. d[illegible] li. l. i. in fi. z. ff. quod cuiusqz vniuer. no. l. i. z j. de via publica. l. ediles. ¶ In tex. ibi. Ut ad agrum alterius ducunt. z iste sunt mere priuate illoz quibus est seruitus constituta. ¶ In tex. ibi. Omnibus commeare lz. z per consequens no sunt mere priuate: vt in glo. z bene.

Hoc interdictum. Interdictum de quo scribit. §. proximo. §. ait pretor. ad vias rusticas pertinet ad vrbanas aut pertinet superius interdictu de quo. j. ea. l. §. hoc interdictu ad ea loca. z vendicat sibi locum siue commeatus sit exemptus in totu per factu vel inmissum in via

siue no exemptus sed via simpliciter commutatur [illegible] qz ad. §. si quis cloacam. ¶ In tex. ibi. Pertinet [illegible] stratas. s. contrarias ex quo vie sunt vrbane: z vide per Rofre. in tc. de offi. ui. quod compe ne aut. si in [illegible] ea. ¶ In tex. ibi. Si vie publice. s. rustice vel v[illegible] no enim hic. §. z est sensus qz cu exuatur commut[illegible] blice in totum. vel et ipsa via commut. interuen[illegible] stratas s. ad compellendum restitui ipsam viam i[illegible] pristinum z omnia clara sunt ¶ In gl. in ver[illegible] fticas. in fi. ibi. Pertinere videatur vt. §. ea l. § p[illegible] et. z etia potest agi interdicto de via publica vt [illegible] publi. reficien. in Rubrica.

Siquis cloacam. Interdictum cloaca in vi[illegible] am publicam si ob id minus habilis via fit habe[illegible] terdictum z ide si in suo fundo quas fossam fec[illegible] collecta in viam decurrat. h. d. vsqz ad. §. idem [illegible] no. ex primo visu qz non lz in vijs et rustica [illegible] publica. cloaca facere pro per qua via habilis [illegible] fit aut minus habilis si super cloaca currit z pl[illegible] strata sunt z per grauitatem ponderum [illegible] destru[illegible] ¶ In tex. ibi. Fiat. sic j. de via pu. l[illegible] fi. ¶ In tex. ibi. Immissum enim habere. No[illegible] habere aquam in suo vt postea currat in viam [illegible] collectionem cursus aut labilior aut amplior fi[illegible] sequens via fit deterior. de immittere in viam lz [illegible] ter nihil appareat immissum in via. Ange.

Siquis in suo. Non vi[illegible] immittere qu[illegible] operatur vt locus nihil recipiat sin suam laborem [illegible] nerue suum approbatum a legislatore hoc inte[illegible] netur immittens aquam in viam publicam z resta[illegible] lam in suo sed cum solu restagnat tenetur si ib[illegible] ent z in viam publicam decurrens damnu nulli [illegible] ferebat. secus si restagnaret vt impediret sibi [illegible] tingens ex aqua fluente per suum. h. d. in term[illegible] summa continua glo. z nihilum obstat [illegible]. ¶ In tex. ibi. Eam aquam recipere forte iure seruitutis v[illegible] bire. ¶ In tex. ibi. Interdictum subaudi hoc l[illegible] debit. ¶ In tex. ibi. Aduersus vicinum tum [illegible] aduersus te. ¶ In tex. ibi. Si aut necesse non [illegible] bene hunc. §. qz quandoqz est naz sepe fund[illegible] am publicam contingit z in illos fundos aqua ex fundo vicinoru aut ergo decurrunt in eos [illegible] tis z non lz nobis immutare cursum aquaz ex q[illegible] di necessario debet recipere ipsam aqua. Sed si [illegible] tuno posite lege vel pacto. fundi nostri conting[illegible] us publicis non tenentur recipere aqua decur[illegible] originem habente ex vicinoz fundo tunc lic[illegible] nario aquaz z pro posita et restagnato [illegible] licet e[illegible] tio non tenetur vicinus ex cuius fundo aqua [illegible] nem sed nos soli tenemur qui habemus vsuz ea[illegible] lz teneamur z considerato qz aque origo ex fundo [illegible] pcisatur lz nos illam aquam recipiamus sp[illegible] nemus eandem. n[illegible] n tenetur nisi solum in ho[illegible] cuius nos iura cedamus actione illius quoz [illegible] derivatur nos soli z h. d. iste. §. vsqz ad §. Ide a[illegible] tex. ibi. Collecta que nulli damnum inferrebat [illegible] lie [illegible] ¶ In tex. ibi. Uerba ista corrigens [illegible] ¶ In tex. ibi. Utruqz. quis si ille vertoqz vic[illegible] ¶ In tex. ibi. Plane. Modificat hic nerue s[illegible] dic qz Ulpianus modificat dictu nerue. z ide[illegible] sus ¶ In tex. ibi. Inhibitione. Non bene z p[illegible] litera vt predixi qz origo z initium aque veni[illegible] fundo vicinoz vt locum habeat quod hic dz. s[illegible] serious fundi recipientis aqua z deriuantis illa[illegible] gnantis eam in suo. pro pter quoz alterz via [illegible] tur teneatur hoc interdicto z verius est qz [illegible] ris fundi recipientis aqua seruitutis iure z sic [illegible] tate non tenetur interdicto sed tenet solum v[illegible] cuius fundo origo z initium aque est Sed si [illegible] ris fundi aqua ex necessitate no recipit sed ex v[illegible] tm tunc ipse solus habet vsum aque possq [illegible] dum suum z ideo pro pter dictam deriuatione ipse

nec non

netur nõ aũt tenet vicinus tamen si ipse conueniatur vero dicto liberat prestando actionẽ quã habet ꝯ suũ vicinũ in cuius fundo immittit habet dicta aqua vel agitur ꝯ habentem fundũ inferiorem vt agat interdicto ꝯ habente fundum superiorem. ¶ In tex. ibi. Aliud i seruitutis ¶ In tex. ibi. Eius aque. s. manende in fundum suũ vt ipse solus teneat. & non vt sm intellectũ glo. ¶ In tex. ibi. Ex quibus. s. ad hoc vt aquã restagnet de fluat in agrũ tuum. Unde nõ. q si sint tres agri primus Titij in quo aqua habet originem: secundus Lucij per que aqua decurrit nõ seruitutis iure. tertius Sei in quẽ aqua decurrit & eidẽ nocet: & et publice vie. si derivatio fiat pot ille tertius agere ꝯ sm vt agat ꝯ primũ vt illam aquã restagnet: Et sic est casus hic in quo ago ꝯ te nõ vt mihi des vel facias. sz vt ꝯ alium agas. de quo hic p glo. & Bar. sacientẽ. ¶ In glo. in verbo. Etiam n. ibi l. si tertius. ut pn. que est sic ꝯ sed dic vt ibi q habens fundum medium nihil facit. hic sic: & ideo si bene cõsideras. concordat nõ aũt discordat. ¶ In ea. ibi. § cum inter. que est ꝯ Sed dic q ibi precessit culpa cautionis non peritie. hic nulla culpa precessit in ꝯ scdo casu in primo sic & ideo statuitur id qd ibi. ¶ In ea. ibi. Immittit alio mediante. vt est vicinus tuus superior qui immitit aquã in viam publicam mediante fundo superiori. ¶ In ea ibi. Purna placet. & bene ¶ In glo. in verbo Expiratus. nota hanc glo. Ang.

Idem ait si odore.

Ait pot ver dicto si fetere rei in priuato posite locus publicus pestilenosus fiat. h. d. Unde in loco priuato coherenti publico salsurarie fieri non pot. q locus publicus sic pestilentiosus fieret: vt in glo. Item si aliquid aliud mercimoniũ fiat. puta in loco priuato ponatur simus pestilentius ex cuius fetore locus publicus pestilentiosus fiat: aut et forsan fiat ibi curtamus iuxta vulgare. Et idem si quis forsan i loco suo puta to propter impinguandum agrum suum. faciat receptaculum stercoris & vrine.

Hoc interdictum.

Hoc interdictum compe tit contra illos qui pascuntur in via autem itinere publico malia propter que via aut iter deteriora fiunt. h. d. Et loquitur iste. § de via & itinere rusticis per que animalia aliquando depascuntur ¶ In tex. ibi. In via. s. rustica. & idem dicas. j. in. § seq. nam. § ait pretor. ꝯ eo. l. vsqz ad § pretor ait. j. ea. l. non loquitur nisi tãmodo de vijs & itineribus rusticis vt probatur ꝯ ea. l. § interdictum tantum. ¶ In glo. i. in fi. nota q nemini est licitũ depascere porcos in vijs aut itineribus publicis quãcũqz rusticis: quia per eorum fossurum quã faciunt pascẽdo. necesse est vias publicas & itinera deteriora fieri. Ang.

Deinde.

Siue via vel iter deterius fiat de pristine ex post facto per interuallum per factum vel immissionem in itinere aut in via locum habet hoc interdictũ. fit aũt via deterior si incõmodatur vsus eius. puta q primo erat plana nũc aũt cliuosa. p̄mo erat mollis nunc aũt aspera primo latior nunc aũt angustior p̄mo sicca: nunc aũt palustris. h. d. in termino & in sum. Et nõ. quot modis incõmodatur via. Considera aũt hoc solum an incõmodatur vsus & tunc via & iter dicuntur deteriora fieri. ¶ In tex. ibi. ait pretor. s. ꝯ ea. l. § pretor ait in via ¶ In tex. ibi. Ea via. s. rustica. nam de via & itinere rusticis tractat vsqz ad. § pretor ait vt dixi. ꝯ proxi. ¶ In tex. ibi. Hec verba sit. s. statim. ¶ In tex. ibi. Siat. s. ex interuallo ¶ In tex. ibi. cliuosa. i. montosa. Ultimo iste tex. allegatur q iste sunt parũ aliquid & principio esse tale vel ex post facto de necessitate reduci ad talẽ. concor. ꝯ. de pdi. sine cau. l. i. & l. nihil. & ꝯ. de ser. vrba. predio. l. eum debere columnam. Ang.

Tractatum.

Super viam publicam non licz facere pontem aut specus & ꝯfaciens tenetur hoc interdicto. h. d. Habes ergo in iure duos agros. vnũ ex vna parte vie vel itineris publici. & alium ex altera super illam viam aut iter non facit pontem aut specus. i. locum montuosum ex quo aqua in viam publicam decurrat contra solitum cursum aquarum. Et eodem modo in ciuitate habens ex vtraqz parte vie domos: non faciet super illam viam pontem: casus est hic. Et hoc est verũ de iure sed in q̄pluribus ciuitatibus seruatur ꝯtrarium de consuetudine patterq. in vijs regalibus: & sic videmus in pluribus locis ciuitatis perusij de quo nõ. in. l. i. C. que sit lon. consue. Videtur ꝯ q qui edificat pontem. non ed fiat in via. nec imittit in ipsã sed fundamenta pontis ex vtraqz parte imittit in suum: vnde cessant verba pretoris vt. ꝯ eo. § ait pretor. Sed solue q satis mittere in ex quo obumbrat aerem ipsius vie & obfuscat eam. Et idem dicas in eo qui vult ponere pontem supra plateolam cõem sibi & vicino exẽplũ pone hic in colle landonum: nam platea cõis esto q esset priuata que tamen est publica non liceret vni vicinorum habenti domos ex vtraqz parte platee pontem facere: quãtũcũqz figeret eum super muros vtriusqz domus sue: & de hoc in. l. si duo. § labeo. j. vti pos. & ibi per Bar.

Hoc interdictum.

Actio ex isto interdicto descendens est perpetua & popularis. & in ea venit condemnatio quanti actoris interest. h. d. ¶ In tex. ibi. Et popularis. i. cuilibet de populo conueniens. Sed an ille qui nõ est de eadem ciuitate ita q eius modicum aut nihil interest: dic vt. j. eo. § pe. vbi & glo. nobilis eo adde. l. in prouinciali. § fi. ꝯ de ope. no. nun. dicam in. o. § pe. & dixi. ꝯ. eo. in. § aduersus. & facit § merito. vti possi. damnũ aũt. ꝯ. ea. l. ¶ In glo. idest. Sempiternum. Nõ. diligenter q sm iura vetustissima omnes actiones erant ita perpetue: q et mille annorum cursu non tollebantur sm vnum intellectum. sm alium intellectum tollebantur cursu centũ annorum. hodie vo q alia tempora sunt statuta: & iura antiquissima sunt correcta. omnes actiones tolluntur aut spacio. xxx. annorum aut saltim. xl. exceptis actionibus competentibus fisco aut romane ecclesie vt in auct. quas actiones. C. de sa. san. eccle. & exceptis iuribus fiscalibus que in signum superioritatis prestantur imperio vt. l. competit. & l. omnes. C. de prescrip. xxx. an. & excepta libertate hois contra quã non prescribitur et mille annis posito p constante q constet hominem liberum fuisse vt. C. de lõgi tempo. prescrip. que pro liber. l. fi. que non est alibi vñ dicit de annis mille cum constet hois viuis sm centenario vinculo vt. l. fi. C. de sa. san. eccle. & ꝯ. de iudi. l. proponebatur & vide. j. de libe. ho. exhi. l. i. in fi. vbi semper verum accipitur sine fine libertatis fauore sicut in. e. l. fi. C. de longi. tempo. prescrip. que pro liber. Et hec sunt multum vtilia ad statutum disponens q ꝯ instrumenta dotalia aut guarentigie nulla currat prescriptio: nam sm vnum intellectum nõ currit et annorũ mille sm aliũ intellectum currit saltem centum annorũ. & ista opinio est equior de quo in. c. i. de capitul. coni. in. x. colla. & ibi e glo. optima. & in c. imperialem § solent. ea. colla. Si aũt statutum dicit aliquod factum nullo tempore ratum esse nihilominus habebitur ratum currente cursu. xl. annorum. vt. l. si mulier § i. in glo ratum. ꝯ. quod me. cau. Dominico in. q. de statuto guarentigie & de dote videtur q obstet ꝯscriptio. xl. annorũ vt in corpo. vt de cetero commutano. ecclesiasti. rerum non fiete fiant in glo. in verbo. nulla temporis p̄scriptiõe. colla. v. Sz prima opinio de centenario magis placet q quod dicitur annus centum de fuisse perpetuum & sic satisfactũ videtur verbis statuti quod nõ. q questio quondiana est.

Pretor ait.

Ibi. Quod in via publica. s. vrbana: & idem dicas de itinere superius aũt interdictum de quo loquitur § ait pretor. ꝯ. ea. l. loquitur de factis iniussu in viaz rusticam aut iter rusticum propter que incõmodatur vsus earũ. ¶ In tex. ibi. Restitutorium est ergo hoc interdictum restitutorium nedum prohibitorium ne fiat: superius aũt non est restitutorium sed prohibitorium tm̃. s. ne in via aut itinere publico rusticis nihil fiat vt patet ibi. ¶ In tex. ibi. Et tantũ interest. tantũ differt illud interdictum a superiori. ¶ In tex. ibi. Illud prohibitorium. s. positum. ꝯ. ea. l. § ait pretor in via. Ang.

Hoc interdicto. Hoc interdicto re stitutorio tenet͂ et qui fecit et qui factum habet diuersimode vt h. d. vsq; ad §. si ex fundo. Ad quid aũt teneatur qui fecit et ad quid qui factum habet et non fecit aperit hic tex. et glo. quam vide per to. ¶ In tex. ibi Is tenetur s. ad patientiã ex quo non fecit sed factum habet ¶ In tex. ibi Habere cum occasio. hic exponit verbum edicti ¶ In tex. ibi. Immissumue habet. vt q͂ istud verbum habere seu ver bum habes referatur solum ad illum qui utitur et fruitur in re possessionis quod est menti tenendum li. als verbũ ha bere latius significatũ habeat vt. l. habe. i. de vbo sig. ¶ In tex. ibi. Non tenetur hoc interdicto s. directo sed vtili sic vt hic sequitur. Et allegatur in argumentũ q͂ si vi cinus dicit q͂ nunq͂ vult accipere de aqua putei quã in habet pro derelicto. q͂ non tenetur ad collectam pro pu teo mundando vel reficiendo pro quo ff. de vsufruc. l. si absente. in prin. et l. eum fructuarius. et ff. de aqua plu. ar. l. is cum quo et ff. de dam. infec. l. pretor § hoc edi ctum. Et hoc puto verum stante in dictam collectam de relinquit aquam. secus si postea vt. j. ad munici. l. incole in ff. sic intelligo. l. eum fructuarius. ff. de vsufruct. ¶ In tex. ibi. Et puto vtile interdictum competere q͂ ipse e p sonaliter obligatus als secus ar. tex. quod no. ff. si ser. ven. l. sicut §. distat. et sic non obs. §. sequens q͂ ibi nulla obligatio personalis qua derelinquens est astrictus. Sing.

Si ex fundo. Si arbor ex fundo cadens in viam impedimentum prestaret ei non tenetur dñs hoc interdicto ad impensam sed ad patientiam Sed si arborem dñs pro derelicto nõ habet: potest ɔ eum interdici vt ex suo sumptu viam refi ciat leuando arborem. h. d. et facit. ff. de vsufruc. l. procu las. §. fi. et quod ibi no. ¶ In tex ibi. Ceciderit. absq; fa cto suo. puta tempestate vi ventorum. vel et q͂ corruit vetu state et ideo habendo arborem pro derelicto ad nihil teneris nisi ad patientiam solum vt dixi in summario. Ce terum si cecidisset ex facto tuo puta q͂ succedisses illam et nunc ad refectionẽ vie es obligatus personaliter et ideo tunc tuo sumptu arborem debes leuare nec prodest tibi ipsum habere pro derelicto vt dixi supra §. prox. qui e ff. ¶ In tex. ibi Non tenetur. s. ad impensam sed ad pa tientiam sic vt sequitur ¶ In tex ibi Interdicto. s. vtili non directo: cum ad patientiam solum agatur vt dixi. et in terdictum de via publica reficienda non solum competit ad patientiam. sed et ad impensam ¶ In tex ibi Hoc interdicto. s. de via publica reficienda: et agitur ad patien tiam tunc et ad impensam vt supra dixi.

Idem labeo. Si ex opere vnius vlenorum sit via corrupta licet corruptela prosit ɔplurius tamen ad impensam. nõ agit nisi ɔ corrumpentem ɔ reliquos quibus prodest ad pa tientiam tñ potest interdictum proponi. h. d. vsq; ad. ɔ ff interdictum ¶ In tex. ibi. Sed tñ non posse. sed ipsum corrumpentem ad patientiam et impensam si aliquo mo do factum haberet: nã cõpetit hoc interdictũ ɔ faciete et ɔ factũ hñte qd vocat vie publice: vt. ff. ea. l. §. ff. interdicto.

Hoc interdictum. Interdictum hoc quod p ponitur ɔ immissum habentem quid nocitus in via publica aut in itinere competit et ɔ eum qui dolo fecit quominus immissum haberet. h. d. Vel sic: par est conditio possiden tis et eius qui dolo malo desijt possidere h. d. Et intell. ge quo ad effectum istius: q͂ quilibet eorũ conueniri potest: sed non quo ad substantiam: nam possessor tenetur dire cte: dolosus vtili. vt. ff. de rei ven. l. iu Rubrica. et j. de re gu. iur l. parem. et l. qui dolo. et nõ C. de alie. iu. l. i. ¶ In tex. ibi. Vel habeat. s. opus ab eo factum in via publica. et in eius preiudicium. Sing.

Restituas. Ille restituit qui rem ad pristinum statum reducit. et si contra facientem vel fieri facientem agitur interdicto. ut ɔ rurũ habentem tenetur conuentus suis sumptibus restituere opus nocens alias ad solam patientiam condemnat͂. h. d. Et idem seruatur in actione aque pluuie. et in nunciatione noui operis: et in interdicto quod vi aut clam: vt glo. dicit et bene. nam quilibet istorum si ɔuenitur ex opere fa cto per eum debet illud restituere sumptu suo: alias ad so lam patientiam condemnatur. Sing.

Interdictum hoc. Interdictum quod p ponitur ex eo q͂ aliquid immissum vel factum est in via publi ca vel in itinere publico propter quod via aut iter deterior facta est: non finitur anno: q͂ ad publicam vtilitatem pti net. et condemnatio ɔ reum formatur in eo quanti actoris interest. h. d. Et habet hic. §. vnam glo. forte quia de clarabo tibi per apostillas. ¶ In tex. ibi. Tolli quod fa ctum est: non ergo agitur hoc interdicto nisi opus aliqua liter ceptum sit ex quo debet haberi consideratio interesse actoris veniens ex eo q͂ tolli debet quod factum e. Cum ergo opus est completum. concluditur in libello vt opus totum destruatur et restituatur interesse quod pretendit agens. q͂ opus positum fuit. Sed si opus fuit inceptum et non perfectum concluditur ad interesse quod pretendit agens q͂ opus inceptum est et ad destructionem ei⁹ quod factum est et ne vlterius procedatur in opere vbi aũt nil ceptum est sed dicitur fieri. tunc agitur officio iudicis qd tenet Bar hic et bene ¶ In glo. Quid si nil vel parum. ibi. Quia de alia e contrata nihil interest si ponis agentem hoc interdicto esse de alia contrate: vt peregrinum et sic in illa ciuitate conuersari non habet Parum aũt interest si ponis agentem esse hominem eiusdẽ ciuitatis s; de alia contrata ita q͂ per illam modicum pergit. vnde dubium est an hoc interdictũ quod est populare vel alia actio po pularis competat tali peregrino: vel illi qui de eadem co trata non est et ista glo est singularis et peregrina que de terminat q͂ sic dum infra concludit non ferri condemna toriam in eo quod interest agentis ex quo nihil interest: sed in eo quod interest populi. Bar. aũt hic dicit ad inter esse populi consequendum non admitti nisi sindicum ciui tatis. pro hoc supra quod cuiusq; vniuersi. no. l. nulli. Tu potes attentare q͂ quedam sunt actiones populares que inentur ius singulare vnius populi tñ sicut est in itinere et in via ciuitatis vnius. et illud exercet: nõ potest per pe regrinum q͂ non e de populo. Sed bene potest exerceri per vnum qui est de populo Ubi vero actio non inentur ius vnius populi sed vniuersaliter ius ciuium romanorum sicut est liberum hominem exhiberi in quo non cside ratur interesse plus vnius ciuis q͂ alterius et tunc li; vn⁹ de vno populo sit de terre alius de alio populo agere po terit interdicto. vt l. iij. §. si j de lib. ho. exhi. Sic intelligo l. in prouinciali. in fi. ff. de ope. no. nun. vbi si edificat in publico. ciues omnes admittuntur ad nũciandum qd in telligo de ciuibus eiusdem populi: vt ibi dixi: alij vero quo rum non interest repelluntur exceptione ditatis non in terest. Et credo verum dictum Bar q͂ actionem publi cam per quã fit condemnatio ad pecuniarium interesse sin dicus solus intentabit: sed quando per eam peiudicatur q͂ factum destruatur vel depositum reponatur quilibet de populo habilis ad agendum intentabit eam vt. j. de po pu. act. l. i. coniuncta l. iij. §. fi. vbi preferetur is cuius interest ergo apparet q͂ eam intentat is cuius nihil interest: et si ne aliquo sindicatu q͂ habet mandatum a lege. Ex ex pre dictis decisa et questio statim disponentis q͂ quilibet pos sit agere vel accusare an admittatur ad agendum vel ad accusandũ ille qui non est de eadem ciuitate. ¶ In ea. ibi. Alius et de populo alterius ciuitatis vt glo sit vtilis. ¶ In ea ibi. Et eadem possunt queri supra. § hoc inter dicto. q͂ et illud est populare vt hoc vnde est questio quali ter sit facienda condemnatio in vtroq; interdicto. ¶ In ea. ibi Ad hoc respõdeo q͂ poss. et intelligi. hic et ille. § qui dicit q͂ sit condemnatio ad interesse. et sic solum is cuius interest videtur ad agendum admitti ¶ In ea. ibi. Pro suo iure. i. interesse. vt nunc solum agat ille cuius interest et non alius. ¶ In ea. ibi Unde alius aget qui et sit de populo alterius ciuitatis vt supra dixi sed non aget tum pro iure suo cum sua nullo modo intersit: sed agit pro iu re populi. Et hoc intelligo verum vt dixi quando illud ius populare nõ concernit vnum populũ tñ sicut e exhi bino liberi

biuo liberi bois sed quido decernit significat populi vnū
ex eis tunc qui est de alieno populo nō audiatur: non enim
rōne sui iuris cum sua non intersit nō rōne populi cum
non sit de illo populo ¶ In ea.ibi. Nec dicimus agere
ex eadem cā. hoc intellige quando vnus agit hoc interdi
cto pro suo interesse. nūc sūt successiue agit alius pro suo
interesse. z ideo non dr agi ex eadem cā. merito secundo
agenti ne nobstat illa exceptio vulgaris rei iudi. Sed vbi
ageretur pro eodem interesse puta populi tunc non au
diretur secūdus nisi doto de preuaricatione primi vt. l.
ij. ff. de popula. ac. nam tūc ex eadem cā dr agi. ¶ In ea.
glo. ibi. Vel dic sans sustineri pōt z est sensus q vbi
agens hoc interdicto concludit ad damnum preteritum
quod ipse sensit ex opere eatenus interd. eum hoc non
est populare: z dicit verum nam nō intentat hoc nisi cu
ius interest sed quatenus ad publicam vtilitatem conclu
dit: istud interdictum est populare. z omnis actio po
pularis quā intentat quilibet de populo fm limitationem
quā dedi. ¶ In ea.ibi. Interesse totius populi quod re
putatur esse ipsius actoris vt. C. de cadu. tol. l. i. circa fi.
ff. de ex. sed Bar. in hoc non assentit. cuius opinio mi
hi placet cum agitur de dam. secus si ad destru. vel ad de
structum reponi. Ang.

Pretor ait. ¶ In tex. ibi. Viam fieri vo
lo. Barro ipse statuens q nul
lus possit transire per terram suam nisi soluat tm̄ pro pe
dagio non potest fm Ja. de ra. Nam sine via fieri dr ei
qui libere agere non potest per viam facit. C. nouis ve
ctiga. per totum. Sic z Venen. Januēses aut Pisani ve
ctigalia nauigantibus per eorum mare nō possunt impone
re salua nisi habeant a principe. h.d.

l Ittora. Littus maris in quo po
pulus romanus habet im
perium romani populi est h.d. z intellige quo
ad protectionem sed quo ad vsum z vsumi:
non est ipsius populi. sed est commune omnium sicut aer
z aque z hoc voluit glo. hic recte intellecta: z ide sensit
glo. in l. ij. ff. de re. di. dic vt ibi. Ang.

Maris. Vsus maris omnibus est cōmunis
vt aere z pisces in mari iacte causa edi
ficij iactantis sunt: non tamen mite lz eas facture si vsus
maris aut littoris fit deterior. h.d. Et nō. hic pro Vene
tis z Januensibus qui in mari edificant nam et lapides
existentes in profundo maris comm̄ sunt edificare tamē
non possunt si vsus maris aut littoris incōmodatur q̄d
nō. ¶ In tex. ibi. Futurus sit. hic ob l. i. §. nūciatio. ff.
de ope. no. nun. glo. si. hic non soluit: z hoc d̄num repe
te in l. seq. z remitte ad ibi nō z bene. Et verius est q
cum edificatur in mari aut in littore: ex cā priuata nemo
prohibere potest nisi timeat sibi damnū inferri ex edifi
cio vt ibi. Si aūt edificans prohibetur ex cā publica incō
modatur vsus maris vel littoris tunc lz non tineatur dā
num ex ruina edificij tamen nūciari pōt opus nouum: sic
intelligitur hic z. l. l. proxi.

e Jper publicum. Enū
glo
sum publicum riuus aque ductus fieri nō po
test per que noceatur priuato: siue priuato fit
officio: siue non. h.d. fm vnam litteram prout est ibi. Vt nō
officio caueatur. Scdm aliam litteram que est. Noxa. hoc vul
ter h.d. Si per riuum aque ductus per locum publicum
transeuntem priuato nocitum est agitur ad resartionem
damni. h.d. Et intellige q riuus aque ductus non fuisse
per locum publicum ducebatur nam si esset nullius com
peteret sui agendi. ¶ In tex. ibi. Erit actio s in factum:
vel condictio ex. l. vt glo. dicit z bene. ¶ In tex. ibi Vt
non dño caueat quasi dicat non solum dño debet caueri
pro dāno futuro. imo et non dño vt vsufructuario vsua
rio: bonefidei possessori z filijs puta creditori glo. est in
tex. Noxa. ibi. Vt noxa dño caueatur z est sensus vt p
noxa. i. pro dāno iam dato per aque ductum caueatur i.
agatur ad resartionem damni. z vt in futurum damnum
non detur: etiam caueatur: z stat litera plana: z habes ex
pendium glo. magnam.

e Jqui. Agens hoc interdicto pro p
prio interesse: potest et lite nō
contestata pcuratorem dare. h.d. Et idem est
in omni actione populari intentata per agen
tem pro proprio interesse. secus si solum ius publicum quis
exerceat: q tunc demum lite contestata per quam quis
efficitur dñs instantie: vt l. licet. § in popularibus. ff. de p
cura. z. j. de popu. ac. l. qui populari. Ange.

o Jeutis. Qui edificant cōtra edictum
pretoris: edificium tollere
coguntur lz non virtute huius interdicti. h.d.
Vel sic. Edictum pretoris non dz esse ellu
sorium. h.d. concor. lt. ff. de nali. l. si pretor. in pn. ¶ In
tex. ibi. Demoliri. s. vigore huius interdicti ¶ In tex. ibi.
Ne vrbs deformetur ruinis hoc est ratio persuasiua: sed
sanatiua est hec q hoc interdictum prohibitorium est nō
est restitutorium. vt in. l. ij. §. si quis nemine. ff. eo. hic al
legato in glo. ¶ In glo. idest Pretore prohibente. ibi.
Cum non est perfectum edificium. Nō. bene hanc opi.
per quā patet q senatusconsulta dicentia nō debere vrbē
ruinis deformari vendicant sibi locum in edificijs iā con
summatis z perfectis: sed si sunt incepta z non consumata:
debent destrui et si in loco publico facta sint: z nemine p
hibente: quod tene menti. Ange.

¶ De loco publico fruendo. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spec. in ti. de cau. pos. z pro
priete in. §. priuata aūt interdicta. in. vsi. vndecimum. de
loco. in. i. colum. in. iij. parte.

p Retor ait. Hoc interdictū
tuetur emptores
vectigalium publicorum z eorum socios
qui prohibentur fm legem locationis ve
ctigalibus publicis frui. h.d. Accipitur er
go aliter publicum q̄ ff. ti. proxi. nam ibi
pro accipitur pro eo quod est in vsu publico z illius non
est locatio neqz conductio. hic aūt accipitur pro eo quod
est de patrimonio principis aut fisci ciuitatis. vel munici
pij. vnde conducentes vectigalia a cōe permissu si prohi
bentur illis vti z frui fm legem conductionis eorum recur
runt ad hoc interdictum. z hoc voluit tex. iuncta gl. quā
nō. z tene menti. Hoc et nō pro conducentibus cinsum
vel lacum perusinū. ¶ In glo. magna. Forte et hic Pro
eo quod est in vsu publico. cuius loci non consistit loca
tio neqz conductio. ¶ In ea ibi Sed quidoqz concur
runt. hoc est falsum nam in casu §. si quis nemine. nō est
reperire q competat aliquod interdictum de predictis.
Ja vera In hac dictum q impossibile est concursus cum
illud interdictum competat solum pro loco qui in vsu pu
blico est vt. l. ij. §. hoc interdictum. ff. et i hoc aūt interdi
ctum competit solum pro loco qui non est in vsu publico
sol est fisci ciuitatis vel municipij vel cesaris. vt hac glo.
¶ In glo. Hic est casus ibi Dixit dari vtile quod patz
q: illud interdictum est possessorium. ergo nascitur ex pcū
z sic dictum. vt. l. i. de act. z ob. z sic opi. Jo. vero. Vt
iumo nō. bene hoc pro z contra conductores vectigalium
z pedagiorum cuiuslibet ciuitatis aut municipij. nam si illi
conductores cōcurrunt ista vectigalia. vt moris est cū alijs
socijs. z sic in vectigalibus alios acquirunt sibi socios: ꝯ
illos socios agi potest ad solutionem precij per tempus. si
cut ꝯ emptores. Et econuerso ipsi socij ꝯ omnes debito
res ipsorum vectigalium exercere possunt sine aliqua cessio
ne eorum iura sicut si emptores fuissent. Si aūt concurrunt
emptor z socius. prefertur emptor vt hic. quod tene me
ti q quotidianum. Et ex hac glo. infertur q prefert ha
bens directam habenti vtilem. z ista est via discordia z
de qua in. l. in causa. §. si. ff. de pcura. z. C. de nouo. l. ij.
dic vt ibi in d. §. si. Ange.

e Oncedi. Permitti debet cuilibet
vt imagines z statuas in
publico ponat pertinentes ad ornamentum reipu
blice. h.d. Et dictum inter statuas z imagines
vide. C. de sta. z imag. in Rubrica. Ang.

¶ De edilibus curulibus. Rubrica.

e **Ediles.** Ad officium edilium curulium pertinet omnia in hac lege descripta. h. roma mutius. Et nota quod semel vidi de facto in ciuitate ista quod statutum penitus disponebat quod priores studerent certum quid vnde querebatur an virtute illius verbi studerent haberent iurisdictionem vel arbitrium aliquod. et determinatum fuit quod sic per hunc tex. cum iuncta legem bonam ff. de acqui. re. do. l. statuas. ¶ In tex. ibi Ediles curules. i. publici magistratus de quibus habetur in. l. i. ff. de edili. edic. ¶ In tex. ibi. Eas f vias quod est j ¶ In tex. ibi. Et c. proprie patet eius ipsorum edilium curulium. Et sic apparet quod edictum emanans de soluendo datium et collectam ita ligat priores et magistratus ciues ciuitatis sicut alios: de quo plene per Guil. de cu. in. l. nemine. C. de sa. san. ec. ¶ In tex. ibi. Ab obuiatione f edili curuli. Et sic est casus quod in maleficiis leuibus inuentus in flagranti crimine potest puniri absque villa strata: sic. ff. de fur. l. interdum. §. qui furem et adeo inueni cum armis aut ludere aut cum vuis subtrahere absque suis possunt puniri et vidimus furantes vuas vidi cum vuis ad collum duci per plateam ad cathenam. ¶ In tex. ibi. Fm leges f sorte pena arbitraria ar. ff. de effrac. l. i. §. expilatores. ¶ In tex. ibi. Vnusquisque non vbi quod vnusquisque fm longitudinem et latitudinem domus sue debet viam publicam conseruare et manutenere iuxta domum: et et aque ductum purgare: et hec duo continentur bononiensibus qui iuxta domum habent aque ductum et de hoc vide plene Guil. in. d. l. neminem. ¶ In tex. ibi. Non prohibeant vehiculum. Nota bene quod iuxta domum suam quis debet construere bene viam vt possint habere transitum non solum homines sed et vehicula. ¶ In tex. ibi In mercedem. Nota bene pro scholari qui iuxta domum conducere habet viam corruptam nam potest eam reaptare et construere expensis mercedis quod nota. ¶ In tex. ibi. Ergasteria. f publica. ¶ In tex. ibi. Si fullo vestimenta siccet. licitum est ergo sutoribus ante ergasteria publica ponere tabulas in quibus sunt panni et balneum egentes desiccatione et eodem modo vectores extra domum possunt ponere truncos. i. rotas quibus vehuntur ligna et alia similia. Ratio quod nullum fetorem reddant. Sed reddentia fetorem et corrumpentes celum vt sunt sterquilinia et mortiçinia illa nec teneri nec proici possunt in publico. Et ideo nota. pellipatios et aromatarios qui capiunt furcas et crapulas et postea proiciunt in platea communis periculum. nam debent puniri. Et eodem modo puniuntur tingentes coria asinina et boum. et extendunt in publico. et in similibus que fetorem reddant. Ang.

¶ De via publica vel itinere publico reficiendo. Rubrica. Practicam huius ti. vide in Spec. in ti. de cau. pos. et proprie. in. §. quod vo. in vlt. quarum est in. ii. colum. in. iiii. parte.

p **Rector ait.** Viam publicam et iter publicum cuilibet liceat reficere et aperire: dummodo nec via nec iter deterior fiant: et contra prohibentem refectionem et aperturam datur interdictum et sic cuilibet prohibito competit hoc interdictum h. d. tota l. Et quid sit resistere et quid sit purgare. et quid aperire iter litera hoc declarat: de quo vt in ea. ¶ In vlt. si quis in spe. iiii. L. autorez non interest quandoque viam non esse latam sed arcam et hoc potest contingere propter prout suadet ratio subiecte materie seu loci. ¶ In tex. ibi. Glaream. glo. exponit de sabulo cum paruulis lapillis et hoc sabulum est quod in vulgari florentini dicunt la giara. ¶ In tex. ibi. Terrenum facere ad vilitatem priuatum et hoc tollit contrarium l. fin. minimum. in prin. ff. de dam. infec. et ibi per glo. Et nota differentiam inter viam et stratam. nam strata proprie est illa que lapide manufacta seu strata est sic. ff. de aqua plu. ar. l. si prius. §. i. Via autem proprie est vt naturaliter est et non strata. Sed fm communem vsum loquendi non appellamus stratas vias consulares et regales. alie autem non strate sed vie simpliciter appellantur. vt vidistis in. l. ii. §. viarum ff. ne quid in via pub. Que ergo sit strata et que via. recurrendum ad com. opinionem circumcollentium vt diximus de flumine publico. et de duo vt. ff. ne. l. i. §. i. Et istud est vtile ad statutum puniens penis duplis percutientem in strata quod qui percussit in via que strata communiter appellatur dicitur percussisse in strata. Statut de tali com. opinione non constat ille dicitur percussisse in strata qui percussit in via strata. i. lapidea opere manufacta. ¶ In. §. hoc interdictum ibi. Quibus. f. prohibitus ¶ Ibi. In omnes. f. prohibentes.

v **Iam publicam.** ¶ In tex. ibi Viam publicam. patrimonio et vsu publico. ¶ In tex. ibi. Non potest aliquo tempus spacio etiam annis mille ¶ In glo. i. in fi. ibi. Fauore et c. Sic et fauore religionis. vt. §. quemadmo. ser. amit. l. ter et peor. C. de ope. pu. l. prescriptio et ff. de vsuca. l. vsucapionem. et l. fi. Sic et fauore libertatis: sillam nullatenus currit prescriptio et annorum mille. vt l. vlt. C. de longi tempo. prescrip. que pro liber. Tu autem dicas quod hec ratio est fauor ex eo quod facultas simplici non prescribitur vllo tempore quod illa facultas in actum deducta non producit aliquod ius deducibile in iudicium: et ideo facultas eundi per viam publicam vel pariter ad sanctum Iacobum non prescribitur vllo tempore. Sed si facultas deducta in actu immediate producat ius in iudicium deducibile et exercitabile tunc illa facultas prescribitur tempore longissimo sicut ipsius agendi et experiendi. Exemplum posse hereditatem adire consistit in simplici facultate sed immediate cum hec facultas est in actum deducta quod quis hereditatem adiuit resultat ius et actio in iudicium deducibilis f petitio hereditatis. et ideo facultas adeundi prescribitur tempore longissimo. vt. l. si cet. C. de iur. deli. Sicut in facultate offerendi debitum: nam immediate cum debitor offert creditor debitum nascitur sibi actio pignoratitia vt. l. si rem. § omnis. ff. de pig. ac. et ideo sicut pignoratitie prescribitur sic et potentia offerendi: et ideo bene dicat glo. in l. cum notissimi. C. de prescrip. xxx. anno. quod tali facultas prescribitur longissimo tempore. Ang.

s **In agrum.** Vicinus per agrum vicini vt per viam publicam tenetur vicino quanti interest: et etiam ius viam ad meliorationem eius solus compellitur: et si ille soluendo non est. ad refectionem illius vie compelluntur vicini per l. i. ff. ut. i. Nota igitur bene quod nemo ire potest per agrum alienum faciendo ibi viam ac si ibi via publica esset. Hoc autem fallit in casibus notatis in. l. si locus. §. i. ff. quemadmo. ser. amit. Inter quos est casus multum quotidianus puta si via publica est porrecta: ita quod viantibus non est possibilis transitus: quod multum in hyeme contingit in quamplurimis locis nam tunc per agrum vicinum tenere possunt vt per viam publicam et nota in. d. l. si locus. et ne menti. Et non bene dic alle. Ang.

¶ De fluminibus et ne quid in flumine publico ripaue eius fiat quo peius nauigetur. Rubrica. Practicam huius ti. et sequentis vide in Spec. in ti. de cau. pos. et proprieta. in. §. quod vo. in vlt. sextum est interdictum in pos. colum. in. iiii. parte.

a **Ait pretor.** In hoc principio recitatur verba edicti pretoris cuius edicti substantia est quod in flumine publico et eius ripa nihil immitti potest propter quod statio vel iter nauigii fiat deterior. Deinde in. §. flumen a ibi iurisconsultus Vlpianus incipit exponere verba edicti et multas pulchras questiones interserere vt patet ex litera ¶ In tex. ibi. Deterius sit. Sed hoc tollit contrarium de l. riparum. ff. de re. diui. vbi in ripa fluminis publici iam potest habentes ergo molendinum in flumine cuius molendini exclusa inuicem aut sinus sit ripa fluminis prout est

prout est in multis molendinis tyberis perusini: ⁊ plantare possunt in ipsa ripa: ⁊ sub ripam arbores ad instelam eius: ⁊ et ibi ligna imittere: vt clusa sustentari ⁊ manuteneri possit: ex quo nec iter nec nauigatio sit deterior.
¶ In tex. ibi. Magnitudine q̃ flumen magnum. vinus aũt paruus est. ¶ In tex. ibi. Aut estimatione circũcolentium .i. cõi opinione: ⁊ sic cõi opinione discernitur strata a via. vt not. ff. si.l.in.l.i. Et qualiter probatur ista cõmunis opinio: dic vt nõ. Spec. in ti. de proba. §.i. vsi. illud aũt. ⁊ Bar in l. labeo ff. de suppellec. lega. Sic diciuus flen iamen frumenti et quando cõmunis opinio est q̃ sit ar' buius. §. ⁊ in l. ex conducto. §. i. ff. loca. ⁊ C. locati. l. licet. Ang.

Item fluminum.

Flumen perenne est quod semper fluit tam in byeme q̃ in estate. Et si propter maximã siccitatem contingeret in estate non currere. nõ desinit esse perenne. Torrens aũt est que fluit vt plurimum in byeme ⁊ si fluit aliquotiens in estate non propterea desinit esse torrens. h. d. tex. ⁊ glo. in termino ⁊ in fũma. ¶ In tex. ibi. Non ideo minus perenne est. Nõ. q̃ licet cives aliquando in comitatu stet per plus temporis q̃ soleant stare cõ cessi tĩ cõiter in ciuitate habitauerit vel semper habitasse in ciuitate. ⁊ hoc nota pro comitatinis assumptis ad ciuilitatem si in ciuitate semper non habitauerunt. q̃ si aliqua necessitate premente habitauerint pro maiori parte in comitatu aliquo anno. tamen semper dicuntur in ciuitate habitasse quod tenemus in perusina. Et eodem modo dicas si testis dicat q̃ vidit tantum possidere semper. ita intelligitur semper .i. tempore possibili non quando dormiebat non cum comedebat aut absens erat de quo in. l. hominibus. §. sed quod simplr ff. ex qui. cau. ma. ⁊ ff. de visu. l. nũq̃ §. si seruus. ⁊ nõ. ff. solu. ma. l. i. in. iiij. q. ⁊ i cor pore de iudicibus §. sedebunt. colla. vi.

Fluminum.

Flumen publicum quo ad proprietatem ⁊ vsum est cõmune. flumen perenne: torrens vo non est publicũ. h. d. cõ iuncta glo. que ponit exemplum in duobus fluminib' bononie quorum alterum vocat' rapo. ⁊ alterum meloncellum: quorum quodlibet ortum habet in priuato loco: ⁊ p priuatum locum discurrit per magnum spaciũ: ⁊ postea intrat in publicum ⁊ tunc incipit esse publicum. Et q̃ illa flumina non fluant omni tempore sed byeme tñmodo: ideo appellantur flumina priuata non publica: ⁊ iste est vera sña: ⁊ tunc cognosces flumen publicum a priuato. Et ex predictis conclude' q̃ quantũcũq̃ balnea sancti Cassiani ⁊ alia per eandem riueriam existentia ortum habeãt in loco priuato quorũdam nobilium: ⁊ nihilominus q̃ continue fluunt dicantur publica. nam ad faciendum flumen publicum nõ ɔsideratur hoc q̃ alueus sit priuatus: sed solum hoc an continue fluat. l3 illi nobiles balnea illa tenent auctoritate cesarea aut ex antiquissima vsurpatione ɔsuetudine: ⁊ ita tene menti. Ang.

Hoc interdictum.

Pro facto vel inmisso in flumine publico hoc interdictum non competit sed habent locum remedia contra sic imittentem vel facientem. h. d. Nunciabitur ergo parti de noui operis nũciatione ⁊ vtitur interdicto vti possidetis vt. ff. vti pos. l. ij. ¶ In tex. ibi. Nihil enim differt. Nota pulchram regulam q̃ flumen priuatum no differt a b aliis locis priuatis: ⁊ ex hoc solues multas questiones. Ang.

Ripa autem.

Illud est ripa fluminis q̃ continet flumen ⁊ ipsũ tenet vltro citroq̃: ⁊ non ampliatur nec restringatur p aliquod temporale diluuium secus si sit perpetuum. h. d. vsq̃ ad §. si insula. ¶ In tex. ibi. Naturalem rigorem. Iste tex. plene declarat quid sit ripa fluminis nam ille locus est ripa qui naturaliter tenet rigorem cursus aquarũ ⁊ accipe naturalem .i. consuetum ⁊ solitum. quando flumẽ inmanis excrescit. q̃ de ripa in flumen intratur de plano: quicquid enim naturaliter de cursu aquarum contingit in ipsis ripis ad tempus non inspectum nullatenus consideratur. ⁊ ideo p illud supranaturale ripa fluminis non ampliatur nec restringitur: secus si mutatio sit perpetua vt. ff. eo. in. §. si. si flumen. ⁊ omnia clara sunt. Ang.

Si insula.

Hoc interdictum cessat p opere facto in insula nata in flumine publico vel et in alueo antiquo derelicto per flumen publicum q̃ alueus occupatus a flumine l3 priuatus incipit esse publicus cum non sit dare flumen publicum quin alueus sit publicus. h. d. Et per hoc patet q̃ torrens qui in byeme discurrit si ortum habet in priuato priuatus ẽ quatenus per priuatum alueus ille protenditur. vt dicit. ff. eo. l. §. fluminum. ¶ In tex. ibi. In publico fieri ⁊ sic cessat hoc interdictum. ¶ In tex. ibi. Si limitati agri. i. vicini. Et qui dicantur agri limitati. dic vt in l. in agris ff. de acquire. dom. Et nõ. hoc contra illos quibus predia cõmunis perusie sunt donata in remunerationem vel in recompensationem dãnorum. vt in illis prediis non habeat locum ius alluuionis. non dico pro certo sed argumentum est. ¶ In tex. ibi. Aut eius. s. si ager limitati no fuit. ¶ In tex. ibi. Ripam contingit. si ei proximior est. ¶ In tex. ibi. Utriusq̃ vicini. ab vtraq̃ parte predia possidentis: ⁊ hoc quando agri non sunt limitati. alias secus vt. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Non sit publicus. ⁊ ideo hoc interdictum locum habebit pro opere ibi facto. Et nõ hanc regulam q̃ vbicũq̃ flumen est publicum semper alueus publicus ẽ q̃tũcũq̃ et vtraq̃ pte fluminis loca priuata ɔsistãt. Ang.

Si fossa.

Alueus fluminis publicus est et si factus sit opere manu facto: ⁊ ido habet locum hoc interdictum si quid in eo sit. Et si flumen aliquam terram inundet non tamen alueum ibi facit terra inundata non fit publica. h. d. Unde si quid fiat in dicta aqua sic terram inundante non dr factũ in flumine publico. ⁊ ideo cessat hoc interdictum ⁊ est expeditus tex. ⁊ glo. aliquo excepto vt infra dicam. ¶ In tex. ibi. Inundauerit. pute tempore aliquis diluuij. ¶ Ibi. Opertum .i. coopertum ⁊ inundatum. ⁊ ideo cessat interdictum pro opere ibi facto considerato q̃ hoc interdictũ non vendicat sibi locum pro eo quod fit in locis priuatis. ¶ In glo. i. ibi. Ut nauigium. i. iter nauige vt. ff. ea. l. §. ait pretor. ¶ In ea. ibi. Sicut ex fluuiato in quo flumicel lo purgantur panni. ⁊ ille aque que attrahuntur ad ciuitatem bononie diuiduntur per dies ⁊ ebdomadas per totã ciuitatem bonon. ⁊ per contratas ¶ In ea glo. Nisi vi eas. determinat ista glo. q̃ flumen sauine non est publicũ flumen l3 ad ciuitatẽ attrahatur ex eo q̃ non est perene. Tu aũt dicere potes q̃ quatenus dr per priuatum est priuatum flumen sed postq̃ intrat per ciuitatem. ⁊ sic in alueum publicum illud flumen dicit' publicum propter alueum vt. ff. eo. §. fluminum ⁊ ibi vidisti. Potest ergo flumen esse pro parte priuatum quando in priuato nascitur ⁊ q̃ torrens est non aũt perene. sed postq̃ ingressum facit in locum publicum intelligitur publicum. Ang.

Item si amnis.

Circuitum a flumine permansit eius cõditio q̃ ante fuerat. ⁊ ideo hoc interdictum cessat si quid fiat in eo flumine priuato. h. d. Non ergo differt flumen priuatum ab alio loco priuato vt hic vt si quid in eo fiat locum habeant remedia de quibus dixi in §. hoc interdictũ ff. ea. l. ¶ In tex. ibi. Amnis .i. flumen. ¶ Ibi. Aliquid. s. alicuius priuati. ¶ In tex. ibi. Circũeunt. puta per totũ dum non tamen terram inundet vt vidi in multis locis tyberis. ¶ In tex. ibi. Perinde est ac si ⁊ c. concordat ff. ea. l. §. hoc interdictum. vbi tex. dicit q̃ nihil differt flumen priuatum a ceteris locis priuatis.

In publico.

Dicto in nomine intransitiuo tem vnde quod fit iuxta locum non dr fieri in loco. Uel sic. Factum in ripa fluminis publici non dr factum in flumine publico. vnde cessant verba huius edicti. h. d. Unde si fiumarum pinne robaria facta in pade padiano ⁊ ferrariensis non habet locum in robarijs factis in aggeribus dicti padi. Et eodẽ modo maleficiũ cõmissũ in porta ciuitatis non dr cõmissum in ciuitate facit. ff. ne quid in loco si. l. pe. ⁊ fi. ⁊ ff. de iniur. l. si fiuma. Argumentũ ff. est ff. de cloa. in l. i. §. cloace. in verbo. Tubus. vbi idez iuris est de facto in bo-

fio: quod de facto intra dominium: z ibi tangam z soluam. Et allegatur iste tex. cum sequenti. q dispositio modificata seu qualificata debet restringi fm modum z qualitatem suam. de quo in. l. denunciasse. §. quod tamen. ff de adul. z l. stipu. §. docere. ff de v. o. rap. z ff de leg. i. l. cetera. §. hoc senatus. z. ff. si quis testa. li. es. iuss. fue. l. i. §. nō aūt. Ang.

Non autem. Hoc interdictum nō vendicat sibi locum pro omni opere in flumine facto: sed pro eo propter quod statio z nauigatio fit deterior. z ideo interdictū directum ad flumina nauigabilia tm̄ pertinet: ad non nauigabilia cōpetit vtile si opus factum aut flumen exarescit aut cursus aq̄ impeditur. h. d. vsq3 ad. §. stationem. Et ex isto §. summe nobile qđ dicit de dispositione modificata. ¶ In tex. ibi. Cohercet pretor. sub. ex verbis edicti. sed ex mente sic vt in fi. §. z nō. ff eo. §. si in mari. ¶ In tex. ibi. Nauigabilia. vel alia nauigabilia faciunt z nō ob. l. iij. ex cōtrario. ff de acqui. pos. vt ibi nō. ¶ In tex. ibi. Non pertinet. s. directum. Sed vtile sic vt hic sequitur. z ff eo. in. §. si in mari. ¶ In tex. ibi. Ne quis ei fiat. s. actori. z ideo si in tyberi perusino qui non est nauigabilis vsq3 ad ciuitatem castelli vbi habet ortum aliquod opus fiat per quod aut ipsū flumen exarescat vel impediatur cursus aque: ita q cursus fiat deterior cuilibet licitum est illud opus demolire z illud restituere z purgare arbitrio boni viri. Et si dicis nōne per clusas molendinorum impeditur cursus aquarum ergo nullum molendinum costrui potest in eo. Respondere q non impeditur cursus nec fit deterior. Vel dicas q cum et molendina fiant ratione publice vtilitatis: licz aliqualiter varietur cursus: tñ consuetudine vsurpatum est vt fieri possint. ¶ In glo. l. ibi. Aliud nauigabile fiat. s. mediate: alias nullum est flumen quod non intret in mare z de mari exeat: z sic mediate aliud flumen faciet nauigabile. ¶ In ea. glo. Vel fm Rugerium. Hec vera vide conclude q vbi flumen est nauigabile de se z aliquid in eo fit per quod statio nauium aut nauigatio fit deterior habet locum hoc interdictum directum q sic sonant verba. vt. ff. ea. l in prin. Ubi aūt flumen est publicū sed non nauigabile intrat tamen in nauigabile habet locum interdictum non directum sed vtile fm. h. Ratio est q ex quo non est nauigabile ergo in eo nihil potest fieri p quod statio nauium aut nauigatio fiat deterior. Si aūt intrat aliud flumen quod est nauigabile de sui natura. puta q intrat mare: z intra mare caput tenet z tunc habet locum hoc interdictum vtile fm Azo. Si aūt non intrat immediate ad flumen nauigabile sed anneccum vna cū aliis fluminibus facit aliud flumen nauigabile sicut est benacense recitum quod miscetur cum pluribus fluminibus z intrat padum z tunc habet locum interdictum saltem vtile: z ista est sña huius glo quā nō.

Stationem. Hic iurisconsultus exponit verbum stationem positum in edicto.

Ait pretor. Hic iurisconsultus exponit verba itē nauigij deterius fiat. Vel sic nauigium dr ipsa nauis z iter ipsius z appellatione nauigij continentur et rates. h. d. ¶ In tex. ibi. Iter nauis. l. magis. ¶ In tex. ibi. Rates. s. parue naucule que a nauibus non differunt nisi magnitudine. non aūt qualitate. vt. l. scapham. ff de euic.

Si pedester. Iter nauigij dr fieri deterius et si pedester iter contiguum fluminis impeditur. h. d. Unde competit hoc interdictum non ex ea parte q factum sit quicq3 in flumine publico. vt. ff eo. §. fluminum. Sed ex ea particula q iter nauigij deterius factum est. z ideo glo hic in verbo deterius falsa est dum dicit non competere interdictum salno nisi defendas eum q non competit interdictū ex ea pte q in flumine factum. Ego credo contrarium per §. non aūt. ff ea. l. quo minus. §. fluminum. ff ea. l. qui videtur facere opera. Est aūt iter nauigij in lombardia locus ,ppe ripam fluminis per quem attrahuntur naues contra fluxū z rapidum cursum aquarum. dr in vulgari restara vel pressa vt dicit hic glo. z bene.

Deterior. Hic iurisconsultus exponit verbum deterior statio z iter nauigij z c. ¶ In tex. ibi. Interdicto locus erit. etiam directo. Non sunt alia.

Labeo scribit. Proponens exceptionem inaptam succūbit. ad hoc communio allegatur de quo in Spec. de excep. §. viso. in prin. z est tex. in cle. vlt. de app. Vel sic. Si per factum in flumine publico statio aut iter sit deterius: non excusatur faciens ti fecisse se dicat tpe merende causa. h. d. Quia ergo eo non concludit. merito est inepta vt de expediendum est q quicquid factum lege fieri licuit: z ideo non habet locum interdictum. h. d. Ange.

Si in mari. Etiam pro facto in mari vel in littore propter quod portus statio: iter vel nauigatio fiat deterior competit hoc interdictum z et pro facto in flumine publico non nauigabili. hic aūt quando fit in flumine non nauigabili dic vt dixi. ff. eo. §. non aūt. vbi iste. §. declaratur. ¶ In tex. ibi. Fiat per quod aque cursus impediatur vel fiat deterior vt dixi in d. §. non aūt. Et attende bene q quando fit in mari non habet locum hoc interdictum fm verba: nam aliud mare: z aliud flumen. Sed habet locum interdictum ne quid in mari aut in littore fiat. Ange.

Deinde. Hoc interdictū e restitutoriū supponē quid fiat in loco pu. ,phibitorio. ff. ff ne quid in lo. pu. l. ij. §. preto. ait q in via. z cetũc oepnū. h. d. ¶ In tex. ibi. Ad eādē cām ptinens. s. vt ne statio aut nauigatio ipediat vl fiat deterior. ¶ In tex. ibi. Deterius fiat. non ob. ff de dam. infecto. l. pretor. §. de eo. vt ibi nō.

Hec verba. Qui factū habet opus in flumine si fecit tenetur ad patiētiam z impensam si non fecit tenetur ad solam patientiam h. d. z cessat omne contrarium. Ange.

q **Quominus.** Bar. repetit hāc l. solenniter z tractat hic materiam molendinorum que est vtilis z cotidiana: legam vobis tex. z glo. z dicā vnū in quo sūt discordās ab eo ex quo plures vtiles questiones resultant. Primo ponit vnam regulam affirmatiuam. s. q ex flumine publico aqua duci potest. Secundo ponit vnam exceptionem. ibi. Nisi imperator z c. Tertio ponit scđam exceptionem ibi. Si modo ea aqua z c. fm intellectum Bar qui placet mihi l3 z intellectus glo sit bonus. Quarto ponit vnam aliam exceptionem ibi. Sed si aūt. Quinto ponit aliaz. ibi. Aut ex eo z c. Et fm istam diuisionem hec. l. breuiter. h. d. Ex flumine publico pōt priuatus aquam ducere nisi imperator aut senatus vetet: aut aqua vsui publico deputata fortitan ad molendina alicuius reipu. vel nisi aqua ducatur ex flumine publico nauigabili: aut ex non nauigabili quod aliud nauigabile intrat per quod illud nauigabile minus est. aute nauigabile. h. d in tertium z in sūma: communem glo z lec. Bar in vsi si modo ¶ In tex. ibi. Ducatur. quantum sufficiat ad magnationem agrorum suorum ipsius ducentis non vltra nisi princeps vel senatus permisit vt in. l. imperatores. ff de seruit. rusti. predio. Qui ergo absq3 cā vellet ducere aquam ex flumine publico z ad aliud locū deuertere interdici posset vt. d. l. imperatores. ¶ In tex. ibi. Nihil impedit. nisi in casibus hic expressis qui infra sequuntur. s. cum imperator vetat aut et senatus. Et idem si vetaret pretor vel magistratus ciuitatis propter aliquam cām suadentem: vt l. fluminum. §. fi. ff. de dam. infec. communiter glo. ibi posita. Et idem si aqua non esset in vsu publico s communi sed alicuius reipu. puta ciuitatis vel municipij. vt dixi de aqua molendinorum bononiensium que deputata est vt solū sint ibi molendina macinentia: z hoc vult tex. hic dum dicit si modo z c. Scđo z si deputata nō sint: z si flumen est nauigabile aut innauigabile intrat vt in. §. ff si vsq3 in fi. Ubi ergo non est nauigabile nec intrat innauigabile duci potest aqua ex flumine quātūcuq3 publico ad irrigationem agrorum quantum sufficit: vt supra dictum est aūt vltra z sine causa.

fine eã. Item si ductio fiat cum iniuria vicinorum. Et dici potest vicem. vt. l. ij. §. merito. z §. si quis a principe. ff. ne quid in lo. pu. z l. ii. l. i. §. i. z ibi dixi. Et nisi ex ea ductione flumē exarescat. aut impediatur cursus. vt. ff. eo. l. i. §. non aūt vsi. sed labeo. z ff. ne quid in lo. pu. l. ij. §. si quid in mari. z melius. ff. l. prox. §. si in mari. ¶ In tex. ibi. Aliud nauigabile fit. Sed non ne hec l. seruit de vento: dum dicit ex flumine publico posse duci aquã z c. cum nullum flumen sit quod non sit nauigabile aut non intret innauigabile. Sol. q si flumen est iuxta mare vel in mare in nauigabile ideo ex eo aqua duceri non potest q propter eius diuersionem mare efficeretur minus nauigabile. Idem si non existit prope mare sed et non intrat flumen nauigabile incontinenti sed primo intrat aliud flumen z admixtis aquis aliorum fluminum aliud flumen nauigabile fit. vnde consideramus cum proximum nō remotum sit et duci non potest ex flumine non nauigabili nec intrante in nauigabile. si oportet duci aquam p viã publicã. vt. l. si aūt. §. si. ff. de aque plu ar que est contra. ¶ In gl. i. ibi argumentũ. ff. ista e questio sabbanna quã disputauit Franciscus accursius: cuius disputationem refert Cy. C. de ser. l. si manifeste. z ego dixi tibi verbo. z eam tenet Bar. z bene. Et hec questio valde antiqua recitatur et in l. si quis ex argentariis §. si initium. ff. de ede. z nihil firmat glo. tangit et glo. in. d. l. si manifeste. z ibi se firmat. ¶ In glo. q in verbo. Tenet. ibi. Quod quando sic dicit. Bar. hic approbat. z addit posse exponi quãdo aqua est in vsu publico ad cursus ciuitatis. vt dixi. quo casu nemo potest de illa adducere. vt. l. i. z per totum. C. aque ductu. li. xi. z sic videntur peccare bononienses qui diuerterunt alueum reni intrantis padum. Sed solue q in nullo peccauerunt: q ł diuerterunt. tamē adhuc intrat in padum sicut z primo. ł non per eundem alueum. z hoc et tenuit Bar. z bene. ¶ In glo. si. ibi. Non obstante. l. ista. Ista clausula derogatoria in rescriptis Cesaris semper est necessaria dum lex aliquid prohibet. alias si nō veniretur prohibitum frustra adijciuntur illa verba non obstante lege ex quo nulla obstat. Et per que verba debeat formari hec clausula derogatoria. glo. hic nō. dum dicit q in rescripto debēt adijci illa verba nō obstāte tali lege vel alia. Idem dicit in. l. i. in verbo rescripti. C. de natura. libe. Idem approbauit in. l. si quis. in prin. testi. ff. de le. iij. dic vt nō. Cy. C. de preci. impera. offe. in. l. vniuersa. ¶ In ea. glo. ibi. l. si aūt. §. fi. Idem tenet glo. in. l. imperatores. ff. allegata in glo. i. f. q sicut imperator potest concedere ius ducendi aquã: ita z senatus. de quo et in. l. i. §. permittitur. ff. de aqua quoti. vetare aūt aquam duci potest et magistratus ciuitatis: vt supra dixi. Ultimo dicit Bar. q si incepi molendinum in flumine versus ripam in ripa quã habeo fundum meum. q quecunq edifico vltra medium fluminis: ære domorum pertinet ad vicinum qui ripa possidet contra frontem edificij et alio latere fluminis z q non possum claustram molendini ripe vicini infigere vllo modo eo prohibente: q cum ipse sit dñs ripe: preferetur prohibitio sua voluntati mee qui edificare desiderem cum ipse habeat vsum ripe sicut ego: z habet vsum ripe quod ego nō habeo. vt. l. riparum. ff. de re. di. z In fi. de re. di. §. riparum. Sed hoc dictum salua sua reuerentia mihi non placet: nã cotidie quo sine iniuria vicini nō possem immittere trabes z ligna in ripa vicini: est enim licitum in dicta ripa immittere sicut in flumine publico ad tempus sine dubio. vt. d. l. riparum. z §. riparum. vnde possum ponere retia ad siccandum: naues ibi alligatas tenere z naues ibi exonerare. z hec omnia sunt ad temp⁹. Possum et opus facere in perpetuum si stato z nauigatio non sit deterior. vt. ff. l. prox. §. non aūt. vel non sit eis magna iniuria vicinorum. vt. ff. l. i. § sunt qui putant. z. d. §. merito. z §. si quis a principe. ff. ne quid in lo. vel itine. pu. ¶ Nec ob. q preferatur proprietarius vsufructuario volenti facere nouum opus. l. vsufructuarium nouum rivum. ff. de vsufructu. q ibi loquitur in vsufructu z vsu qui sunt ad ipsum dñm necessario reuersuri. In casu aūt nostro. nec ad eum: nec ad eius successorem potest reuerti cum vsus publica fluminis semper sit publicus. vnde argumentatio non est bona: z contrarium obseruant consuetudo in clausuris molendinorũ vt sint ipsorum edificium. Pro hoc q idē iuris debemus dicere de ripa fluminis quod est in littore maris. Sed edificatum in littore maris edificantis est vt. d. l. riparum. Ergo z edificatum in ripa aut et in flumine publico. nec inuenio legem que idem dicat in edificato quod in insula nata. Pro hoc q z cum flumen aliquid meum circũdat: nihilominus meũ manet: ł insula fluminis medio nata: pro regionibus sit vicinorum. vt. l. penul. z l. adeo. §. insulam. ff. de acquir. re. domi.

f **Flumina.** Omne flumen perenniter currens est flumen publicum z eius ripa. Et intelligitur ripa continens flumen plenissimum. z loca contigua ipsi ripe publica nō sunt. sed cedunt ripe ex quo incontinenti cum a plano flumine vergere cepit per attractionem aque vsq ad naturalem cursum ipsius. h. d. Et dicitur quid sit ripa in. l. i. § ripa ff. eo. sed hic clarius declaratur. vbi aūt a plano vergere no potest ipsa ripa vsq ad naturalem cursum prata q aqua currit inter conualles altissimas vel et inter locos saxosos hoc casu ripa nō e vsq ad cacumen illorum locorum: sed tantũmodo vsq ad locum quo plenissimum flumen excurrit ab inde supra locus non est publicus. sed illius qui z illum z alia loca ibi contigua possidet. ¶ In tex. ibi. Ripe cum z alueus et si a principio fuerit priuatus q impossibile est alueum esse priuatum si flumē e publicũ. l. i. §. si insulã. v. ille et alueus. ff. eo.

q **Questitum.** Possidens domos ex vtraq parte fluminis nō potest propterea facere pontem supra flumen qui sit priuati iuris. f. cũ et ascendi de vna domo in aliam. Et idem si quis possidet iuxta via publicam ex vtraq parte vie domos: nam non faciet supra viam nec specus nec pontem. vt. l. ij. §. tractatum. ff. ne quid in lo. pu. z ibi dixi. In perusio aūt per statutum permittitur precario super stratas regales. Ang.

¶ Ne quid in flumine publico ripaue eius fiat quo aliter aqua fluat q in priori estate fluxit. Rubrica. In glo. Rubrice. in fi. ista glo. in omnibus bene dicit: z ideo tene eam.

a **Ait pretor.** Hic ponuntur verba pretoris.

Hoc interdicto. Hoc interdictũ pertinet ad flumina publica nauigabilia z nō nauigabilia: z ipsi pretor statuit ne flumina exarescãt per opera manufacta aut damnũ aliquod vicinis inferatur. h. d. Patet ergo q et si vicinis nullum damnum inferatur: tamen si ex derivatione aquarum flumen publicum exarescit: quilibet vetare potest z opus illud no fiat: qm populare est hoc interdictum vt. ff. eo. §. hoc interdictum. Et idem si flumen nō exarescit: tamē per derivationem vicinis infertur magna iniuria vt hic. Et intellige vt dixi de magna iniuria: nam propter paruam non potest interdici si faciens opus manu illud facit ad euitandum graue damnum qđ agris suis infertur nisi per derivationem faciat. vt. ff. eo. §. qui putant. vñ. sed si aliqua. Ang.

Ait pretor. Omnis immittens vel faciens opus in publico flumine non tenetur hoc interdicto. sed solum ille qui ita facit vt aqua fluat aliter q priore estate fluxerit. h. d. iste. §. ¶ In tex. ibi. Alterum i. fluminis publici nauigabilis vel nō vt predixi.

Quod autem. Aliter est aduerbium qualitatis z nō substantie seu quantitatis: z ideo vt locum habeat interdictum hoc: oportet q aliter aqua fluat q fluxit precedenti estate. nō aūt inspicitur quanta sit aqua fluens: z ideo aliter fluere si mutetur cursus aque: q fiat depressior: altior: humilior: rapidior cum incomodo incolarum. h. d. vsq ad §. si quis ex riuo. in terminis z in summa. ¶ In tex. ibi. Referre

dum est nō. ergo q dispositio qualificatiue plate ad qualitatē nō ad quantitatē referatur de quo. ff. ne q l.1. §. non sunt & ibi vide. ¶ In tex. ibi. Interdicto locus erit. Sed quo est locus interdicto cum ex flumine publico possit aqua duci. nisi imperator aut senatus nolit & usus aque in usu publico est. ut l. quominus. ff. ti. i. Dic q ex flumine publico non nauigabili aqua duci potest q: hic non vetat senatus nec imperator dummodo per diuersionem non exarescat flumen vt. ff in. §. i. & dummodo illa ductio fiat sine damno magno accolarum aut & imperator & senatus & pretor ff interdicunt: & ideo cuilibet de populo datur interdicendi potentia vt hic cōnnecto. §. hoc interdictum. J eo. Et ex predictis patet an habentes fluentes ortos in ea pte thyberis que nō est nauigabilis possint in ripa facere incile. i. vadum per quem aqua de flumine trahatur. & verius est q possunt. salvo nisi flumen exarescat in illa parte aut et incile fieri non possit sine damno incolarum. & intelligo damno magno. Si autem damnum esset paruum & cuitatio damni facientis incile est grandis: puta q sepissime flumen inundat ortos predictos & per hoc efficiuntur steriles tunc l3 aquas ducti thyberis deriuare. vt in. §. sic qui J eo. ff. sed & si aliqua. Et potest et dicere, & forte secundum q l3 flumen thyberis vsq ad ciuitatem castelli no sit nauigabile: tamen q directo intrat in nauigabile. vno vere est pars nauigabilis vt ps in territorio romanorum q nullo modo licebit aquam diuertere & hoc iure est. vt l. quominus. ff. i. i. sin vnam lec. & bonam. Ang.

Si quis ex riuo. Si aqua ex riuo publico tecto vel ex solita est: non potest nunc aperiri. aut econuerso si afferatur incōmodum accolentibus: nec et alio modo aliquis flumine pōt muniri: & ptaciens. hoc interdicto teneatur. h. d.

Sunt qui. Mutari per cursus aquarum est muniende ripe si pretor hoc estimauerit opportunum: & et si magna vtilitas faciendis versatur: & modicum damnum accolarum h. d. vsq ad §. is aūt. ¶ In tex. ibi. Exceptionem dari. quod contingit si ripam muniat sine damno seu incomodo vicinorum magno. & ad grandem sui vtilitatem vnde hoc casu cessat interdictum. Et nō. bene ex hac litera q l3 exceptio que nullo modo concludit non admittatur tamen inepte. vt. ff ti. i. l. i. §. labeo. nō quando exceptio an obsit vel nō: stet in pectore iudicis: non vz inepte proponi: casus est hic: quem adde illi. & nō. ¶ In tex. ibi. Immunia accolarum. f. magna & grandia. vt in glo. & bene.

Si autem. Naturalis cursus fluminis ponitur in estate q in hyeme discernitur & nō ad estatem ptercam in qua interdictum proponitur habetur respectus sed ad precedentem estatem. h. d. Et sic quandoq habetur respectus ad qualitatem cursus qui fuit. xviij. mensibus precedentibus minus vna die: & quandoq duorum annorum minus vna die recte computando vt hic dicit glo. in verbo interdicitur. & J. de aq. quoti. l. i. §. prioem. ¶ In tex. ibi. Indubitatior est. f. q precedentis estatis. ¶ In glo. magna. ibi. Antiquo. & c. q ver incipit in cathedra sancti Petri. & illa glo. est in. §. estas. qui non indiget summario.

Hoc interdictum. Hoc interdictum est populare & competit ꝯ heredem si defunctus lite contestata decessit: aut heredis factum tenuit: & tunc non datur ꝯ heredem vt heredem sed vt ꝯ possessorem simpliciter. h. d. in terminis & in summa. & cessat de interdictum.

Deinde. Precedens interdictum ne quid in flumine publico & eius ripa fiat quo aliter aqua fluat prohibitorium est & prouidet aduersus opera muniendum facta. Sed aliud interdictum postea enarratur restitutorium per quod prouidetur vt opera iam facta destruantur & competit hoc interdictum restitutorium non solum ꝯ opus factum tenentem: sed ꝯ eum qui dolo malo fecit quominus factum haberet. h. d. vsq. in fi. ¶ In tex. ibi. Superius de quo. in principio huius. l. ¶ In tex. ibi. Post interdictum redditum. i. post lite contesta. siue per prohibitionem ne fiat. nam si nihilominus factum est: & illud factum deberetur & virtute primi debet restitui. vel dic q nō restituitur virtute primi. sed virtute huius secundi quod de restitutione loquitur. Et quere vt in glo si primum non sint eorum an sim poteris mouere exemplum si passus sum aliquid in flumine publico fieri. aut in ripa q aliter aqua fluat q in priori estate fluxit: & opere perfecto volo intentare hoc interdictum sim vt restituatur opus & glo. determinat q sic & bene. Ultimo no glo. si possidentem qualiter fiat condemnatio illius qui dolo malo desijt possidere. dic vt in ea. Ang.

¶ Ut in flumine publico nauigare liceat. Rubrica. Practicam huius ti. vide in Spec. in ti. de ca. pos. & proprie. in. §. q: vo ff. octauum & in vi. coll. in. iiij. parte.

Pretor. Non sinamur. ¶ In tex. ibi. Agere i. ducere. vt. J de verb. signi. i. fieri in pu. ¶ In tex ibi In ripa s fluminis publici & sic patet q habens vsum ripe mi cuius ripe vsum est & illius qui habz predia ibi cōtigua: et illo dño prohibente & negante potest in ipsa ripa onerare & exonerare naues & rates & eodem modo potest infigere ligna pro clusa molendini: & dixi plene in l. quominus. ff. de flu. l3 Bar fuerit in opi. ꝯ ut vt ibi dixi. ¶ In tex. ibi. Onerare. s. nauem & ratem. vt l. riparum. ff. de re. di. & Insti. eo. § riparum. potest et nullo dño ripe siccare retia naues applicare arboribus ibi natis vt in dicto. §. riparum. ¶ In tex ibi. Item vt per lacum. nam q in lacu perusino vnusquisq potest nauigare est enim lacus publicus nec est deputatus vsui publico ciuitatis perusij. ¶ In tex ibi. Fossam stagnū & c. Nō. bene q in fossa publica & stagno publico est licitum nauigare vnicuiq. Sed quo est stagnum publicum considerato q non est perenne nec et fossa perennis est. Illud flumen dr publicum quod est perenne alia appellatur torrentia que decurrunt in fossatis: vt dicit glo. in. d. §. riparum. & vidisti in. l. i. §. fluminum. ff. de flumi. vbi glo. facit mentionem de torrente tipe & melonecili honori. Hic q piratia loquuntur in flumine. hic aūt in lacu fossa vel stagno. vnde l3 exarescant etiam nihilominus publica sunt.

Uel dic q et ea q exarescunt. sunt publica si sunt supra alueum publicum constructa secus si alueo sit priuatus. vt dixi in. d. §. fluminū. ¶ In gl. i. ibi. Ut nō. ff. ne quid in lo. pu. l. ij. §. si in mari. & ff. de flumi. l. i. §. si in mari. in glo. in verbo putat. vbi notanter glo. dicit in mari verbum tamen eandem remanere sntam & sic ex identitate rationis sit extensio interdictorum quatenus sint penalia. Secus dicam in fluuijs que non recipiunt interpretationem extensiuam ex eo q sunt stricti iuris vt l. constitutionibus. J. ad municipa. Nō aūt sine strictis iuris. apparet q ex eis oritur actio ex. l. & dicto strictum iuris est Ang.

Hoc interdicto. ¶ In tex ibi. In flumine publico vel et in mari. vt in. l. q huius. l. Quid aūt si quis in q si possessione iuris piscandi & nauigandi sicut sunt Ueneti in eorum gulfo an possint prohibere alios volentes nauigare. dic vt dixi in. l. si quisq J de diuer. & tem. prescrip. vbi declaraui hunc articulum. Ang.

Si priuata. In flumine priuato nō potest quis nauigare nec et piscari inuito domino fluminis. h. d. ¶ In tex. ibi. Interdictum cessat. sic. ff. ti. ii. l. i. hoc interdictum. & §. item si annis. ¶ In tex ibi. Cogitur facere ff. de seru. vrba. pdio. l. forumen. §. fi. ¶ In tex. ibi. Et non publica. quando aliquis est priuatus vnde nō. q licet omne flumen fluens perenniter sit publicum: tamen quandoq lacus qui perpetuam habet aquam est priuatus. & hoc quando non currit: vnde lacus baliene q semper fluit & perpetuam habz aquam necessario publicus est. ¶ In ver. Plane. ibi. L. & cum conducat. l. a fisco vt differat a sequenti nam infra fit si conductus a municipio. sicut faciunt perusini conducentes lacum ab ipsa ciuitate. ¶ In glo. Interdictum. ibi. Uel aut hoc & illud. hic approbat. ff. ne quid in loco publico. in

...m.l.iij.§.si quis in mari. ¶ In tex.ibi. appellat.l. ...bendum.

¶ De ripa munienda. Rubrica.

p **Retor.** ¶ In tex.ibi. Signi.e. l.privati. ¶ In tex ibi Si tibi.l.vicino versis damnuz timentis ex opere quod citra flumē vel vltra flume. vt.l.eo.§.ul.ut. ¶ In tex.ibi. Damni infecti.quod posset in futurum continge... ¶ Ibi. In annos dece.l.vsq ad annos.x. ¶ In tex. Boni viri arbitratu fz qualitate persone. vt.l ea.l.in ...ut. ¶ In tex.ibi. Cautum.nuda promissione. Ibi ...satisdatum l cu fideiussoribus. Sensus ergo totius ...ues est iste: quod si pp edificium quod fit in flumine vel in ...sit deterior nauigatio seu statio: z non permittit vl ...modo vt.ff.de flumi.l.i.Et per ofis z pro si non fit sta ...ut nauigatio deterior nec et fit deterius iter nau.g ...potest edificium in ripa sine damno tamen vicino ... z ideo vera videtur mihi opi. quā tenui de clausura ...a in ripa. de qua dixi in.l.quominus.ff.de flu.z.ff.n. ...in prin. Si tamen vicinus dicat se damnū timere vel ...flumen: vel citra flumen ex tali edificio z se adhuc ...nitatur edificare sed tñ fm qualitate personarum ca... ...r vel satisdatur de damno infecto. Et quando de... z qualiter caueatur z quibus z pro quo damno. de... ...at titulus iste: z ista est substantia huius tituli. ¶ In ...m.ibi. Qui ripam. fz fluminis publici. ¶ Ibi ...qualitatem persone.l.cauentia: nam ex parte recipie... ...non habet distinctio personarum. quod si in flumine pu... ...fiat: semper satisdandum est. Sed si fiat in ripa flu... ...tunc adhibetur dicta distinctio quod quandoqz satisdat ...quandoqz caueatur: z ideo signanter tex.hic dicit de ri... ...non aūt dicit de flumine. z ita intelligit Dy. ¶ In ...ibi. Vicinis. appellat hic vicinum illuz qui est ex pre... ...que muniatur vl reficiatur sed tenentes z possidentes ...dia trans flumen.non appellat vicinos. z istum.§ no... ...gauit Bar.in.l.iiij.§.si tā vicinum.ff.de da.infec. vbi ...qui dicantur vicini. ¶ In tex.ibi. Sed idez erit ob... ...randum.l ex identitate rōnis z sic per extensionez ...ff.ti.l.i.in prin. Recipiunt enim edicta z interdi... ...pretorum interpretatioēz extensiuā: vt hic z ibi. ¶ In ...in verbo. Qualitatem.ibi. Vt si suo nomine. hec sit ...ex parte eius cui promittitur nō adhibetur dicta co... ...ratio qualitatis persone sed solum ex parte debentis ...tere. Si aūt alieno vz satisdare fm Pe.vt.l.i.§. fi... ...no.ff.de pacto.fi. z adde.ff.de ope.no nūc.l.de pu... ...§ qui remissionem. z de dam.infec.l.pretor.in prin. ...ec approbant Dy. z bene. ¶ In glo fi.ubi.l. si fistu... ...it ad id quod nō.de preto stipu.in.l.i.§. cum ...ales.

¶ De vi z vi armata. Rubrica.

...nericum huius ti. vide in Spec.in ti.de restitu. spolia.i ...in.vñ.porro si te possidente.in.l.colū. z seq. z in.§.fi. ...totum in.iiij.parte.

...per Rubrica continua hanc rubricam fm in glo. Et ...pe primum vi.l inermi.per id quod infra sequitur: z ...armata: z ideo glo.hic dicit quod primum in genere.fm ...per non dicit verum. vnde primū z scdm in spe est: sed ...mum de inermi.fm de armata.

p **Retor.** Non firmatur. ¶ In tex.ibi. Aut familia tua: non tamen voluntate tua vt glo dicit z bene. ¶ In tex.ibi. Deiecerit.de posses sione fundi rustici aut predij vrbani in quo erant forsan equi z boues z alie res mo... ...nam ille res no restituuntur accessione virtute hui... ...rdicti sicut z ipsum predium quo quis spoliatus e. vt ...nd.ff.eo. Et formam libelli positionum z articulo... ...oc interdicto.vide in Spec de resti.spo. z extra eo.ti ...cum ad sedem. ¶ In tex.ibi. Iudicium dabo. Qua...

...iter aūt succurritur spoliato qui de sua possessione proba re potest: sed non de spoliatione: dic vt nō. Spec.in ti.de peti. z pos.§.i.in fi.vbi vide.

Hoc interdictum. Hoc interdictum compe tit directo z est restitutoriū.h.d. ¶ In tex.ibi. Qui vi deiectus est. vt expulsiua seu priuatiua non aūt compulsi ua. vt nō.ff ea.l.§.non aūt. ¶ In glo.i.ibi. Et postea est proprietatis agenda. Decidit hec glo. quod in possessorio re cuperande non hz locum regula. dolo facit z ē. nec habz locum per consequens exceptio dñij: z idem nō.in.l.si quis ad se fundum.C.ad.l.iul.de vi.per Io.an. z Inno. in.c.i.extra.de resti.spo. Idez ff de verbo.sig.l.mulieris. §.desinere. Idem ff.de vsuca.l.sequitur.§.si dñs.p Dy. in regula dolo facit. z in.c.qui ad agendum. Sed pera... tiam dicit glo.ff.de mili.in.l.si de vi. Sed reprobat... ne ergo quod dixi pro regula.l.quod agenti possessorio reca perande no obstat exceptio dñij. Sed regula fallit in plu ribus casibus. ¶ Primo si spoliatio sit facta auctore pre toris z tunc spoliatus agēs replicare potest de dolo z ita est pretoris fm Inno.in c.super hoc. extra de renuncia. ¶ Secundo si agens spoliatus patitur super dñio pro bationes induci: vt in.c.i.de resti spo. Bar.in.d.l.si quis ad se fundū.ff.allegata. Et ideo sit cautus aduocatus spo liati agentis vt si spoliator obijcit de dominio suo replicet spoliatus agens quod dicta exceptio no debet admitti nec su per ea debent nec possunt probationes induci: nam si nō replicaret: z reus probaret de dñio suo obtineret. ¶ Ter tio fallit si per probationes aut per confessionem spoliati agentis aut aliam facti notorietatem constat quod spoliatus non possit possidere rem cuius spoliatus fuit. Exemplum si laicus spoliauit prelatum sua ecclesia nam potest prelatus spoliatus excipere quod est dñs sue ecclesie: z quod ipse spolia tus ecclesiam possidere non potest: de quo per Io.an. z Inno.in.c. constitutus.extra.de fi.pr.sby. ¶ Quarto fal lit si agitur possessorio recuperande nō ex ea parte quod vi: sed ex ea pte quod clam: nam pōt spoliatus excipere de dñio vt.l.si de eo.§.fi.ff.de acqui.pos.quod tene menti. ¶ Quin to fallit si intentatur petitorium z possessorium recuperā de simul quod fieri potest.vt.l cum fundum.in fi ff.eo.nā tūc potest de dñio excipi. vt extra.de cau pos. z pprie.c. pastoralis.in glo.magna. z eo.ti.c.cū dilectus. An aūt spoliatus aliquē bonis suis aut maiora gerens audiatur ciuili vel criminaliter cōtra spoliatū nisi primo restituatur: z quid si talis spoliatus non conuenitur ab eo sed ab alio ciuiliter vl cri minaliter an possit obijcere exceptionem hanc. quod nō debeat agens vel accusans audiri nisi prius restituatur bo nis suis.dic vt nō Inno. z Io.an.post eum.extra.de re scrip.c.ex parte.el.i. ¶ Vltimo scias quod spoliatus si agat contra detentorem suum petitorio probata spoliatione: lz non probetur dñium ipsius agentis tū obtinere debet. vt.l. si quis emptionis.§ sed hoc super illis.C.de presc.xxx. vl xl.an. z non est aliud casus ille.

Ne quid. Violentia expulsiua inermis z ar mata criminaliter punitur legibus in ...ijs publicorum z priuatorum iudiciorum punitur et ciui liter constitutionibus principum.h.d. Et que sunt ille constitutiones.declarat hic gl.magna.dic vt in ea. ¶ In glo fi.ibi. Quando non est facta vis.l expulsiua seu pri uatiua.sed bene c adhibita vis compulsiua vt.l.metū.§. sed z si per vim z.l.si mulier.§.qui possessionem.ff.quod me. cau. z nō.in.d.l.extra.in glo.magna. Sing.

Hoc interdictum. Hoc interdi ctum propo nitur per deiectos de solo aut de edificio coherenti solo et si solum vel edificium sit superficiariū.h.d. ¶ In gl. in verbo. Atrocem.ibi. Vel atrox dr hec verba si spo liator non est in dolo. puta quia facit auctoritate pretoris vel aliqua iusta vel iniusta rone motus per quam ronem excusatur dolus. non habet locum hoc interdictum: exem plum si habens vtile dñium credidit auctoritate propria posse expellere possessorem: vbicūqz enim dolus verus requiritur: excusatur quis iusta vl iniusta rōne motus. de l.igis. §.i.ff.de lib.ca. z.l.plagij.in fi.C.ad.l.fa.de pla.

Illud utique. Pro re mobili furto aut vi abrepta non competit hoc interdictum sed agi potest furti aut vi bo. rapto vel ad exhibendum: accessione tamen et pro rebus mobilibus intentatur. h.d. Et quantitas rerum abreptarum probatur per iuramentum spoliati cum agit contra ipsum spoliatorem. Sed si ageret contra tertium qui tenetur ex facto spoliantis debet quantitatem et extimationem probare dilucide: exemplum villa tenetur ad robarias. certe non tenetur ad quicquam nisi constanter et dilucide probatum. vt. C. un. vi. l. si quando. cum functo dicto Cy. Bar. et aliorum doctorum. Auge.

Siquis de naui. Deiectus de naui vel de vehiculo. ad hoc interdictum non recurrit: secus in deiecto de domibus ligneis: sufficit enim quem esse deiectum aut de solo aut de re coherente solo. h. d. vsque ad. §. deiicitur. ¶ In glo. fi. in fi. ibi. Sequitur de arbore. f. solo coherente cum radice ita quod est pars terre. vt. l. obligationum ferre. §. placet. ff. de ac. et ob. et in tradendo. ff. de acq. et ob. et. ff. arbo. fur. ce. sa. l. vite. §. i. et tunc dic quod habet locum hoc interdictum pro hoc. ff. de le. i. l. si fundum sub conditione. §. qui fundum. et videtur casus. ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissime. et. pro hoc. ff. vi. pos. l. si ono. §. item videamus. Secus si sola arbor non coheret cum radicibus. hic non sunt alie.

Deiicitur. Deiecto possidente ciuiliter vel naturaliter iuste vel iniuste competit hoc interdictum sed simplici detentori non competit. vt colono h. d. Eadem ratione nec commodatario nec inquilino aut depositario cum nullam habeant possessionem ciuilem vel naturalem sed tantummodo detentionem alienam: eis tamen succurrendum est per officium iudicis. vt no. glo. in l. aquilius. in glo. fi. ff. de dona. vel et per conditionem ex. l. si colonus. C. de agri. et censi. li. xi. et per Rofre. in c. de act. et condic. in fine rubrice. Hic est casus deiecte non violando litteram: et ista est vera opinio quod duplex est possessio vna naturalis alia ciuilis sic. ff. pro here. l. ij. §. i. et C. com. de visuca. l. i. et de hoc fuerit antiqua disputatio inter glo. vide in l. i. in glo. magna. ff. de acqui. pos. ¶ In tex. ibi. Sue ciuiliter pone exemplum si vnus est dominus alter fructuarius dominus habet ciuilem solam: fructuarius naturale. vnde si pro ciuili conseruanda dominus vult intrare possessionem et fructuarius non permittit priuat eum ciuili. Et idem dicas in feudatario et emphiteota non admittente dominos. Item pone exemplum in eo qui iuit ad nundinas et interim alter occupauit possessionem naturalem domus sue. et alter reuertens non fuit admissus nam priuatus fuit sola ciuili: et ideo pro sola illa ciuili recuperanda ad hoc interdictum recurrit quia recupera agere potest contra clandestinum innouatorem interdicto uti possidetis: et eo quia turbatur in sua ciuili et virtute illius interdicti non obstante quod sit retinende possessionis recuperabit naturalem iam perditam. vt. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acqui. pos. ¶ In glo. fi. ibi. Non tamen ciuiliter possidet male dicit quod locator possidet ciuiliter et naturaliter quando ad modicum tempus locauit et nullam habet colonus possessionem. vt. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de visuca. et. d. l. ij. §. i. pro here. et. l. i. C. comm. de visuca. et. ff. ea. l. §. quod si seruus. et. l. h. Uxor vero cui ex causa donationis possessio tradita habet vtramque. non obstante quod titulus sit reprobatus: quod et ex titulo reprobato transferri potest vtraque possessio. vt hic. et. l. i. §. si vir. ff. de acqui. pos.

Ait pretor. Iurisconsultus hic ponit rationem quare pretor dicit de familia in verbis edicti et illud sit pro summario. Allegatur in argumentum quod si ago contra aliquem qui sibi numeratam et in prosecutione cause probam procuratorem meum nomine suo absoluendus est reus quod ego ex numeratione vera non sum probaturus de ficta et interpretatiua: et facit. ff. §. pro. contrarium glo. in verbo. Videor. et ibi dabo quasdam concordantias. Argumentum tamen est contra propter singularia precepta pecunie. vt l. singularia. ff. si cer. peta. et hoc credo equius ¶ In tex. ibi. Si familia mea deiecerit. quod impossibile est factum vnius esse factum alterius secundum veritatem: et sicut nec in variatione temporis factum eiusdem hominis reputatur idem. l. si non fortem. §. libertus. ff. de condic. inde. l. inter artifices. ff. de solu.

Deiecisse. Inter deiicientem manu propria et deiici facientem nil refert: et qui per alium deiecit per seipsum deiecisse videtur. h. d. ¶ In tex. ibi. Qui mandauit. et si mandatum reuocauerit et ad notitiam procuratoris reuocatio non venit de quo in c. inu. heres. §. si. extra. de sen. excom. dic vt ibi. ¶ In tex. ibi. Ex voluntate. alias secus vt in. §. precedenti et ideo fuerunt necessaria verba edicti aut familiaue deiecit: vt ibi dixi. et. ff. eo. §. si agitur ¶ In tex. ibi. Ego videor deiecisse. glo. supplet ex quadam interpretatione et bene: et similiter no. ff. que in frau. cre. l. si pater. in glo. ipsi fecisse: et hoc ideo quod verba in personam scripta sunt. vt. ff. § proxi. ibi deiecitur: vbi refertur ad personam et cetera. Si autem verba sunt in rem scripta: tunc ex eisdem verbis tenetur mandator et mandatarius. vt. ff. de adul. l. hec verba et ibi dixi et ibi pone exemplum. Ad idem facit. ff. de religio. et sumptu. fune. l. ossa. in fi. et quod no. Dy. in. c. qui per alium extra. de re. iur. li. vi. ¶ Nec ob. ff. de manu. vin. l. pater. vbi mandator vere facit: non autem mandatarius. quod ibi loquitur in actu qui non est explicabilis per mandatarium vllo modo: exemplum si filius de mandato patris manumittit: non ipse sed pater manumittit: non enim libertatem dare potest filius: sed filius pater. Et eodem modo cum de alienatione quaritur significatiua translationis dominii: quod licet procurator vendat: et hic actus attribuitur ei secundum veritatem: tamen translatio tamen attribuitur domino secundum veritatem quod ipse solus transferre potest dominium et non procurator. Ubi ergo actus vt cadit in mandatario et mandante actus attribuitur mandatario vere et mandanti interpretatiue: sed vbi cadit solum in mandatore: attribuitur mandatori secundum rei veritatem. vt. d. l. pater. ex prouincia allegata.

Quotiens. Si procurator deiecit tam ipse quam dominus tenetur et si alter litis extimationem prestiterit liberatur alter. Sed si procurator est falsus contra eum solum agitur non contra dominum nisi ratum habuit. h. d. vsque ad. §. quod igitur. ¶ In tex. ibi. Sabinus. ait. nec ob. ff. quod quisque iur. l. ij. §. si procurator vbi dominus non tenetur ex facto procuratoris quod illud non veniebat in mandato. hic autem veniebat expulsio. quod ipse mandatum habebat. ¶ In tex. ibi. Non enim excusatus est. Nota regulam quod obediens mandato illicito non excusatur propter mandatum et intelligitur eo qui non tenebatur obedire mandato. alias distingue inter atrocia et leuia de quo plene. ff. ad. l. aquil. l. liber homo. in. ij. ¶ In tex. ibi. Falsus est procurator. vel qui non habebat mandatum vel qui solum habebat generale in quo non venit quicquam illicitum. vt l. si procurator. ff. de condi. inde. quod et hic glo. tenet: et bene ¶ In glo. in verbo. Sic tamen ibi. Rfi. hec secundum illum. Immo dic quod hic mandans et mandatarius ex eodem facto tenentur et ad interesse soluendum: et sic quando vnus soluit omnes. Jo. merito vno conuicto et exacto cessat interesse totaliter: et ideo liberatur et in tex. Sed in. l. hoc tenebantur ex diuersis factis propter idem vnus enim tenebatur quod dolo desierat possidere rem hereditariam. alter quod possidebat: exacto igitur possessore extimatur illud propter quod dolo desiens tenebatur: ideo liberatur. Sed si primo soluit dolo desiens possidere soluit id ad quod est astrictus ex dolo: ideo non liberatur possessor quod tenetur ex hoc quod possidet ¶ In ea. glo. ibi. l. quotiens. Ista est difficilima lex et vtraque glo. dubitauerunt de eius intellectu. Sed dic quod quando vna familia furtum facit plura sunt delicta: sed quia ad preiudicium domini fingantur solum vnum si igitur dominus soluit litis extimationem soluit pro tota familia igitur tota familia liberatur. Sed si vnus de familia manumissus fuit et soluat tamen pro se quod deliquit: non pro domino nec pro reliquis de familia merito nec dominus nec reliqui liberantur. Et si vnus de seruis delinquentibus peruenit ad manus tertii et ille tertius soluit litis extimationem pro tota familia intelligitur soluisse si contra eum est habiturus regressum: et ideo tota familia liberatur et ipse dominus sicut si ipse dominus soluisset. Sed vbi contra dominum non potest habere recursum: tunc perinde est ac si ipse seruus pro se et pro suo delicto soluisset. ergo non liberatur

non liberatur dominus nec reliqui de familia liberantur et iste est intellectus illius sibalus. l. et vide qd nō. Bar. i ea l. questiones. et vide et Cy. C. de condi. fur. in. l. i. vbi ponit quando plures sunt obligati. et vnus solum an solutio ne vnius ceteri liberentur. ¶ In vlt. sed et si cum quis. ibi In maleficio. Nō qd non solum in contractibus et iudicijs et quasi contractibus ratihabitio comparatur mandato sed et in maleficijs et hoc etiam tenet Dy. in. c. ratihabitio. de reg. iu. li. vi. Sed an dicta ratihabitio trahatur retro dic vt ibi p eum et per Jo. mona. extra. de sen. excom. in. c. cum quis. li. vi. Et subdit hec glo singulariter hoc verum quando maleficium est explicabile per aliū alias secus vt in adulterio de quo. ff. de statu li. l. statu li. §. fi. per Guil. in. l. obseruare. ff. de offi. procu. Bar sequendo alios dicit hoc per hec verba et per. l. vt si amicis. ff. de adul. et eo ti. l. is cuius ope. Sed ibi non loquitur de ratum habente. sed de mandante aut opem prebente seu consilium. Hanc glo. tenuit Dy. in. c. supradicto ratihabitio. Sed contra eam videtur casus in. c. cum quis. de sen. excom. ff. allegato. vbi ratificans homicidium suo nomine perpetratum. si clericus est. an sententiam excomunicationis incidit. Dic qd interdum ex maleficio gesto queritur ratum habenti. vt in casu huius. §. et tunc ratihabitio comparatur mandato. Interdum nihil queri potest. et tunc si maleficium quod committitur coheret persone. et perpetratur solum ad illum finem qui coheret persone. et ratihabitio nihil operatur. exemplum si nomine meo adulterasti. et ego habeo ratum adulterium ad hunc finem solum qd adulterium: et tunc nihil operatur ratihabitio et sic intelligo hanc glo. et reprobatam. Sed si nō ratifico ad hunc finem tm̄ sed ad finem qd vituperasti inimicum volens ei iniuriam inferre. et tunc qd illa non immediate vituperij non coheret persone inferentis possum ratum habere et teneor de ratihabitione sic intelligo dictum doc. reprobantium. Tene mentē qd doc. nō ponunt. Et hoc clarius et subtilius licz sit idem effectus qd vbicunque maleficium consumatum a quocunq; representat eundē effectum vt homicidium vulnus et similia. et tunc ratum haberi potest per illum cuius nomine gestum est secus si non representat sicut est adulterium ad finem veneris perpetratum tm̄. Secus ad finem vituperij inimici vt predixi sec. ff. de fur. l. verum. la. ij ¶ In glo. Duo videtur idē. Et si habeam non teneor. ex hac parte qd ratihabitio ad me trahat negocium. vt. l. si seruus. ff. de preca. et. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. ge. Sed bene possum ratum habere vt ex ipsa ratihabitione obliget et sic in mei preiudicium. vt. l. si fundus §. i. ff. de pig. vbi est casus. ¶ In ea. glo. in fi. secor. quod nō. ff. de reg. iur. l. hoc iure §. vey. et. et. d. c. mulieres. §. fi. de sen. excō. et est singularis hec glo ex qua habes qd nomine meo gestum possum ratificare vt gestum sed non vt nomine meo: et tunc non teneor et multominus teneor quando dico gaudeo qd est gestū: et nō ratifico illud. et nō est alibi hec glo. Ang.

Quod igitur.

Si familia deiecit absq; mandato vel iussu domini eius factum dns prestare debet vt soluat quod ad eum peruenit aut familiam dedat. p noxa aut tm̄ prestet quātum si vnus liber homo fecisset. h. d. ¶ In tex. ibi. Dī deiecerit. i. interpretatione legis. vt ff. § prox. ¶ In tex. ibi. Aut peruenerit ad eum. intende diligenter qd vbicunq; inuenis patrem vel dnm teneri de eo quod peruenit ex facto familie intellige immediate secus si mediate per alium. Sim. fin Inno. de resti. spo. c. cum ad sedem. ¶ In tex. ibi. deiectionem facere. extra se sed in sua persona sic. et ideo cum deiecit dns tenetur eum dare pro noxa et ita nō ob. ff. ad. l. aqui. l. si seruus suū. § fi. et ibi nota Ang.

Familie.

Appellatione familie continetur et tam si vnicus sit seruus si de eius facto queratur. h. d. Ang.

Familie.

Appellatione familie in hoc interdicto continentur et illi qui loco seruorum habentur et ideo continentur filij et mercenarij. h. d. vsq; ad. §. si aduersus. Ang.

Si aduersus.

Si incolato liberali iudicio inciatur hoc interdictum ex eo qd familia litigantis vi deiecit: prouincia to pro libertate agens debet in possessionem restitui ex illa parte eidem aut familia. h. d. gl. in terminis et in fi. ma.

Quod seruus.

Deiecto seruo procuratore vel colono aut alio nomine dni detinente: ipse dns deiectus intelligitur quantūcunq; deiectionem ignoret et ideo dno competit hoc interdictum. h. d. et concordat. C. com. de vsucu. l. i. §. vt ille videtur possidere cuius nomine possidetur. et ff. de acqui. pos. l. quod meo. cum conco. ibi positis. ¶ In tex. ibi. Deiectus fuerit et me ignorante. ¶ In tex ibi. Mihi competere interdictum exerceri tamen pōt hoc interdictum mere possessorium nomine meo per ipsos expulsos vt. l. i. C. si per vim vel alio mō. Sed non potest exerceri condictio ex lege si quis in tantam vt ibi nō in vlt parte eterne partis. Ratio est in promptu qd per condictionem ex. l. illa. priuari debet spolians iure suo vnde supra clz p pretium: et sic nō est questio mere possessoria merito nec per seruum. nec per colonum exerceri potest. ¶ In glo. Ut et. ff. ibi. Sed qui dicunt. l. et male tam colonus nul lam possessionem habet naturalem aut ciuilem. vt. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucu. et idem in seruo. ¶ In ea. glo. ibi. Non tamen pro suo. tenuit hec glo. expresse qd vero possessori non competit hoc interdictum si non possidet pro suo. pro iure aliquo quod se credat habere in rem. ¶ In ea ibi. Et ideo in fructuario diuersum. quia fructuarius possidet pro suo. i. pro iure vsufruc. possidet qui pars dominij est. vt. l. qui vsufructū. ff. de verb. ob. vt. ff. de verb. sig. l. recte dicimus.

Interdictum.

Interdictum hoc non competit nisi ei qui possidebat rem tēpore deiectionis. h. d. Tanquid aūt sufficiat spoliato probare se in preteritum possedisse. vide qd nō. Bar in. c. cum ad sede. extra de resti. spo. ¶ In tex. ibi. Possidebat. et per deiectionem possessionem amisit et sic oportet copulatiue dico probari. s. agentem interdicto possedisse deiectionis tempore. Item ipsam deiectionem. Non enim sequitur sum deiectus de domo vel fundo ergo sum deiectus de possessione. nisi possessionem haberē tunc qd deiectio est priuatio que presupponit necessario habitum vt. l. decem ff. de verb obli. et. l. si ff. si cer pet. ¶ In gl. i. ibi. Non videtur rem amittere. et ff. ea. l. §. cū qui. ¶ In ea ibi. Retinet possessionem s. naturalem quā solam habet non aūt ciuilem. vt. l. naturaliter in prin. ff. de acqui pos. In quo dic quando habet naturalem solam. illam retinet solo animo quantūcunq; exeat de fundo vel solo. nemine ibi relicto. Cum aūt quis habet ciuilem: sic cum retinet. Qui aūt habet vtramq; amittit naturalem immediate cum desijt res esse in conspectu quod apparet qd alius ingrediens acquirit naturalem qui acquirere nō posset si illa naturalis non esset amissa. vt. l. clam possidere §. qui ad nundinas ff. de acqui pos. et nō ff. eo. l. iij. §. vn de vi. ¶ In ea ibi. Quidam tamen dicunt et male p ronem glo. ¶ In ea ibi. Naturalem retinet. et bene vnde predia que tenemus per colonos: possidemus naturaliter corpore ciuiliter aūt aīo nostro et retinemus naturaliter qūis coloni de fundo exierit et fructus seges ad domum nostram detulerunt. Ubi aūt colonus nō deiicitur sed exit de possessione prodendo. i. tradimentum committendo qd dnm suum ad hoc vt alius occupet possessionem aut ex ipsam possessionem tradendo alteri recurre ad constitutionem. l. ex libris. C. de acqui. pos. que ob hoc solum facta fuit. ¶ In ea. ibi. qd vere corpore vel aīo possideat intelligunt quidam pro suo. alias nō possessori nō competit interdictum. vt. ff. §. prox. in glo. in verbo ignorem fi. Et est verum qd non competit interdictum nomine suo ex quo pro suo non possidet: sed bene exercet nomine eius pro quo possidet. vt. l. i. C. si p vim vel alio modo. et dixi in precedenti §. ¶ In ea. ibi. s. qd possessio queratur violento. qd non requiritur acquisitio. sed sufficit animus acquirendi. vt. ff. de vsuc. l. sequitur. §. fi. in. vi. et. ff. ea. l. §. ex interdicto. et. l. iij. §. si quis autem. licz glo. notet contrarium et male in. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. pos. Ang.

Siue autem. Hoc interdictum competit deiecto de possessione naturali vel ciuili: et prohibitus ingredi fundum quem possidebat vel detentus in itinere vt ad fundum non veniat: vi deiectus intelligitur: et sibi competit interdictum. h. d. iste no. §. ¶ In tex. ibi. In medio itinere deueneret. et possessor suspicatus fuerit se a possessione posse repelli: et facit ad hoc quod de detento in itinere dicit. ff. ne quis eum qui. l. iij. in prin. ¶ In tex. ibi. Et ipse possiderent. s. detentus et accipe possederit in prin. nunc aut non quod deiectus vel metus ipse possederit. s. qui vim intulit prohibendo possessorem ingredi predium. vel eum in medio itinere detinendo et iste due expositiones ponuntur in glo. Potes dicere quod prima est bona et clara secunda et sustinetur si prohibens ingredi vel detinens in itinere habuit animum acquirendi: nam sufficit talis animus licet eidem violento possessio quesita non sit. ff. §. prox. in fi. glo. magne: et ibi dixi. ¶ In tex. ibi. Quam animo retinebat. hic est casus quod habens possessionem naturalem et ciuilem exeundo de fundo ita quod non sit in conspectu perdit naturalem et retinet ciuilem solam eamdem et hoc ideo quia neminem dimisit pro se relinquitur: ita retinet naturalem et si ille alius expulsus de fundo non tamen derelinquende possessionis causa: et ideo caute textus hic dicit. Nomine seruorum relicto. sic. J. ea. l. §. non autem. ¶ In glo. in verbo Prohibitus. dic. Solum vt ibi. Eccle de quod si absente possessore quis clam intrauit. naturalem clam desine acquisiuit: et si possessor non reuertendo ad fundum suspicatus est se posse repelli. incontinenti perdidit ciuilem: et sic intrans fundum habet ipsam. ciuilem clam cum intrauit a principio animo acquirendi vtramque: sic intelligitur l. sequitur §. Item si occupauerit. ff. de vsuca. Sed si possessor non fuit suspicatus se posse repelli. imo reuertebatur ad fundum et cum reuerteretur fuit detentus in via vel cum esset in conspectu fundi. prohibitus est ingredi tunc negari non potest violentiam fore commissam: et per vim ciuilem perdidit. vt l. clam §. fi. ff. de acqui. pos. vnde naturalem habet clam. ciuilem autem habet vi. et iste est intellectus huius §. et d. l. clam. §. fi. ¶ In glo. in verbo Multum ibi. Vel refert se ad casum. Iste est nobilis intellectus de quo. ff. fec. mentionem tene mente. Et dic quod vbi quis detinuit possessorem in via si fecit animo acquirendi tenetur interdicto. quia sufficit animus ille cumulatus cum violentia ex quo possessio perdita est. secus si non habuisset animum acquirendi. et ita intelligo hoc dictum. ¶ In ea. ibi. Et sm alios intellectus tres primos qui referunt ad expellentem sed quartos refertur ad ipsum deiectum. ¶ In glo. fi. ibi. Azo et Jo. dicit dari vtile interdictum. Ja. vero de ra. dicit dari pro ipsa possessione recuperanda condictionem ex. l. si colonus. C. de agri. et censi. li. xi. Tu tene Ja. et dicitur quod datur vtile interdictum ex quo violentia non fuit adhibita sed possessio naturalis perdita per ingressum intrantis clam. et successiue ciuilis fuit perdita absque vi corporis quod possessor fuit suspicatus se posse repelli et ideo ad fundum non rediit licet postea mutato proposito redierit ad fundum et non fuerit admissus nam tunc cum non fuit admissus non possidebat naturaliter vel ciuiliter. ergo impossibile est quod sibi interdictum competat directum: sed quia possessor clandestinus sibi retinet possessionem nec permisit possessorem priorem fundum reingredi: equum est sibi prohibito dare vtile interdictum. Vel dicas quod agi potest interdicto ff. possessorem ex ea parte quod clam quod clam habet vtramque possessionem et illud est clarius. Sing.

Quod vulgo. Possidens naturaliter et ciuiliter exeundo de fundo nemine relicto: animo retinet ciuilem licet perdiderit naturalem: et habet locum hoc non solum in saltibus et hibernis prediis sed et quibuscumque. h. d. Et est hic casus quod dictum est in lege cum exempli nunquam restringit legem. sic ff. de dam. infec. l. damni. in pricipio ¶ In tex. ibi. Idem est. s. quod possessio ciuilis in absentia solo animo retinetur naturalis autem est perdita si nemo ibi relictus est: vel retinetur et naturalis: vt. ff. §. proxi. Sing.

Eum qui. Non potest dici deiectus vi qui in deiectionis tempore non possidet. h.

d. vt hic habuisti. ff. eo. §. interdictum. ¶ In tex. ibi. Non qui non accepit. Qualiter ergo succurritur colono vel alteri simplici detentori habenti aliquod ius in sistenti re: dic quod datur sibi pro recuperando detentionem quam habebat: condictio ex. l. si colonus. C. de agri. et censi. li. xi. vel officium iudicis. vt. ff. de dona. l. vlti. in glo. fi.

Uim vi. Uim vi repellere ius ciuile et naturale clamat. h. d. Et dico non videtur velle statutum disponens vt aggressuram passio non [illegible] se defendere: et est verum quod pdicat iuri naturali [illegible] fiat sine cul. secus si cum cul. vt. C. quando li. se fi [illegible] di. vin. l. vnica. et pro hoc de. pastoralis extra. de re [illegible] ¶ In tex. ibi. Cassius licere scribit. concor. extra. de [illegible] ten excom. c. si vero. §. si. Et dicit Jo. an. quod et aliud [illegible] cardinalem vim armatam inferrentem licitum est [illegible] resistere in. c. felicis. de pe. in. vi. in verbo percusserit [illegible] concor. huic. §. C. eo. l. i. et supra. de iusti. et iur. l. vt vi [illegible] ¶ Ibi. Armis repellere licere. Audi et attende glo. [illegible] hic positam que decidit quod lex presumit quod vis armata [illegible] possit sine armis repelli et illud est verum nisi aliam [illegible] sumptionem indicat ratio subiecte materie puta quia [illegible] gressor erat vnus: et insultantes erant infiniti vel quia talis [illegible] tum potuit euitare insultantes absque verecundia sui [illegible] mali erant insultantes. ipse autem sine armis et vnus [illegible] honeste fugere potuit. Qualiter autem debeat articulari [illegible] cludere defensionem. vidi complures aduocatos err[illegible] Dic quod articulus debent hoc modo concludere: quod insultantes tali loco et tempore in vite discrimine con[illegible] talem insultantem cum armis percussit nec est [illegible] se quod aliud articuletur: et sufficit quod testes hoc per[illegible] vt. l. is qui aggressorem. C. ad l. aquil. de sica. vbi est [illegible] ex tex. qui sit in iure. et facit ad predicta. ff. ad l. aquil. [illegible] tiam. §. qui cum aliter. Ang.

Ui possidere. Intellectus huius §. prin. variatur et ideo dic quod quattuor casus ponit hic. §. Sm verum intellectum approbatum Dy. et bene. de quo. ff. eo. l. iij. § viso etiam in glo. magna. Primus est quando per vim possessionem occupaui et eam per vim retineo. et hoc casu indubitanter est me teneri interdicto. Alij vero intelligunt hunc primum casum quando per vim occupaui possessionem tamen postea non teneo per vim sed pacifice quia de nemine [illegible] et adhuc teneor interdicto: et iste intellectus adhuc bonus est. Tertio modo legitur hic primus casus quando ego [illegible] possessionem quam alius vi abstulerat: et eam [illegible] tulerat nam adhuc teneor interdicto tamquam [illegible] me. vt. ff. eo. §. qui vi. et adhuc iste intellectus est bonus. Secundus casus est quando quis non intrauit possessionem per vim quia non inuenit possessorem qui fugerat timens eum preparantem cum omnibus fulcimentis et auxiliis necessariis ne prohiberet possit ingredi in possessionem et [illegible] iter iste tenetur interdicto. quia sufficit quod habuerit animum expellendi omnem quem inuenit licet neminem inuenerit: et pro hoc ff. de fur. l. si quis ex domo. et hoc tenet [illegible] pia. et labeo et idem dicit in hoc casu. Tertius casus est eo qui tenebat possessionem suam tuto sed retinuit [illegible] violentiam quia defendendo se non permisit se expelli [illegible] hoc casu sm omnes non intelligitur vi possidere [illegible] sit licitum sibi resistere et possessionem suam defendere [illegible] ff. eo. l. qui possessionem. et l. iij. §. cum igitur. et ideo [illegible] sessio non est viciosa nec vsucapione interrupta in [illegible] tio casu. Quartus casus est in eo qui metu turbe perterritus fugit de possessione in quo dicit labeo indistincte [illegible] deiectum hunc fugientem. Sed pomponius distinxit et [illegible] quod si turba ibat ad locum vt expelleret possessorem [illegible] dicit labeo siue turba occupauit possessionem siue non. [illegible] si turba alio tendebat: non intelligitur possessor per [illegible] expulsus nisi turba mutato proposito possessionem [illegible] occupauerit: et iste est verus intellectus glo. in. d. l. iij. §. si [illegible] autem vi. Nunc habes intellectum omnium textuum [illegible] rum loquentium de ista materia. ¶ In tex. ibi. Idem labeo ait. [illegible] le si turba alio tendebat nec mutato proposito possessionem intrauit vel veniebat cum intentione expellendi possessorem.

sessionem quam tali quoqz postea non intraverit: intelligitur possessor vi deiectus. et turba interdicto tenetur. et hoc modo concordat labeonem cum pomponio. vt dixi §. post summam. et nota glo. in d. § si quis autem visio. ¶ In tex. ibi. Si illi qui occupauerunt possessionem nona licet quo ad interdictum vnde vi quod turbam cum alio tendebat ad locum. non requiritur occupatio vt superius dictum est et hoc verius est. ¶ In tex. ibi. Qui metu turbe. est autem turba cum sunt x. vel xi. l. pretor. §. i. ff. vi bo rap. ¶ In gl. in verbo. Occupauerit. ibi. Vel dic secundum Azo. et bene. ¶ In ea. ibi. Vel 3° et hoc verum vt si possessor metu armati venientis quod cum aufugit armatus tamen possessionem non intrauit: intelligitur vi deiectus: sed non est viciosa possessio et ideo vsucapi potest. vt. l. sequitur §. si tu vi. et §. Item si occupaueris. ff. de vsuca. ¶ In glo. fi. in fi. ibi. Possessionem occupauerit. s. turba que alio tendebat et ex interuallo mutauit propositum et ita ex interuallo occupauit possessionem derelictam a fugiente. glo non sol. nisi vt vides dicas idem quasi a principio videatur venisse turba vt. j. ea. l. iij. §. eum qui deiectum. et §. si quis autem visis in glo. tene menti. Ang.

Qui autem. Etiam violenti possessori competit interdictum contra violenter ipsum expellentem. h. d. Et in quo debet secundus expulsor condemnari primo expulso. dic vt no. gl. magna. j. eo §. quod autem. et concor. cum isto. §. extra. de re. spo. c. in litteris et vide quod no. C. eo. l. iij. ¶ In gl. Directum. ibi. Nisi. videtur habere contra me. hec vera ex quo ego expuli ex interuallo expulsorem meum. Et si dicatur incontinenti vel ex interuallo expellere. dic vt. j. eo l. iij. §. cum igitur. ¶ In ea. ibi. Quia illud in personis et in possessionibus adipiscende possessionis aut et retinende. Sed in possessio recuperande verum dicit glo. Sed hec regula plures habet fallentias. vt no. ff. eo l. §. i. ff. eo. et Bar. quasdam no. in. §. nihil commune. in. l. naturaliter. ff. de acqu. pos. ¶ In ea ibi. Minus dubium est. quod expellens secundo suum expulsorem ex interuallo priuatur omni iure suo. vt. C. l. si quis in tantam. ¶ In ea ibi. Quia si reciperet. s. possessor. ¶ In ea. ibi. Aliter redderet. s. possessionem. ¶ In ea. ibi. Quod in iure non contingeret: quod non restitueret penam dupli vel quadrupli. et si sic plene vere ex improbitate sua consequeretur actione. ¶ In ea. in fi. ibi. l. si eares. aliam so. dat glo. in. l. contraria. que non est vera nam rapientis rem mobilem non dat actio furti. Unde dic quod inter furem et inuasorem et raptorem non est differentia sed quilibet communiter agere potest ad restitutionem possessionis sibi ablate. et sic nullus consequitur actionem ex improbitate sua sed nullus agit ad duplum vel quadruplum. sic intelligitur l. contra.

Quum vi. Deiectus vi restitui debet in eam primam causam h. d. concor. ff. de vsur. l. videamus. §. in fundum. ¶ In gl. Quid ergo ibi. Si fundum. et de in actionibus prima. l. i. §. si quis autem. Sed hec glo. et vera quam singulariter no. et tene menti per quam habes quod vbi statutum vel alia iuris censura disponit in eam primam spoliatum reponi: debet intelligi sic quod consequatur accidentia non autem vt consequatur lucrum aliquod cum alterius iactura. vt. j. de fur. l. si quis vxori. §. pe commenta glo. et l. si is cui. § fi. et ff. pro empto. l. qui fundum. §. qui bona. quod tenuit Dy. et bene.

Si fundus. Pro mobilibus rebus quibuscunque ablatis vna cum re stabili inuasa agi potest hoc interdicto. potest intentari iudicium vi bonorum raptorum h. d. ¶ In tex ibi. Cetere vero res imobiles in fundo predicto existentes vt animalia et suppellectilia. ¶ In glo. i. in fi. ibi. l. i. in prin. et §. illud intellige infra annum non postea.

Quod autem. Verbum habere significatum habet latissimum comprehendens omnia que quis habet iure dominij vel quasi aut possessionis vel detentionis h. d. ¶ In glo magna ad fi. ibi. Non autem minus l. vera rei estimatione. In rei ergo estimatione condemnatur violentus in seriis sine dubio: potest enim potentia in pluso: sed illud plus potest quandoqz esse minimum: et quandoqz modicum: et hoc voluit hic glo.

Rectissime. Aduerbium temporis tanti exprimit ratio nem notati. ad hoc allegatur. ff. de condi. et demo. l. an in ff. Vel sic. licet mobilia si repeta tempore deiectionis facte de re mobili perierunt ex post facto. nihilominus est periculum violenti sicut et periculum interitus ad furem pertinet. h. d. vsqz ad §. ibi autem. ¶ In tex. ibi. Reddidit. ff. ea. l. in prin. ¶ In tex. ibi. Hominis. s. serui quod liberi estimationem non recipiunt. vt. ff. si quadrupes pau. fe. dic. l. ex hac. circa fi. ¶ In tex. ibi. Vel pecora demortua et casa et absqz ulla culpe violenti: et et si eodem modo fuissent peritura apud violentiam passum. vt in sequenti vsi. et ista est opinio approbata per glo. Iz Azo fuerit in opi. contraria. s. quod periculum interitus non pertinet ad male fidei possessorem. s. quando res eodem modo erat peritura penes agentem. vt no. hic glo. in verbo. Steusse. et ibi dicam. ¶ In tex. ibi. Sicut fur hominis. etiam mortuo eo tenetur absqz culpa eius. et et si ille homo eodem modo periturus erat penes actorem. Et ratio est quod fur semper est in mora. ergo periculum interitus spectat ad eum. vt hic et. ff. de con. di. fur. l. fi. et C. de fur. l. subtracto. et C. quod me. cau. l. i. et ibi per Cy. et j. de verbo. obli. l. si ex legati cas. et vide. j. ff. verbo. obli. l. nemo rem suam § fi. et j. eo. l. pe. ¶ In gl. fi. verbo. Steusse. ibi. Dominus. Increpat glo hic Azo. qui tenuit indistincte possessorem malefidei non teneri de interitu quando res erat eodem modo peritura penes actorem et dicit quod imo tenetur non habita distinctione. cum malefidei semper in mora sit. Non ob. §. quod si homo quod ibi est specialis in metu quod metus ca. in vno casu tantum. s. quando homo per vim coniectus in statum acceperit: decedit post secundam suam infra tempora quadragintesima data ad soluendum et hoc casu tantum non tenetur metum inferens si homo eodem modo periturus erat penes actorem. In omnibus autem aliis casibus tenetur sicut in interdicto vsi vi et pz ibi. circa fine. et ista est opinio approbata et bona. Sed Cy in d. l. distinxit an quis delinquat in faciendo: et tunc habet locum in regula vt periculum interitus pertineat ad morosum. Aut in non faciendo: et tunc fuit consideratio an quis sit contumax in non parendo iudici an parti tene primum et de hoc in d. l. si cum exceptione. §. quatenus. in glo. magna. que dist. inquit quatuor tempora in succ. quod metus causa et similiter se reducit ad sententiam quam dixi. Ang.

Ibi autem. Violentus tenetur de omnibus que violentiam passus habebat in possessione totali de qua fuit expulsus. non de his que habebat in alia possessione h. d. Et facit fi. hui⁹ §. ad id quod no. in Spec. de arb. §. sequitur vsi item querit an stricte. et per Archi. de offi. archi. cum expe. li. vi. ¶ In tex. ibi. Vel omnis partis possessionis. non ergo ad aliam possessionem sit relatio. Et ideo si nobilis posset. de barpiare fortalitia et de vno fuit deiectus per me per vim teneor de omnibus que erant in dicto fortalicio sed non teneor si forsan sub hoc pretextu ali⁹ alia fortalicia debellauit et eundem nobilem spoliauit bonis in aliis fortaliciis existentibus tene menti. Ang.

Annus. Hoc interdictum competit intra annum vtilem. h. d. Et intellige ex eo quod non peruenit ad violentiam. de illo enim tenetur perpetuo. vt. ff. eo. in prin. patet ergo quod ille annus non currit ignoranti. neqz agere volenti. vt. j. de diuer. et tem. pre. scrip. l. i. et C. si per vim vel alio mo. l. i.

Ex die quo. In hoc interdicto habetur ratio fructuum ex die deiectionis in ceteris ex die lite contestate super eis. h. d. ¶ In tex. ibi. In ceteris interdictis. super quibus non agitur ratione violentie vel clandestinitatis in his enim duobus de mala fide constat incontinenti in reliquis autem post li. con. vide hic glo. bonam. in. l. cum interdicto. ff. de interdic.

Non solum. In hoc interdicto habetur consideratio non solum fructuum sed omnium vtilitatum quas violentiam passus

habuisset si violentia cōmissa non esset: et ipsarum vtilitatum extimatio per iudicem est facienda. h. d. ¶ In tex. ibi. A iudice extimari. delato iuramento in litem actori. vt l. si quando. C. vn. vi. et l. semper § in hoc interdicto ff. q vi aut clam. et ff. eo. l. in interdicto. ¶ In tex. ibi. Quid ei sua interesset. Per hoc patet inquantum debeat violentus condemnari quando agitur contra eum de eo q non restituit violentiam passo res comodatas aut depositas de quo vidimus in. §. qd aūt. in glo. magna. ff. eo. dic. vt ibi.

Ex interdicto.

Etiam si violentus in ferenda nihil possideat: et ad restitutionem ablatorum compellitur. h. d. Et subaudi si illa non extant. ad extimationem cōm. vt. ff. eo. l. si vi me. et ff. ea. l. §. hoc interdictum ¶ In glo. in verbo. Cogetur ibi. l estimatione. consentio. ergo vt rez restituat si non potest condemnatur in extimationez. et sic in alio q in petitio potes cauare contrarium. l. vltime. C. de fidei co. liber vt conclusio libelli sit hec: vt rem restituat et si restituere non potest: restituat interesse: et sic sententia sit erit libello conformis. Ang.

Interdictum.

Hoc interdictum non datur contra patronum vel parentes. sed in factum actio pro vi armata sic. h. d ¶ In tex. ibi. Mandaz esse. pro vi inermi sed pro armata secus: et hoc sequitur ibi. Infectum facit. ff. de ret. l. huius. §. liberis. et ff. de obsequi. l. honor. et l. licet et l. sequen. et nō. C. eo. l. si quis in tantam. tenpanda est. ergo hec actio in factum verbis vt bone fidei mentio fiat. vnde cōcluditur in libello sic. Nō pater vel patronus violentiam talem cōmisit inermi: et qz bone fidei nō congruit quēq locupletari vel locupletionem facere cum aliena iactura. Ideirco petitur ipsum patrem vel patronum condemnari et c. sic intelligatur ff. de dolo. l. non debet. Quare autem pro vi armata competat interdictum liberis et liberto non aūt pro inermi. nō. ff. eo. l. neqz dic vt ibi. Ang.

Hoc interdictum.

Non similiter.

Non autem.

Ibi. §. e declaratur. ff. eo. in. §. interdictum aūt hoc. Et breuiter. h. d. hoc interdictum non competit nisi non possidenti qui tamen possidebat tempore deiectionis. nec intelligitur deiectus dñs si familiares dñi de possessione deiecti non sunt. Si aūt ipsi deiecti sunt. competit interdictum. et intelligitur de possessiōe deiectus si possessor vi aliqua opus aliquod facere cogitur: et competit hoc interdictum pro vi inermi ꝑ heredes et ceteros successores in id quod ad eos peruenit aut dolo malo eorum factum e quo minus perueniret. h. d. vsqz ad l. idem est ¶ In tex. ibi. Qui non possidet. possidebat tamen tempore deiectiōis: secus in interdicto vti possidetis: et vtrobi. q illud nō cōpetit nisi possessori turbato. sunt enim possessoria retinende. vt. ff. ti. i. l. §. hoc interdictum. et C. vtrobi. et facit qd nō. ff. ea. l. §. interdictum aūt hoc. ¶ In tex. ibi. Qui vi deiecti non sunt. Nec ob. ff. ti. i. l. si duo. in pr. ri. vt ibi nō. et ff. eo. l. si de fundo. sic vt ibi nō. Sit ergo casus ages possessorio recuperande qui possidebat per colonos vel inquilinos vi emancipent et probet illos fore deiectos aut fame ligatos vt non possent vti possessione pro dño: alias non obtineret in interdicto si probaret expulsionem factam de se et coloni nihilominus remansissent in colonia: et hec ē intentio huius. §. quā tenementi ¶ In tex. ibi. Quis facere cogam. puta qz cogebat possessorem fodere foueā ¶ In tex. ibi. Timens est. Nō bene qz eo ipso q possessor fortilicij in fortilicio inclusus est. videtur esse deiectus sicut si extra fortilicium fuisset deiectus. et eodem modo si vincti fuissent familiares eius. ¶ In glo. Hoc est piamum. ibi. Et peculiariter vt. ff. de acqui. pos. l. iij. §. sal. et eo. ti. l. i. in prin. in glo. magna. ¶ In ea. ibi. Plenius p dixit vt hic. Nō. bene qz vbi possessionem naturalem retineo per colonum: ciuilem aūt per meipsum. qz in colonis persona ego represento. vt. l. peregre. §. quibus. ff. de acqui. pos. et ff. ea. l. §. quod seruus. quantūcūqz ego deiectus et per vim: non tamen perdo naturalem quā retineo per colonum. nec ciuilem quā retineo per me ipsum. qz natura

et naturali possessioni, debet derogari et ideo: vt predicitur necesse est vt agens hoc interdicto tanqz spoliatus doceat et probet colonos suos expulsos et ideo in hoc sit [illegible] aduocatus. ¶ In ea ibi. Licet colonus. Nō [illegible] et enim hic casus quondam per quez apparet qz [illegible] dicitur causa possessionem naturalem retinet per [illegible] ciuilem aūt per seipsum si constituit se emptor [illegible] precario possidere: incontinenti omnem possessionem naturalem qz ciuilem amittit quantūcūqz colonus [illegible] suo desinit possidere pro venditore non aūt pro [illegible] quod tenementi. ¶ In ea. ibi. Ego deiectus colonum. l non deiectum. ¶ In ea. ibi. l. antepe. [illegible] paretiscam aū nō in. l. iij. §. vide. in glo. retinuit [illegible] ¶ In ea. ibi. Si in stipulatione fuero per te non [illegible] armis illa domo et c. ¶ In gl. l te intelligendum [illegible] ibi l. vim facit. Item non ob. ff. eo l. si de fundo [illegible] vbi ergo te possidentem deiecto non est dubium [illegible] petitur interdictum hoc. Ubi te non deiecto sed [illegible] neo: ut tu mihi possessionem non relaxas: adhibeat hoc interdictum. Sed vbi compulsus possessionem mittens competit actio qz me. cau. Ubi aūt te non [illegible] cio sed turbo tibi competit interdictum vti pos. [illegible] colonum tamen teneo ligatum aut custodem [illegible] et sibi impero vt pro me custodiat et possideat et [illegible] tatur per metum. et tunc non competit interdictum [illegible] quibus aut custos compulsus paruerit mandato [illegible] tenet glo. in verbo qui sibi vsi. Item quod si impe[illegible] ne menia perpetuo. ¶ In glo. i ibi. Etiam cum [illegible] ea est sine armis. vt. ff. ad. l. ful. de pla. l. lege. [illegible]

Deest. Hec actio.

1 Hoc interdictum etiam competit contra heredes et perpetuum qz rei persecutionem continet. h. d. et sub. tam ex parte actoris qz rei [illegible] esset ita. vt. ff. de act. et ob. l. in honorarijs. fin [illegible] ne. ¶ In tex. ibi. Cōmenit ex virisqz parte: vt [illegible]

Armis.

Armis deiectus est contra quem sunt extracta inermes h. d. [illegible] tatur ergo hic finis vt nobilit glo. hic dicit. Et [illegible] in argumentum qz statutum puniens insultantem [illegible] mis non continet insultantez puniens sine armis [illegible] eum hic consideratur principium. secus si con[illegible] finem. puta qz disposuit vt qui alium cum armis [illegible] rit et c. nam tunc iz insultauerit inermis ex quo p[illegible] fendit armatus: idem in verba finem. ¶ In tex. [illegible] sine ferro sed lancea vz cum ferro vt in auct. de [illegible] ff. colla. vi. Pena ergo statuti puniens deferentem [illegible] team vel percutientem cum lancea non vendicat [illegible] eum in deferente astam vel percutiente cū ea ¶ [illegible] ibi. in rumphee. et exponit glo. qz rumphee dicuntur habentes rostrum vel temponos ad capiendum [illegible] sicut vidi bononie vel appellat rōbolas et rombos [illegible] sunt dauid contra goliam. Item appellatione armorum continentur omnes res apte ad nocendum. secus [illegible] turale ad aliam vsum sint indicte. vt iam vidi de [illegible] percutiente cum pena plena pane cum sanguine [illegible] ne et extrahente caponem de manu alterius: cum [illegible] mis spero dilaniaue manus alterius nam neutrum [illegible] dictorum est ad nocendum et sic non potest dici [illegible] armis de quo dixi in. l. hz qui. ff. ad l. iul. de vi pu. [illegible] piat ad rem pia ad nocendum. Ang.

Qui armati.

Cum armis intelligitur deiectus et si non fuit te manus ad arma dūmodo violentiam inferens [illegible] manus. h. d. Uel sic. Sufficit terror armorum [illegible] vocatur violentiam passus cū armis. h. d ¶ In tex. ibi. Armati venerunt. Allegatur pro casu et bene qz [illegible] puniens insultantem cum armis vendicat sibi lo[illegible] insultans non ponit manus ad arma pro quo. ff. [illegible] infra. l. si cum ¶ In tex. ibi. Sufficit enim terror [illegible] hic glo. allegat ad q. de insultante cum armis. vt [illegible] beat expectare primo se percutiqz sufficit terror [illegible] est verum: et hoc nō. in l. i. C. vn. vi. et Insti. de in[illegible] §. qui aūt. et est casus in terminis in. l. sed et si quis [illegible] ad l. aquil

ad.l.aquil. et l.ij. et iij. C.ad.l.cor. de sica. ¶ In glo.i. ibi. Sic exposita. no diligenter hanc glo. que tenet q si armatus insurgeret contra alterum licet insurgens armis de ponat tamen armatus intelligitur offensam fecisse quod tene menti. ¶ In glo fi.ibi.l.ij. et iij. iste est casus eius quod glo.primo dixit.l.q sufficit terror armorum.

Si quis autem. Si armati venerint post fugam possessoris et possessionem occupaverint ante eventum dñi datur contra eos interdictum deiectum si venientem postea in possessionem prohibeant sed si ille non venit datur utile interdictum.h.d.s̄m verum intellectum. Et hic habes in glo.magnas. et glo in verbo. armis. declarat perfecte istam materiam de qua dixi.s.eo.l.i.§.vi possidere cum seq. ¶ In tex.ibi. Non videtur vi deiectus.i. quo ad hoc ut habeat interdictum contra victos armatos alio tendentes: sed ex quo timore perterritus possessionem reliquit bñ perdit possessionem ex quo discessit et habuit animum relinquendi. et hoc tollit omne contrarium. ¶ In tex.ibi. Si armatos audisset. vel et vidisset: q de hoc non est curandum. ¶ In tex.ibi Falsum audisset.i. eos pator ad eisdem alium. no ¶ In tex.ibi. Eum esse deiectum nec et alio modo violento: et sic non compet interdictum. Sequitur in littera. Ab his fuerit occupata. q tunc compet interdictum utile inspecto fine. et hoc adde vbi.precedente. ¶ In tex. ibi. Eum prob huerunt.i. redeuntem ad possessionem: et ci uiliter animo possidentem nam si eum fugi. habuit animum derelinquendi possessionem omnino non potest intelligi vi deiectus: tunc cum revertebatur ex quo forsan dominum possessionem amiserat q possessionem timore reliquit et semper suspicatus fuit se posse repelli: et adeo tunc cum suspicatus non sim: et revertens non fuit admissus intelligitur vi expulsus et per psis habet hoc interdictum ¶ In prima glo.magna.ibi. Et quod subijcit non esse armis deiectum hoc vera ut non dicatur armis deiectus nec alio modo possessor qui fugit metu turbe ex quo turba nec habuit animum occupandi. nec occupant possessionem. ut.s. eo.l.i.§.vi possidere. sed licet non sit deiectus qui vano timore perterritus tamen rone timoris perdit bene possessionem naturalem: perdidit et civilem si ex toto habuit animum derelinquendi. ut dixi.s. ¶ In glo.proinde.ibi. Et q subijcit sine verum. possessione non occupata ex quo armati alio tenderunt. nec possessionem vlterius occupaverunt. ¶ In glo iij.in verbo. Discessisset. in fi.s.de acqui.pos. l.clam possidere.§.qui ad nundinas. Et concinde q ver dum quis deijcit possidentem civiliter vel naturaliter et tunc non est dubium q tenetur hoc interdicto ut.s. eo l.i.§. cum qui. et §.interdictum aut hoc. Interdum asi deiectionem possessor fugit timore perterritus. et tunc si fugiens habuit animum relinquendi civilem et naturalem adhuc idem si ingrediens a principio sui huius propositi q volebat illum expellere: nam sufficit ingressus sequens cum principali et primitivo proposito expellendi ut hoc.§.ibi. Quia non hoc animo fuerunt et c. Sed si ingrediens a principio non fuit huius propositi sed illud mutavit: et eo mutato ingressus est tunc contra eum non competit interdictum deiectum: q mercenarios nullam possessionem habebat tempore ingressus alterius sed bene utile. Si autem ipse perdidit tantummodo possessionem naturalem et retinuit civilem ut videmus in illis qui fugiunt timore soldatorum et relinquunt eorum possessiones et fortilicia sperantes recuperare post recessum eorum. et tunc competit eis hoc interdictum si non admittantur cum revertuntur: et hoc in vbi.finali cum aliis. et in istis membris expedita est glo.sua magna diligens in ista materia quam vide per te. Ang.

Eum igitur. Demens ad aliam deijciendum de possessione cum armis potest repelli statim cum armis non ex intervallo resistentia enim ne quis repellatur semper permittitur.h.d. ¶ In tex.ibi. Venit ad deijciendum vos de possessione. ¶ In tex.ibi. Armis repellere.i. expellere si possessionem occupaverit per vim. Ideo autem permissa est expulsio cum armis incontinenti. q lex presumit q sine armis talis armata violentia propulsari non possit. ut no.s.eo.l.i.§.vim vi.

¶ In tex.ibi. Ex intervallo. Nec ob.s.q me. cau.l. sed et partus.§ ij ubi ex intervallo licet et vim repellere: q fine civile est ibi actione q metus ca ut vidisti in glo ij.l.i.§. qui autem a me.s.eo Non autem spoliatus est q actio q me. cau. compet nisi damnum passo. sed nullum damnum potest compelli alium per vim illud idem restituere per vim. in isto autem interdicto habetur non solum ratio dominij sed omnium utilitatum et et interesse. ut.s. eo l.i.§ no sellum. et ideo violentia cum violentia vlterius compensatur. ¶ In g.o.in verbo.idest. Antequam ad alia. ibi. Sed potest dici q possidens civiliter hoc vera et propter hanc civilem recuperare potest naturalem perditam. ut.l.qui possessionem.s.eo. et l.clam possidere.§.qui ad nundinas.s. de acqui.pos ¶ In ea.ibi. Sed perseverat eadem et tamen non interrumpitur vsucapio. ut dicit glo. et bene in.l.qui possessionem.s.eo. et ibi dicam. Et concinde q possidens antequam deijciatur si habet potestatem resistendi q semper incontinenti vim committere ex quo in perpetratos actu violentiam hanc infert. ut.s. eo l.i.§.vim vi.postquam autem expulsus est si quidem deposuit animum possidendi ex toto semper dico ex intervallo violentiam commisisse. Si autem ex toto non deposuit animum possidendi. aut dubitatur tunc dicas ex qualitate deijcientis et deiecti. et ex qualitate res presumi debere an deposuerit animum possidendi et per consequens an ex intervallo vis ad recuperandum adhibita fuerit nec ne. Exemplo potentem nobilem aut comitum expulsum de possessione eius castri vel castri qui nec in biduo. nec in sex mensibus recuperari potest: sed magnam militum armatorum et in numero copioso in quo forsitan annus aut et forsitan biennium decurrat: certe.i. annum aut biennium violentia propulsare dicitur incontinenti facta: non autem ex intervallo. vnde an incontinenti vel ex intervallo hec violentia dicatur commissa hoc arbitrio iudicantis relinquetur pensatis his que supra dixi. Et non hoc q quondam de facto contingit. Ex predictis vero an violentia commissa ad recuperationem rerum. Sed si violentia inferratur in personam alicuius semper dicitur ex intervallo et ad vindictam violentia secus infertur: si post eum primo illatam infertur secus cum per illationem secus non possit evitari effectus prime. Et hoc intellige nisi committens violentiam primo iterum se pararet ad violentiam committendam: et tunc sufficit ibi terror armorum. ut.s. ea l §.qui armati. et.s.ad.l.aquil.l.scientiam.§ qui cum aliter. et.l. si ex plagijs. §.tabernarius. coniuncta.l.ij. et iij. C.de sica. tene menti.

Cum procurator. Si procurator habens spille mandatum deijciat et vno deijcisse vi. Item si familia deijcit sine mandato. et dñs ratum habet et subaudi ratum habet q violentia est commissa et suo nomine commissa: secus si de violentia gaudeat: sed quam tamen illam proprio nomine reprobaverit: ut dicit glo.singularis in l.i.§. sed et si cum quis.s. eo. Et eodem modo si violentia non esset commissa nomine meo ratum habendo non obligarer. ut ibi no. q illa ratihabitio delictum non mihi ad me sed ubi negocium est tale q ratihabitio negocium ad me trahit. secus e. Exemplo si re mea tuo nomine obligasti. et ego ratum habui. ut.l.si fundum.§.i.s.de pig.dixi ibi.an.d.§. sed et si cum quis. et adde alia que ibi dixi vltra hoc. Ang.

Hoc interdictum. Hoc interdictum e propositum pro eo quod ad violentiam pertinet.h d.aste.s.

Unde vi. Hoc interdictum pertinet fructuario prohibito frui: nec non admisso in fundum ut vtatur et fruatur siue incepit vti frui. alias vsus fructuarium intentare.h.d. vsque ad § pertinet. ¶ In tex.ibi. Et fruente v: et sic in possessione naturali existente. ¶ In tex.ibi. Expulsus: et sic iam inceperat vti frui. ¶ In glo i.ibi. Vel dic hoc verum nam fructuarius possidet naturaliter. ut.l. naturaliter. de acqui.pos et naturaliter possidenti competit interdictum hoc si deijcitur. ut.l i.§.denique.s. eo. ¶ In glo. Et vsuario. ibi. Item et ei habitationem habet. non tamen intelligas ut angelus q ille non possidet naturaliter vel civiliter. ut.l.non solum.§.q vulgo.s.de vsuca. et ideo impossibile est sibi hoc interdi

cum competere: etsi non competat nisi ei qui non possi- der et tempore deiectionis possidebat. ut. l. i. §. i. conficto. § non aliter. ff. eo. datur ergo tali inquilino conductio ex. l. si coloni. C. de agri. et cen. li. xi. et est officium iudicis de quo loquitur glo. in l. acquirius. ff. de dona. ¶ In ea. ibi. Nisi. nota hec fuit Azo. opi. quam validant duobus rationibus quas Bar. hic refert. Sed contra no. C. eo. l. si quis in tantum. et melius. Et conclude quod si habens servitutem possidet rem in qua servitutem habet tunc quod deiicitur non solum de possessione servitutis sed rei habet interdictum directum. Sed ubi non possidet rem ubi servitutem tunc habet utile interdictum tm. sm Ja. de ra. et bene. ut. l. quoniam. in. q. ff. de servi. Exemplum habens iurisdictionem vel imperium in castro: aut habens usumfructum castri vel usus eius si privatur iurisdictione vel imperio usufru vel usu: privatur possessione castri: et ideo sibi competit hoc interdictum directum. casus est hic. Sed habens servitutem vie aut itineris aut actus: non possidet fundum habens servitutem in domo vicini altius non tollendi: non possidet domos suas. et ideo si ille altius edificat contra debitam servitutem. vel dominus fundi me privat ut non possum ire per fundum suum: non privat me possessione fundi. sed iure. ideo non competit mihi interdictum directum: quia non sum privatus rei sed competit mihi utile et hoc tene. ¶ In ea. ibi. Ha- bens servitutem personalem non realem et rusticam sed urbanam. sic ut. l. de pupillo. §. sextus pedius. ff. de ope. no. nunc. ¶ In ea. ibi. l. i. in prin. ibi autem deiectus de ureis urbibus non habent interdictum recuperande nisi ut. ff. uti. si continuo datur et interdictum uti possidetis pro vi turbativa ut. j. uti pos. l. i. in. i. glo. et. ff. de servi. l. quoniam. in. q. et hanc utramque tenuit Dy. et bal. ¶ In gl. Retinuit. in prin. No bene diligenter hanc glo. que decidendo penditur quod ubi quis habet naturalem possessionem tm ut usufructuarius et usuarius. illam retinet in absentia solo animo. et nullo alio servorum vel ministrorum relicto. Sed ubi quis habet utramque tunc exiens de fundo et eius conspectu perdit incontinenti naturalem et retinet civilem per quam naturalem recuperare potest et violentum ut in. §. qui ad nundinas. ¶ In ea. ibi. Rifi non. Idem tenet glo. magna in l. i. §. si ff. ut usuf. quemad. cave. et ille due sunt glo. vere. Contrarium huius determinatur in. l. i. si quis in tantum. in vlt. quota parte principali illius. l. et male. quod fructuarius et usuarius possidet nomine domini. et pro se: et pro iure eis competentia: et ideo eis expulsio non est expulsio domi- nus nec rector. Coloni aut ut inquilini procuratores et ministri sibi possident solum pro domino et in eis domi- norum animus requiescat: et ideo eis expulsis: non intelli- gitur expulsi. ut. l. peregre. §. quibus. ff. de acqui. pos. et ff. eo. l. i. §. quod vulgo. cum concor. allegatis. Et per hoc dico tibi ultra alios quod si essent coloni vel inquilini ad lon- gum tempus. qui habet ius in re sm Dy. Item glo. dicat contrarium et non bene in. l. codicillis. §. insinito de le. ii. quod illis expulsis dominus non perdet possessionem quod non intelligitur possidere pro domino. sed pro se et pro iure eis competenti: quod non istud tamen non est bene clarum. ¶ In ea. gl. in fi. Hoc intellige nisi res mobilis sit animata et rationa- lis ut homo quod si ipse habet animum revertendi posses- sionem eius non perdo ut. l. si rem. ff. de acqui. pos. et no. in. v. §. quibus. ¶ In glo. in verbo Vendicare. ibi. l. si partem. §. fi. et vide in. l. i. C. comu. de leg. Et no. hic hanc glo. quod ususfructus usus ususfructus relicti in ultimis volunta- tibus transit directo in legatarium sicut res cuiuscumque mo- bilis aut mobilis: et ideo incontinenti mortuo testatore et adita hereditate potest confessoriam intentare sancte usus illius iuris. ut. l. si partem. § fi. ff. quemad. servi. amit. Sed quando constituitur inter vivos non sequitur dominium nisi ponatur in possessionem rei cuius est debitus ususfru- ctus et hoc tenet hec glo. quam tene menti. Ange.

Pertinet.

Hoc interdictum competit expul- sis de fundo vel de edificiis sitis in fundo: et etiam pro rebus mobilibus existentibus in dictis rebus stabilibus tempore deiectionis. h. d. iste. §. Ang.

Item si non.

Ususfructus rei stabilis com- petit hoc interdictum sicut fructuario et ex quacumque causa fuerit constitutus ususfruct- vel usus. h. d.

Qui ususfructus.

Ususfructua- rio deiecto com- petit hoc interdictum qualitercumque fuerit in quasi posses- sione etsi post deiectionem fuerit capite minutus. h. d. ¶ In tex. ibi. Quasi possidebat. Ipsius enim ususfructus quod ius debet possideri non potest sed quasi. ut. l. servus qui. § incorporales. ff. de acqui. re. do. Ipsam autem rem fructuarium possidet natu- raliter et vere. ut. l. naturaliter. ff. de acqui. pos. ¶ In tex- tu. Simili modo. Scilicet tamquam ipse predo fructus perceperit. ¶ In gl. in verbo. Preterita in fi. ibi. l. momentanee. ad hoc facit. ff. eo. l. i. §. quod autem. et ibi no. in glo. magna et nota quod bene quod hic dicit forte: dubitavit enim glo. de hoc prin- cipio sed forte non debuit dubitare nisi per rationem suam quod hec est possessio momentanea. nam quod hanc possessionem non erat restituturus agenti sed tertio quo casu non obstat il- la exceptio dolo facis. ut. l. si socer. §. interim. ff. solu. ma. tamen est quod in illo interdicto non habet locum illa regula dolo fa- cit ut eum conveniat in. l. i. §. et ff. eo. Ang.

Jn me.

Pro eo quod pervenit ad eum cuius nomine expul- sio facta est agi potest hoc interdicto licet ipse neque mandaverit neque ratum habuerit. h. d. sm verum intellectum et est notabilis iste l. Et idem de eis ubicumque expulsio facta per alium est proxima causa per- ventionis ad tertium ut agi possit contra tertium hoc interdi- cto non dico directo sed utili. Et idem ubi ex facto deie- ctionis possessio pervenit ad tertium et ipsum deiectorem il- le tertius compellere potest deiicientem ad restituendum. ut. ff. eo. l. i. §. quod igitur. et et probatur hic sm unum in- tellectum nam si unus de municipio expellit municipium compellere potest illum ad restitutionem. Item et ubi unus de familia preter vel contra mandatum deiicit filius domi- nus familie eum ad restitutionem compellere potest tertio dominus familie hoc interdicto tenetur quatenus ad eum pervenit. ut hic coniunctio. d. §. quod igitur. Et idem si ille tertius ad quem pervenit sit universalis successor ex- pellentis licet non in totum sed pro parte quota. ut. l. si plu- res. in prin. j. eo. alias autem hoc interdictum cum sit mere personale non datur contra singularem successorem. ut. j. eo. l. cum a te. Hoc tamen limitat Inno. si singularis suc- cessor habuit scientiam spoliationis et sic proximus me- diate successor ut extra. de iudi. c. quia. v. Dat autem in d. l. cum a te, quod contra singularem successorem dari in fa- ctum licet non detur hoc interdictum. Glo. tamen in l. si nul- la. in fi. C. de acqui. pos. quam non allegat dicit quod dari contra sin- gularem successorem utile interdictum vel saltem condi- ctionem ex illa lege. Abbas autem in c. i. de resti. spo. in fi. di- cit idem Inno. quod si in fine libelli concluditur quem spo- liatum per intentata quod sub illis generalibus verbis po- test dici intentata actio quod me. cau. et interdictum unde vi. semper recipitur libellus. Sed si ageretur simpliciter interdi- cto contra singularem successorem non admitteretur li- bellus et hoc ideo quod illud interdictum mere personale est l. i. §. pe. ff. eo. et idem videtur tenere. eo. ii. c. cum ad sede. ubi notabiliter dicitur quod decretum reintegrande nec dicta de- cretalis sepe posita proponi contra singularem successorem et pro rebus ecclesiasticis. nisi condictio ex illis canonibus aut alterum eorum proponatur ita quod sub generalitate ver- borum possit dici proposita et intentata actio quod me. cau. quod est non. dignum. Et per hoc habes tibi consultum cum ex possessione privatus per vim compulsivam vel ex- pulsivam et possessio pervenit ad tertium: qualiter tibi succur- ratur intentando possessorium potes enim intentare contra tertium ad quem primo ex facto deiectionis pervenit pos- sessio et ita intelligitur hec. l. sm unam lec. et bonam. Po- tes et agere hoc interdicto contra universalem successorem pro quota licet non pro universo. ut. l. si plures. j. eo. contra unum tertius maxime variatur. Potes etiam agere utili interdicto si expulsor non est solvendo in totum. ut. j. de fur. l. maxi- fallo. Potes et agere et si sit solvendo saltem condictione l. si nulla. C. de acqui. pos. et ibi no. in glo. Et adde quod illud interdictum est adeo personale quod etiam conciliatione facta contra

que deiectorem in iudicio: non poterit ferri virtute eiusdem instantie sine contra singularem successorem vt no. Inno. in de. c. quia. v per d. l. i § pe. ff. eo. Item dicit ipse quod cum agit reali. et sic pendente lite non contestata defuncto contendentore contra singularem successorem non continuabitur instantia nec et contestatio litis vt ff. de pe. here. l. pe. et de rei ven. l. is qui. et l. seq. de re iudi. l. in summa. § fi. Sed contra vniuersalem successorem bene fit continuatio instantie si lis erat contesta. de rei ven. l. fi. is qui. et l. finali. § l. et hoc fuit de mente sua in d. c. cum ad sedem. et habes expressum hanc l. cum. l. cum a te. ff. eo. ¶ In gl. Sed obijcitur in fi. vel solue quod hic municipes mandarunt nec ratum habuerunt sed tenentur ex hoc interdicto ex capite possessionis et quod possunt mandare municipes vt possessionem retineat. sicut dominus potest mandare familie sue et istud intellectum tenuit. ff. et quod detento facte per municipem fuit proxima et inmediata causa acquisitionis municipio. Ang.

f **Ierum.** Pro vi compulsiua non habet locum hoc interdictum. h. d. Sed habet locum actio quod metus causa. vt in glo. existentes. ergo in fortilicio qui se reddunt per pactum non agunt hoc interdicto: sed actione quod metus causa. secus autem si per pugnam expellantur de ipso. et ista fuit intentio huius l. ¶ In tex. ibi. Rerum immobilium. ¶ In tex. ibi. Interdicti cessare. Nec ob. ff. eo. l. iij. § proinde in sua glo magne. et ibi non nam interdictum quia possessionem tradit metu vt in castellano obsedenti cum facit pactum et habet locum quod me. causa. vt hic. Idem si castellanus non fuit obsessus sed eo absente alij fuerunt ingressi et ipse reuertens non fuit fugatus: sed timens de seipso possessionem reliquit. vt. l. metum. § i. et § sed et si per vim. ff. quod me. cau. Si autem castellanus non redijt non ex eo quod timet non admitti volens reingredi fortilicium sed quod timebat solum in personam suam vim inferri. tunc est deiectus vi et hoc interdicto: et ita intelligo finem illius glo. in verbo si vero nos fugit.

i **Interdicto.** In hoc interdicto fit condemnatio quanti actoris interest possidere et possedisse post deiectionem. quod interesse consistit transcendit verum extimationem rei: et in exemplis ponitur hoc. l. h. d. in terminis et in summa ¶ In tex ibi. Interfuit possidere. et extra rem et ratione lucri et ideo deiectus ex interuallo potest conueniri a deiectore suo nuper deiecto. vt. l. iij. § cum igitur ff. eo. et non est ita in actione quod metus cau. quod metus passus vi primo loco non agit quod me cau. infert nisi ad interesse damni emergentis competit illa actio vt ibi no. et in l. si cum exceptione. § quatenus. ff. quod me cau. pro hoc. j. de reg. iur in l. quatenus.

e **Uim ate.** Hanc l. declarat plene in l. si vi me. ff. eo. vide vt ibi. ¶ In tex ibi. Experiri. dicitur hoc. quod secus est de iure canonico vt no. in c. sepe. et in c. cum ad sedem. extra de resti. spo.

f **Ulcinius.** Possessor domini vel non dominus vi deiectus habet hoc interdictum. h. d. non possidenti. ergo non datur vt. ff. eo l. i. § quod igitur et §. non autem. vnde non datur commodatario: inquilino et filijs qui non possident vt l non solum. § quod vulgo. cum suis concordantijs. ff. de vsuca. sed bene datur vsuario et vsufructuario l. iij § vnde vi. et §. item si non cum seq. ff. eo. Et hoc intellige pro ipsa re mobili de qua quis expulsus est: sed expulsus de possessione rei imobilis in qua habebat bona mobilia quibus et spoliatus extitit bene pro illis competit interdictum. vt. ff. eo. l. i. § si fundus. cum seq. et seq. et j eo l. pe. agunt tamen isti deiectores sicut expulsi de tentatione rerum stabilium conditione ex. l. si colonus. C. de agri. et censi. li. xi. vel officio iudicis. vt no. glo. in l. aquilius. ff. de dona. Et si colonus vel inquilinus viuentis domino possessionem interdicente factus esset detentator possessor licet iniustus. et ideo expelleretur ab altero et habet hoc interdictum vel et si expelleretur a domino ex interuallo ff. vt. j. eo. l. colonus. et l. cum fundum.

s **Iplures.** Hoc interdicto tenentur heredes quatenus ad eos peruenit possessio: sed si ad vnum tm. ille tenetur in solidum. h. d. Videbatur contra: quod ille ad quem solidum peruenisset non teneretur nisi tantummodo pro hereditaria portione: quod pro illa representat defunctum suum et non in plus immo in illo pluri loco meri extranei habetur. vt j de preca. fi. l. iij. § si consistat autem extraneum ad quem peruenit res ablata per vim expulsinam non teneri hoc interdicto. vt. l. si vi. ff. eo et l. cum a te. vnde pro illo pluri non videtur contra talem heredem interdictum competere. Sed solue vt dixi in. d. l. si vi. vt speciale sit in successore vniuersali pro quota licet in vniuersum non succedat: sicut speciale est in domino et municipio et non habentibus rationem cum ex deiectione municipij aut familie aliquid peruenit ad municipem aut ad dominum aut ad patrem. vt dixi in. d. l. si vi et vide ibi. Item ob hanc. l. quod pro hereditarijs portionibus conueniuntur heredes et non vltra actione personali. vt l. pro hereditarijs. C. de her. ac. et. l. i. C. si certum pe. et C. de pac. l. pacta successionum. vnde non videtur quod quisque heredum possit conueniri insolidum cum hoc interdictum sit in personam. Sed solue quod est scriptum in re contra successores vniuersales loquor. contra quos competit in id quod ad eos peruenit. vt ff eo. l. iij § si licet non competat hoc interdictum contra successores singulares et habentes causam ab expellente: vt j. eo. l. colonus vbi est casus expressus licet hoc fuerit opi. quorumdam in. d. l. si vi. Aliqui dicunt quod vbi actio personalis habet concomitantiam cum reali et cum ea concurrit. tunc sicut actio in rem potest proponi contra vnum heredem possidentem ita et actio in personam habens concomitantiam cum reali et cum ea poterit concurrere. Ultimo intellige hanc. l. violento defuncto lite non contestata. vt contra heredem possit agi hoc interdicto in solido et toto quod ad eum peruenit licet ipse pro parte heres extiterit sed lite contestata cum defuncto indistincte quilibet heredum tenetur solum pro parte. et hoc tenuit Inno. extra. de iudi. c. quia. v. Et ratio est in promptu quod lite contestata defunctus incepit teneri ex quasi contractu. vt. l. iij. § idem scribit. ff. de pecu. constat autem actiones descendentes ex contractu vel quasi semper diuidi inter heredes. l. pro hereditarijs. C. de here. ac. ¶ In tex. ibi. Heredes sint. Similiter sors. ¶ In tex ibi. Tenetur scilicet quando possessio peruenit ad omnes secus si ad vnum vt sequitur vel etiam ad duos vel et ad plures non tamen omnes. et iste est verus intellectus. ¶ In tex. ibi. Peruenerit. ante litem cum defuncto contestatam fm verum intellectum. vt dixi ¶ In tex. ibi. Heres fit argumentum quod si plures sunt heredes vnius vasalli et vnus habet feudum totum ille solus tenetur ad feudum vt hic et casus est expressus in x. coll. si de feu. contro. fu. inter do. et agna. vasal. li. c. i. § omnes filij. Ang.

Deiectum. Spoliatus debet restitui in ea causa in qua futurus esset si non fuisset spoliatus. h. d. sic. ff. eo. l. i. § non solum autem fructuum. Quia igitur in isto interdicto non habetur ratio solius damni sed et omnis vtilitatis et interesse sinimus vt hic et ibi. ideo expulsus non potest suum expulsorem expellere ex interuallo: sed incontinenti solum. vt. l. iij. § cum igitur ff. eo. et ibi dicitur. Sed quod in actione quod metus causa habetur ratio solius damni emergentis ideo metum passus si metum infert primo inferenti vim et ex interuallo nullo modo tenetur secundus metum inferens. ex quo primus in nullo damno versatur vt. ff. eo. l. i. § qui autem vi. in gl. magna. et l. si cum exceptione. § quatenus ff. quod me cau ¶ In tex. ibi. Ab domino secus si ab alio. vt in. l. pxi. ¶ In tex. ibi. Interdictum consistere. l. de nouo et priori similiter. vt in glo. Quoniam enim vsufructuarius non potest sibi restitui cum sit fit vsufructuarius vnius temporis et alius alterius vt. l. si vsufructus mihi in biennium. ff. de vsufruc. lega. ¶ In glo. Cum est quasi possessor iuris. hanc glosellam no. singulariter Bar. dicens quod licet vsufructuarius ipsius rei in quo habemus vsufructus habeat naturalem possessionem et veram vt. l. naturaliter. ff. de acqui. pos. cum ipsius iuris vsufructus

habet quasi possessionem cause. vnde dicit Cy. in. l. vnic. C. vti pos. q pro ipsa naturali competit fructuario dire- ctum interdictum vti possideris pro ciuili autez competit vtile: ꝛ cũ ista glo. concor. J. ti. i. l. si. michas in. l. an pretor. §. item § ex qui. cau. ma. pro hoc do tex § eo. l. iij. § qui vsufructus. Item ipsius iuris vsufructus de vsufructua rius vel vsuarius proprietate habere casus e in. l. qui vsu fructum § si vsufruc. peta. ¶ In glo. Etiam post annũ. du. l. i. an prim ꝛ § l. proxi. ꝛ hoc intellige in subsidium v masore non existente soluendo. vt nõ § l. pro ꝛ lz Bal ꝛ Ang. § vt ibi nõ. in glo. ¶ In gl. fi. ibi. Restitui no po- test. vt. § de solu l. qui res. § item. ꝛ. § de verbo. obli l. stipulatio ista § si quis ita. vnde conclude q si vsufruct⁹ est extinctus tempore de nouo debet constitui. Sz si mar te vel capitis diminutione aut alio modo non lz ipsa quã si possessio debeat restitui. vt. § eo. l. iij § pe. in glo. pens.

f **I de fundo.** Si proprietari⁹ est expulsus de fundo ꝛ fructuarius per non vsum perdidit vsumfructum contra ipsum vsum non habe- tur recursus ad quem per consolidationem vsusfructus peruenit sed ipse solus expulsor tenetur lz ad eum no p- uenit vsusfructus. ꝛ tenetur infra annum non postea h. d. tex. ꝛ glo. ꝛ cessant contraria habuit ergo hic dominus sa vsufruc cũm ab inuasore: ꝛ tamen non tenetur hoc in- terdicto. sic in. l. cum a te § eo. quibus ob. l. si vi. § eo. ꝛ l. si plures in prin. vbi tertius tenetur de eo quod perue- nit ad eum. Sed solue vt dixi in quolibet dictarum legũ. ¶ In tex. ibi Neqz ob id q rõne illius inuasionis vel nõ potuit fructuarius ꝛ ad hoc probandum facit. l. perennis. que hic alle. in glo. Et facit optime iste tex. pro opi. quã ponit Bar. in. l. sequitur. § si viaz § de vsuca. s. q vbi in prescriptione sufficit sola negligentia non veniẽtis adaer sarius prescribit et si sit male fidei nam hic fructuari⁹ fuit expulsus de fundo ꝛ expulsor tenuit ꝛ possedit ꝛ sic mala fide ꝛ tamen perditur vsusfructus. Contrarium bonus determinatum in d. §. si viam. attenta dico dispositione iu- ris canonici ꝛ etiam ciuilis moderni pro hoc assignabis ꝛ do casum in corpore vt eccle. roma. cen. an gu. prescri. dic vt dixi. in d §. si viam ¶ In glo. i. ibi. Uel dicas hec vera ꝛ ita dixi in contrario ¶ In ea. glo in fi. ibi. Idest iure suo possideat § de vi. actione p̃xia. l. iij. §. vi videmus. ibi. Per fructuarium. ꝛ nõ. §. de vsufr. l. si bo- mo. in fi. ꝛ § eo. l. iij. §. vnde vi. ꝛ § vsufruc quẽadmo. caue. l. i. in fi. Et ideo dixi ꝛ dico sub dubio fore q colo- ni ꝛ inquilini ad magnum tempus q possideãt pro suo. i. iure eis competente cum habeant ius in re ꝛ vt. l. a ꝛ q. si ager vecti. hĩt interdictũ q̃d tenet Dy. lz Bal tenuerit gl. ꝛ non bene in. l. codicillis. §. mutuo § de le. ij. q eis ex pulsis non est nec intelligitur expulsus dñs ꝛ imo ipsi ex- pulsi. recurrent ad hoc interdictũ ¶ In glo in fi. ꝛ idez nõ § de aqua quoti. ꝛ esti. l. i. §. preterea. ¶ In glo. fi. ibi. Sed Bul. ꝛ b. H. ꝛ male nam vt dixi in. l. si vi § eo. ille ad quem peruenit non tenetur hoc interdicto ꝛ ista e re gula sed in subsidium bene tenetur. vt. § de fur. l. itaqz ful lo. Et non potest reddi rõ differentie inter casum istũ vio lentie ꝛ illum qui ponitur in. l. si § de eo per quem fac. e sm Dy. ꝛ bñ ꝛ pro hoc § de dote prele. l. pater. ꝛ de le. i. l. plane. le. ij §. qui rogatus. Ang.

g **Im facit.** Ui in turbatiuam cõ- mittit ois ille qui pos- sessori liberam possionem non relinquit. h. d. Uel sic. Impediens aliquez vti sua pos sessione ad suum arbitrium vim turbatiuam cõmittit. h. d. Ex ex isto tex sumitur forma practicandi agen vi tur batiua quid articulari. ꝛ quid probare eũ oporteat. Et vide ꝛ conclude q hec. l. lz sit situata in hoc interdicto quod e recuperande tamen loquitur de possessorio retinende ꝛ ista est verius. In dubio ergo lex intelligitur loqui de ma teria in qua situata est ꝛ imperatores § de iudiciis adiec. Sed si de alia materia loquitur non ppterea est de libro vel titulo abolenda ꝛ ista est verius. ¶ In tex ibi Uiz facit. s. turbatiuam. ¶ In tex. ibi. Uu arbitrio suo non tamen q̃tũ patiat possessione: q tunc tenetur hoc in-

terdicto. ¶ In tex. ibi. Liberam possessionem ꝛ aliud est possessionem esse liberam ꝛ aliud vacuam vt probatur ex punctione. li. § de ac. emp. l. i. §. si. cũ. l. seq. ꝛ. C. de ac. e. l. cum tibi liberum. Ang.

g **Olonus.** Colono interuertente dño possessionẽ si possessio eius auferatur ab altero competit interdictum quod et dño ipse tenetur ꝛ intelligitur interuertere qui nullis vsus cã motus recusauit ꝛ non admisit fundum do- minum retenementum aut alium eius locatori fund dõ debat. h. d. eis conco. l. cum fundum § eo. Et pro isto tex. q lz sola destinatione animi nemo possi sibi cãm possidendi vt plene nõ. in. l. cum ne acquit. pos tamen si possessione factum interueniat cũqz iniustum mutari potest causa possidendi vt l. cum fundum. Uel hic dic q non mutabatur causa pos sidendi cum interuersio colonia non possidetur ter ꝛ ciuiliter vt. l. non solum §. quod vulgo § de tsi quod dixi verum est vt plene nõ in. l. cum nemo. ¶ In tex ibi. Ab alio deiectus est q ab emptore hoc differt a. l. cũ fundum. § eo. q ibi colonus p si expulsus ab emptore hic non fuit expulsus a emptore. ¶ In tex. ibi. Non admisit q vtroqz casu possessionem dñi interuertit ipsum quoqz dnm possessione priuat per interuersionem sibi illam acquirit merito si deijciat per alium postea habet hoc interdictum ipse solus non ab emptor q non fuit possessionem ingr sine neqz contra illum tertium inuasorem q tempore inuasionis tertij iste dñs non possidebat sed colonus ergo non potest sibi competere interdictum hic positum vt. § eo l. i. § ꝛ a tem. ¶ In tex. ibi. Igitur interdictum. hic ponitur a resultans ex premissis que est q soli colono competit in terdictum q hoc casu solus colonus possessor repu tatur non alius. ¶ In tex ibi. Non tradidit per hoc enim interuertitur possessio dñi vt hic ꝛ. l. cum fundum. § eo. Sed an dicatur colonus interuertere possessionem per negationem solutionis pensionis de vt nõ in. l. com. C. de prescrip. xxx. an. in. iiij. q per Cy ¶ In tex. ibi. Istam causam. que alit fit iusta cã. de vt in glo. que non. ¶ In glo. Alias simili. Sed cuz cuilibet deiecto compe tat interdictum vnde vi. que similitudo est ista q vnum sit interdictum ꝛ nullum simile est idez. l. quod § de de- depo. dic q interdictum consideratum in genere vnum est sed consideratum in spe seu indiuiduo sunt plura quia vnum ꝛ vnum est alter. ¶ In gl. Fone. ibi. Protestante. Istud exemplum est valde notabile ꝛ ex eo colli de q nunq̃ protestatio facta nomine alieno ratificatum nisi sit mandati exhibeat coram suo fi tor in rem suam sive simplex ꝛ hoc tenet Bar ... na protestationis sed istam glo. non allegant ꝛ est casus in. l. si quis fictatus § depo que est m situm iure quo ad hoc ¶ In ca. ibi. Bono q̃d no animo non dicit bene nam si bono animo causam a iustitia nunq̃ possessionem interuertit tenet interdicto nec aut sed cum animo non sam a iustitia non potest dici bonus animo ex pre hem ꝛ recte dz interuertere possessionem ꝛ per ꝛ tenebatur interdicto. Ang.

n **Eque.** Nullum interdictum mat de fure. h. d tex ꝛ cessat omne contrarium.

f **Ed si vi.** Hoc interdictum vi violento precario ꝛ deĩne possidenti non solum pro re de qua fuit expulsus sed et pro rebus ibi tunc existentibus. h. d. Apparet ergo q possessori male fidei. ꝛ consequenter cõditionis cõ interdictum nam competit violento ꝛ precario stino possessori vt hic ꝛ. § eo. l. i. §. qui ante a m a te § eo Nec ob § il. i. i. i. q loquitur de interdic de. vnde si turbatus possidet a turbante vt clan cario non hz locũ hoc interdictum recuperande p

f **Iu ime.** Clandestinus ꝛ ius possessor q hoc in

boc interdicto licz absqz dolo vel culpa possessionem perdiderit.h.d. Ubi ergo vim commisit tenetur interdicto ex ea parte q vi. vbi vo clam occupauit tenetur interdicto ex ea parte q clam. ¶ Inter. ibi. Sine dolo ⁊ culpa. huic ꝯ ff. q vi aut clam.l.semper.§.fi. vbi si clandestinus possessor non committit culpam in desinendo possidere. nō tenetur interdicto. Solue q ibi non dr eum non teneri lz culpa absit ab eo: q semper intelligitur frustrator esse ⁊ morosus. ex quo iniuste possessionem occupauit. vt.ff.eo.l.pe. sed bene dr ibi q inquantum agit ratione culpe. q per culpam desinit possidere q ista culpa e iudicis officio emmendanda ⁊ hec est veritas. Ange.

Interdicto.

Contra patrem ad quem aliquid peruenit ex deiectione facta per filiū potest agi hoc interdicto.h.d. Intellige q conuenitur interdicto vtili: vt.ff.eo.l.i.§.fi. si filiusfa. ⁊ ibi de vi. Et iste est vnus casus in quo. non obstante q interdictum istud sit personalissimum vt.l.cum a te.ff.eo. tum patur ꝯ tertium ad quem aliquid peruenit Et eodem modo dabitur contra abbatem si ex violentia monachi aliquid ad eum peruenerit quamuisqz non habuit ratū nec mandauit. Alius casus est si tertius est heres vniuersalis expulsoris lz non in vniuersum l.si plures. in prin ff.eo Alius casus est cum deiecit nomine municipii aut alterius. nam pro eo quod peruenit ad eum. tenetur ille tertius interdicto. ⁊ hoc operatur sola peruentio coniuncta cum violentia exercente nomine illius ad quē peruenit. l.si vi me.ff.eo ⁊ ibi vide. Alius casus est quando predo non est soluendo. nam agitur tunc contra tertium ad quem res peruenit. vt.ff.eo l.si de fundo in glo.fi.lz Bal. ⁊ Py. fuerint in opinione contraria. vt ibi nō. relique vo vide vt dixi in.d.l.si vi. vbi istam materiam declaraui. Ang.

Vi possessionem.

Non intelligitur possidere vi qui expulsus incontinenti possessionem recuperat. ⁊ vltimo loco expulso competit hoc interdictū.h.d. Et non ob. quod nō.ff.ti. l.i. §.si quis hoc in vi expulsus sit in turbatiua vt ibi p3 Et eodem modo dic ad.l. si enim exceptione.§.qua ten? ff.q me.cau. vbi in vltimo loco violentiam inferens compulsionam circa idem non tenetur actione illa q: actio q me.cau. est alterius nature q sit hoc interdictum. In illa enim non habetur consideratio nisi solius damni lz q vltimo menz passo damnum prestare non tenetur ideo denegatur actio q me.cau. Sed in hoc interdicto habetur rō nō solum damni sed ceterarum vtilitatum qñ in pristinam ... quis debet restitui ⁊ quale habiturus erat si nō fuisset vi deiectus.l.i. qui aūt.ff.eo. contrario § non solum. ¶ In tex. ibi In ipso congressu ⁊ sic in ipsa concertatione. secus si ex internallo. vt.ff pro empto.l. qui fundum §.qui bona. ⁊ in fi.hui.l. ⁊.ff.eo.l.iii. cum igitur. ¶ In tex. ibi Intelligendus est: ⁊ sic non tenetur interdicto vnde vi. secus si ex internallo: vt infra sequi. Nec ob.ff.de sicca.l.iii §.item ia. vt ibi nō nam ibi loquitur de violentia que committitur directo in personam ⁊ hoc casu et incontinenti nō lz vim inferre nisi sinceatur geminata percussio. vt.l.scien. §.qui cum aliter ff ad l.aquil. ⁊ l.si ex plagiis.§.tabernarius.eo.ti. coniuncta l.iii.§.qui armati. ff.eo. C.eo l.i. Rō est in promptu q: percussio rem tecta perata non potest vim inferendo quominus violentia fit commissa. ⁊ sic euitare non potest effectum iniurie vim inferendo. Sed expulsus de possessione incontinenti bene euitat effectum violentie. ¶ In tex. ibi. Deinde ego te. l. ex internallo. ¶ In tex. ibi. Utile.l. efficax: competit ergo tibi expulso ex internallo sed non competit mihi. ¶ In gl.i. ibi. Fingitur non amisisse fm Azo. ⁊ bene: ⁊ ideo glo. sequens bene dicit q non interrumpitur vsucapio ¶ In glo.iii. ibi. Non interrumpitur per talia ⁊ bene: ⁊ est singularis ista glo. ⁊ tene eam menti perpetuo. Nō aūt paret ex glo. precedenti q: fingitur non amisisse. ¶ In ea ibi.l.naturaliter.So. vt nō.ff.pro empto.l. qui fundum §.qui bona. in fi. ⁊ ff.eo.l.iii.§.cum igitur. verum est enim q vsucapio naturaliter interrumpitur quādo deiectus omnino deposuit animum possidendi. Sed cum deposuit in contrario certauit ⁊ in certamine victus ⁊ possessionem recuperauit: nō potest dici desisse possidere ex quo est in causam pristinam restitutus ⁊ hoc tenuit Py.ff.eo l.i.§.i. Et hoc est verum si agatur ciuiliter secus si criminaliter per.l. qui cum telo.de sicca.secūdū de fur.l. vulgaris.§.qui furti. ¶ In gl.fi. ibi. Saltem ad penam. ⁊ q prima vis consumpta per secundam ius q ex prima agi nō possit. vt nō.in.l.si quis ad se fundum. C.ad.l.iul.de vi. ⁊ io ex toto perdo condictionem ex constitutione predicta. Conent ergo iniustum expellens ex internallo q primo potest conueniri hoc interdicto: vt hac.l.in fi. Item per dictam expulsionem ex internallo factam perdit auxilium.l. si quis in tantum C.vnde vi. tum quo ad fontem q ex q̄si ad penam de qua ibi describitur. tene menti. Ang.

Vim fundum.

Colonus ex internallo post q possessionem domino interuertit dum de fundo deijcitur habet hoc interdictum. et si deiecit ens voluntate dñi vim intulerit.h.d. Differt ergo hoc a.l. colonus.ff.eo. q: ibi colonus fuit expulsus ab alio q̄ ab emptore. hic aūt fuit expulsus ab emptore ⁊ de voluntate dñi vel sine. ¶ In tex. ibi. Quem colonus. secus dēz vendidisse ⁊ ipsum velle, vt emptori possessio traderet: ⁊ nullam causam iustam habebat colonus resistendi, faciendi. vt.d. l.colonus. in fi. coniuncta gl. magna. ¶ In tex. ibi Ui colonum expulit. cum voluntate venditoris: vel sine vt dixi in summario vt p3 ex litera. ¶ In tex. ibi Uenditori teneri. non aūt emptori q: ab emptore nō possidet vi. sed a venditore. vnde ⁊ hoc est quod sequitur infra. Non enim ab ipso ⁊ illam vsq. coniunge cum isto: q refertur ad hunc. non aūt ad proxime precedentia ¶ In tex. ibi. Ui expulisset. s. ex internallo ⁊ post interuersam possessionem locatoris. ¶ In tex. ibi. Cuius mandatum illatum. Nota rei illicite mandatum suscipi non debere: ⁊ imputatur ei qui suscepit. vt hic. ⁊ Insti. man. §. illud. lz glo. allegat §.si sed fuit error scriptoris ¶ In gl. Uere enim. ibi. Bene perdit dñs naturalem sed ciuilem non interpellatus ⁊ propter illam ciuilem potest recuperare naturalem: vt.l.clam possidere.§. qui ad nundinas.ff de acqui.pos. potest ei intentare condictionem ex.l.viii. C. de acqu.pos. Quidam tamen dixerunt dñm non perdere possessionem nisi primo sit occupata per alium. Sed illa opi.non est vera de quo plene in.l.i. C.comu. de vsuca. ⁊ d.l.fi. Et attende q interdictum colonus de possessione discedit non tamen animo deserendi ⁊ tunc dominus retinet naturalem quamuisqz colonus in ea non insistat. nec et sit in eius conspectu vt.ff de acqui.pos.l. si de eo.§.si forte fm secundam litteram que est vera, ⁊ est hoc inuentum propter vtilitatem vt litera ibi dicit per quam probatur aperte q simplex detentio solo animo detinet quod intellige quousqz est sub custodia detentatoris ⁊ ita tenet Bar in.l.i. in fi. principii ff de acqu. pos ⁊ ibidem vide. Immissus ergo in possessionem ex primo decreto qui non possidet ⁊ alieno retinet detentationem si sub sua custodia est non aliter. Interdum colonus de possessione discedit animo deserendi rem non tamen proditorio modo: vel discedit animo deserendi ⁊ proditorie: vt quia forsan pactus erat cum alio vt eo discedente incontinenti ille intraret eam ⁊ tunc sunt opiniones Quidam enim dicunt dñm non priuari nisi tunc demum cum alius fuerit possessionem ingressus. Alii dicunt ⁊ melius q incontinenti dñs perdit naturalem. ciuilis aūt non interpellatur: nisi reuertens non fuerit admissus aut fuerit suspicatus se posse repelli aut tanto tempore steterit q non recuperat naturalem q lex presumit obliuionem vt.d.§.si forte. vñ aliud examinatur per glo. in d.l.i. ⁊ d.l.fi. Interdum colonus moritur: ⁊ tunc fm veram opi. perdit naturalis eo q est eximinans fundens animus detentoris per mortem vt.d. §.si forte. Ciuilis aūt non interpellatur nisi per alterum predictorum: vt.d. §.si forte. vñ. quo inerito.

Interdum aūt colonus furit: aut et dormit: ⁊ sic animus non est eximens fundinus sed cessat ⁊ tunc nō interpellatur possessio naturalis. vt.d.l.si ad quod.§.i.ff. tu

acqui. pos. sicut nec possidens furiosus factus desinit possidere vt. l. si is qui eo. ti. et quantum ad retinendam possessionem vel perdendam idem dicas: cum tenemus per seruos nostros: licet quo ad quedam alia magna sit differentia an possideamus per colonos vel seruos: vt. d. §. i.
¶ In gl. Cum ergo. ibi. §. si a furioso. vbi possessio perditur licet alij non queratur: quia que fuit tradita furioso. Sed solus qui sine interuentu animus perdende possessionis et actus corporeus translationis: merito possessio perditur licet alij non queratur Sed hic interueniet animus venditoris possessionis perdende. sed non interuenit aliquis actus corporeus possessionis translationis ex quo emptor non fuit admissus: et ideo emptori non queritur ¶ In glo. Ex internallo. ibi. Sic et per aliam. hec opinio est ipsa veritas et est approbata in. l. i. C. eo. per. l. graccbus. C. de adul. et hanc tenet Bar. et placet mihi. Sed Py. tenebat secum Jo. in. c. potest quis per aliam. de reg. iur. in vi Pro glo est casus secundum Bar in. l. si quis in seruitute. §. fi. j. de fur. hoc et tenet glo. ff. eo l. iij. §. cum igitur. in verbo. In conuentum. ibi. Sed quid si in villis detentus. Ange.

Eum qui. Possessoriorum recuperande et petitoriorum possunt per eundem et in diuersis libellis et et instantijs cumulari. h. d. et hoc probat iste tex. melius quam alios qui sit in iure. Et intellige quod debent ista duo iudicia coram eodem iudice agitari. vt. C. de iudi. l. nulli. ¶ In glo magna. ibi. Simul possunt. ff. de iudicijs non. ff. pro so. l. cum duobus. §. si plures. et. ff. de acqui. pos. l. naturaliter §. nihil commune. ff. de iudi. l. si de vi. ff. ibi. Item non aduersantur vbi ergo aduersantur possit fieri cumulatio exemplum si quis vult proponere petitionem hereditatis. et interdictum quorum legatorum simul et semel. nam petitio hereditatis datur regulariter contra titulo carentem. Interdictum vero quorum legatorum contra titulo possidentem. et ideo non audiatur quis intentans vtrunque: nisi agens sit incertus quod iudicium proponere. et incertitudo causetur ex contumacia possidentis nolentis declarare an possideat cum titulo vel sine: et tunc requiritur protestatio de quo habetur. ff. quorum legatorum in. l. i. §. quia autem. ¶ In ea. ibi. Sed Jo. et Azo. cumulari male: eorum opinio communiter non tenetur. Vide incerti. et l. ordinarij que loquuntur quando est de possessione contentio que quilibet se possidere contendit: non cumulantur iudicia: sed ordo ipsorum est hic: quod primo causa possessoria decidatur vt ex decisione appareat in petitorio quis sustinere debet partes actoris et quis rei quod est verum propter necessitatem probationis incumbentem ei qui dominium se allegat. vt. l. fi. C. de rei vendi. Non ob. l. nulli. que concedo cause continentiam non videri. nego cumulari non posse. Non ob. §. varijs que loquitur vbi agitur ad idem: et actionibus diuersis non compatientibus se ad inuicem. ¶ In ea ibi. Renunciauit petitorio. et tenet Modestinus in l. edita. C. de edendo. in. vij. q. sed [illegible] ¶ In ea. ibi. sed si reus vult dari summam diligenter [illegible] glo. que ibi decidit aperte secundum illam opi. quod licet actor [illegible] ciet liti. tamen nihilominus reus potest dicere. volo sententiam ferri: nam potest eius interesse propter sumptus et expensas fructus et partus et reliqua interesse: et de hoc est textus sine in auct. qui semel. C. quo. et quan. iu. et in corpore. vnde sumitur de litigio. §. omnem. ¶ In ea. in fi. [illegible] videre ad hunc § si vis sustinere Jo. et Azo. quod hoc ponebatur petitorium ad vnum. puta ad fundum [illegible] fortium proponebatur ad aliud. puta ad res ablatas [illegible] stebant in fundo tempore deiectionis vt potest. j. [illegible] et ita intelligendo iste. §. non ob. Azo. et Jo. sed [illegible] quam dixi. Ange.

m **Eerto.** Per hoc interdictum recuperatur non solum possessio soli sine et rerum mobilium que existebant tempore deiectionis quarum periculum violenti est: et omnis violentus plusquam frustrator existimatur. h. d. Et ideo quod semper est in mora et in frustratione curatur an res fuisset eodem modo peritura penes actorem vel non. vt glo hic dicit et bene. licet hoc fallat in actione quod me. cau. que est pretoria: vt. l. si cum exceptione. §. quod si homo. ff. quod me. cau. de quo dic vt ibi. ¶ In [illegible] que frustrator. glo. exponit quod violentus [illegible] bitor quam merus frustrator: et dicit [illegible] tor solum in non restituendo contumax [illegible] in violentiam inferendo et vendendo [illegible] do. et ideo que delicto est plus et efficacius [illegible] debitor ex delicto merito periculum [illegible] etiam non habita distinctione de res [illegible] modo penes agentem. Ang.

r **Icolonus.** Si colonus est [illegible] aut colonus coloni: vel [illegible] potest agere de his interdicto [illegible] go per eos primus locator vt hic probatur [illegible] de acqui. pos. l. qui vniuersas. §. fi. et de [illegible] et. C. de acquir. pos. l. fi. et facit. ff. eo. l. [illegible] quod seruus. Ang.

¶ Uti possidetis. Rubrica.

Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. [illegible] prieta. in. §. i. in fi. et scias quod interdictum [illegible] sequenti. in. iij. parte.
Continua vt in glo. et probatur eius [illegible] §. est igitur. vsi. et consequenter.

a **It pretor.** In verbo edicti [illegible] determinat quas vine [illegible] Secundo pro quibus [illegible] tio quid in eo veniat. [illegible] verba Vlpia. hoc [illegible]
¶ Primo pro quarum rerum possessione [illegible] cundo ad quid detur et quale sit. ¶ [illegible] trodnctum huius interdicti. ¶ Quarto [illegible] que sit differentia inter hoc interdictum [illegible] vi. Et hoc omnia examinantur vsque ad [illegible] Dy. et bene. et istud totum sit pro [illegible] et sic signanter sequitur ¶ In tex [illegible] pretoris de edibus tamen loquuntur [illegible] pretoris ad quamcunque rem imobilem [illegible] ducitur vt. j. eo. § hoc interdictum [illegible] l. vna. Et quia verba pretoris de edibus [illegible] xerunt quidam turbatum in possessione [illegible] bilium non posse agere hoc interdicto [illegible]
Contrarium determinat hic glo. [illegible] verba legis aut statuti vel edicti pretoris [illegible] mente eiusdem legis ad aliam casum [illegible] rectam actio ex illo edicto et ex illa lege [illegible] bus ex legibus. j. de his sig. Sed vbi extenditur [illegible] ex prouisione alterius legis latoris [illegible] legis sed ex interpretatione seu propter [illegible] nous: tunc competit vtilis non directa [illegible] trato. commuta. l. pe. ff. si quadru. pau. [illegible] bu. de quadrupede damnum dare solum [illegible] reconsulti extenderunt eam ad bipedem [illegible] dinem rationis. et ideo cum bipes [illegible] sit vtilis non directa: vt ibi no. hoc [illegible] Bar. hic et latius in. l. i. supra. de [illegible] hec actio. supra de negociis gest. et hoc [illegible]
¶ In tex. ibi. Nec clam nec vi. nec precario [illegible] glo. cum difficultate magna exposuit [illegible] hic remittit ad illam sed non video [illegible] uerit. nam pretoris intentio fuit hec [illegible] me vi. quia per vim expulisti me si possideas [illegible] clandestine occupasti dum foris essem [illegible] possideas a me precario: quia precibus meis [illegible] cessi precario. licet turbem te in possessione [illegible] me vi etiam ex internallo. vel quam [illegible] etiam ex internallo vel quam habes [illegible] hac vi turbanda non potes agere [illegible] pro vi expulsiua possis omnis possessor [illegible] stinus vel precarius. vt. ff. [illegible] sed et [illegible] l. eum fundum. et. l. iij. § cum igitur. [illegible]

Qui expulsum ex intervallo cōmitti ꝫ quēcūq; possessorem et iniustum ⁊ et possidentem iniuste ab ipso violentiam inferrente si eo loco vt iuribus supradictis. Sed violentiam turbatiuam seu inquietatiuam non prohibuit pretor contra illum qui a violentiam inferrente possidet vi clam aut precario ⁊ ista est intentio pretoris hic. ¶ In glo. i. ibi. Idem dic in qualibet re imobili. ⁊ competit directum vt dixi ⁊ l. i. C. eo que de fundo loquit. ⁊ Insti. eo. §. sed interdicto. vbi dicit fundi vel edium. ¶ Nec ob. hec l. q2 exempli gratia dicit. vnde ad omnes alios casus similis est trahenda vt l. i. §. quod aiūt. ꝫ ti. i. ⁊ l. damni. in. ple. cola ꝫ de dam infec. ¶ In ea. ibi. Pro incorporalibus autem locum habet. vsi Bar. dicit q2 imo semper directum vbicūq; propter ius incorporale quod quis habet possidet vere rem corporalem exemplum in fructuario ⁊ vsuario qui naturaliter possident ipsam rem cuius habent vsumfructum vel vsum vt. ꝫ eo l. si. nec est possibile eos turbari in eorum iure quin turbentur in possessione rei corporalis ⁊ ideo semper eis directum competit interdictum. vt ibi. Sed vbi per quasi possessionem iuris incorporalis non possidet quis vere rem corporalem. sicut patet in servitutibus prediorum: ⁊ tunc non competit directum sed vtile inquantum servitutes ille habent cām continuam: sicut sunt servitutes vrbanorum prediorum. vt stillicidij ⁊ altius non tollendi ⁊ similes. vt. l. ij in fi. ⁊ l. si certo. §. aristo. ꝫ si ser. ven. Sed si habeant cām discontinuam vt sunt servitutes rustice vt vie itineris ⁊ actus tunc non est recurrendum ad hoc interdictum sed ad alia pro his perdita significatum ꝫ de iti. actuq; priua. de aqua quoti. ⁊ esti. ⁊ ꝫ de rivis. Pro iuribus autē incorporalibus debetis a re persone dixit idem Bar. competere interdictum hoc si illa iura incorporalia adequantur rebus mobilibus sine dubio exemplum in eo qui habz ius in agricolas ⁊ censitos seu ascripticios glebe argumento l. longe C. in quibus cau. ces. lon. temp. prescrip. Sed si non adequantur tunc competit interdictum. Sed contra ethimologiam q2 imo competat semper directum videtur casus in l. sane. ꝫ de iniur. vbi prohibitus piscari in mari quod non est stabile habet interdictum possessorium vel possidens. Nisi defendas q2 mare est super solum quod stabile est.

De cloacis.

Hoc interdictum non competit pro cloaca ⁊ reus contentus non potuit condemnandus e q2 ad interesse quod fuit intra annum quo primum fuit experiundi potestas. h. d. ¶ In tex ibi. Agere permittam vt sic consequatur interesse turbationis vnius anni tm̄ retro. s. quanti interest eius non fuisse turbatum vno anno retro computando a tempore li. contestate. ⁊ hoc fuit de intentione glo. ⁊ bene. Adverte breviter queritur que est ratio q2 non competit q2 cloacas de hoc dic vt in glo. ¶ In glo. Forte ideo. Vel dic ideo. hec ratio est falsa nam ⁊ domino adherenti solo ⁊ si pro hac turbatione competit interdictum vt ꝫ ex verbo edicti tene ergo primā rōnem. Vel dicas vero q2 ideo hoc interdictum non competit ad cloacas ⁊ q2 non competit alieni possidenti vi clam vel precario ab adversario in quo nullo modo nocet possessio viciosa vt l. i. §. qui aūt. ꝫ de clo. sed interdictum de cloacis fuit introductum propter vtilitatem publicam. cum caz fetore faciat celum pestilens. ¶ In glo. Si a me possides in prin. glo. retulit hec verba ad reum conventum possidente ab actore vi clam aut precario. Sed iste non fuit intellectus pretoris vt dixi in prin. imo. Intellectus eius fuit vt in possessione turbatus contra turbantem agere possit hoc interdicto si ab ipso turbante non possidet vi clā vel precario. ¶ In ea. ibi. Perpetuo agunt. Concludo q2 pro violentia illa turbativa illata ab anno retro quo fuit experiundi potestas non agitur propter lapsum anni salvo nisi ad turbantem aliquid pervenit. Regula enīz est q2 omnia interdicta que sunt pretoria quatenus sunt rei persequutoria sunt perpetua quatenus sunt personalia sunt annalia. vt ꝫ de interdic. l. pe. Sed si volo agere interdicto contra te vt in posterum me non turbes. sic annus nō est elapsus. vnde licz me turbasses iam sunt. x. anni adhuc agere possū nō pro turbatione preterita sed pro turbatione presenti ⁊ vt desistas in futurum turbare: vt in. c. licet causam. extra de proba. Ang.

Hoc interdictum

Hoc interdictum est prohibitorium ⁊ per ipsum providetur possessori ne in possessione turbetur. h. d. ¶ In tex ibi. Scriptura e q2 quātum ad mentem. sed nō quantum ad verba. q2 verba interdicti nō loquūtur nisi de turbato in possessione ediū: sed ex mente fit extensio ad possessorem cuiuscūq; rei imobilis in possessione turbatum vt. l. i. C. eo. ⁊ ꝫ eo. §. hoc interdictum. in omnibus. ⁊ ideo competit directum vt dixi in prin. l. ¶ In glo i. ibi. Pro incorporali hoc vtile. imo et directum vbi propter ius incorporale q2 quis habet. possidet ⁊ tenet rem corpoream vt patet in vsuario ⁊ fructuario qui naturaliter tenent ⁊ possident ipsam rem in qua habent vsumfructum ⁊ vsum. sed vbi res corporea non possidetur: tunc verum est q2 recurritur ad hoc interdictum vtile si possessor turbatur in illo iure predicto. ⁊ ꝫ q2 nō recurritur ad hoc: vt dixi plene in prin. huius l.

Huius autem.

Separata est a proprietate possessio. ⁊ ille sit magis possessor loco de quo partes conveniuntur. Sed si inter partes est de possessione contentio: q2 vterq; se possidere contendit ad hoc interdictum recurritur. h. d vsq; ad §. est igitur. ¶ In tex. ibi. Nā interdictum per quod discutitur an quis possideat: ⁊ precipitur possidenti vt violentia nō fiat. vt patet in prin l. ⁊ patet. C. eo. l. i in fi. ¶ In tex. ibi. Causa hoc fuit. s. impulsiva nō finalis idem ⁊ aliā cā subest. Ja de ra. ¶ In tex. ibi. q2 separata debet esse possessio. Nota bene q2 vbicūq; plura sic se habent q2 vnum sine altero esse potest: ⁊ ad positionem vnius sequitur necessario positio alterius illa plura semper intelligūtur separata: ⁊ ideo ex vno ad alterum illatio non est necessaria neq; argumentatio. vt ꝫ de ver. ob l. inter stipulantem §. sacram. vī. sed hec dissimilia sunt. ¶ In tex ibi. Ad hoc interdictum remittentur. Nota bene q2 vbicūq; inter plures de possessione contenditur. q2 quilibet se possessorem affirmat: ad interdictum hoc recurritur. Sed si constat quis possidet: ⁊ q2 non tenet qui non possidet subire debet in se onus probandi. ⁊ de suo iure debet docere nam qualiscūq; sit possessor hoc ipso q2 possessor est plura habet q2 qui nullo modo possidet. vt. ꝫ l. prox. ⁊ ꝫ de acqui. pos. l. si. ⁊ ꝫ si ser. ven l. loci corpus §. competit. ⁊ plene per Spe in ti. de re. in fi. vi. ⁊ ideo magnum est cōmodum possessionis. vt Insti. de interdic. §. retinende ⁊ §. cōmodum. ⁊ ꝫ si ser. ven. l. s. cum §. si q2 tamen. in glo. prodest autē. ¶ In glo. Ex hoc sumunt quidam. ibi Sed argumentum contra. ⁊ hoc est verum. nam ꝫ omnem inquietantem ⁊ inquietare volentem competit hoc interdictum licz inquietans non dicat se possidere vt in. §. si vicinus hic allegato. ⁊ pro hoc est casus in. l. vim facit. ꝫ et. l. sane quid omnino faciendo ⁊ c. Et per hoc apparet decisio eius quod nō Inno. de in integ. resti. c. i. qui decidendo tenet precise in glo. magna. q2 contra diffamatorem solum non competit hoc interdictum nam illud enim si per diffamationem solam mea possessio non turbatur: secus autē si turbans exemplum in magnate ⁊ nobili diffamante rem impotentis ad se pertinere ⁊ se possidere ⁊ per hoc impotens nec laboratores invenit. nec colonos competit sibi hoc interdictum. vt. ꝫ l. vim facit. ⁊ sic tenebat Bar. ⁊ bene. Ang.

Est igitur.

Interdictum vti possidetis meī possessorem ⁊ ideo est retinende possessionis. ⁊ positum est post interdictum restitutorium. h. d vsq; ad §. retinende. ¶ In tex ibi. Vt ꝫ non fiat ei. Nō modum concludendi in libello super hoc interdicto narrato debet actor concludere q2 in posterum sibi violentia nulla fiat in possessione. ⁊ q2 turbans ab omni molestatione desistat. Debet etiam concludere si est annus adnotatus vt condemnatur conventus in eo quod interest sua se non fuisse turbatum vt ꝫ eo. l. i. §. si. Potest et concludere vt si di possessio naturalis restituatur que forsitan sibi fuit ablata clandestine ⁊ actor semper possidet civiliter vt. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ꝫ de acqui. pos.

Sed an locus & tempus turbationis ut in criminali libello debeant exprimi dic ut no. Bar. j. eo. in §. pe. Similiter an debeat exprimi qualitas turbationis ibi per eum. Et an possit in libello concludi q satisdetur de non molestando in posterum & an debeat satisdari in perpetuum vel ad tempus dic ut ibi per eum q illo contentus occasione sua. Ang.

Restituende. Possessionum iudicium expeditur aut per interdictum aut per actionem. sed possessionum retinende possessionis expeditur aut exceptione aut interdicto & ex multis causis datur exceptio possidenti. h. d. Ang.

Perpetuo. Hoc interdictum non competit possessori turbato ab eo a quo possidet ipse vi clam aut precario. h. d. Sz igitur violentum possessorem non liceat per vim expellere ex intervallo. ut. l. iij. §. cum igitur ff. e. t. tamen expulsus bene potest ipsum expulsorem ex intervallo inquietare ut non teneatur hoc interdicto. Et eodem modo licitum est inquietare clandestinum possessorem aut precario possidentem a se. Sz quidam dicunt hec ultima duo non reperiri autem cautio. sed quod dixi verum est per hunc. §. & per. l. unam. C. eo. Et attende bene q inquietus conventus hoc interdicto debet istas exceptiones proponere ante lit. contestata. sm Inno. de prescrip. c. veniens quem Bar. hic reprehendit nam iste exceptiones concernunt iustitiam cause non aut processum ut. j. eo §. fi. Sed parat mihi Bar. Inno non ita indistincte loquutus est ut ipse refert. sed dicit q conventus o. opponere de violentia expulsionis ante lit. contesta. nihil aut dicit de agente qui possidet precario aut clam. Unde tu audacter conclude q de possessione clandestina & precaria bene queritur solum in fine. ut in. e. §. fi. Sz de possessione violenta dic q aut ipsa exceptio q agens possidet vi expulsum a convento vult proponere ad processum eo q de agentem audiri non debere nisi primo spoliatum restituat. & verum dicit Inno. cum spoliatus debeat ante omnia restitui. ut. l. si quis ad se fundum. C. ad. l. iul. de vi. & in. c. frequens. de resti. spo. in. vi. Sed si dicta exceptio non opponitur in vim dilationem ad processum sed ad merita & iustitiam cause eo q conventus vicit se debere vincere in interdicto q agens possidet ab eo per vim expulsum & tunc verum dicit Bar. q et post lit. contesta. potest opponi & in fine cause fiet examinatio exceptionis. ¶ In tex. ibi. Ab alio. s. adversario nam si non ab convincere debet agens in hoc interdicto. ut. j. eo. §. fi. ubi casus Et ista verba. Nec vi nec clam nec precario. exposuit Azo. & multum laboravit. ut patet in summa. & glo. refert. C. eo. l. i. Sed Inno. dicit q non intellexit quare Azo. tm laboraverit in d. c. veniens. de prescrip. & dixi vecum inquietantem vicinus alterum istorum agere. ut dixi in prin. l. & et glosella prima. hic. hoc declarat & tenet expresse. Sed labor Azo. fuit q quando violentus vel precario tenens aut clandestine convenitur hoc interdicto & non videbatur hoc interdictum contra eos competere: cum ipsi possident & ipse agens non possidet: & illud interdictum non tuetur nisi solum possessorem. ut. j. §. proxi. & ideo labor Azo. non erat incassum. Ang.

Interdictum. Hoc interdictum tuetur solum possessorem soli: sed actio ad rem possessori non datur. h. d. Et intellige de actione in rem que proponitur pro re corporali: & ideo inventa est illa exceptio. frustra petis quod intus habes. sz pro iure incorporali puta pro servitute: bene datur possessori iuris. unde existens in quasi possessione servitutis bene intentat confessoriam. ut. l. sicuti §. si queratur ff. si ser. ve. di. ¶ In tex. ibi. Possessorem predij. non aut rerum mobilium q pro illis est interdictum utrubi. & requiritur q quis possideat tempore lit. contesta. ut sic tuendus sit. ut Insti. de interdic. §. hodie. Si enim tempore predicto non possidet sz possederit a principio: tamen sua ex toto desijt uerelse. ergo succumbere dz interdicto ¶ In tex. ibi. Tenendum. i. rei venditatio. ¶ In tex. ibi. Possessori. s. civiliter & naturaliter & et detinenti. ¶ Ibi. Datur ad petendam rem quam possidet. ¶ In tex. ibi. q possideat. supple & detineat ut sic essent omnia contraria. ¶ In glo. Ibi est q ut Ieronem. ibi Rideo et non datur hec solutio non est bona. unde solve ut apostillam in tex. q possidenti et iure & detinenti: non datur actio pro possessione sed si unus iure possideat alio non vel possidet omnia iure sed non detinet: bene datur rei vendicatio. ut in contrarijs & in fi. huius glo. & j. eo. l. si duo. in prin. ¶ In ea ibi. Et facit. C. de adq. ut rut. cum fac. l. s. & ibi vide in. tit. q. p. Cy. ¶ In ea. ibi. Respondent quidam. & male. ¶ In ea ibi. Tu dic hec vera q et quo non desijt civiliter possidere: tamen ea ei nil turbatur per naturalem occupationem agere possit hoc interdicto & et possit intentare realem iudicium pro dicta naturali recuperanda. ut in. §. qui ad nundinas. Fert ergo tunc sua in interdicto. ut conventus ab inquietatione desistat: & sibi perpetuum silentium imponetur. Condemnabitur et ad interesse turbationis prestare ab anno retro. Condemnabitur et ut restituat ipsam naturalem. ut. e. §. qui ad nundinas. & per Cy. in. l. una. C. eo. Et non. bene hanc glo. per quam habes q si homo potens reversus a nundinis invenit aliquam suam domum occupatam per aliquam vilem personam quantumcumque ad domum non redeat non dz tamen perdidisse possessionem civilem nam solum ex privata conscientia ad non expellendum ut inermis & non sit q timuerit se posse repelli. quod est notandum valde.

Hoc interdictum. Hoc interdictum tuetur possessorem fundi turbatum in possessione totius vel partis pro diviso vel indiviso. h. d. ¶ In tex. ibi Possidere se dicat. sola tamen diffamatio non sufficit ad producendum hoc interdictum contra diffamatorem nisi per diffamationem possessionis possessio libera non relinquatur ut dixi. ff. eo. in §. huius autem in glo. in verbo. affirmat. Et attende quia si quis possidere se non dicit immo negat: tamen si possidentem inquietat tenetur interdicto. ut dixi in. d. §. & p glo. & Cy. in. l. una. C. eo. Ang.

Hoc interdictum. Pro rebus que possideri non possunt. hoc interdictum non competit. h d. Quid ergo erit in prelato ecclesie: turbato in possessione prelature vel ipsius ecclesie. glo. hic videtur tenere q competit. vide Bar. & est casus in. c. licet olim. extra. de proba. Sed si infra muros ecclesie aliquid aliud fiat propter quod non in possessione iurium vel prelature turbetur sed rerum existentium & affixarum in ecclesia. dic ut hic per Bar. ¶ In gl. i. ibi. Ex interpretatione. hoc est falsum. quia licet deficiant verba legis: habet locum mens: & ideo competit directe. ut. l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. j. de verbo. sig. Sed ubi deficiunt verba & mens: sed nihilominus propter identitatem rationis ad casus omnino dissimiles fit extensio per legum aut statutorum conditores: tunc semper competit conditio ex illa lege utilis non directa in casu illo ad quem facta est productio. ut. l. i. ff. si qua. pau. fe. di. & dixi in principio. l. de quo in. l. curatoris. C. de neg. gest. ubi glo. decidit & male. q ubi deficiunt verba legis: semper agitur utili. ut ibi per Cy. Ang.

Quod ait. Possidenti vi clam vel precario non a reo convento sed ab alterio competit hoc interdictum: secus si possideat ab adversario: & in hoc interdicto non curatur an possessor sit iustus vel iniustus dummodo ab adversario iniuste non possideat s. vi clam vel precario. h. d. cum l. sequenti. ¶ In tex. ibi. Et quidem ab alio. si tamen aliquis intravit clam a te cum ego possiderem: & sic debuit timere me non te. adhuc a me videtur possidere clam: & ideo contra me non vincet in interdicto ut sic inspiciatur potius veritas quam opinio. ut. j. q ut aut clam l. aut qui alias § si quis dum putet. ¶ In glo. Possidet vi. ibi. Non q me deiecerit. hec glo. se refert ad opi. Azo. quando possidens vi vel precario convenitur hoc interdicto. & determinat q si agens nullo modo possidet: sibi non competit interdictum ex quo non tuetur nisi solum possessorem predij ut in. §. interdictum. ff. eo. Sed si possidens a me vi clam vel precario me possessorem et turbat: tunc ago interdicto ff. eum & si ipse excipit q me potest turbare q ipse possidet replicare debeo q sua possessio non

opinioni r

quirendum sibi eo ꝙ possidet a me vi clam vel precario. ⁊ iste est verus intellectus. ¶ In ea. glo. in fi. ibi. ſm Azo. Ista gl. clare non querit ⁊ ideo explica hoc modo: deiecisti te per vim. ⁊ tu me inquietas: an debeas succumbere ſub audi ⁊ dicas ꝙ succumbes ſi deiectus agis contra me deiectorem ⁊ te turbantem q: non possides ex quo deiectus es ⁊ hoc interdictum tuetur solum possessorem. Sed ſi ego deiiciens ago contra te deiectum: tunc non succumbes in hoc interdicto: q: ego agens possideo a te vi ergo pretor non tuetur me ut patet ex verbis interdicti. ¶ Quid autem ſe merit ſi ego expuli te vi ⁊ deinde ego expulsor vendidi possessionem an ſibi liceat turbare emptorem. vel quid ſi tu possides a me clam vel precario: ⁊ possessione transfers in alium. an successor tuus singularis succumbet interdicto. ſicut ⁊ tu deberes succumbere. queſiuit Cy. ⁊ finaliter dixit ꝙ ſic. ⁊ allegat. ff. eo. l. ſi duo. §. nõ videor. ⁊ vide in. l. vnica. C. eo. ¶ In. l. iusta ibi Plus iuris habet. No. pulchram regulam ꝙ omnis possessor iustus vel iniustus habet plus iuris ꝙ ille qui omnino non possidet. ⁊ ideo possessori non incumbit onus probandi ſi actor nihil probat. vt. l. vlt. C. de rei vendi. ⁊. l. qui accusare. C. de eden. Et facit iste tex. optime ad id qḋ nõ in Spe. ꝯpeti. ⁊ pos. §. i. vſ. quid ſi peto fundum. ⁊. vſ. ſeq. hic non ſunt alia.

8 **Si duo.** Si plures possident ⁊ vnus alterum turbat: ille vincit qui possidet iuste ⁊ ille succumbit qui vi aut clam vel precario ab aduersario possidet. alias neuter vincetur in hoc interdicto. h. d. istud principium ⁊ variatur positio casus eius pluribus modo tamen ꝯtra ff. l. vi. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. ⁊. ff. de preca. l. duo. ⁊ ꝯ. ꝯmo. l. ſi vt certo. § ſi duobus vehiculum ⁊ que casus positio ſit vera ⁊ bona. dicam in glo. ¶ In tex. ibi. In solidum ſ diuerso iure ⁊ hoc tollit contrarium cum duo insolidum eodem iure possidere non possint. ¶ In tex. ibi Et ego ſ. possideo. ¶ In gl. i. in prin. Ista positio est incongrua: q: tex. ponit de duobus possidentibus ⁊ insolidum. hic aũt vnus ſolus possidebat ſm hanc positione. ¶ In ea. glo. ibi. Uel dic non est necesse. hec vera ſm Dy. Bar ⁊ omnes dixi ff. eo l. i. § huius aũt interdicti. in glo. in verbo affirmat. ¶ In ea. ibi. Signum et iniuriarum. vt. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis me. Et concludo pro vi turbatiua non est prodiuum aliquod iudicium criminale niſi iniuriarum. vt. d. § ſi quis me. ⁊ ibi dixi. tunc per statuta municipalia aliter prouidetur. ¶ In ea. glo. ibi. Habet locum vtile. ⁊ bene ⁊ attende q: loquitur hic de seruitute prediali nam ꝯ asserentem ſe habere seruitutem personalem vſufructus vel vſus loquitur particula ſequens ibi vel ſed do pone contra illum enim potest competere interdictum. vnde vi ⁊ et interdictum hoc directum diuersis respectibus. vt pꝫ in. d. ſi. ¶ In ea. ibi. §. ſi vicinus. nec ob. ff. comm. diui. l. cõmuni diuidundo. § inter predones. vt ibi nõ. ⁊ vide omnino quod nõ. glo. Insti. de interdic. §. hodie. ¶ In ea. ibi. Protestando nolle ⁊ c. hec protestatio nihil operatur quod apparet q: licet protestatur. ille nihilominus potest conueniri interdicto uti possidetis ꝓ ciuili turbata. ⁊ interdicto vnde vi ꝓ naturali per vim ablata. potes et ponere in clã ⁊ in precario. ¶ In eo ibi. Sed ꝯ verificationem ⁊ c. vt. l. i. §. quod ſit vi. ⁊. l. ſe qui in pretium. §. ſed interdictum. ff. ꝙ vi aut clam. ⁊ nõ. C. eo. l. i. ⁊ per Azo. in summa illius tituli. ¶ In ea. ibi. Origo ſpecianda est. vt l. nam origo ff. ꝙ vi aut clam. ⁊. l. clam. hic allegata. ¶ In ea ibi. Soln. patet ex predictis. hec vera ⁊ approbata in iudicijs ⁊ in scholis. ¶ In ea. ibi. Aliter vel verius. hec falsa ⁊ reprobata per omnes exceptis glosatoribus. ¶ In ea. ibi. Tertio vi Ro ⁊ hec ſimiliter reprobatur q: ſi plures insolidum possent ciuiliter possidere cum ſola ciuilis ad vſucapionem sufficiat vt. l. i. §. per ſeruum. ff. de acqui. pos ⁊ l. ſi fundum. ff. de ſeru vom. ergo plures possent insolidum vſucapere ⁊ insolidum effici dñi: quod est impossibile: per. l. ſi vt certo. §. ſi duobus ſupra allegata. ¶ In glo. ii. ibi. Hoc est absolui. vel expone hec verba ꝙ neuter vincitur vt hic Bar dixi ⁊ bene ⁊ tex. tam voce. Et hic ipse ponit plene que debeat esse forma ſiue in interdicto hoc ſiue vnus agat: ⁊ alter ſe possidere contendat: ſiue plures agant vicissim ⁊ quilibet ſe contendat: ⁊ dicat ſe ab aduersario turbatum dic vt hic per eum. ¶ In ea. ibi. Et al. ꝙ nullus. ⁊ male q: questio facti non est dirimenda ſorte. ſed questio iuris ſm l. vlt. C. comu. de lega. ¶ In ea ibi. Sed Jo. dicit. ⁊ bene per ſcḋam rõnem per eum positam. ¶ In ea ibi Ut non ſit melior ſuo auctore. de hoc tetigi in. l. i. ſ fi. ff. eo. ⁊ remisi ad Cy in. l. i. C. eo. Sed hac occasioni videtur ꝯ. ff. ea. l. §. ncn videor. vbi successor violenti non dr̃ propterea violentus ⁊ ſic nõ videtur ꝯ eum actor debere vincere in interdicto: q: ille ſuccessor ab agente non dr̃ ſuccedere vi: clam vel precario. Sed ſolue ꝙ non intelligitur violentus quantum ad hoc vt teneatur interdicto vnde vi: quod est mere personale. vt. l. cum a te ff. ti. i. ſed quantum ad hoc vt teneatur hoc interdicto ſic. ⁊ ita procedit glo. Ite adhuc obijci ſoret ꝯtra ff. ea. ij l. i. §. ſi quis fundum. in fi. vbi successor in re habet interdictum illud licet actor non habeat: exemplum ſi habeo viam ad fundum meum precario ad te ⁊ fundum cedo alteri. nam mihi non competit hoc interdictum contra concedentem q: habeo viam ab eo precario. ⁊ tn̄ competit tibi cui precario fundum concessi ſi turbaris in via. Sed ſolue ꝙ licet tu ſis meus successor in via. ex quo nõ tenes via tanquam cõcessus precario nam nulle possint habere vitium in eodem fundo. Finge.

Hoc interdictum duplex

Hoc interdictum duplex est. ⁊ in eo quilibet intelligitur actor ⁊ reus. h. d. Sic ⁊ iudicium cõi diuidundo ⁊ similia dicuntur duplicia vt in. l. in tribus. ff. de iudi. Et ꝓpter hoc dixerunt quidam ꝙ ſi conuentus hoc interdicto probat ſe possidere ⁊ iuste ⁊ vera ſua ostendit potiora ꝯtra actoris ꝙ virtute libelli actoris ⁊ probationum predictarum actor condemnari poterit ipsi reo vt de cetero cũ nõ turbet: ⁊ et interesse turbationis: quod est nõ. dignum: ꝙ quo per Cy. in. l. vna C. eo. ¶ In tex. ibi Rei ſunt. ſcꝫ aptitudine ſed non actu exemplum ſi vnus possidet tantum alter autem possidentem inquietat Sed ſi vterque asserit ſe possidere. tunc aptitudine ⁊ actu dicitur iudicium duplex. vt. ff. eo. l. i. § inter litigatores. facit. ff. fami. her. l. inter coheredes. §. qui familie. Finge.

Hoc interdictum.

Prohibit⁹ edificare i solo ꝓprio dr̃ controuersiam pati ⁊ ad hoc interdictum recurrit h. d. facit. ff. si. i. l. vim facit. ¶ In gl. Sic ergo videt ibi. Nisi dicas vtile. Immo dic ꝙ etiam per prohibitionem ne edificetur quis turbatur in vera possione rei corporee. Exemplum ſi ego volo meas edes altius tollere: tu autem prohibes vt nõ tollam: ⁊ tunc tibi competit interdictum directum nõ vtile. Competit et mihi negatoria ex quo nego domos meas seruitutem debere. Ubi vero per talem prohibitionem quis nõ turbatur in quasi possione rei corporee ſed tm̄ in quasi possione iuris. ſi ego altius tollo domos meas cõtra prohibitionem tuã qui dicis domib⁹ meis deberi seruitutem altius nõ tollendi ⁊ tunc q: nõ turbatus in possione me domorum. ſed solum in quasi possione huius iuris seruitutis qua dicis domibus tuis deberi: ⁊ tunc competit tibi vtile interdictum ⁊ ita decidit glo. in. l. ſicut. §. aristo ff. ſi seru. ven. vbi melior glo. que ſit in ſua re. ſic intellige glo. i. huius. l. in vſi ſed quid ſi me turbat. ⁊. l. i. §. i. ff. eo. in glo. i ⁊ qḋ nõ. ff. eo. in. §. ſi vicinus. ⁊. ff. eo. ⁊. labeo. vſi. an quo facit. ⁊ an ſi. prime glo.

Cum inquilinus.

Contra inquilinum prohibentem dñm reficere domum competit hoc interdictum. ⁊ refectione finita debet dñs pati eum habitare primo facta remissione mercedis pro rata temporis quo habitare nõ potuit. h. d. tex. ⁊ glo. ſm veram lecturam ⁊ cessat omne ꝯtrarium. ¶ In tex. ibi. Edes. ſibi locatas. ¶ In tex. ibi. Uolentem ſ. iuste. vt in. l. edem. C. loca. in glo. ¶ In tex. ibi. Ne habitaret. ſ. refectione facta ſed ea durante ſic. ⁊ ſic cessat ꝯtrarium. l. edem. C. loca. Et clare patet per hunc. §. ꝙ prohibitus edificare in loco quem possidet ipse prohibitus agit hoc interdicto directo. non autem vtili vt dixit gl. in prece. §. ⁊ ibi dixi. ¶ In glo. i. ad fi. ibi. l. edem. quod

d

die vi. ff. loca. l. habitatores. in prin. licet enim domino reficere cum est necessaria refectio. ¶ In ea glo. ibi. Uel dic hec vera. ¶ In ea ibi. Iniuriarum actione mihi dicit enim teneri. hoc non est verum quia uno etiam contra talem inquilinum habet locum conditio. l. non ab re C. unde vi. et C. loca. l. conductores et l. si quis conductionis. ¶ No. tamen hanc glo. que decidit aperte quod inquilinus futuro tempore locationis et habitans contra locatoris voluntatem soluz tenetur iniuriarum. Sed non est verum quia et aliis remediis civilibus convenitur. ut ff. di. Posses sustinere glo. in eo quod dicit tantum iniuriarum teneri quia nullo alio iudicio criminali conveniri potest cum pro vi turbativa nullum aliud sit introductum quam iniuriarum iudicium. l. iniuriarum. §. si quis me. ff. de iniur. et no. in glo. i. huius l. ¶ In glo. s. operis ibi. Uel dic testari. hec vera. et ita possis iunge.

Item videamus.

Transductor vitium quarum radices initium sumunt in fundo vicini tenetur vicino hoc interdicto et potest tali vicinus denunciare ut vites precidat. potest etiam ipse vicinus vites predictas precidere et auctoritate propria in pristinum statum eas reducere. et si facere prohibetur agit hoc interdicto: sicut prohibetur colere vel uti possidere. h. d. Uice ob. ff. quod vi aut clam. l. si vitem. ubi non est actum dicto vites precidere neque transducere quia ibi vites coaluerunt terre et ideo non est permissa transductio neque precisio: et ideo agit talis vicinus contra transductorem ad interesse suum hoc interdicto: et hic est verus intellectus huius §. et illius l. Prohibetur ergo transducere vel precidere antequam vites coalescant: agit hoc interdicto. Similiter prohibitus colere fundum vel prohibitus edificare aut reficere ut ff. eo. in §. hoc interdictum. cum seq. Et no. hunc casum quia quotidianus et habui de facto in civitate padue inter scholares. ¶ In glo. Denunciare. ibi. Si dicto vult quod ubi dicto non vult officium iudicis implorare: potest vites transducere et precidere auctoritate propria antequam coaluerint in fundo vicini nam opus factum in meo solo a me possum propria auctoritate tollere. ut l. quemadmodum. §. si protectum. ff. ad l. aquil. et l. si vitem. §. qui ad ianuam. ff. quod vi aut clam. ¶ In glo. Quemadmodum ibi. Aliud vicini prima vera ad hoc ut faciat ad materiam illius. ¶ In ea ibi. Exponunt quidam hec expositio non congruit littere non enim agebat hic transductor sed agere volebat dicto loci ubi erat primordialis origo vitium contra ipsum transductorem agere et determinat hec littera quod potest hoc et habet plura remedia ut superius dictum est. Ang.

Item videamus.

Si supra solum vicini habeatur protectum: neutrum contra alterum utile pro solo et protecto habet interdictum competere. h. d. secundum verum intellectum usque ad ff. labeo. ¶ Pater ergo quod si habeo domum depressam iuxta tuam tu non potes facere prosellum in tua quod totaliter requiescat in mea. Ro. est quia solum meum ubi domus mea est situata debet esse liberum usque ad celum. ut C. de ser. et aqua l. altius et ff. de ser. l. si f. quod vi aut clam. l. si §. Super meum prosellum quod appellatur protectum eo quod protegit domum meam vel solum meum non est mihi libertas edificandi usque ad celum. pro prosello igitur et solo simul neuter contra alterum competit hoc interdictum. sed mihi competit pro solo meo interdictum contra te quia turbas me in possessione soli propter tuum protectum. et si tu iure habes istud protectum tibi competit interdictum contra me si te turbo in isto protecto quia iure servitutis forsan retines supra domum meam vel solum meum. et ista est vera casus positio huius §. ¶ In tex. ibi. Supra vicini solum. forsitan parum et modicum ab omni edificio: ab ipso tamen vicino possidetur. ¶ In tex. ibi. Haberet dicatur s. vicinus qui habet solum cum protecto et sic cum superficie requiescente totaliter in domo eius ut videmus pensime in civitate pisarum in qua vocantur ille proselle. ¶ In tex. ibi. Adversus alterum. s. pro solo et superficie simul. ¶ In tex. ibi. Esse inutile. pro utroque simul. nam vicinus possidet solum purum non protectum: ubi non potest dici in protecto turbari et sic pro eo non competit sibi interdictum. Ille habens domum cum protecto requiescente in ea non possidet nisi domum et protectum:

sed non possidet solum purum et quatenus protegitur a prosello: et ideo pro illo solo non agit interdicto quia non possidet ipsum. possessor ergo soli agit pro solo et possessor proselli agit ipse possessor proselli. Et non bene hec quia immo minus quotidiana nam multas domos vidi habentes ista prosella protegentia solum vicinorum. unde est questio in eo ipso quod protegit et quatenus sit protectio habeo prosellum dicatur possidere solum et hic est casus apertus quod non. ¶ In glo magna ibi. Tu dic relatum hec vera et ibi hoc sui prosequimus. Ang.

Labeo.

Habens superficiem requiescentem in domo vicini vel etiam in domo communi aut etiam non requiescentem tenetur hoc interdicto si non iure illam superficiem habet. h. d. Differt hic §. a precedenti in duobus. Primo quia in preced. in protectum non requiescebat in loco vicini hic requiescebat secundum verum intellectum quem tenet glo. s. in §. si vicinus. Secundo differt quia posito quod non requiesceret in loco vicini tamen protegebat locum communem vicini et suum. Habes hic casum rotundum quia sicut super locum purum vicini non possum facere protectum. sic nec super solum commune: et sic super plateolam communem non licet facere pontem neque prosellum tene mente quia casus quotidianus est. ¶ In tex. ibi In edes tuas. i. tecum communes et in hoc differt a precedenti. §. ¶ In tex. ibi. Protectum habeo. requiescens in edibus tuis et meis. ¶ In tex. ibi. Locum possideamus s. communem quia in re communi potior conditio prohibentis ut l. sabinus ff. comm. divi. ¶ In tex. ibi. Ait quo facilius interrogante lege. ¶ In tex. ibi. Protectionis posite supra domum tuam iure mihi debite servitutis. et sonitur in hoc §. casus quando domus supra qua requiescebat protectum non erat communis sed erat tua contra quem interdictum proponebatur exemplum supra domum tua residet prosellum domus mee tu asserens me turbas in possessione istius proselli quod quidem prosellum dico me tenere iure servitutis vel alio iure mihi legitime competenti aut forsan quia testator mihi legavit hoc prosellum quod ipse poterat iuste retinere. ego igitur interdicto contra te si me turbas in eo dico quod tu possides domos tuas ego possideo meas cum prosello requiescente super tuas et iure legitimo et quod me turbas et ideo peto quod tu possideas domos tuas ut possides et ego meas ut possideam cum isto prosello ita requiescente. ¶ In gl. i. ibi. Super domum tuam hanc tenet glo. in §. si vicinus et ff. di. et sed utraque sustineri potest et bene.

Sed si supra.

Semper superficies cedit solo quantum ad proprietatem directam et turbatus in detentione cenaculi agit hoc interdicto si superficiarius est aut cenaculum in ex publico vel privato habet aditum: secus si ex domo inferiori h. d. cum ratione §. Tenens ergo cenaculum i. portionem superiorem alicuius edificii ut quis forsitan pater fa. solitus est cenare in duobus casibus dicitur habere possessionem ipsius cenaculi. Primo si ipsum cenaculum aditum habet ex publico vel alio loco privato absque eo quod intret ut per partem inferiorem domus supra quam est constitutum dictum cenaculum. Secundo et si aliunde non habet aditum nisi per partem inferiorem sed morans in ipso cenaculo est superficiarius ex aliquo iusto titulo et hoc est quod intendit totus iste §. facit ff. de pign. infec i. l. Uasi ¶ In tex. ibi. Aditus dominus nos pro norma articulandi sic ff. de acqui. here. l. si is ad quem ibi. Omnia pro dicto egit ¶ In tex. ibi. Ait habeo. et bene quia ego possideo etiam et naturaliter cenaculum non autem morans in eo ex quo ad illud non potest haberi ingressus nisi ex parte inferiori domorum mearum. nec etiam morans in cenaculo habet proprietatem utilem eius ut superficiarius ¶ In tex. ibi. Solo cedere. quo ad proprietatem directam. non quo ad utilem. nec quo ad possessionem et hoc est quod infra sequitur et et tenet glo. ¶ In tex. ibi. Supra essent ratione proprietatis utilis tunc ergo cenaculum possidet: et ideo ei competit interdictum. ¶ In tex. ibi. Et actionibus quales sint ille actiones: glosella declarat et patet i. n. l. ¶ In tex. ibi. Adversus superficiarium. si modo ipse superficiarius utatur contra legem locationis. alias secus ut sequitur: et ideo habet tunc dicto interdictum. quia

hz possessionem

habet possessionem ciuilem. vt. ff. de acqui. pos. l. iii. §. ex contrario in glo. magna.

Creditores. Missus in possessionem causa rei seruande non possidet: et ideo ei non competit interdictum. h. d. Ratio est quia hoc interdictum tuetur solum possessorem. vt. ff. eo. l. i. §. interdictum autem. Sed licet non competit hoc interdictum, propter nudam detentationem quam habet rei ex quo turbatur in ea: habet aliud remedium expulsus a detentatione: quia intentare potest condictionem ex. l. si colonus C. de agri. et censi. li. xi. et officium iudicis. vt. l. aquilius. in glo. ff. de dona. et vt in. l. iii. §. vnde vi. et. §. qui vsusfructus. ff. ti. i. ¶ In tex. ibi. Idemque et in ceteris. Istos ceteros qui sunt glo. declarat. Sed hic interdictum est si conuentus hoc interdicto est contumax et non respondet actor qui illi succurratur agendo dic vt. l. si prius. in fi. ff. de ope. no. nun. coniuncta glo. fin. et per Cy. in. l. vna. C. eo. Ang.

Si vicinus. Turbans vicinum in pariete per immissionem tignorum conuenitur hoc interdicto et tigna compellitur tollere. h. d. secundum vnum intellectum et opinionem. Aliqui dicunt quod vicinus immisit in pariete vicini sed super parietem suum proprium. Quodcunque tamen istorum teneas et bene dicis et de hoc. ff. ea. l. §. labeo quoque scribit ¶ In tex. ibi. Tollere compellas. Ista est conclusio in libello quod post narrationem quod quis turbatur in pariete per protectum requiescens vel non requiescens in pariete predicto debet petere vt conuentus illud protectum requiescens vel non requiescens tollere compellatur et facit. ff. quod vi aut clam. l. i. §. quod ibi no. in glo.

Non videor. Eiectus a violento possessore quantumcunque violenter non dicitur possessor violentus. h. d. et ideo non conuenitur interdicto vnde vi quod est mere personale. licet cetera interdicta sunt in rem scripta. vt. l. cum a te. ff. n. l. Tamen quasi succurratur contra illum habentem vel non habentem ipsum a violento possessore examinari plene in. l. si vi. ff. ti. et dic vt ibi. et vidisti in hoc interdicto. ff. ea. l. in prin. h. glo. in verbo neuter nostrum vincetur ¶ In tex. ibi. Ui possidere. scilicet expulsiua secundum Dy. vel et turbatiua: et subdi eo ipso quod accipio sed tenendo postea et possidendo verbo. et ideo possum tunc conueniri hoc interdicto: nam est scriptum in rem ergo competit contra successorem, qui in rem successit vt patet in si dicte glo et per Cy. C. eo. l. viii q. ¶ In tex. ibi. Fundum accipiunt. et absentie propter quod dixerunt quidam quod qui ego non teneo vel possideo vi clam vel precario ab illo cuius est fundus possum contra eum agere interdicto hoc si me inquietat qui non possideo ab eo vi clam vel precario. Sed contrarium est verum. vt no. in fi. dicte glo. et per Cy in. vi. viii. q. ¶ In gl. i. ibi. Uel proprie vel. i. vehementer opinetur. Nota quod vehementer opinari non intelligitur scire proprie et ideo si testis dixit se vehementer opinari non probat. Item si statutum loquitur de scientia non est trahendum neque producendum ad vehementem opinionem quia verba statuti sunt accipienda proprie non improprie. ff. de exerci. l. i §. si quis tamen. et l. §. hec verba. de nego. ge. et. i. de verb. sig. l. vt alphe. et l. signum. eo. ti. Ang.

In hoc interdicto. In hoc interdicto cum de interesse prestatione queritur tanti habetur consideratio quanti interest possessionem retinere propterea non est extimatio non fit. h. d. ¶ In tex. ibi. Existimantis. et male. ¶ In tex. ibi. Rei precium aliud possessionis. glo. exponit dupli tene quod vis. Et iste tex. allegatur ad statutum disponens quod petrus rem aliquam debeat soluere pro libra extimationis rei nam si petitur possessio vel aliquod possessorium sola possessio extimanda est et plures practicant vt patet. ff. de interdic. l. ii. §. quedam. qualiter tunc fiat extimatio. Bar. qui tenet cogitur. Dic fieri extimationem plene proprietatis ex quo in hoc iudicio vtrunque deducitur s. petitorium et possessorium nam et vbi agitur petitorio tunc restitutio possessionis venit officio iudicis. vt. l. qui restituere. ff. de rei ven. et tamen sit extimatio plena sic dicam econuerso vbi agitur possessio ex quo per illud decidatur proprietatis questio. ¶ In glo i. in prin. dic ergo apparet in possessorio litem contestari. probatur Insti. de § hodie. licet quidam dicant contra et no. hic et vt no. in l. vnica. C. si de momen pos ¶ In ea. ibi. Ex fide facta iudici. s. solenniter et est vtile ad statuta et referi pro responsione quod fide facta iudici sic debeat fieri et in re scripto obtinuit hoc pacto et in sua arbitrorum obtinuit florentie: nam condemnant arbiter vnam ex litigatoribus in certa quantitate pecunie si infra certum terminum fidem faceret et per publicum instrumentum iudici de tali negocio. Dixi enim et ideo fidem faciendam iudici legitime et solenniter per consequens parte citata et aliter non dicitur facta fides: scripture enim parte citata producende sunt. l. properandum. §. si autem in medio C. de iudi. ¶ In ea. ibi. Ui illam naturalem dimittat: licet ergo interdictum tueatur solum possessorem tamen consequenter ex vi attractiua restituitur possessio iam ablata agenti hoc interdicto nam si habens ciuilem turbatur in ea per naturaliter possidentem: condemnabitur naturaliter possidens ad relaxationem eius vt hic et. l. clam. §. fi. ff. de acqui. pos. Condemnatur et ad interesse turbationis ab initio vel retro a lit. contesta. et pro compurando aliorum annorum temporis precedentium annorum non quod imperrauit ibi agens dum ad agendum tardauit. vt l. i in prin ff. eo. et ibi dixi. Condemnatur et reus vt a turbatione desistat in posterum et silentium imponendo. vt in. c. licet cle. extra. de proba. Potest et condemnari ad satisdandum de non molestando et ista satisdatio dicitur esse perpetua vel temporalis secundum quod agentis est temporale vel perpetuum. vt Bar. dicit plene hic eade in prin. ¶ In ea. ibi. Uel dic quod iudex prima ergo positio casus respicit executionem hec secunda respicit condemnationem et tradit eius formam. ¶ In glo. fi. in fi. et sic venit in hoc iudicio et interesse extra rem quod agitur ex edicto. sic. ff. n. l. i. §. qui aut. et. §. non solum et l. in interdicto. alias interesse extra rem non habetur consideratio l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de ac. emp. cum limitatione tamen qua ponit Cy in l. vni. ea. in. q. C. de sen. que pro eo quod interest profe.

1 **In summa.** Possidentes naturaliter non tamen ciuiliter cum alter non ambo vtroque tunc competit hoc interdictum et ideo competit inter fructuarios inter se vel inter alios contendentes et inter vsuarios: et competit vsuario contra tertium. h. d. tota l. ¶ In tex ibi. Fructuarios inter se contendentes. ¶ In tex ibi. Et alter vsum fructum et sic possessionem naturalem nam fructuarius habet naturalem fundi in quo vsumfructum habet et illum habet vere et retinet illam animo solo et si exeat fundum et conspectum eius. Et idem in vsuario dicas. vt. l. iii. §. vnde vi et. §. Item si non vsufr. cum seq ff. n. t. ipsius autem iuris vsusfructus prout seruitus est habet quasi possessionem non solum naturalem sed etiam ciuilem qualiter et dominium ipsius iuris. vt. l. qui vsumfructum ff. si vsusfru. pe. dixi plene in. l. si plures. §. detectum. ff. ti. i. vbi allegauit omnes concor ¶ In tex ibi. Possessionem. s. ciuilem apud eum constitutum ¶ In tex ibi. Defendat sibi. contra extraneum. vt offerat a precedentibus. ¶ In tex. ibi. Tuea tur alios et contra extraneos. ¶ In glo. fi. ibi. Uel dic possessionem rei. et bene et pro hoc possessione turbata competit directum interdictum. sed pro turbata quasi possessione ipsius iuris vsusfructus competit vtile vt no. glo. i. in l. i. in prin ff. eo. et in. §. hoc interdictum de soli possessore et. ff. eo. l. si duo. in medio glo. magne. ¶ In ea. glo. ibi. Sed pro parte indiuisa hoc est falsum quia pomo pertinet ad vsuarium esset incerta ratione loci et quote ergo et c. vt ff. de acqui. pos. l. locus. dic ergo quod quilibet eorum possidet insolidum naturaliter sed diuersis respectibus et diuersis iuribus. nam fructuarius possidet naturaliter ratione vsusfructus vsuarius ratione vsus. ¶ Per ea. quod duo non possunt insolidum possidere: quod intelligitur quando possessio est solida omni respectu secus si non omni respectu. vt patet in vsuario fructuario et similibus. Et sic plures possint tamen incorporalia quasi possidere insolidum et

ut iura iurisdictionalia: iura ductus aque: et ceterarum ser[illegible]. Iura colligendi pedagia. etc. ut hic per Bar.

¶ De superficiebus. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spec. de cau. pos. et propr. et § priuata aut. in vsi. est et ter dicen. in ij. colu. in [illegible].

Ait pretor. Non summat. ¶ In glo. ibi. Quomodo possunt fru[illegible] insolidum. ff. l. si ut certo. § si duobus vehiculis. ff. como. ¶ In ea. ibi. Ex [illegible]. vbi glo. vult quod vnusquisque possidet pro parte indiuisa. l. fructuarius et vsuarius eiusdem rei. Sed illam reprobam et tenui quod hic glo. dicit: quia immo vnum et idem corpus possunt plures insolidum possidere diuersis respectibus. Et leges dicentes plures non posse insolidum possidere intelliguntur quando possessio omni respectu esset apud omnes insolidum. ¶ In ea. glo. in fi. ibi. Uel dic gratia honoris. Certe pretores non adhibebant istum honorem singularibus: et huius norme loquendi in plurali honoris gratia solus Julius Cesar fuit inuentor: reliqui aut imperatores antecessores eius nunquam talem honorem alicui adhibebant. l. ut responsum C. de transac. cum filibus. de quo per Cy. in l. vnic. C. vti pos. circa pri.

Uel dic quod conductores plures ad fruendum conduxerant et vnus ab altero impeditur sicut cum duo communiter possident: et in singulis pro parte indiuisa habent vicissim interdictum: sicut et interdictum vti possidetis. Ang.

Si qua. Superficiarius intentat causa cogni[tionis] in petitorium. h. d. Uersatur autem in causa cognitione si soluatur vectigal et quod ad non modicum tempus sit facta conductio. vnde tali conductori soluenti ad non modicum tempus competit petitorium. l. vtilis in rem actio. ff. e. l. § quod aut ait pretor. Competit et hoc conducenti ad modicum tempus a municipio vel a fisco. ut l. i. in fi. ff. de le. pu. fruen. Competit enim hoc casu eodem modo et si ad modicum tempus conduxerit a priuato: si talis conductor ius acquisiuit in re et ut. s. § quod aut. commenta. in glo. super verbo in rem actio. et ibi dicit. ¶ In tex. ibi. Iudicium dabo petitorium et sic actione ciuilem in re: et propterea tex. ff. in vsi. sed longe. dixit et vtilem in rem actionem. nam vera in rem actio non est directa. et illum vsi. sed longe post illum vsi. non videatur pretor superflue posuisse hoc interdictum ex quo potest agi iudicio petitorio nam longe melius est se tueri per hoc interdictum in possessione quam recurrere ad iudicium petitorium: et hoc volunt ille vsi. Ang.

Qui superficiem. Ante hoc interdictum propositum superficiarius non possidens erat cuiusdam manu subsidio. quia si conduxerat superficiem agere poterat ex conducto si emerat ex empto. et si prohibeatur consequi poterat interesse si fiebat prohibitio per dominum si aut per extraneum dominus eidem superficiario actiones suas prestare tenebatur. h. d. in terminis et in summa. ¶ In tex. ibi. Esse prohibeat. s. locator vel et venditor non tradendo ut dicit glo. et bene: nam ante traditionem factam superficiario loquitur totus iste. § ¶ In tex. ibi. Ab alio prohibeatur. similiter ante traditionem per dominum sibi factam et. s. ¶ In tex. ibi. Actiones suas glo. exponit de actione in rem quem nundum superficiario competebat eo quod traditio non erat facta. Dicit etiam de actione legis aquilie. quia superficies per extraneum damnificata erat cedatur ergo et reiuendicatio et actio legis aquilie. Potes etiam intelligere de interdicto vti possidetis quia dominus fuit turbatus: et per turbationem res deteriorata est et sic intelligendum est hic quod cedi potest interdictum vti possidetis de predictis vtilibus actionibus pro habitur in l. quod sepe. § si res. ff. de contra. emp. ¶ In glo. l. solum. ibi. Sed forte et nunc non haberet. hec vera et approbata per omnes quod conductor rei ad non modicum tempus. quia acquirit ius in re. habet vtilem in rem: si autem ad modicum tempus conducat aliud est: nisi talis conductor acquisierit ius in re: ut superius dictum est. Et per

hoc patet ratio l. emptorem. C. loca. que dicit quod emptor non tenetur stare colono nam hoc est ideo quia colonus non habet ius in re sed tantummodo actionem personalem contra locantem: vbi aut haberet ius in re puta quia ad magnum tempus conduxisset vel quia conduxerat vsumfructum et vsu et sic fructuarius factus esset: vel et quia locator pro obseruatione locationis obligauit omnia bona sua: et sic acquisiuit ius hypothece non posset expelli per emptorem quod bene nota. ¶ In glo. s. superficiem. ibi. Uel dic secundo. hec verba intelligitur aut quis emere solum ut superficies sua non sit semper ex[illegible] certum canonem siue vectigal annuum soluere tenetur vendi[illegible] et ideo et si vendat solum vbi est superficies: vel ut ibi superficies imponat: vel cum castrum ibi construatur: vel locus sit aut vites et propagantur non intelligitur transferre dominium directum ipsius soli: considerato quod emptor singulis annis certum canonem soluere tenetur in recognitione directi dominij. Et idem dicas si ecclesia vendidit superficiem in re propria: et solum iure libelli sub certo canone persoluendo: nam totam rem videtur vendere iure emphyteosis: et illa verba iure proprio adiecta in superficie sunt significantia huiusmodi: vt quod dicta superficies fuit constructa de pecunia alterius quam ecclesie: et eo forsitan quia solum fuit alteri iam concessum ut ibi superficies imponeret quod tenet Bar. et bene. ¶ In glo. in verbo Agendo. in fi. Ista glo. est multum singularis pro qua facit ff. loca. l. [illegible] in prin. et C. de predi. decur. l. fi. li. x. Sed dicas primo attendi verba. secundo attendi precij seu mercedis quantitatem ut hic glo. dicit argumentum ff. de reg. iur. l. contractus. In dubio enim non est recedendum a verbis: nam si appositum est verbum venditionis: erit venditio. Si verbum locatur. erit locatio. Quod aut sit vbi est appositum vtrumque verbum. sicut fit hodie cum venduntur redditus et prouentus: communitatum et gabellarum. nam in omnibus instrumentis inuenies hoc verba vendit vendidit et locauit: dic ut no. Bar. in l. cote ferro. § fi. ff. de publi. et in questione qua disputauit que incipit publicanus. Ang.

Proponitur. Omnia que in interdicto vti possidetis seruantur et in hoc seruanda sunt. h. d. ¶ In tex. ibi. Quia causam iustam vel iniustam quo ad extraneos sed quo ad aduersarium hoc bene consideratur et hoc dicit tex. ff. ibi. Nisi ab [illegible]: et sic est verus intellectus littere super quo glo. variauit. ¶ In tex. ibi. Ab aduersario possidet: nam succumbit in hoc interdicto sicut in interdicto vti possidetis.

Quod autem. Iureconsultus hic exponit illa verba si alia actio de superficie postulabitur: et hoc sit pro summario. ¶ In glo. vtilia ut hic. ibi. Ultra x. annorum. hec approbatur et est vera. ut no. in l. fi. ff. si ager vecti. vel emphiteu. Et ideo Rectores ecclesiarum quibus est alienatio interdicta nunquam locant nisi per ix. annos quia si locarent per x. spes alienationis esset de quo in cle. i. de rebus eccle. non alienan. glo. tamen que non est alibi dicit quod et si fieret pro centum annis quod non videtur res alienari in l. codicil. ff. § instituto. in glo. ii. Sed illa glo. est falsa secundum Dy. nisi sustineas eam quod non intelligitur res alienari quo ad directum dominium. ¶ In ea. glo. in fi. ibi. C. de vsufr. l. si dominus. et ibi per Cy. Caueant igitur Rectores ecclesiarum quod nec et in locationis forma concedant alicui vsumfructum et ad modicum tempus: quia tali conductori acquireretur ius in re: et competeret ei vtilis in rem actio: ergo esset hec alienationis species. Ang.

Si autem. Dominus soli pro superficie nedum pro solo intentat directam realem contra extraneum possessorem non superficiarium qui se potest exceptione tueri et cui datur actio multo fortius datur exceptio. h. d. ¶ Nec ob hunc dominio dicto ff. de acqui. re. domi. l. qua ratione § sed non ut l. tere dic ut ibi. ¶ In tex. ibi. Non indiget vtili actione. Ratio huius est quia vtilis et directa non concurrunt pro eodem in eadem persona: sed semper debet intentari directa vbi competit: et vbi deficit recurritur ad vtilem tex. singularis est in l. si heres institutus. ff. ad trebel. ¶ In tex. ibi. Sed habet in rem

pro ipsa

pro ipsa superficie: et directum habet pro solo. Et hinc sumpsit glo. argumentum q3 possum vendicare a te domum ql solum non obstante q3 alius habeat a me ipsam in emphyteosim. Et dici verum q3 nihilominus et in ipso solo et in ipsa superficie habeo directum dominium. Sed huic decisioni gl. opponit de l.si. in fi.ff de cdi.inde. et de l.fructus.ff de rei vendi. et no solum et propterea glo. no fuit ausa determinare sed dixit q3 hic est argumentum vt dicam tibi super glo. ¶ In tex. ibi In factum dati. Nec ob. ff. de leg.i.l si tibi domo §.fi. ve ibi. no in glo. nam ibi extinctum erat ius superficiei per legatum a superficiario factum dno. ¶ In glo. s directam. ibi. Et no. hic argumentum vno hic casum expre ius q3 vendico domum fundum ab extraneo l3 non ab emphyteote Et rō huius est: q3 l3 concesserim domum vel fundum in emphyteosim: aut et res sit superficiaria. tamen ipsius superficiei et domus totius habeo directum dominium. vnde exceptio de iure tertij no est exclusiua iuris mei nec actionis. sed vbi allegatio iuris tertij est exclusiua iuris et actionis agentis tūc indistincte excipitur de iure tertij sic intelligitur quod no. in.l.cum seruum quispiam. C. de seruis fugi. Ratio est in promptu q3 sine actione nemo experitur.l.si pupilli.§. videamus.ff. de neg ge. et l.si quod possessor.in fi.ff. de peti. he. cū similibus ¶ In ea.gl. ibi.l.indebiti. in fi. vbi tradens fundum indebite cuius vsusfructus pertinet ad tertium et vsufructu deducto fundum condicat et sic recte videtur contradicere huic decisioni. Sed non ob. q3 ibi loquitur in condictione indebiti que datur solum ad id quod e solutum cum tōne solutionis detur ex quasi contractu sed vsusfructus non fuit traditus nec tradi potuit per solutionem cum ad alium pertinet. sic et qui tradit fundum alienū non condicat proprietatem sed possessionem solum: q3 illam solum transtulit ¶ In ea glo. ibi. De rei ven. l. fructus in fi. illa concordat cum glo. et tene eam mentem perpetuo f q3 agens rei vendi. ad fundum cuius vsusfructus pertinet ad alterum. si vincit debet victus condemnari ad restitutionem rei et fructuum nam fructus veniunt accessorie. et ideo non potest excipi de iure tertij.l.loci corpus.§. competit ff de seruit ven et pro nobis huius gl vide optime glo in dicta.l.indebiti.§.fi in fi. vltime glo. grandis que querit an tradens fundum emphyteoticum recuperet per condictionem indebiti solum tantummodo an solum et superficiem. et dicit Jo q3 recuperat vtrūq3: q3 emphyteosis seu superficies no separantur a solo et dicit verum l3 non per bonam rōnem Sed rō est q3 ita tradidit superficiem sicut solum. ¶ In glo. Hoc saltem. imo no fallit q3 illud interdictum vendicat sibi locum vbi vtinet lex falcidia quo casu sicut no posset peti totum legatum ita nec experiri pōt pro ipso toto ita q3 hic potest sumi argumentum hoc modo q3 cum denegatur actio denegatur et exceptio non autem sumitur hoc modo q3 cum denegatur actio et denegatur exceptio et de hoc plene in.l.minime §.cum damus.ff. de reg.iur. et plene per Dy in.c.qui ad agendum. de reg. iur. li.vi.

Si soli. Si emptor domus superficies euincatur subuenitur ei per actionem ex stipulatu vl' ex empto.h.d. Sed si conductor subuenitur ei per actionem ex conducto. vel ex stipulatu si stipulatio intercessit. vt.ff.loca.l.si fundus ¶ In gl. Quid enim.ibi. Hoc nō placet s q3 hic ponatur iste casus tamen casus positus est in se verus. Et ex ea habes formam practicandi quando fundus venditur per multas manus discurrit et emptor vltimus inquietatur. nam debet denunciare suo proximo venditori vt ei assistat: et auctor suo proximo auctori. et sic de auctore in auctorem. Potest et vltimus successor inquietatus auctori auctoris sui denunciare et euictus omnis circuitus et de euictione agere contra eum si auctor immediatus possessoris inquietati cessit sibi iura que habet pro fundo et eius occasione sm quod videmus cedi et cessiōis verba apponi in quolibet instru vēditiōis.facit.ff. de eui. l.si pro re.§.i. et eo.ti.l.si seruum emero.

Quod autem. Iste.§.qui est in textus legitur in glo. tribus modis et quilibet positio est bona.l3 gl. approbet pri-mam. Et breuiter h.d. fm cōmunem lectu. Superficiarie actio datur in rem: et potest superficiarius superficiariam facere donando vel legando vel aliter ius superficiarium cedendo et si superficiarij sunt plures pro indiuiso superficiem possidentes competit inter eos vtiliter iudicium diuisorium. constitui ei vsumfructum et vsum et seruitutem in superficie et hoc et volunt hec litera cum seq.§. ¶ In tex. ibi. Quasi vsumfructum siue vsum inesse. non prout vsusfructus et vsus est seruitus sed prout in eis est comoditas habet enim superficiarius comoditatem vsusfructus et vsus: ipsa aūt superficies non est seruitus vsusfructus neq3 vsus sed quasi seruitus appellatur ob hoc solum q3 predium non est liberum. vt.l.si tibi domo § si.ff. de leg.i et l.iiij.ff de seruit. ¶ In tex. ibi. Constitui posse a superficiario et cessionario et dabitur vtilis actio ex iure cesso. vt statim sequitur ¶ In tex. ibi. Et in et legari et donari posse. conco.ff. de leg i l.si domus et l.si tibi domo.§.fi eo.ti. Sed ob. de iure emphy.l.ij vbi non alienatur res emphyteotica irrequisito dno. ¶ Solo ibi non q3 non venditur sed bene donatur et et legatur Hoc vbi tenent q3 nec et donari potest. Potes respondere q3 ibi loquitur in re emphyteotica. hic aūt in superficiaria in qua non repetitur statutum q3 sit necessaria requisitio domini et aliud est rem esse emphyteoticam et aliud superficiariā quod apparet q3 superficies constituitur per conductionem vel emptionem Sed contractus emphyteoticus distat a quolibet predictorum vt in.l.contrarium. vnde statutum in eo non extendam ad rem superficiariam vendituram vl' locatam Bar dicit idem in superficie quod in emphyteosi vt sit necessaria requisitio quando pro ipsa superficie soluitur aliquod annuum sicut soluitur canon annuatim pro re emphyteotica alias si nihil soluitur potest superficiarius vendere et donare ad libitum voluntatis. Et maxime habent locum predicta in re ecclesie que in nullo casu in alium potest transferri. per tex. singularem. C. de rei domi. vel templo. l.ij Sed l3 illud dictum sit valde equum: tamen in superficie non inuenio lege cautum ¶ In glo. magna ibi. giij sic. ista lex est optima et declarat tibi q3 superficiarius in superficie potest constituere vsumfructum et vsum et omnem aliam seruitutem: et pro illa seruitute competit vtilis confessoria de quo.j §.prox. non tamen durabit dicta seruitus nisi quatenus durat ius superficiarij vt.ff. de pigno.l.lex vectigali ¶ In ea.gl.in fi. hec rō non est bona: q3 nec duo superficiarij insolidum esse possunt. vt.ff.eo.in prin.l.in glo Quare dic q3 ratio est q3 quia superficiarius habet dominium vtile ipsius superficiei. vt.ff.eo.§.q3 aut. et sic habet ius in re quod transferri potest de persona in personam. Sed vsusfructus est seruitus mere personalis et est ius persone coherens et cum persona finitur: et ideo in aliud non transfertur. vt Insti. de vsufru.§. finitur. et j. de noua l.si vsusfructus et adde ad predicta q3 nō Spe.in ti. de loca.§.nūc aliqua vsi.cxxv. Ang.

Seruitutes. Superficiarius in superficie iure pretorio seruitutes constituit. et sicut seruitus constituta iure ciuili vendicatur sic et constituta iure pretorio vtili actione petitur et turbato in talibus seruitutibus sibi competit vtile interdictum.h.d. et sic male dixit Aldericus q3 incorporalibus non competere interdictum retinende: in.l.i.§.hoc interdictum.et l.ff.si.i. et eo.ti.l.si duo. in gl. magna. et vbiq3 alias ¶ In tex. ibi. Petentur vide quod nō per gl. et Bal.C. de fi.l. et in prouinciale. Ang.

Superficiarius. Superficiarius dominus est qui in solo conducto vel empto vtili dominium emptione non sit posita est et directa proprietas tam iure naturali q̄ iure ciuili cuius est cuius est solum: vtilis autem est superficiarij.h.d.tex. cum glo. Ang.

¶ De itinere actuq3 priuato. Rubrica.

Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. de cau.pos. et proprieta. in.§.pratum aūt. in vsi.est et aliud.xiij in.ij. colum. et in vsi.porro habenti ius.in.iij.colum.in.iij.parte.

¶ In glo. Rubrice hic titulus principaliter diuiditur in duas partes. In prima tractat de conseruando itinere via z actu z prohibetur turbatio : z durat hec pars vsq; ad. l. iij. §. ait pretor. In secunda tractat de itinere z actu reficiendo z prohibet refectionem si pbatur viam actum vel iter deberi: vt habea in. l. iij. §. vtilitas z. §. hoc aūt. z durat vsq; ad. l. apparet. j. eo.

a **It pretor.** Non summas. ¶ In tex ibi. Usus eo. s. iure seruitutis quam probabi tibi deberi ista rone monio. vt dicam. j. eo. §. hoc interdicto. in glo. ij. Et quali ter fiat missio in hoc interdicto contra cō tumacem dic vt nō. Spe. in ti. de primo z scdo decre. §. re stat. vsi. quid si igitur interdicto. z vsi. seq.

Hoc interdictum. Nō summas. ¶ In gl. Ser uitutes ibi. Respondeo forte vtile est. s. interdictū vel pos sidetis. vt. j. si seru. ven. l. sicut. §. ait̄s nō aūt illō dire ctū vel vtile. ¶ In ea. glo in fi. ibi. xxx. dierum Que ratio sit nō differentie q; sufficit vna die vel vna nocte aqua du xisse vt competat illud interdictum z vt competat illud ē necesse que fuisse vsū fuit. infra. xxx. diebus dic vt nō. in. l. si petens. ff. de ope no. nun. Uel dic clarius q; quem vel via itinere z actu contingere potest quandoq; ratione amicitie z ideo cōmuniter contingit quia per talem mo dum vsū fundi nullum aut quasi nullum preiudicium so let afferri sed ducere aquam per fundum alienum parit z parere solet magnum damnum : z communiter contingit neminem ducere nisi fuit is iure ducat: z ideo sufficit vna die vel vna nocte aquā duxisse hoc anno. Ang.

Hoc interdicto. Hoc interdictum propositum ad tuē dum viam iter z actum tuetur possessorem licz reuera seruit̄ non fuerit imposita dūmodo possessor vsus fuerit nō vi nō clam non precario z non minus q̄. xxx. diebus. nec ad p̄ sens tempus est coarctanda possessio h. d. in termino z i summa. ¶ In glo. i. ibi. Rñ quidam vt pla. cuius op. tū q̄ falsa reprobatur in. l. cum res. C. de proba. s q; nō p̄se sumitur dñs rei corporee lz possideat z non p̄sumit̄ fuit̄ constituta lz aliquis sit in quasi possione seruitutis. ¶ In ea. glo. ibi. Alij dicunt. ista op. est vera in ea parte dum di cit q; possessori vie itineris aut actus vel alterius seruitutis licitum est resistere et de facto z sic pro defensione iuriz incorporalium licitum est vim vi repellere sicut pro defē sione rei corporee Sed inquantum dicit possessori nō com petere interdictum in iudicio: male dicit nam z possidens z non possidens agere potest z si agat : vz de iure suo do cere. Et idem si agat petitorio pura proponendo confes soriam ¶ In ea glo. ibi. Nec ipse poterit resistere. hoc est verum z rō differentie probatur ibi q; volens refice re viam vel aliquid noui facit in fundo: merito potest sibi resisti nisi probet seruitutē sibi deberi ante quā probatio nem talis refectio non permittitur. Sed qui vult ire z age re solum z nihil nouum facit sed factum hoc. anno. xxx. diebus continuat z ideo licite potest resistere sibi volen ti eum turbare in itinere via aut actu. ¶ In ea. glo. ibi. Ita dic. hec vera Cōmodius ergo possionis seruitutis ē duplex. vna q; permittitur possessori resistendi potentia : ex quo nihil innouat. Scda q; ex quo possidet siue agat confessoria pro seruitute siue conueniatur negatoria de bet sibi p̄stari cautio q; non impediet eius vsus vsq; ad ter minanum iudicium pro aduersario. vbi aūt non possidet: non permittitur potentia resistendi Item siue agat siue conueniatur debet cauere aduersario de non vtendo nisi lata sita pro se z ille est verus intellectus. l. pe. j. n. t. q̄ dif ficilis est z eius intellectus multipl̄r variatur. Ex predi ctis habes fm Bar. q; si capl̄m turbatur in iure eligendi puta q; vnus vult interesse in caplo qui non habet ius tē pore electionis de facto potest expelli per caplm: z ita ob seruatur cōmuniter. Si aūt creditor turbaretur in iure pci piendi a debitore: solutionem denegante: non est licita ta lis resistentia. vt. l. extat. ff. q; me. cau. ¶ In ea. glo. ibi.

Nisi probz non competere seruitutē. i. non esse in possio ne seruitutis ne contradicat principium glo. que firmat q; lz quis possideat nō propterea presumitur habere ser uitutem: lz pla. fuerit in opi. contraria: z male de quo i. l. circa. ff. de proba. plene in. l. cum res. C. de proba. ¶ In ea. glo. ibi. Quod probabitur hoc modo hoc est falsu; sz Jn. de are. z Dy. nam ille potuisset ire in quadam carra cta cooperta z non potuisset videri Item impossibile ē probare directe quem non fuisse. xxx. diebus cum ali quibus temporibus z momentis necessario testes dormie runt: comederunt z alia necessaria. Tamen ista glo. sin gularis est que docet formam probandi negatiuā q; quis non fuerit in loco vel non fecit tale quid. s. vt fiat proba tio per testes dicentes illum non fecisse vel iuisse. nec po tuisse fecisse vl iuisse quin ipsi testes vidissent: z hac forma articulandi z probandi vtuntur aduocati z est forma opti ma quando negatiua est probabilis per naturam. vt tunc non fuisse in loco tali die z tali hora in corpore de testi. §. si vero abstinet. in gl. z. C. de erro. aduo. l. i. seu ij. in gl. facit quod nō. C. de fleca. l. i. Sz vbi natura repugnat tūc non est probabilis C. de proba. l. actor. z ideo tunc testis afferens dicta negatiua; eo ipso dicit falsum fm Inno. de can. pos. c. cum ecclesia sutrina Nisi dicas eam probari p explorationem: vt cum dico aliquem in italiam non venisse talem sine filio decessisse pecuniam numeratā nunq̄ fuis se. vt. j. de verbo. ob. l. hoc iure. que nobiliter ad hoc. vbi aūt probabilis est si testis non interrogatus de ca sciente dicit vera esse. optime est probata negatiua q; non deba it vlterius dicere ex quo interrogatus non fuit l. solaz. C. de testi. z hoc tenet Inno. expresse in. c. querelam. extra. de elec. ¶ In ea. gl. ibi. Uel q; dicit se misse. ista est forma pbandi. l. optimā. hec allegata. ¶ In glo. Usus sit. ibi. l. pro legato. vbi putans rem sibi legatam lz legata nō sit: vsucapit longo tempore z vsucapit tunc titulo vniuersa li pro suo. z hoc modo probat rei dominium. Sic igitur z eodem modo vsucapit seruitutem habentem causaz cō tinuam vel quasi longo tempore dicitur vsus seruitutis iure si probat iure seruitutem constitutam. Et dicere potes clarius. Primo q; in vsucapienda tali seruitute nō requiritur titulus z est verum. vt. l. seruitutes. l. ij. ff. de seru. n. generali Secundo q; omnis ille qui iusta ratione motus credebat sibi seruitutem constitutam. puta q; pro curator vel castaldus suus hoc asseruit vel et p eius vt q; super hoc laborabat fama vicinie intelligatur vsus ser uitute iure. z idem si laborent alie coniecture propter q̄s ē hoc verisimile puta q; succedit arbaste cum transibat per fundum. ad hoc vt iuctius z leuius ire possit. que suc cessio non solet fieri ex consuetudine vt dicit supra in eque dictu: z hinc opinioni et Bar. applaudet. ¶ In ea glo. ibi. Sed potes dicere contra z bene : q; vbicunq; plura copulatiue requiruntur ad fundandam intentionem ali cuius pro victoria reportanda: omnia siue sint affirmati ua siue negatiua ex quo sunt fundamentum intentionis sue debent probari per allegantem vt. j. eo. l. iij. §. hoc an tem z in. d. l. hoc iure. z. ff. qui satisda. cogan. l. si vero. §. qui pro rei. Probo aūt me vsum non vi non clam eo ipso q; probo videnre z patiente me vsum z ista patientia est articulanda z probanda vt nō. plene C. de seruit. l. ij. z. l. si quis diuturno. ff. si seru. ven. Dy. tamen dicit q; vitium non presumitur neq; delictum: incumbere onus probandi aduersario q; vi aut clam iste vsus est. Similiter non presumuntur precarium. q; contractus facti sunt. z fa cta nō presumuntur nisi probentur. vt. l. in bello. §. facte. de capti. coniuncta l. confiko. in fi. ff. de cur furio. Sz q̄ ista puto verum z sic inhereo sine glo. Sed qualiter p̄ habo q; non precario: dic per confessionem partis. Itez per allegationem q; non precario q; lex hoc presumit : vnde hoc probo eo ipso q; contrarium non probatur aū modo allegem vt. l. si adulterium cum incestu. §. idez pol lioni. j. de adul. coniuncta l. super seruis. C. qui mili. pos. vel non. l. iij ¶ In ea. glo. ibi. Et. xxx. diebus. hoc ē ve rum in isto interdicto sed in possessione aliorum iuriuz in corporalium probanda non requiritur dictum tempus v nio sufficit actus vnicus seu plures fm q; suadet rō subie cte materie

ete materie: vt patet in possessiõe iuris exigendi q͂ꝺ Bar. et tenet hic: et bene. In hoc aũt interdicto si talis est locꝰ ad quem non accedatur nisi semel vel forsitan bis in anno duplicabuntur et replicabuntur anni: et sufficeret si in temporibus duplicatis vel triplicatis. vsus quis fuerit p. xxx. dies et hoc dicit glo. hic in verbo conclusit. in fi. quam vide et nõ.

Annum. Annus de quo loquitur in interdictũ ex die interdicti reddi retrorsũ cõputatur. h.d. et sic non inspicimus quo tempore annus incepit sed inspicimus retrorsum. ccclxvi. dies. Et hoc allegat Bar in. l. libellorum. ꝟ. de accu. pro eo qui accusaũt aliquem q̃ de anno et de presenti mense maleficium tale cõmisit: et annus non est presens sed priũs: sed bene est presens computando retrorsum ccclxvi. dies. ¶ In glo. in verbo. Ex die. ibi. Contestate litis patet q̃ in istis possessorijs contestatur lis: et Sal. facit in ope. contraria quod Bar. examinat plane in. l. naturaliter. in §. nihil cõmune. ꝟ. de acqui. pos. et est casus in. §. sed hodie. Insti. de interdic. Ange. de peru.

Si quis hoc. Agens interdicto si probat se visum itinere vel actu vincit. h.d. et intellige si vsum xxx. diebus: et non vi vel clam vel precario. vt plene vidisti. ꝟ. eo in. §. hoc interdicto et si probat se visum actu, vincit in actu si itinere vincit in itinere. Sz an probãs de vsu itineris vincat in actu glo. hic dubitat dicam in ea. ¶ In fi. glo. ibi. licz hoc est falsum cum sint seruitutes diuerse. Nec obstat. l. allegata. q̃ ibi tractatur de retinendo hic aũt de querendo sm̃ Ja. de are. Qui ergo probat se visum aliqua specie seruitutis aut iurisdictionis illam speciem solum acquirit p. vsũ solum ergo exigere pedagiũ certe rei non prescribit ius exigendi vniuersaliter de qualibet re si nõ constaret eũ habere ius exigendi q̃ priuilegium habet a cesare tunc per vsum in vna spe conseruatur ius in totum si sciebat ius in totum sibi competere secus si credebat in vna spe tñ q̃ per non vsum perdidit reliquas. vt. l. is qui vsumfructum habet. ꝟ. qui. mo. vsufr. amit.

Julianus. Usus itinere aut actu vsqz ad certum et determinatum locum: vsqz ad illum habet interdictum non vlterius. h.d. Qui ergo vsus est iurisdictione vsqz ad certũ locũ: vsqz ad illũ tñ prescribit et non vlterius. tene menti.

Julianus recte. Usus hoc anno in. xxx. diebus vti itinere aut actu per fundũ in alterius propter necessitatem superuenientem non intelligitur visus vt sibi pariter interdictum hoc. h.d. et concor. ꝟ. eo. §. si quis aũt. propter inundationem. ¶ In tex. ibi. Omnino vsum. q̃ non iure seruitutis sed propter facti impedimentũ. ¶ In tex. ibi. Multo enim minus. Nõ. q̃ qui non vtitur via q̃ non potest vel non vtitur iurisdictione q̃ impeditur de facto: nõ habetur propterea propter tale impedimentum pro vtente. Et ideo perdet seruitutem et iurisdictionem tanto tempore quanto perditur non vtendo: pñt tamen in integrum restitui. vt. ꝟ. §. si quis aũt. ꝟ. eo. et hoc et tenet gl. hic: et fuit opi. Azo. Ang.

Is cuius. H.d. breuiter q̃ aut alius fuit nomine alieno et illa cuius nomine fuit est bene habet hoc interdictum. Aut alius vsus nomine suo credens fundum ad se pertinere et sic vtenti competit et non alij Dy. Uel sic is cuius nomine per fundũ vsus factus est intelligitur visus. sed vtens ad fundũ quẽ suum existimabat per fundum vicini et seruitutis iure sibi parat hoc interdictum non aũt vero domino fundi. h.d. ¶ In tex. ibi. Iter ad fundum fecit. et dño ignorante: si tamen dñs ante inceperat vti sed si non ceperat secus videtur: et hoc glo. tenet hic sm̃ quosdam et videtur probari in. §. quotiens. ꝟ. prox. coniungendo ibi tex. cum glo. ꝟ. signatur super verbo via vtitur et hoc tenebat Dy. Argumentum est contra. q̃ sicut possessio rei corporee per procuratorem et amicum et ignorante dño acquiritur. vt. l. i. C. de acqui. pos. ita et dño ignorante videtur acquiri ipsi possessio in qua querendo requiritur instrumentum non

iuste hominis quod consistit in vsu et hoc forte causa est Bar. aũt non decidit quicq̃. et hoc. ꝟ. eo. l. i. §. vti videtur iz ille. §. non videatur loqui nisi circa causa de possessione seruitutis retinenda. Ang.

Si quis autem. Iste. §. fortunatus est cum. §. Julianꝰ recte ut ꝟ. eo. vnum solum addit. s. q̃ quando quis vti nõ potest propter impedimentum facti competit sibi in integrum restitutio ex clausula illa si qua mihi iusta causa esse videbit. Et per hunc tex. dicit Bar. q̃ iz prescriptio. xxx annorum currat et ignoranti: tamen si propter impedimentum facti agere quis non potuit competit sibi in integrum restitutio et ita limitat. C. de prescrip. lon. temp. l. fi. et illa iura idem dicentia: quod est nõ. dignum. ¶ In tex. ibi. Cum superiore vsus sit scilicet triginta dieb. et non vi non clam non precario ita q̃ si non fuit postea hoc anno vsus et perdidit actionem quesitam perfecte. i. hoc interdictum succurretur sibi per restitutione in integrũ. Si aũt non quesisset perfecte non esset restituendus: q̃ nemo restituitur ad lucrum quod non potest percipi nisi cũ alterius iactura. l. denique. et. l. nec vtilez. ꝟ. ex qui cau. ma. io. C. de anna excep. l. i. §. ad hec. et hoc tenet hic glo. super in verbo. Per in integrum. Ultimo glo. hic dicit q̃ in hac prescriptione non requiritur titulus. et dicit verum et est tex. ꝟ. ea. l. §. si tibi fundum. in glo. allegata. et dixi etiaz supra ea. l. §. hoc interdicto.

Preterea. Dilatio concessa vni litigantiũ alteri non debz esse nociua. h.d. Uel sic. Qualitercũqz propter impedimentũ facti quis in hoc anno non potuit diebus. xxx. sit repetitio consideratum precedentis anni si tale impedimentum censat beneficium restitutionis in integrum. h.d. Ex quibuscũqz igitur causis solet restitutio postulari. competit interdicti repetita die: postulatur aut restitui. a vbi quis vti non potuit propter incõmoditatem itineris aut q̃ via erat prerupta vt. ꝟ. eo. §. Jul. vel propter inundationem aquarum aut propter violentiam: aut propter dilationem aduersario datam deliberationis cã vt hic coniuncto §. si quis aute. ¶ In tex. ibi. Deterior fiat. q̃ dilatio data aduersario excedit annum istius interdicti. infra quẽ. xxx. diebus debeo probare me visum a tempore litis contestate. vt. ꝟ. in prin. ¶ In tex. ibi. interdictum redd. vt sic fiat computatio ab eo tempore quo proposui interdictum et ita computando tempus inuenio me visum. xxx. diebus hoc anno: que computatio non ita deberet fieri si nõ fuisset in lite cõtestata. tur datum propter dilationem aduersario datam.

Si tibi fundum. Iste. §. est pulcher et notabilis in substantia. h.d. Utens via precario a dño fundi seruientis et vtens fundo dñante precario a dño eiusdem fundi: non intentat hoc interdictum contra precario concedentem viam sed bene competit dño fundi. Se aũt viam precario non rogans vtitur interdicto si visus est via tanqz debita fundo. h.d. vsqz ad §. si quis. Quantum ergo ad concedẽdum vel denegandum hoc interdictum dño fundi inspicitur opinio dñi. non eius qui fundum rogauit precario: et quantum ad concedendum vel denegandum ipsi rogã. a precario inspicitur eius opinio et no dñi ¶ In tex. ibi. Precario rogaueris. hoc precarium fuit inutile vt in glo. ex quo fundo debebatur via. Ex hoc nõ. q̃ vtens via precario non interdicit cõcedentem quandocũqz illa concessio fuerit superuacua et inutilis tene menti. ¶ In tex. ibi. Nec per te precario possidere intelligor. vnde non attenditur opinio tui vtentis sed mea qui sum dñs fundi dominantis. Et sic est hic casus expressus sm̃ Bar. et bene Qd̃ si ciuitas aliqua in qua cõmune habet iurisdictionẽ et merum imperium habet capitaneum exercentem iurisdictionem et imperium precario a duce dicentes q̃ nihilominus per ipsum retinet imperium et iurisdictionem per vsũ talis capitanei q̃ non attenditur eius intentio. et ideo cõseruatur possio per talem vsum ciuitati per ipsũ Si tamen ductus capitaneus turbaretur in iurisdictione per ducem: non ageret interdicto. per hunc tex. Item aduerte q̃ iz precarium via inutiliter et superuacuo possidere et operatur z

operetur ve non competat interdictum ut dixi in prin.§. tamen secus est ubi contrarius precarij est fundum nullo ipso iure. exemplum si dño fūdi ostiantis rogo viam preca-rio per fundum viam debentis seruientem nam cum pre cauum est nullam ipso iure non tenet ipsum rogantem z ideo interdicere per est contra concedentem ut in hac litera patz aperte ¶ In tex. ibi. Ego vt intelligor. z nō precarie vnde possum uti interdicto inspecta opione mei z non vtentis. Et intellige q possum vti interdicto si ego dño sum prohibens vt: vel et sit prohibitus vti qui nega-tur precario viam nam ex quo intelligor vti per eum et ego eo prohibito: ego intelligor prohibitus z sic ago inter dicto lz ipse non possit propter precarium ¶ In tex. ibi. Interdictū inutile esse. s dño qui rogaui viam ad fundū meum precario. Ex hoc sumitur regula de qua feci men-tionem in summario s. q quo ad concedendum vel dene gandum hoc interdictum dño qui concessit fundum pre-cario semper inspicitur opinio ipsius dñi Sed quo ad cō cedendum vel denegandum ipse vtenti inspicitur opinio ipsius vtentis z hoc est quod j. sequitur ¶ In tex. ibi. Ita tamen. s colonus vel precario rogans fundum. Et si dicis quomodo competit hoc interdictum colono pro-hibito cum nullam habeat possessionem naturalez neqz ci uilem fundi vel ipsius itineris vt. l. non solum. §. qđ vul-go. ff. de vsufr. Dic q istud interdictū non desiderat que esse possessorem dūmodo probet se vsum hoc anno. xxx. diebus non vi non clam non precario. Ista tamen solu-tio non est bona quo ad omnia q non tollit interdictum vt possideatis. Sed dic fm. Bar. q intelligere eum deniq3 est vt possideat. ¶ In tex. ibi. Poteris interdicto vti. hic est contra solutione quod nō. in glo. ij. in fi. in. l. si duo. in prin. ff. vti possi. vbi successor nō debet esse melioris cō ditionis q auctor z ideo successori rogantis fundū pre-cario non competit istud interdictum sicut neqz compe-tere poterat ipsi roganti. Sed solue vt ibi dixi quia ibi succedit in eodem hic aūt non nā alius est vsus vici mei z alius est in re. Sed ibi non mutatur nec variatur res in qua fiebat successio. Ultimo nō. istud verbum credo q prolatum a legislatore idem importat quod sentio z idem in iudice z consiliatore. per hunc tex. Secus est in teste qui de veritate z non de credulitate deponere debet z vt nō. Spe. titu. de teste. § i. vsi. Item q deposuit de cre dulitate in. tx. colum ¶ In gl. ij. in verbo. Concessero. ibi. Si enim vt solam habeas detentationem. Nō. bene exemplum hoc: q si tibi concedo precario vt tu calefacere possis ad solez tempore forsan hyemali non intelligo in te transferre possessionem fundi aliquam naturalem vel ciuilem. sed dūmodo detentationem meram assumam.

Secundo decidit hic glo. q merus detentator non po-test rogare viam precario ad fundum quem solum modo detinet. Ro est fm Bar. q seruitutes sunt qualitates fun-dorum. vnde nō potest esse qualitas vbi nō est subiectum. Sed hec rō non videtur bona q subiectum est s. fundus Potes ergo dicere q ideo non rogat precario q sua non interest rōne dominij vel possessionis ¶ Nec ob. quod supra dixi colonum agere hoc interdicto q concedo licz agere possit q vsus est tamen no stipulatur viam ad fun dum cum nec sit suus nec sua possessio f t salio nisi stipu latur nomine domini quilibet enim stipulando nomine al teri sibi alteri querere potest. vt l huiusmodi in prin in gl. magna. ff. de leg i. ¶ In glo in verbo Interdictum. ibi. Uel dic posse. Hanc tenent doc s q pro vnico ueto p hibitionis agere posset dñs fundi dñantis z et possessor eiusdem fundi ¶ In ea glo. ibi. Quando naturalem possessionem. decidit hic glo. q ille qui habet naturalez possessionem fundi ad quem iter nō posset agere interdicto hoc: z sic directo decidit contra illud quod dixi colono cō petere hoc interdictum. ex eo q sufficit nudus vsus facti ad hoc vt competat interdictum: z sic requiritur sola qua si possessio illius iuris z hanc partem tenuit glo ff. eo. §. si quis aūt propter in verbo. Sibi. z illam puto verum per tex. huius. § ibi Ita tame vt credo. recte intelligēdo q iu-risconsultus loquitur uim colono q precario roganti. Sz doc. cōiter tenent illam glo. z cum hac glo. cōcor. sequū

glo. in verbo. Poteris ibi. Ut ibi habeas possessionez ci uilem z naturalem z ē in prin glo. ¶ In gl. in vbo. Po teris circa prin. ibi. Ut p noie dixi s in glo in verbo in-terdictum. sed nec istam nec hanc teneo q verba pretoris no desiderant quem esse possessorem fundi ad quem iur. Et si hec glo. esset vera sequeretur q si habet dñiz z nō possessionem vllam non posset agere interdicto: si prohibi tus esset ire: q6 est falsum. ¶ In ea. gl. in fi ibi. fm quos dam. Sed in illis inquieratus no erat: z illud interdictum non competit nisi possidenti.

Siquis supra.

Quod recte transla-tum est per seques delictum nō corrumpitur vel mutatur h d. cum. l. seq. Et facit ad id quod nō. Spe. de instru. edic. §. nunc aliqua. §. quid si eps. in fi. ¶ Nec ob. in corpore vt l. ma. z ante. §. quod aūt vt ibi nō in quinto cōtrario per In de bel. Si militer no ob. quod nō in. l. i. in prin. ff. de oper. no nun. vt ibi dixi. ¶ In tex. ibi. Nō sit vsus. s. bona fide. ¶ In glo i. ibi Uel dic fm Azo. forte. z male q verba preto-ris desiderant vsum xxx. dierum nō vi nō clam no preca rio. vnde nō desiderant pretor simpliciter initium sed initi um z progressum per tempus xxx dierum z facit p hoc J. in l. i. §. idem ait. ¶ In ea. glo. ibi. Dicam non vari. z bene. ¶ In glo. i. nec enim. in fi. glo. z vide Dy in c ar tus legitimi. extra de reg iur. Ang.

Hoc etiam.

Ut eos via ab au ctore recte si cla vtitur a successore: habet tibi dominus inter dictum h. d ¶ In tex. ibi Recte vas verba ris. ex eo q nō vi nō clam nō precario fuisti vsus triginta diebus ¶ In tex. ibi. Cliz videatis ab eo vti z ē. post prohibitionem tibi factam de no vtendo per emptorem z no audebas vti via palam timore prohibitionis predi cte z hoc tollit contrarium signatum in glo ¶ In glo. Nō. hoc interdictum ibi. et emptor vicinus. s in hoc ter dicto. ex eo q fundus venditus erat seruus qui tradi de-bebat liber. Ang.

Item sciendum.

Prohibitus vti si clam vtitur per se ipsum aut per alium per quem seruitus vie retinebatur: dum dicit vti. Sed si dñs prohibitionem ignorat z perse uerat vti post hoc interdicto agere. h. d ¶ In tex. ibi. Ipse prohibitus vtitur z clam timore prohibens. ¶ In tex. ibi. Perseuerauero vti per meipsum aut per alium nō prohibitum vnde nō possum dici vsum clam q nō clam vsus sum nō vi q vim nō feci non precario q precario nō rogaui. z ideo si per consumationem. xxx. dierum vsus sum competit mihi hoc interdictum ¶ In glo in verbo Uti. in fi. ibi. §. si tibi fundum. primo Ris z ibi casus: z hec vera fm Dy.

Siquis ab.

Qui viciose vtitur ab aucto re z a successore eius etiam in rem viciose intelligitur vti. z ideo ei est inutile interdi-ctum h. d. vsq. §. in hoc. Sic z econuerso qui vtitur re-cte ab auctore intelligitur recte vti a successore. z ideo sibi est tunc vtile interdictum vt. ff. ea. l. in prin Hec est er go regula q cum auctori denegatur hoc interdictum pro pter vitium denegatur successori z econuerso cum cōce-ditur hoc interdictum auctori propter vsum rectum con ceditur et successori lz sit vsus post prohibitionem vt vel clam. vt hic z. J. eo. §. sed z siquis vsumfr ¶ In gl. Sic cit C. ib. Dicam inspici originem z bene casus est in iu ribus hic allegatis in glo Et hoc dixerunt quidam de ve rum si ego successor volo vti accessione prime temporis: als secus argumentum ff. de acqu. pos. l. pompo. refert. §. cum quis. vbi qui vtitur adminiculo sui auctoris vti de bet cum sui ei suisqz vitijs. Sed ibi loquitur pastine hic autem active si bene consideres. Ultimo nō. ex fi huius. §. hanc doctrinam q nobis nō nocere post qđ aucto ri nostro nō nocuit: sic econtra dicit nobis nocere qđ no-cebat auctori. vt. ff. ea. l. si duo in prin. z ibi nō. Ang.

In hoc interdicto.

In hoc inter-dicto conde-mnatur reus quanti actoris interest vti aut actu non fore prohibitum.

phibitus.h.d. ¶ In tex.ibi Eius.f actoris. ¶ In glo. Apparet ergo.ibi.q debet fieri condemnatio.l.a principio vt offeratur a sequenti positione casus seu lec. que voluit q primo debet reus condemnari ne vlterius probibeat: et deinde si post condemnationem bene contumax est q non obedit sine iterato debet cōdemnari in eo quod actoris interest. Sed hec prima lec.placet glo.propter vitandum circuitum ne emplex fernatur sine. Et condemnabitur ad tria, Primo vt de cetero nō probibeat vel molestet. Secundo vt caueat de non molestando. Tertio ad prestationem interesse quod pretendit actor propter preteritas molestationes: quod tene menti et hoc voluit hic glo.de quo et in.l.si duo.§.vti pos in si.illius.l. Ang.

Uti videmur.

Servitutes retinentur p servos colonos et hospites. et eis vtentibus.nos videmur vti et competit interdictum si ipsi turbentur secus si turbatur fructuarius sol'. Si aut proprietarius et ipse: vtrique competit interdictum quod potest proponi contra cōmunem probibentem .h.d. ¶ In tex. ibi. Colonos ad modicum tempus conducentes vt glo.magna hec sentit et bene. Nam si esset colo ni ad tempus longum.haberent ius in re: et intelligerentur vti pro se et non nomine suo et dn̄i non videntur tunc vti per eos: et ideo ipsis turbatis competit hoc interdictum non dn̄is si turbati dn̄i non sunt ¶ In tex.ibi Et fere per eos omnes nostro nomine et voluntate euntes vt.§. eo.l.i.§.is autem. l3 tales volentes non desiderantur quatenus ad retinendam servitutem debitam ipsi fundo.immo per vsum cuiuslibet servientis conservatur qr sufficit itum esse nomine fundi cui debet vt.l.nam satis. in prin. et l. qui fundum.§.quemad.servi.amit. ¶ In tex.ibi. Juliano aut. Sed ibi fructuario bene cōpetit propter vsum suum et probibitionem sibi factam. et hoc est quod sequitur.

Si quis ex.

Cum interdictum hoc competat auctori.competit etiam successori ex quacūq causa legitima.h d. vsq ad.§.ait pretor. Vel sic vsus iustus et completus pdncit et causat q successori legitimo hoc interdictum si probibeatur vti.h.d.

Ait pretor.

Hic ponitur sm edictum pretoris loquens de eo qui vsus ē hoc anno non vi.non clam nō precario via. vel actu si vult reficere et est probibitorium sicut precedens: sed hoc interdictum possessorium sapit causam proprietatis ex eo q non potest in hoc possessorio agens vincere nisi doceat de proprietate servitutis vt hic. et ff. de interdic.l.ij.§. quedam. et sic non pōt hic de possessione ptendi quin pdatur de pprietate ¶ In tex ibi. Jus est.l. put in similitate ōstituenda actu est.vt in.§.fieri j ea.l.

Qui hoc.

Reficiens viam actum vel iter: debet viciano de damno infecto cauere.h.d

Utilitas.

Hic ponit causa ppter quā istud interdictum est propositum.

Hoc autem.

Hoc interdictum de refectione loquens non est mere possessorium sed cām proprietatis sapit: et ideo non competit nisi habenti proprietatem virtutis et ei qui vsus est hoc anno.xxx.diebus non vi non clam.non precario precedens aūt interdictum mere possessorium est.h.d in terminis et in summa Vel sic Ubi plura sunt necessaria copulatiue: si quod deficit deficit dispositio.h.d. concordat.l. si hered: plures.ff. de condi.insti. et.ff de duob. l.si.§.aut lex.alias reor.vide in glo.magne. Vel sic agens hoc interdicto succumbit nisi probet vsum et servitutis proprietatem. Sed in precedenti interdicto sufficit probare se vsum.h.d. vsq ad.§.reficere. ¶ In tex.ibi. Omnes vti possunt. No.bene q dicit omnes pro eo quod dixi in.l.i. §.si tibi fundum.ff.eo. vbi tenui etiam inquilinum agere posse precedenti interdicto ex quo vsus est iure servitutis debite fundo: si turbatur postea in via itinere: aut actu. ¶ In tex.ibi. Et eis servitutem competere: et sic possessionem et proprietatem servitutis. ¶ Inter ibi De suo iure. i.de servitutis proprietate. ¶ In tex.ibi. Aliquid noui facere.hinc est q.ff.de no.ope.nun.l.i.§.si quis edificium.vbi

reficiens edificium vetus nō videtur nouum opus: q nō dr qui quid nouum facere sed tantū veterem sustinendo ne ruat remedium adhibere. Scio quantum ad illud edictum concedo q non intelligatur facere quicq nouum. sed quantum attinet ad hanc materiam sic et pro hoc est tex.in.l.de publico.§.si quis riuos.ff.de oper.no. nunc. ¶ In tex.ibi. Nisi vere habet servitutem. No.quod dicit vero pro eo quod dicam.j.eo l.apparet.§.si quis servitutem.in gl.magna. ¶ In glo.magna.ibi. Vel dic.hec vera et approbata. ¶ In ea.ibi.§.si quis mihi. et est ro q sapit naturā proprietatis. ¶ In ea.ibi.l.q.§.pomponius.rō est q illud est mere possessorium. Et concinde tres casus.q interdicto agitur confessoria ō probibentem refectionem: et sufficit probare proprietatem servitutis.vt.l.loci.§.si quis mihi.ff.si seru.vendi. Interdum agitur hoc interdicto ō vicinū probibentem. et tunc oportet duo probare.s. pprietatē et vsum. Interdum agitur interdicto precedenti ō probibentem vsum simpl'r et tunc sufficit probare vsum: qm omnibus competit qui hoc anno vsi sunt et subaudi servitutis iure vt in hoc.§.in prin. Ultimo nō q vbicūq sunt plures rōnes posite copulatiue permissione vel probibitione oes probari oportet: aut omnes adesse vel cessare opz. vt absit permissio vel probibitio et ad hoc allegatur iste tex.in corpore de resti. et ita que par.in.§.quāobrem.colla.in.

Reficere.

Ille reficit iuste qui ad pristinam formam reducit.h.d. mutare ergo formam antiquam non licet nisi sm quod habetur ff comm. pdio.l.refectionis.§.sed et depressiorem.qui vz ō. ¶ In tex. ibi. Aliud facere. et hoc de proprio significato vocabuli: sz de largo et improprio. inter reficere et facere non est differentia: tex.est in.l.i.§.pe.ff.de mor.infer. et ibi nō.in glo.

Apud labeonem.

Super via priuatam licitum est facere pontem ad muniendam eam si cōmode sine ponte muniri nō pōt.h.d. Super viā aūt publicam no est licitum facere pontē. vt.l.ij.§.mucianum.ff.ne quid in lo.pu. et.l.i.§.si quis in spe.ff.de via pu. Et hoc verū si fiat pons duraturus et ibi mansurus. pontes aūt que faciunt magistri tantisp duraturi vt reficiat via publica bene pōt quis facere: et ita obseruatur de ōsuetudine. no enim dr esse in loco qd tantisp ibi duraturū est.vt.ff.de his qui deiece. vel effu de.l.i.§.habitare. et.l.ex facto la grāde.§.si.ff de here.instit. Item q licitū est viā publicā munire ergo oīa intelligunt ōcessa sine quibus muniri non pōt.vt.j l.prox.p hoc.ff. ne quid in lo.pu.l ij.§.deinde ait pretor.ff.deteriore vbi via nūc dicit fieri deterior qn incōmodat et corrūpit vsus: et q erat plana.nūc cliuosa ymo mollis nūc aspera pro sicca.nūc palustris: sed per talē pontē nō incomodat vsus ex quo tantisp duraturus est: ergo et ē. Ang.

Veteres.

Probibitus apporare necessaria ad refectione vie intelligit probibitus reficere nisi alia via copendiaria deferre possit.nec enim talis probibitus nō tenet hoc.h.d. cū pn.l.seq.in terminis et in summa ¶ In tex ibi. Per copendiariā.s. valde copendiaria et bona via. Et est hic casus in terminis ō nūcios et ambasiatores qui potuerunt tenē p viā cōpendiariā et magis curtā vt nō habeant salariū qd eis tribuit p qualibet die si trāsierunt p longiore. sic.j.de sal.l.eos.§.pe. ¶ In glo.in vbo. Quo minus.ibi. Et ex his ōcor. collige argumētū. de his duobus brocardis vide Dy.in.c.cū quid probibet.de reg.iur. in vi.p Jo de are.in.l.qui pcurator dat.ff de pcur. In l.appet. ¶ In tex.ibi. Alia parte agri. No.bene q hos per hoc q his cui debet servitus eūdi et agedi p agrū vel vineas dz ire et agere p pte minus dānosam: vñ nō tenebit p mediū vinearū: nec p meliore pte agri si per aliā pte minus dānosaz cōmode ire pōt. et postq elegerit vnā ptem eūdi et agedi: nō poterit mutare ppositū et ire et agere per aliā. vt probat aperte in.l.si cui.ff.de servitu.ti.generali.

Hoc interdictum.

Hoc interdictum competit successoribus et in rem et ō successores.h.d. ¶ In tex.ibi. Emptori quoq dabitur. subaudi in quē transijt proprietas servitutis et dn̄i probibet reficere cū esset vsus hoc anno.

Si quis seruitutem. Lz seruitus nō fuerit posita ab homine sed iposita presumat a iure: agi pōt nihilominus hoc interdicto. h. d. Uel sic. vsus seruitute per tps cuius initij memoria nō exstit hz ius seruitutis iposite ergo ad parandū hoc interdictū. h. d. ¶co. ff. de aqua plu. ar. l. i. § fi. tenet em vetustas legis vice. vt ibi. Uel sic. Paria sunt habere fūtutē ab hoīe constitutam: vel hōc ipsā acquisitā prescriptiōe longissimi tpis cuius initij memoria nō exstit. h. d. ¶ In glo. i. longissime. ibi. Item posset ꝓprie poni hoc nō est verū: nā hoc interdictum cōpetens ꝯ prohibente refectione: nō competit nisi habenti rem seruientē: ꝛ sic ꝓprietatē eius vt. ff. eo. l. iij. §. hoc aūt. in fi. Sed per longū tps nō acquirit seruitus habens cām discōtinua ergo nō pōt illud verbum loge accipi ꝓprie. ¶ Nec ob. opio dicentium q̄ qui vsus e longo tpe tali seruitute presumitur habere titulum ꝛ eum quam allegar. vt l. cum de in re ꝺso. ff. de vsur ꝛ C. de pac. l. fi certis firis. ꝛ ꝑ q̄ōe intelligit hoc quasi vsūz ipsius fūtutis: q: illa opio non est vera: q: sola patientia inducat ꝓsūptionē nāq allegari nec reqrit iure contrā. Nō ob. iura ꝯtra q: loquunt in debitore faciente nō aūt patiente. Ang.

Scut enim. Si auctor est vsus sine vicio. lz successor vtatur cū vicio: tñ ei nihilominus cōpetit interdictū. h. d. vidistis. ff. eo. l. iij. §. si quis ab auctore vbi glo. allegaut hanc. l. Tempus ergo auctoris nō iungit cum tpe successoris. Nō q: vsucapio erat completa: aūtas bene tpa ꝯiungūtur q̄ possio auctoris viciosa nō fuit: nā viciosa nō viciose nunq̄ ꝯiungitur ad vsucapionem longi temporis comp̄endam. l. pomponius. §. si. ff. de acqu. pos. ꝛ pro empto l. ij. §. si cum rem.

Si per fundum. Non potest agere hoc interdicto qui vsus est hoc āno: nō tamen iure suo. h. d ¶ In tex. ibi. Oportet. cū dō iure seruitutis quā ꝓbabilit credebat sibi cōpetere. vt ff. eo. l. i. §. ij. in glo. ij. Nō habes hic alia. Ang.

¶ De aqua quotidiana ꝛ estiua. Rubrica.
Practicam huius tituli vide in Spe. in ti. de cau. pos. ꝛ ꝓprieta. in. § primo aūt. in vsi. aliud quoqꝫ est priuatum. ꝛ in vsi. est ꝛ aliud xvi. in. iij. colum. ꝛ in vsi. est ꝛ aliud. in vi. colum. in. iij. parte.

Ait pretor. Interdictū de aqua quotidiana ꝛ estiua cōpetit illi qui vsus est seruitute iure hoc āno. nō eius nō petitorio aqua quotidiana ꝛ estiua ꝛ est ꝓhibitorium ꝛ restitutorium ꝛ est quotidiana que quotidie duci potest lz non ducatur estiua est illa que quis vtit solū estate lz vti posset ꝛ in hyeme ꝛ competit ei qui vsus est hoc āno vna die vel vna nocte ꝛ nō cōpetit nisi pro aqua q̄ pōt duci nō pro illa que solū pōt hauriri ꝛ cōpetit solū pro aqua que a capite ducit ꝛ dr̄ caput aque locus vnde sumit originē: ꝛ si locus originis nō sit certus dr̄ caput locus ille in quo primū ritū facere solet. h. d. vsqꝫ ad §. illud querit verū. ¶ In tex. ibi. Prohibitoriū aūt opus factū q̄ ipediat aquā duci est aūt restitutoriū cū proponitur post opus factū q̄ ipedit ductū aque. ¶ In §. ij. ibi. Aquā esse estiuā. l. ex proposito vtētis. ¶ In tex. ibi. Alij autem dicere: ex natura locoꝝ hoc est a ꝛ sequenti vsi aquā facit esse estiuā ꝟrdū vtētis propo: sunt qui sola estate vtit vti lz posset ꝯtinuo vti si vellet: ꝛ locoꝝ natura: puta q: nō pōt duci nisi solū in estate vel q: locus nō producit nisi in estate solū. ꝛ hoc est q̄ dicit tex. iste Et est argumentū iste vsi. ꝯtinuo precedenti ibi. Et ia si aliqūdo ducat nō est. q: si testis diceret se vidisse tale continuo possedisse nō dicit falsū lz aliqū dormierit. ꝛ intelligitur dictū ętiā hoc modo q: vidit eū possidere ꝛ ꝯtinuo potuisse ad locum accedere cum volebat. ¶ In. §. q̄ aūt. hic ꝛ quanti tempora requirantur vsus ꝛ pro qua aqua datur hoc interdictū vsqꝫ ad. §. hoc interdictum. ¶ In tex. ibi. Una die vel

vna nocte. Allegatur q: sufficit dicere q: vidit aliquem possidere fundum a. x. annis citra non probat de possessione. x. annorum sed solum de possessione momenti. Secus aūt si dicat ꝛ citra vel dicat per x. annos. vendō. Bar. ꝛ ego post nūm. l. cetius. ff. de vsuca. dic vt ibi. ꝛ Inno extra. de proba. c. lz olim ¶ In §. loquit aūt pretor ibi. Imponi potest ꝛ sic cessat hoc interdictum q̄ tuetur solum fontem aqueductus ¶ In. § hoc interdictum ibi. Uo aliunde sed dic cū non a capite ducitur habet locum interdictum infra positum in. § ait pretor quo ex castello. Et conclude q: aut ductus aque incipit infra riuū. ꝛ tunc locū nō hz interdictum hoc iure isto. lz hodie sorte secus vt hic ꝛ ff. de seruit. rust. predio. l. seruitus aque ducende. Aut ductus aque incipit a capite si fonte ex fonte: ab ipso fonte. si ex flumine: a ripa fluminis vel si aque nascat vbi primū cepit pullulare ꝛ riuū facere: ꝛ tunc hz locū hoc interdictum ꝛ ita est intelligendum hoc. §. ¶ In vsi. ꝛ qua ꝛerciaqꝫ. ibi. Cū non in iure. Ignorantia ergo iuris nō prodest. Sic ꝛ in vsucapiōibus. vt. ff. de vsuca. l. nuqꝫ. ¶ In tex. ibi. Sz in facto errauit. ꝛ error ex iusta cā fuit. puta q: procurator vel castaldus diceret se emisse ꝓprietate seruitutis aut et q: fama vicinie ita erat: vel et q: sic a progenitoribꝰ audiuit seruitute ita constitutā. hec enim oia probent iustam cām credulitatis. vt dixi in. l. i. §. ij. n. i. ꝛ. l. cetius. ff. de vsu ca. ꝛ ibi per Bar. ¶ In tex. ibi. Nec precario ducit ꝛ sic bona fide. ¶ In gl. in verbo. Sufficit. ibi. Quod nō placet ꝛ bene. Ang.

Illud queritur. Hoc interdictū et si aqua nō ducat pro irrigatione agroꝝ: ꝛ et si ductus aquaꝝ non sint fundi ꝛ et si fiat ductus amenitatis gratia: ꝛ hz locum pro aquis tā frigidis q̄ calidis. ꝛ siue aque sint intra vrbē. siue extra. h. d. vsqꝫ ad. §. illud tñ. ¶ In tex. ibi. Cōmodus nostri. Idem si nō ad comodum sed ad amenitatē quandā seu delectatione. vt. l. hoc iure. in prin. j. eo. Exemplū cū seruitutis iure duco aquā vt lauer totus: vel pedes meos ꝛ hoc dicit gl. h. c in verbo. Qui a quocūqꝫ ¶ In tex. ibi. Nō sint fundi. glo. exponit q: nō coheret fundo vt cū aqua ducit p canale lapideū aut ligneū aut plumbeū manufactuꝫ. Impeditus ergo vti. ꝛ ducere pōt proponere interdictū nō obstante q: ille ductus aque nō sit seruitus fundi sz alterius quod tene menti. Ang.

Illud tamen. Interdictum hoc datur ei qui ducere aqua vult eundem modum quo duxit nō mutata qualitate aque ductus: nec qualitate aque vel eius substātia. Sed si aliquid de p̄dictis mutatur nō ducit eode modo. ꝛ ideo interdictū sibi nō cōpetit h. d vsqꝫ ad. §. Itē queritur. ¶ In tex. ibi. Aliam regione s fundi seruiētis sed secus sic si vellet ducere ad aliam regione fundi dn̄antis: q: bene potest postq̄ aqua ingressa est fundū dn̄antem nisi p ductione talē noceat dn̄o fundi s̄uientis plus q̄ noceret si ad eandem regione fieret ductio. vt. j. §. sequenti in fi. Ang.

Item queritur. Uile p inutile inseparabile viciatur secus si posset fieri separatim: ꝛ ei soli competit hoc interdictum qui suo iure aquaꝫ putauit ducere. h d. vsqꝫ ad. §. Idem ait. ¶ In vsi. trebatius. ibi. Non in omnibus peccatoribus enim prohibendum. sed solum in his qui sunt vltra modum: ꝛ hic ponitur hec via brocardica an viciatur vtile ꝛ C. de quo per Dy. in. c. vtile de reg. iur. li. vi. ꝛ vide ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. si sponsus. §. generaliter. ꝛ ff. de condic. fur. l. si seruus. § bone fide [illegible]. Nota ꝑ ex isto vsi. argumentū ad deferentes merces illicitas perdere debeant. Item q: si electio est facta per capitulū lz interfuerint aliqui qui nō debuerunt interesse tū non viciatur electio vt. l. i §. verbis edicti. ff quod fal. tuto. ꝛ hoc interdictum est verū preter q̄ in electiōe prelatoꝝ. vt in c. necessaria. de elec. pro prima q̄ōne vide ff. de publica. l. si publicanus. §. ꝛ in l. cote. § si ofis. ꝛ vtrobiqꝫ Bar. ¶ In §. aristo. ibi. Qui se putat p errorem facta probabile ꝛ iustum. non p errorem iuris q: iniustus est vt dixi in. §. hoc interdicto. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Suo iure vti. vnde non vz q: colono cōpetat si ad modicū tps est. Sed dicas ꝯ nam

verba pretoris

verba pretoris non exigunt nisi vsum facti. ergo omnibus competit qui iure seruitutis vtuntur. sicut dixi in interdicto de iti. actuq; priua. in. l. i. §. si tibi fundus. et. l. iij. § hoc au tē. et sane de vti iure suo qui incontinenti cum sibi fundus fuit locatus. intelligit sibi concessum ius haurie aqueductus etc.

Idem ait. Mala fides sequentes post vsum primum bonum non tollit hoc interdictum. h. d. Rō pz in. l. i. §. fi. et. l. seq. ff. n. i.

Questitum. Sufficit aquā naturaliter decurrisse per fundum vt competat hoc interdictum. h. d. Et allegatur ad. q. Si rogauit de equo conderie et equas per seipsum cucurrit ad brauium. q brauium nihilominus debeat ad idem. ff. quead. serui. amit. l. qui fundū. et super isto articulo brauij multe qōes solent occurrere: quas oēs decisi in quodam tractatello que feci et posui. ff. ad trebel. in. l. cum qui nouissim9.

Allegatur et q si quis promisit titio x si suam domum destrueret vel turrim: et domus ruit per seipsam. q stipulatio cōmittitur. Contrarium tñ e veruz q vbi desideratur factum hōis pro ipedimento conditionis: et non sufficit conditionem illam ipleri fato. vt. l. ij. in si. ff. de cōdi. et demō. et. l. Arrianū. §. hec stipulatio. et § seq. ff. d o. et a. Infer. Et ideo premium qd datur occidenti bānitum nō tribuitur ei qui fato occidit illū bānitū. Bar. et de prima qōne hic tangit et remittit ad scripta sua lz fm qd dixi ego feci vnū tractatellū valde pulchrum in ciuitate Bonon.

Item questitum. Etiam vtenti alternis diebus cōpetit hoc interdictū si prohibetur vti eo modo quo duxit. h. d. Et intellige q sibe qui vtebatur alternis diebus vtebatur iure seruitutis debite diebus alternis: vel q iusto errore ductus sic deberi putabat. alias sibi non cōpeteret interdictum. vt. ff. eo. §. arisso. Ang.

Illud autem. Qui vtitur seruitute vno modo et vellet vno modo debita nō conseruat sibi seruitutem debitam vno modo: et illam perdit q no vtitur. et aliam no acquirit. h. d. Vl sic. Qui vtitur seruitute certa forma cū habent seruitutez in alia: pdit illam quam habet vere per non vsum: et hāc non acquirit. h. d. cor ff. quead. serui. amit. l. si cōem fundum. et. l. si quis alia. et. l. fi. sed per errorez scriptoris gl. hic dicit. ff. qui. mo. vsusfr. amit. Ex idem dicas in iurisdictione et ipeno exercetis in forma nō debita: vt p tale exercitiū non cōseruatur impiū, vere debitū: et non debitū nō acquiritur: facit et. ff. qui. mo. vsusfr. amit. l. eos qui vsū fru. ¶ In tex. ibi Habens decreto vū si proponat interdictum ad modū fm quem sibi putabat competere seruitutez. ¶ In tex. ibi Prodesse vz facit ad id qd nō. Guil. Ro de le. l. de quibus v. sed circa dictum. Ang.

Preterea. Si propter prohibitionem ductus aque prohibitus perdidit seruitutez debet prohibitus consequi quod amisit. et dicit sibi et seruitus renouari. h. d. Et est hic casus expressus q qui iurisdictione vel imperio nō vtitur q fuit expulsus de ciuitate per tyrānum vel aliud brachium potens: perdit illud imperium no vtendo sicut si sponte nō vteretur. facit. C. de fun. l. sicut. et. l. articulum. ff. de fun. rust. pdio. ¶ In gl. Faciendaz. ibi. Ut de nouo cōstituatur seruitus. et absq; imperatione restitutionis in integrū. et hec placet. lz aliq dicat q ¶ In ea. glo. ibi. l. sequitur. §. fi. et. ff. qui. a. l. i. §. si quis ita. et. §. fi. ¶ In ea. ibi. Vel dic. hec vera. et ide nō. in. l. si de fundo. ff. de vi et vi ar. Ang.

Si fundum. Etiā post venditionē fūdi ostensi venditor intentare pōt hoc interdictum pro prohibitione pñi. h. d. Et subaudi q ille intentabit ppetuo pro eo quod pertinent ad prohibentem: et pro eo quod non pertinent infra annum vtilez cū: q anno clauditur hoc interdictum. vt. ff. §. proximo. ¶ In tex. ibi. Diebus. s. per fundum meum hoc anno vna die: vel vna nocte. ¶ In tex. ibi. Utile est. i. efficax nam a principio incepit competere sibi directum ergo nō conuertitur inutile.

Competit. Hoc interdictum competit contra prohibentē ductū aque: sicut competit possessori. h. d. Non ergo requirit q prohibens sit dñs fundi per que aqua ducitur sed diūmodo q prohibeat aquā duci vtē sicut cōem impedientez vti seruitute: nihi competit confessoria: ita et hoc interdictum qd est mere possessoriū. ¶ In tex. ibi. Possit vendicari. Not. ob. ff. de seru. l. ij. §. fi. vt ibi nō. in glo.

Si inter. Si inter consortes contētio est de vsu aque: cōpetit inter ipsos interdictum duplex. h. d. Et appellatur interdictum de consortalibus vt po lau. Rofre. in suis libellis et glo. tenet: et ponit exemplū in fratribus predicatoribus et minoribus bononiensibus qui per eundem riuum ducunt aquam fontem ad eoz ecclesias atq; ortos. et sepe inter eos est certe cōtentio ppter ductū aque. vnde competit interdictum de consortalibus qd est duplex: et facit qd dicta. j. eo. in. l. j. uo.

Labeo putat. Licentia per cuius fundum aqua ducitur seruitus iure nihil in fūdo illo facere pōt per qd ductus aque impediatur: vel corrūpatur vel deterior fiat. h. d.

Si quis hoc. Pōt quis vicino se astringere per pactū ne possit aquam in suo querere. h. d. et sic non licebit fontem aut puteū facere. et hoc pactū tenet si vicini interest aquam non inuenire. alias secus. vt. ff. de seru. l. quotiens. la. i. in prin. et. ff. de pac. l. nemo. Ang.

Deinde ait. Hoc est fm interdictum pretoris: nam primū durat vsq; huc. et habet locū solum pro aqua quotidiana: et si quottidie nō ducatur sed forsan diebus alternis. vt. ff. ea. l. §. item questium. et §. seq. Istud aūt habet locum soluz p aqua estiua et si hyeme ducatur et non estate habet locum hoc interdictum vtile. vt. j. ea. l. § si quis hyeme. et durat hoc interdictum cū comento Ulp. vsq; ad §. ait pretor. j. ea. l. ibi aūt. Ulp. ponit tertium interdictum competens ipedienti vsum aque que ducitur ex castello et durat vsq; ad. l. hoc iure. j. eo. et dicas q si in precedenti estate duxi aquam. nūc in estate sequenti prohibeor eam ducere: qd denegatur mihi omne auxilium si duxi vi clam vel precario. Sed si duxi bona fide q credebam iuste cōstituez seruitutem aqueductus vel vere seruitutem aqueductus habebā. et nunc datur mihi hoc interdictum de aqua estiua: nō illud de aqua quottidiana et datur vbicūq; ipedit vsus in totum vel et aqua corūpitur aut et vsus fit deterior. put in precedenti interdicto et. h. d. vsq; ad. §. hoc interdictū in seruitutis. Ang.

Hoc interdictum. Proponēs interdictum de aqua estiua dz in libello narrare contra prohibentem q in precedenti estate duxit vna die vel vna nocte. et q in estate sequenti prohibitus est ducere vt duxit in estate precedenti. Sed qui aūt proponit interdictum de aqua quotidiana debet narrare se vsum hoc anno nec vi nec precario: et se hoc anno fuisse prohibitum aquam ducere prout duxit hoc anno et si aliter narrat inepte et per consequens succumberet. vt. i. i. §. i supra si mensor fal. mo. dixe. vt. l. i. supra de offi. assesso. et. C. de forme. l. fi. ¶ In tex. ibi. Interdictis vti. i. in modo interdicendi et formandi libellum in interdicto nam alia est forma libellandi in interdicto de aqua quotidiana et alia de estiua: conclusio tamen est vniformis nam qui proponit interdictum debet proponere reum ab inquietatione desistere: et vim et silentium imponi ac etiam vt caueat de non molestando in futurum: ac etiam vt restituatur sibi omne damnum quod passus est propter prohibitionem predictam: est enim vniformis conclusio in istis interdictis que sunt restitutoria. ut dixi in. l. si duo. in. §. i. ff. vti possidetis. Ang.

Estatem. In hoc tractatu annus diuiditur in partes duas. s. in estatem et hyemem et incipit estas ab equinoctio vernali sub desinente, quod est immediate post medium mensem Martij. et finitur estas in equinoctio autumnali: quod equinoctium est in medio mensis Septembris. vnde totus dies equinoctialis attribuitur vernalis verno: et postea incipit estas: et totus dies equinoctialis autumnali attribuitur estati.

¶ In tex. ibi. Ab equinoctio. No. quod dictio ab separatio nem nõ ut l. a caligato. C. de nup. Et ideo dicas quod dies equinoctialis vernalis totus attribuitur verno. ¶ Ibi. Uernali i. desinente. ¶ Ibi. Et finiri equinoctio autu nali. hic non repetit ab. et sic totus dies equinoctialis autumni debet finiri antequam finiatur estas. sz glo. dixit immerit sed iste est verus intellectus. Ang.

Priorem. Primo estas ex comparatione sequentis proxime estatis accipit et si agatur in estate potest considerari usus qui fuit ante xviij. menses. ut si aliquis usus in equinoctio vernali et in estate sequenti agatur in equinoctio autumnali. Item ppotest considerari usus qui fuit ante biennium minus vna die si agatur in hyeme. Exemplum si fuit usus in equinoctio vernali. et agatur in die equinoctij vernalis: et h. d. in terminos et in summa iste. §. ¶ In tex. ibi. Accipe. pura que habet aliam estatem post se ¶ In tex. ibi. In initio. i. primordio prioris estatis. ¶ In tex. ibi. Uerni. i. vesi tenalis. ¶ In tex. ibi. Equinoctij die fit aqua. in quo equinoctio incipit estas. ¶ In tex. ibi. Et sequenti estate pridie. i. per unum diem ante equinoctium autumnale. sic si recte calculabis inter usum inchoatum in initio estatis et propositionem interdicti occurrunt. xviij menses. Et nõ bene quia hic appellat initium ipsum principale momentum in quo estas incipit. Alibi aliter accipitur illud initium ut dixi post Bar. j. de fur. l. si quis in seruitute. dic ut ibi. ¶ In tex. ibi. Et proinde si hyeme. scz presenti et in fine ipsius hyemis qui sequens est immediate secundam estatem. et propositionem huius interdicti factam in fine secunde hyemis occurrit recte calculando biennium et glo. addit minus vno die et hoc per verbum pridie. Ang.

Si quis hieme. Solatis vti aqua solam in hyeme recurrit ad vtile interdictum. h. d. Ideo autem non competit directum. quia deficiunt verba edicti pretoris qui solum loquuntur de aqua estiua non autem de hyemali: et quia non cogitauit pretor de ea: sed Ulpianus propter idemptitatem rationis extendit edictum ad aquam hyemalem. ideirco competit vtile interdictum. ut hic dic alia.

Qui hac. Qui non duxit estate precedenti sz presenti habet vtile interdictum si prohibeatur ducere. h. d. et hoc ratione predicta quia deficiunt verba et etiam mens. ut dixi. §. proxime. Ang.

Ait pretor inter. Hoc interdictum competit heredibus et etiam ceteris successoribus in rem et etiam intus dictum de aqua quondiana et de itinere actuque priuato. h. d. Practicam huius interdicti de aqua ex castello ducenda. vide in Spe. in ti. de em. pos. et proprieta. in §. postea sunt. in vsi. est et aliud. ut colum. in iij. parte.

Ait pretor quo. Hoc est tertium interdictum quod pretor proposuit super aquarum tractatu. Primum loquitur de impedito ducere aquam quottidianam. Secundum est extensio etiam ad hyemalem. §. ea. l. §. deinde ait pretor hoc est tertium interdictum quod non est mere possessorium immo sapit causam proprietatis ut j. ea. l. §. finali. et loquitur de impedito ducere aquam ex castello vel alio loco publico et appellatur castellum receptaculum quoddam aque publice. Exemplum pone in cisterna grandi perusina que est in villa montis ponum: ex quo receptaculo per canale plumbeum ducitur aqua perusium. vnde si quis habet ius ducendi illam aquam a communi perusij et postea prohibetur ducere recurrit ad hoc tertium interdictum. Sed non sufficit dicere se duxisse nisi doceat sibi concessam potestatem ducendi ab eo qui concedere potest: et sic istud interdictum causam proprietatis sapit. sic et interdictum de itinere actuque priuato quod loquitur de refectione itineris aut vie. ut. l. ij. §. hoc autem a superiori. ff. e. t. Sunt et et alia interdicta sapientia proprietatis causam in quibus non sufficit docere de possessione: nisi probetur de probetate ut habes extra in l. ij. §. quedam. ff. de interdic. ¶ In tex. ibi. De opere faciendo. per quod aquam ducere valeat ex ipso castello. Ang.

Hoc interdictum. Hoc interdictum non cõpetit nisi prohibito ducere aquam publicam ex castello vel alio loco publico: et non competit nisi ei cui ius ducendi permissum est per eum qui permittere potest: et si ius ducendi concessum est persone: finitur cum persona: tamen renouatio successori non est deneganda sed si conceditur predio non extinguitur cum persona habente sed dominium predij dominantis. et illud interdictum habet causam proprietatis. non autem est mere possessorium h. d. vsque in fine. l. ¶ In tex. ibi. Uel quia putant impositum. iusto errore facit duci ut supra eo. §. et qualitercumque. versi. sufficit enim. ¶ In tex. ibi. Idque a principe conceditur. glo. supplet vel etiam a senatu et bene. ut. l. quominus. supra de flumi. que est contra licet aliqui aliter dicant: sed quod solus princeps potest concedere: non senatus et male. Sed hic tex. contradicit aliter dictum l. quia ibi dicit ex flumine publico aquam duci posse et neminem impediri quominus ducat: nisi illum quam vetat princeps aut senatus ducere: hic autem videtur totum oppositum quod nemo ex flumine publico aquam ducit nisi is cui Cesar concessit. ¶ Solue quod imperator et senatus intelliguntur negare. Primo si aqua ducatur vtra quam sit necessarium seruientibus agris. ut. l. imperatores. supra de seruitu. rusti. prediorum. Item intelligitur imperator negare vbicunque aqua est in vsu publico. sicut aqua tenta ad vsum molendinorum bononiensium et sicut est aqua ducta cisterne ad vsum perusinum. Item intelligitur negare si ductus aque fiat cum iniuria vicinorum non obstante quod imperator concessent ductum aque quia semper intelligitur concedere sine iniuria tertij ut. l. ij. § merito et §. si quis a principe supra ne quid in loco publico. Et idem si ex ductu aque flumen exarescit. aut etiam impediatur cursus fluminis. ut. l. j. §. nõ autem. et §. deterior. et §. si in mari. supra de flumi. Idem et si flumen est nauigabile aut ex eo sit aliud nauigabile. hoc nam tunc non permittitur duci. ut dicta l. quominus. vsi. sed si aqua. et ideo non est licitum diuertere cursum fluminis nauigabilis aut metantis in aliud nauigabile. secundo nisi si facta diuersione nihilominus remaneret dictum flumen: et per consequens non efficeret minus nauigabile sicut fecerunt Bononienses qui diuerterunt flumen renum propter molendina et tamen illud flumen remanet flumen publicum ut dixi in dicta. l. quominus. et ibi tenet Bar. et bene. Regula igitur est affirmatiua quod ex flumine publico licitum est aquam ducere nisi vetet princeps aut senatus. Intelligitur autem vetare in omnibus casibus supradictis in quibus aqua duci non potest nisi permissu Cesaris vel senatus: et ita loquitur hic.

In. §. permittitur. Ibi. Sed iniuria. accipe large. ut non ob. j. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis de oneribus. vbi hoc verbum stricte ponitur pro contumelia. Et allegatur iste tex. per glo. et etiam per canonistas quod emphyteosis finita vel feudum finitum per finitam generationem potest per reformari ab ecclesia vel alio domino rei vel fundi et inquantum dominus procedens erorans nolit reformare potest ad superiorem appellari quia non reformando infert iniuriam ut in hac litera. et de hoc habemus plura iura in vsibus feudo. que Bar. hic allegat. vide per te.

Diurnarum. Aqua quotidiana vel estiua duci non potest alio tempore quam solita fuerit duci. h. d. non ergo ducens aquam potest mutare tempus ductionis nec qualitatem ductionis ut supra eo. l. j. §. Illud tamen aliter cum. §. sequen vsque ad §. arsito. Si tamen naturaliter qualitas ductionis alteretur puta quia riuo per que habebat ductum aque alia aqua nasciatur et sic ductus abundantior est quam primo et alia aqua est inmixta primitiue tunc non dicitur mutatus ductus aque: ut. j. eo. l. proxima § aqua cum riuo. lz secus si manualiter et opere manufacto admisceatur aqua. ut in. l. j. §. cum queratur. ff. eo. Ang.

Hoc aute

b **De iure.** Aqua potest duci per fundum alterius nõ solum ad irrigatione agrorum sed causa pecoris aut alterius amenitatis gratia tñ ducatur nõ est servitus aqueductus sed vt ita qõdaz de pse: sicut et cũ pcedo tibi potentiã in fundo meo morãdi tẽpore hiemali vt ibi lesaceas te ad sole. vt. l. vt pomũ. ff. de ser. ur. pre. generali. et no. glo. q. in. l. i. §. si tibi fundum. ff. co. t. Et ratio est qr servitutes pdiales solũ causa fundorũ inuente sunt: et ad vtilitatẽ ipsorum agrorum. vt. l. quotiens. in. l. i. §. si. ff. de ser. et no. glo. in d. l. vt pomũ. sed amenitas hanc vtilitatẽ nõ inducit sz delectationem quandã. Ang. de perusio doctor.

Ex flumine. Possunt ducere aquã ex flumine publico plures si tamen nõ noceat vicinis habentibus pdia in eadem ripa: et si flumen est angustum nõ potest nocere vicinis habentibus predia in alia ripa. b. d. Unde puilegiũ principis pcedentis ductũ aque semp intelligendũ vel impetrãdũ est sine iniuria vicinorum: vt vidistis in. l. quominus. ff. de flumi. et ff. eo. t. l. i. §. pnultĩ. et ff. ne quid in lo. pub. l. ij. §. merito. et §. si quis a principe. ¶ In tex. ibi. vicinis habentibus predia in eadem ripa. vt dixi i summario. Ang. de perusio.

Si aquam. Si flumen repente alueum suum mutauit: aliud intelligitur esse flumen: et ideo qui prius ducere poterat aquã ex flumine nunc nõ ducet. secus si mutauit alueum paulatim: nisi inter flumen et alueum antiquum remanserit aliquis locus priuatus medius: tunc enim aqueductus seruitus interrumpitur: et distincte ppter mediũ locum qui non seruit. b. d. in terminis et in summa iste. §. bonus. ¶ In tex. ibi. Recesserit. s. subito et repẽte. ¶ In tex. ibi. Subsequi flumen. qr aliud flumen intelligitur per mutationez aluei repentinaz ¶ In tex. ibi. Alueus sit. s. alueus antiquus sit factus dñs fundi dominãtis: qr fundus dominans adherebat flumini. et nunc expone medius. i. tunc: vel fiat propo qr inter flumen ex quo ducebatur aqua: et fundũ dominantem erit fundus medius per quez ducebat aqua qui seruiebat et adherebat flumini: et flumen recessit ita qr alueus antiquus factus est domini fundi seruientis propter vicinitatez. Unde vtroq casu habens ius ducendi aquã non poterit subsequi flumen. ¶ In tex. ibi. Mutato alueo. paulatim vel repẽtente. ¶ In tex. ibi. Ut medius locus. s. alterius priuati qui erat mediatus inter flumẽ et fundum dominantem: vnde impedit seruitus aqueductus vt in l. qui sella. §. si. ff. de seruit. rusti. predio. et cõmu. predio. l. i. vendendis. §. i. ¶ Et legitur duobus modis: vno modo cũ aqua ducitur ex puilegio cesareo: et sic non iure seruitutis: et per fundum alienũ. Alio modo cum seruitutis iure per fundum vicini coherentem flumini cui fundo vicini coherebat fundus dominãs et vtroq intellectus est verissimus. ¶ In glo. in vbo. Recesserit. ibi. Qui petiit aquaticum. forsan eis cõcessum a cesare pro molendinis que mitterentur in certo flumine: nam si flumen mutauit alueum et repente non dicitur idem flumen: et sic non habebunt aquaticũ: Secus si mutauit paulatim. et pro hoc facit qõ not. Bal. in. l. de quibus. in fi. ff. de leg. ¶ Item et argumentum qr si imperator concessit alicui qr in aliquo ponte possit colligere pedagiũ: si flumen mutauit cursum pedagiũ non debetur qr non est pons illius fluminis subito cursu mutato lz secus sit paulatim. ¶ Item est argumentũ qr destructo collegio. iura et puilegia eiusdem collegij pereant: sicut et hic perit ius ducendi aquã mutato alueo. In hoc tñ conclude qr si collegiũ de iure destruitur pereunt puilegia secus si de facto tñ. de quo Inn. in. c. cũ ex iniuncto. de no. ope. nun. Bar. ponit in. l. i. in fi. ff. de colleg. illi. not. i. l. sermentes. §. si subiatum. ff. de serui. vr. predio. Sz aut refacto collegio puilegia restituuntur: dic vt no. per Dy. in. l. pater. §. in sculanus. ff. de leg. iij. p Bar. in l. hãc. in. §. si is qui vicinus. ff. de dam. infec. et glo. hic aliqualiter tangit vt dicam in ea. ¶ In glo. Sed de equitate. ibi. Sed forte aliud. et bene: et hoc approbatur. Unde qui impetrauit aquaticum a principe pro molendinis certi fluminis: vel etiam pedagiũ pontis alicui⁹ fluminis: alueo mutato ita repente: non est restituendus per cesarem. et vide qõ no. Jo. an. in. c. puilegium personale. de reg. iur. in. vi. et pro hac decisiõe facit. ff. eo. t. l. i. §. si quis mit ppter inundationem aquarum. vbi qui ppter inundationem aquarum aut aliud impedimentum facere non potuit: repetita die [illegible] ¶ In ea. glo. ibi. Potest dici restitui. sic et restituuntur puilegia collegij resti. et facit. ff. de censi. l. forma. §. quecunq. et p. Dy. in. d. §. tusculanus.

Aqua que. Si qualitas ductus aque ore [illegible] taliter mutatur nihilominus duci potest: nec dicitur quis ducere aliter qr ducerent hoc anno vel estate hoc b. d. in terminis et cessat contrarium. l. i. §. item queritur. ff. eo. qr ibi aliqua aqua nõ natur aliter insurgebat sed opere manufacto miscebatur. Ang.

Ductus aque. Ductus aque cui⁹ initij memoria nõ existit iure seruitutis constitute inter viuos vel i vltima voluntate habetur. b. d. Paria ergo sunt seruitutem iure cõstitutam vel docere vsum seruitutis cuius initij memoria nõ existit. facit. ff. de aqua plu. ar. l. q i fi. et l. in concedendo.

Et intellige hunc. §. vel i aqua que ducebatur ex priuato per interualla temporum ita qr nõ habebat cõm ppetuã sed quasi qr nec actu nec habitu erat semper ducibilis. Uel intellige in aqua que ducebatur ex publico: cuius ductus ex aliqua causa prohibebatur a pncipe vel senatu. nam si docetur qr initij memoria non existit: et allegat ductũ aque cõcessum a cesare lz non doceatur de puilegio: tamẽ ille ductus iure constitute seruitutis habetur vt hic: et in his allegatis vt. C. de aqueductu. l. usum aque veterem. lib. xi. et eo. ti. l. diligenter. Sic et si nobilis e vicus imperio per tantũ tempus cuius initij memoria nõ existit et allegat se exercuisse auctoritate cesarea lz puilegiũ non ostendat. tamen sufficit per hunc. §. ¶ In glo. Memoriam. ibi. Solũ hic ignorantie dño. not. hanc solutionem per quã habes qr si ciuitas ignorãte papa vel cesare exercuit merum iperium per tempus cuius initij memoria nõ exstit prescripsit illud hoc qõ tene menti. ¶ In ea. ibi. Uel solue vt ibi. vel solue per exẽpla que posui: et etiam per ea que not. i. l. si quis diuturno. ff. si serui. vendi. Ang. de perusio legum doctor.

Is qui. Habens vsum aque quotidiane pot facere opus manu vt aquã ducat dũmodo deteriorem cõditionem fundi seruientis nõ faciat in ductus aquarum. b. d.

Si aqua. Si super loco aqueductus iure cõstructus potus et etiam super illum pontem poterit ille aqua duci dũmodo rino iterior non noceatur. b. d. ¶ In tex. ibi. Factus sit. s. iuste: et hoc tollit de contrarium. Uel sic Si super aqueductum aliquis iure seruitutis concessum velim facere alium aqueductum per pontem ligneum vel lapideum possum si pons conditio non fiat deterior. b. d. et e pulcher casus.

l **Uno ticio.** Seruit⁹ aqueduct⁹ et vie itineris et actus vni et plurib⁹ cedi potest simul et separatim p eundem locum sine dãno prioris: et si plures condiales de modo vsus concordes nõ sunt. competit inter eos vtile iudicium diuisorium sicut iter plures gñmet vsusfructus. b. d. et cessat contrarium. l. aquã. C. de seruit. que dicit qr post seruitutem aque vni cõcessam. alteri concedi non potest: quia illud verum si prioribus fieret iniuria: quo casu non tenet posterioribus facta concessio: nisi priores consentiat ut ibi. et. ff. de aqua plu. ar. l. in concedẽdo. Et sic fecerunt bononienses qui primo concesserunt aquam fratribus predicatoribus et deinde minoribus per eandem riuum valuit enim concessio facta secundis cum aqua sufficeret vtrisq conuentui. ¶ In tex. ibi. Interdictum de conriualibus fore: vt. ff. eo. l. i. §. si inter conriuales. de quo interdicto facit mentionem. Rofre. in suis libellis. Ang. de perusio legum doctor.

c **Um constet.** Usus aque diuidi potest tem poribus et mensuris. et potest eodez tem pore vnus

c

habere aquam quotidianam: alter estiuam: & permittendo est tunc vsus toto hieme ei qui habet hiemalem: & tota estate ei qui habet estiualem. h.d. vsq; ad. §. inter duos. Iste ergo est cōmodus modus diuidendi.

Inter duos. Si vsu aque diuisio inter plures permutatio sic hominum & temporum: vnus per alterum & alter per alterū retinet sibi debitam seruitutē: nec potest dici per nō vsum amissa. h.d. iste. §. notabilis & bonus. ¶ Nec ob. l. si communem §. i. ff. quemad. serui. amit. vbi habes vnā speciem seruitutis: si vtitur alia aliam nō acquirit & perdit illam per non vsum: qz illud est verū quādo non vtitur seruitute sibi debita vllo modo nec per se nec per alium. Sz hic vnusquisq; eorū per consortē vtebatur: ex quo fuit facta permutatio horarū & temporū inter eos: facit pro hoc. ff. de adm. tu. l. tutores. Et ideo si plures imperium habent in castro & diuisus est vsus imperij inter eos. deinde e sic eta permutatio inter illos non perdunt imperium per non vsum in forma primitus assignata: & facit ad predicta. ff. eo. l. i. §. Item quesitum. & §. illud aūt. vsq; nam tamen si quis cum quinto. Et allegatur hic. § per Ray. pro doctoribus debentibus disputare septimanas determinatas. qz possint eas inuicem permutare. Ange.

d **E interdicto.** Aqua estiua est illa q̄ estate nō ducitur ꝓpter naturā eius & locorū vilitatem ad quos ducitur & ꝓpositum ipsius ducentis. h.d. iste tex. & nō ob. ff. eo. l. i. §. duo sunt genera. ¶ In tex. ibi. Si vilitas locorū. hoc ideo dicit quia si nulla versatur locorum vtilitas. ad que ducitur nō potest dici aqua quotidiana vt sic sit seruitus aqueductus. sed bene diceretur ius q̄dam tertium vt dicit. ff. eo. l. hoc iure in prin. & ff. de iti. actuq; priua. l. i. §. si tibi fundum. & nō. plene. ff. de seruitu. l. vt pomū. Ang.

e **I de via.** Ista. l. est difficilis & legitur in glo. pluribus modis vt pz in glo. i. & etiā in secūda verus intellectus istius. l. colligitur ex glo. in. l. i. §. hoc interdicto. in glo. i. vsq; ad vbi dicit ꝓbare vsum ff. n. i. Et breuiter. h. d. In confessoria & negatoria nō possidens possidenti cauere tenetur scd̄m iuris debiti qualitatem. h. dicit.

Vel sic. Vbi est questio seruitutis nō possidens cauere tenetur possidenti se non vsurum. & possidente non prohibitum quominus vtatur anteq̄ non possidens agens vel conuentus de suo iure doceatur. h.d. Et glo. i. intelligit palmū responsum qz agebatur hoc interdicto vel interdicto illo de itinere actuq; priuato per asserentē sibi deberi seruitutem itineris vel aqueductus. & agebatur contra vsum qui erat in possessione libertatis. & ideo agens hoc interdicto debet cauere se non impediturum vsum fruente possessione libertatis. & ista eadem lec. repetitur. in prin. glo. magne: & scd̄m illam lec. necessario exponi oportet agentē. i. actū: aqueductū vel itinere utentē: nam res sua nemini seruit: vt. ff. si vsusfruc. petatur l. vti frui. Sed ille intellectus nimis violat literā: nec consentiendū ei est. Secūda lec. est qz actum fuit interdicto de itinere vel de aqua ꝯ vsum & obtinuit agens ꝯ vsum & deinde vsus egit petitorio cōtra eum qui vicit in possessorio: & ideo debet cauere qui succubuit se non impediturū agentem & aquam ducentē & iter facientem donec terminetur illud iudicium petitorium super negatoria intentatum per vsum negantem illi seruitutem deberi. Similiter hec lec. non est vera qz sapit diuinationem: nam nulla sit hic mentio qz qui egit interdicto primo obtinuerit in eo. Tertio modo legitur scd̄m plac. qz primus casus huius. l. loquitur in negatoria. secūdus in confessoria: & vtroq; casu actor cauet cōuento qui in possessione seruitutis existit. Ista lec. similiter non est vera. vt dicam in glo. Quarta & vltima lec. est & bene sentit qz primus casus est in conuento negatoria. qui est in possessione seruitutis. & ideo agens tenetur ei cauere de non impediendo eum agentem aquā ducentem & iter facientem. Secundus casus est in vsu. qz si neget qz similiter agebatur per vsum negatoria ꝯtra illum qui sibi seruitutem asserebat: sed vsus erat in possessione libertatis: conuentus vero erat in quasi possessiōe seruitutis. & ideo conuentus hac negatoria siue p̄iudicio seruitutis amittende: debet cauere vsu agenti se non vsurum seruitute itineris aut aque pendente isto iudicio super petitorio: qd̄ quidem petitorium datur etiā possidenti vt. ff. si ser. ven. l. & si forte. §. secūdum: & hec est ipsa veritas: vt dixi in. d. §. hoc interdicto: ubi glo. clarius est loquuta q̄ hic. ¶ In tex. ibi. Agatur. s. negatoria contra possidentem seu existentem in quasi possessione itineris & aqueductus. ¶ In tex. ibi. Prestanda est. s. a vsu qui asserit prediū suum liberū: & agit negatoria contra existentem in quasi possessiōe itineris & aqueductus. ¶ In tex. ibi. De iure suo doceat. s. libertatis predij sui quod asseritur esse seruiens: incūbit ergo sibi onus ꝓbandi libertatem ex quo aduersarius est in quasi possessione seruitutis. Qualiter aūt debeat hanc libertatem docere: dic ut dixi in. l. si prius ff. de no. ope. nū. ¶ In tex. ibi. doceat. in presenti iudicio negatorie intentato cōtra existentem in possessione seruitutis & presentē & se defendentem: ceterum si se non defenderet imo esset contumax: mittendus esset agens in possessionē: q̄ sit hoc modo quia ꝓhibetur reus per iudicem de non vtēdo seruitute in cuius possessione existit ante terminatum iudicium petitorium: vt. d. l. si prius. que singularis est ad hoc. ¶ In tex. ibi. Et iter faciente. s. iure seruitutis. In vsu. qd̄ si neget. ibi. Aduersario. qui nōne in aliquo possessiōe seruitutis itineris aut aqueductus immo ipse agens est in quasi posse[ssi]one libertatis. ¶ In tex. ibi. Cauere itaq; verum debebit quod c. s. & dic qz debet cauere reus conuentus actori de non vtendo seruitute itineris vel aque ducende nec questio finiatur super negatoria: & ideo cauet qz vsus agens erat in plena possessione libertatis. Reus aūt nullatenus possidebat: & sic eam in primo casu q̄ in secundo agebat vsus negatoria. sed in primo agebatur contra reū possidentem: & ideo actor tenetur cauere de nō impediendo reum. In secūdo agebat contra nullatenus possidentē & ideo reus cauet actori de non vtendo seruitute. ¶ In tex. ibi. Sine p̄iudicio &c. Nō bene hunc tex. pro eo q̄d quondie habeat in vsu: nam multi sunt ꝓmittentes & reseruantes sibi qz nolunt sibi preiudicari in tali iure p promissionem vel cautionem & sufficit ista reseruatio: casus est hic: que nō. sunt ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. i. de eo qui dixit consentio saluo iure meo. ¶ In glo. ij. ibi. Scd̄m hec. Ista casus positio lz sit vera in se tamen diuinationem sapit vt p̄dixi. notabilis tn̄ est nam decidit aperte qz post victoriam in possessorio semper agens petitorio debet cauere conuento de non impediendo eū victorem iure seruitutis. ¶ In ea ibi. Vel dic scd̄m istā lec. nō est bona. s. qz secundus casus sit in agente confessoria imo agebatur negatoria ꝯtra non possidentem. & ibi hoc est sic differt a primo casu qui etiam in negatoria figuratur. ¶ In ea. ibi. Aliqz prima pars loquitur. hec vera vt supra dixi. Ang.

g **Ui per fundum.** Is cui debet ductus aque per fundum potest facere riuum pro aqua ducenda dummodo non interueniat hoc. d. Interuenit autem aqueductū quociēs vult ducere aquā aliter q̄ primo in. ff. de seru. l. si cui. & ff. eo. l. hoc iure. §. i. & §. is qui. Ang.

¶ De riuis. Rubrica.

Practicam huius ti. vide in Spec. in ti. de cau. pos. & proprieta. in. §. primus aūt. in vsu. sed & si per tuū riuum. vi. coll. in quarta parte.

p **Retor ait.** Primo ponit vba edicti. Secundo causam eius. Tertio exponit edictum per ordine declarando primo significationē nominis. Secūdo significatū verborum positorum in eo. & ostendit differentiam inter reficere & purgare. Quarto ciuiter hoc

petit hoc interdictum: et in quibus casibus denegatur: et de his omnibus tenetur totus titulus. et dicit quod si volo reficere aqueductum, vel aliquid de circumstantiis aqueductus: et prohibeor: possum uti hoc interdicto si non vi non clam non precario ab ipso prohibente sed aquam servitutis iure non vi non clam non precario in estate proxime hoc anno. Si autem vi vel clam vel precario mihi non competit interdictum hoc. ¶ In §. hoc interdictum ibi. Rivum reficere. s. inter specus et septa ¶ In tex. ibi. Ulpianus .s. aque ducende ¶ In glo. Excogitata. Nota hic de clusis molendinorum que litterali sermone appellatur septa.

Deinde.

Prohibuit reficere vel necessaria refectioni portare potest interdicere contra prohibentem. h. d. Et attende quia habens servitutem aqueductus per fundum alienum cum vult reficere potest a domino fundi servientis impetrare ut tantum sibi de fundo concedat ex causa refectionis quod ibidem possit reponere calcem arenam et armenta: et alia refectioni necessaria et ut etiam tam ipse quam magistri et fabri in loco morari possint: ut .l. refectionis. ff. comm. predio. et ideo si non possint morari nisi forsitan ibi cui debetur servitus faciat ibi capannam adhuc ipsam construere possit. ¶ In tex. ibi. Purgandi. hic exponit verbum purgare. Ang.

Aque inquit.

Dispositio legis per eius limitationem restringitur ad hoc allegatum. Et intellige quando causa est finalis: secus si esset tantum impulsiva: ut. l. i. § origo. ff. de postulan. de causa finali loquitur hic: et ff. de ho. rap. l. i. §. hominis. plene per hoc in. l. i. ff. sola. ma. et etiam Bar. ibi. Ang.

Hoc interdictum.

Hoc interdictum competit ei qui duxit aquam estate priori aut hoc anno bona fide non autem vi clam vel precario a prohibente. h. d. Unde hic incipit exponere quibus competit hoc interdictum. ¶ In tex. ibi. Non habet. s. in veritate et se habere putabat iusto ductus errore. sicut diximus in precedenti interdicto de aqua quotidiana. et estiva. ¶ In tex. ibi. Eodem anno. In hoc ergo speciale videtur quia in precedenti interdicto de aqua estiva oportet probari usum priore estatis: ut. ff. e. ti. l. i. §. hoc interdictum. et §. deinde ait pretor uti priore estate et c. hic autem non requiritur: sed sufficit quod eodem anno sic usus: et sufficeret una die vel una nocte: sicut diximus in interdicto de aqua quotidiana. Et ratio specialitatis esse potest quia in purgatione et refectione rivi periculum est in mora: et non tantum est periculum in refectione itineris aut vie: que non potest fieri nisi probetur proprietas servitutis: ut. ff. e. ti. l. i. § hoc autem a superiore: et ideo dicimus quod illud interdictum sapit causam proprietatis hoc autem est mere possessorium quia de proprietate servitutis probare non oportet sed sufficit probare quem esse in quasi possessione servitutis ductus aque absque eo quod probetur de dominio. Ang.

Sed si quis terrenum.

Iste §. cum l. seq. et prin. seq. est difficilis. Ratio autem difficultatis est quia inter iurisconsultos Ulpianum: Labeonem Pomponium et Servium videtur fuisse varietas super hoc puncto. scilicet an habens servitutem aqueductus possit de rivo cooperto per quem ducebatur aqua facere discopertum: et econverso de discoperto coopertum: et per consequens an possit variari qualitas ductus aque. Sed revera omnes sunt in concordia. Et concludunt in hoc puncto quod forma sive qualitas ductus aque potest variari propter duo primo propter evidentem et urgentem necessitatem: ut. ff. eo. l. servitus. §. servitus. ibi. Ubi videtur et c. Secundo propter grandem utilitatem illius cui debetur servitus aqueductus et modicum aut quasi nullum damnum domini fundi servientis et ista fuit sententia Azonis et Hugolini. Unde non est verum quod Pomponius contradicat labeoni licet quidam contra. nec etiam Labeo contradicit Ulpiano nec servius corrigatur: sed omnes in hanc concurrunt sententiam que predicta. Et hoc dixit propter evidentem et necessariam refectionem aut propter grandem utilitatem eius cui debetur servitus aqueductus. potest variari qualitas aqueductus et adeo potest rivus per quem aqueductus ducitur coopertus aperiri et econverso: et etiam per specum duci. ubi primo ducebatur supra terram. h. d. secundum verum intellectum cum. l. seq. et seq. usque ad. § si quis novum canale. ¶ In tex. ibi. Ego s. Ulpianus auctor huius l. ¶ In tex. ibi. Ceteros. expono ut in glo. et sic deponentes: attollentes: dilatantes vel extendentes rivum per quem ducebatur aqua. prohiberi possunt. Sed si quis vult cooperire rivum qui primo erat discopertus vel discoperire qui primo erat coopertus. non potest secundum sententiam Ulpiani. nisi in uno casu. s. quando dominus fundi servientis ostendit maiorem esse utilitatem suam non aperiri vel cooperiri quam ostendit ille qui vult cooperire vel discooperire. ¶ In. l. labeo. ibi. vel hauriendi aquam ex rivo per quem ducebatur aqua nec hec contradicit Ulpianus imo fuit concors quod dominus fundi ostendit maiorem utilitatem sibi esse si forma rivi non mutetur quam ostendat dominus fundi dominantis si fiat mutatio rivi de cooperto in apertum vel econtra ¶ In tex. ibi. Non placere. subaudi ut possit fieri mutatio rivi de cooperto in discoopertum vel econtra et hoc ratione que sequitur: quia occasione talis mutationis domino fundi servientis affertur damnum et contingit ei detrimentum. ¶ In tex. ibi quod ex iure summo iniustum et hoc intelligo secundum limitationem Ulpiani. qui dixit quod imo potest rivus coopertus aperiri et econtra quando longe maior est utilitas eius cui debetur servitus quam domini fundi dominantis. ut. ff. l. pxi. in fi. ¶ In l. servitus aut. ibi. scribit et male licet quosdam. Tu autem dic quod bene quia hic variebatur forma aqueductus absque utilitate ducentis et cum maiori incommodo fundi servientis et ideo alter intelligitur aqua duci. modo qui prius ducebat per specum. i. locum subterraneum nunc autem vult ducere per apertum impune prohiberi potest ¶ In tex. ibi Non impune prohiberi. exponit glo. i. sine pena et intellige quod non potuit prohiberi faciens opus predictum si ex necessitate fecit: quia aliter aqua duci non poterat. ¶ In tex. ibi. Et ego in Specu ego. s. Ulpianus auctor. l. ¶ In tex. ibi. Contra puto prohiberi. huic tex. videtur contradicere. ff. l. i. in fi. et sic ipse sibimet contradicit. ubi dixit ibi quod de rivo cooperto potest fieri apertum et econtra. hic autem dicit de rivo subterraneo non posse fieri discoopertum. Sed dic quod non contradicit sibimet: immo illud idem repetit. et vult quod possit fieri prohibitio et impune salvo nisi prohibitus ostendat esse maiorem utilitatem quam percepturus esset ipse prohibens ¶ In tex. ibi. Adversarii. i. prohibui ne ducant. ¶ In tex. ibi. Esse admittendam. ex his verbis et ex illis positis in l. i. in fi. ff. eo. dedi tibi summarium intellectum. s. quod utrumque propter refectionem necessariam et propter grandem utilitatem prohibiti aquam ducere necessaria e refectio rivi potest fieri de cooperto discoopertus: et econtra et de structili potest fieri terrenus. et econverso alias nullo modo licet mutare formam et qualitatem aqueductus: ut. d. § si salvo et reservato nisi in imponenda servitute aliud actum sit ut. ff. l. pxi. ff. nisi ab initio. ¶ In glo. l. labeo. ibi. secundum Azo. et Hug. hec vera et secundum hanc posui tibi casum. reliquas omittas tanquam non veras. ¶ In glo. in verbo. Adversarii ibi. et nota ex predictis. hoc glo. verum habuit intellectum et secuta fuit opi. Azo. et Hug. et secundum hanc glo. posui tibi casum in terminis et in summa. ¶ In ea glo. ibi. sine predicta existentie secundum commodum et incommodum illa enim non attenditur sed sola necessitas. Ang.

Si quis rivum.

Reficiens rivum non nunciatur novum opus sed potest contra ipsum agi negatoria et debet de damno infecto cavere. et potest reficere omnia ad rivum deferre sine quibus refectio fieri non posset. et hoc interdictum non sapit causam proprietatis. sed est mere possessorium. licet interdictum de itinere et actu reficiendo loquens sapiat causam proprietatis quia in eo tantum non vertitur periculum quantum vertatur in refectione rivorum. h. d. usque ad fi. tituli. In. l. vicina ibi. Actori liceret. verum tamen fuit in eius possessione bona fide. ut. ff. eo. l. i. §. hoc interdictum. ¶ In tex. ibi. Et homines siti vocarentur: Sallust. in chronico qui non sunt bibere aquam. Et nota. multa permitti propter imminentem necessitatem ne homines ex eo pereant. et ideo nec vicinus neque si ramus neque pomus auferri potest carentibus. licet

vnde possint ad fomentum. l. si fictum aut stratum. de re iud. Ange.

¶ De fonte. Rubrica.

Practicam huius tituli vide in Spec. eo. titu. de cen. pos. et proprieta. in. § prima ait. in fi. porro plerumque quis habet in. vij. col. et seq. in quarta parte.

p

Retor ait. ¶ In tex. ibi. interdicam. l. interdictum proponam. Simile §. u. ij. l. i. § proinde Ang.

Hoc interdictu. Seruit' aqueduct' a seruitute haustus differt. et ideo interdicta separatim redduntur. h. d. Nam seruitute aqueductus tractat titulus de aqua quoti. et n. precedens de seruitute haustus tractat ti. iste. Sed attende quod hoc interdictum non proponitur nisi pro haustu aque viue non autem pro haustu aque cisternalis sed pro illa seruitute talis aque proponitur hoc interdictum vtile secundum Rofre. in libellis suis. ¶ In tex. ibi. qui fontana. hauriendam vt. j. subijcit. vel pecus appellendo. vt. j in seq. §. Ang.

Hoc autem. Istud interdictum competit prohibito aquam haurire vel pecus ad aquam appellere et non habet locum pro aqua cisternali. h. d. vsque ad. § deinde. ¶ In tex. ibi. Imbribus .i. aque pluuiali pro qua non competit hoc interdictum directum sed vtile. vt dixi. §. proxi. ¶ In tex. ibi. Ad haustum .i. aque viue: et facit. § n. i. l. seruit'. § fi. et quod ibi no. Ang.

Deinde ait. Hoc interdictum competit etiam prohibito purgare aut reficere fontem. cuius haustus aque prohibitus seruitutem habet aut iuste se habere credit. h. d. ¶ In tex ibi. Vtique ea possit .i. hauriendo aquam. vel pecus ad eam appellendo. vt. s. eo. § hoc autem.

Hoc interdictum. Vtile est eodem casu. Cade ratio ibi eadem est iuris dispositio ad hoc magistraliter allegatur contra. s. ad. l. aquil. l. illud. alias contra. vide hic in glo. et facit quod no. in. l. i. C. de interdic. et no. doc. in. l. i. s. sol. matri. ¶ In glo. Audi vnde ibi. l. no omnium. plenius no. s. sol. matri. l. si per la. et. C. de interdic. ma. l. fi. et contra cuius hoc. §. q: vbi ratio legis locum habet et ibi etiam eius dispositio. l. milites agrum. in prin. j. de re mili. et ff de iure patro. l. adigere §. quamuis. ¶ In ea. glo. in fi. Sed peculi eius ob. l. non solum § si rem meam supra de vsucapio. vbi vna eadem ratio est decisio duorum casuum directe contrariorum. Ang.

¶ De cloacis. Rubrica.

Practicam huius tituli vide in Spe. in ti. de cen. pos. et proprieta. in. § primus ait. in fi. porro si voles quis. in. vij. colum. in quarta parte.

p

Retor ait. Nō summouet. ¶ In tex. ibi. Ex edibus. i. vrbanis. Idem et in locis rusticis vt. j. ea. l. § proinde. appellatione §. edium omne edificium continet'. vt. s. § proinde. et. ff de incen. rui. et naufra. l. qui edes. Sed appellatione domus continetur solum edificium consistens ex tecto fundamento et pariete. s. de rei ven. l. solum. ¶ In tex. ibi. a tuas. proximas vel remotas: vt. j. ea § quod ait. ¶ In tex. ibi. peruenit. i. vtinam perueniat et extendatur vt. s. § quod ait. ¶ In tex. ibi. Vim fieri vero etiam si purgans vel reficiens habuerit vsum aque viciosum puta vi clam vel precario: et est speciale quia valde expedit reipu. cloacas purgari; nam sine eis celum fit pestilens et ruinas minantur ... cloacarum. vt. j. § proximo. Ang.

Sub hoc. In glo. l. sub hoc titulo de cloacis. ibi. § Deinde pretor ait. l. cloaca publica. hec in prima vt in seq. §. et in. § fi. Duo ergo genera interdictorum sunt. tamen duo specialia interdicta sunt ma. et hoc voluit ista glo. Et allegatur quod si sub vno statuto continentur plures paraphi diuersos casus ponentes et decidentes: semper agendum est condictione ex illo statuto non ex particula illius statuti quasi sit alia statuti censura.

Hoc autem. In tex. ibi. Moderentur. in de auctoritate publica reficiuntur et purgantur. vt. j. eo. l. fi. in fi.

Cloace. In tex. ibi. Et tubus. et glo. exponit .i. foramen cloace et sic quicquid intus est de domo: idem iuris videtur de hostio. non tamen factum in hostio dicitur factum in domo: nisi fiat vtra claustra domus et hoc tenet Bar. hic et bene et allegat leges bonas quibus adde. l. flumen. j. de verbo. sig. vbi glo ponit exemplum de leonibus marmoreis existentibus in foribus ecclesie beati petri. et etiam adde meliorem tex. quod sit in iure insti. qui. mo. ius pa. po sol. § dicitur est vbi aperte littera ponit de hostio et limine domus. nam limen domus extra clausuram existit limes limitans ipsum domum ergo est extra domum sicut limina imperij limitant limina hostium et econtra. Ang.

Quia autem. Etiam habentibus cloacarum vsum viciosum competit hoc interdictum. h. d. iste. § vsque ad § deinde. Ang.

Deinde. Appellatione edium omne edificium continetur tam rusticum quam vrbanum. hoc. d. vsque ad. § idem labeo ¶ In tex ibi. pro omni edificio. contra j de incen. rui. l. qui edes non tamen est large appellatio domus. vt dixi supra ea. l. in prin.

Idem labeo. In tex. ibi. Reficere. s. de nouo et cum auctoritate edilium curulium: aliter quilibet sibi resistere potest si vult facere nouum subter viam publicam. vt j. eo. l. fi. § fi. quod e contra.

Quod ait. Hic exponit inscriptione verbum pertinet positum in edicto pretoris. ¶ In tex. ibi. Pertinet. i. priuate cloace vicini.

Si quis purganti. Pronunciatione reficiat vel purgetur cloaca licite spernetur et cauere debet de damno infecto nisi reficiens purgans sit restituere si quid opere vicio factum sit. nam non est admittenda purgatio etiam vicino edium vicinarum. h. d ¶ In glo. l in fi. ibi l si sum dic. Sol. ut no. My in. l. as pretor. § si quis per arceps. s. que in frau. cre. et. s. de no. ope. nun. l. i. in prin. nam hic et in concordantijs loquitur in denunciatione non legitima permissione iuris inspecta in contrarijs autem loquitur de nunciatione permissa. Et no bene ex hac glo. de casibus in quibus nunciatio potest sperni et ea sperta contra fieri. Et adde quod vbicumque quis nunciat alieno nomine nisi mandatum ostendat potest sperni vt. l. si quis inficiatur. s. de po. et. l. nisi opinatores. C. de exacto. tribu. lib. x. Ang.

Deinde. Hoc interdictum est restitutorium quia qui in publicam cloacam immisit vel facit aliquid propter quod vsus eius deterior factus est. debet illud immissum restituere et in statum pristinum reponere. Item est prohibitorium non dico prohibens sed prohibitum. quia non potest immittere neque aliquid facere in cloacam publicam propter quod vsus cloace fiat deterior: vt patet l. seq. ¶ In tex. ibi Deterior fit. s. in presenti. ¶ In tex. ibi. Ne de fiat. s. in futurum. s. ne quid in lo. pub. l. ij. § deinde. Ang.

q

Uanquam. Facienti cloacam de nouo in publico non debet fieri nisi et prohibito competit interdictum dummodo eam de nouo faciat auctoritate eius cui publicarum viarum est cura commissa. h. d. Et no bene quod ille cui committitur cura viarum potest concedere solus absque auctoritate consilij maiorum. vt subter alias vias fieri cloacam et post permissionem agi potest hoc interdicto per prohibitum facere reficere vel purgare contra quod volu-

bet pretore

bet pretore.h.d. et hoc tenet glo. hic in verbo citra tene menti. Ang.

¶ Quod vi aut clam. Rubrica.

Practicam huius ti. vide in Spec. de resti.spol.§.i. in fi. ceterum si contra vel post in pen. et vers.colli. usque in fi.§. ¶ In glo. rubrice.ibi. et nō. q quidam dicunt. vt plu. vt nō ff.de mor. infer l.si pphus pro qua opi. videtur casus i .l.i.§.si quis seruis.ff.de offi.pfec vr.vbi tex. dicit q agit interdictis q vi aut clam et sic hoc interdictum videntur dua et non vnum. Sed nō ob. q illud plurale non geminat interdicti q vi aut clam. sed refert ad duo interdicta scz ad illud et ad illud vnde vi. vt ibi patet i tex et si opi.plu. vera esset magnus effectus esset. nam non possent simul hoc verba i libello propone ago interdicto q vi aut clam sed dici oporteret ago interdicto vnde vi. vel interdicto vnde clam. hoc tamen est falsum ex quo est vnicum interdictum sm Jo. Ang.

Retorait. Primo ponuntur verba pretoris vsque ad.§.hoc interdictum. Secundo ad quid datur hoc interdictum et dicitur q ad restituendam: ideo restitutorium appellatur Tercio contra quem datur. Quarto pro quibus operibus. Quinto declarat verba pretoris s. quando videatur opus vi factum et quado clam et in quibus casibus dat exceptio contra hoc interdictum: postea exemplificat premissa. L.in quocūque opere in preiudicium alterius facto vi vel clam: et ista est substantia huius.l. in totum. Et e differentia inter interdictum vnde vi et illud. nam illud datur pro violentia carente consensu tm edictum q metus causa datur pro violentia habente voluntatem coactam: hoc interdictum datur pro vi compulsiua et carente ⁊sensu: vt.ff. q me.cau.l.metū.§.i.consimiliter.§. quid sit vi. et §.sed et ansio J.ea.l. Ang.

Hoc interdictum. Hoc interdictum est restitutorium et nemini licz in solo ab alio possesso edificare vi vel clam etiam si suum esse pretendat: et ideo agenti hoc interdicto nō ob. exceptio dominii.h.d. vsque ad §.hoc interdictum. ¶ In glo.ij in vbo restituere. ibi. sm quosdā. et bene quādo agens se possessorem non asserit: sed de so in pntiatu refert questione. sz ubi agens hoc interdicto asserit se possessorem soli in quo edificatur et ratione possessionis agat non est differentia nec vtilitas an agatur in interdicto hoc vel alio. ¶ In vsi et paruli ibi .habuit. rone dominii solum possessione tamē eo carebat. ¶ In tex. ibi. an no q nec habebat dominiū nec possessionem soli. ¶ In tex. ibi. nulla iusta exceptione: dicit glo.s. tali qm exceptio dominii non obstat agenti hoc interdicto: alie autem exceptiones inter clause in hoc eodem corpore iuris opportune admittuntur vt hic in glo Sed alie extra idem corpus iuris inducte non admittuntur. Et ideo si ex municipali contra contra instrumentū guarentigie non possunt opponi nisi certe exceptiones tamen alie oēs opponi poterūt que i eodem corpore iuris statutorum continentur casus e hic conficta glo. et nō in.l.ita pudor. vbi per Cy. C.d adul. et j de adul.l.si maritus.§.lex iulia. quinimmo lz no possit opponi exceptio tamen consuli potest conuentus vt iudicis imploret officium pper euidentem iniquitatem vt.l. plane et l.si ff de pen.here Secus si non posset opponi exceptio neqz vlla defensio sm Bar Et adde nisi notorie consiet iudici ex actio agentem iniquitatez fouere. C. de transl.l.vbi pactum.in glo magna. et C.qui et aduersus.l.i. Et facit iste tex. q sicut agenti in interdicto recuperande non ob exceptio dominii q spoliatus ante omnia debet restitui l, contrarium notauerunt glo.in.l. si de vi. et inale ff.de iudi. Ita agenti contra possessorem clādestinum non ob.exceptio dominii contrarium est verum casus est i .l.si de eo §.si.ff.de acquiren.pos et hoc tenet Dy. in.c. cum ad agendum de reg.iur.in.vi. ¶ Non ob.iste tex.q ibi non agebatur ad restitutionē possessionis sed operis

facti clam a possidente: et non est in improbum possessor clandestinus. sicut violentus: vt tene mentis. ¶ In glo. sed si habuit in si.ibi.l.veteres. Solue q ibi erat in quasi possessione iuris eundi ad locum ad quem necessario sequitur potentia iuris edificandi vt.l iij.§.ab pretor. et §.vlt ead eo.ti. hic autem edificatio nullum ius circa possessionem habebat. Ang.

Hoc interdictum. Interdictum istud soli datur pro opere in solo facto vi aut clam.h.d. Sic igitur edifico in alieno iure pprietatis et possessionis: et tunc nō est dubium q teneor hoc interdicto in ipsum.l. et teneor etiā ad demoliendum opus quia hoc interdictum restitutoriū est. Idem est si solum est meum et possessio plena alterius quia non possum edificare auctoritate ppria in solo a me nullo modo possesso vt.ff.in.§.pcedenti Ang.

Quid sit. Edificans contra prohibitionē palam et sciente prohibente dicitur edificare vi vel clam: et siue per iactum lapilli sit facta prohibitio siue per testationem in scriptis siue per denunciationem factam nudo verbo. tenetur edificans hoc interdicto et etiam omnis ille qui operaz dedit ut prohiberi nō posset. et etiam qui protestatione facta ab opere destitit et deinde postea edificare ceperit: vbi autem prohibitio nō est facta nec opera data est per edificantem quominus fieri posset. cessat hoc interdictū quia vis non est adhibita nec vicium clandestinitatis ex quo edificans neminem timuit hoc.v.cū.l.seq. in terminis et in summa ¶ In glo.i.contra prohibitionem.ibi Sed.ut.ibi. quia post prohibitionem quis edificat sciente eo qui denunciauit quem vilipendebat denunciatum: et tunc dicitur edificasse vi. Sed si edificabat eo ignorante: quia semper metuebat denunciantem et tunc dicitur edificasse clam: vt not.in contrario. et hec solutio vera est siue edificetur post prohibitionem factā iactu lapilli siue factam in scriptis siue factum etiā nudo verbo siue non factum. et qui pprohibere debebat: operam dedit vt denunciato non apprehenderet eū vt patet in.§.seq. vsqz ad vsi.idem labeo. Attende tamen quia nunciatio non admittitur in opere purgatio riuorum.l. seruios.§. fi.ff de riuis. et l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de no.ope. nun.nec purgatio cloacarū.ut.ff.in.l.i.§.hoc interdictū. et §.si quis purgantū:nec etiam in casibus in quibus exceptio datur contra hoc interdictum: qui casus nō.ff.ea.l.i.§.deniq. in glo.que incipit.s.soli et c.

Sed et si quis. ¶ In tex.ibi. Testationem in scriptis. ¶ In tex.ibi. Denunciationem. siue scriptis. ¶ In vsi. Sed ansio. In glo. qua ergo nō.hanc glo. plerique allegantem q alia des leges pbantes q non citatum non requisitus vel denunciatus ppter operam quā dedit ne denunciato eum apprehenderet habent pro citato et denunciato. In.l.ne in alieno. In gl ibi.l.i § exceptiones. Sed solue q ibi promissio liberti que facta erat gratia liberande libertatis absque de l eo liberti affert iniuriaz hec autem nulla interuenit promissio nec factū seu delictū eius qui non deliquit. et per consequens non tenetur ex facto alieno. Ang.

Rohibere. Nunciatio vel protestatio fieri potest non solum per possessorem. sed per personaz liberam eius nomine.h.d. Vel sic per liberam personam acquiri nobis actio potest vbi et sine eius interueniu nobis actio queritur h d.magistraliter Vel sic per l beram personā nobis actio non acquiritur sed eius actionis querende qualitas variatur: sic supra de vsu. l.si quis solutioni.§.mora. et facit.ff.de bo.auct. iu. pos.l. cum vnus in pn. et J.eo l.interdictum. Bar.autē aliter tenet j de solu.l.si pro me ut tene quod vim. ¶ In tex. ibi Vi ac facere. et sic per prohibitionem solum variatur qualitas delicti de violento in clandestinum et naturā in summario ¶ In tex.ibi. Acquirunt mihi actiones ea parte q vi ppter denunciationem libere persone que si non intercessisset acquisita esset mihi ex ea parte q clam. ¶ In tex.ibi. Vel per procuratorem: accipe procura-

torem larget: enim pro negociorum gestore sed tunc requiritur ratihabitio dn̄i. z vbi vt procurator quis denūciat debet docere de mandato. l. si quis inficiatus. §. depo. z .l. nisi opinatores. C. de exacto. tribu lib. x. Et ideo sent cauti procuratores denunciantes vt instrumentum mādati in manibus teneant z ipsum exhibeāt prestato. ¶ In tex. ibi. Mercenarius meus prohibuerit. l. nomine meo lz mandatū non habeat dūmodo ratihabitio subsequatur z vt dixi. z oportet q̄ appareat q̄ nomine meo denunciauerit signanter vel per coniecturas. l. de pupillo. §. nunciationem. ff. de no. oper. nun. ¶ In glo. ij. in fi. ibi. de pupillo .§. sermo qui est contra. Sed solue vt glo. ibi nō quia seruus denunciare potest nomie dn̄i vt hic non nomine suo: cum non censeatur persona vt ibi not. in glo. i verbo nunciare.

Illud sciendum. Ad vim argumendū sufficit semel ipsam factam nec singula momenta considerantur h. d.

Denunciatus ergo: vt non edificet si tunc edificat vim cōmittit z etiam si in opere perseuerat: similiter perseuerantia dicitur violentia hinc tamen obstant plura contraria que soluuntur in additione glo. ¶ In glo. ij. ibi. hic nō. vel solue ut soluitur contrarium l. iij. in prin. ff. de vi. et vi armata in glo. i. ¶ In glo. ea. ibi. vasa vinaria. Solue q̄ illa loquitur in rebus que sola dispositione patrisfa. recipiūt mutationem sine alterius lesione: hic autem secus esset: quia sublata vi interdictum actori non daretur z vbicū q̄ tollitur causa finalis: ex tunc tolluntur effectus z sic considerantur singula momenta hoc casu z ita intelligitur. §. vsuras z l. si is a quo. §. si ff. alie. ¶ In ea. in. sol. vt ibi. quia ibi post prohibitionem prohibitus edificat ignorante eo qui prohibuit illud edificium: z tunc dicitur factum clam. Sed quod est factum sciente prohibente dicitur factum vi nam vilipendit prohibitus prohibentem vt ibi nō. in glo. z bene. ¶ In ea. ibi. qui bona. §. i. Sol. ibi est speciale fauore libertatis z sic quoad bonam fidem z nullam possessionem liberi hominis quantum ad acquisitionis effectum singula inspiciuntur momenta. Ange.

Sed si permiserint. Agens hoc interdicto obijci potest exceptio de permissu prohibentis secuto post prohibitionem z idem si permisit tutor curator vel procurator: permissio autem presidis nihil operatur si edificatur i publico sed permissio principis z municipū z eius culpa tepe cōmiserit. h. d. vsq3 ad §. si quis paratus. ¶ In tex. ibi exceptio z c. dicit glo. q̄ opponitur exceptio conuentionis. z dicit bene pro opere facto post remissionem sz de ante facto non credo remissionem obstare: quia permissum pro futuro non extenditur ad preterita nec ad presentem vt. l. relegatorum. §. ad tempus. ff. de interdic. z rele. z cum simil. ibi allegatis in glo. z ideo remissio tutoris curatoris z procuratoris valet nā possunt impedire actionis ortum. Sed pro opere iam facto non tenet q̄ remissio esset donatio. z tales administratores donare nō possunt: quinimmo z si fiat pro futuro: adhuc videtur quedā donationis species. z ideo aduersus eā minor potest restitui vt in glo. z facit ad p̄dicta. ff. de pac. l. si vnus. §. ante omnia. vbi remissio facta de vna parte ad aliam non extenditur ¶ In vsi. plane si preses. z idem dicas de legato de latere vt sine speciali mandato non possit concedere terras ecclesie z ita consuluit Bar. vt refert hic: z bene. Rex bene potest concedere terras regni sui si hoc non tendit ad magnam lesionem regni. vt in c. abbate sane. de re iudi. in. vi. secus si concessio nimium sit dāno s vt in c. intellecto. de iureiuran. in antiquis. Bar. Adde q̄ c. abbate. loquitur de donatione terrarum occupatarum a saracenis z sic facta etiam in ecclesiam z ideo sustentatur. Secus si nec donatio facta esset ecclesie nec de terris que erant sub administratione z gubernatione regni quia tunc donatio esset nulla si rex in assumptione corone iurauit non alienare: sicut q̄s facit rex vngarie vt. d. c. intellecto. Sed si non iurauit. hoc casu bene posset donare terras regni. non abdicando a se oem iurisditionem z dominium. z ideo rex facit comites z barones quib⁹ cōmisit iurisditionem z dominium. ¶ In tex. ibi. concessio tamen data non est. Nō. bene q̄ is cui concessa est cura locorum nihil donare potest etiam de publico. nec procurator simpliciter constitutus ad curam z gubernationē bonorum potest donare de patrimonio dn̄i. ¶ Nec ob. tex. ibi. dum aiat sed si procurator meus z c. q̄ intellige de procuratore habente liberam. ut. ff. de success. edic. l. i. § vnusquisq3 z. ff. de tribu. l. procuratoris. in prin. z de pac. l. rescriptum. §. fi. z sic intelligunt. l. cum procurator. ff. de no. oper. nun. in prin. illius. l. Hoc autem fallit nisi fiat concessio loci in quo construi possit cloaca. nam illa concessio pertinet ad salutem reipu. z ideo habens curas viarum hoc permittere potest vt. ff. n. i. l. fi. ¶ In tex. ibi. Si modo nō lex municipalis. Nunc tex. Bar. nō. signanter q̄ vbicumq3 quis vult esse securus emendo rem pertinentem ad ciuitatem q̄ super hoc faciat fieri vnum statutum. nec tunc erunt necessarie solemnitates que ponuntur i. l. i. C. de vendi. re. fiscu lib. x. ¶ In glo. etiam de rigore. in fi. hoc est introductum ratione reipub. ne bona eius dissipentur z ideo angustata est eorum potestas sed tutores z curatores haberent quasi loco dominorum vt. l. neq3 tutores. C. de procur. z presumit lex q̄ diligentius negocia pupillorum z adultorum tractabunt propter strictā obligationem quia tenentur reddere rationem vilicationis eorum. z ideo non ita priuatus dominus qui suā fiet respu. que est semper pupilla z vt plurimum non defensatur ab alio. Ang.

Siquis paratus. Non videtur edificare vi qui post prohibitionem satisdare vult de opere demoliendo si appareat iniuste edificatum z etiam de dāno infecto si z aliud timeretur h. d. vsq3 ad §. clam fact. Uel sic Nō. dicitur vim cōmittere qui ad remedia z ad argumenta iuris recurrit. h. d. ¶ In tex. ibi. satis offerat. de ope demoliendo vt dixi in summario.

Clam facit. Timens aut timere debens controuersiā alicuius i opere faciendo dicitur edificare clam. h. d. cum l. seq. ¶ In tex. ibi. Controuersiam. s. de iure etiam in iudicio vt differat i sequenti. qui a loquitur de controuersia que in iudicio non fit tamen fit de iure puta per prohibitionem simplicem: aut etiam iactum lapilli vt ff. eo l. i. §. quid sit vi. Simplex autem controuersia de facto nō habens fundamentum iuris: nec in iudicio nec extra timenda est. vt. ff. eo. l. denique. §. idem ait aduersus. z ideo aristo comprobat quod cassius dixerat: z ita intellige glo. hic vltimam que reprobatur per quosdam z male. ¶ In. l. seruus. ibi nerum bonis conditionis sint stulti q̄ periti. hoc verum de iure: sed de facto vidi q̄ plurimos stultos prosperiores habere successus q̄ peritos. z isti nō debent considerari nisi de iniuria fortune: de qua loquitur tex. in. l. 4. C. quan. impu. inter pupil.

a **Ut qui aliter.** Non solū edificat clam qui dominum non certificat cum opus facit sed etiam si certificet. sed alio modo postmodum opus facit: z volens euitare clādestinitatis vicium debz denunciare se opus facturum clarissime: non autem persunctorie z si non est cui denūcietur sufficit procuratori vel domino z etiā marito. h. d. vsq3 ad §. idem ait. z est hec .l. valde notabilis z perpetuo menti tenenda z in ponum. ¶ In tex. ibi. Uel tam sero denunciat nō. denunciationem faciendam tempore congruo z oportuno ne venin citatus constituatur in mora z in negligentia z ideo citatio que habet tantum terminū breuissimū q̄ citatus infra terminum naturaliter comparere non potest nō arctat citatum pro hoc. ff. si quis cau. l. i. z si iudex sciens hanc impotentiam quicquid sequitum est vigore talis citationis est ipso iure nullum vt l. quesitum ff. de re iudi. Et ideo bene dicunt canoniste q̄ appella z potest a breuitate termini quia talis breuitas magnū infert grauamen vt hic. ¶ In tex. ibi. Et diem z horam. sic in clausula dixit Barto. q̄ in citatione ponendus est dies z hora ad quam z in qua citatus debet comparere z ad quid debet comparere: z alias

re alias citatio tanq̄ obscura ꝛ perfunctoria non arctat el tatum. Tu adde q̄ immo ꝛ si non dicatur in specie ad quid quis citatur: tamen citatio valet ꝛ est tante virtutis q̄ absq̄ alia citatione potest veniri ad sententiam ꝛ procedi ad singulos actus eo vitetius non citato. Et ideo curia romana observat q̄ citatio fiat generaliter vt quis veniat ad causam talem agendam: ꝛ sufficiat vna citatio vt supra dixi ꝛ hoc tenet Innocen. in. c. consuluit. circa fine de offi. deleg. ꝛ in. c. audita. de procura. hoc etiam dicit glo. expresse in auctenticis qui semel. C. quō. ꝛ quan. iu. ꝛ est glo. quarta. Et adde quia si inter acta invenitur relatio annechasse reum se citasse: licet non appareat de commissione facta per iudicem: tamen presumitur ex commissione iudicis citasse ex quo nuncius est publicus sm Innocen. in. c. quoniam contra falsam. extra. de proba. in glo. mitram. ❡ Nec ob. hoc littera: que dicit de die ꝛ hora: quia speciale est in isto tractatu ꝛ hoc voluit glo. hic in solutione plurium contrariorum. Ultimo nōt. q̄ citatus ad vnum actum quo ad reliquos unneo dicitur non citatus ꝛ ideo reliquos non tenere velut facta parte non citata: tenementi. ꝛ de hoc per Innocen. in dicto. c. consuluit.

Et quod dicit Barto. semper diem ꝛ horam in citatione esse ponendam non est verum sm canonistas: naz valet citatio sine termino: ꝛ intelligitur quis citatus. vt compareat q̄ primum potest. vt. c. eos. §. fi. de senten. exc. li. vi. ꝛ hoc tenet Specu. in ti. de citatio. §. sequitur. vsi. quid si non prefixerit certum diem: vbi expresse: ꝛ facit clemen. ij. de appel. Sed pro eius opi. videtur casus in contrarium in. l. vetustissimam. C. de iur. domi. impe. ꝛ in cor. de exhi. reis. §. si vero. etiam quidam virent ibi ꝛ dei iudicias certas ꝛ C. collatio v. vbi expresse littera dicit debere dictum terminum assignari ꝛ. C. de distri. pig. l. iiij. ꝛ hoc tenet Cy. C. de fer. l. dies festos. ad fi. ❡ In tex. ibi. Aut procuratori liberam habenti. Nec ob. quod nōt. per Dy. ff. de no. oper. nun. l. de pupillo. §. nunciatio nem ꝛ de peti. here. l. item veniunt. §. petitam. Vel dic etiaz si non haberet liberam: naz si sufficit denunciatio ad solam dominum vel que sit marito ꝛ amico multo fortius ꝛ illa que sit procuratori de quo dīa est plenarie cōsulitur: requiritur ergo libera ad constituendum dominum in contumacia: ꝛ ita intelligo dictum Dy. ꝛ quod no. glo. in. l. non potest videri dolo carere. ff. de reg. iur. Sed ad excusandum protestantem a vicio clandestinitatis: non requiritur libera: ꝛ ita loquitur hic. ❡ In tex. ibi. Femine viro. ideo sufficit hec denunciatio facta marito: quia est verisimile q̄ veniat in noticiam vxoris vt. C. de epis. audien. l. si legibus. Et facit hec littera in argumentū ad. q. glo. de emptore qui non habet cui denunciet litem motaz: vt possit postea agere de evictione: de quo in. l. si dictum. §. si presente. ꝛ. l. si ideo. §. si p̄senti. ff. de evic. Ang.

Idem ait. Sufficit nunciari curatori reipu. vt non dicatur in publico opus factum clam. h. d. Quantum ergo ad excusandum denunciantem ab omni dolo: sufficit nunciatio facta curatori rei pub. vt hic: sed quantum ad constituendum vniversitatez seu rempub. seu municipium in contumaciam: non sufficit sindico vniversitatis nunciare: sed oportet q̄ fiat i consilio vel arengam vt. ff. de reg. iur. l. non potest videri dolo carere. in glo. magna. Si tamen vniversitas requisita se coadunare non vult: vel recusat congregare consiliuz vel arengam: per hoc solum cōmittitur contumacia ex quo per eam stat ne citatio eam apprehendat: vt. ff. eo. l. c. §. si ꝛ arist. connivens concor. sm allegatis in glo. ꝛ facit q̄d not. ff. q̄d cuiusq̄ vniver. no. l. i. in glo. magna. Ang.

Si quis dum. Edificans clam tenetur ei ad quem ea res pertinet licet non habuerit animum celandi adversus euz sed alium. h. d. Inspicitur ergo potius veritas q̄ opinio hic ꝛ in plurimis generibus delictorum: notatur hic in glo. in quibus attenditur ipsa veritas ꝛ non delinquentis opinio. ꝛ ei soli acquiritur actio adversus quem realiter delinquitur: vt patet in aequalia ꝛ iniuria ꝛ in furto: vt glo. hic tenet ꝛ bene. ❡ In glo. i. in fine. Solue q̄ in contra

riis concurrebat veritas cum opinione. ideo non mirum si inspicitur opinio que secum habet veritatis conformitatem. Ang.

Si quis eum. Protestatio contraria tollit protestationez personam. h. d. Nec mirum quia in potestatem primi prone fuerit erat contrarium facere: secus autez si non fuisset: vnde si denunciatio tibi ne emas contraria protestatio tua non excusat te a dolo. ut. l. si fundum. C. de rei ven. ꝛ de hoc per Bar. in materia protestationis in. l. non solū. §. morte. ff. de no. ope. nun.

Hec verba. Iurisconsultus exponit hic verba interdicti ista videlicet q̄ vi aut clam factum est. Et primo ponit sententiaz mucij. Secundo sententiam labeonis reprobantis eam i pluribus. ❡ In glo. in vbo. Mercedem conz ibi. sm quosdam: ꝛ male ex quo tuo: iussit fieri opus. per quod aliuz fecisse dicitur ꝛ ideo tenetur hoc interdicto ac si suis manibus construxisset: vt infra. §. proximo: vbi est casus contra eos.

Si quid servus. Si servus alicui opus facit vi vel clam non tenetur dominus si eius nomine non est factuz sed solum ille cuius nomine factum est. h. d. vsq̄ ad §. similiter. ❡ In tex. ibi. Fecit opus vi aut clam. ❡ In tex. ibi. Noxa id. s. quia servus e meus ❡ In tex. ibi. Mecum actio est. sed tamen contra me dominuz servi agi nō potest saltem noxaliter cum violentiam ipse cōmiserit. cuz ex delictis servorum nostrorum saltem noxaliter teneamur. vt. ff. de noxa. per totum: dic quia sufficit actionem hanc proponi contra eum cuius nomine opus factuz est: cum detur solum ad interesse. quod apparet quia pluribus delinquentibus vnius prestatio omnes liberat. vt. ff. eo. l. prima in fi. vnde puto hanc noxalem non impediri si ille cuius nomine factum est. solvendo non est argumentum. ff. de eo per quem fac. erit. l. fi.

Similiter. Iste. §. est multum intricatus: sed collige quattuor casus. Primus est vbi quis mandat fieri opus vi aut clam nomine alieno nullo precedente mādato illius cuius nomine edificatur: ꝛ iste est primus casus huius §. Secūdus quando precessit mandatum generale illius cuius nomine edificatur ꝛ ponitur in versi. nam si procurator ꝛ his duobus casibus si habet ratum his cuius nomine factum est tenetur qui fecit ꝛ qui fieri mandavit: tenetur ꝛ his cuius nomine factum est ex quo ratum habuit. Tertius casus est quando precessit mandatum speciale de iubendo fieri: ꝛ iste tertius casus ponitur in versi ꝛ si tibi ꝛ hoc casu tenetur ille cuius nomine factum est: non autem ille qui fieri iussit. Ratio differentie est quia aliud est cum mādeo tibi vt tu facias opus: ꝛ tu alteri mādas vt faciat: nā tunc explicas opus per illum ꝛ ideo teneris hoc interdicto ꝛ aliud est cum ego tibi mando vt tu mādes alteri vt ille faciat: quia tunc non facis per illum sed ego. ꝛ ideo tu mandatarius non teneris sed ego tantū ꝛ ille qui explicavit considerato q̄ istud delictum non est de atrocibus: alias enim ꝛ tu teneris. Exemplum si mandam tibi vt tu mandares alicui vt occidat hominem. aut vt falsam accusationem pponat. nam ego teneor ꝛ tu teneris. ꝛ etiā mādatarius qui exequitur est occidendo vel accusando. vt. ff. i. §. incide. ff. ad turpā. qui est contra. per Cy. C. de accusa. l. non ideo. in. iij. q. Quartus casus est quando precessit speciale mandatum de faciendo. ꝛ procurator iussit alium facere: et hoc casu omnes tenentur scilicet mandans. secundus mandans: et mandatarius exequens. et iste est casus. l. si ego. ff. eo. Et per hoc tollitur magna contrarietas que est in isto. §. de seipso ad seipsum et de se ad. d. l. si ego. et habes expeditum tex. et omnes glo. si recte intellexeris. ❡ In tex. ibi. Non cum eo. s. iubente. zc. ❡ In tex. ibi. sed eius nomine. subaudi habemus ratuz q̄ eius nomine factum est opus: alias nō tenetur et quo nullo modo mandavit. opus fieri: vt l. denique. §. si colonus. ff. eo. Et intellige q̄ non tenetur si non habuit ratuz

ad impensam demolitionis operis sed bene tenetur ad patientiam destructionis ut j eo. l. si alius. in prin. ¶ In tex. ibi. Cum eo cuius nomine factum quod erat si ratum habuerit alias non. cum in generali mandato non venit delictum nec quecumque illicitum ut. §. de condi. inde. l. si procurator tenebitur tamen dominus ad patientiam ut dixi in casu precedenti. ¶ In tex. ibi. Non cum eo. glo. sub. eum et bene vide si dominus qui dederat generale mandatum ratum habuit. ipse tenetur. procurator qui tale mandatum receperat si iussit fieri similiter et ipse tenetur et mandatarius exequens opus. ¶ In tex. ibi. Ubi mandavero. s. specialiter. ¶ In tex. ibi. Parui ergo quia iussisti. ¶ In tex. ibi. Non tecum qui suscepisti mandatum tantum de iubendo et solum iussisti quod fieret. Ange.

Et cum interdictum.

Uerba generalia in rem scripta comprehendunt non solum facientem sed fieri facientem et uno soluente liberatur et alter. h. d. Et iste tex. notabiliter allegatur j. de adul. in l. hec verba. l. an statutum puniens homicidam porrigatur ad mandatorem ut sic mandator teneatur directe et verius est quod aut verba statuti sunt scripta in rem et comprehendunt mandatorem ut hic et ibi secus si in personam ut l. i. §. deiecisse. §. de vi et vi armata.

In l. si ego.

Ibi ceteri liberantur. glo. hic oppono et non soluit. Sed soluo quia ideo liberantur reliqui quia actio ex hoc edicto descendens ad interesse non competit ergo et c. ut. l. i. §. quotiens. §. de vi et vi ar. cum. seq.

Ja lius.

In cuius nomine factum est opus vi vel clam ad patientiam saltem tenetur licet ignoraverit opus construi nec ratum habuerit. et si servus fecerit opus tale ad patientiam tenetur dominus. et tenetur servum dare pro noxa. et si dominus alienaverit servum agi poterit contra emptorem vel ut prestet impensam aut ut noxe tradatur et si dominus totum soluerit liberatur emptor. et etiam econverso et si emptor servum dedit pro noxa adhuc contra dominum agi poterit ad impensam operis destruendi vel saltem patientiam. h. d. usque ad §. aut mihi. in terminis et in summa. Sed huic ultimo dicto contradicit. §. de dolo. l. et elegit et §. si quadruplex. ubi post datum servum pro noxa in eo quod excedit agi non potest. et hic agitur ad impensam. Sed solve quod non agitur ad impensam precise sed ad patientiam et sic nihil ultra prestatur et ita tenet ibi glo. que se involuit in solutione istius contrarii. ¶ In tex. ibi. Et ei servum noxe debere dedere. Ideo autem tenetur dominus dare servum pro noxa quia servus fecit opus non nomine alieno sed suo forsan aut domini. licet non mandaverit aut ratum habuerit. sed ubi servus alieno nomine fecit opus tunc sufficit dari actionem contra ipsum qui mandavit. ut supra eo. l. aut qui alter §. si quid servus meus ipse autem dominus nunc forsan noxaliter non tenetur nisi in subsidium cum mandator soluendo non est. sic intelligo glo. parua in. d. §. si quid servus. in verbo non tecum. ¶ In tex. ibi. Interdicetur contra eum qui nec sciuit nec ratum habuit. ¶ In glo. Ad hoc. §. in fi. vel solue ut ibi no. in glo. Ang.

Aut iulianus.

Interdictum istud cedit enim interdicto de no. oper. nun. si agatur pro opere facto post denunciationem ante remissionem et qui post remissionem edificat non videtur edificare vi aut clam. h. d. usque ad. §. bellissime. ¶ In tex. ibi. Quod vi aut clam. nec superfluit unum per aliud et in pluribus offert unum ab alio ut partim no. in. l. i. §. Lu. glo. in verbo mansuendum. et partim in. §. hoc autem edictum. in glo. in verbo in solo. §. de no. oper. nuncia. ¶ In glo. Hoc ipso. ad si vel dic aut fit verbo et obtinet. §. in operis allegatus in glo. aut fit aliter et tunc satisdatione prestita fit possessor non ante. Ja. de are.

Bellissime.

Hic ponitur unum exemplum quando dolus cum dolo compensatur. Et breviter. h. d. Si prius edificante hoc interdicto vi aut clam agitur excipe pro reum quod agens in re propria opus illius destruxit. vis dolus compensatur et sic fuit commissum circa idem et ideo hoc casu de dolo compensatur et una violentia non extinguit alteram et tamen licet secus sit in interdicto unde vi quia si deiectus ab expulso expellitur ex intervallo secundo expellens agit ut suum l. si quis in tantum. C. unde vi. secus si fecisset incontinenti. l. in §. cum igitur. §. de vi et vi ar. alia extra de dolo promiscuo circa idem vel circa diversa commisso vide glo. et doc. in l. viro. §. soluto matrimonio compensa. l. si ambo. Uel summe sic. Contra interdicto qui vi aut clam destruxit opus constructum vi aut clam per adversarium tueri se potest si aliquo modo intervenit quare vi aut clam hec destructio facta sit. §. d.

Est autem iusta causa si ille qui demolitus est iudicis copiam non habebat vel enorme damnum patiebatur in mora modici temporis opere non destructo ut. eo. l. si vitem. §. qui ad iratum. Et divide istud in partes: quia primo ponit in genere. Secundo descendit ad species. secunda ibi et an et ille casus formaliter est formatus est in specie. ¶ In glo. Puta si §. si debitorem. Nota bene quia glo. intelligit illum casum quod debitorem fugitivum quis potest capere propria auctoritate propria quando iudicis copia haberi non potest eius si possit et in expectatione iudicis non est periculum enorme de quo ibi per Dy. et per Barto. et per Cy. ¶ In ea. glo. ibi. §. si ad ianuam. Uel dic quod si in loco quem ego possideo et obtinet ille § vi aut clam auctoritate propria possum demoliri. ut l. quemadmodum. §. ad. l. acquil. aut non possideo locum sed fit in prejudicium et iacturam et tunc habet locum hic §. [illegible] sine auctoritate propria destruere nisi ex magna et iusta causa magna aute et necessaria consideratis omnibus que dicta sunt. Ang.

Est et alia.

Si metu incendii quis domum intercidit non convenitur hoc interdicto si incendium erat iam ortum in domo propinqua tum non erat nec ignis ad domum illam perveniens ad interesse tenetur. Si autem nullo [illegible] que precedunt. licet postea o [illegible] non excusatur dens quin teneatur hoc interdicto. h. d. in terminis et summa ille. § usque ad §. notavimus. Et no. hic qui ponit in [illegible] incendio in una domo quis potest cadere et intercidere domum mediam inter incendium et domum illam in qua incendium ortum est ut l. quemadmodum. §. ad l. acquil. l. si quis fumo. §. quod dicitur qui hic fi contrario. sed non ob. ¶ In tex. ibi. edes suas incendium et me. ¶ In tex. ibi. Aut damni [illegible] ne l. lege acquilia qui compet pro damno in [illegible]. ¶ In tex. ibi. Magistratus fecisset. glo. restringit iure et bene nam si non iure et tunc magistratus tenetur etiam officio durante. l. quemadmodum. § magistratus. §. ad l. acquil. nisi sit de solummodo qui magistratibus durante non conveniuntur. l. nec magistratibus. §. de in. ius. Ex hoc pro et contra mittes magistratum occurrentes ad ignes nocturnos et diurnos intercidentes domum et domum in qua incendium est exortum non [illegible] dem consideratio habebitur et eis que habet in principio arcendi incendii causa domum precedit non habet alia.

Notavimus.

Hoc interdictum habet locum pro opere facto vi aut clam in solo aut in re coherente immediate solo. secus si solo coherente mediate. h. d. cum. l. seq. et seq. usque ad. §. his qui in potestate. ¶ In tex. ibi. Quecunque fiant vel in re immediate coherentia solo secus si mediate. ut probatur. ¶ Nec ob. l. si ne quid in loco publico. l. ii. §. idem labeo. quia illud operatur cum culpa mediate quod segetes corrumperet que vere solo immediate coherent et tenetur hoc interdicto licet secus fit in corrumpente fructus arborum que non coherent immediate. hec tamen dicitur pars terre ut sic vendicari possint. ut. §. de rei vendi. l. fructus pendentes et mihi dominus pro [illegible] suo corrupto

ita corruptio agitur ad interesse contra corrumpentez vel infirmantem. ꝛ etiam agi potest furti. ff. eo. l. quan ꝙ.

¶ .§. si quis acervum.

pinguedinis causa deiecerit. dic. §. in agrum vicini: qui tamen nisi pinguedine non egebat: quia forsitan corrumpit: vel quia ager vicini erat ita pinguis ꝙ pinguedine non producebat fructum. Si autez pinguedo vilitatem attulisset non teneretur etiam stercoris hoc interdicto vt patet in glo.

¶ .l. nam origo.

Not. inspici originez loci a quo illud in quo fit opus: ꝛ sic idem iuris de eo quod est vere cui tale quid adheret. ꝛ pro hoc. ff. de testium. §. si.

¶ .l. nam ꝛ si ramos.

Ibi. contra. Nā ꝙ factum in cancello vinee non dicitur factum in vinea quia non coheret nisi mediate. Et idem si essent cancelli qui sunt in domo: quia non coherent domui nisi mediate: nec sunt pars domus. alias secus esset vt hic in verbis sed si quis aliquid. ꝛ istis cancellis veniunt commune in vineis ꝛ agris in locis per quos habetur ingressus ad vineas ꝛ ad agros.

¶ .l. quia acervus.

Ibi. Sed a terra sustinetur. Nā ꝙ illud ꝙ sustinetur a terra nisi habeat fundamentum in terra. non dicitur coherere terre ideo si capanam quis demoliret que non habet fundamentum in terra vel tantum superimpositum sine fundamento nō tenetur hoc interdicto ꝛ hoc no. bene: ꝛ pro hoc. ff. de acqui. re. do. l. riuus. Ang.

¶ Si qui in puteum.

Aqua viua portio agri est ad hoc magistraliter allegatur. Secus si non sit viua sed potius cisterna: ꝛ nō hunc tex. bene. Vel sic. Corrumpens aquam putei tenetur hoc interdicto. h. d. Ratio est quia aqua viua portio agri est: vt litera dicit ꝛ bene. Et hoc est verum inquantum agitur cuiuslibet si autem etiam aliter tunc corrumpens aquam putei aut cisterne. extra criminaliter ꝛ conuenitur: vt. l. i. §. i. ff. de extraordi. crimi. Ang.

¶ Quesitum.

Si statua in municipio posita est: sine sit publice facta sine non tamen qui posuit contra eicientem habet hoc interdictum contra municipes. h. d. vsq; ad §. si quis de monumento ¶ In tex. ibi. In municipio. ad eius honorem ibi posuisset non ponentis ¶ In tex. ibi. Quasi publica. l. publice municipij facta ¶ In glo. de his statuis. Ita ꝙ ponentis interest. l. manuteneri ꝛ conseruari propter honorem tantum quod interesse excedit omne pecuniarium cōmodum l. iubianus. ff. si quis omis. cau. te. dal. l. mileᵹ. §. mulier. ideirco tali ponenti competit hoc interdictum. Et ex hoc nō. competere interdictum etiam hon solum ei cuius interest ratione pecuniarij cōmodi sed etiam ei cuius interest solum gratia honoris pro hoc. ff. de priuileg. cre. l. aufidius. ꝛ. ff. de acquiren. rerum domi. l. statuas.

¶ Si quis de.

Si statua affixa monumento sublata fuerit: competit hoc interdictum: sc; si ornandi sepulchri causa fuerit apposita: ꝛ idem si hostium fuerit effractum. h. d. ꝛ intelligas ꝙ illud hostium erat affixum sepulchro alias non videtur opus factum in sepulchro: nec competeret hoc interdictum sicut non competit pro cancellis ꝛ clausuris secularibus seu seris vt. ff. eo. l. nam ꝛ si ramos. §. si tamen sera ¶ In tex. ibi. Omādi nō. bene ornare sepulchra ꝛ monumenta. Ang.

¶ Si quis in vineas.

Non summatur.

¶ Quod ait.

Hoc. d. in terminis ꝛ in summa. Si extat opus ex quo damnum datur ꝛ tunc constat interdictum dari quia refertur ad presens tempus aut desijt extare: puta quia dominus aut alius qui dominium tenebat illud destruxerat: ꝛ tunc equitate considerata datur ad impensas ꝛ damna ꝛ refertur ad preteritum tempus h. d. vsq; ad. § hoc interdictum. Participium ergo preterit temporis iunctum cum verbo presenti significat non solum presens: imo etiam ꝛ preteritum quod Bar. multum nō. Sed certe hic non est presens tempus sed infinitum. l. est vt. l. plorima. ff. de iur. codicil. ꝛ l. verbum erit. ff. de verbo sig. ꝛ ideo tunc rum si comprehendit tempus presens ꝛ preteritum vt ibi gratia Troia capta est ꝛ c. ¶ In tex. ibi. Accipi debere ꝛ etiam ad preteritum potest referri vt sequitur ꝛ supra dixi. ¶ In tex. ibi. Ut ꝛ damnum. l. preteritum. ad vtrumq; ergo tempus refertur ꝛ presens ꝛ preteritū. Ang.

¶ Hoc interdictum.

Dissinctiua legis cū opus est resoluitur in coniunctam ad hoc magistraliter allegatur ꝛ concor. C. de verbo. sig. l. cum quidam Et idem si est dissinctiua dominus posita inter grauatos ꝛ honoratos vt ibi de quo ibi per Cy. ꝛ per Barto. in. l. ac qui ad tem. §. verum. ff. de rebus dub. Vel sic. Si opus partim sit factum vi. partim clam sufficit hic vnicum interdictum. h. d. iste. § ¶ In glo. ij. ibi. Sed hic interueniens remissio. Hoc falsum quia si interuenisset remissio: non dicitur hec prohibitio: vt. l. prohibere. § si quis parietem. ff. eo. vnde pro nulla parte operis agi posset ex ea parte ꝙ vi aut clam dicit ergo ꝙ licet hic fuerit facta cōtradictio ne vi tra procedatur in opere tamen non fuit facta remissio prohibitionis primarie. ꝛ ideo dicitur factum partim vi. partim vero clam.

¶ Si tutoris.

Si mandato tutoris vel curatoris opus sit factum vi vel clam contra eos agetur interdicto non contra minores: ꝛ parcitur seruo obedienti in hoc domino. vel administratoribus eius h. d ¶ In tex. ibi. Aut curatoris factum sit. f. opus vi aut clam. ¶ In tex. ibi. Utilis actio. s. in factum ad impensas. ¶ In tex. ibi. Aut etiam vtile interdictum. ad impensas similiter operis destruendi. ꝛ actio in factum cum hoc interdicto cōcurrit ¶ In tex ibi. Sed patientiam non vero ad impensam. Et sic not. ex delicto administratoris dominum non puniri. ꝛ est illa via bona cardica de qua not. in locis allegatis hic in glo. vide per te. ¶ In tex. ibi Parcetur seruis. ꝛ hoc est regulare vbicuq; non committunt verus dolus per seruum: vt. ff. de reg. iur. l. ad ea. Et not. bene ex hac litera ꝙ violentia inquietantis nō est delictum atrox cuius est hic finis nec turbonia vel. seruus non in omnibus ꝙ de actio. ꝛ obliga. violentia autem expulsiua siue cum armis siue sine armis semper atrocitatem notat tex. vt in. l. a. §. hoc interdictum est ij. contumacia glo. in verbo atrocem. ff. de vi ꝛ vi ar. tene menti. Ang.

¶ Si posteaꝙ.

Iste §. cum seq. dicit vsq; ad §. si fundus Si opus est factum in fundo ante contractum emptionis solum venditori ꝛ eius effectu competit hoc interdictum ad damna ꝛ interesse. Sed si post contractum venditionis ante possessionem traditam emptori. tunc bene competit interdictum venditori sed ad cōmodum emptoris: sed si opus est factum post emptionem ꝛ traditionem soli competit emptori ꝛ non venditori. ꝛ ista est sententia huius. §. ꝛ seq. Vel sic: actio quesita venditori occasione rei vendite ante venditionem ad eum pertinet cum effectu quesita postea ante traditionem ad eū ptinet sed ad cōmodū emptoris: quesita post emptionem ꝛ traditionez. non est venditoris sed emptoris tm. hec dicit. ꝛ tene menti. Et ex predictis apparet vera generalis doctrina an vendita domo vel fundo: intelligantur vendita iura competentia occasione domus vel fundi: qa a que competunt ante venditionem non intelliguntur vendita nisi aliud sonent verba contractus: vel agetur pro eo ꝙ in futurum vendi fierent oponeat vt patet in actione aque pluuie arcende. vt. ff. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. si quis prediꝙ. Expre-

dicta vera quando venditio fit simpliciter vel fit sub conditione resolutiva: puta sub pacto legis commissorie vel adiectionis in diem ut loquitur tex. seq. §. si fundus: usque ad l. quanquam. ¶ In glo. Sic ergo traditione. ibi. l. quedam .§. is autem. Non ob. ille §. quia ibi erat actio mere personalis. et ideo non est ambulatoria. hec autem actio est in rem scripta. merito ambulat de persona in personam: de quo plene per Dy. in l. fluminum. §. addicitur. Sine dam. infec. et de aqua plu. arcen. l. post venditionem. et vide. §. de usufruct. l. adhuc interesse sed et si quis. §. si opera. Ange.

Si fundus. Fundo vendito sub pacto adiectionis in diem si opus fit ante allatam meliorem conditionem et fundus traditus erat emptori liber: ei competit interdictum et hoc. §. usque ad ver. aristo. Sed si nullo modo traditus erat: tunc hoc interdictum competit venditori sed sine effectu quia cedit ad comodum emptoris si melior conditio non est allata. ut. j. in versi. si vero aut nundum. Sed si possessio tradita est emptori licet precario. adhuc emptori competit hoc interdictum: ut in §. aristo et in versi. ergo si post. et i versicu. si tamen. Aut traditur ut conductori. et idem: quod competit emptori: ut in versi. ergo si conduxit. Si autem opus fit post conditionem meliorem allatam: interdictum competit venditori et ita Julianus et Cassius determinaverunt. hoc d. totus iste §. usque ad versi si ita prediu. ¶ In tex. ibi. Vi aut clam factum est post venditionem factum sub dicto pacto adiectionis in diem et traditionem liberam vel precariam concessionem vel etiam detentionis concessionem factam ut colono ut patet. j. in versi aristo usque ad versi. plane si postea. et ante allatam meliorem conditionem nam si postea non competit emptori ut. j. in versicu. plane. ¶ In tex. ibi. Vendin iudicio prestare cogendum erat l. venditorem ex quo postea melior conditio est allata: et non retinebit emptor de his fructibus quicquam quod laboravit licet agrum sue manu. l. valerius. j. de usufruc. quod tene menti. ¶ In tex. ibi. Et in fundo morari se et ad solem cum venditor in emptorem nullam vellet transferre possessionem vel detentationem. et sic non ob. §. si. ergo et si conduxit. j. eo. et ita intelligo glo. positam hic in verbo morari. ibi in de vetus. ¶ In tex. ibi. Interdictum quod vi aut clam habere. Pro opere facto ante conditionem meliorem allatam ut non obstet versi plane. j. eo. ¶ In tex. ibi. Facta est precaria rogatio: sed non concessio: quia emptor rogavit precario sed venditor nundum ei concesserat. Sed in versi. seq. si tamen erat facta concessio precarii: et sic non ob. ¶ In tex. ibi. Multo magis: quia precarium conceditur gratis: at locatio fit intercedente mercede. ¶ In glo. in verbo interfuit. Not. bene hanc glo. quia ponit generalem doctrinam cui competit hoc interdictum: cui adde quod competit ratione conservandi bonoris licet non sit dominus possessor nec detentator: ut ff. ea. l. §. quesitum est si statuam. et ibi dixi. Ange de perusio.

Si ita predium. Si venditio predii fit pure et sub conditione aliqua debet resolvi sed si post traditam possessionem fiat opus in eo: emptori competit hoc interdictum: et generaliter competit omnibus quorum interest. h. d. usque ad l. quanquam. Prosequitur ergo iste §. materiam precedentis §. loquentis de venditione facta sub pacto adiectionis in diem et quattuor sunt hic exempla: primum quando resolutio confertur in emptoris arbitrium. secundum quando in arbitrium tertii. tertium quando in arbitrium fortune. quartum quando sub pacto legis commissorie et de his omnibus no. glo. in l. i. in verbo mortis causa. ff. de dona.

q **Quanquam.** Colono et fructuario lesis in fructibus propter opus factum in solo competit hoc interdictum et etiam ipsi domino: et si dominus opus fecerit fructuario nocens tenetur hoc interdicto et etiam acquilia. hoc dicit. cum prin. l. sequens. Ideo autem dixi propter opus factum in solo: quia si dampnum fuisset datum in fructibus tantum non coherentibus: ut re sua quod sunt segetes: non competeret hoc interdictum. Et idem si in arbore esset: quia non est factum in solo nec in re coherenti solo immediate sed mediate. ut. ff. [illegible] l. si alius. §. notamus: qui est singularis. Ang.

o **Denique. Labeo. Scribit.** Si filio prohibente opus fiat in re peculiari. opus nihilominus factum est tam sibi quam patri competit hoc interdictum sed non potest competere ex ea parte quod clam cum controversiam nullam filius posse movere h. d. Vel sic. hoc interdictum competit filio ex ea parte quod vi. et nihilominus patri sed non competit ex ea parte quod clam: quia adversus eum non potest committi clandestinus. h. d. ¶ In tex. ibi. Opus factum in re peculiari. ¶ In tex. ibi. Nullam secum actionem habere. et per consequens non potest dici quod qui edificat adversus filium clam fecerit: quia tunc adversus aliquem clam dicitur fecisse cum iudice timuit controversiam eius aut timere debuit: sive illa controversia fuisset sibi mota in iudicio sive extra per denunciationem ut. ff. eo. l. iii. §. si. et ibi [illegible]

Sed minus videtur quia et quo res erat peculiaris dicet quod ea non potuisset de iure absque consensu patris dicto intervenire sui hoc iura. quia non potuisset denunciare saltem novum opus extra iudicium ex quo sollicitudo et custodia rei commissa est sibi per patrem: et hic dum dicit filium denunciare posse. Et ideo audacter dicere potes quod etiam ex ea parte quod clam sibi competit interdictum: quia timere debuit eius controversiam extra iudicium sed licet competat: non habet exercitium eius: nisi patre absente vel eo volente aut ibi existente ut l. si longius §. l. ff. de iudi. et est iste pessime satis dubius et glo. hic nihil firmat. ¶ In glo. in verbo. Videtur. Agere non poterit: ante dicit hic agere. Sed an competat hoc interdictum et declaratur. j. in seq. glo. ¶ In ea. [illegible] Habet locum. Sed licet habeat locum non propter ius mentrabu illud nisi i altero ex tribus casibus quos [illegible] in glo. seq. et in aliis qui no. in. l. si longius. §. l. ff. de iudi.

Et prodest scito quia utriusque filius habet interdictum nomine proprio: et sic directum si ante sententiam [illegible] actionem factum ex ea pater decederet hoc actio non [illegible] communicanda nec esset communis fratribus. sed vim [illegible] petit solum utilis: illa velis incontinenti est patri quantum ad effectum: et sic patre mortuo invenitur [illegible] reditate patris et sic communis est omnibus filiis seu [illegible] filios. ¶ In glo. ultima magna ibi. Sed hec est contra. idem modo contradicit. j. eo. l. si inmaturam. §. si. ¶ In ea. ibi. Sol. hic de directo. ibi de utili. Hoc placet [illegible] sine mutatione non transit. ¶ In ea. ibi. Vel hec [illegible] tam. Ista non est bona quia non est verisimile iuris[illegible] filium labeonem errasse. ¶ In ea ibi. Vel nescie[illegible] lium hoc sane fisimen potest ¶ In ea ibi. Vel ne[illegible] bet ut posuit. Et hec optima tamen similiter sine [illegible] ne non transit. et sic in effectu non videtur differentia [illegible] ter utile et directum interdictum quia sive competat [illegible] etiam interdictum sive utile. non exercet ipsum vel [illegible] nem aliam sibi filio competentem. nisi in tribus casibus [illegible] .f. cum pater est absens et non de proximo reversurus [illegible] pater consentit vel non vult consentire et est utile. [illegible] iure isto digestorum hodie autem filiusfamilias ex omni [illegible] adventicia agere potest. et pater sibi consentire compellitur et tenet iudicium ut. l. fi. §. necessitate. C. de bo. que li[illegible] be. ¶ In ea. ibi. Vel in contrario. hec solutio con[illegible] est littere legum contrariarum que dicunt hoc interdictum competere filio. et sic videtur quod competat tam ex ea parte quod vi. quam ex parte quod clam sed ex ea parte quod vi. est directum quia sibi iniuria est illata propter prohibitionem et violentiam sibi factam. Sed ex ea parte quod clam. habet utile [illegible] nullam violentiam passus sit quod nota. Et quare [illegible] habeat hoc interdictum et actionem comodati et [illegible] nem depositi suo nomine. et non habeat alias actiones ha[illegible]

nelder

nesideli non potest reddi ratio differentie fm Barto qui dicit se nunquam hoc intellexisse in dicta. l. sinus allegata hic in glo. Potes attenuare quia contra depositarium et commodatarium agitur ratione rupte fidei et sic in eius rupturo filius iniuriam passus est: merito ille due sibi competunt suo nomine sicut et actio iniuriarum et querele inofficiosi testamenti. ¶ In ea. glo ibi. Vel habet ad exercendum. hoc concordat cum precedenti ibi vel nō habet et c. Ang. de perusio.

Si ex sociis. Si vnus sociorum in solo communi opus fecerit nocens solo communi potest ab altero hoc interdicto. competit etiam ei cui est data potestas arbores succidendi de fundo gratis vel titulo oneroso. h. d. Ang.

Quesitum. Sm pretio hereditario factū est opus competit hoc interdictum heredibus et ceteris successoribus de iure pretorio agnoscentibus hereditatem opere facto. h. d. ¶ In tex ibi. Hereditas domine. Not. q̄ hereditas loco domini habetur.

Si colonus. Si colonus in fundo opus fecerit nocens aliqui vi vel clam tenetur ipse. et dominus si iussit aut ratum habuit tenetur ad patientiam et impensam. Si autem nec sciuit nec ratum habuit ad patientiam tantum. h. d. vsq ad. l. nam et si seruus. et sic est casus hic q̄ factum laboratorum nostrorum non obligat nos non iubentes nec ratum habentes. Ang.

Nam et si seruus. Alienato vel manumisso seruo qui opus fecerat vi vel clam domino ignorante nec ratum habente dominus non tenetur nisi ad patientiam tantum ipse aute emptor alternatiue tenetur vt aut noxe dedat aut impensam restituat: et etiam ipse manumissus ad restitutionem impense tenetur. h. d. et idem l. allegam tibi. ff. eo. l. si alius. in prin. vbi vt ibi ¶ In tex. ibi. Vt patiar. Nec ob. ī eo. l. § i. opus. § i. vt ibi not. ¶ In tex. ibi. Agi poterit. nisi secus fecit iussu domini aut administratore eius cognoscatur antea et propter permutatem criminis. cum hec sit violentia inquestatim. l. si que in patrum. § si tutores. ff. eo. Ang.

Emptor. Aduersus possessorem operis hoc interdictum competit ad patientiam solam licet eo ignorante factum fuerit opus. hoc dicit. Et sumit glo. hic argumentum q̄ factum tertij obligat nos quam loco nostros et dicit veritatem: sic ff. de pecu. l. si quis ser. § etiam vbi si me prohibente aliquis contrexit cum seruo meo ego obligor ex illo contractu. Ang.

Is cui fundum. Si conductor pastinatoris vinee lapides inuentos in ea in predium vicini proiecerit. tenetur hoc interdicto: locator autem non tenetur nisi ad patientiam tantum aut ad prestandum actionem si quam habet hoc dicit.

Si in sepulchro. Distinctio huius. § non repetit alibi. Et breuiter h. d. Si opus fit in sepulchro locum habet hoc interdictum: et si communicato consilio plurium hoc fiat: singuli tenentur insolidum ad patientiam et impensam. sed vno exacto liberantur reliqui. Sed si proprio quisq consilio hoc fecit: exacto vnius non liberabit alios. h. d. et hic Barto. refert distinctionem Dy de verbo ad verbum quando plures delinquunt sine actio sit mere penalis sine mere rei persecutoria sine penalis ex vna parte: et ex altera persequutoria: an actio vnius liberet omnes: Et sic distinctioni adde q̄ vbi plures delinquunt qui loco vnius habentur propter vnitatem officij: vt sunt plures publicani: vna liberatio liberat omnes. l. si multi. ff. de publica. et ibi dicam. ¶ In tex. ibi. Et si communi consilio. i. communicato consilio. ¶ In tex ibi. Plurium. s. mandans cum opus fieri in sepulchro. ¶ In tex. ibi. Cum singulis experiri &c q̄ vno satisfaciente ceteri li

berentur · quia hoc interdictum ad interesse proponitur et ideo per solutionem vnius cessat et desijt interesse. ergo plures agi non potest ¶ In tex. ibi. Quis coram hoc fecerit cōsilio · et diuersis temporibus fm Dy. vt sic esset contrarium de. l. i. § si plures. ff. de eo per quem factum erit. Sed fm Odfra. ille. § intelligitur de equitate: hic autem de rigore. ¶ In tex. ibi. Perceptio ab altero. s. unum non liberat alios ex quo proprio consilio et diuersis temporibus deliquerit. Et quādo dicatur communicato: quando proprio consilio hoc fiat · glo. hic declarat in verbo supplerior ¶ In glo. vt possim. ibi. Sed cum omnes. Nota bene istam glo. q̄ si agatur contra plures quorum quilibet est obligatus et conuentus insolidum ad idem puta quia sunt duo rei. nisi libellus proponatur contra quemlibet eorum insolidum intelliguntur conuenti viriliter. Et ideo sit cautus aduocatus vt agat contra quemlibet insolidum et addiciat · et in q̄ vna exactio sufficiat. Idem est in sententia quia si feratur cōtra plures simpliciter · licet quilibet esset obligatus et conuentus insolidum tamen inspectis verba sententie non libelli et quilibet intelligitur condemnatus viriliter. vt. C. si plu. vna sent. l. i. et ij. et. ff. de duobus reis. l. reos. § cum tabulis. et ff. de appel. l. si quis separatim § quonciens ff. de re iudi. l. paulus. la. ij. et. ff. mandati. l. si mandato tacij. § paulus. el. iij. Ang.

Hoc interdictum. Primo dicit an hoc interdictum detur in heredes edificantis et inquantum. Secundo vsq ad quot tempus et ex quo tempore cedat annus interdicti. Tertio inquantum detur. Quarto quale interesse probetur in hoc interdicto. Quinto patitur possessorem et reum qui culpa vel dolo desijt possidere. Sexto an per aliam actionem ad idem compellatur quis edificium tollere et hoc vsq i. si. hunc.

Iste autem § h. d. Hoc interdictum competit contra heredes et ceteros successores i eo quod peruenit ad eos post annum vero non competit: et cedit annus ex die ex quo opus perfectum est aut fieri desijt: et non currit ignoranti instissime. h. d. vsq ad. § si quis reipub. ¶ In tex. ibi. Post annum non competit. sub. ad penam. Sed si quis peruenisset ad commentum vilitatis. non est dubium q̄ daret interdictum. ¶ In tex. ibi. In abdito vel alio loco glo. exponit. s. in absconso: et bene. Et allegatur isto tex. ad materiam de occulto et notorio crimine in Specu. de noto. cri. § nunc de occulto. Allegatur etiam per Dy. et Jaco. de are. ad excusationem potestatis qui non inquisiuit de crimine in principio officij: eo quia crimen erat occultum vt excusetur a pena statuti. Et eodem modo excusatur sindicus qui non denunciauit maleficium factum de nocte. de quo in. l. i. § occisorum. ff. ad sille. per Bar. Dy. et me. Licet autem annus et tempus ignoranti non currat ad incōmodum eius et in penam ipsius tamen currit bene ad eius vtilitatem et cōmodum sic intellige l. gene ro ff. de his qui notan. insa. et. ff. de calum. l. annus. Ang.

Si quis reipub. Annus qui datur ad proponendum hoc interdictum non currit absenti causa reipub. hoc dicit vsq ad. § in hoc interdicto ¶ In tex. ibi. Absinsset in cuius preiudicium factum est opus vi aut clam in absentia.

In hoc interdicto. Hoc interdictum competit ad id quanti actoris interest opus factum non esse. et quia habetur ratio interesse: considerari potest quandoq ratio interesse domini seruitutis et vsufructus et probatur interesse per iuramentum in litem. h. d. vsq ad. § cum autem. ¶ In tex. ibi. Et in omni causa eadem conditio fit. Not. bonum tex. q̄ in hoc interdicto iudicis officium versari debet hoc modo vt reponat actorem ita q̄ sit in ea conditione in qua esset si opus non esset constructum. et ita sunt formanda verba sententie. Et hoc est verum quando agitur contra facientem vel fieri facientem opus: alias ad solam patientiam operis possessor condemnari debet. vt. ff. l. proxi. et ibi Bar. ponit formam libelli in hoc inter-

dicto. ¶ In tex. ibi. q in litem iurauerit. No. interesse pbari per iuramentū in litem z est illud iuramentū veritatis non affectionis. Et glo. intelligit hoc verū quando agitur contra dolosum secus si ratione culpe: z hoc. subaudiatur etiam late. vt l. in actionibus in ph. z.§.fi.ff. de in li. iuran. z l. eum furti. eo.ti. z no.ff. ne quid in lo. pub. l.ij.§.pe. Et hec glo. allegatur per omnes pro magistra. q vbicūqz agitur contra dolosum interesse pbatur per iuramentū facit optime. C. vn vi.l. si gn. z eque Inno. hoc vendicare locū pro quacūqz violentia inquietatiua turbatiua expulsiua compulsiua vel ablatiua. in.c. super eo. extra. q me. cau. quod tene menti. Sed si nō ageretur contra dolosum. sed contra tertiū qui teneretur ex dolo commisso per aliū. Exemplū si agitur contra castrū vel villam que tenetur emendare robariam factam in suo territorio tunc interesse probandum est liquide nec sufficit iuramentum fm Inno. eadem. Bar. ponit in. d. l. si quis do. de in li. Et adde q si redarguitur dolus in negligendo. interesse non probatur per iuramentū sed per alia indicia z coniecturas. Exemplum si agitur contra argentarium vel tabellionem eo q dolo neglexit edere rationes vel instrumenta. tex. est in. l. argentarius §. cum autem. ff. de eden. tene menti quia sunt quotidiana satis. ¶ In tex. ibi. Aut si iurare non possit. sub. vel nō vult vt nō j.§. primo. Et ex hoc tex. z ex illo no. diligenter q vbicūqz agitur ad interesse, ppter dolum: z agens iurare non valz aut non potest q nihilominus ad officium iudicis spectat inquirere summā interesse z ad eum condemnare. quod est notandum z menti tenendum. Ange.

Eum autem. In hoc interdicto partis conditionis est possessor z is qui dolo malo fecit quominus possideret habet eiā consideratio culpe. z si per aliam actione fuerit actor consecutus integrum interesse agere non poterit hoc interdicto. h.d. vsqz in fi. ¶ In tex. ibi. Nihil cum consequi oponere. Nec ob. j. eo. si opus. pmo responso. sed solum ibi. Et no. hic vbi actor non vult iurare vel non potest super interesse declarando partes iudicis nihilominus debent versari. z ipsum inuestigare per se vt dua. ff.§. pri.

Compeit. Hoc interdictum cōpetit et cuius interest licz nō possideat. h.d. ¶ In tex. ibi. Nis qui non possident sed qualitercūqz detinent vt ff. eo. l. is qui in puteum. §. si fundus. z §. arbo ¶ In tex. ibi. Interest. an debeat esse interesse pecuniariū necne: vide in. d.§. si fundus. vbi est glo optima. z ego addidi idem si interesit ratione honestis. Item adde idem si ratione amenitatis perdite: ait etiam ratione voluptatis z gestationis vt. j. in §. pxi. qui nō. est ad hoc. Ange.

Si quis vi. Hoc interdictum competit et cuius interest, ppter amenitatem voluptatem z etiam gestationem. z hinc tex. adde glo. que in §. si fundus, ff. proxi. allegato ¶ In tex. ibi. Arbores non fructiferas. Nota cupressum nō esse arborem fructiferam sed odoriferam. Nuces ergo eme appellatione fructuum non conuenientur, ppter hoc etiam odorem tantum ¶ In tex. ibi. Domino duntaxat. q. d. no fructus ro nisi eius interesit ratione delectationis z amenitatis vt j. sequitur. tene menti. ¶ In glo. ij. ibi. l. ij §. z alias. Solii. hic plus delinquit quia opus in alieno fecit: ibi autem libertus nihil in alieno fecit: sed solum sua bona alienauit. Ang. de perusio.

In summa. Contra possessorem qui opus fecit ad impensam z patientiam cōcluditur si non possidet: ad impensam pura possessorem qui non fecit: concluditur ad patientiam h.d. Et ex hoc §. habes aperte qualis debet esse forma libelli in hoc interdicto Est et alius casus quādo agitur cōtra nō possidentem qui dolo possidere desijt z tunc cōtra eum agitur eo modo z forma quibus concluditur si vere possideret. ut. ff. l. pxi. §. fi. ¶ In tex ibi. Patientiam z impensam. potest etiā cōcludi cōtra illū vt destruat suo sumptu: nam reponendus est actor in eo statu in quo erat añ opus factum. Et debet reus etiā condemnari ad interesse ipsi agentis etiam extra rem vt ff. eo. l. semper. §. in hoc interdicto. ¶ In tex. ibi. Nec possidet nec dolo desijt possidere. alias possessor fundus est vt. ff. eo. l. pxi. § si. Ang.

Immaturam. Si per sucassionem siue non interest vtil. non cōpetit hoc interdictum. alias secus h.d. z vide ff. de verborū signi. l. sitiue cedua. z facit quod not. ff. ad l. acquil. l. si seruus seruum. §. si oliuam. Sequitur. § non absurde.

Non absurde. Dans operam cū magistratu vt sibi nunciari non possit: tenetur hoc interdicto ex ea parte q clam h.d. ¶ In tex. ibi. Haberet. z ipse hoc fecit. ¶ In tex ibi. Clam vid... imo videtur q vi. ex quo operam dedit vt eam non apprehenderet vt. j. in. l. pxi in pn. Solue q hoc operatur indicia auctoritate: aliud autem responsum ego non video Et de hoc quādo quis dat operam vt eā no. sententiario non possit eum apprehendere habes glo. ff. eo. l. ij. §. sed z si quis. versi. sed anslo. Ang.

Interdictum. Interdictum istud competit filio i potestate posito etiam si sit colonus alterius. h.d. Sed hinc contradicit. ff. eo. l. vetiqz. §. i. glo. sic innotur hic z ibi. vide vt ibi vi... in glo. magna. Ang.

Im facit. Edificans contra prohibitionem opus facit vi. Idem si operatur vt denunciatione nisi latenter apprehendat. z intelligitur quis prohiberi etiam per iactum lapilli. z si prohibitio reuocatur ab homine vel a iure non incidatur postea in hoc interdictum. z pro opere facto in re mobili etiam amplius ... non habet locum hoc interdictum: sed p ... opere facto in re habili publica. vel priuata religiosa vel sacra. h.d. in terminis vsqz in fi. ¶ In tex. ibi. Quominus prohiberent: consentire est: nisi hoc consequimus sit auctoritate pretoris. quando sub colore iustitie impedimentum illud est prestitum. Sed quando non sub colore tunc illud impedimētum est oio de facto non habens aliquid coloris ideo dicitur opus vi factum. z sic non ob. ff. l. proxi §. i. ¶ In tex. ibi. Fama puta preclusa. argumentū optimū q si volens interponere appellationem a sententia clauditur ianua palatij: q tenet appellatio: z sufficit q appellatur ad ianuam facit. ff. quis or. in bo. pos. ser. l. ij. §. dies. z l. i. §. sed an... ff. eo. z. j. quan. ap. sit. l. i. §. ... z de diuer. z temp. pres. l. i.

Prohibitus. Hic. §. non summatur. ¶ In tex. ibi. Lapillum de iactantis. argumentum q in nunciatione noui operis que fit per lapillum nō sit necesse aliquod verbum exprimi. Contrarium nō. in. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. ope. nun. z supra de edili. edic. l. si tamen. §. i. Ang.

Si opus. Legitur duobus modis vt pz in glo. z vtraqz lecturā sustineri pōt. Et hec dicitur h.d. fm pmā lecturā Sententia fundicat vitam z nocēs cōdenatus satisfacere tenet fm oēs h.d. fm aliā h.d. Et vnus opus ... pit vt vel clam alius aliud exaltauit illud tenetur vterqz ad destructione operis. h.d. vñ tenet primus destruere opus qd fecit z illud qd additum est Et ro est in pmptu qr nō pot primo factū destrui nisi destruatur adiunctum ¶ In tex. ibi. Substulisset. glo. exponit. i. in altū exaltasset: z hic dicit nō si illud opus fuisset destructū totū p vnū nō posset agi ... alterū ad destructione eiusdem ex quo satisfactū e ex toto destructiōi. z sic no ob. ff. eo. l. sj. §. fi. qui vi ... Ang.

Si iussero. Si iubens edificare nō timet nec timere oz nec et phibere h edificans timeat tñ quia mādantis inspicit nō edificantis z iō hoc interdicto non tenet. h.d. in terminis z i summa. Vel breuius. Animus mādatoris inspicitur in hoc interdicto ex ea pte q clam non animus mandatarij. h.d. ¶ In tex. ibi. inuenda. sub. nō ipsius mandatarij. Ang.

In opere

In opere. Nõ eget summario. ¶ In tex. ibi. Nouo facto vi aut clam in alius preiudicium. ¶ In tex. ibi. Tam soli. si opus est factum in solo ꝛ illud tangit. ¶ In tex. ibi. ꝙ celi si opꝰ nõ est factum in solo sed supra solum ita ꝙ non requiescit in solo sicut est prosellum propter hoc solum non remanet liberum vsqꝫ ad celum impediente edificio proselli. Sed tunc ob. ꝙ si opus nõ requiescit in solo. ergo nõ est factum in eo: ꝛ istud interdictum competit solum pro opere facto in solo vel in re coherente solo imediate nõ aut mediate: vt. ff. e. l. si alius. §. notauimus cũ. l. seq. ꝛ dicto in notat transitionem. vt ff. de fin. l. i. §. in publico flumine. Sol. ꝙ quãdo edificium stat in aere super solo: consideratur ꝙ solum debet esse liberum vsqꝫ ad celum. i. vlt. ff. de ser. vrb. pred. ideo quicquid sit in aere impediens dictam libertatem. intelligitur factum in solo. casus est. j. l. prox. §. si quis proiectum. Secus si non impediatur talis libertas sicut patet in arbore pendente poma existentia in arboribus. vt. ff. §. notauimus. ¶ In glo. si. ibi. Quia forte aerem corrumpit. vt ad vicinum solum ꝛ abunde supra non: ꝙ non sentiebatur odor propter altitudinem.

Si quis propter. Damnificato per opus in per suis seruitutibus debet sibi restitui. h. d. Et nõ est ꝙ in hoc interdicto venit et cũ proprietatis ꝛ seruituti. vt. ff. eo. l. si. §. in hoc interdicto. Uel dicatis. In hoc interdicto habetur nõ seruitutum perdictarum. h. d. Ang.

6 **Item.** Contra transducentes ex fundo alieno vites in suum competit hoc interdictum infra annum post nõ: ꝛ radices vitium pertinet ad transducentem sicut pertinent ipse vites. h. d. Et de illis transducentibus vitium habuistis ff. vti pos. l. si duo. §. inter videamꝰ. ꝙ hic deficit supple per illum. ¶ In tex. ibi. Coalue. i. radices terre iuncte fuerunt. ¶ In tex. ibi. Intra annum. vt in fundum meum vineam reducas. ¶ In tex. ibi. Remanere actionem. sub. ad ipsam arborem sed ad existimationem eius arboris in factum agitur. vt in glo. Sed hic ob. ꝙ in eo quod peruenit ad reum. omne interdictum annale: intelligitur esse perpetuum vt l. i. §. fi. ff. de ui. de. cõmeta glo. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. i. in prin. Potes soluere ꝙ speciale sit in hoc interdicto vel ꝙ speciale sit in casto vt non deserantur agrorum culture. tex. tamen in. l. super. §. hoc interdictum. simpliciter dicit nõ competere hoc interdictum post annum. idꝰ tamen limitatum nisi in eo quod peruenit ad reum vel eius heredem. Sed posito ꝙ hoc interdictum nõ competat: tamen pro eo quod peruenit habet actionem in factum. ꝛ hoc glo. dicit sub dubio forte. Ang.

Si quis ui. In hoc interdicto non habetur consideratio operis. sꝫ an vi factum sit. h. d. ¶ In tex. ibi. Amiserit ꝛ per hoc eum deteriorem fecerit nam istud interdictum datur ad interesse. ꝛ ideo si solum est effectum melius nõ deteriorem opere cessat interesse ꝛ per consequens interdictum vt. ff. eo. l. nam ꝛ si ramos. §. si quis vi ꝛ. ff. eo. l. si maturum. in prin. ¶ In glo. i. non debemus inspicere. in fi. Solue ibi quo ad commissionem illius stipulationis. hic quo ad interdictum: sunt enim tractatus dissimiles ꝛ casus diuersi. vnde vnum ex altero non infertur. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. si. sed hec dissimilia sunt. j. de verbo. ob.

Si ad ianuam. Si opus factum in ianua vel in solo possessor auctoritate propria destruxit: non tenetur hoc interdicto: sed inuicem sit compensatio. h. d. ¶ In tex. ibi. Aut quia hec est alternatiua legis ꝛ ideo vterqꝫ modus legendi est bonus: sed iste sc̃ds est melior. Nõ glo. que incipit intelligendum. per quã potes exemplificare illõ brocardum dolus cum dolo: ꝛ culpa cũ culpa ꝛ c̃. ¶ In tex. ibi. Uel verius. prima vera ꝛ hec verior ꝛ melior: ex ea summe doctrinam ꝙ vbicũqꝫ aliquis edificat vi aut clam in solo a me possesso: auctoritate propria possum tollere si nõ possum habere copiam iudicis. nec periculum sit in mora: vbi aũt edificium nõ est factum in solo possesso a me: nõ possum auctoritate propria: nisi ex magna causa vt. l. si alius. §. bellissime. ff. eo. causa autem magna est quando periculum est in mora vel copia iudicis haberi nõ potest vt ibi dicit. ¶ In ea. ibi. Et facit. ff. de eo. ꝛ c̃. nõ. glo. que allegat multas leges per quas exemplificari potest ꝛ c̃. vt. ff. de iuri. In vltimis glosella. in fi. Sol. ꝙ nemo potest in sua causa iudicare tanqꝫ iudex vt in contrario. Sed extra iudicium bene sꝫ auctoritate propria vindicare quãdoqꝫ: vt hic. ꝛ C. quando li. vni. l. i. ꝛ C. nemi. li. sig. impo. l. i. ꝛ fi.

Si stercus. Ponens sterquilinium in fine alicuius damno fundi aut faciens iter per fundum vel aliter gerens vel qui venatur in eo et post prohibitionem non tenetur hoc interdicto licet teneatur iniuriarum. h. d. ꝛ cessat. ff. quemadmodum l. per agrum. C. de seru. ꝛ. j. de iniur. l. iniuriarũ. §. si quis me. ¶ In tex. ibi. Labeo contra ꝛ bene ex quo nocitum nõ est fundo nam nisi opus noceat non habet locum hoc interdictum et si opus fiat contra prohibitionem. vt. ff. eo. l. si quis vi. ꝛ l. nam ꝛ si ramos. §. si quis vi ꝛ. ff. eo. l. si maturam in prin. ꝛ facit ad predicta. ff. de acquiren. rerũ do. l. iij. Ang.

Si quis proiectum. Faciens immedi- ant vel proiectum in sepulchrum hꝫ monumentum non tangat: tenetur hoc interdicto. h. d. Uel sic. Celum quod est supra solum pars soli est. ꝛ ideo quicquid fit in eo per quod libertas soli perdatur dr factum in solo. h. d. iste. §. limitans vel declarans. l. i. §. si in publico flumine. ff. de fluminibus. ꝛ dicta in. l. si opus. § pe. ff. eo. ¶ In tex. ibi. In sepulchro. i. supra sepulchrum ita ꝙ non requiescat in eo vt sequitur. Ang.

Si is qui. ¶ In tex. ibi. Confessus. Bar. allegat hunc. §. pro casu ꝙ citatꝰ ad audiendum sniam in certo termino: potest dicere sententiam nullam latam esse post terminum. ferienda est ergo sniam in tertijs si quis citatus est vt in tertijs compareat ꝛ sic in vesperis si citatus est vt in vesperis cõpareat ꝛ pro eius opinione vꝫ. casus in c. si a iudice. de appel. libꝰ vi.ꝰ ꝛ hec opi. mihi placet Saluo nisi sedisset iudex in tertijs ꝛ post tertias ꝙ tunc cum sit vna sessio intelligitur vna ꝛ eadem hora. ꝛ intelligitur tempus tacite prorogatum a iudice de offi. dele. consuluit in antiquis ꝛ facit. ff. de in integ. resti. l. dotem ꝛ Insti. de verbo ob. §. omnis. in gl. magna. ꝛ vidistis aliquantulum. ff. eo. in. l. aut qui aliter in prin. Si itaqꝫ citaretur ad talem diem. expectãdus est per totum diem ꝛ in vltima hora diei ferenda est sniam nõ tamen de nocte. Inno ꝛ si consuetudo est ferri sniam in vesperis vel post vesperas sltim ꝙ citatos vt ad certum diem compareant: non expectabitur finis diei sed debet ferri sententia in hora consueta vt glo. predicte. ꝛ hoc est de mente Inno. in dicto. c. consuluit. Aut quis citatur ad certum diem in quo impossibile est citato comparere tenetur tunc citatus comparere in die sequenti sm Io. an. in c. nemo potest de reg. iur. in vꝰ in fi. vltime glo. Ex vbi citator qui non erat citandus necessario potest ferri sententia eo non expectato sꝫ Inno extra de elec. c. cum inter ꝛ de rest. spo. c. cum ad sedem. circa medium: sꝫ Per tenet oppositum in dicto. c. cum inter. Nec ob predictis. l. §. ꝛ. l. aut qui aliter ꝙ expectare citatum post terminum tendit directo ad eius fauorem: Sed facere opus post terminum directo tendit ad aliam ad odium nuncianti.

Non ob. c. si a iudice. ꝙ in tertijs snia fertur si fertur clausis termino iudice semper pro tribunali sedente propter continuationem sessionis: facit. ff. si cer. peta. l. lecta. vsi obiicitur. Ultimo scias ꝙ Federicus imperator ano dñi M. ccc. xxxvij. die dominico quarto mensis Decembris indic. secũda. fecit publicare padue per dñm simon quandam extrauagantem que incipit Federicus dei gratia imperator romanorum semper Augustus. ꝛ statuit in fine ꝙ nullus iudex in die peremptorie edicti sententiam mandet ferre: ꝙ tota illa dies datur dicto ad instituendum nisi vineat iudicis necessitas se absentare. Ang.

¶ De remissionibus. Rubrica.

a **It pretor.** ¶ In tex. ibi. q̄ iussu ispecta veritate ꝛ permissione iuris vel saltem permissione iuris. ¶ In tex. ibi. Nunciatio tenet i. perpetuo ad tempus ad q̄ renunciatio remittat ab hoie vel a iure.

In. §. sub hoc. Ibi. Remissiones nunciationum novorum operum. ¶ In tex. ibi. Nunciatio tenet. inspecta veritate ꝛ iuris permissione ex eo q̄ iste cum veritate ꝓcurrit: vel saltem sola permissione iuris q̄ iure nunciare permittit aliquam iustam causam allegādo. ¶ In tex. ibi. Nō est remissio. s. expressa. ¶ Ibi. Necessaria. nam ex quo semel nunciatio est a iure remissa alia remissio hois nō desideratur vt. s. de condi. instu. l. que sub conditione. §. fi. ꝛ ff. de manumis. testa. l. si ita. in prin. Ang.

Jus is habet. ¶ In tex. ibi. Aut servitutem. personalē vel vrbanam non rusticam vnde cui debetur iter actus vel via. non nūciat novum opus ꝛ hoc similiter agrorū introductum est vt. ff. de no. ope. nun. l. qui viam. ꝛ ff. de servi. vrba. predio. l. inter servitutes. §. fi. ꝛ ff. si ser. vendi. l. ꝛ si forte. §. i.

In. §. item iuliano. Ibi. Vendicandam servitutem ius esse. nō directo sed per obliquum ¶ In tex. ibi. Nunciare poterit vicino procuratorio nomine ꝓ precario ꝛ non suo vt. l. i. §. fi. cum. l. sequen. ff. de no. ope. nū. que est ꝯ. ¶ In tex ibi. Remissio inutilis erit. Ratio q̄ ꝛ nunciatio fuit inutilis cum fuerit facta dño predij cū ergo actus est nullus vel sine nulla non expedit ipsum vel ipsā ꝯtio imperio aut facto revocari: vt hic. ꝛ per hū pōt declarari ipsum sniam aut actum nullū ꝛ principaliter ꝛ per viam appellationis intentata. vt. l. i. C. quan. provo. non est neces. ꝛ. l. i. §. Item cum ꝯ factum. ff. que sen. sine appel. rescin. ꝛ C. de accusa. l. absentem ꝛ C. quo ꝛ ꝗ in. l. si preses. ¶ In glo. Vendicandam. ibi. So. vt ibi. q̄ nō vendicat servitus directo sed ꝑ obliquū ꝑ exceptionis viam. Similiter non ob. ff. si servi. vendi. l. ij. §. i. vt ibi notatur. Ang.

¶ De precario. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. de preca. in. in. ꝑte.

p **Recarium.** Jurisconsultus volens tractare de pcario. Primo determinat quid sit precarium. Secundo quo iure sit introductum. Tertio ponit differentiam inter precarium ꝛ donationem. Quarto dissimilat precarium a cōmodato ꝛ. h. d. ꝑma lex ¶ In tex. ibi. Utendum conceditur. ad vsum ipsius petentis. sec9 si ad alterum. vt. j. eo. l. quesitum. in prin. que est contra. ¶ In tex ibi. Ex iure gentium descendit. vt ꝛ alij ꝯtractus reguli vt ff. de iusti ꝛ iu. l. ex hoc iure. Quidam aūt sunt ꝯtcius inducti mero iure civili vt emphyteosis ꝛ feudum: sponsalitia largitas stipulatio: ꝛ litterarum obligatio. ¶ In tex. ibi. ꝛ distat a donatione. s. inter vivos. ¶ In tex. ibi. Ut re comodata permittat ad certū vsū sed precarium ad incertum vt in glo. que reprobatur ꝑ omnes: nam ꝛ precarium ad certum vsū dari potest dū modo tempus indeterminatum sit. vt nō. in. l. licentia. ff. de dona. que est contra. Cōmodatum aūt semper datur ad vsum certum ꝛ determinatum. ꝛ per ꝯñs ad certum tempus in quo vsus ille perfici potest. ¶ In glo. Sed nō per omnia. ibi. Ut ad certum vsum concedatur: Hoc est falsum vt supra dixi q̄ imo potest concedi ad certum vsum dū modo tempore sit incertum vt. s. l. licentia. ¶ In ea. ibi. §. nunc videndum. Sed que est rō diversitatis gl. nec Bar. dicit dic q̄ cōmodatarius relevatur in vno vt non possit cōmodatum revocare nisi vsu finito. ꝛ ideo gravat in altero vt teneatur de culpa et levissima non obstante q̄

in eo libertas sit exercita. Precarium aūt revocatur ad libitum concedentis. ꝛ ideo q̄ gravatur in hoc non tenetur nisi de dolo ꝛ culpa lata ante li. contesta. que enim liberalitas esset si teneretur vlterius. esse nulla aut modica Et ideo hic est vnus de casibus in quibus cū ꝯhitur contemplatione vnius tm̄ ille tamen non tenetur nisi de dolo ꝛ late culpe. quod nō. reguli contra vt nō in. l. contractus. j. de regu. iur. ꝛ vi. ꝛ Ja. C. cōmoda. l. q.

a **It pretor.** Brevis est ideo nō summatur.

In. §. hoc iterdictū. Ibi. Naturalem in se habet equitatem. Et ista est ro q̄a re rogans precario non potest opponere exceptionem alium dolo facit. q̄ non restituendo spoliat concedentem. ꝛ spolians ante omnia restitui debet. l. si quis ad se fundum. C. ad. l. iul. de vi. Ang.

Habere. Non summatur.

In. l. veluti. Ibi. Iuramissū haberes. quo vsq; placuerit concedenti ius hoc incorporale eundi ꝛ agendi ꝛ stillicidium recipiendi ꝛ vel tignum immissum in parietem habendi ꝛ sic de alijs. Sequitur. l. in rebus.

i **N rebus.** Non solum in rebus stabilibus ꝛ etiā in corporalibus consistit precarium vt supra. l. proxima sed et in rebus mobilibus ꝛ in rogantem precario transit possessio: ꝛ ille tenetur hoc interdicto qui habet precario licet precario non rogaverit vel et si rogavit precarium tamen non tenuit. h. d. in terminis ꝛ in summa vsq; ad vsi Item qui precarium ¶ In tex. ibi. Consistit. de hoc. ff. eo. l. un. §. ¶ In tex. ibi. Etiam possidere. quandoq; naturaliter ꝛ quandoq; omni genere possidendi qn̄ hoc actū est. vt. j. eo l. ꝛ haber § cū qui. ꝛ cessat de ꝯtū. ¶ In tex. ibi Sed qui precario habet. vt j. eo. l. quesitum in prin ¶ In tex. ibi. Subiectus est. ꝛ ideo tenebor hoc interdicto licz precario non rogaverim. ¶ In tex. ibi. Item si rem meam a me possessam. nam si non possiderem rōne possessionis bene teneret precarium. vt. j. eo l. certe §. vlt. qui est ꝯ ¶ In tex. ibi. Nō habeo precario. quia precarium non consistit ꝛ ideo non teneor hoc interdicto: ꝛ habes expeditum tex. ꝛ oes glo.

Item qui precarium. Sepe casu ꝛ est concessum ad tempus et finito tempore durat precarium si concedens rogantem patitur possidere ꝛ est unum ꝛ idem precarium. Secus si post tempus elapsum precarium revocetur. non aūt intelligitur revocari si precario rogans interim decesserit aut furere ceperit. h. d. cum. l. sequen. ꝛ prin. sequentis. vsq; ad. §. si ꝑcurator. ¶ In tex. ibi Intelligatur enim oñe qui vivit ꝛ est sane mentis alias secus vt. j. eo. l. certe. in prin. quā. l. lege inmediate post finem huius §. ꝛ sic loquitur iste. §. de precario tacito ꝛ tacite renovato per patientiam concedentis. Idem in locatione facta ad tempus. q̄ si conductor in conductione remansit locatore vivo ꝛ sane mentis intelligitur locatio renovata. l. qui ad certum. ꝛ. l. item queritur §. qui impleto ff. loca. Secus si locator durante tempore locationis expsse dissensisset aut furiosus factus esset q̄ tunc tempore finito non intelligitur renovata locatio que consensu contrahitur ꝛ hic deest locatoris consensus.

In. l. sed si manente. Ibi. Prorogat ꝑcarium. s. verus ꝛ idem videtur esse precarium licz in maꝰ tempus sit prorogatum. ꝛ ad hoc allegatur continuo hec l. nobiliter. Sic ꝛ vna intelligitur locatio cum prima pendente prorogatur tempus Et vna intelligitur castellania ꝛ vnum officium si eis pendentibus tempus similiter modo ꝑrogat: de quo in con de administra §. fi. colla. vij in Spe. in ti de iudi. dele. §. excipit. vsi ait q̄ iurisdictio. non ergo debebit solui gabella nisi pro vno officio. non aūt ꝑ duobus Nec tenebitur officialis stare ad sindicatum ꝑ tempore prorogato nisi vt tenebatur pro primo: ꝛ vnū ꝛ idem arbitrium

arbitrium intelligitur esse concessum ex quo finitum est offi
cium eo fine est hic. Hoc autem intellige quando prorogatio
est facta formaliter ut concessio ceterum si in prorogatione
aliqua est difformitas ex partium conventione. tunc non
est idem officium immo duo nec idem precarium nec ea-
dem locatio. et hoc tenet Jo. an. in c. hi qui de preben. li.
vi. in glo. fina. Et ideo semper diligenter advertas proro-
gationis formam quando est facta prorogatio expresse se-
cus ubi tacite quia omnia formaliter intelliguntur proroga-
ta per hanc. l. Item hoc est verum quantum ad comodum
et preiudicium ipsius rogantis precario et concedentis. non
ad comodum et preiudicium tertii l. labeo. §. fi. ff. de arbi.
unde fideiussores castellani electi ad custodiam pro seme-
stri non tenentur castellano reformato pro semestri ex ista
tempus. ¶ In tex. ibi Sed in longius tempus proferen.
precarium primum ita quod retinet illud idem. Nec ob.
l. si cum dies in prin. ff. de arbi. per id quod dixi. ff. allegando
l. labeo ¶ In tex. ibi. Sed nova causa constituitur. i. no-
vum precarium fieri de novo videtur.

In. l. certe.

Ibi. Reintegretur. licet tamen non reintegretur tamen per furorem aut per mortem precarium non finitur. ut. ff. eo. l. cum preca-
rio. §. precarium. Sed mirum videtur quod precarium non du-
rat nisi ad beneplacitum concedentis. l. i. in prin. ff. eo. be-
neplacitum autem finitur morte et furore. ut in. c. si gratiose.
de rescrip. li. vi. non. in. l. iii. ff. locati ergo et finiri videtur pre-
carium. Solue quod quando verbum ad beneplacitum est
expressum in dispositione bene est verum quod finitur morte.
ut in. d. c. Fallit nisi ex subiecte materie inducatur presum-
ptionem durationis voluntatis puta quod dispositio tende-
bat directe ad salutem anime. xxv. di. l. c. qualis et hoc te-
net Jo. an. in. d. c. si gratiose. in fi. magne gl. Fallit etiam
favore libertatis de manu. vin. l. si pater filio. Sed ubi
beneplacitum non est insertum in dispositione expresse:
sed venit tacite ex ipsius dispositionis natura tunc non fi-
nitur beneplacitum morte nec et furore. ut in dicto. §. pre-
carii licet glo. teneat quod immo finitur cum morte finiatur volun-
tas. et ideo aliud precarium in persona rogantis et aliud in
persona heredis ff. eo. in. l. quesitum. §. quod a titio licet non
placet ut ibi dicam. Quid autem si causa delegatur per ordi-
narium ad beneplacitum dicit Jo. an. iurisdictionem eius
re non integra morte vel furore delegantis non experi-
rare de equitate sed de rigore sic de offi. deleg. c. si dele-
gatus. li. vi. Ubi autem concessio sit duratura quousque non
fuerit revocata per concedentem tunc nec per morte nec
per furorem intelligatur finiri concessio. ut in. d. c. si gra-
tiose. de rescrip. li. vi. Unde differunt hec propositiones
usque ad beneplacitum. vel quousque non revocaverim. Si
igitur sint data confinia relegatis usque ad beneplacitum
relegantis mortuo relegante vel remoto vel eius officio
alteri finito finiuntur confinia quia beneplacitum finitur ut
superius dictum est. Secus si fuerint assignata quousque re-
legans non revocaverit ut supra ostensum est et facit ad
predicta quod no. Jo. mona. in d. c. si gratiose. et quod no.
de sen. excom. c. si quandoque. et per Archi. de resti. spo. in
c. frequens. li. vi. Ang.

Si procurator.

Precarium queri-
tur per procuratorem
ipso directo. h. d. Ratio est quod per precarium transit ipsa
possessio et possessio nobis queritur per instrumentum na-
turale. s. per apprehensionem et ea que cumque nobis natu-
raliter acquiruntur per liberam personam directo. ut. l. ii.
ff. per quas perso. no. acqui. Sed acquisitiones civiles non
sed mediate cessione. ut. l. ea que civiliter ff. de acqui. re.
do. Unde male dicit Guil. quod possessio que per procura-
torem queritur per constitutionem precarii non queritur
domino ne concurrant due fictiones quod est prohibi-
tum. ut. l. i. C. de dot. promis. nam possessio que queritur
per constitutionem precarii est vera non ficta ut hic ibi.
Proprie habere dicor. et hoc tenet Bar. hic et in l. si is qui
pro emptore. ff. de usucapio. Ang.

Si quis rogavit.

Consistit pre-
carium etiam si
rogans non rogat aliud nisi ut moretur in fundo. et fructus
rura non possidet civiliter colonus autem et inquilinus nul-
lam possessionem habent. h. d. communia glo. et cessant ura
contraria. Ang.

Julianus ait.

Possidens a me si fu-
erit me rogat precario vi-
detur desinit possidere. h. d. ¶ In gl. possidere ibi. Sed in eo
qui est expulsus. ista glo. est singularis et non est alibi sm
Bar. si quod victum violenter expurgatur eum redit in pos-
sessione domini sed secus est in reformata. In contrarium videtur ca-
sus in l. si partem. C. de usucapio. pro empto. quem Bar.
non allegat. Dicebat Ray. illam loqui in vi compulsiva
et sic esset necessarium tunc eam reverti in potestate domini.
Finaliter tenebat hanc glo. unde responde ad illum tex.
quod si reveratur in potestate domini bene purgatur vitium ut ibi et
idem si in potestate expulsi et sic bene dicat glo.

Quesitum.

Debitor potest a creditore roga-
re precario rem suam respectu
possessionis. h. d. cum l. sequen. vide. ff. l. in rebus. §. pe.

Q Vesitum.

Si rogatu meo res al-
teri concedatur uten-
da non concedenti sed mihi competit interdi-
ctum et adversus me mandati competit ut in
factum. h. d. et in hoc dicunt glo. similiter tria membra quod
quandoque rem mihi concedis precario. et ego alteri et tunc
adversus me competentibi interdictum et mihi adversus ali-
um. Quandoque mandato meo alteri tu concedis preca-
rio: et tunc mihi soli competit interdictum: et tibi compe-
tit mandati contra me. Quandoque autem suggestione et hortamine
meo rem tuam concedis alteri et eidem tradis. et non mi-
hi et tunc tibi contra me competit in factum mihi adversus illum
competit interdictum: et ita se expedit glo. magna. et dicit
veritatem sm doc. Vel sic. Illi competit interdictum
a quo habetur precarium non domino qui precario non con-
cessit et ideo dicit quod precarium tunc consistit cum precibus
petentis utendum conceditur ad usum ipsius petentis sive
eius si alteri. ut. l. i. in pri. ff. eo. et allegant hunc tex. ¶ In
tex. ibi. Sed magis me intercedere. Nota tex. pulchrum quod
aliud est mandare ut aliquid fiat alteri in eius servitium:
et aliud est intercedere et exhortari nam qui hortatur non
mandat et qui intercedit non mandat ut no. glo. que non est
alibi in l. ob hec verba. ff. de infami. tenetur tamen hic in-
tercedens et exhortator actione in factum in qua venit et
illud quod in actione mandati nam tenetur exhortator.
ut hic. et C. ad. l. iul. de vi publi. vel priva. l. servos. et no.
ff. man. l. i. Caveant igitur exhortantes rogantes et insti-
gantes et suadentes alicui ut in servitium alterius aliquid
faciant nam si damnificantur facientes ab eo in cuius ser-
vitium factum est exhortantes agent contra ipsum dam-
nificantem ut hic et exhortati agent contra exhortantes actio-
ne in factum ut hic Tene menti perpetuo quia casus quoti-
dianus est ¶ In gl. magna in fi. ibi. Vel dic actio in fa-
ctum. hec non placet quia confundit dominationes et quando
datur actio prescriptis verbis declara per id quod no.
in. l. interdictum. ff. eo ¶ In eo. ibi in factum. q. d. suc-
cedente in locum cuiuslibet deficientis actionis et hec est
vera. prima no. cum deficit interdictum. ergo et actio in
factum ex ipso descendens. vel dic quod loquitur de actione
in factum generali de qua in. l. quotiens. ff. de prescrip. v.
et hanc tenebat Ray.

Quod a titio.

Precarium transit con-
tra heredes concedentis
et ab ipso intelligitur rogans habere precario licet ignoret
quis sit heres. h. d. ¶ In tex. ibi Et ceteris successoribus
universalibus forsan de iure pretorio nam de successo-
re singulari loquitur tex. seq. §. ¶ In glo. i. ibi. Credo quod
sic Tu autem dicas contra quod rogato precarii transit ad he-
redem concedentis ut l. cum precario. §. fi. ff. eo. si fiere tran-
situm ergo non est finitum precarium in eius persona sed
incipere ut fieret dicitur in obligationibus que incipiunt
ab herede ut. C. ut ac. ab here. l. una Item quod tex. hic di-
cit quod rogans precario tenet illud ab herede quamvis
ignoret heredem sed cum precarium sit contractus non actus
quasi contractus quod apparet quia expeditur consensus inter pre-
sentes. et per nuncium vel epistolam. ut. l. precario. ff. eo. ergo

non est nouum precarium in persona heredis: qꝛ si esset nouum. requireretur heredis consensus precario conce-dens: ꝛ nouus consensus ipsius precario rogantis. vt. J. §. prox. Non ob. qꝛ voluntas finitur morte: qꝛ verum ẽ nisi sit presumptio durationis voluntatis. vt. l. fideicõmis-sa. §. si rem. ff. de le. ij. ꝛ qui libertatem exercet. presumit semper in eodem libertatis feruore durare. nisi contrariũ probetur. vt. d. §. si rem. Ang.

Illud tamẽ. Precarium per alienatõem concedentis tacite reuocat. Inducitur nouum precarium in persona singularis suc-cessoris si passus fuerit rogantem possidere. h. d. Uel sic Precarium non transit contra singularem successorem con-cedentis: sed in ipso successore patiente rogantem possi-dere nouum precarium inducitur. h. d. ꝛ sic non ob. §. pre-cedens qꝛ loquitur in successore vniuersali. ¶ In tex. ibi Alienauero sponte. aliud forte si necessitate cogente sicut dicimus in legato. vt. l. fideicomissa. § si rem. ff. de leg. ij. ¶ In tex. ibi. Aliquo tempore. arbitrio iudicis moderan-do ex quo tempus non est a lege determinatum. vt. l. i. in fi. ff. de iur. deli. ¶ In tex. ibi. Ut se precario habere. ꝛ ẽ nouum precarium in persona noui successoris singularis.

Eum quoqꝫ. Rogans precario tenet de dolo ꝛ lata culpa: commodatarius vero tenetur de leui ꝛ et leuissima. h. d. rõnez assignat dicta in. l. i. §. eo. de vt. ¶ In tex. ibi Et satis-fit si dolus tñ prestetur. cũ grauetur in illo rogans preca-rio. s. qꝛ potest reuocari ad libitum cõcedentis.

Et hoc interdicto. Concedẽs precario per hoc interdictum oꝫ restitui in eãm possessionem. ꝛ ideo fructꝰ veniunt ex vi edicti interdicti. h. d.

Si seruitute. In hoc interdicto venit dolus ꝛ lata culpa non le-uis vel leuissima ante lit. contesta. in eo sed post lit. conte-sta. sic. h. d. Et nõ hic casum qꝛ nõ vti seruitute. non in-cludit propterea dolum nec latam culpaꝫ. ¶ In tex. ibi. Omnem cãm debebit restituere. Nõ. istum tex. qꝛ semp practicant aduocati concludentes in fine libelli cõuentuꝫ cõdemnari ad restitutionem rei cum fructibus ꝛ oi causa: ꝛ similis tex. ff. de rei ve. l. qui restituere. ꝛ. l. vtiliores. §. de iudicatis. Sed quid importet hoc verbuꝫ omnis causa? dic qꝛ importat hoc vt restituatur agenti omne id quod sua interest siue sit interesse extrinsecum siue intrinsecuꝫ. tex. est ff. si cer. pete. l. cum fundus. in prin. ꝛ est melior tex. qui sit in iure. ¶ In glo. in verbo. Et culpam. ibi. Et ex tunc tollitur xxx. annis. hoc est verum quando in rogantem pre-cario omnis possessio est translata. alias secus vt. l. male agitur. C. de prescrip. xxx. anno.

Interdictum. Hoc interdictum non est ãnale sed perpetuũ h. d. Rõ huius est qꝛ est persecutorium rei ex vtraqꝫ par-te. non penale. Laurea tamen aliã rõnez assignat. ¶ In tex. ibi. Absurdum est dicere. hic est apertior casus qui sit in iure: qꝛ si creditor cũ debitore suo paciscitur de debito non petendo vsqꝫ ad. xl. ãnos. elapsis. xl. ãnis non remo-uebitur prescriptione. facit. l. male agitur. C. de prescrip. xxx. ãno. ꝛ quod nõ. glo. in. l. si rem. §. omnis. ff. de pig. ac. Tene menti.

Hoc interdicto. Heres rogantis precario tenet vt ipse rogans. sed ex dolo rogantis non tenetur nisi quate-nus peruenit ad eum. h. d. Purgatur ergo hic dolus per actionem descendentem ex ꝯtu precarij. ꝛ tamen non te-netur heres insolidum sed quatenus ad eum peruenit ꝛ sic est ꝯ. J. de ac. ꝛ ob. l. ex deposit. ꝛ ff. deposi. l. si hoiem §. datur vbi oꝫ heredem teneri insolidum glo. hic que nõ est alibi sm Dy. dicit qꝛ ille leges ꝛ alie similes loquunt eo casu quo ius ex ꝯtu descendens transit ad heredem: sed quando nullo modo transit: sicut est precarium quod nõ transit vllo modo in heredem rogantis tunc lꝫ dolus possit purgari per actionem descendentem ex ꝯtu: tamẽ heres nõ tenetur nisi in eo quod peruenit ad eum ꝛ hanc glo. satis concordat quod nõ. in. l. cum precario. §. fi. i. gl. magna. J. eo. Sed huic decisioni videtur obstare: qꝛ fa-ctus ꝛ tutela in herede nõ transeũt nec ius administra-tionis ex eis descendens: ꝛ tamen heres tutoris ꝛ socij ex dolo defuncti tenetur insolidum. Et ideo dic qꝛ regula e que ponitur in. d. l. ex deposit. ꝛ d. § datur. Sed illa regu la fallit in pluribus casibus qui nõ. per ordinem iura in ꝯ ea qꝛ in quasi ꝯtu in l. hoc iure. §. fi. J. de reg. iu. tene me. n. ꝛ est glo magna. ¶ In glo. Immo insolidum. ibi. l. ex deposit. ꝛ J de verbo. ob. l. ex ea parte. §. fi. ꝛ nõ est ali-bi ista glo. vt superius dixi.

e **Si debitor.** Si debitor rogat ꝑ cario rem quam pi-gnori dedit: soluto debito imediate precariuꝫ soluitur. h. d. Ang.

c **Cum precario.** Nõ potest pacto inni vt non liceat precarium reuocare nisi post te-pus. h. d Sic nec tenet pactum vt non liceat reuocare mandatum nec testamentum. vt. l. si quis. in ꝑn. testament. ff. de leg. iij. ꝛ per Dy in. c. quod semel. de reg. iur. in. vi°. Uel sic. Pactum appositum in ꝯtu contra sub stantiam eius est nullum videtur ergo pactum sed nõ dis-positio. Et hoc intellige quando saluo significato vocabu li non potest transire dicta dispositio in aliam: alias tran-sit. vt. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. cõtra substã-tiam aũt rei in dispositione deducere bene valet pactum: vt. l. pacisci. ff. de pac. ꝛ l. pacta conuenta de ꝯben emp. Et hoc est vtile ad ea que nõ in. l. per seruitutem. §. i. ff. de vsu. ꝛ habi. per glo vbi si quis ingreditur monasterium hoc acto vt bona liceat sibi retinere an videtur ingressus vel bonorum retentio: de quo per canonistas in. c. vlt. de condi. appos. ꝛ facit ad predicta quod nõ. C. de iure em phy. l. ij. in prin. in ij. q. glo. magne. ꝛ ibi per Dy per Jo. mona. extra. de iure patro. in. c. i. li. vi°. Ang.

Precarii. Precarium transit ad heredem cõ-cedentis non ad heredem rogãtis h. d. Quia igitur transit ad heredeꝫ concedentis: dico ee idem precarium in persona heredis: lꝫ glo. ꝯ in. l. questi-tum. §. quod a tito. ff. eo. Ideo aũt non transit ad heredẽ rogantis: qꝛ precarium liberalitatem notat: vt. J. eo. l. in-terdictum. ꝛ ff. eo. l. i. que liberalitas exerceri solet in ami-cos: non aũt in inimicos: posset aũt heres rogantis esse ini-micus cõcedentis. ꝛ ideo nõ durat precariuꝫ. Nec ob. J. eo. l. si adoptauero. vbi transit in vniuersalem successoreꝫ qꝛ ibi rogans viuebat ꝛ sic in arrogatione dederat. ¶ In glo. Licet interdicto. ibi. Quia ius mendi vel perseuerã-di ex ꝯtractu nõ transit ad heredem. Similem glo. habuit in. l. questitum. §. hoc interdicto. in verbo peruenisset. ff. eo. quam glo. Dy. dicit non esse alibi. sed illa concor-dat: ꝛ vide vt ibi. ¶ In eo. ibi. Et ideo nõ sequitur regulam illam. Iste glo. est singularis ꝛ peregrina limi-tans ꝛ declarans supradictam regulam qꝛ vbi dolus pur gatur per actionem descendentem ex ꝯtu heres tenetur ex dolo defuncti insolidum quemadmodum ꝛ tenebatur de-functus: qꝛ verum est quando actio est natura ꝛ sic oritur ex ꝯtu: secus si datur propter ꝯtum forsitan a pretore. Tene menti perpetuo. ꝛ lꝫ illa sit peregrina limitatio: si nõ est vera: qꝛ illud interdictum est datum: non proficiscit ex ipso ꝯtu precarij. Ang.

f **Si seruus.** Si seruus pro domi-no rogauit precario: ipse dñs tenetur interdicto si mentẽ habeṫ lꝫ si seruus vel filius rogauerit nomine suo te-netur hic dñs de peculio. h. d. vnde ratihabitio nihil ope-ratur cum nomine dñi nõ sit gestum. ¶ In tex. ibi. Te-neberis insolidum. ¶ In tex. ibi. Quasi precario ha-beas. vt. ff. e. l. i. rel°. §. ꝛ tenebit ¶ In tex. ibi. Sed si te ignorante. secus si te inuito ꝛ ideo tunc teneris insolidũ ex quo tuo nomine rogauit precario: naꝫ dñs inuitis ac-quiritur per suos. ꝛ inuiti dominis obligantur sic loquitur tex. J. eo. l. duo. §. i. ꝛ facit. J. de verbo. obli. l. si seruus ve-tante. cum concor. sup. Ang.

i **Interdictum.** Si precariũ simplr conce-ditur: agitur

dum agitur hoc interdicto. si cōceditur adiecto pacto de restituendo agitur prescriptis verbis et concurrit cum in terdicto isto. Sed si tibi concedens per stipulationem pro miseris agitur ex stipulatu. et cessat hoc interdictum. h. d. cū pain. l. sequen. et cessante innuit. Jna. et iste fuit intellectus Rogle. ¶ In gl. i. ibi. Et tene ex solo stipulatu. Nō e qr concedens precario stipulando restitui sibi precarium in telligitur renūciasse ei beneficio legali extra ordinario: se cus si simplr̄ et plene nō. in. l. ij. C. de iure emphy. p Cy. ibi examinatur illud brocardum. Ang.

c **Et habz. Hospites** Hospes non dr̄ habitare precario sz pro ha bitatione nihil soluat sed forsitan pro ficto et pro lecto. h. d. et tene menti hunc tex. et facit. ff. de his qui deiece. l. i. §. habitare. ¶ In gl. in fi. ibi. Et tūc magis dr̄ de tineri in domo. Sic et vxor dr̄ detineri per virum et famul⁹ et mercenarius per dnm̄ suum: et conuiuentes per contur tium ut sic dicantur morari familiaritatis iure. et in domo detineri. vt. l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. po. et nō. hoc qr quotidianum.

Precario. Etiam in incorporalibus con sistit precarium. h. d. hic. ff. l. ij. §. e. et l. sequen. Ang.

Cum quis. Breuis est. ¶ In tex. ibi. Cautum habet per stipula tionem. vt. ff. ad. l. interdictum. ff. eo. Ang.

Enim qui. Per concessionem precarij in du bio transit possessio naturalis in rogantem: ciuilis aūt remanet apud concedentē. h. d. Il la ergo est naturalis que corpore retinetur: illa ciuilis que aīo retinetur: et sic vera est opio tenentium qr possio du plex est: vna naturalis et altera ciuilis.

Quo quis. Nō differt quo loco possitum fuerit precarium. h. d.

f **J adoptauero.** In suc cessorē vniuersalem rogantis transit precarium. h. d. Nec ob. ff. eo. l. cum precario. §. fi. vbi nō trā sit in heredem rogantis: qr ibi rogans erat mortuus: hic viuus: et ita tenet glo. quā nō. potest ergo hoc casu mona sterium puenire hoc interdicto: siciet et pater adoptiuus.

q **Ui precario.** Rogans preca rio in possessiōe turbatus aduersus omnes habet interdictum vti possidetis: non tñ ꝯ concedentē. h. d. Ang.

v **Nus quisqz.** Etiam nō pos sidens possidē ti concedere precarium potest. h. d. Secus au tem si non possideat: vt. ff. de acqui. pos. l. qr et §. si conductor. constituto ergo precarij qua vtuntur cōmuniter notarij in instrumentis nihil operatur si con stituens se precario possidere non possidet vt ibidem. Et hac constitutione precarij vtuntur communiter venditores et donantes qui constituunt se eorum nomine precario pos sidere donec corporalem acceperint possessionē. que for ma sumpta est ex. l. ex qua re distracta. ff. eo. Et ideo sit caut⁹ aduocatus qui vult probare emptorem possedisse per cō stitutionem precarij facta modo predicto vt articuletur et probet tempore predicto venditorem tenuisse et possedis se alias intentio sua tenderet incassum.

d **Uo insolidum.** Due pos sessiones iuste vel iniuste non possunt simul concurre re. h. d. Intellige eodem iure sed diuerso iu re bene possunt insolidum possidere eodem genere possi dendi: sed diuerso sic vnus ciuiliter et alter naturaliter. vt plene habetur in. l. iij. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. et nō. plene in l. et habet §. cum qui. ff. eo. et. ff. vti pos. l. si duo. in prin. ¶ In glo. i. in prin. ibi. Iniuste naturales. eodē modo exponit glo in. l. si duo. ff. vti pos. et in. l. vna. C. vti pos. Sed in. §. ex contrario. accipitur iusta et iniusta qualitate iniusta et iniusta nam vbi quis possidet iuste illa ap pellatur possessio iusta siue sit naturalis siue iniusta. vt. l. iuste. ff. de acqui. pos. vbi vero quis contra iustitiā posside ret illa appellatur iniusta possessio et improba. vt. C. ff. de acqui. pos. l. vnica. et ibi de hoc. Ang.

Qui seruum. Non sumatur iste. §. nec sequens. Ang.

c **Aque.** Hinc sumpta est formula notariorum qua vtuntur cū quis vendit. nā constituit se venditor emptoris nomine precario possidere quousqz cor poralem possessionem apprehendit et fuerit sibi de precio satisfactum. et nō. bene hanc. l. et vide quod dixi. ff. eo. l. vnusquisqz. Ang.

c **Um precario.** In re con cessa preca rio nedū rogans potest in ea morari et ea vti sed et omnes sui et ideo familiares et vxor. h. d. hic. J. de vi bo. ob. l. si stipulatus fuero per te non fieri. et. ff. de serui. lega. l. pater et de vsu et ha. l. ij. §. i. et. l. iij. facit. C. de epis. et cle. l. i. C. de priuileg. schola. l. fi. li. xij. et de pxi. sacro. scrinio. l. in sacris. li. ij. et. iij. eo. li. Et ideo priuilegiū cō cessum scholaribus videtur concessum eorum capsieris lz studeant furari emerent eis aliud non possint vt dicit glo. in. l. Julianus. in §. item qui fuerit. ff. de actio. emp. Et ideo si conceditur alicui salmo conducere intelligitur cō cessus omnibus familiaribus suis quos secum vsic ducit et quorum ministerio vtitur vt patet hic et in iuribus alle gatis. Et hanc. l. allegabat Ray. pro rebannitis et bannitis simul cum vxoribus et filijs suis intelligantur rebannitae vxores et filij. nam dura esset eorum separatio: ideo nō est fienda vt. l. vxorem. §. concubine. ff. de lega. iij. vbi casus optimus. et l. possessionum. C. cōmu. vtriusqz iudi. Et si sal uus conductus de veniendo est datus. intelligitur conces sus et de redeundo vt. J. de sepul. vio. l. venium et ibi per Bar. et per me et de ista materia salui conductus vide per Bar. et me. in. l. i. J. ad. l. iul. maiesta. Ang.

f **J is qui.** Possidet iniuste seu do mino rogat precario: effi citur iustus possessor nec mutat sibi cām pos sessionis. h. d. Uel sic. Aliquam possionis c pergitur si possor viciosus rogat illam precario ab illo qui potest concedere: et vñs nō possessor potest rem illam rogare precario. h. d. concor. ff. eo. l. certe. §. fi. cū. l. seq.

Si pupillus. Pupillus ex precario ob ligatur et sine tutoris au ctoritate si apud eum res est vel dolo desijt possidere. h. d. et cessat de Scaui. ¶ In fi. ibi. Non tenetur. dic vt in glo. Non sunt hic alie. Ang.

¶ De arboribus cedendis. Rubrica.

Uide in Spe. de cau. pos. et proprie §. pauata. in ffi. est insuper. xxi. priuatum interdictum. in pe. columna. iiij. g te. vbi ponitur libellus in hoc interdicto.

a **Jt pretor.** Non summat vsqz ad fi. vl' dic hoc modo. Si arbor pedet super alienas edes succidi radicitus debet ne radices fundamenta domus scindant. Si aūt pe det super agrum coherendi sunt rami a xv. pedibus infra ne vmbra agris vicinorum noceat. Si arbor vi ventorum fuerit inclinata super alterum agrū succidenda est ex. l. xij. tab. et succidendi arbores et ramos datur primo facultas dñis arborum quibus negligenti bus auctoritate propria succidere possunt illi quibus arbo res predicte nocent et est hoc interdictum prohibitorium: et comprehendit oīa agrorum et domorum et et fructuarijs et appellatione arborum vites et continentur. h. d. in termi nis et in summa totius tit. Et habes hic vnum casum in quo auctoritate publica licitū est absqz auctoritate iu dicis auctoritate propria inuito dño et possessore rem in gredi et in ea morari et opus in illa facere. sic et quandoqz sine iudice vindicare. vt. C. quando li. se. si. au. vin per totum. Et nō. qr possessor denunciatus vt succidat est in mora et negligentia constitutus: ille qui propria auctoritate

de succidit: incrementum arbores et ramos eius et hoc pro simplicibus qui in succidendo sunt. ¶ In gl. i. l. ij. que incipit. Hic motum in Insti. de ac. §. ij. dic ut ibi. et ff. si ser. ve. l. ij. §. fi. Ang.

¶ De glande legenda. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. de caus. pos. et propr. in §. porrata aut. in vsi. Item si de arboris fructus in vicinorum in iiij. parte.

Ait pretor.

Si glans vnius ex arbore eciderit in fundum alterius auctoritate propria licet vsque in triduum eam legere et glandis nomine omnis fructus continetur h. d. et sicut iure pretorio licitum est glande legere auctoritate propria nec vicinus prohibere debet: sic et de iure diuino ut Deuteronomii c. xxi. in fi. et ista est vera lec. huius l. Aliqui aut dicunt quod istud interdictum non durat nisi triduo et infra triduum debet questio terminari: quam hoc suadet ratio subiecte materie cum fructus in terra cadentes communiter in triduo corrumpantur et conuertantur in terram. Et ex hoc venit Bar. quod si est questio priorattus qui durat bimestri tempore quod infra illud bimestre debet questio terminari ne posset determinatio cedat incassum. Ad quid aut sit vtile hoc interdictum dic ut hic in gl. ibi. ¶ In gl. magna. ibi Nam ista annua durat. et hoc procederet si propter resistentiam aduersarii fructus non potuerunt colligi et sunt corrupti. Secus autem si ob fructum per triduum elapso triduo si velit colligere non proponet hoc interdictum. ¶ In ea. ibi. Ut singulis tribus diebus liceat semel. hoc est verum si de triduo in triduum fructus caderent in terram sed si omni die caderet et die quolibet singulis diebus licitum est ossa pomorum singulis diebus ingredi fundum alterius et ea colligere. Ang.

¶ De libero homine exhibendo. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. de conuersio. insti. acti. in vsi. porro liber homo. in. iiij. parte.

Ait pretor.

¶ In tex. ibi. Exhibeas. Nec ob. ff. ad exhi. l. si liber. ut ibi patet in tex.

Hoc interdictum

Hoc interdictum exhibitorium est et competit contra omnem hominem liberum dolo detinentem si quis aut detinet iusta causa cessat hoc interdictum et concurrit cum lege fauia et per prepositionem vnius et satisfactionem non tollitur aliud. h. d. vsque ad §. ait pretor exhibeas.

In. l. ii.

Ibi. Non datur facultas recedendi. dicentium tamen serui ab his qui recedere non possunt in inuitis. ut ff. qui. ex cau. maio. l. ait pretor. in prin. Et est argumentum hec l. quod non possit debitor cum creditore paciscit ut ad idem debitum pecunia non soluta auctoritate propria creditor possit eum capere et detinere. facit. C. de ac. et obli. l. ob es alienum. et ff. de cond. et demon. l. auo §. ulti. et l. ij. et hoc tenebat Py. Si ergo non licet incidit etiam nedum in falsam. imo in penam priuati carceris. ut l. vnic. C. de pri. car.

In. l. quod et lex.

Ibi. Et nihilominus accusatio legis fauie nec mirum quod hoc interdictum est mere ciuile: accusatio legis fauie est mere criminalis et ideo vna non tollit aliam licet vna pendente non possit alia exerceri. ut. C. quando ci. ac. l. vni. Hoc ob. ff. de iniur. l. quod senatus. quod ibi iudicium ciuile proponebatur ad vindictam merito tollitur per criminale et etiam econuerso. Allegatur et tex. iste quod per statutum imponens penam nouam pro delicto non tollitur pena indicta iure communi. Et ideo in statutis semper solet apponi quod Rector ciuitatis possit aliam penam ponere non possit ponere nisi positam a statuto et vbi deficeret procedatur de similibus ad similia de hoc per Cy. in l. qui sepulchra. C. de sepul. vio. et in Spe. de pe. tertio ini. §. fi. in. ij. parte. et in ti. de accu.

§. i. et no. Insti. de offi. iu. in prin. et ff. de publicia. l. i. §. vij. de querimur. et j. vi bo. rap. l. i.

Si quis eum.

Ibi Si postea quam semel remisit velit retinere. hic determinatur questio disputata Bononie de creditore qui dedit licentiam scholari qui iurauit non recedere de bononia sine licentia ut iret in tuitum et deinde reuersus ammissa recedit: ut non incurrat periurium ex quo semel licentiam recessit. Et idem videtur in iudice si licentiauit detentum qui promiserat non recedere sub pena sine licentia et deinde reuersus in palatium recedit sine licentia ut euitet penam. Argumentum contra. J. de adul. l. adulter si virum. §. si. et l. capite quinto. eo ti. Dic quod si iudex vel creditor licentiauit simpliciter et absolute vera est opinio prima Sed si licentiauit ob certam et determinatam causam qua finita ille reuersus est tunc et licentia sua est finita et ita loquuntur contraria facit pro hoc. ff. ad trebel. l. a filia §. ultimo. et quod no. C. de dila. l. sine pate. per Cy. Bar. et alios.

Si quis uolentem.

Ibi. Non tamen sine calliditate. Nota contra detinentes cum calliditate pueros vel puellas in domo tanquam volentes quod puniuntur tanquam si renitentes detinuissent facit. C. de rap. vir. l. i.

Is qui nescit.

Ibi. Sed vbi certioratus. Nota quod vbi protestatio cum veritate concurrit protestans presumitur in dubio in dolo nunquam certior factus: et glo. allegat hic optimas concordantias vide et adde. l. si fundum. C. de rei ven. ¶ In vsi. plane si dubitat. Nota tex. contineat glo. quod paria sunt nescire et dubitare probatur in. l. manifestissimi. §. sinautem nescius. C. de fur. Et ex hoc glo. argumentum quod interrogatus potest respondere dubito: et est verum si habet iustam causam dubitandi de quo in Spe. de positio. §. vi. vsi. sed nunquid et in. §. nono. vsi. sed nunquid est differentia per glo. C. de iure calum. l. ij. §. quod obseruare. et no. in. l. si quidem. in fi. C. de exce.

Hoc interdictum.

In vsi. sed si mulier. ibi. Nam et publico iudicio. Nota hic regulam quod vbicunque mulier vel minor admittitur ad accusandum criminaliter multo fortius admittuntur ad idem delictum exequendum ciuiliter: quod est nota. argumentum.

Si tamen plures.

Ibi Domnus ius. hoc facit ad decisione gl. l. si quis homicidii. C. de accusa. quod vbi lata absolutoria ad excusandum venit non prosequens suam vel suorum iniuriam nullo modo debet admitti nisi super preuaricatione prima accusatoris sententia lata sit. concor. J. de preuarica. l. iij.

Si tamen reus.

Ibi. Sine exceptione vel alia. Nota. mirabile in isto interdicto: quod lata condemnatoria et satisfactione facta adhuc agi potest. Nota quod condemnatoria fuit lata super interesse probato per iuramentum in litem. et condemnatus hominem liberum continue retinendo in delicto semper perseuerat. vnde mirum si potest iterum conueniri tam per primum agentem quam per alium facit quod no. in. l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. et j. de furtis. l. ei qui.

In. §. fi.

Ibi. Hoc interdictum perpetuum est et sic non prescribitur vllo tempore hoc interdicto. Nota quod pro libertate tuenda introductum est singulariter cum alia interdicta sint annalia: et quedam minori tempore durant: ut vidistis in l. ij. ff. de interdic. et ff. de glan. legen.

L. si quis libellum.

Condemnato in hoc interdicto non debet dari dilatio ad satisfaciendum sine: sed illico cogitur satisfacere. h. d. et tene menti.

Creditori non competit.

Nota hic tex. pro illis qui retinent liberos homines volentes vel inuitos et contra voluntatem creditorum a quorum sede fugerunt: sicut faciunt mercatores cessantes et fugitiui. nam

alii: nam non tenentur hoc interdicto. Non habeo hic alia. Ang.

¶ De liberis exhibendis. Rubrica.
Practicam huius ti. vide in Spe. in ti. deconuersio. infide. an vi. porro si filius tuus. in iii. parte.

Dic sup. Rubrica de prima parte rubrice tractat. l. i. et §. de scda tractatur in l. iii. in prin. postea tractatur de prima et scda parte communiter et promiscue.

Ait pretor. Non sammaris. ¶ In glo. l. ibi ced. intrabit in litem. cum agatur ad exhibendum. menem sicut in actione ad exhibendum. et sic extimabitur interesse petentis. vt. ff. de in lit. iurn. l. in actionibus. in prin. Sic §. si tamen reus condemnatus male. et ibi po. nit Bar. quo lis extimatio sufferret ofideratio qr agit ad exhibitione corporis liberi quod extimatione non recipit.

Hoc interdictum. Contra quem et cui: an aliqua exceptio poss. et opponi agenti tractat siue circa parium partem. Dic qr regulariter nulla exceptio po. est opponi contra probantem detentum esse in agentis potestate. Fallit si detinens est mater et ex iusta causa quia cum qr pater erat homo nequissimus. vt. j. eo. l. iii. §. et si maxime. Scdo si pronunciatur non esse in potestate agentis: nam hoc sma et iniuriosa mo facit inter omnes et in hoc casu preiudicat omnibus. vt. l. papinianus. §. si ex est. ff. de inoffi. testa. et. j. de reg. iur. l. res iudicata. Ang.

In hoc interdicto. Agenti hoc interdicto et probanti detentum in sue potestate duplex tm obstat exceptio prima si agitur contra matrem detinentem patris filium lactantem. scda si iudicatum fuerit alias hominem in agentis potestate non esse. h. d. In interdicto aut de libero homine exhibendo quamplurime exceptiones admittuntur contra agentem. et regulariter omnis detentator conuictus iure suo potest omnem iustam exceptionem obiicere. vt. l. iii. §. hec verba. cum pluribus sequentibus. et §. et generaliter qui iustum causam habet vsq. ad. §. ait pretor exhibeas. ff. n. t. ¶ In tex. ibi. Ex iustissima. s. causa glo. exponit qr lactabatur a matre: vel et si pater esset nequissimus. vt. j. eo. l. iii. §. etiam si maxime. Et hoc no. qr quousq. puer lactatur per matrem interest potius pueri esse apud matrem qr apud patrem. C. de pa. po. l. nec filium. Lactandus est enim puer vsq. ad triennium: et sufficit vt ibi dicam. Immo et mater lactare compellitur vt ibidem quod intellige si eum lactare sibi non sit dedecus sm Azo. in summa. C. de nego. gest. ¶ In tex. ibi. Et si per iniuriam iudicatum sit. No. qr iniuriosa snia lata pro reo ita parit exceptionem rei iudicate sicut illa que omni dolo caret. Et hoc intellige quando est lata contra presentem. secus si contra absentem: vel et per falsas allegationes falso factas. Et idem si absolutus locupletaretur cum alterius iactura et iniuria: vt patet ex coniunctione legum. ff. de iudi. l. si . . . ff. marcellus. et ad trebel. l. seruo inuito. §. cum pretor. et ibi. j. el. et. ff. de re iudi. l. omnes. et. C. si ex fal. instru. l. penul. et. l. fi. Ang.

Si quis filiam. Propter ius patrie potestatis matrimonium bene concordans non debet turbari: competit tamen patri aduersus maritum filiam detinentem hoc interdictum ne accerbe exerceat patriam potestatem in ea. et eo conuerso marito aduersus patrem hoc interdictum competit. h. d. cum l. seq. Et intelligas qr hoc interdictum competit vtile aduersus patrem qr verba deficiunt: non aut directum. Tu vide qr est aliud interdictum de vxore exhibenda et generaliter omnis habens ius in personam liberam detentam proponere potest hoc interdictum saltim vtile vt. l. seq. vnde etiam pro suo cruce patronus pro suo liberto: vel pro suo ascriptitio creditori aut pro debitore detento non competit. vt. ff. ai. l. fi. in fi. qr in persona debitoris nullum habet ius creditor reale licet eum habeat personaliter obligatum. ¶ In tex. ibi. Ne accerbe patriam exerceat potestatem. Sic et monachus cum petitur reducit per abbatem misericorditer est tractandus: non quo cum accerbitate. Sic et vxor cum a viro repetitur et ipsa timet de viri seuitia pro hoc. l. consentaneum. C. de his qui ad eccle. confug. et Insti. de pa. po. in prin. Ultimo no. hunc tex. et seq. qr mulier nupta non propterea liberatur a patria potestate: casus est hic et l. seq. et. C. de condi. insert. l. si vxorem. cum concor. ibi allegatis. Quo ad seruitia vero matrimonialia in potestate viri est: vnde genesis iii. Multiplicabo erumnas tuas et conceptos in dolore paries filios. et sub viri potestate eris et ipse dnabitur tui. et Rex assuerus per totum mundum diuulgari fecit omnes viros principes et minores in domibus suis dominos esse per primo et iii. capitulo et de eodem ad corinthios xi. et ad ephesios. v. c. Item no. matrimonia concordantia non debere turbari. concor. sunt in glo. quas vide per te. et adde. j. de adul. l. miles. §. decet. et. C. de inst. et sub. l. reprehendenda.

d **Deinde.** ¶ In tex. ibi. Preparatorium est huius interdicti. et ideo proponi debet ante lit. contesta. in isto interdicto de liberis exhibendis vt. ff. de tab. exhi. l. fi. et est verum si hec exceptio opponatur alias si non obiiciatur de preposteratione: tenet processus non obstante preposteratione. Sicut dicimus in agente hypothecaria ante factam discussionem: qui procedit iudicium si exceptio non est opposita. vt. ff. de euic. l. si mancipium. §. 2. in glo.

Hoc aut interdictu cope tit. ¶ In tex. ibi. Ratio pretoris glo. exponit. i. officium iudicis subaudi per quod concludam declarari me patrem et hunc filium in potestate. vt. ff. de rei vendi. l. ii. §. per hanc. ¶ In glo. i. ibi. Sed si simpliciter. hec verba.

Julianus ait. Cum petitur deductio filii in potestatem per alium qui filius agentis esse negatur si est impubes et aliter ex longa causa est suspectus non differtur questio filiationis sed si vtrumq. suspectus existit tunc differtur. h. d. Et qualiter probetur filium in potestate esse: dic vt no. ff. solu. ma. l. fina. et. C. quo. bo. l. i. in glo. et. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. l. filium diffiniuimus et extra. de fi. presby. c. michael. ¶ In tex. ibi. Fidei exploratae et. et aduersarius eius suspectus non esset.

Etiam si. Patri intentanti interdictum contra matrem obstat exceptio si patris nequitia detegitur: et morari debet apud matrem sine diminutione patrie potestatis. h. d. ¶ In tex. ibi. Monstret. et pater hoc casu eum emancipare compellitur vt. ff. si quis a pa. fue. ma. l. fi. Et allegatur iste tex. qr iudex potest ferre interlocutoriam saluo iure diffinitiue vel admitto hos articulos et exceptiones saluo iure impertinentium et non admittendorum: et facit. ff. de testa. tute. l. idem hic. C. de pensa. l. fi. et ff. ad tre. l. ille a quo. §. si de testo. de edic. diui adri. tol. l. iii. et fi. Ang.

In hoc interdicto. Cum agitur hoc interdicto pro puella exhibenda et deducenda lite pendente: deponenda est apud matrem si impubes est aut de potestate est puberem eiusdem ingressa. h. d. Nec scio tex. alibi dicentem hominem liberum deponendum nisi hic. Ang.

f **Item qui.** Etiam ad hoc interdictum recurritur contra filium asserentem se patrem si conuentio est de patria potestate et de hereditate filiali. h. d. et hoc tenet glo. ff. l. patronus. §. hoc interdictum in solutione contrarii. ¶ In tex. ibi. Adisse hereditatem et sic est questio filiationis et et hereditatis. ¶ In tex. ibi. Agi oportere. s. similiter hoc interdicto ¶ In tex. ibi. Iri debere etc. simul de vtroq. licet hic filius non demandat aliquo. Ang.

I filius. Si filius suo sponte detinetur per alium non habet locum hoc interdictum si detinens contra versam filiationis non facit cum habeat liberam potestatem recedendi. h. d. Conclude ergo in tonso hoc taulo q si filius detineatur invitus recurritur ad ß interdictum. vt ß. eo. l. i. Si detineatur volens non habet locum vt hic nisi inter agentem et detinentem sit questio filiationis. vt hic. Si s nemine detinetur non habet locum hoc interdictum si est questio filiationis tñ. sed ad officium iudicis recurritur vt vidisti. ß l. iij. §. Jul. Si est questio filiationis et hereditatis nunc recurritur ad hoc interdictum et sopitur cū filiationis et hereditatis simul. vt. ß. l. prox. et hec est summa huius anni.

¶ Utrobi. Rubrica.
Practicam huius tit. vide in Spe. de cau pos. et proprieta. §. i. in vsi. est et aliud interdictum ret. nende possessionis. i vii. colum. ad fi. in. iiij. parte. et vide Rofre. in ti. si possessio aliculus rei mobilis et c.

Retor ait. Primo dicit pro quibus reb. de tur hoc interdictum. Secundo narrat naturam eius per quā apparet cum interdicto vti possidetis fraternizare. ¶ In tex. ibi. Hic homo. s. funs. ¶ Ibe. De quo agitur. i. de cuius possessione retinenda contenditur. Et h dicat de homine: idem dicas in equo et quolibet re alia mobili. ¶ In tex. ibi. Maiore parte huius anni. que sit maior pars anni: glo declarat. Sed cum illud interdictum fraternizat cum interdicto vti possidetis et illud requirat possidere agentem tempore litis contestate et vincat: vis et in isto interdicto: et ideo in hac parte hoc interdictum corrigitur: q non sufficit maiore parte anni agentem possedisse nisi et possideat tempore lit. contesta. Turbatus agit possessor rei mobilis puta equi vel et cuiusdam servitoris qui semper cum eo incedebat vel equos per cumatez cum servo eum sequente. vt faciunt servitores alius turbat eū in possessione asserendo forsitan se possessorem: et nō permittendo libere et quiete equitare super equū: aut vocare secum servum: vt. ß. de vi et vi ar. l. vim facit.

Hoc interdictum. Non similiter. In tex. ibi. Ingrederetur lit. contesta. tempore. ¶ In gl. i. ibi. Ubi per quem. Immo ecōtra verum per quem. et vbi pro apud vt sic illud verum veniat nominaliter et illud vbi quod est adverbium loci veniat adverbialiter et ideo exponatur pro apud quod similiter est adverbium de quo extra. de pros. he. c. licet eim. nam vter de quis et sic nominaliter vt ff. vi. ß. de condi. insti. l. vter et fratribus et vide. C. vti possidetis. in Rubrica. et C. q me. cau. sup Rubrica. ¶ In ea. ibi. Cum non possideantur proprie. hoc est falsum q immo proprie possidentur vt. l. si rem mobilem. ß de acqui. pos. et eo. ii. l. i. in prin. et ibi no. ¶ In ea. glo. in fi. Jo. adi in arbore propter multas fraternitates quas habet hoc interdictum cum illo vti possidetis posuit post illum immediate. hic non sunt alia. Ang.

¶ De migrando. Rubrica.
Formam libelli et positionem tam actoris q rei circa istud interdictum. vide in Spe. in ti. de loca. in §. postq. in vsi. etiā tum inquilino volente. in vij. colum. in. iiij. parte.

Retor ait. Si non sunt pignora obligata tacite vel expresse agi potest per colonum et inquilinum hoc interdicto et si pensio non soluatur: Sed si sunt obligata aliter tacite vel expresse pro mercede agitur vero nam pensione soluta. et hoc dicunt verba pretoris vsq ad. §. hoc interdictum. Ang.

Hoc interdictum. Hoc interdictum habet in duobus casibus. Primus est si inquilinus vult portare res non obligatas tacite vel expresse et si pensionem non solvit. Secundus si vult portare obligatas pensione tamen soluta. h. d. ¶ In tex. ibi. Colono non competit. sub. directum. cum per civilia remedia sibi sit succursum sed bene competit vtile sibi. et q verba interdicti de inquilino loquuntur vt pz in tex. ibi. Atq in eam habitationem et c. et ideo expone literam. ibi. Infrequens. i. valde frequens et c. ex quo istud interdictum directum habet inquilinus et vtile co'onus lz glo. dubitauerit hic ¶ In glo. ij. ibi. Sic alias dicta est. Sed quantum ad hoc vt competat hoc interdictum non est dicta nisi in hoc q directum competit inquilino. colono autem competit vtile. et iste est verus intellectus.

Si pensio. Licet pensio tempore migrationis non debeatur tamen est locus hoc interdictum nisi inquilinus eam soluere sit paratus: et si conductio facta fuerit pro pluribus semestribus nec āmo invecta et illata pro pensione omnium temporum obligata sunt: et ideo migrare non lz nisi soluta pro omni tempore pensione. h. d. vsq ad. §. illud. ¶ In tex. ibi. Conuentio spalis subaudi. maxime et sic cessat Ḡ nam tam sive actum fuerit de non migrando sive n hil actum fuerit. tamen ante tempus migrare non lz nisi mercede soluta. Salvo nisi ex necessitate inquilinus migret. sm Wir. et bene. puta q domus minabatur ruinas vel forsitan q conductor domus erat homo honeste vite: et multas puellas habebat in domo: et noviter vicinia circundata ē hominibus male conditionis et fame sic intelligitur ß loca. l. si in lege. §. si domus. que est ḡ. vnde nunc lz migrare etiam non soluta pensione cuius dies nondū cessit ¶ In tex. ibi. Nisi liberata fuerint. s. omnium annorum mercede soluta. lz ergo pensio non possit peti antequā dies cessit et venerit: tñ invecta et illata que sunt pignori obligata possunt retineri per locatorem si absq causa inquilinus migrare vult ante tempus conductionis finite. et ista est vna bonus litere. Quo aūt tempore pensio sit soluenda et gl. hic et in. l. ij. C. loca. dubitanis. Tertius est q si aliquid est actum de pensione soluenda standum est pacto. Sed si nil standum est consuetudini. Sed si consuetudine nō apparet: q varius est regionis mos nunc in fine soluenda ē et ius determinat. Ayo in summa. C. loca. dic vt ibi. et glo. i. l. edem. eo. ti. Ang.

Illud notandum. Invecta et illata in domo conducta sunt pignori obligata tacite pro mercede lz debitore non sint. Et habet locum hoc interdictum et pro rebus invectis et illatis que obligari non possunt: et est perpetuum et ḡ successores et successoribus datur h d. licz ergo alias res aliena sine voluntate dñi non possit obligari q non dña non potest constituere ius in re. vt. l. rem alienam. ß. de pigno. act. et l. ij. et l. et que nōdum. §. quod dī ß. de pig. tamen invecta et illata in domo conducta lz aliena sint: tacite obligantur de iuris censura vt hic. et C. loca. l. certi iuris. et ß. de pac. l. item q. in prin. et C. in quib. cau. pig. vel hypot. ta. ḡ. l. si non inducta. Ang.

¶ De salniano interdicto. Rubrica.
Practicam huius interdicti vide in Spe. in ti. de loca. i. §. postq in vsi. ad hoc si colonus. in. viij. colū. in. iiij. parte.

Super Rubrica de salniano interdicto quod competit pro rebus coloni non inquilini. vt C. loca. l. certi iu. pro rebus aūt inquilini competit actio seruiana. vt Insti. de ac. §. de seruiana et ibi per Dy. Verba ergo interdicti de migrando loquūt in iquilino. vba hui9 interdicti de colono. Ang.

I colonus. Partus ancille concepturi in fundo locato apud colonum et editum apud emptorem potest locator avocare per hoc interdictum. h. d. et cessat cōtrarium. Secū fuisset partus conceptus et editus penes emptorem non competeret interdictum tale: et

sale: et hoc est verius. ¶ In tex. ibi. Reddi oportz. s. loca tori fundi.

Si colonus. Res inducte per colonū in fundo loca^to per partes hoc acto vt essent cuiqȝ insolidum obligate uocari possunt per hoc interdictum per quēlibet locatorem · sed inter ipsos de locantes melior est conditio possidentis. Sed si pro partibus res obligate fuerint et inter seipsos quilibet obtinebit pro parte sua et si colonus rem quā habebat cōmunem cum alio pignoris causa induxit pro parte sua pro illa verum parte persecutio datur locatori. h. d. in ter minus et in summa. ¶ In tex. ibi. Conditio melior erit. p hoc videtur reprobari glo que est. ff. de publiciana l. sive au tem. §. si duobus. in fi. hic interdum enim res venditur duobus ordine successiuo vendi. Interdū aūt duobus et obligatur insolidum simul et semel vbi obligatur est casus noster vt possidentis melior conditio ex quo eosdem per est causa. Ang.

In saluiano. Que sit differētia inter saluianum interdictum et seruianā. n. actionem. dic vt nō. C. eo. in. l. i. et Insti. de ac. §. Item seruiana. et Insti. de interdic. §. interdictum. plenius in. l. cer ti. iu. per Cy. C. loca. Est ergo quasi seruiana que hypothecaria appellatur · et illa competit pro omnibus reb^us mobilibus vel immobilibus obligatis tacite vel expresse: non ex hoc capite q̄ fuerunt inducte et illate in fundo locato. s in ista oportet probari obligatam fuisse olim vel quasi tē pore obligatōis aut postea si debitor obligauit omnia sua bona presentia et futura. vt. l. et que nondum. §. quod vero ff. de pig. et. l. si ab eo. eo. ti. et. l. cū res. C. si res alie. pig. da. sic et ibi plene per Cy. Seruiana aūt competit creditori volenti auocare res inuectas et illatas in fundo locato^ et cum illa intentatur eadem probari oportet que est iudicium petitorium et reale. Est et tertium. s. saluianum interdictum et istud est mere possessorium in quo nō oportet probari de dominio vel quasi debitoris sed sufficit p bare q̄ ille res fuerunt illate et inuecte in fundo locato et vt perpetuo ibi essent: et ista est verius. facit. ff. ti. i. l. i. §. il lud notandum. glo. tamen aliter hic sensit: sed verum nō habuit intellectum. Ang.

Explicit liber. xliij. Incipit. xliiij.

¶ De exceptionibus seu prescriptionibus et preiudicijs. Rubrica.

¶ In eadē rubrice. ibi. §. preiudiciales. plene autem vide p Azo. in summa huius ti. de omnibus supradictis. et Spe. in ti. de excep. Ang.

Here. Prima pars huius legis indifferenter loquitur tam in actore q̄ in reo. Secunda in reo tm̄ secūda ibi. Nā reus. Et hoc. d. Reus et excipiens actoris officium exercet. h. d. et est ptrarium l. verbum oportebit. §. actionis. ff. de verb. sig. ¶ In tex. ibi. Nā exceptione vtitur aliquo iure exclusoria intentionis partis aduerse. Dy. ¶ In tex. ibi. Actor est. i. actoris officium exercet: nam sicut actor grauatur onere probandi intentionē suam sic et reus. et ideo si reus in probatione deficiat condemnatur in expensis. ve nō. in Spe. de expen. §. iuxta verū. i. ¶ In glo. i. ibi. Petit absolui. ponderat hic Bar. dicens q̄ sicut libellus actoris requirit conclusionem. vt. l. i. ff. de eden. sic et reus excipiens debet in ea concludere petendo se absolui. Finaliter determinat contrarium q̄ suffi cit narrari factum ex quo sequi debeat absolutio si factum est verum et in hoc bene. Sed subdit q̄ exceptio potest opponi apud tribunal sine scriptura licet secus sit in libello actoris vt in auct. offeratur. C. de litis contestatio. In dic q̄ vbicunqȝ ad idem per viam excipiendi concluditur quod per viam agendi ita requiratur exceptionem in scriptis p poni sicut libellum actoris fm̄ Inno. in c. vt debitum et cum. extra. de elec. et de exces. prela. c. inter dilectos. licet tamē procedat exceptio et in scriptis non data. vt. l. scire oportet. §. oportet ff. de excusa. tu. tamen compelli potest pars tam in scriptis proponere ne liceat variare. vt nō. in Spe. in ti. de excep. §. viso. vsi. sed nunquid iudex potest. Inz adde q̄ in libello criminali non requiritur conclusio. extra. de simo. c. licet. Item subdit q̄ qui generaliter excipit nihil agit. Tu contra si non replicatur de generalitate: nā libellus generalissimus sustinetur si non excipitur de generalitate. C. de anna. excep. l. si ex multis. et extra. de libel obla. c. i. §. fina. in glo magna ¶ In ea. glo. ibi. l. si ex cautione. facit quod nō ff. si vsufru peta. l. vi. in prin. et hanc solutionem approbant May. et Bar. s. q̄ re^us obijciens de non numerata pecunia ideo nō creditur ad probandum · q̄ nihil ponit sed positum negat et idem tenet glo. in l. excepē. hic allegata. Sed Pe. in. l. si ex cautione. C. de non nu. pecu. dicit q̄ ipsa est in ea ex eo q̄ exceptionē di potentia tempore terminatur quod est ꝯ naturam aliarum exceptionum. Tene glo. Tamen adde q̄ et vbi reus negat et nihil ponit · tamen si illa mera negatiua est causa et fundamentum sue intentionis ei incumbit onus probandi. vnde si post lapsum bienniȝ opponit exceptionem non nu. pecu. ei incumbit onus probandi vt nō glo. in. d. l. si ex cautione. Sic videtur in negatiue aliquem ommittez. vt l. si vero. §. qui pro rei. ff. qui satisda cogan. Probatur autē tunc illa mera negatiua vel per diligentem inquisitionem ex qua resultat presumptio translatiua oneris probādi in aduersarium. Exemplū in. l. hoc iure. ff. de verbo ob. vel ē per partis confessionem fm̄ eundem · vel per instrumētorum ostensionem · vt. C. de eden. l. i. et ibi. Sic aūt contestis nunq̄ astruere meram negatiuam non coarctanz: q̄ eo ipso dicit falsum et pōt de falso condemnari fm̄ Inno. in. c. cum ecclesia sutrina extra de cau. pos. et proprie. ¶ In glo. ii. ibi. Quod esse non debet vt. ff. de offi procura. cesa. l. si et ibi glo. et ff. de le. ij. l. cum pater. §. dulcissimis et hoc nō contra testem qui in redditione rationis non differt a dicto: nihil enim probat. Exemplū si dicit q̄ potius percussit socium interrogatus de cā scie dicit. q̄ percussit. Sed vbi rō non potest a dicto differre: tunc licet sit idē q̄ dictum non viciatur testimonium. Exemplū si dicit q̄ vidit titium percutere interrogatus de cā scie dicit q̄ vidit. Item subiungit Bar. q̄ exceptio superueniente pendente iudicio ita potest re^us ea vti sicut si a principio sibi ꝯ petisset: reprobata sña Petri qui dicit hoc verū in duobus casibus tm̄ s. cum superuenit ex cā de pōt vel facto actoris. dicit aūt fallere in. l. si post acceptum ff. de rei vendi q̄ illa exceptio odiosa est. Tu dicas indistincte q̄ si superuenit exceptio peremptoria reus potest vti ea per sña allegata per eum. Non ob. l. si post acceptum q̄ licet ibi ostium superuenerit pendente iudicio tamen non est tante potentie q̄ censet exceptionem vsucapionis: et ideo ibi non superuenit exceptio: sicut dicimus quando actoris pendente iudicio desinit interesse nam nihilominus procedit iudicium et reus condemnatur si talis desinet de exceptionem non pure quod in multis casibus contingit que ponuntur in. l. ij. ff. si quis ff. ad exhiben. et l. qui aūt. §. i. ff. si quis cau. Addit aūt q̄ si dilatoria supuenit post lit. contesta vel post aliquem terminum lapsum ad opponendum eam non potest postea proponi si est talis nature q̄ potest postea in alio iudicio refutari^ et ita limitatur l. ij. C de confor eius ut fm̄ Inno. in. c. cum dilectus. extra. de ordi. cognitio. Ang.

Exceptio. Replicationes. ¶ In tex. ibi. Ideo necessarie sūt. Nō. quod dicit necessarie. Sic ergo quotiens actor cui competit replicatio ea vtatur casualiter succumberet sic. C. de transactio l. sive apud acta. Sic et ille q̄ potest solo remedio transactionis iuuari: debet exceptionem opponere al' de succumbit vt d. l. sive apud acta. et C. de excep. l. i. cum similibus. Si tamen ex actis constat iudici rem posse iuuari suadente equitate: supplet tunc iudex: q̄ quicquid ꝯstat iudici ex actis

dicit esse notorium secundum Inno. de appel. c. ex insinuatione. sic intelligitur glo. magna. C. de transac. l. ubi pactum. et quod no. in l. plane. et l. fi. ff. de peti. here. Et attende unum quod super exceptione non est lis pretestanda nisi eo casu quo habet instar actionis. Exemplum cum proponitur exceptio contra electum ut no. Inno. in c. nudum. extra. de elec. et in c. inter dilectos. de excess. prela. Subdit etiam Bar. quod si excipitur contra aliquem de crimine circumstantie locorum et temporum et alia signanter ponenda sunt: et dicit esse de terminatum iure canonico. Et hoc intelligit esse verum quando similiter agendo de crimine essent dicte circumstantie con scribende. In hoc autem dubitavit Jo. an. Sed ultimo loco decisit in forma exceptionis non esse hec necessario expri menda: sed postea in articulis et probationibus in c. pre sentium. de testi. li. vi. in nouella. Sing.

c **Exceptiones.** ¶ In tex. ibi Hec euitari possunt. i. lapsu temporis ut dilatoria de non petendo ad tempus vel per litis contesta. quod post lit. con testa. non opponuntur ut l. exceptionem. C. de proba. ¶ In tex. ibi. Sed interdum euitari possunt. et hoc est lit. contesta. postquam exceptio procuratoria non admittitur. ut C. de procura. l. lata. demum. Fallit ubi talis exceptio redderet iudicium nullum retro. quia tunc semper [illegible] opponitur et post sententiam ff. de iudi. l. [illegible] et C. de procura. l. licet. Et adde quod sunt alie subdivisiones exceptionum quas ponit Host. in summa. eo. ti. Et tres alias addit Bonauida dicens quod quedam sunt personales et quedam reales: de quibus ff. eo. l. exceptiones. Quedam fauorabiles ut velleianum. Quedam odiose ut macedonianum. Quedam inducte ad rigorem iuris conseruandum ut rei iudicate. Quedam inducte secundum equitatem ut exceptio metus: erroris: et non nu. pecu. quas refert Jo. an. in ti. de excep. §. i. vs. sed et alie diuisiones. ¶ In gl. i. in fi. sub. nec tolluntur temporis cursu ex quo sunt perpetue de sui natura. Et expresse vendit hec glosella quod exceptio peremptoria opponi potest ante lit. con. Sed adde quod si opponens vult eam probare lit. non con. et loquor ubi peremptoria non impedit litis ingressum an audiatur: Jo. an. post longam disputationem determinat quod sic si reus vult eam statim probare quam per ipsam [illegible] actoris. in addi. sua in ti. de excep. §. dicto. vs. sed an reus volens. quod tene menti. ¶ In glo. in verbo Procuratorie ibi. Vel quia non est. Ista potest opponi quocunque [illegible] quia reddit iudicium retro nullum. Remedium autem est non in hoc sed in alijs ut contra personas litigantes opponantur omnes exceptiones que possunt opponi: ut eis non obstantibus [illegible] dex pronunciet personas fore legitimas. [illegible] interlocutoria in rem iudicatam nec amplius queri potest de personis [illegible] Spe. in ti. de excep. §. nunc videndum. vs. in summa. Non caute [illegible] Cum autem procuratore falso: pronunciatio iudicis nihil operatur quia non est in parte iudicis procuratori dare sed [illegible] ut l. [illegible] ff. de procu. Secus si iudex pronunciaret tutore vel curatore fore legitimum nam ipse dat tuto. vel cura. secundum Ja. de are. i. l. [illegible] ff. quod fal. tu. auc. ¶ In gl. magna ibi. C. eo. l. fi. hoc intellige si bona exceptione sua litigavit scienter [illegible] non suo iudice secus si ignoranter: et in dubio presumitur ignorantia ut d. l. fi. coniuncto dicto Cy. in addi. sua. et hoc tenet expresse Spe. in ti. de compete. iudi. ad. i. §. i. vs. sed nunquid presumitur scienter quod intelligit verum si litigator e rusticus secus si sit [illegible] peritus. Item hoc intellige quando potuit iudicis iurisdictio proroga ri secus si non potuit: puta quia erat mere priuatus ut l. priuatorum. C. de iurisdi. om. iu. Et aduerte quia sicut declinatoriam fori non opponit presens qui litigavit: sic nec absens reuersus qui contumaciter abfuit et hoc tenet Inno. c. ex. de dila. et [illegible] teres. quod est notandum. ¶ In ea. gl. l. sufficit. Concludit quod talis exceptio est peremptoria si statim causa reddit ad peremptoriam [illegible] ut d. l. sufficit. Et hic adde quid de exceptione excommunicationis an sit peremptoria vel dilatoria vel anomala: et sic omni tempore an post terminum possit opponi. Sine oppo natur de excommunicatione post sine iudicis. Vide in d. §. nunc vi dendum. vs. porro. exceptio excommunicationis cum seque. ¶ In ea. glo. i. si desinentes. hec vera. et concludit quod illa exceptio est dilatoria. [illegible] considerato quod status rei [illegible] et suorum heredum non tollit semper ad egestate. et sic nihil omnino [illegible] de iure agenti exceptio [illegible]. Sed attenta potentia opponendi pecunia est [illegible] iudicandum quod in oppo nendo non sequitur nominatim aliarum dilatoriarum nec peremptoriarum cum possit obijci post sententiam et solutum repeti non possit. ut in glo. ¶ In ea. ibi. Ut no. ff. eo. l. i. Concludit hic gl. quod exceptio non nu. pecu. et non numerate dotis sunt peremptorie licet non sine peremptione: sed ad necessitatem probationis dicuntur anomale. ex eo quod obijciens exceptionem est ad eam probare: sed obijciens alterum de predictis non. Sed dicit Cy. mirabiliter loquitur quod equitate canonica exceptio non nu. pecu. post obijci peremptorie et sic nedum quod sit peremptoria imo et est perpetua et hoc intelligit ipse verum quando obijcitur ei qui certus est se non numerasse pecuniam nam tunc in dolo versatur petendo. In curia vero eccle siastica obijci potest perpetuo in c. locupletem. in si. de reg. iur. in vi. tene menti. Tu secundum eum licet de mero rigore iuris ciuilis elapso biennio non audiatur reus volens probare pecuniam non numeratam: tamen de equitate canonica auditur in casu predicto et sic e limitatur glo. l. sub spe. C. de postula. et l. si ex cautione et l. in contrahendis. in prin. C. de non nu. pecu. que dicit non audiri reum volentem probare numeratione. Item si obijciatur per prela tionem secundum Jo. an. de fi. instru. c. si cautio. Si autem est renunciatum huic exceptioni et maxime si renunciatio est iuramento firma ta non opponetur exceptio: sed compelletur reus ad soluendum solutum autem repetere poterit et hoc per Pe. et Cy. in l. si ex cau tione. C. de non nu. pe. Et ibi etiam tenet quod ubi reus ad probandum pecuniam non numeratam se astringit aud[itur] in perpetuo. ¶ In ea. glo. ibi. Si ab illis satisfiat. Sed nunc cogeremus non erit li ber per exceptionem ordinariam sed per exceptionem solutionis per quam eius tollitur obligatio Bar. Et ideo ipse dicit eam dilatori am et [illegible] lit. con. proponendam pro quo facit. ff. de cur. l. si [illegible] cipium. §. i. Sed Spe. se tenuit cum glo. dicit tamen quod ad [illegible] lite opponatur in d. §. dicto. vs. quid de excep. quam proponunt fideiussores. et de multis alijs exceptionibus an sint celen de dilatorie vel peremptorie: dic ut per eum in d. vs. sed quero de excep. que proponitur contra rescriptum per vias collectas. Hic autem videndum est quando sit probanda dilatoria. et dic quod post fundatam intentionem actoris in d. ut C. de proba. l. exceptione. Dic quod quedam est dilatoria solutionis inducta lege vel pacto: exemplum in pacto de non petendo ad tempus in codem in personam qui habet quadrimestre et in marito habente exceptionem annalem ad restitutionem dotis et ista proponenda est in initio. et ante litem conte. probari autem debet post fundatam intentionem actoris et probari potest per testes si non est idem articulus et an testationibus publicatis secundum Accur. licet Jo. et Azo. contra ut no. gl. in d. l. exceptione. quam etiam gl. autem qui semel. eo ti. et hoc idem tenuit Jo. an. ultimo loco in d. §. nunc videndum. in prin. in addi. et in vs. sed nunquid attestationibus publicatis Idem tenet et Spe. in exceptione pe remptoria: ut publicatis attestationibus probari possit si articulus est diuersus a primo non autem idem vel contrarius. Idem et tenuit Albertus de bobio qui dixit in hoc seruari consuetudinem fo ri propter diuersitatem opinionum ut no. idem Jo. an. in d. vs. sed nunquid. Sed secundum Jo. et Azo. in ea illa etiam super diuersis articulis attestationibus publicatis in eadem instantia non potest fieri probatio licet in causa appellationis sic. Sed canoniste et in causa ap pellationis dicunt contra ut non admittatur probatio super eodem vel directo contrario in c. fraternitatis de testi. et ibi per Jo. an. et Inno. loquitur ergo d. l. exceptione in dilatoria solutionis non impediente processum. Sed ubi dilato. ia directe obijcitur ad processum et ad impediendum contestationem: tunc debet ante lit. conte. propo ni et probari. Vel dic semper istud est de ordine ut primo co gnoscatur de exceptione deinde de eo. deficiente actore probet secundum Inno. in c. exhibita. ex. de iudi. Sed in c. pertinebis [illegible] lo. et com. dixit quod ubi opponitur exceptio [illegible] lium de principali et de exceptione simul cognoscitur [illegible] dicens precaueatur quod detur terminus [illegible] ad probandum [illegible] tibus: et hoc cum proponitur peremptoria. Sed cum proponitur dila toria solutionis habet locum l. exceptione. Sed cum proponuntur alie dilatorie habet locum dictum Inno. in d. c. exhibita. Et ideo dixit Bar. in l. si queramus. ff. de testa. quod ubicunque proponitur ex ceptio que non est exceptio nisi sit actio [illegible] exceptionem prius probari oportet exemplum in d. l. si queramus et in l. liber. C. de peti. here. Sed ubi potest utrunque subsistere s. actio et exceptio competere: tunc prius actori datur terminus ad omnes di latorias et peremptorias proponendas: quo termino elapso non auditur volens excipere nisi noviter exceptio superuene rit: quia

[illegible]terest ad sui noticiam nequeat peruenire. extra. eo. [illegible]tio. Spe. in. v. §. nunc videndum v. excep dilatoria. [illegible]et in vlti. sed de qua. qui pponitur exceptio et [illegible] [illegible]ratio quis primo admittat ad probandum et de [illegible] [illegible]sum. C. de adul. l. quid Alexandrum. Et dixerit qui [illegible] non obstantibus exceptionibus iudex proce. dit in eis [illegible]ō pronunciat procedendum in eis non pot ab illo pro[illegible] [illegible]pellari. sed falsum est [illegible] Jo. an. in. v. §. nunc vide [illegible] et no. fm Albertum. Ang.

s **A pupillo.** Si aliquis esse locu[illegible] plete est cum actionis denegande tempus iuris presta. inspicit. b. d. eo. cos. [illegible] de solu. l. in pupillo. vbi aut eum moderande [illegible]ōis inspicitur tempus fine vel. l. si a patre. §. penul. ff. de [illegible] e. que est [illegible] et glo. no. ibi soluit illud contrarium. Ang.

t **Si qui dicit.** Nemo pot vni si[illegible] mul exceptionibus varijs et diuersis et oppositiuis omnitere ad [illegible] abs concludere. b. d. Et signat glo. hic tria contra[illegible] [illegible]nt. ¶ In glo vl. ibi. l. sed et si suscepit. in prin. Sed [illegible] qui post lit. contesta. dilatoriam pponebat ¶ In [illegible] [illegible]ō. l. si p emptorem. ibi ex iudicium et erat sibi prius [illegible] [illegible] ¶ In ea. glo. ibi. §. eligere. illa loquitur in [illegible] non debet proponere plures actiones contras et [illegible]o et sic no obstat. Ang.

u **Item rem legatam.** Agenti ad legatum obijci pot de dolo testandis. b. d. et pone casum per exemplum glo. Vel sic. Contra sic [illegible]ngulare agente [illegible]endente eum incretam objectionem de dolo secus si no ageret vel no [illegible]ederet causa [illegible]. b. d. tex. cum glo. et cessant contraria. Ang.

x **Exceptiones.** Exceptiones coherentes persone debitoris non extendunt ad alios scens si rei cohereant non persone: et beneficium restitutionis [illegible] ad ipsum pertinet et obijcitur non pot opponi. b. d. ¶ In tex. ibi. In id quod facere possit. Idem in exce[illegible] [illegible] si p clerico incus fideiussit conueniri poterit [illegible] seculari et non gaudebit beneficio clerici. vt no. [illegible] de competen. in. addi. §. i v. sed pone clericus. quum [illegible] clericus debitor principalis veniat ad defendendum [illegible]e suum. cum eum ex necessitate defendat no poterit [illegible] opponere exceptione ex sua persona. casus e. ff. [illegible] veditor. in prin. et. l. i. C. vbi in rem ac ¶ In tex. [illegible]stitutus fuerit. Non bene quod minor ad restitutionem [illegible] et obiectam non pot obijcere de lesione et non est quod [illegible] hic nudum est nata. Sed in exceptione quam pro[illegible] [illegible] pot petere in integrum restitui se. vt. l. non et postea. §. [illegible] de interius p [illegible] Insti. de act. §. rursus fuit [illegible] de inoffi. testa. l. pup. §. si filius vbi querela i mo[illegible] [illegible]nos obijcit. Ultimo scias quod licet fideiussor exce[illegible] [illegible]sonale ex persona rei non opponat. vt in prin. l. si ex [illegible] poterit exceptionem opponere dicendo quod prius de[illegible] [illegible]un reus quam fideiussor: et quod prius conueniri non pot [illegible] [illegible]celledus e. vt in eo po. de fideius circa prin. Et ad[illegible] [illegible] exceptio e personalis et ad fideiussorem non transit si [illegible] conueni [illegible] de contra reum habeat recursus. pot reus ex [illegible] defensione fideiussoris suscipe licet non possit op[illegible] [illegible] exceptione sen. vt. l. procurator ad exhibendum. §. i. [illegible] ha. et l. fi. C. de execu. sen. ¶ In glo [illegible] in fi. ex[illegible] [illegible]de duas questiones nobiles quas ponit gl. C. de non [illegible] [illegible] man madatori ¶ In gl. [illegible] in fi. illa. l. vbicunque [illegible] intellectus veritas est quod ibi loquitur in reo extra [illegible]bligatione non aut liberato merito fideiussor rema[illegible] [illegible]gatus: nec vero beneficio rei vt ibi et l. si litigas. que e[illegible] [illegible] fideius. Sed p sniam absolutoriam reus liberatur [illegible] obligatio non tollatur et ideo fient debitori compet[illegible] [illegible] rei iudicate hic et fideiussori. Tene menti. Ang.

y **Emo.** Breuis est non sumitur et de hoc habuimus. ff. eo. l. is qui de[illegible] [illegible]er ¶ In glo. in. Et et contra hic fm Jo. et ibi cum [illegible] modificatione hac quod si proponitur exceptio vna [illegible] [illegible] continentia repellitur excipiens vt i ppletas. j. [illegible]

verbo. ob. l. si totum. in glo. j. de reg. iur. l. vbi repugnantia. Sed si proponuntur exceptiones plures sub conditione ut ad[illegible] mittitur excipiens. vt. C. de excep. l. si quidem. in glo magna. Si aut simul et semel et simpliciter tunc si e ordo proponendi [illegible] eos. excepit in dilatorias quod primo vz proponi nec litatoris et deinde reliquas. tunc proposiitione reliquarum necessarium intelligitur relinquas. Spe. in ti. de excep §. viso. v. porro in proponen[illegible] do. Sed si non e ordo imo prius eode tempore proponi ve aliquas di[illegible] latoriae. vel oes peremptorie tunc si proponens de mendacio con[illegible] uictus deberet punitum et post conuictione vult ad aliam excepti[illegible] onem consolare. non pot. vt fuit mendacij penam ferat. vt in aucten[illegible] contra qui propria. C. de non nu. pecu. l. i. Bar. hic dicat quod probando contraria eum pena mendacij sed solutio compensat in debito. Non mihi vz sic fm p ter illa qui dicat quod solu[illegible] no nihil prodest et glo. ibi dicit quod solidum soluit i. duplum [illegible]per soluit et sic non releuat solutio in principali debito nec in pena vbi vo negauit nulla e pena: tunc j. est conuictus de men[illegible] dacio ad aliam exceptionem consolare vnde qui negauit pecu[illegible] niam numeratam conuictus potest probare solutam et hic tenet Spe. in. d. §. viso. v. quid si debitor negat. Fallit in casu l. vlt. C. de compe. Et per hoc dico quod negans maleficium po[illegible] test redire ad illam exceptionem quod fecit ad sui defensionem: [illegible] quod offensus erat banitus. Sed vbi statuti ex forma statuti conuictus de mendacio vz actus puniri puta in quantum plari[illegible] vt e florentie tunc ad illam defensionem no redibit p. d. auct. et p autenticam. Item possessor. C. qui in po. in pig. ha. licet Bar. i. [illegible] d. auct. contra qui propriam. dicat quod imo pot redire et probare se innocentem et probando innocentiam vz absolui a crimine et solum penam negationis sufferre. Quam dictum puto verum si fuit ad probandum admissus. sed p probandum potentia denegari pot. vt in [illegible] [illegible] iuribus. Adde quod si agens pignoraticia offert debitum coram iudice. creditor negat se debere recipere et negat se ma[illegible] [illegible]nsse. et negat re pignoratam et debitor probat intentionem suam. quid erit de pecunia deposita. dicit Spe. sub iudice li[illegible] [illegible] e in. v. §. viso. v. sed quid econuerso. et ictimat quod pecunia fit fisci. Tu dic quod qui deponit post depositum pot pecuniam in suos vsus conuertere cum adhuc pecunia creditoris facta non fit. vt. l. acceptam. in fi. C. de vsur. et ideo deponens a depositario recuperabit eam. nec potest creditor se eidem opponere ex quo debitum esse negauit non enim est audiendus alle[illegible] gans suam turpitudinem contrarium. C. de trans. l. transactione conuentaa. l. i. C. de fur. Ang.

n **Non utique.** ¶ In tex. ibi. Qui exceptione vel [illegible] hoc est verum si ea vtitur sub conditione: vel si negat intentione actoris simpliciter vt in glo. Secus autem si opponit exceptionem peremptoriam vel dilatoriam solutionis ad tempus fm quosdam. vnde dicit Spe. quod periculosum est eam simpliciter opponere quia opponens vz quasi intentionem actoris confiteri fm Spe. in. d. §. viso. v. ergo valde periculosum. Canonistae tenent contrarium est. de excep. c. cum venerabilis p Jo. an. et Dy. in. c. exceptionem obijciens de reg. iur. li. vi. et potissime si quis allegat se vsucepisse vel prescripsisse et non dicit contra actorem: quia non includitur negatio fm eundem Jo. an. in. d. v. [illegible] Bar. aut hic dicit opinionem suam v de p te. Tu adde dictum Spe. quod ipse non allegat vz quod contra allegationem peremptoriae actoris velit probare non pot se iuuare exceptione peremptoria nega[illegible] [illegible] nisi iusto errore ductus euenerit se negasse in ti. de posi[illegible] tio. §. octauo loco v. sed sm similiter. Et adde quod excipiens de primum [illegible] non [illegible] quod oportet primitus dominum vt no. Spe in. d. § viso v. no credo me aliquid in [illegible] colu. ibi. pa[illegible] pa non in [illegible] decre Sic nec allegans rem se emisse a [illegible] [illegible] videtur rem fuisse dominum confiteri. vt no glo. in l. i. ff. de publicia. in verbo non a domino. et hec duo de facto vidi et sunt quotidiana. Ang.

r **Res inter.** Illius. l. materia ple[illegible] ne examinatur. ff. de re iud. l. sepe. ¶ In glo. Nec si ea. dic. Item vnus de duobus reis. hoc est falsum quod sententia lata contra vnum obest alteri. vt. j. de duobus reis. l. y. et. l. pen. ergo et eodem modo obest heredi suo et maxime si est heres vnius de his qui egerunt et succubuit. ¶ In ee. ibi. Res no p. l. [illegible] et. C. de pen. here. l. hereditas ¶ In ea. in fi. ibi. Res [illegible] quosdam. et hec si ergo vz procurator cuius causa [illegible]

non possum dicere postea procuratorem me non fuisse quia allegarem turpitudinem meam quod non debeo. C. de transac. l. transactione finita. et C. de fur. pig. ad. matrimonii l. si creditoribus. et idem si non egi tanquam procurator sed tanquam coniuncta persona et promisi rem meam dominum habiturum ratum cum enim sim obligatus tunc quod dominus ratum habebit et ego sum heres domini. ergo non possum conuenire de euict. l. vendicantem ff. de euic. Sed si non obligaui me ad dominum ratum habendum tunc possum agere vt heres dicti. vt. ff. rem ra. l. et si is qui §. si ec. et facit. C. de transac. l. si pro fundo. in fi. sm Dy. et bene. Ang.

q **Cuiagnitis.** Dicto precent falsorum instrumentorum per errorem approbatorum rei iudicate aut etiam solutionis ex ea causa facte non obstat exceptio. h. d. Nihil ergo operatur errorea probatio vt hic. et l. si. C. plus vale. quod ag. et l. i. ff. rebus C. de re. alie. etiam si illa probatio sit solutione confirmata vt hic litera. In glo. q. nisi super quo concinde quod contra ipsum criminosum licitum est vtrumque possum agere primo ciuiliter et criminaliter prout vult. vt in iuribus hic allegatis. Fallit si ex iniuria descendat accusatio legis cornelie de sicarijs quo casu iudex non debet pati ciuiliter agi ne criminaliter preiudicium fiat sic intelligitur l. pretor edixit. §. si dicas ff. de iniu. Sed vno si ex delicto agi potest criminaliter contra delinquentem et ciuiliter contra tertium sicut inde tum tertij quousque criminosus et eius participes accusentur et super crimine pronuncietur sic intelligitur l. i. C. vbi cau. fis. tibi per Ja. bu. qui dubitauit de puncto. In glo in verbo. Preceptio. dicit. Vel dic pro precepto in diffinitione sententie apposito. Per hanc glo semel obtinuit quod iussus reficere expensas in diffinitiua sententia dicitur condemnatus per diffinitiuam quia ille iussus est pars diffinitiue. Secus si ipse iussus emanasset seorsum a diffinitiue quia tunc ille iussus esset interlocutoria quoniam omnis iussus ad causam faciens est interlocutoria. ff. com. po. de lingo. §. ad exhibendas. in glo colla. viij. et non est aliud. Ang.

s **Eneraliter.** In preiudicialis iudicio actor et reus affirmans probare debet quod intendit. h. d.

r **J post.** Hec lex est subtilis et legitur duobus modis in glo. Primo quod possessor hereditatis conueniebatur a tertio ad rem particularem lit. contesta. contra eum super hereditatis petitione et etiam per sententiam terminata. vnde si talis possessor obijcit quod inquietari non potest ne fiat preiudicium petitioni hereditatis non auditur excipiens quia illa exceptio ne preiudicetur petitioni hereditatis habet locum quando petitionis hereditatis iudicium est motum. aut de proximo moueri speratur non autem cum ipsum iudicium petitionis terminatum est et sub eius possessor est absolutus quia tunc nullum preiudicium potest fieri tali iuri ex quo est per diffinitiuam terminata et iste intellectus est clarior et non hz contrarium. et tunc supple literam ibi. Contestatam et diffinitiua sententia terminatam et omnia plana sunt. Secundo modo legitur sm Jo. quod hic erat lis contestata super petitione hereditatis tamen non erat iudicium terminatum per diffinitiuam sententiam et hoc casu possessor hereditatis vel petitor non conueniebatur ab aliquo tertio particulari iudicio sed agebat ipse possessor vel petitor contra debitorem hereditarium vel possessorem rei hereditarie et hoc casu dicit Jo. quod post litem contestatam in petitione hereditatis admittitur possessor et petitor ante lit. contesta. non et tunc accipe tex. ibi. Futuri enim iudicij. futuri contestationis. Sed iste intellectus non est verus in hac parte tamen quia tam ante litem contesta. quam post in petitione hereditatis possessor hereditatis et petitor eius admittuntur ad agendum contra debitorem hereditarium et contra possessores eius diuersimode tamen quia possessor admittitur si res est tempore peritura petitor indifferenter si possessor negligat agere forte quia sciat se iniustum non scire sic intelligitur l. si bone fidei. ff. de petitio. hereditatis. et iste est verus intellectus istius l. In tex. ibi. Contestatam et diffinitiua sententia terminatam vt supra vidi. In tex. ibi. Petuntur a possessore conuento per tertium. In tex. ibi. Futuri enim iudicij non incohati sed de proximo incohari sperati vel incohati per litem contestatam sed nondum diffinitiua sententia terminatum. In tex. ibi. Non facit nominatio non est mirum quod etiam preiudicium fieri potest petitioni hereditatis super qua pronunciatum est de possessione certe nullum. et ideo non habet locum exceptio ne heredi. actioni fiat preiudicium. vt. l. si quis libertatem in fine in ratione sui supra de peti. heredi. In glo ibi. Directi vendi. et ex eadem causa. s. hereditaria et ita debet intelligi quod si ex alia causa nulla esset differentia inter rei vendicationem et contractum defuncti sm Dy. cum opi. Bar. vltimo loco recitauit. Sed primo dicit quod vbi hereditatis possessor conuenitur rei vendicatione nunquam solet illud preiudicare iudicium quod si quis pendeat iudicium petitionis hereditatis vel pendere speretur nam possessor tunc non conuenitur vt heres sed conuenitur vt simplex possessor vt. l. nemo scientiis. §. fundum. ff. de rei vendi. et hoc puto verum. Concinde ergo in hoc quod hereditatis possessor rei vendicatione conuentus per extraneum nunquam sibi obstat exceptio quod pendeat aut pendere speratur de proximo petitionis hereditatis iudicium quoniam hec iudicia inuicem nullo modo contingunt. In eadem glo ibi. Vel aliter hec est realis et vera doctrina. l. quod l. vltima. C. de petitio here. loquitur tamen in eo casu quo possessor vel petitor hereditatis conuenitur non autem quando ipse petitor vel possessor agit vnde vera antiqua in hoc casu remanet incorrecta. Et hoc casu concludo quod possessor lite pendente in petitione hereditatis contra debitores hereditarios vel possessores rei hereditarie audit non demum si res est peritura. aliter ei obstat exceptio supradicta petitor autem hereditatis indistincte agit contra ipsos debitores et possessores si possessor hereditatis negligit agere contra eos sic intelligitur l. si bone fidei ff. de peti. here. Et generaliter vbicunque periculum est in mora non habet locum dicta exceptio ne fiat preiudicium petitioni hereditatis vt l. cum hereditas ex trebel. ff. ad trebel. nec habet locum vbi causa est summaria. vt ff. ad trebel. l. ille a quo. §. si de testamento. Idem vbi causa est finita sententia et iste est casus hic. In glo. eadem ibi. Si ego possideo hereditatem supra in vsi vel aliter posuit casum in petitore et in hoc est differentia inter illum vsum et istum.

In ea gl. ibi. Non possum. Immo possum eodem modo et ordine quo possum lit. contesta. et in hoc tamen male dixit Jo. in alijs bene. In ea glo ibi l. si quis libertatem. §. na dominum. quia l. quidam dicunt esse correctum per l. fi. C. de peti. here. sed non est ex eo quia inter petitorem et possessorem hereditatis rei debatur iudicium singulare et ideo inter eos obstat illa exceptio. Sed quando iudicia singularia mouentur per tertium vel contra tertium tunc locum supradicta. Quo casu concinde. vt. ff. eo. quod si agitur contra possessores vel petitorem hereditatis pro legato vel contra descendente a defuncto hec loca o. l. vlt. et ceteras alie leges antique de hoc loquentes sunt correcte vnde correcta est l. si testamentum ff. de peti. here. Sed si possessor vel petitor hereditatis agit contra tertium debitorem vel possessorem rei hereditarie tunc hz locum o. l. si bone fidei. supra declarata. Et generaliter vbicunque actio est ipso perpetua vel causa est summaria nunquam obstat exceptio vt. ff. eodem.

Immo adde quod et tunc isto quo silebant iudicia preiudicialia propter iudicium petitioni hereditatis venientium vel de proximo venturi speratur tamen non debet silere si fiscus repudiaui in fraude legatariorum nam potest interim legatarius conueniri et eius odio hoc interdictum est ff. si quis om. ca. testa. l. quod ait. §. si autem in gl. in verbo Post et nota alibi illa glo. et de ea doc non faciunt mentionem. Aduerte autem Bar. hic si de castro vel eius iurisdictione est questio vel speratur quod interim sileant particularia iudicia alicuius membri sub iurisdictione contenti vt hic per eum cui adde quod not. Inno. extra. de resti. spo. c. in literis. in vi. colum. Ang.

C Filiusfamilias

f **Filiusfamilias.** Si animo vendito exhibito precium petit venditor ei in factum obstat exceptio. h.d. Et bene inuet hic questio illa: an in exequutione sententie possit obiici exceptio rei non tradite per venditorem de qua posuit Spec. in ti. de exceptio. in §. viso. versi. sed pone peto a te in. v. col. et ibi affirmatiue decidit quod sic. Sed in ti. de execu. sen. tenet oppositum in §. si vsi. item pone emptor in. iii. col. et idem tenuit Bar. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit ei. ff. de iureiur. dicens quod hec exceptio rei non tradite est peremptoria ideo debuit opponi ante sententiam vt l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. Et casus huius. l. euenit in ciuitate eugubij quo petebatur precium a filijs Nasiolo de eugubio. Ang.

a **Diuersus.** Contra iurantem ad possessionem replicari de dolo: hoc intellige nisi dicatur iuramentum extortum per dolum. et ita intellige glo. et cessat contrarium.

f **Fundum.** Ista lex est difficilis: et ambe fuerunt affricani. Et breuiter hoc dicunt. Quando duo iudicia sic se habent quod absolutoria lata in primo pariat exceptionem rei iudicate in secundo tunc non admittitur cumulatio siue eodem libello dicta iudicia proponantur siue in diuersis libellis ab eodem parte h.d. Uel sic. ubi impossibile est secundum communem cursum vel saltem actorem vincere in secundo iudicio quod proponit si succubuit in primo: ibi non admittitur cumulatio. secus si possibile est eum in primo perdere et nihilominus obtinere in secundo. h.d. cum. l. seq. Et loquuntur ambe quando due lites sunt adinuicem preiudiciales ex hoc capite tantum quod absolutoria lata in primo pariat exceptionem rei iudi. in secundo interdum questiones dicuntur preiudiciales ex eo quod vna e maximi preiudicij parit status. et per eam magnum preiudicium alijs litibus infertur et tunc illa questio prius examinanda est et fine debito terminanda siue in modum agendi siue per modum excipiendi. siue in vi replicationis opponatur: ut l. ordinata. ff. de li. cau. et C. de adul. l. quum alexandrum. reddit enim inhabilem ad iudicium illum de cuius statu queritur. et ideo contra eum non proponuntur nisi actiones tempore perimende et ille vsque ad lit. contestatio ne pereant ipse autem lite deciso contra alios actiones exercet: et eas vsque ad finem perducit: et etiam iudicem liberalis declarabit en vt non ex alia iudicia agitata sine vt. d. l. ordinata. Tertium autem genus preiudicialium questionum est duplex. f. quando vna alteri affert preiudicium ratione maioritatis et preeminentie: tunc cause adinuicem nullatenus se contingunt. Exemplum si accuso te et ea pendente intento contra te ciuilem actionem nam ne fiat preiudicium criminali in connentus obijcere potes ne conuenias ciuiliter. l3 dicta iudicia de eodem non proponantur simul. sed hoc non est in vsu tex. est in. l. si. C. de ordi. iudi. Ubi vero iudicium criminale et ciuile adinuicem se contingunt: quia occasione eiusdem facti proponuntur: tunc est casus in l. vna. C. quando ciuil. actio. et C. et no. in. l. vlt. C. de ordi. cogni. Reuertendo igitur ad. l. nostram conclude quod vbi absolutoria lata in primo pariat exceptionem rei iudicate. in secundo et proponuntur ab eodem non admittuntur cumulationes. siue proponantur in diuersis libellis vt hic siue in eodem vt in glo. pen. Idem si vnum iudicium proponatur ab vno: et aliud proponatur ab altero: quia solum sup preiudiciali procedetur et in alio supersedetur: si vnum e maioris potentie reliquo. Si autem sunt paris potentie: pariter procedetur super vtroque vt. ff. ti. i. si inter. vbi e casus. Sed si vnum iudicium proponitur ab vno aliud ante non a reo sed ab extero super ambobus procedetur secundum doctrinam traditam. ff. de rei ven. l. si is a quo.

f **Fundi.** Reale iudicium et diuisorium pro eodem non cumulantur: nec rei vendicatio pro principali: et condictio pro fructibus et accessionibus. h d. Et intellige quod illa iudicia intentabantur principaliter. bene autem procedit libellus in quo quis petit rem suam declarari et rem sibi restitui cum fructibus et omni causa vt glo. hic dicit et hodie et ita practicant. Iudicium ergo reale est preparatorium diuisorum: siue agatur familie herciscunde: siue communi diuidundo. Unde non proceditur super eo ante reale iudicium terminatum et intellige si obiecta fuit exceptio: alias procedi vtroque secundum Bar. hic: die vt in eo. per quod. ff. de eme. l. si mancipium. §. i. vide text. Inno. extra de consti. c. cum M. quod l3 coram diuersis iudicibus quis non debeat trahi pro eodem vt. l. i. et. ff. tamen nisi opponatur exceptio procedit vtroque processus. In tex. ibi. A te peto per rei vendicationem. In tex. ibi. Condicere. f. iure dominij vt non ob. contrarium glo. et sic ex eadem causa ne ob. l. si quis cum totum §. si. ff. de ei. Ultimo adde quod si preiudiciale iudicium intentatur post particulare terminatum non impeditur exceptio terminati l3 impediretur probatio sententie si penderet. C. de or. cog. l. si. vltimo responso per Inno. de offi. deleg. c. sane. Et ideo cum instrumenta guarentigie habeant vim sententie eo quod notarius tamquam iudex ordinarius facit in presentem et volentem preceptum de soluendo. si habetur recursus ad curiam ecclesiasticam quod instrumentum sit vsurarium non impeditur exequutio illius precepti. Et si deducitur in preceptum est sequestrabile. sequestrabitur vt. d. l. fi. de ordi. cog. et ibi. l. fundi. et. l. fundum semper vadunt ad vnum ballum sic Petrus et Albas et el brosa et el brondolino. Ange.

o **Omnes exceptiones.** Exceptione competenti fideiussori ex persona rei potest fideiussor vti etiam reo inuito. h.d. Secus ergo si fideiussori non competeret: puta quia e personalis vt. ff. eo. l. exceptiones. in. ij. Uel etiam si inter reos tamen fideiussori non competunt propter intercessionis naturam. Exemplum. ff. de pac. l. quod dictum. Ang.

a **Exceptiones.** Ista. l. continet diuisiones causarum a quibus formatur exceptio: et illud sufficit pro summario. In glo. fi. ibi. Sed bonis forte. immo sine forte in bonorum possessione ex testamento vel ab intestato. Sed in bono. pos. contra tab. est dubium an debeat decerni per iudicem: an vero sufficiat simplex agnitio: veritas est quod sufficit agnitio sola et hoc determinat glo. que non est alibi in. l. si. in prin. in vbo decreto. C. de cura. furio. Ang.

r **Et maioris.** De re maiori intelligitur esse iudicium quando de altera per illud absorbetur iudicium in totum vel in partem. h.d. Et dicitur maior esse quo ad preiudicium alterius questionis licet forte quo ad vtilitatem esset minor vt. ff. eode. l. fundum. cum. l. seq.

De exceptione rei iudicate. Rubrica.

e **Cum res.** Sententia lata contra legatarium agentem ex eo quod testamentum pronunciatum est irritum vel non iustum nullum affert preiudicium libertati vel alijs legatarijs. h.d. Et intellige quod nullum affert preiudicium plenum sed quale quale vt. ff. de re iudi. l. sepe. Uel sic. Sententia lata in causa testamento contra illum ad quem principaliter non pertinet defensio testamenti non nocet legatarijs. h.d. et sic cessat contrarium l. papi. §. si ex causa. ff. de inoffi. testa. quia ibi sententie in causa inofficiosi fuit lata contra heredem scriptum ad quem principaliter pertinebat defensio testamenti et iste est verus intellectus quicquid glo. hic dicat quem intellectum tenet glo. in. d. §. si ex causa. Uel si agente legatario ad legatum testamentum fuerit pronunciatum inualide herede opponente exceptionem nullitatis non propter ea preiudicatur alijs legatarijs vel seruis libertate donatis h.d secundum Ray. et iste intellectus tangitur in glo. sed non placet ex quo sententia lata fuit cum herede: quo

casu non refert an testamentum rescindatur per iudicē re sedentem puta per querelam ꝓpositam: an vero decla retur testamentum nullū. ¶ In tex. ibi. Ex eo testamento hic incipit confirmatio legis ꝛ principium huius. l. patet in fi. per modum rationis. ¶ In tex. ibi. Uel non iu stum dicatur testamentum ꝛ legatario agente fm verum intellectum: vnde agebat cā testamenti principaliter ille ad quem principaliter non pertinebat defensio testamen ti: secus autem si egisset ipse heres: ꝛ per se suam repor tasset: quia tunc obest oībus legatariis: ꝛ ꝓpterea alii le gatarii ratione suspicionis iudicio possunt adesse: ut l. si sus pecta. ff. de inoff. teste. ¶ In glo. vlt. ibi. sed quale qua le. Istud quale quale considera de probationibus existen tibus paribus: ille vincat pro quo ē ista qualis qualis pre sumptio: ut. ff. de turcur. l. si vno patroni in prin. ꝛ de pe ti. her. l. si quis libertatem. ¶ In ea. glo. ibi. hic declarat. Immo idem: ꝛ vbi declarat nullum vel vbi rescindit te stamentum interueniente querela: quia eadem est ratio semꝑ vt attendatur quis egit causam testamenti: an is ad quē principaliter pertinet defensio vel impugnatio testamen ti: an non: vt. s. dictum est. Ang.

q **Et cum herede.** Cessan te causa absolutionis cessat effectus eius. h. d. Ray. Sed an cesset mediante beneficio restitutionis implorato: an vero ipso iure: dicitur in glo. ¶ In tex. ibi. Herede. l. scripto. ¶ In tex. ibi. Aut si non in ea causa. Ista sunt verba exceptionis: ꝛ in multis partibus iuris verba exceptionis ꝓponende iurisconsultus describit ad literam: ꝛ hoc ideo quia inquantum verba exceptionis nō ꝓponuntur apte ita succubit excipiens: sicut agens ineptam actionem ꝓponens vt in cle. i. extra de ap. vbi tex. est opti mus. ꝛ l. i. §. labeo. ff. de sin. ¶ In tex. ibi. Reddunt de nouo adhuc ꝛ ex eadem causa. ꝛ inquantum reus fuerit simpliciter absolutus a petitione legatarii debet legatarius eandem actionem ꝓponere: restitutione in integrum po stulata ꝛ obtenta: ꝛ ita intelligitur iste tex. ꝛ intelligitur Iulianus qui in libro quarto. ff. hoc scripsit: ꝛ est liber re stitutionis in integrū: vnde dictum eius in materia situa tum intelligi debet in dubio fm rationem subiecte mate rie vt l. Imperatores. ff. de in diem adiec. Sed si contra lega tarium fuisset sententia lata non simpliciter sed signanter expressa causa: quia tunc testamentum erat in ea causa vt contra eas bonorū possessio peti posset: tunc non est ne cessaria restitutio: quia cessante causa restitutionis cesset eius effectus: sic intelligitur glo. l. qui cū herede. ff. de act. ꝛ ob. que contra dicit glo. pen. huius l. ¶ In glo. i. ibi. sed sec9 in creditore. Immo nō secus quia hoc iure antiquo silebant iura particularia ꝓpter intentatum vel intentari speratum de ꝓximo continentale iudicium: aut eius preparatorium sicut est bonorū possessio cōtra tabulas: aut querela inoffi ciosi: vt. l. non distinguemus. §. si is. ff. de arbi. ꝛ in. l. vlti. C. de peti. here. Solue ergo quia in. l. cum hereditas ex tre bel. hic allegata: actio que intentabatur per creditores erat tempore peritura: ꝛ ideo etiam hoc iure nō obstat illa ex ceptio pendentis continentalis iudicii: aut intentari spera ti. ꝛ ita generaliter dixi in. l. si post motā. ff. eo. t. quia vbicūq actio est tempore peritura in tali casu non obstat exceptio: ꝛ subaudi quo minus lis contestetur in ea ꝛ fiat ꝓpetuatio: postmodū esse supersedendum: ꝛ euentus continentalis iu dicii declarabit contra quem sit actio ꝓponenda ꝛ sine de bito terminanda. Et partes iudicis de causa cognoscentis sunt he: quia pronūciare debet supersedendum in particula ri iudicio quousq ipsum continentale iudicium iudica tum aut finem accipiat: iudicatur per cancellationem pro cessus. finem accipiat per ꝛ [illegible]. vt not. glo. magna in l. si quis libertatē super de peti. heredi. ¶ In ea glo. ibi. Hodie idem in legato. l. pecuniario vt nō supersedea tur in illo per continentale iudicium sine actio competens pro legato esset tempore peritura quod nō est: sine non: nam dicta. l. vlt. est iuris antiquioris correctiua disponens quia tam creditores quam legatarii pendente continentale iu dicium agant ꝛ non repellantur exceptione illa. Eta au tem ipsi heredes scripti vel legitimi agere volunt cōtra de

bitores hereditarios: intentata hereditaria possessores iura antiqua non cōcingitur: militatem ... per. l. illam: ꝛ sic recurre ad distinctionem l. si bonefidei. ff. de peti here. ꝛ ita dixi in. d. l. si post motam ¶ In ea. ibi. l. hoc autem. §. l. ille. §. videtur destruere totum mundū. f. vt dicta exce ptio non faciat silere particularia iudicia legatorum: quod est directe contra. l. si quis libertatem supra de peti here. vbi etiam silet iudicium liberale. Sed responde quia vbi legata que petuntur in decto eiusmodi sortiri debent effectum ꝛ ex eadem dispositione ꝛ per idem medium concludendi: tunc non obstat illa exceptio: vt. d. §. i. exemplū si instituā tur decem ꝛ duo sunt decem quorum quilibet dicit se heredē vnde si vnus est heres ex eadē scriptura debebitur lega tum ꝛ per idem mediū concludendi. ꝛ si alter est heres pur ex eodem debebitur legatum nec concludendum aliter quam per idem medium concludendi: ꝛ ideo nō obstat exceptio. Unde hoc casu idem dico in creditoribus. licet non sit actio tempore peritura. Sed vbi non ex eadem voluntate: nec per idem medium concludendi: tunc nec creditores quorum actio est perpetua: nec legatarii admittentur: immo eis ob stat exceptio iure suo. Unde si legata essent relicta a ve nientibus ab intestato: non tamen tales legatarii audiren tur: vt. d. l. si. Et quia intellectus. d. l. si quis libertatem. ē satis dubius scholaribus ꝛ etiam doctoribus. Conclude quia per. l. illius tenorem senatusconsulti in censuram dicit quia si libertate donatus in testamento petit libertatem ex eo ab herede scripto: filius autem exheredatus se opponit ne pro cedatur in tali liberali iudicio: dicitur ne quia ipsum sint quid equale iudicium in querela: vnde exceptionē ibi nō oppo nebat contentus sed tertius. f. filius exheredatus. Dein de emanauit lex diui pii statuens quod partes iudicis debet esse he. quia non debet super dicto liberali iudicio sniam ferre.

Deinde emanauit lex diui traiani. ꝛ dicit quod partes iudi cis debet esse he. quia pronunciare: ꝛ differendum iudicium li berale donec causa testamenti aut iudicatur aut finem acci piat. Diuus aūt pius in versi. Ita demū per rescriptum suum statuit quod tunc differri dictum liberale iudicium si in causa inofficiosi lis ē contestata. Et in §. si. plane que de bet contingere post eum addit. vel de proximo contesta ri speratur ad quā contestandam summarium cognito re dicta exceptio bona fide ꝓponatur vel non terminus per iudicem statuendus ē. vltra quem non audiuit voles que relam ꝓponere: ꝛ in hoc. d. l. est hodie correcta. quia iudi cium liberale non est suspendendum nisi fm modificatio nem. d. l. vlti. C. de peti. here. que ē in hoc. §. illius l. correcti ua. Si vero istud liberale ꝛ continentale speratur mone ri inter eosdem. puta quia seruus institutus est heres: ꝛ fi lius est exheredatus: ꝛ filius exheredatus heredi scripto mouet seruitutis iudicium prouocando ipsum ī seruitutē tunc recte ꝓuocatus potest petere vt supersedeatur in co ꝓpter iudicium continentale quod moueri videtur cōtra eum vt in §. si. nam eum gendum tenemus ea. l. si quis li bertatem. ꝛ ī hoc. d. l. non est correcta quia quando iudicia particularia inter eosdem mouentur aut moueri sperātur inter quos mouetur ipsum continentale iudicium particu lare ē ꝛ olim hodie ī particulari supersedetur. Nec obstat. l. si vter me. ff. eo. quia ibi non mouebatur particulare iudi cium: immo vniuersale: licet pro re particulari: quia hinc inde pro re particulari mouebatur hereditatis petitio. ꝛ ideo su per vtroq ꝓceditur quia vtrumq est paris potentie. ¶ In glo. Cum enim ibi. sed de equitate. l. pretoria vt sic sit ne cessaria bonorum possessio heredi scripto. an vero de equi tate ciuili vt sic de iure ciuili possit odire ꝓpetuo: magna questio ē: ꝛ adhuc sub iudice lis est. ꝛ ī repetitione. l. filio preterito teneo quia consuleret de equitate ciuili per agnitio nem expressam. non per iudicatam solo cursu temporis de quo dic vt ibi dixi. ꝛ l. posthumus de inoff. testa. Ulti mo Bar. hic ponit causam suam distinctione satis confusā. an possit obiici de iure tertii. Et tunc conclude quia verdum agens fundat intentionem suam ex iure tertii: ꝛ non audi tur. ꝛ ideo excipiens de eode iure excluditur: nā tūc actio nis medium ex persona non rei vel tertii. sic intelligitur. l. lo. et corpus. §. compete. ff. si ser. ven. Sed vbi actor fundat intentionem suā ex iure suo. reus tamē excipit de iure suo

reus tamē

competeret tamen sibi ex persona tertii: et similiter etiam dicitur exemplum in fideiussore et defensore: ut. ff. si. i. l. exceptiones in. l. iij. cum suis concor. Sed ubi opponit de iure tertii sibi non competenti nec ad personam suam pertinente. tunc idem si illa exceptio est exclusiva actionis agentis: puta qua negatur per eam actionem competere ut. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. et l. si possessor. de pecu. he. et si est dicte actionis exclusiva in totum repellitur actor ut ibi. et in. l. cum seruum quempiam. C. de ser. fu. et l. uit. C. de rei vendi. Si pro parte in ea parte ut. l. indebiti. §. si numi. ff. de condi. inde. Sed si funditus non enervat exceptio naturalitatem actionis sed exceptio per tertium opposita que posset agentem excludere non tamen per eam negatur actionis naturalitas non potest allegari per contentum ad quem beneficium dicte exceptionis non pertinet ut l. ij. de iure emphi. et l. his consequenter. ff. fami. hercis. Exceptionis ergo virtus interdum estimatur ex persona opponentis exemplum in. l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bono. pos. sec. tab. Interdum ex persona eius cui obijci potest exemplum in. l. nihilominus codicillis. §. veteranus. ff. de re mili. Ang.

i **Ulianus.** Ubi questio secunda est eadem et ex eodem causa et inter easdem personas exceptio rei iudicate in prima obstat: sive primo petitum fuit totum et deinde pars vel econtra primo pars et deinde totum et istam materiam iurisconsultus prosequitur per multa exempla. j. eo. l. de eadem. et l. seq. usque ad. l. si et ne et per plures alias leges huius ti. ut videbis. j. eo. l. si ex testamento. et l. si cum testamento argenti. ¶ In tex. ibi. Eadem questio. sopita in primo iudicio. ¶ In tex. ibi. Ratio naturalis si mutatis actionibus. et hoc sequitur ex eadem causa et E. nam sola et simplex actionis mutatio non facit rem fere diversam ut videbitis. j. eo. in. l. de eadem. ¶ In tex. ibi. submovebitur ex. rei iudicate nisi agens secundo loco agat ex iure supervenienti: quo casu sibi non obstat exceptio. ut. ff. de pac. l. si unus. §. quod si pactus. et l. si quis unum totum. et hic in glo. si. Ang.

r **Ei iudicate.** Exceptio rei iudicate active et passive continet omnes illos qui rem in iudicium deducere possunt: et in quorum preiudicium potest deduci. h. d. secundum utrumque intellectum. et benedicitur sententia lata pro tutore vel alio administratore legitimo prodest illo et etiam nocet active et passive. Sed sententia contra coniunctam personam non nocet coniuncte nisi ratum haberet sed bene prodesse pot. et ratum habere ut in glo. quod est utile proveo quod dicam in. l. si mater. §. hoc iure. j. eo ¶ In tex. ibi. Solent agendo et litem contestata. de iure. Ang.

v **Eadem.** Simplex actionis mutatio non facit rem aliam in iudicium deduci. h. d. Uel sic Exceptio rei iudicate obstat si de eadem re agatur et ex eadem causa et inter easdem personas: licet non proponatur eadem actio. h. d. ¶ In tex. ibi. De eadem re tamen ex eadem tamen causa. ut sic non obstet. l. filie. C. fami. her. que videbatur contra ¶ In tex. ibi. Diverso genere actionis ex eadem tamen causa ut predixi. Nec ob. j. inde. sol. l. cum querebatur. §. fi. ut ibi nota.

s **Ingulis.** Sufficit unam ferri sententiam in singulis controversijs: alias inextimabiles essent lites. h. dicit. Et intellige quod sufficit unam ferri sententiam si non appellatur ab ea eo tamen ergo in his instantiis et hic articulus declaratur in. l. si finius sec. par. ff. de vam. sec. per Bar. et per me. ¶ In tex. ibi. Diversa pronunciarentur. Not. bene quod quando super eodem diverse feruntur sententie: huiusmodi multiplicatur et inexplicabilis efficitur et quod sufficit in unoquoque negocio unam ferri sententiam subaudi nisi appelletur ab ea. Ang.

t **I quis cum totum.** Nihil aliud dicit hec. l. tota usque ad. l. si et re. nisi hoc. Quod absolutus a toto videtur absolutus a qualibet eius parte et ideo agenti ad partem rei iudicate obstat exceptio. h. d. usque ad. l. si a re. et prosequitur per multa exempla. Et idem intellige econverso quod absolutus a parte ex eadem causa interim conveniens ad totum obijcit exceptionem rei iudi. ut patet ex litera. et videbis in. l. iii. ff. eodem. ¶ In tex. ibi. Partem petat. subaudi subsecutivam vel integralem et ex eadem causa ut j. sequitur. Et intellige quod petens partem primo succubuit super toto: et ideo sibi rei iudicate ob. exceptio. ¶ Nec obst. j. eo. l. si mater. §. si quis ita ubi petens unum et succumbens: si petit iter admittitur et non ob. exceptio. Solu. seruitus vie distincta et separata est a seruitute itineris: merito de eodem ibi non replicatur questio. ¶ In tex. ibi. Pars in toto est. Per hoc reprobatur cavillatio advocatorum qui negant propter partem non debitam totum debitum et male faciunt. tamen ad omne dubium removendum insolevit mos ut formetur articulus quod reus debet. x. et si non credit de toto interrogetur de quo credit ad plus assensive vel dissensive. Et totum illum intelligas verum dicit exceptione obstare cum agitur ex eadem causa. nota. glo. in. l. si item. et ; in verbo totum. ff. de rei vendi. quod petendo rem simpliciter intelligitur petere totam et iste opi. probatur in. l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de no. oper. nun. Contrarium glo. habet in. l. pomponius. §. si et in glo. si. ff. de peculio in qua dicitur quod non videtur totam res peti: unde dicitur quod talis libellus tamquam ambiguus deberet reici per. l. pupillus. de verbo. sig. sed prima glo. verior est. Ang.

Idem si quis fundum. Alii habent item. et secundum hoc sunt suspensive usque ad usi. et quidem res ita diffiniri per est Aliqui habent idem. et tunc nullo modo sunt suspensive. et primus lectura mihi placet. ¶ In tex. ibi. Aut tigna vel lapides petat. i. dicimus. que vendicari non possunt cum domibus sunt affixa ne urbs ruinis deformetur sed agitur de tigno iuncto. ut. j. de tigno iuncto i rubro et nigro. ¶ In tex. ibi. Ut videantur aliud petere: ex quo tigna et cementa in primo iudicio deducta principaliter fuit impossibile. ¶ In tex. ibi. Petitori non nocebit hec litera negativa est: et nunc declaro tibi tex. et glo. magistrali quod sententia absolutoria lata contra agentem realiter ad insulam non nocet sibi agenti procedentis et tignis postmodum diviso huius. Ratio est quod tigna et cementa principaliter vendicari non potuerunt et sic non fuit possibile de his principaliter litem moveri merito de eis non intelligitur pronunciatum et ideo super eis rei iudicate non obstat exceptio ex quo super eis iudicari non potuit Et idem dicas in fructu et partu ancille non erant in rebus humanis tempore quo petitus fuit fundus et ancilla licet peterit in iudicium deduci accessiones ut. l. fundi. ff. rei. vi. et ideo quod de talibus fructibus et partu non potuit esse iudicium nec possibile fuit ferri sententiam. Et circo absolutoria lata in matre non parit exceptionem rei iudicate in partu et sententia lata in fundo non parit exceptionem rei iudicate in talibus fructibus. Sed si fructus et partus tempore petitionis fuissent in rerum natura licet non sint idem tamen re cum primo petitus tamen quod ex petitis descendunt obstat exceptio rei iudi. exceptio sicut tamen primo petitum est totum de inde petitur pars eius. Nec ob. C. de li. caus. l. si ubi sententia lata super matre habet eundem effectum in partu ex quo partus sequitur ventrem non obstante quod partus sit licet conceptus super matre conceptus. Quia ibi agebatur iudicium liberale: et sic erat questio an mater esset serua vel libera hic autem constabat de seruitute eius et de dominio inter eos erat controversia. Similiter non ob. l. fundi. ff. rei. vi. ubi et fructus ante item non vendicantur iure dominii. Quia illud est verum intentato reali iudicio super fundo. unde absolutoria lata in fundo parit exceptionem rei iudi. in fructibus Sed si quis vellet movere questionem de fructibus. omissa questione fundi optime posset: et nunc habes istos tex. declaratos. Et per hoc apparet quod si peto fundum ob. exceptio mihi in arbore quam pars fundi cesserit et cum petere potero de per se. Similiter ob. exceptio in area si peterem insulam quam cum de per se poterim vendicare. Similiter ob. exceptio in tabulis affixas. quia eas similiter poterim vendicare est

in eis non sit eadem ratio que in domo. ¶ In glo. in ver bo. in iure in vsu. Item potest poni ibi. secus autem si for malem. Sed quo est possibile q ex eade causa petã vsum fructum formalem et quo petã fundum vnde videt non posse sustentari illud exemplu. Sed solue q non videbã vsumfructum formalem ad me pertinere. sed agebam ne gatoria contra te dicendo tibi vsumfructu non compete re. et hoc sensit glo. in l. si vnus. §. antepe. ff. de pac. Co cinde ergo q vbi petã fundum et succubui si peto vsum fructum causalem et ex eadem causa mihi obstat exceptio si aut formalem et ex alia causa sine dubio no ob. vt. ff. eo. l. si cum testamento. § si fundum. Si aut ex eadem tunc e impossibile. stante nisi petam vsumfruc. formalem denega ti reo pponendo negatoriam et ita intelligitur glo. dicti. §. antepe. ¶ In ea. glo. ibi. est argumentu contrarium sed solue q vbi fit mentio rei simpliciter in dubio intelligitur fieri de tota. sed causa dubitationis tollende vtile est vt di catur de toto et qualibet eius parte vt ibi sic debes intel ligere glo. in. l. pomponius. §. sed et si. ff. de petit. vbi te net q ille qui vendicat rem debet dicere totam alias no intelligitur de tota. q est verum causa dubitationis tollen de. sz si non addicitur totam tamen totam intelligitur pete re sic intelligitur glo. contraria. l. si in rem. in vbo de rei vẽ di. ¶ In glo in vbo. Lapides. ibi aliud si ex alia causa vt in §. primo. ff. §. sed in cementis. sed iste intellectus no est bonus q vbi ex alia causa agitur non est dubium q non ob. exceptio rei iudi. Unde concludo illud q supra dixi. s. q in lapidibus et cementis domus no ob. exceptio sententie absolutione late in domo. q illi lapides et ceme ta et ligna non poterant peti principaliter et ipse. vnde i iu dicio principaliter non fuerunt deducta nec deduci potue runt. In tabulis autem ratio secus est ideo in illis tabu lis ob. exceptio. Per hoc patet solutio ad. d. l. si vnus. §. antepe. vbi pactum de non petendo domu porrigitur ad cementa et ligna nec mirum q de cementis et lignis pri cipaliter potest fieri queratio ergo porrigitur queratio do mus ad illa sed non potuerunt principaliter in iudicio de duci ergo non porrigitur ad ea: sz glo. in verbo aliud. re mittat ad solutionem ibi notatã sed reuera nullum habet saporem. et ideo tene quod dixi. ¶ In glo. in vbo obii ciendam. ibi. sed a tali pdesse liberet nos dñs. q tunc no opponitur exceptio rei iudi. sed solutionis eius quod i sen tentia est deductum condenatione ¶ In ea ibi. speciale in fauore libertatis. et ideo non erant hic eedem psone li tigantes: sed alie merito non ob. exceptio rei iudicate ab solutione. dñi tamen ibi vocauit de preuaricatione pru. q erat tale iudicium quod per plures poterat intentari sic. l de preuia. l. ij. ¶ In glo in verbo. Petat. ibi. Rñ. quandi. et bene Si autem absolutio fuisset lata contra agente pe titione hereditatis q non pbasset se heredem non ex hoc capite q non esset heres: adhuc ex agenti non obstaret ex ceptio rei iudi. sm Dy. cuius sniam Bar. approbauit cui ego assentio.

¶ Iam te. Exceptio rei iudicate late i pe titione hereditatis aut etiam in mero reali iudicio non obstat agenti ex posses sione noua cui succubuit ex hoc q reus non possidebat. h d. in terminis et in summa. ¶ In glo. sed de hoc ibi. sed contra est. h. de hoc not. ff. eo. l. si ex testa mento in prin. et C. si aduer. rem iudi. l. ii. Unde conclu de q conuentus ad dominium vel ad x. condemnatus i par te non videtur absolutus in reliquo de quo per Cyn. et Bar. in. d. l. i. ¶ In glo. Quid si tunc. ibi huiusmodi in terrogationibus respondere non tenetur. Potest esse ra tio quia interrogationes non fiunt nisi ex equitate iudicez mouente per quã interrogatus respondere cogitur. ff. de interro. ac. l. penul. hic autem iudicem equitas mouere no debet ne lites fiant immortales. vt. l. singulis. ff. eo. et hãc rationem allegabat Ray. sed Spec. et alij dicunt q in q positionibus criminose quis non tenetur respõdere nec etiã contrarie eius q interrogatus antea posuerat vt no glo. in. l. ij. §. q obseruari. C. de iura. calum. Spec. in ti. de po sitio. Constat autem hanc positionem fore contrariam ei quod dixit interrogatus qui negauit se possidere in primo

iudicio. Item constat eam esse criminosam et criminosũ esse deteclum alias bene cogeretur respondere hac cau sa non obstante vt not. Bar. in. l. qui iniuste. §. si pater. ff. de interrogan. et plenius in. l. marcellus in § i. ff. de actio. re. amo. Agens ergo ex possessione presenti pbare habz reum nunquam possidere et post absolutionem incepisse pos sidere alias sibi rei iudi. ob. exceptio. Attende autem quia ex quo contra actorem fuit snia lata ex falsa causa. s. q reus non possidebat cum possideret: succurrtur ipsi actori ipso iure si in absentia dictam sniam reportauit: sed si presens succubuit. tunc solum restitutione petita. vt. l. si pretor. §. marcellus. ff. de iudi. et sic intellige glo. hic. et sic non no. et exceptio quia interdum non nocet ipso iure. interdum resti tutione petita et istum intellectum declaraui plene in. l. fer uo inuito. §. cũ pretor. ff. ad trebel. vbi declaraui intellectũ d. §. marcellus. Ang.

Si quis fundum. Sententia la ta in reali pro actore habet contra reum executionem paratam etiã si post sententiam cepit possidere. h. d. et istum casum non inuenies alibi. Uel sic. Contra obiicientem de re iudi cata. replicandum est per actorem q per se snia lata est. h. dicit. Uel sic. Exceptio sententie condenatione non pro dest reo condenato. h. d. Sed bene prodest solutio a quo pdesse liberet nos dñs vt dicit glo. ff. eo. l. si quis cum to tum § plane in verbo obiiciendam. Uel sic. Absolutus q non possidet conueniri potest ex possessione psenti. h. d. Sic dicam i absoluto ab actione facti propositi nam ex contractatione noua potest iterũ conueniri. vt. l. ei qui. ff. de fur. et l. si quis vxori. §. si quis vxori. ff. eo. tit. l. secus si contractatio non fuisset noua sed vetus continuata vt. d. l. ei qui. et ibi Bar. Can adde q etiam si per continuatio nem assidue nouum damnum infertur adhuc ag potestati. l. eum qui. § in popularibus. ff. de iniur. ¶ In tex. ibi. Re sm petitorem iudicata apparet q tene conuentus reo si incepit possidere post sententiam latam pro actore. Qua liter autem poterit ferri sententia vide glo. hic mirabili ter declarat ¶ In tex. ibi. Iterum petenti rei vendica tione simplex pposita et nulla mentione facta de sententia lata pro ipso agente. ¶ In glo. i. ibi. Si petitor agat actio ne prima sed quo potest agere cum sententia secũda si eet contraria prime non teneret vt. l. i. C. qñ pvo. non est ne. Solue q illud est verum quãdo prime et secunde fertur virtute prime instantie tunc tunc secũda inuenitur lata si ne instantia et p consequens nulla sine cõformis sine cõ traria et loquor in diffinitiua. sed quãdo vnaqueqz fertur vigore sue instantie tunc vtraqz valet sed prima rescindi tur per secundam contrariam et hoc voluit hic glo et est casus in. l. euidenter. ff. eo ¶ In ea. glo. ibi. Analogo tamẽ est. Istud est verum quãdo agenti secũdo loco actione pal ma per secundam non potest sibi plenius et pinguius sub uenire: alias non est stultior: immo prudens. Exemplũ in eo qui egit contra reos debendi et petit eos condemnari simpliciter et sic quilibet pro parte interest enim sua no uum incohare iudicium. vt quilibet condemnetur insoli dum: sic intelligitur l. i. et ii. quãdo plu. vna sen. suc. con demna. ¶ In ea. ibi. Uel tertio hec lectura est singula ris sm qui habes q lz duo extrema pariant rei vendica tionem. s. dominium ex parte agentis et possessio ex par te conuenti vt l. vna de alieno iudi. mutan. cau. fac. tamẽ si quentus vsqz ad sniam neqz negauit neqz asseruit se pos sidere et tempore sententie inuenitur possessor. nedum q ipse possit absolui q non possidet. immo potest ferri decla ratoria pro actore declarando ipsum esse dñm: et illa sen tentia declaratoria habet executionem paratã contra reũ absolutum si postea cepit possidere quod e mirũ. ¶ In ea. glo. ibi. Nec fuit hic interrogatus. vel si fuit interroga tus per errorem asseruit se possidere et errorem pbauit. Sit ergo cautus aduocatus agentis reali vt faciat interro gari reum si possideat ne tempore ferende sententie actor possit decludi: vt patet ex hac glo.

Iulianus. Effectus sententie late pro vẽdi tore transit in emptorem. non econtra. h. d. cum. l. seq. ¶ In glo. Non debere. ibi. sm quosdam

quosdam. et bene et hanc tenuit Jac. ff. in vsi. vnde tenentiam ¶ In ea. ibi. Qua venditoris interest, prodesse emptori, si regulariter. quicquam tamen non pretendit pecuniarum interesse: puta si nolint de euictione teneri nec ad restitutionem precii sed hoc non debuit considerari quia raro contingit vt. ff. de lega. l. nã ad ea. ¶ In ea. ibi. l. duobus. §. i. vbi fideiussoris iuramentum prodest reo et tamen fideiussoris non interest porrigo ad reum. Sed dic quod ibi loquitur in iurando quod fuit edit in locum solutionis vnde sicut solutio fideiussoris prodest reo sic et iusiurandum quando cadit super facto secus si super obligatione fideiussoris tantum vt eo. ti. l. creditore. ¶ In ea. glo. ibi §. si an... vbi sententia lata pro venditore non prodest emptori immo propter eam habetur ad emptorem recursus ad dic illud quod dicit creditori. Sed solue quod ibi sententia ... bat venditorem ab obligatione de peculio non vel propter lapsum anni vel quia in peculio tantum non erat. hic autem sententia lata pro venditore auferebat ius agentis contra eum non sic erat ex causa solum persone. ¶ In ea. ibi l. si cum emptore in prin. Solue quod hic loquitur in sententia ibi in pacto facto emptori p creditores hereditarios vnde prodest venditori ab eisdem postea conuente. ¶ In ea. ibi §. si heres. Ubi sententia lata pro vel contra actorem non nocet successori. Sed solue quod ibi fuit sententia lata contra heredem vel pro eo post hereditatem restitutam ex fideicommisso et sic non habebat potestatem rem in iudicio deducendi. Et idem esset si post rem venditam et traditam venditor rem in iudicium deduceret. Ang.

f **Imater.** Si realis vel mixta actio fuerit proposita sine causse expressione licet postea in processu causa significanter fuerit allegata tamen obstat exceptio rei iudicate agenti ex causa ... succurratur agenti vel propter conditionem aut iustum errorem. h. d. fm verum intellectum. Conditio ergo persone agentis quia mater et iusta causa erroris inducit hoc beneficium restitutionis in integrum. ¶ In tex. ibi. Quia putabat rupto patris eius etc. Putabat enim ruptum agnatione eius qui fuerat institutus et sic falsa fuit opinio ¶ In tex. ibi. Neminem esse substitutum. hanc tamen causam mater in libello non expressit sed solum in processu iudicii allegauit fm Jaco. de are et bene. ¶ In tex. ibi. Ruptum non erat quia posthumus non erat preteritus sed institutus et nullum substitutum habebat aliud forsitan a matre. ¶ In tex. ibi. Apertis pupillaribus tabulis: apparet ergo quod pater filio pupillo substituit pupillariter alias non potuissent aperiri tabule pupillares tamen in testamento paterno pupillus non erat preteritus. ¶ In tex. ibi. Si peteret rursus hereditatem ab intestato eo quod nullum de facto habuit substitutum. Ja. de are. Sed certe si nullum habuit non potuerunt aperiri tabule pupillares. et ideo supple quod non habuit substitutum alium a matre et ita intelligo glo. hic in verbo substitutum. ¶ In tex. ibi. Non dubito. l. de rigore. ¶ In tex. ibi succurrendum est l. de equitate per restitutionem in integrum hec ante equitas consistit fm quosdam eo quod mater vt patet in glo. magna et in. §. denique. in glo. i. ibi quod tamen fallit in matre quia mater etc. Uel dic quod causatur ab errore iustissimo quem patiebat mater quia tabule non erant aperte. Unde concludo quod qui agit realiter vel etiam mixto vel etiam generali actione proposita vt tutele vel cure sine aliquius cause expressione licet causam postea exprimat in processu iudicii tamen in causa hoc est quia in omnibus obstat exceptio nec succurritur succumbenti nisi in duobus casibus. primo propter iustum errorem vt hic fm vnam lec. vel propter conditionem persone actoris quia mater vt hic fm aliam lec. In generali autem actione ita generaliter proposita licet obstet exceptio etiam in non prosequutis tamen absque restitutione succurritur victo per replicationis remedium vt l. licet. C. de in. di. Fallit in vno casu si dolo malo quia non fuit alias causas prosequutus. vt. l. de rebus ff. de a. h. et illa non est alibi fm hoc nostros ¶ In glo. sed ex causa in fi. hunc articulum replicabo incontinenti. ff. in vsi. denique. ¶ In ea. glo. ibi. secus si transegit. Not. quod licet transactio facta super his que explicantur ex testamento non teneat si tabule testamenti non fuerint vise et cognite. l. de his. ff. de transac. tamen bene valet sententia. Ang.

Denique. Si rei vendicatio proponitur simpliciter nulla causa dominii in libello expressa et agens succumberet licet causam vnam expresserit in processu tamen ex ea et ex alia iterum agenti rei iudicate obstat exceptio. h. d. Succurritur tamen victo per restitutionem in integrum vel propter conditionem persone agentis vel propter errorem iustissimum vt dixi in prin. l. huius. Ergo ex regula in agente reali et ita conclude quod si libellus proponitur cum expressione certe et determinate cause dominii que aliam in iudicio prosequi non potest si victus est et rursus agit sibi rei iudi. ipso iure non obstat exceptio vt. ff. §. proximo si que autem et quod agens realiter cum expressione certe cause aliam in iudicio non possit prosequi probat tex. expresse in c. abbate de re iudi. lib. vi. Et ideo i causa appellationis introducitur est oppositum quia licet vna causa sit expressa nihilominus alias quas prosequi potest et ideo etiam super alijs ob. exceptio vt. l. scio. C. si. ff. de ap. Sinautem in rea. si simpliciter libellus proponitur absque aliquius cause expressione tunc sententia absolutoria adhuc parit exceptionem in causis non prosequutis si agatur iterum. Fallit vbi agenti succurrendum sit per restitutionem ex equitate que causatur ex errore iustissimo. et ex conditione potentis et ff. in prin. l. in vsi. sed ex causa fm vtriusque intellectum.

Si vero agitur actione personali speciali vel generali vt tutele vel cure tunc si agatur ex certa et determinata causa solum ex eadem agenti iterum ob. exceptio. non ex alijs vt l. habebat. ff. de inoffi. et C. de inoffi. testa. l. cum quidem si agat absque cause expressione. puta quia dicat sibi debitorem obnoxium in x. tamen eam non allegauit et nunc agit ex alijs causis similiter obstat exceptio: sed hoc casu succurritur agenti victo per replicationem vt. C. de indu. l. licet. Fallit si non fuit alias causas prosequutus dolo. vt. l. de rebus. ff. de arbi. que singularis est et non est alibi. Iuris ergo est differentia inter reale et personale iudicium quia ex causis non prosequutis iterum agenti non succurritur replicationis ope indifferenter nisi in duobus casibus supradictis. In personali autem succurritur nisi fuerit dolo aduersarius in actione autem mixta dicas idem quod in reali per principium. l. huius in quo mater agebat ad hereditatem filij et hoc sensit glo. i. in prin. huius. l. continenti glo. vltima. ¶ In glo. in vbo si hominem ibi recipe talem libellum. Immo fuit vis est iudex talem libellum generalissimum si recipiens vt in c. cum dilectus de ordi. cog. Sed huic ob. quod cum agit realiter non tenetur actor exprimere in libello causam seu originem sui dominij vt not. ff. de eden. l. i. in prin. solue quod non tenetur exprimere actionem in libello sed in processu. vt. ff. eo. l. et in eadem §. actiones. Et hoc verum cum agitur realiter sed cum agitur personaliter nec libellum tenetur reus recipere vt d. c. cum dilectus ¶ In eu ibi. Reprehenditur tamen hoc qui vbi omisit prosequutionem causarum dolo vt superius dictum est.

Si quis autem. Agens realiter ex certa et determinata causa si succubuit ex alia potest agere nec ob. sibi rei iudi. exceptio ipso iure. h. d. ¶ In tex. ibi. Eam sibi tradiderit. et hoc in libello expresse non proposuit et ideo rei iudi. non ob. exceptio. vt argumento. ff. §. pro. Ang.

Item iulianus. Iste. §. facit ad q. nec in spec. in ti. de sen. et de his que ipsam seq. §. nunc. de effectu. vsi. si. secunda parte et ibi vide. Et breuiter h. d. Sententia lata contra emptorem ante rem venditam sicut prodest vincenti ita et habenti causam ab eodem h. d. primo. Et succumbens in iudicio petitorio reali non audiuntur postea in iudicio possessorio. h. d. vsque ad. §. eandem. Cum vltimo victo concor. ff. de acq. poss. l. fundi. Ang.

Eandem. Non solum identitas personarum facit causam secundum esse eandem cum prima sed identitas originis petitionis sed si post latam sententiam de nouo superuenit que retro vllo modo non trahitur agenti secundo ipso iure rei iudi. in secunda non obstat exceptio. secus autem si trahatur retro. et sola mutata petitione opinio re.

illam non facit ullo modo sed vera mutatio cause in substantia. b dam terminus r i summa vsq ad §.si quis ites. r nullam ob contrarium ¶ In tex. ibi. Etiam ergo petitionis. Istud etiam est implicandum r sonat q nedum mutatio personarum idest ducrsitatem cause. sed mutatio causarum i. origine petitione ¶ In tex. ibi. Mox alia cam ab ea quam fuit in iudicio persequitur nec ipsum illud aliter vt in glo. vt cum ego prime nullam habebam dominium.
¶ In tex. ibi. Non me repellet ista exceptio nisi fingamus illa causa ab initio copertisse vt sequitur in vsi. nisi ¶ In tex. ibi. incrementum domi. nam. §.p capitulatem amissaz. Et ex hoc habes q si petro hominem aut rem mobilem possessore r pendente iud cio illa res puenit in pote. a c hostium. non perit istantia iudicij. immo adhuc sua est se tenda etiam si feratur contra me petitorem tanq carentem dominio re tenens in potestatem hostica non possem ueg agere cu effectu quia rei iudicate obstat exceptio. ¶ In tex. ibi. At si ex alia causa. postea superuenientem r que retro non trahitur r ideo no ob hoc litere pn l. hui. ¶ In tex. ibi r ideo. hoc est illatio ex proximo precedenti responso. Et ex hac litera ostendit aperte q in ultimis volunt. atibus quo ad acquisitionem existentia codicio retro trahitur. Eo cos ff. ad sille. l. i. §. seruis sed quo ad veram dispositionis essentiam bene trahitur retro. exemplu ff. de testa. mili. l. q oeciret in pri. Sic r in beneficijs existens conditio retro non trahitur vt in. c. si pro te. de rescrip. lib. vi. r ibi p Jo. an. Aliter autem dicit Dy. r no bene i legatis in c. b. de reg. iur. in. vi. In contractibus aut quantum ad acquisitionem verum similiter conditio retro non trahitur vt. l. necessario §. q si pendente. ff. de peric. r como. rei vend. Sed quo ad fictam acquisitionem r prioritatem inducendam in preiudicium alterius concludo q si in potestate debitoris fuit impedire obligationem conditionalem r eam non fuit ipedire. conditio retro no trahitur vt. l. potior que res pig. ob. pos. r l. potior. r l. qui balneu. qui po. in pig. ha. Secus si i eius potestate no fuit vt dictis inmitio. Exemplum si primo obligaui rem sub conditione. r deinde obligaui tibi pure. na existens conditio ita facit te esse priore in pignore si ego debitor non poteram ipedire existentia conditionis. alias aut secundus creditor est potior vt dictis in limine. r l. i qui po. in pig. ha. Reliqua vero circa istam fictionem transsumam dic vt per Bar. l. i. §. si is qui pro emptore in v. q. ff. de vsucapio. Cui igitur i contractibus quo ad acquisitionem vera conditio existens retro no trahitur. qui enim reali ante conditionis existentia ex contr. cum. si specie bit. r ueram ag. no obstat exceptio rei iudicate vt l. grege. §. si sub conditione ff. de pigno. Nec obstat q dn in hec dicit in homine capto q obstat exceptio qi retro fingatur fuisse dominium hic homo petitus etiam agentis tpe iudicij r medio tpe fuit captus r tepore litis reuersus. vnde medium tepus non nocet argumento. ff. de here. insti. l. si a testa ff. a extraneis. Unde dixerunt quidam q si marito promittatur dos q ex tempore dotis promisse facte bona obligata sunt vxori q i eius potestate no fuit no tempore eam dotem r p consequens eam dimittere indotatam r hoc tenet glo singularis in l. cum nbs. C. qui po in pig. ha. sz glo in l. assiduis. tenet oppositum dum dicit priuilegia dotis non habere locum i dote non data r bene. Sed si dos datur marito b. ne concedo tunc inspici tempus promissionis de danda marito. non tempus solutionis. r de hoc est casus in d. l. i. C. qui po. in pig. ha. Tene menti q casus quotidianus est. Unde concludo siue dos sit promissa per vxorem siue per alium. tamen non e data ali creditores hypothecam habentes expellunt eam per d. l. assiduis. cum iuncta glosella sua r etia glo. magna. Sed in quantu spectat realis datio dotis. quia i potestate mariti no fuit recipere illam dotem ne ipsam mulierem relinqueret indotatam inspicimus tempus dotis promisse marito no tempus solutionis facte sibi vt. d. l. i. Ubicunq aut dixi tempus obligationis conditionalis trahi retro ad tempus obligationis intellige si tempore existentie conditionis subsunt ita extrema habilia. s. psona que futura est obligata r ille cui obligatio debet acquiri r res super qua obligatio debet contrahi. alias fictio locum habere non pot. vt Exquoties in. §. si s de nona. not. l. i. pecuniam ff. si cer. pet. r l. de solu. l. sub conditione. Tene menti hoc q intellectum aperitur ad multa ¶ In tex. ibi. Nam deinceps exponit i glo. sed vbi dum quadecunq expone directum vel vtile. r ita i iudicijs practicatur. In aut intellexit de dominio directo ciuili. r de dominio naturali. considerans q agens reali simpliciter asserendo se dominum intelligitur solum directu dominium deduxisse. Precedens opinio preualet r obseruat. Sed agens modo predicto si pbaret de quasi dominio non obtineret. Et ideo aduocati eccidentur morem vt agentes cumulet simul r semel realem r publicianam dicendo. i. ez ad se pertinere iure dominij vel quasi r causa manutendam. haec sustentatur hic libellos vt per canonistas in c. abbate de re iudi. lib. vi. r per Dy. i. c. nullus pluribus de reg. iur. eo. lib. r no insti. de ac. §. aliae r in tene menti q maxime sunt mouenda que interpretationem certam sumpserunt ¶ In glo. alia causa. ibi fin R. r bene vt. ff. eo. l. si a te §. fi. vbi est casus recte atuenti Quid aut si ante mortem patris vel matris filius vendidit rem vi hereditariam. r deinde patri vel matri succedit r sic post venditionem noui iter ex noua causa factus est dominus possit contra actionem agere cum effectu dic q non r ita determinat glo. C. de postlimi reuer. r de redemp. ab host. l. nec nos in verbo transige nec mirum cum teneantur de euictione repellatur exceptione illa quam de euictione tenet actio eundem repellit exceptio. vt ff. de exce. l. vendicantem: r q iure superueniens in persona venditoris confirmat ius i persona emptoris. vt. ff. de rei ven. l. si a ti. io r ff. de doli exce. l. apud celsum §. si a tuo ¶ In glo. que incipit pa io cum. ibi. q mundum extiterat condictio Ex hac glo habes aperte q agens ante conditionis existentiam nec pa natur de hio nec sibi duplicatur inducie quod dopt iure i q agens post purificata conditione nullo modo obstat exceptio de quo i l. bone. §. si ff. de edili edic. vie vi ibi ¶ In glo. que incipit argumentum pro. ibi. l. naue. §. fi. sed non ob q ibi fauor collationis. hic odium est priori vel dic q immo preceditur si bene aduertas. r hec visus. Arg.

Si quis iter. Si petens iter defendente distinctum ab actu r sucumbat petendo actum vt seruitutem distinctam ob itinere no repellitur exceptione rei iudicate qz alia eorum est h. d. i terminus r i summa r nullam ob. Iterum Et collige ex glo ne q pars integralis est illa que necessaria est ad copositionem totum. Subiectiua est que habet se per modum cōmodiatis ad totū vt nec subiectū. Et dicit Bar. q partes sunt quattuor quedam integrales quedam subiectiue quedam vniuersales quedam distributiue de quo i. l. eum qui edes ff. de vsucap. r ibi dicit. r ff. de vbo ob l. cum vsumfructu r ibi tenet. r ff. de vbo sig. l. recte dicimus. cum iuncta l. in ff. de vsufruc.

Nocuit. Exceptio rei iudicate vnum nocet ob ne alije qui rem i iudicio ex pte actoris pertinet des illos i que rem pad eum res pont deduci i iudicium Ex pte rei continet eni des illos eadem rone q rem i iudicio deducere potest. h. d. ¶ In tex. ibi. Que rem i iudicium deducit. subaudi i preiudicium eius. r ideo ipsi dnis nocet exceptio cor administratoribus dicens ¶ In tex ibi Etiam procurator etiam in iudicium passus. vt l. si sane §. cu autem. ff. rem ra hab. r ibi notant ¶ In tex. ibi Etiam defensor. sine mandato. r ipsi defensori nocet sine dubio. vt l. solutione. ff. de solu. r rem consequitur vbi sentetie. vt l. liberto §. item ff. de neg. gest cum sequ. Sed si dns ratum habet. cum iure defensoris ab obliga. tone tn. r in dominum sit exceptio sine. ¶ In tex. ibi i iudicium deducit. r cu effectu licet mandatum non habeat in preiudicium sui. l. non in preiudicium dni. ¶ In glo. in vbo. Deducit ibi. noceat r prosit Pe. ptra. C. qui cau. a iure test non est ne l. si mater. r fuit antiqua glosatorum opinio sed accursius firmat hac. s. q post sniam latam pro procuratore falso. dns posse ratum habere. vt sic sit eadem ratione q est hab in l si sine §. si procurator ei. ff. rem ratam hab. vel quia nullum est iudicium r hoc tene h. Pe. dic. in hoc solum licere. minor r certe sic q beneficio restitutionis iuuantur vt. C. d. l. si minor. Et

adde q

abde & fnia lata cōtra defensorem necessarium exceptio in mandatur in bonis ofn. vt. ff. manda. l. si procuratorem .§. si ignorantes.

Si quis hominem.

Exceptio rei iudica te non solum .pdest mere vincenti sed illi qui interpretati separatur idem. h. d. Ex ideo si filius conuentus ad bo mem obtinuit. et idē homo petitur a patre ex eadem cā dem inuocanti rei iudicate obstat exceptio. qr fm iuris ficionem pater et filius reputantur vna psona. vt in. §. el o insti. de inutili stipula. et C. de impu. et ali. sub. l. fi. In tex. ibi. Petierit et succubuerit: et intellige psonali reali actione conuentus. Ray. ¶ In glo. One filius existente filio patris defensore in nomine suo pprio nomi conuento ad solidum. sed postea pater con veniebatur adiectione de peculio et ideo pater vtitur exceptione qno filius obtinuit. et tunc bene consonat in litera et sm pmuñ casum. ¶ In ea glo. sb. Idem si vt habe dicitur exceptio qr videtur habere cūm a filio. cui9 per a mediante vsusfructus est sibi quesitus et sic sm hāc pater est legitimus administrator filii in rebus quarū acquiritur vsusfructus tamen si filius .pprietatis cau defendat et obtineat: et deinde ad ipsam rem pueritus pater patri .pderit illa snia et econtra non possit obes defensio cause spectabat ad patrem non ad filium: vt .C. de bo. mater. Ang.

Si egero.

Snia lata pro vel contra vendi torem ante venditionem .pdest nocet emptori. h. d. ¶ In tex. ibi. Et agit emptor. sub lice emit a me qui succubui in actione aque pluuie quā mouebam vnde sicut mihi agenti iterum obstaret exce ptio rei iudi. ita et emptori meo. ¶ In tex. ibi. Vel eum f. emptore qui emit a vicino qui obtinuit. et sic videtur qr contrariorum eadem est disciplina qr sicut exceptio iudi. contra venditorem nocet emptori. sic econtra la ro venditore .pdest emptori. vt. ff. eo. l. si a te. §. iulian9 In tex. ibi. Quod iam erat factum. subaudi et pro ipso re iam facto aū iudicium aque pluuie intentatum. nam illo opere tm agi pōt actione aque p. lime nō pro ope futuro nisi futurū a preterito separari non possit. lz lo habeat hec actio pro dāno futuro quod timetur et re iam facto pendente iudicio: ante iudiciū vt hoc ple habetur in. l. in. §. fi. cū. l. seq. ff. de aqua plu. ar. et tibi de contrarium signatum in glo. Ang.

Item si rem.

Sententia lata contra debi torem ante hypothecā con tam creditori hypothecario nocet. lz lata postea non. l. concordat. ff. de pig. l. si superatus et iste est verus in tellectus litere: et videbis etiam. j. eo. l. et seruante §. iati largius. tangitur etiā j. eo. l. duobus. Casus in termi est talis. Quidam tenens egit contra me possessore fun et ille tenens nō possessor pignorauit istam rem scio et il tenens reportauit sniam cōtra se. queritur nunquid isto creditore hypothecario agente contra me ei obstat exce rei iudi. Respondetur qr ant ista res est hypothecata sniam latā contra pignorantem et obstabit exceptio: ante sniam latam: et nō obstabit. h. d. Angelus i voce. In tex. ibi. A te s. possessor. rei. ¶ In tex ibi. Pene tenens. s. rei vendicatione. ¶ In tex ibi. Pignori scio. s. aduersum ignoranti. Et intellige qr ipse tenens petitor non vederat. ¶ In tex. ibi Deinde tenens. s. creditor. In tex. ibi Aduersus te vtar. s. possessorez. Et ex pre ns surgit questio tacita si tenens qui rei vendicatione cubuit et pignorauit rem illam: snia noceat creditori res fuit pignorata. ¶ In tex. ibi Antequā peteret. sub idem tenens pignori dederit. et p. psequens hypothe contracta antequā debitor rei vendicationem tenta ¶ In tex. ibi Nam et ille. s. tenens ¶ In tex. ibi. Ex s. tenens. et sic fuit transitū de psona tertia ad primā. In glo. s. ibi. Quid ergo si ante sniam latam subaudi tentata per debitorez. lz tamen fuit mota per vim de queritur an snia lata contra ipsum debitorem no creditori iterum agenti contra possessorem hypothe snia: et innuit hic glo. qr non: sed obstat eide creditori ex

ceptio rei iudi. glose: et credo glo. dicere verum: quia si hec exceptio rei iudi. glose non fuit obiecta ergo debitor qui iur te latam sniam hypothecā contra eum potuit finire iudiciū iudicatum. Nisi dicas fieri debere translationem instante de debitore in creditorem pmum .pbatur. ff. ad trebel. l. cum hereo. §. 1. Secundū de translatione .pbatur latius .ff. de iudi. l. tam ex contractibus. et ff. de fami. l. si fuus. Ultimo dicit Dy. qr examinatio testium facta ad eter nam rei memoriam cōtra venditorem nocet emptori po stea causam habenti ab eo qd tenet Bart. nec in rem ge generalis doctrina Immo videtur qr omnib9 quibus ob stat sententia obsistit et omnia acta iudicij. in. c. cum que. et l. extra de testi. Ang.

Cum queritur.

Idēptitas rei cause et psonarum vere et l interpretatiue requiritur vt rei iudicate obstet exceptio. h. d. Generale ter autem summa hoc Qd dicitur secundum iudiciū ve nit ad rescissionem eius qd est determinatum in primo: obstat exceptio rei iudicate et hoc ponit glo. vt. l. ex sextan te. §. lennus. j. eo et l. iulianus. §. si quis. ff. ad treb. Hoc tamen fallit in casibus vt nō. glo. hic in vbo condictio. et in verbo idem corpus. Fallit etiā si primū iudiciū fuit sum marium. sm nū ordinariū. vt. l. si iudex. tuturi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

In. l. et an eadem.

Ibi Pristina qualitate puta si pmo corpus erat sanum. nūc autem egrotans. Differē tia igitur penes qualitatem solam nō facit rem esse aliam: quomodo rei vere essentiali substantia mutata non lz. vt. ff. de condi. de. l. si non sortem §. libertus. et. j. de fur. l. infi ciando §. infans. Et istud est vtile ad. q. emergentē de fa cto quia .pductum fuit testamentū animo infirmandi et il lud habebat certarum qualitatū adiectione que in protho collo deficiebant. Unde aduersarius recurrens ad .pthocollum fecit extrahi principaliter vt videbat in .pthocollo et petit illud cassari dicendo et afferendo qr predicta insi nuatio sibi non oberat: qr non erat insinuati petitum testa mentum .pur tenerū emenauerat. Certe dicendum e op positum qr animo illud idem .pductum est et variatio est ca illas solum qualitates illud testamentū esse non facit: et istum tex allegat Spec. i ti. de instrume. editione. § sequit. Uti. quid si moueo. ¶ In glo. i. Sb. Solu. vt ibi nā ibi lo quitur de portione accrescente fundo per alluuione vnde iuris interpretatione intelligitur esse eadem cum j. ma. vt. j. pri. §. qui cum partem. ¶ In ea. ibi. Item argumentū ff. .C. de lib. cau. l. fi. Solue ibi qd secūdo petebantur .puene rat ex pmo. l. ex eo qr in pmo iudicio fuerat petitus vnde fingitur esse idem ut. ff. eodem. l. si quis cum totum .§. si ancillam.

Et an eadem. Qui cum partem.

Absolutus a parte vsusfru ctus non vtitur exceptione rei iudi. si petatur portio accre scens. hoc dicit Uel sic. Usufructus accrescit persone non autem portioni. h. d. concor. ff. de vsufruc. l. si ticio in fi. et l. interdum supra de vsufruc accrescen. et. j. de acce pta l. et per iusiurandum §. i. qua igitur accrescit perso ne et non portioni ergo hec portio que petitur nō est ea dem cum prima nec descendit ex prima merito prorsus alia res est et ideo rei iudicate non obstat exceptio ex re gula precedentium legum: portio autem fundi accrescit fundo non autem accrescit portioni. vt dicta l. si ticio. me rito exceptio rei iudicate i parte fundi obstat portioni pre tiis que per alluuionem accreuit quoniam interpretatione intelligitur vnum corpus. ¶ In tex. ibi. Tolō petiit sub audi et succubuit ipso toto et sic pater qr partim iuste et partim iniuste: iniuste quo ad partem quam non habebat: iuste quo ad partem quam habebat. perdidit ergo illam partem per sententiam. licet glo. dixerit qr perdiderit non vtendo. et hec portio ita perdita non operatur vt ius ac crescendi in parte defecta non vendicet sibi locum et hoc est quod dicit tex. ibi. Sicut ergo cum vsusfructus perdi

fur non dicendo: adhuc remanet saluum ius accrescendi ex eo quia accrescit horum portio deficiente: sic ⁊ eius portio perditur per sententiam. tex. est hic recte intellectus. ¶ In tex. ibi. Sed homini accrescit. ergo apparet q portio accrescens non potest esse vere nec interpretatiue illa eadem que petita est. ⁊ ista fuit intentio pauli. ¶ In glo. ve ⁊ ff. de vsufruc. ibi. vel dic Ista lectio nō congruit nec apparet ad literam ⁊ nullam haberet dubitationem vnde seruit nobis de vento ¶ In ea. ibi. Vel dic verius. hanc eandem solutionem tenet glo. in dicta. l. si ideo. sed non fuit iste intellectus Pauli. Unde dicas q l. in secūdo iudicio replicetur ipsum legatum a quo est causam accrescendi: tamen quia replicatur pro alia re omnio considerato q vsufructus accrescit persone ideo rei iudicate non obstat exceptio siue sit pronunciatum vsufructum non legatum siue sit pronunciatum partem meam defecisse propter non vsum.

Actiones. Cum agitur personali. singulas obligationes singulariter designatas singule cause necessario sequuntur vt restringantur ad illas: ⁊ ex aliis non obstat exceptio. Cum autem in rem agitur absque expressione cause: singule omnes cause ex quibus potest produci dominium in iudicio intelliguntur deducte. ⁊ ideo ex quacunque causa post agatur succedente in primo iudicio obstat exceptio in secundo h. d. ⁊ nunc intelligas quid vult dicere tex. singulas obligationes singule cause sequuntur. Ray. autem summat hunc. §. hoc modo. Al cauallo magro sapichano le mosche. Iudicant autem illum §. ad hoc per hunc modum nam rei vendicatio est macilenta in causis successiuis domini. nam qui est dominus factus ex vna causa stante illo dominio ex alia dominus fieri non potest. Et ideo agens reali. necessario illam causam intelligitur deduxisse ex qua dominus est merito non auditur ex alia volens agere vt hic. subaudi nisi restitutione petita vel propter errorem forsan iuris vel propter conditionem persone agentis vt quia mater vt. ff. eo. l. si mater in prin. In personalibus autem est totum econtra quia res mihi ex causa vna debita cessante eadem causa durante potest deberi ex alia. Et ideo si in processu cause vnam prosequor ⁊ subticendo alia prosequendo habet limitatum effectum vt vltra illam non prosit dicatur opposita replicatione. vt. l. licet C. de iudi. nisi illo omissa sit prosequutio reliquarum vt l. de rebus ff. de arbi. Quid autem sit in actione personali in rem scripta vt est actio ad exhibendum. Quid in vniuersali mixta vt est petitio hereditatis ⁊ quid in hypothecaria dicam vobis in repetitione huius §. ⁊ de hypothecaria tangit hic glo. de reliquis autem Bart. Et similiter quando agenti superuenit ius pendente iudicio ante lit. contestam vel post in reali vel in personali an sufficiat ad victoriam obtinendam Bar. tangit ⁊ ego dicam per canonistas in c. abbate. de re iudi. lib. vi. ¶ In tex. ibi Singulas obligationes singulariter expressas ⁊ designatas. ergo necessario etiam cause singulariter designande que ipsas obligationes sequuntur ⁊ ideo vltra causarum expressionem non latenus extenduntur. Si autem obligationes non essent signanter in iudicium deducte tunc non haberet locum hec litera. Exemplum in eo qui generaliter agit ⁊ dicit reum obnoxium in x nam tunc vniuersam causam in iudicio deducit ⁊ vnamquamque potest omittere ⁊ prosequi. Et ideo si reus generaliter fuit absolutus ex omni causa videtur absolutus ⁊ actori obst. exceptio. vt. l. si C. de ex. ta excep. ¶ In glo. ij. ibi. l. in delictis §. si solue vt not. glo. C. de eden. l. edita ⁊ in dicto. §. si. per glo. Vel dic ⁊ clarius q ibi non erat mutatio personarum nec corporum nec cause sed tantummodo cuiusdam qualitatis propter qua condemnatio debebat augeri vel moderari Et istum. § volo repetam ideo me pro nunc non extendam sed in repetitione eum perfecte declarabo.

Si quis interdicto. Absoluto na lata in possessorio non parit exceptionem rei iudicate in petitorio. hoc dicit. Et intellige quando illud possessorium causam proprietatis non sapit: nam tunc nihil habet commune cum petitorio. ⁊ alia res omnio deducitur in iudicio. ff. l. naturaliter § nihil commune. ff. de acquiren. possessione. Ang. de perusio.

r **Inter me.** Si inter duos de eadem re contenditur pro rebus ab alterius possessis mutuam agi potest petitione hereditatis: ⁊ si pronuncietur heredem ⁊ esse necessario pronunciatur alterius non esse. Unde docet exceptio. Sed si per verba negatiua formatur sententia puta pronunciatur meam non esse de iure aduersarij nō intelligitur pronunciatum. h. d. in terminis ⁊ in summa. Et est ista intentionem facit Innocen. de resti. spolia. c. ex conquestione. ¶ In tex. ibi. Nihil petat. Huic littere obstat principium quia si speratur iudicium vniuersale pertinens ad iudicans etiam hodie inter eosdem silent iudicia particularia nec in hoc est correctum ius antiquum. vt dicit. l. i. ff. l. si post litem vnde ⁊ hodie silent iudicia libertatis. in hoc est correcta. l. si quis libertatem per l. fi. C. de pedere. vt ibi dixi. Sed solue q hic intentabatur vniuersale iudicium licet pro particularibus rebus mentio fiebat dem rebus non si cent ista iudicia cursu notabiliter hic. Unde inter eosdem de hereditate contendebant in genere: ⁊ etiam in specie: vnde nec olim nec hodie dicta silent vt hic quod nō. ⁊ tene menti. Secundo obstat fortiter quia cum intentatur vnum iudicium reus non potest intentare directe contrarium ex quo sibi ipse prodesse potest per exceptionem viam sm docto. in c. cum dilecti. extra de offi. delega. vnde si peto electionem pronunciari aduersarius non potest per libellum contrarium petere confirmari. Sed solue q illud est verum quando per eadem re directo proponitur libellus contrarius. Exemplum si peto te condemnari ad x ex causa mutui ⁊ super eisdem tu offers libellum contradictorium contra me: ⁊ petis super dicto libello silentium imponi quia non audiens sm Cy. Sed in hoc principio super eadem re principaliter non proponebantur libelli contrarij vt dico. not. ⁊ tene menti perpetuo. Tertio obstat quia sententia lata in primo iudicio petitionis hereditatis mihi non parere potest preiudicium in secūdo ergo non sunt cumulanda. vt. l. fundum ⁊ l. fundi. ff. eo. t. Sed solue q ibi leges loquuntur quando illa duo iudicia intentantur ab eodem puta quia vnus ⁊ idem agebat rei vendicationem ⁊ idem agebat confessoria ad viam quia cum esset impossibile lata absolutoria super fundo hic ambo disputabantur illa iudicia a diuersis vnum s ab actore altero a conuento merito admittitur cumulatio vt hic. Quarto ⁊ vltimo obstat quia ex quo ista iudicia sunt contraria procedi debet in vno ⁊ in altero supersederi vt. l. i. C. qui accusa. non pos. Sed solue q ibi loquitur in iudiciis preiudicialibus adinuicem quorum vnum pendet ab altero. ⁊ ideo procedunt super potentiori sed hic ambo iudicia erant pariter potentia ⁊ ideo vnum propter aliud non est differendum. vt l. generali ff. de vsu. reo. § de fideiuss. ¶ In tex. ibi. Duum non esse. Cum enim duo in solidum domini eiusdem rei esse non possunt, nec eiusdem hereditatis duo heredes ⁊ hinc ff. de procur. l. pomponius. § sed ⁊ si. cum aliis allegatis hic in glo. Et ideo dicimus sententiam latam in causa ingenuitatis per verba affirmatiua ius facere inter eos. l. ingenuum ff. de sta. homi. quia si pronunciatur ingenuus ergo seruus nullius. Sed si per verba negatiua non fuerit preiudicium. nisi litiganti solum. Exemplum cum pronunciatur aliquem seruum meum non esse non pronunciatur seruum alterius non esse vel ingenuum esse vt. ff. de libera. cau. l. duo fratres § i. Ang.

c **Videnter.** Exceptio rei iudicate non procedit contra condemnato. h. d. Unde dicit Innocen. de test. episco. c. inter corporalia q condemnatio alicuius emanans in penam nunquam operatur preiudicium subaudi directo licet operari possit in quandam consequentiam. Sed nunc non operatur vt premium substractum huius sententie: sic. ff. de interdic. ⁊ relega. l. relegatorum

legatorum.§.fi. ¶ In glo. Petri ibi. absolutio solidi. hoc est falsum: nam si esset absolutio solidi. ergo iterum et de nouo duo rei condemnati simpliciter non possent iterum conueniri: quod est falsum vt.l.i. et.ij.C. si plu. vna sente. non ergo prodest condemnatoria nec tacita absolutio. sed hoc solum prodest quia iudex intelligitur viriliter condemnasse a residuo autem neutrum absoluisse si de nouo actio proponatur. ¶ In ea. glo. ibi. Solu. vt ibi: quia ibi non prodest condemnatoria: nec vincenti obest victoria: sed ob. vincenti mora renunciatoris: vt patet in exemplo illius.l. ¶ In ea. glo. ibi.l.iij. Solue quod ibi condemnato non prodest condemnatoria qua condemnatoria: sed quia post eam non potest haberi recursus in eo quod venit solum officio mercenario. ¶ In eadem glo. in fi. ibi. non prodest condemnatoria sed solutio: a quo prodesse liberet non de vt ibi.

f **I rem meam.** Absolutus in reali quia non possidet ex possessione presenti conueniri potest: nec sibi rei iudicate prodest exceptio. hoc dicit econ. extra de excep. c. penul. que simplex est ex ista .l. vt ibi.

f **I quis ad.** Dec.l. dicit idem quod precedens: saluo quia de probatione desinentie possidendi non loquitur. Ang.

b **Uobus.** Cum succubuit in vno iudicio examinato plenarie per modum exceptionis: non potest ipsam exceptionem in secundo iudicio replicare per modum agendi ad eundem effectum. h.d. ad aliam finem sic vt.l. vendicantem. ff. de euic. Si autem reus obtinuit in exceptione. actor qui succubuit in eadem non potest illud idem in secundo iudicio replicare etiam ad alium finem vt.j. de verborum obligatione.l. qui rome.§. duo fratres. et ibi per Barto. et per me et predic. vobus dixi. ¶ In glo. Ergo datur ibi. Quia contra eam nullum pactum feci. Intellectus glo. aliqualiter est obscurus et que alibi non inuenitur: tamen clara est quod qui egit actione prima et obtinuit: non impeditur iterum eadem actione agere et huic concor. ff. eo.l. si a te.§.i. et. ff. eodem.l. euidenter in glo. et quod si agens iterum illa prima omnes exceptiones perceptione que poterant opponi in primo possunt etiam opponi in secundo. quod est mirum. videbatur enim preclusa via excipiendi propter primam sententiam. Sed si non agitur actione prima sed in factum vel iudicati descendente ex sent. non tunc non potest opponi aliqua peremptoria impugnans sententiam vt l. peremptorias. C. sen resciin non possunt. et fallit in casibus not. in l.i. ff. de iur. et fac. ignorantia et. ff. ad macedonia. l. eam et fi. Et per istam regulam glo. apparet quod ex diuersis instantiis super eodem facto conformes et contrarie sententie possunt ferri licet non ex eadem instantia. et ita intellige. l.i. et.ij. C. quan. prouo. non est neces.

f **I ex testamento.** In iudicium non venit quod actor se petere a nullo putauit nec iudex ab eodem sensit. h.d. cum prin. l. sequentis. Nec ob. ff. ad trebel. l. si seruo inuito.§. cum pretor. quia hic res in sententia deducta non poterat includi in petitione actoris: ibi sic. Et eodem modo respondendum est ad.l. solemus. ff. de iudi. ¶ In glo. l. ibi. In alijs non obstabit exceptio opposita replicatione vt .C. de iudi. l. licet. ¶ In ea. glo. ibi. Est ergo aliud generalitas cause. Ista est pulchra limitatio ad omnes leges dicentes quod quando generaliter agitur in rem licet ex vna causa fiat prosecutio ex omnibus aliqua obstat exceptio: quod verum est ex omni bus alijs causis sed non in alijs rebus: quia aliud est generalitas causarum et aliud generalitas rerum: quod approbauit Dy. in c. nullus pluribus. de regulis iuris in.vi. Potes legere istud principium et tertio modo et procedit clare: quia hic reus non fuit absolutus sed condemnatus. verum est ergo quod absolutio non prodest in omnibus. sed non condemnatoria et hic cum prin. l. sequentis. ¶ In glo. Uidetur ergo ibi. Quod non puto verum. vt no. in.l.i. C. si aduer. rem iudi. et ibi per Cy. et Bar. et alios.

In.l. si cum testo argentum. ibi. Egerim cum herede. generaliter petendo quicquid mihi defunctus legauit: sed argentum solum in iudicio deduxi. et ideo in vestimentis rei iudicate non obstat exceptio quoniam non sunt in iudicio deducta nec secundum intentionem litigantis. nec secundum propositum ita dicentis. Et ideo iste tex. probat quod generalitas libelli quantum ad rem etiam reali actione proposita non nocet in his rebus de quibus prosecutio non est facta et intellige quod non obstante replicationis ope sicut diximus cum est actum actione personali: vt probatur. C. de iudi. l. licet. Ang. de perusio.

Si petiero. Peto grege et contra actorem lata sententia obstat exceptio si iterum res petatur siue sit aucta siue minuta. hoc dicit. Et per hunc tex. exemplificatur litera. l. et in eadem .§. idem corpus. ibi seruata quantitate. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Iterum eundem gregem auctum vel diminutum: nam idem grex est etiam si per diminutionem vnum corpus extaret ex grege qui olim fuit: vt ff. de iudi. l. proponebatur. ¶ In tex. ibi. Ex grege petam. s. nunc secundo loco. ibi. si nunc fuit. s. illud animal. ¶ In tex. ibi. Obstaturam exceptionem si tunc fuit. secus autem si tunc non fuit. nam possibile est pecus meum esse missum in grege et tamen gregem non esse meum. et ideo non obstat exceptio tunc pro pecore immisso ex post facto. Secus autem si signanter non peterem ipsum pecus: sed peterem ipsum gregem vt in primo responso huius.§. et nihil obstat. ¶ In glo. Sed non ne. ibi. sed Hugo. dicit hec vera: ex qua concludes quod interdum peto gregem et subscribens in petitione eo aucto vel diminuto iterum peto gregem et tunc quia idem grex est non attento an auctus vel diminutus sit obstat exceptio rei iudicate: vt in primo responso huius.§. interdum peto speciale corpus vt speciale corpus gregis: et tunc si illud corpus est in grege siue postea petam corpus gregis: siue gregem signanter obstat exceptio: nam si petij gregem et subscribens ergo in qualibet eius parte obstat exceptio vt.l. si quis cum totum. ff. eo. Si autem non petio gregem secundo sed ipsum speciale corpus tunc clarius est et est casus indubitatus vt idem petam.
Ang. de perusio.

Si sticum. Petens corpora duo et subscribens in ambobus si alterum petat sibi obstat exceptio h.d. sic ff. eo.l. si quis cum totum .§. idem erit. et ff.§. proximo. Et est casus quod in eodem libello potest quis agere reali ad plura corpora. secun. leges superius allegatas. Ang.

Si fundum. Agens reali ad fundum si subscribit in eo. obstat exceptio rei iudicate eidem petenti vsumfructum postea causalem et dominus fundi vsumfructum formalem non vendicat: et qui subscribit in vsufructu formali non impeditur postea petere causalem h.d. vsque ad.§. fi. si pro seruo. ¶ In tex. ibi. Esse petero. subaudi et subscribero. ¶ In tex. ibi. Usumfructum. s. causalem. ¶ In tex. ibi. Modo est. s. vsusfructus causalis. vt in glo. ¶ In tex. ibi. Exceptio mihi obstabit. s. in causali. ¶ In tex. ibi. Quia qui fund. Hic narrat casum: et est ratio ad istam subaudiendum questionem tacite propositae quia mihi certum habens vsumfructum formale possit vendicare fundum vt suum. et dicit quod non quia vsusfructus formalis est seruitus. res autem nostra seruire nobis non potest. ¶ In tex. ibi Sed si vsumfructum. s. formalem vel causalem secundum glo. et bene ex quo post latam sententiam: de nouo proprietatem sum nactus. vnde exceptio rei iudicate mihi non obstat in nouo dominio. ¶ In tex. ibi. Iterum de vsufructu. s. causali vel formali vt patet ex predictis. ¶ In glo. iure seruitutis. ibi. Nam et sic potest poni casus in hoc.§. vers. sed si vsumfructum. nec

minum quia exceptio rei iudicate non obstat in iure postea quesito: vt l. si is qui heres in prin. ff. eo. cum concor. ibi allegatis in glo.

Si pro seruo. Si contra agentem de peculio aduersus dominum sententia lata sit vel quia seruus non contraxerat vel quia soluerat illa eadem absolutoria fideiussori serui prodest. h. d. et cessat contrarium l. cum quis §. de peculio. ff. de solu. ¶ In tex. ibi. Letum. §. qui fideiussit. Ang. de perusio.

f **Actum vno.** Licet eadem questio in iudicium deducatur si tamen non est identitas personarum nec vere nec interpretatiue: iudicati non obstat exceptio. h. d. l. tota. Et pro hoc concor. regula quam habuisti in l. cum queritur. et seq. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Actum sit. §. contra actorem emptorem pronunciatum. ¶ In tex. ibi. Recte agetur etiam ex eadem causa. ¶ In tex. ibi. De dolo defuncti depositarii et absolutio facta. ¶ In glo. i. ibi. Que est argumentum contra. sed certe ibi loquitur in causa appellationis secus in principali fuerunt enim ibi omnia vna sententia condemnati. Secus autem si in sententiis pluribus. Pro hac glo. facit quod not. Dy. in c. prohibitio. de regulis iuris in. vi. et dic vt not. in l. si qui separatum. hic allegata. Ang.

f **In iudicio.** Sententia lata super vsuris per stipulationem debitis aut mero officio iudicis non parit exceptionem rei iudicate in sorte. h. d. Ratio est quia de necessitate per secundum iudicium non infringitur primum nam potest sors deberi et vsure non. Item potest deberi sors et vsure tamen per se vsure peti non possunt et hoc est vbicunque solo debent officio. l. iii. C. depositi et not. plene in l. i. C. de iudi. Ange. de perusio.

f **Si quis rem.** Vincat intentio in publiciana quasi dominus contra verum dominum. hoc dicit. Vel sic. Absolutus in reali a domino vendicante agere potest publiciana contra ipsum perdentem ad quem possessio est reuersa. hoc d. Et intellige glo. quod reus fuit absolutus conuentus reali quia fuit pronunciatum rem ad eum pertinere. Secus si fuisset absolutus simpliciter quia forte actor de iure suo non probauit. Et not. summarium intellectum. l. quod vincat quis in publiciana contra verum dominum. Sed hic subiunge questionem an per pronunciationem qua declaratur quem esse dominum esse qui dominus non est transeat in eum dominium: de quo vide glo. et id quod dicam. ff. eo. in l. exceptio. ¶ In tex. ibi. Amiserit. l. ille qui vicerit Ange. de perusio.

f **Is qui heres.** Exceptio rei iudicate non obstat victo agenti iterum ex iure superueniente post sententiam. h. d. Et intellige quod ius superuenit post sententiam ex causa que tempore non trahebatur ad initium iudicii: vt sic non ob. ff. eo. l. si mater §. eandem. vsi. nisi forte interuersum. Ang.

Est in. Quanto minoris actio etiam redhibitoriam continet si vicium est tale quod agens non fuisset empturus et ideo agens alterutra et succumbens ex hoc quia declaratum fuerit rem viciosam non esse vel ex eo quod emptor non potuit probare vicium animalis vel non potuit probare contractum. si agit altera exceptione rei iudicate repellitur. h. d. et cessat omne contrarium. l. si tamen. §. non nocebit. ff. de edil. edic. et sic tene opinionem glo. magne in versi. vel verius refert et c. Ang.

Si te negocus. Ex iudicium agentium per negociorum gestorem sine mandato domino ratum non habet etiam eidem gestori agenti postea cum mandato rei iudicate non obstat exceptio. h. d. et intellige siue sit actio realis siue personalis vt in glo. Ange.

e **Si tecum.** Negatoria potest proponi verbis affirmatiuis: et qui succumbit in parte succumbit alia sine qua pars primo petita esse non potest. h. d. Vel sic. Succumbens in parte si petit totum sine quo pars esse non potest: rei iudicate exceptione repellitur h. d. Et not. hoc quia sicut negatoria proponitur verbis affirmatiuis: sic et confessoria proponi potest verbis negatiuis. Et ratio est quia semper resultat idem sensus: vt l. si prius. ff. de no. oper. nun. Et est argumentum hec lex quod si xx. pedes tantum debet distare a propter homicidium homicide: et inter istos xx. pedes sunt x. pedes vicini non delinquentis: quod propter illos nihil vsurpabitur argumentum contra ff. com. di. l. commune concludo. et facit hec lex ad not. in l. quedam extimauerunt. ff. si certum petatur.

e **Eum de hoc.** Tunc eadem res in iudicio secundo deducitur que in primo quando tria simul concurrunt. s. identitas personarum: identitas rei. et identitas cause proxime ipsius actionis. h. d. et est examinata hec l. in l. cum queritur. cum se quentibus. ¶ In tex. ibi. An eadem res est: queritur sub audi in actione reali simpliciter proposita et ex certa causa dominii in libello expressa. ¶ In tex. ibi. Causa proxime que autem sit causa proxima que remota in reali videtur in glo. ¶ In tex. ibi. Causam actionis quia in actione reali non expressit sed solum in processu iudicii declarauit: ideo ex quacunque causa idem corpus de nouo petatur rei iudi. obstat exceptio vt in §. denegatur l. si mater ff. eo. ¶ In tex. ibi. Repperisset propter que instrumenta de nouo reperta non retractatur sententia que iam in rem iudicatam transiit. preterquam in casibus not. in l. admonendi supra de iureiurando. et in l. imperatores ff. de re iudi. et C. de transac. l. sub pretextu instrumenti. et hoc in glo. fi. ¶ In glo. ii. ibi. Quia mea. hoc videtur falsum nam duo extrema causant rei vendicationem. s. dominium ex parte agentis: et possessio. s. ex parte conuenti vt l. vna C. de alienat. iu. mu. cau. fac. ergo proxima causa rei vendicationis est ipsum dominium non remota. Pro hoc quia illud dicitur esse causa ad cuius esse necessario sequitur causatum secundum phy. et ideo nihil causatum potest esse causa sue cause: sicut nec filius potest esse pater sui ipsius vt. ff. de iur. codicil. l. quod per manus. et ibi dixi. Solue quod causa proxima accipitur dupliciter: vno modo respectu originis: et sic considerando dominium est causa proxima rei vendicationis. Sed quantum ad propositionem ipsius actionis dominium non est causa proxima. immo remota. Causa autem proxima est illa ex qua agens dicit dominium quesiuisse et ita intelligas istam glo. que aliter saluari non potest. ¶ In glo. Hoc restringas ibi. Secus in persona l. Immo idem in personali quando nec illa causa exprimitur vel expressa intelligitur: nec etiam in processu iudicii alia qua causa declaratur: quo casu in omnibus obstat exceptio de in reali. vt l. et an eadem. §. actiones. ff. eo. In hoc autem est differentia inter realem et personalem: quia si libellus est generalis in vtroque quantum ad causas non prosequutas in reali in effectu obstat exceptio. vt d. §. actiones. Vbi autem actor innuatur vel errore iustissimo: aut etiam quia mater an l. si mater in prin. ff. eo. in personali non obstat exceptio cum effectu: quia replicatione actor iuuatur vt l. licet. C. de iudi. nisi prosequutio dolo malo sit obmissa vt l. de rebus. ff. de arbi. Vbi vero libellus non est generalis quantum ad causas sed quantum ad res non differt a libello in personali: vnde in rebus non prosequutis in vtroque iudicio non obst. exceptio: vt ff. eo. l. si ex testamento. et l. si cum argentum. Ang.

e **Exceptio.** Sententia nedum nocet victo sed etiam ei qui successit in bonis victi. h. d. Et ideo sententia lata contra venditorem ante motum emptorem translatum ita nocet emptori sicut ipsi venditori vt ff. eodem. l. si a te. §. si. cum concor. ibi allegatis in glo.

Quinimmo

Oinuinuo et interdum nocet non succedenti: vbicunq; sententia lata facit ius contra omnes. vt ff. de sta. ho. l. ingenuum. ¶ In tex. ibi. Experius est. nec ob. ff. de leg. ij. l. si legatarius. in prin. & ibi nota.

Iudicate. Sententia lata contra vnum heredem non nocet alijs in causa liberali de rigore sed de equitate sic pro libertate dicta sententia. Item sententia lata contra debitorem qui antea rem suam pignori obligauerat non nocet creditori hypothecaria agenti. h. d. Debitor igitur qui rem obligauit in preiudicium creditoris non potest de dominio litigare: & ista est intentio huius l. de quo in l. si superatus ff. de pigno. Et non obstat quod licet de rigore sententia lata in causa ingenuitatis ius faciat inter omnes vt. l. ingenuum ff. de sta. ho. tamen lata in causa qua quis petijt sibi libertatem per fideicommissum prestari non nocet nisi se solum victori non alijs de rigore. Sed quia libertas pro parte prestari non potest: & pretores mirum fauent libertati de equitate introductum est vt consortes eius qui victus est: conseruentur indemnes & libertas prestetur & ista est intentio huius l. Nec obst. C. de ser. commu. ma. l. i. § si. vt ibi no. in glo. quem. § hic al leg. glo. pro contrario. ¶ In tex. ibi. Prescriptio. i. exceptio. ¶ In tex. ibi. Obstare nõ potest. i. de rigore: de equitate secus dummodo sibi prestetur indemnitas: vt. j. sequitur. ¶ In tex. ibi. Sed pretoris sententia sententiam contra vnum heredum. ¶ In tex. ibi. Seruari. i. de equitate & in totum. ¶ In tex. ibi. Seruare non potest. cui tamen coheredi indemnitas prestetur vt statim sequitur. ¶ In tex. ibi. Questio tenuit. & alter fuit absolutus cum duo essent heredes. ¶ In tex. ibi. Alter obtinuit & alter filios succubuit & est litera clara.

Si debitor. ¶ In tex. ibi. Receperit creditor hypothecarius. ¶ In tex. ibi. Nõ valebitur: & sic exceptione rei iudicate non repellitur. Ang.

e Excertante. Si quis proponit petitionem hereditatis simpliciter non expressa causa a principio licet postea eam exprimat in processu. ex quacunq; causa agat postea rei iudicate repellitur exceptione. h. d. Ista ergo actio mixta licet participet cum personali & reali. tamen in hoc sapit naturam mere realis quia sicut reali proposita sine cause expressione. licet in processu postea causa exprimatur tamen ex illa & ex omni alia agenti postea obstat exceptio que non superuenerit post latam sententiam vt. l. si mater. ff. de exc. rei. § denique. & l. & in eade. § actiones. ff. eo. ita etiam obstat agenti actione mixta & hoc probatur in prin. huius. l. melius quam in alia. ¶ In tex. ibi. De iure testamenti faceret questionem: in processu iudicij. libello non. Item generaliter libellum proposuit dicens ad se partem dimidiam hereditatis spectare. Ex hoc collige hic casum quod qui agit petitione hereditatis: non tenetur a principio exprimere vtrum ex testamento vel ab intestato sit heres: sed si sibi opponatur: tenetur declarare & ita intelligatur dictum Specu. dicentis non audiri heredem agentem nisi declaret se heredem esse ex testamento vel ab intestato. in ti. de actione in. xxiij col. in versi. item qui se dicit heredem in prima parte. vide in. l. si defensor. ff. § illud. ff. de interrog. actio. & in c. ij. extra de libel. obla. ¶ In tex. ibi. Ab vno ex institutis. cum tres essent instituti tamen consentiebat dimidiam hereditatis possidebat. ¶ In tex. ibi. Dimidium hereditatis partem petijt: simpliciter proposita petitione hereditatis. non declarando ex testamento vel ab intestato quia si declarasset se petere ab intestato: non repelleretur postea agens ex testamento vi sententie: vt. l. si mater § si quis autem fundum. ff. eo. sed bene repelletur vi electionis: si ex eadem scriptura se vellet tueri: cui non debebatur hereditas: vt. l. vlti. C. de codicil. Et idem si ex diuersa si tamen sciebat causam testamenti: nam agendo ab intestato: renunciare tacite intelligitur iuri quod sibi ex testamento competebat: & hoc declaratur plene in. l. mater de codicil. ff. de inoffi. testamento

Ang. de perusio.

Latinus. Si creditor posterior agit contra possessorem & obtinet in hypothecaria deinde prior agit contra eundem possessorem hypothecaria non repellitur exceptione: si in priore iudicio de prioritate & posterioritate nihil est discussum. h. d. super non discusso. ergo lex contra succumbentem preiudicium non parat saluo quod in reali & mixta & etiam in personali secundum doctrinam quam dedi in prin. huius. l. & pinguius in. l. si mater § denique. ff. eo. Diuiditur in partes quinq;. In prima parte que durat vsq; ibi. respon. di ponit thema & questionem resultantem ex eo. In secunda que durat vsq; ad vsi. quod si possessor ponit quoddam argumentum pro creditore qui obtinet in hypothecaria. In tertia que durat vsq; ibi & probabilius dicunt remouetur illud dubium pro creditore factum. In quarta que durat vsq; ibi. in proposita autem questione ponitur determinatio questionis proposite. In quinta & vltima auctor legis impugnat responsionem cuiusdam argumenti & dubitationem tollit vsq; in fi. l. Potest etiam aliter summari & sic. Si prior creditor dominium pignoris acquiritur & a posteriore creditore conuentus hypothecaria subcubuit si postea agit hypothecaria contra eundem vincentem sibi rei iudicate non ob. exceptio ex quo in priore iudicio non fuit de iure suo discussum. h. d. concor. ff. eo. l. duobus. ¶ In tex. ibi. Qui controuersiam mouetur. glo. exponit. i. resistendo. & bene nam & resistens controuersiam facit. l. non solum. § si ratus. ff. de procura. Et ideo qui promittit controuersiam non mouere sub pena: punitur resistendo eodem modo si controuersiam mouens tenetur soluere certum quid cum verificentur ista verba in resistente: quod not. ¶ In tex. ibi. Etiam fundum ei. s. meuio. ¶ In tex. ibi. Suum proprium. i. tecum. ¶ In tex. ibi. Persequutus est contra meuium possessorem fundi. ¶ In tex. ibi. Et obtinuit. Nec de iure prelationis meuij heredis prioris creditoris in hoc iudicio fuit quesitum vt ex inferioribus clare patet ¶ In tex. ibi. Meuius heres. s. conuentus & victus in hypothecaria per posteriorem creditorem tite eo quod non fuit quesitum de iure meuij. ¶ In tex. ibi. Ante multos annos conscriptum. hinc tex. ob. de pig. ac. l. & eleganter in prin. Sed solue vt ibi per glo. Adhuc obstat qui po. in pig. habeam. l. claudius. Sed solue quod ibi est casus diuersus. ¶ In tex. ibi. Responderi si de proprietate. Hec est secunda pars ¶ In tex. ibi. Pronunciatum fuisset. s. in actione reali expressa causa que res petitionis erat: vt patet in litera. nam ex quo pronunciatum est rem petitoris esse ergo necessario sequitur rem rei non esse vt. ff. eo. l. si iter. & ff. de procur. l. pompon. § sed & is. ¶ In tex. ibi. Eundem fundum ab eodem postea de nouo possessionem adepto. ¶ In tex. ibi. Nõ obstet eius exceptio. s. victo in primo iudicio. ea ratione scilicet quia res non erat ipsius petitoris. ¶ In tex. ibi. De iure eius statutum videtur quia non fuit iudicatum rem esse petitoris hec autem differunt inter se & hic tex. declarat optime quod non potest dici pronunciari de eo iure de quo non quod fuit quesitum ¶ In tex. ibi. Quod probetur sibi tenere. & sic argumenta supradicta non tangunt questionem propositam. ¶ In tex. ibi. Sed de sola obligatione. i. nisi res esset obligata petenti secus si de prioritate & posterioritate hypothece fuisset discussum vt hic & ff. eo. l. duobus. ¶ In tex. ibi. Magis me illud mouet. ad dicendum quod hypothecaria non posse proponi per priorem creditorem qui succubuit: nec eius heredem. ¶ In tex. ibi. Mu. vno constituto creditore noc. quod sicut a principio res mea obligata mihi esse non potest vt. l. neq; pignus. ff. de reg. iuris. sic & et post factum superueniens dominium creditori pignus & hypothecam extinguit. Et hoc intellige quando superueniens dominium plenum. ita quod res creditori auferri non potest. alias secus: vt. j. de cap. l. in bello. § si quis seruo. ff. ad trebel. l. debitor. & C. de ser. pign. dat. manu. & l. in rebus. que omnes sunt contrarie: & glo. ad illas non respondet bene hic in verbo vsu: & ideo tene quod dixi. ¶ In tex. ibi. Non obstare rei iudicate exceptione. neq;

dominiu acquisitu ex quo pignus non est extinctum. vt. s. dictum est. lz glo hic aliter loquatur z male. ¶ In glo. Quia res sua in fi. ibi. lz competat hypothecaria. intrabile est illud dictum per quod dicit videtur rem q̃ sz obligatam non fore .p.per pignoris extinctionem z nihilominus hypothecam durare. Sed hoc est falsum q̃ extincto pignore hypothecaria duret. Unde tene q̃d dixi q̃ hic nec pignus est extinctum. nec etiam hypothecaria e per/empta. Ang.

p Aulus. Agenti reali ad legatum z subscribenti qua res testatoris non erat: rei iudicate nõ obstat exceptio si personali ex testamento agat postea. h. d. se/cus s. autem si iudicatum fuisset contra legatariu z co q̃ res sibi legata non erat: nam hoc casu ita respicit personalez actionem sicut realem z ideo non attenditur actionis mu/tatio vt. s. eo. l. z an eadez. §. actiones. z l. si mater. §. eandem z cessat omne dubium. ¶ In tex. ibi. Non ob. exce/ptionem rei iudi. Audi igitur z attende q̃ interdum p̃nunciatur super actione quã iudex declarat actori nõ compe/tere: z tunc si alia agatur no ob. exceptio z ita intelligitur hic. Interdum p̃nunciatur solum super iure ipsius agẽ/tis non autẽ super actione z tunc actionis mutatio nihil ad rem q̃ hec sola aliam rem non facit: ergo non obstat exceptio vt. s. dictum est. z probatur expresse in. l. si quis eum totum. §. z generaliter. s. eodem. ibi. vel alio genere iudicij zc.

¶ De diversis z temporalibus prescriptionis z acces/sionibus possessionum. Rubrica.

¶ In glo Rubrice ibi. l. si post acceptum. z hoc casu si lite contesta. triennalis vsucapio consumatur semp̃ assume sibi viam p̃sonalis actionis: quia non declaratur rem ad actorem pertinere cum perdiderit dominium per vsuca/pionem Sed condenatur reus ad dandum z tradendum sicut in mera personali vt. d. l. si post acceptũ. ¶ In ea. glo. ibi. Et hoc regulariter omnes subaudi postq̃ incepe/rint currere vt. l. nunq̃. in. §. i. s. de vsucap. z. s. de alie. iu. mu. l. vel post annum Ante aũt regulariter sunt vtilis quia non valenti agere non currit prescriptio vt. l. a bona mu. Fallit in prescriptione longissimi temporis que currit etiã ignoranti. vt. l. si quis emptionis. C. de prescrip. xxx. an. ¶ In ea glo ibi. Ad sui principium tantum. z ista si cur/rere cepit ab initio pura scientia per ignorantiam subse/quentem non impeditur cursus. vt. s. quis or. in bo. pos. ser. l. ij in prin. ¶ In ea. glo. ibi. Leum sex de hoc dic per Cy. referentem Jac. de rave. C. de edili. actio. l. cum pro/ponas. Ang.

q Ua tractatus. Ut dies dicantur vtiles tria copu/lative requiruntur vt actor non impe/diatur litigare aliqua iusta causa z vt habeat copiam rei z iudicis. hoc dicit Et nõ ex p̃n. q̃ vbi tractatus est quotidianus z frequens eius materia debet semper alino exordiri per habentes ve/ram iuris peritiam vt hic z. l. legatis ibi. de libera. lega. ¶ In tex. ibi. Ut experiundi potestatem nõ habeat. hoc est verum in actore cui imputatur si procuratorem nõ cõ/stituit ad vsucapionem interrumpendaz. z ita intelligitur hec. l. citatus autem actor vel reus ad iudicium. vel ad au/diendam sniam si morbo sontico impeditur sicut compa/rere non tenetur ita nec procuratorem mittere quod ta/men declara vt dixi in. l. quesitum. s. de re iudi. Et an qui non potest comparere: teneatur saltem procuratore mit/tere: post doctores Bart. hic distinguit z cuius distinctio placet. hoc solũ adde q̃ vbi non potest invenire procura/torem idoneum z expertum. perinde est ac si cum iure/

re non posset z ideo cõtumaciam nullã incurrit. nec te/pus valet sibi cedit: tex. est in l. Lidericus. §. quãuis. s. pro so/cio. ¶ In tex. ibi. Qui pretoris copiam non habuit. hec autem negativa q̃ quis non habuerit copiam iudicis pro/batur per testes qui viderint partem requirentem copiaz iudicis ad tribunal tempore consueto z cõgruo: non enim expedit pretorem requirere per tabernas z alias aut se/cessus. vt. l. i. §. adeundi. j. quãdo ap. sit. Ideo aũt dixi tem/pore consueto quia expedit litigantem ire ad tribunal eo tempore quo iudices sedere solent ad ipm̃. alias talis in/terpellatio esset frustratoria z manis. vt. l. si solutum. s. de solu. z. C. de vsuris. l. acceptam ¶ In tex. ibi. Qui/bus sua pretor reddit. Sufficit autem reddere semel i die. vnde si stilus curie est sedere bis in die: si pretor semel tm̃ ius reddidit. dico illam diem vtilem vt hic per hanc lite/ram z per l. i. s. de fer in fi. Bononie servatur s̃rium z dicunt q̃ duo dimidiati dies faciunt vnum diem vtilem. ¶ In glo. Quod de actore dicit. ibi l. i. in fi. hoc est fal/sum. Et concludit q̃ vbicũq̃ tractatur de cursu dierum vti/lium si actor impeditur experiri ipso iure dies non currit vt hic. Sed vbi tractatur de cursu continuo: tunc non obstante impedimento dies currunt sed adversus cursũ datur restitutio ex clausula generali si qua iusta causa zc. ¶ In ea. ibi. De continuo. hoc falsum: nam hic loquitur de vtilibus: lz quidem approbent eam z male. z facit s. de in fami. l. generaliter ¶ In ea. ibi. Nec non placet: immo hec placet. z eam tenet Dy. z Bar. post eum z bene. Ang. de perusio.

i N tempore. Ubi dilatio alicui conceditur per dinumerationem anni vel mensium: dies intercalaris. i. bisextilis computatur pro vno z ideo proficit ei cui dilatio est data. secus si dilatio detur per dinumerationem dierum. h. d. z hoc est verum. z ideo quod glo hic dicit in verbo constitutio q̃ ad appel/lationem interponendam dies intercalaris reputatur pro vno non dicit verum z eodem modo peccat in verbo su/etiam quia dilatio ad appellandum datur per dies. no sub nomine mensis vel anni. Nec ob s. de sta libe. l. cuz he/res. §. stichus. el. ij. vbi tex. dicit q̃ annus intelligitur. ccc/lxv. dierum. quia illud verum cum annus non est bisextilis z de ista materia tractatur j. de verb. sig. l. cum bisextus. Et quot dierum accipiatur mensis: puta si mense februa/rij contractus est initus: z data est dilatio mensis vtrum intelligatur mensis. xxviij dierum. an vero. xxx. dierum quia incidit in mensem marcij: de hoc vt no. Jo. an. in c. quo/niam de elec. lib. vi. i glo. ¶ In glo. fi. ibi. lz hoc. dic hec ve/ra. vt ibi dixi. Ange.

L Onge possessionis. Prescriptio longi temporis vendicat sibi lo/cum in rebus stabilibus z etiam in mãcipijs solo ascriptis. h. d. Dixit autem Modesti. filii. in. l. i. C. de serui. fug. q̃ etiam si mancipia non sunt ascripta glebe. ta/men possessor si non vult vsucapere triennio: sed prescribe/re longo tempore: potest per legem istam z ita intelligen/du illic casus non est alibi. ¶ In tex. ibi. Mancipijs. s. ascriptis. ¶ In glo. fi. ibi. Hic e quedam exceptio. i. ma/la illatio Et concludit q̃ vbi alienatio rei z per conse/quens translatio dominij in alium est per legem interdi/cta. tunc appellatione alienationis interdicte continetur vsucapio z prescriptio. vt. l. alienationis. j. de verbo. sig. Sed vbi alienatio non est interdicta simpliciter sed secun/dum quid. s. quãdo fit in fraudem. tunc alienationis titulo non continetur vsucapio. quia non est par eademq̃ ratio in vtroq̃. tunc ad propositum: mancipium ascriptũ gle/be non transfertur in alium per fraudem sed sine fraude sic dum legibus hic allegatis in glo. z ideo quis vsucapio nõ est fraudulenta alienatio merito vsucapi potest. ¶ In ea. ibi. Sed ibi in simplici servo. immo z servus simplex non ascriptus glebe vsucapi potest longo tempore si pos/sessor non vult vti vsucapione triennij. vt. d. l. i. que non e alibi vt dixi. Ange.

ſ **I seruus.** Si seruus hereditari⸗ us est captus ab hostibus stipulatur de iudicio sistendo in causa pro qua ipse in iudicio sistere potest: ea[dem] dies ex tempore stipulationis non autem ex tempore hereditatis adite vel reuersionis ab hostibus. h. d. et non ob. ff. ma. l. si ser⸗ uus hereditarius. ff. de stipu. ser. et ff. eo. l. in quibus dies cedit ex tempore reuersionis et hereditatis adite et non ante: loquuntur enim eo casu quo seruus stipulans expe⸗ riundi potestatem non habuit in sp. illa in qua stipulatus est. vnde merito dies non cedunt. cum nec ipse nec domi⸗ nus eius habuerunt experiundi potentiam et ille est ver[us] intellectus et omnia cessant contraria: vt dixi in. d. l. et in d. l. si seruus. Uel summa sic. Ex conditione actorum non ex⸗ tenduntur obligationes reorum si per ipsos actores nihil actum est quominus agi possit cum illis. h. d. ℂ In glo. ibi. l. si finita. §. eleganter. Solu. ibi creditori nihil pote⸗ rat imputari hic sic. quia seruus hic poterat experiri sm ve⸗ ram opinionem. Ang.

• **Uicium.** Uicium personale auctoris singularem suc⸗ cessorem excipientem et eius exceptione vtentem non nocet. h. d. Et cessant duo contraria. Primum l. vicia. C. de acqui. poss. ibi enim loquitur de reali. et l. cum heres. ff. eo. Ibi enim loquitur de vniuersali successo⸗ re qui est omnium viciorum et cause successor. et concor. ff. de acqui. pos. l. pomp. §. cum quis. et ff. de dol. excep. l. apud celsum. §. de auctoris. Uel sic. Singularis successor vsu⸗ capere potest quod non poterat eius auctor propter vicium personale. h. d. Hodie aliter secus est. vt in auct. malefidei C. de prescrip. lon. tempo. Ideo ait dicta propter vicium personale: quia si res affecta est reali vicio puta furtiua vel vi possessa: quia illud vicium afficit ipsam rem et ideo in omnem possessorem transit. vt insti. de vsuca. §. furtiue. Dicit autem vicium personale sm hec iura non nocere singulari succes⸗ sori et est verum quantum ad excipiendum sed quoad de⸗ negandum agendi potentiam diuersa est inter successorem ha⸗ bentem causam lucratiuam et onerosam. vt. d. l. apud celsum. ff. si quis autem. et ff. de excep. l. si rem. et habeo illud pruci⸗ pium omnibus viciis purgatum. Ultimo dicit ob. hunc te⸗ [xtum] l. aliud. §. fi. ff. de regu. iur. sed solue vt ibi no. in glo. et [fa]cit. ff. de tribu. l. de peculio et no. Archi. in c. iudex. de of. dele. li. vi. et in c. pia de excep. Ang.

Et facto. Qui non agit vt heres sed vt ipse non repellitur ex iure quo repelli poterat defunctus. h. d. Uel sic. Si heres debitoris rem pignori datam ab eo redemit ab emptore potest se tueri exceptione longe possessionis contra creditorem agentem hy⸗ pothecaria. h. d. Non autem quia ex quo redemit successit in lo⸗ cum venditoris non autem successit in ea re in locum defun[cti]. et ideo potest se tueri prescriptione longi temporis. Et [ide]o hoc facit quia semper inspiciendum est an quis conue⸗ [nia]tur vt heres an vt simplex possessor. Primo casu fun[gi]tur vice defuncti actiue et passiue. Secundo nullo modo [...] §. fundum ff. de re iudi. ℂ In tex. ibi. Et [...] deinde heres extitisset facit ad no. C. de repu. here. l. Contrarium tenet Spe. in eo qui primo redemit et de⸗ [in]de heres extitit quasi in fraudem redemptam sit. in ti. de [p]rescrip. §. i. v. quid si possedit in prima colum. in. iiij. parte. [v]er. l. sicut. §. superuacuum. ff. qui po. pi. vel hypo. sol. Sed [co]ntra opinionem pauiam. et responde ad §. superuacuum. quia [ib]i erat ibi venditio simulata et illa simulatio presumebat[ur] ex recenti possessione reaquisita per venditorem. vel ex eo [q]uia venditor nunquam desierat possidere. ℂ In gl. fi. ibi. l. al[...] §. fi. Sed ibi in eo quod ex successione deuenerat: et sic [r]ebus sic se habentibus non plus iuris habet heres quam ha[bu]it defunctus. Sed hic res non peruenit ad heredem ex [s]uccessione sed potius ex suo contractu. et pro hoc optime in. l. [...] heres. in. i. in prin. ff. ad l. fal. ℂ In ea. in fi. Immo dic [qu]ia non replicatur nec de rigore: neque de equitate quia hic heres non opponit exceptionem vt heres. sed tanquam quilibet possessor extraneus vt predixi.

ſ **I duobus.** Si eadem res ven⸗ ditur pluribus: is cui primo possessio tradita est potentius habet ius: et pos⸗ sessio auctoris prodest emptori: et emptoris venditori ad quem res retransfertur. h. d. tota ista l. Cum primo dicto concordat. C. de rei ven. l. quotiens. et de publicia. l. siue in rem. §. si duobus. Et ita scienter vendens rem duobus ni[?] cidit in falsum. vt. ff. de fal. l. qui duobus. quod nota et tene menti. ℂ In glo. Nisi agatur. ibi. Solu. aliud in illa quia prior ne hec vera nam natura exceptionis rei iudicate est de⸗ scendere in successorem. non autem ascendere in auctorem et rationem ibi dixi.

ſ **I quisquam.** Dic. l. deser⸗ tam. in. l. fi. §. in[?] ff. de vsuca. Et intellexit Ray. eum in eo qui piscatus est pluribus annis tanto tem⸗ pore cuius initij memoria non existit et ei in possessione pi⸗ scationis inuenitur merito alium volentem piscari impe⸗ dire potest et hoc modo soluit sunt omnia contraria. Et ideo dicit quia veneti qui tantudem temporis semper fuerit in pos⸗ sessione piscationis gulfi et adhuc in ea morantur omnes volentes in dicto gulfo piscari et nauigare prohibere pos⸗ sunt. Admonet aut tempore cum non prescribit piscationis ius neque in particula fluminis aut maris. et ita intellexit. l. vltimam et C. de aqueductu l. vsum aque li. xi. Dy. autem se restringit ad eum qui multis annis piscatus est licet non tamen longissimo tempore: tamen in possessione pisca⸗ tionis consistat: vt alium volentem piscari prohibere possit: alias prohibendo iniuriarum tenetur sic intellexit l. iniu⸗ riarum. §. si quis me. ff. de iniur. Opinio Ray. est tutior: et ideo in causa dictorum Uenetorum consului apud pa⸗ duam. ℂ In glo. ij. ibi. xxx vel. xl. an. Immo. per illum te[x]tum cuius initij memoria non existit sm Ray. et tunc in[?] ge opi. Jo. que est infra. ibi. Dic in quasi possessione pisca[tionis] fuerat. et oia sunt plana de quo in gl. in. l. in summa in prin. ff. de re diui. et Insti. de re. di. §. flumina. possidebat ergo hic prohibens et possederat tanto tempore cuius initij me⸗ moria non existit alias non etc. ℂ In ea. glo. ibi. Uel dic [q]uia rescriptum precesserat. sm hoc habes quod sicut impera⸗ tor concedere potest potestatem edificandi in loco publi⸗ co. vt. l. ij. §. merito. et § si quis a principe. ff. ne quid in lo. pu. ita etiam potest quo ad proprietatem concedere particu[la]m maris in qua ipse solus nauigare et piscari possit: quod no. ℂ In ea. ibi. Opus est prescriptione ad inducendum pignoris et potentiam agendi et excipiendi non autem ad acquisitionem dominij semel per rescriptum quesitum. vt. l. se[?] qui tur. §. iana. ff. de vsuca. ℂ In ea. glo. ibi. c. veniens. de hoc vide Jo. mo. ca. de pu[?]. in. c. personas. li. vi. Ang.

ſ **Intra quatuor.** Post nun⸗ ciationem bonorum vacantium in fiscum factum prescri⸗ bitur contra eum quadriennio et denunciatio de⸗ [nunciant]is soli nunciatis prodest et non alteri nisi denunciantis preuaricatio detegatur. h. d. Et est illud principium papi⸗ niani et difficile et habet tria verum intellectum omnium le⸗ gum loquentium de materia. ℂ In tex. ibi. Intra quatuor annos. In prin. bona. l. pone casum et ex quo per eius [?] no. ff. de iur. fis. l. i. in fi. Et conclude circa istam materiam que sparsim tradita est: quia si sunt res fisci et in eius patri⸗ monio incorporate seruanda est prescriptio. xxx. anno[rum] vel. xl. vt. l. omnes. et l. compet. et l. prescriptionem. C. de prescri. xxx. an. Fallit in l. fi. C. de sacrosan. eccle. et [?] C. de fun. rei priua. et C. de fun. patri. pe. et li. xi. Sed si non sunt incorporata. tunc siue bona sint in fi⸗ scum denunciata siue non possessor cum titulo prescribit contra fiscum x. vel xx. annis: sicut contra priuatum vt. ff. de vsucap. [l.] qui [?]. Si autem possessor caret titulo tunc prescribit spatio. xx. annorum. vt. l. in omnibus. ff. eo. Et hoc intellige si bona in fi[s]cum denunciata non sunt vt ibi. Si autem bona in fisco nun[ci]ata sunt. prescribuntur per dictum possessorem quadriennio contra fiscum nec prodest fisco denunciatio post quadriennium [?] quia infra quadriennium denunciatio facta fuerit per alterum nisi preuaricatione detecta vt hac. l. vbi vero bona pro ve[cti]gali non soluto non deferuntur in fiscum semper quadrien[nio] prescribitur in fiscum siue bona sint denunciata siue [n]on. vt. l. ij. C. de vecti. et com[?]. Denunciatio ergo desistens

habet denunciationis effectum vt possessor se tueatur quadriennio saluo nisi preuaricatio denunciantis detegatur quo casu requiritur cursus annorum xx. et de isto puncto tractatur in .l.i. C. de quadri. prescrip. vt ibi per Cy. et J. eo. in .l.i. omnibus. in gl. magna ¶ In tex. ibi. Preuaricatio detegatur facto precio seu gratia. et de hoc sunt opiniones. vt no. in .d. l.i. in fi. J. de iur. fis. Unde attende quod post denunciationem factam in fiscum de bonis vacantibus non prescribitur contra fiscum quadriennio cum nunciator causam prosequutus est. sicut et cum non est prosequutus. saluo nisi doceatur de preuaricatione denunciantis.

Quadriennii. Tunc bona vacent cum in rei veritate vacantia sunt non attenta communi opinione bonum. h.d. ¶ In tex. ibi. Nunciandis. i. nunciatis prescribendis. nam ante nunciationem non prescribitur quadriennio contra fiscum imo requiritur cursus annorum .xx. vt in prin. l. ori. Licet si fiscus in bonis delatis in fiscum ex causa vectigalis non solum quo casu et ante nunciationem et post prescribitur contra fiscum quadriennio. ¶ In tex. ibi. Dinumerabitur. qui ex tunc potuerunt nunciari. non ante cum non essent vacantia vere. Ang.

c **Uniuersalis heres.** Uniuersalis successor non vsucapit neque prescribit quod defunctus eius vsucapere vel prescribere non potuit. h.d. Ratio est quia est successor omnium viciorum et culpe. vt patet in glo. et de ista materia habes plene in .l. vicia. C. de acqui. pos. In singulari successore vide quod dix. ff. eo. l. iii. vacuum. ¶ In tex. ibi. Nos excludit. Non ob. ff. de iur. et fac. ignorant. l. iniquissimum. vt ibi no. ¶ In tex. ibi. Uelum contra. ff. de lib. cau. l. non solum. §. pe. et vide. ff. pro empto. l. ii. §. si defunctus. et quod ibi no. Item hoc intellige vt eam quando defunctus fuit a principio male fidei posita bone fidei: forsan heres poterit vsucapere. vt .l. sequen. §. fructus. ff. de vsuca. licet ille fuus multum faciat contra textum quod no. ff. de publicia. l. si ego. §. partus. in glo. magna. vbi in prescriptione seu vsucapione bona fides et mala consideratur tempore initij. Ultimo no. precarium non tenere heredem ignorantem precario rogantis neque ipsum posse conueniri de precario. quod qualiter intelligatur dic vt in glo. Ang.

c **Creditor.** Exceptio prescriptionis que nocet venditori nocet emptori. h.d. Ang.

i **Non omnibus.** Contra fiscum minori tempore .xx. annorum non prescribitur exceptis causis in quibus minora tempora specialiter sunt statuta. h.d. illud principium. Uel sic. Ubi agitur de prescribendis bonis fisco delatis nondum nunciatis nec incorporatis in fiscum possessor sine titulo minori tempore .l. xx. annorum non prescribit et cessant omnia contraria. Et istud principium et .l. intra quatuor. cum concor. et contrariis examinauit ibi. et ideo non repilogo. ¶ In glo. ii. in prin. ibi. Uacantibus .s. fisco nunciatis vt dixi supra. ¶ In ea glo. ibi. Ut C. de vec. l. ii. et in istis bonis commissis ob vectigal non solutum siue denunciata fuerint in fiscum siue non sufficit quadriennalis prescriptio vt .l. ii. hic allegata. ¶ In ea glo. ibi. Et C. de sacrosan. eccle. l. si glo. in solutione huius contrarij laborat sed non expedit quod hec lex tradit regulam affirmatiuam quod contra fiscum prescribitur spacio .xx. annorum solum quam in casibus in quibus minora tempora sunt statuta: vbi ergo statuuntur maiora tempora .xx. annorum sicut est in .l. omnes et .l. comperit C. de prescrip. xxx. anorum et l. si. C. de sacrosan. eccle. hic allegata. hoc non facit ad .l. nam contra .l. istam. et ideo solue vt dixi in .l. intra quatuor. et no. J. ea glo. ibi. Aliqui dicunt et bene. ¶ In ea glo. ibi. Nudum quesita. nec nunciata in fiscum. Ang.

Republice. Si rationes administrationis republice ex gratia inueniantur expuncte contra eum qui potest per fiscum vsque ad .xx. annos non vltra contra herede vsque ad annos .x. h.d. vel sic. Rationes administrationis repu. si inueniantur expuncte reuideri possunt contra eum viuentem vsque ad annos .xx. contra heredem vsque ad .x. h.d. et ita intellexit Dy. Sed gl. intellexit quod incompleto tempore fuit erratum. Sed non est verum. quod tunc vsque ad .xxx. annos retractari possit: ut dicam in ea. ¶ In tex. ibi. Expuncte .i. per gratiam cancellate secundum Dy. et ideo hic errauit glo. sin cum. ¶ In gl. ibi. Et pone errauit: Tu dic quod gratia cancellate fuerunt: vt. C. de iu. fi. l. q. li. x. alias si per errorem: vsque ad .xxx. annos possit retractari. vt .J. de admi. re. ad ciui. perti. l. calculi. secundum Dy.

d **De accessionibus.** De his que sola equitate possunt decidi non est possibile dari generalem doctrinam. ad hoc allegatur. Uel sic. Super accessione possessionum dari non potest generalis doctrina. illa tamen competit successoribus vniuersalibus et in rem et ad eadem subest ro victorie procedit hec regula. Si vinco vincentem te ergo vinco te. h.d. secundum istam .l. Est enim eadem ro cum de eodem tractatur punctualiter et cum ego vincens te habeo causam ab illo qui te vincere posset. et sunt sopita contraria huius brocardi de quo vide Cy. C. de natu. libe. quotiens licet. ¶ In tex. ibi. Succedunt vniuersaliter vel singulariter: vnde patebit. ¶ In gl. magna. ibi. Posset tamen dici quod in turbone. quid sit istud turbo. declara vt .l. claudius hic allegata ¶ In ea. gl. in fi. Tu reduicas te ad quod dixi quod vbi agitur de eodem punctualiter si tu habes causam ab eo qui alium vincere potest vel temporaliter vel imperpetuum omnino vincere potes illum quem vincere potest ille a quo causam habes et si ille imperpetuum tu imperpetuum: et si ille temporaliter et tu ad tempus. Et ideo si pignoraui tibi rem mihi subpignoratam sicut vincere possum subpignorantem mihi ita tu habens causam a me vincere potes illum qui subpignorauit mihi. Sed quia ego non poteram vincere illum imperpetuum sed donec mihi pecunia soluatur: ita nec tu illum vincere possis vel poteris post pecuniam mihi solutam. Ratio est in promptu quia in persona tua acceptionis non durat ius tibi attributum per me plusquam duret in me vt .l. claudius felix. ff. qui po. in pig. ha. et iste est casus huius principij et cessant omnia contraria. Dy autem dixit quod si vinco vincentem te victoria naturali vel reali cuius consequentia sequitur victoria alterius rebus existentibus in eodem statu bona est hec regula si vinco vincentem te ergo vinco te alias autem non. et ita loquuntur omnes leges in contrarium allegate. ¶ In tex. ibi. Et conuenerit expresse vel tacite. vt in fi. l. ¶ In tex. ibi. Ex pacto. s. tacito vel expresso. Ang.

i **Ad vsucapione.** In vsucapione triennij quo ad complementum eius sufficit diem vltimam tetigisse licet completus non fuerit. h.d. et iste est verus intellectus istius principij. ¶ In tex. ibi. Nouissimi diei. s. naturalis vel artificialis. ¶ In glo. i. ibi. l. in omnibus que est contra. hec Solutio falsa: quia tempore harum legum prescriptio .xxx. annorum non erat cognita. Immo de nouo introducta est. vt .l. omnes. C. de prescrip. xxx. an. et no. glo. ff. ad .l. acqui. in .l. qui occidit. §. ii. Et ideo dic quod hec .l. loquitur in vsucapione que nata que mere fauorabilis est. Iura contraria in prescriptione longi temporis que partim fauorabilis partim odiosa est et ideo vltimum momentum diei extremi requiritur .l. in vsucapionibus. hic allegata.

Accessio. Non solum proximi auctoris sed anteriorum omnium successoribus accedit possessio qui tamen possederunt et illi qui possident et tempus defuncti prodest heredi et successori singulari heredis. h.d. vsque in fi. tituli. Tempora ergo discontinua nullatenus coniunguntur et ista est intentio huius .l. nec coniunguntur ei qui possessionem non habet vt in .l. si. et illa tempora sic continua reuoluuntur quod nedum prosunt successoribus imo et tempora successorum prosunt auctoribus si aliquo iusto casu possessio ad auctores sit deuoluta et ista est finalis intentio huius .l. et sic licet exceptio rei iudicate solum transeat de auctore in successorem non autem deuoluitur. vt .l. si a te. §. fi. ff. in .i. Ultimo no. hic ex. vsi. quod

ex vi.ff. q si is. q procurator constituitur ad vendendum: non substituit alium loco sui nisi ad hoc habuerit speciale mandatum. Multi et sunt casus in quibus requiritur speciale mandatum. quos vide in Spe. de procu. Quare autem procurator ad negocia incontinenti procuratorem substituit ad iudicia demum lite contestata. vt patet ex communione legum. C. de procur. l. quod quis. z l. neqz tutores z ff. man. l. si procuratorem §. ij dubitauerint. vitramon tanl. z Ja. bu. z Bar. hic. Tu aut dic q ad iudicia nemo interuenire potest nisi nomine dn̄i. nemo aut dn̄s est initio ante litem contestatam sed post z ideo q per litis contestationem procurator efficitur dn̄s. vt. d. l. neqz. ideo demum lite contestata procuratorem substituit. z nō ante nisi ad substituendum habeat spale mandatum. q nūc substitutus bene cōparet nomine dn̄i ad expediendum rem. Ad negocia aūt ita est habilis extraneus vt z aūs. z ideo quicūqz substituit. vt. d. §. ij.

De doli mali z metus exceptione. Rubrica.

Quadruplex est exceptio doli vt clare z signanter z bene nō. glo. in l. qui se debere. ff. de condi. ob cau. z ibi gl. que non est alibi. ideo nota eam.

Q

Uod dilucidius

In tex. ibi. Hec exceptio s. doli mali. In tex. ibi. Quare proposita sunt q scire est rem per cām cognoscere sm̄ phm̄. vnde dicit q primo debemus inuestigare cum quid in questione deducitur an sit. deinde posito quod sit quid est illud quod ponitur messe. Tertio z vltimo debemus inuestigare cām quare: q igitur dolus malus e. z scimus quid dolus malus est. Icirco hic iurisconsultus incepit ab inuestigatione cause a qua causatur excipiendi potentia contra dolum malum. z ideo dicit Rubrica de exceptione doli mali: q exceptio doli boni non habet locum. vt. ff. de dolo. l. i. §. non fuit. In glo. i. ibi. Et nō. q z dicas vt plene in probe. Insti. §. igitur. Sic z poderia diuisa melius z vtilius coluntur. vt. l. iubemus §. sane. C. de sacrosan. ec. cle. cum concor. suis. Sic z diuisio librorum melius z commodius perficitur ad vtilitatem studentium. vt nō. ff. so. lu. ma. in Rubrica. Ang.

Ideo autem. Exceptio doli introducta e ne dolosus ex dolo suo contra naturalem equitatem locetur z simplex ex sua simplicitate dampnum reportet z ex facto z ex eius qualitate colligitur an aliquid dolo sit gestum z tamen potest dolus in contractibus in testamentis z in legibus. b. d. vsqz in fi. potest etiā cōmitti in pluribus aliis vt. j dicam. In tex ibi. In legibus. Cōmittitur et dolus in distractibus et in sententiis z in desertione possionis. z in electionibus prelatorum z tamen circa hoc dolus cōmissus non habet vniformes effectum. Et ideo conclude q si cōmittitur in cōtractu bone fidei principaliter q dolus dās causam cōtractui ipse contractus est nullus ipso iure sm̄ veram opi. glo. z doc. licz vlramontani contra q dicunt nūq cōtractum fore nullum. vt plene nō in. l. z eleganter. in prin. ff. de dolo. Ideo autem est nullus q in eis requiritur exuberantia bone fidei. q propter naturam cōtractus. Aut stricti iuris sunt z tunc valet licz possint rescindi. vt. d. l. z eleganter. cum concor. ibi allegatis in glo. Cur aūt cōtractus bone fidei initus dolo malo est nullus sed quando initur per metum est validus. licz veniat rescindendus. cum in quolibet metu insit z dolus. Dic q cum solus dolus dat cām cōtractui bone fidei abest consensus cōtrahentis per dolum decepto cōtractus est nullus. In alio casu adest consensus licz per metum. z ideo locus est remedio exceptionis metus. Idem dicas et in distractu vt si est distractus cōtractus bone fidei sit nullus ipso iure. aūt ius veniat rescindendus. vnde per omnia idem iudicetur in distractu inito per dolum quod de contractu. vt. C. de in integ. resti. l. de tutela z. ff. de dolo. l. cū. ... Cum aūt interuenit in electione prelati contemnendo debentem interesse electioni: vel tacendo forsan irregularitatem electi vel non seruando for. non traditā electioni propter quod electus seipsum inclusit: vel forsan simoniace est electus in tunc electio sit nulla de iure naturali vel positiuo z an ita detinens beneficium non detineat sine peccato z an ordinationes facte ab eo teneant tunc de iure vel non dic plene vt nō Inno. extra de elec. quod sicut. Si aūt dolus dedit cām desertioni possessionis vel possionem non perdi si deserens non habuit animum relinquendi ex toto. z tunc agitur ad omnia dampna contra dolosum vt. l. cum quis. ff. de dolo. Cum aūt dolus dedit cām sine. si fuit dolus in iudice qz simoniacus vel gratiosus dic vt. l. venales. C. quam. proto. non est necess. Si autem dolus fuit in parte que obtinuit iudici. tunc dic sententiam ipso iure nullam si fuit sua lata cōtra absentem z p falsum assertionem alias est opus restitutione vt dixi in. l. si bo inanito. §. cum pretor. ff. ad trebel. dic vt ibi. Ubi aūt dolus dedit cām quasi contractui vt aditioni hereditatis vel repudiationi dic vt. l. si legatarius. ff. de dolo. In glo. in verbo. Ex facto. ibi. Ex perspicuis videlicet. pone exemplis per l. si legatarius. ff. de dolo. z per l. si quis affirmant in glo. eo. ti. Et ego multa vidi ex quibus dolus vere probatur quorum quedā retuli in disputatione mea bononie de duobus qui compromiserunt in arbitrium expertum z excōmunicatum z c. In glo. fi. ibi. Uel interpretandis. Sed cum leges faciat vel interpretetur princeps vel senatus: quomodo pōt cōmitti fraus. dic q commissa fuit suggerente non a principe: vt dicimus in Rescripto ad postulationem alterius emanante. vt ff. de ap. l. §. i. quod tenuit Dy. z bene. Fit et fraus legi sed non est lex fraudulenta sm̄ quod nō. ff. de legi. l. fraus. z l. non dubium. C. de legi. In ea. ibi. Ualcosius papiensis. dic in derisionem eius nominat cum Accursius hic In de termis. ff. de fal. l. fi. nam ibi allegabat valcosius leges falsas a nullo auctore editas. In ea ibi l. ab executione. ibi loquitur in sniā non in lege. z ideo non facit quicq.

P

Alani autem. Ex parte excipientis de dolo hec exceptio est in rem q non solum dolo passo competit sed et aliis cōmertio in quo cum perniciem dolus cōmissus non est. Ex parte vo actoris est hec exceptio in personam q licz in re dolus sit commissus. si tamen per agentem cōmissus non est nec p aliū cuius dolus sibi obsit obiici sibi non potest exceptio doli. b. d. vsqz ad. §. circa pariam. In tex ibi. spāliter exprimendum est. hic est casus rotundus q exceptio debz apte formari sic. ff. de fu. l. i. § labeo. z in cle. vlt. de ap. In tex. ibi. Dolo malo factum est facit quod nō. C. de arbi. l. fi. in fi. In tex ibi a parte actoris. z sic de dolo commisso aduersus extraneum compe. reo exceptio doli. In glo. Recte ag. reo. ibi. Nisi ab eo habeat causam. Nō. hic tres casus in quibus doli exceptio proponitur non solum contra dolosum sed etiam contra singularem s. cessorē eius. Reliqua vide. j in sequenti glo. vbi z hec repetuntur. In ea glo. ibi l. fideiussores que est contra. glo. nullam solutione dat ad illam. l. vnde solue q ibi loquitur in exceptione doli subrogata loco alterius exceptionis s. pacti: z ideo sapit eius naturam. Sicut igitur pactum de non petendo factum fideiussori non parit exceptionem pacti reo q fideiussore non interest hanc exceptionem ad reum pduci. z ideo sibi pacisci non potuit. Sic nec prodest reo exceptio doli concurrens cum exceptione pacti q creditor pactum faciens fideiussori non cōmisit dolum in faciendo pactum nec cōmittit dolum nunc in petendo a reo. Ubi cum nihil dolo fiat per paciscentem merito doli exceptio sibi non obstat. In gl. Ei. ponitur contra. ibi. Sed z ... §. sed z si filius illa concordat. vel hic melius q imo ibi exceptiens erat in dolo z ideo repellitur replicatione doli nam filius acceperat ibi in animum vt dotaret sororem. z tamen pignora. obligaret: quod non potuit. vnde si agitur contra eum succedentem patri hypothecaria non pōt obijcere q pignus non tenuit: quia ita excipiendo dolus versatur z q superueniente iure dn̄i in persona debitoris cōfirmat pignus in persona creditoris. vt. ff. de rei ven. l. si a

line cum concor. glo. et inquantum ipse non ageret et con ueniretur hypotecaria per creditorem. adhuc dolose exci pit. et ideo non audiatur et audiretur pateret. ¶ In ea. gl. ibi l. pe §. plane. in fi. glo. solum ibi ¶ In ea. ibi §. compent. Dy variat in solutione istius que. et Bar. nihil hic dicit. Qr vbicunque exceptio est exclusiua actionis et inten tionis agentis semper vires exceptionis extimantur ex p sona eius cui opponitur nam et excipiens nullum ius habeat sufficit tamen ad excludendum actorem actione carere. sic intelligitur l. si. C. de rei vendi. et §. compent. hic allegatus. Sed vbi intentio actoris est fundata de iure com. et ad eam eneruandam pponitur exceptio. tunc semper oportet co siderari ipsi excipienti competit aliquod ius excipiendi et competit si sua interest alias non. ideo tunc vires exceptionis extima tur ex persona ipsius opponentis. vt. l. qui ex liberis. §. de flamecto. ff. de secun. tabu. et ideo dicimus non admitti eum ad excipiendum cuius non interest et intelligitur nisi actio nis intentio sit fundata de iure communi vt. l. ille a quo. §. si tesso. ff. ad trebel. et d. l. qui ex liberis. §. testo. et no. i. l. sunt bus. §. veteranus ff. de testa. mili. Ang.

Circa.

Causam a principio non subesse vel sub esse et sequutam non esse vel subesse et fi nitum esse: sunt paria ad hoc magistraliter allegatur iste. §. Et ideo finita causa dilationis fingatur dilatio nunquam data et procedi potest sicut si data non esset. vt. ff. ad trebel. l. a filia. §. alumno. per doc. et Bar. C. de dila. l. fine pars. Et concor. ff. de condic. sine ca. l. iij. et seq. tamen ita habet locum illa condictio quando a principio sine causa datum fuit et quando cum causa sed illa sequuta non est aut et est fi nita et facit. ff. de condic. cau. da. cau. non sequuta ob cau. l. si donaturus. ¶ In tex. ibi. Sine causa pro hoc vide Pe. in. l. i. C. de pac. et l. ex placito. C. de re. permu. et ibi per Cy. et Dy in. c. quod semel. de reg. iur. et ibi per Jo. an. in nouella. glo. et no. in. l. sciendum. ff. de verb. obliga. ¶ In tex. ibi. Dicendum erit nocere exceptionem quia sunt paria aliquid ab initio esse tale vel ex post facto redu re ad tale sm pbum. ¶ In gl. i. ibi. l. cum de indebito. §. fi. Illa nihil facit ad propositum quia ibi loquitur de confes sione in qua sunt verba enunciatiua. hic autem in stipulatione in qua sunt verba dispositiua sm Dy et bene. Decidunt i prin. huius glo. aperte quod stipulatio si non habet causam ex pressam in sui figura non presumitur ex causa aliqua interpo sita. Sed glo. in d. l. sciendum. videtur tenere oppositum quando de ea cautae publicum instrumentum. Bar. aute omissis opinionibus aliorum dicit quod vbi non apparet de alia causa. in dubio presumitur causa donationis et sic pro ipsa causa est mera liberalitas preterquam in republica per tex. l. hoc iu re. ff. de dona. vbi dicit esse causam et ideo concludit quod sti pulatori agenti tunc doli non obest exceptio. Tu plenius p intelligentia huius. §. ratiorem dic quod interdum stipulatio caret insertione cause quae neutra partium de ea cogitauit et tunc stipulatori agenti obstat exceptio doli. sic intelli go hunc. §. Interdum non caret insertione cause: quia causa est vera et tunc si causa erronea adhuc stipulatori ob. exceptio vt hoc §. Sed si causa falsa est adiecta et scienter et p verique doli non ob exceptio stipulanti quod presumitur pro missor habuisse animum donandi pacificando indebitum promissionem indebite solutioni. vt. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. coniuncta l. fi. C. ad l. fal. Si autem promissor credebat veram subesse et ex altera stipulator promissione recipiebat et sic errabant ambo credentes in specie et talis er ror impedit contractum et dat translationem. Et si stipulator agit consideratur intentio promissionis. Si autem excipit qui sibe solutum est adhuc promissoris consideratur intentio. vt. l. si ego. ff. si cer. peta. ¶ Glo. tamen hic et Jo. an. in. c. quod semel. inclinant quod vbi promissor et stipulator sci unt causam non esse quod stipulatori agen. doli obstat exceptio. Quod non credo nam promissor habuit animum donan di et stipulator habuit ex causa donationis recipiende. vnde nec dolo stipulans est nec petendo dolum committit. Et adde ad predicta quod hec. l. loquitur de stipulatione sine qua do natio non complebatur inter viuos hoc iure sed hodie perfi citur pacto nudo vt. l. si quis argentum. §. fi. C. de dona. Quod intellige verum quando causa donationis est signifi

ter expressa. Sed secus si tantummodo quaerimus de causa spe sumpetua ne duo singularia circa idem concurrant sm Ray. quod no. tenuit Bar. in. l. cum generaliter. §. sed cum nul lu. ff. de pac. et est pulchra limitatio illius. l. Item adde quod idem est in donatione causa mortis vt hodie perficiatur nu do pacto. vt no. glo. singulariter in l. cum pater. §. meuio. de le. ij. et Azo videtur fuisse in opinione contraria ibidem. et in. l. i. C. de dona. cau. mor. Item adde quod si quis acternum pe cunie posuit ante me. et dixit accipe quod vis: et ego parte accepi. penitentia ductus volo petere totum quod non pos sum de quo per Bar. ff. de acqui. her. in. l. i. ¶ In ea. gl. ibi. Et sic teneor. Sed cum talis error impediuerit dona tionis contractum. ut stipulator qui credidit causam inesse repelle tur doli exceptione a cedo. et si ego donator solui et tu sti pulator consumpsisses quod consumpsisti de voluntate mea: dis rationabiliter in te translatum est dominium et ideo mihi agen ti obstat exceptio doli. vt. d. l. si ego. et ideo hanc glo. non puto veram. ¶ In ea. glo. ibi. Secus forte. Immo dic quod ex quo vterque sciebat causam non inesse non potest dici erro rum in contractus spe et ideo quod stipulator neque stipulando do lum commisit nec cum petit dolum committit sibi doli non obstat exceptio. Ulterius adde quod quecunque sit causa que ad ducatur in stipulatione nunquam stipulatio deserere causa. et ideo valet quo ad executionem effectum quecunque causam illam implere non interfuit promissoris vllo modo. Exemplum si promitto si nauis ex asia venerit. vel si titius consul fue rit. vt. l. cum ad presens. ff. si cer. pete et ff. de verb. ob. l. La tino ¶ In ea ibi. l. 3. sit argumentum contra. ff. si. l. cum de hoc. quod ibi in tex. hic in personali. In qua conclude quod si excipitur debet declarari ea proxima et ipsum factum ex quo vel obligationem oriri. Sed inquantum de generalita te non excipitur procedit libellus et ea potest in processu significanter allegari vt l. fi. C. de anna. excep. et ff. de ede. l. i. in glo. magna. vnde dicit papa quod procederet libellus generalis. pero mihi iusticiam fieri. Sentitur tamen esse iu dex et reus qui recipit libellum ita generalem: et omnis causa per illa verba intelligitur in libello intentata de ordi. co gni. c. cum dilectus. ¶ In ea. ibi. Presumitur promissio et cetera. hoc intelligo verum nisi contra ratio causa potius presu mi debeat ex conditione personarum. Exemplum in rusti co qui in signum reuerentie in festo natiuitatis dni porta bat dno suo par caponum. et in nobili qui eum transeun tem nobiliter recipiebat cum comitiua sua de quo p glo. ff. de offi. pcon. l. i solent. clarius per Inno. ex. de cau. pos. et propr. c. cum ecclesia. Ang.

Item queritur.

Stipulator qui pa ctum fecit de non pe tendo ad diem agenti ante diem doli ob exceptio h. d. Concurrit ergo exceptio doli cum exceptione pacti. et ge neraliter concurrit cum qualibet alia exceptione que omnis habet a facto et non facto et enim hec exceptio generalis. vt. ff. §. prox. et generaliter quem hic tange. Ang.

Non male.

Creditor recipiendo vsuras futuri temporis tacite videtur paci ei de non petendo sortem vsque ad diem cuius vsuras accepit. h. d. Ang.

Item queritur.

Emptor statuliberi si fuit stipulatus de du plo eo in libertatem eunte agere potest. Sed si quid ipse emptor accepit a statulibero causa conditionis implende et non ex re ipsius emptoris vel ex peculio pertinente ad ipsum emptorem repellendus est. nisi illud deducat de eo quod ex causa euictionis sibi debet et si ante traditionem sta tu liberi statuliber dederit venditori causa conditionis implende et sic est liberatem emptor emptor quod presumitur e ven ditori petere non potest actione ex empto nisi venditore liberet ab obligatione dupla. h. d. in terminis et in summa eum. l. ie ¶ In tex. ibi. Cum hoc ignoraret sub. maxi me ex quo stipulatus est duplam vt patet in glo. et bene. ¶ In tex. ibi. Conditionis causa acceperit. aliunde quam ex re sua. vt. ff. patet.

In. l. item si.

Ibi. Sigz ex empto. hoc so cie ex stipulatione duple agi non potest contra venditorem nisi de euic. a post traditionem factam emptori

fuctam emptori. vt. l. emilia. ⁊ an requiratur sententia: ⁊ q res auferatur ipsi emptori dic vt sibi ⁊ .l. si rez. eo. in. ⁊ l. ac qui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. ¶ In gl. Emptor ibi. l. qui libertus. dic vt ibi do in glo. et tene q qui per stipulationem sibi prospexit siue stipulatus fuit de sanitatem serui siue de dupla in cam euictionis profit et sibi ipsi non obstante q habuerit scientiam egritudinis a ut rei aliene. ⁊ hoc tenet glo. in .d. l. ea que. hic allegata. lz glo. hic innuat contrariuz ⁊ male. Ang.

Apud celsum.

Contra committentez dolum et solum in tacendo in pot opponi exceptio doli sicut ff comittentez. h. d. magistraliter istud principiuz. Uel sic. Si maior pars creditorum mandat instituto vt hereditatem agnoscat quidam aut tacet. alias mandaturus sibi agenti doli obstat exceptio. h. d. ¶ In tex ibi. Si cum tuo f herede instituto a debitore plurium creditorum. ¶ In tex ibi. Creditores hereditarii. f. quidam sed non omnes faciebant tamen maiorem partem vt sic non ob ff. de pac. l. maiorem que est ff. ¶ In tex ibi. Mandaterus. sub. maxime fm vnaz lec. fm aliam non subanditur. ¶ In tex. ibi. Aliquin. ... ¶ In tex. ibi. De inde agat. fm primam lec vltra vires hereditarias fm aliam et in id quod est remissum p alios creditores hereditarios ¶ In glo. i. ibi. De dolo agatur. Intellige si mandantes fuerunt in dolo q sciebat hereditatem non esse soluendo ⁊ dolose persuaserunt heredi scripto vt hereditatem adiret. sic loquitur l. si. ff. de do lo. ¶ In ea. ibi. Ut nunc stare teneantur sine minoris partis. sed hoc reprobatur ibi in glo. Unde conclude pro intellectu istiusprincipij ⁊ l. intrisgentum. §. fi. ⁊ l. fun. §. fi. cum. l. maiorem. ff. de pac. q vbicunqz non inuenit qui defuncto velit heres existere inueniri aut solum potest ob hoc q creditores hereditarij volunt remittere partez nebin tunc standum est iudicio partis maioris: ⁊ alij similiter compellantur siue erant in proposito aliquid remittendi siue non ⁊ ita intelligitur iura preallegata. ⁊ ideo hic subaudias maxime naz dolo petit creditor vniuersuz qui non mandauit ex quo alij contenti sunt parte Ubi vero non tractatur q defunctus babeat heredem Exemplum debitor plurium viuit ⁊ cessauit ⁊ fugit. ⁊ maior pars creditorum vult aliquem n partem debiti remittere vt videmus fieri in mercatoribus florentie cessantibus ⁊ fugientibus: tunc iure cōmuni volentes remittere nullatenus compelluntur. Sed si maior pars vult concedere inducias quinquenales ⁊ talis cessans ⁊ fugiens non cessit neqz bonis. cedat alij assentire tenentur sic intelligitur l. vlt. C. qui bo. ce. pos. l. ene merito. ¶ In glo Sed quomodo erit. in fi. ⁊ ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. Julianus. §. sed ⁊ si. Et nō hic plures modos probandi dolum. ⁊ super hoc non pōt dari certa doctrina. ⁊ ideo hoc totum iudicis relinquitur arbitrio considerato facto ⁊ eius qualitate ⁊ accidentibus eius. vt. l. ij in fi. ff. eo. ⁊ C. de rescin. ven. l. dolus. ⁊ C. de dolo. l. dolum. ¶ In glo. Sed cur cum nec dicendo ibi. Respondeo hoc ideo Uel solue q lz non fuit in dolo tacendo tamen nunc est in dolo petendo totum ex quo alij creditores sunt sola parte contenti. ⁊ ideo sibi doli obstat exceptio. vt l. ij. §. circa. ff. eo. Ang.

Julianus.

Donatio causa mortis facta per egrotantem reuocatur per sanitatem. ⁊ ideo donatario agenti obijci potest exceptio doli per donatorem. h. d ¶ In tex ibi. Ad mulierem pertinere. ex donatione causa mortis. Intellige q mulier erat ff sena. si aut fuisset absens valeret tunc iure fideicommissi quo intelligitur consobrinus grauatus restituere vxori donantis. vt. l. cum pater. §. meuio. de le. ij. ⁊ p glo. in l. i. C. de dona. cau. mor. ¶ In glo. ij. in si. hoc aut declara plene vt dixi in. l. ij. in §. circa ff. eo. Ang.

Si in arbitrum.

H. d. fm glo. In iudicijs ⁊ arbitrijs difficultas prestationis non impedit cōmissionem pene lz aduersus petitorem locum habet exceptio doli. h. d. In preterea ms aut dicit q penaz cōmitti cum exactione esse. eta. per. l. continuus. §. illud. in fi. ff. de verbo. obli. que est ⁊ in hoc multi doc. inclinant per. l. ij. ff. si quis cau. ⁊ ff. de arbi. l. iij. §. Item si quis. l. a dic q difficultas non impedit cōmissionem obligationis principalis sic loquitur. §. illud. in fi. Sed de penali conclude q interdum pena committitur solum ex alicuius conditionis euentu quod est vbi stipulatio vel alia dispositio incipit a precedenti conditione. Exemplum si tibi stichum non dedero promitto centum nomine pene ⁊ tunc sufficit conditionem impleri. ⁊ cōmissa est pena cum effectu. vt. l. stipulatio ista §. alteri. ff. de verbo. ob. Sed vbi pena cōmittitur soluz ex mora tunc an difficultas prestationis excuset a mora ⁊ per cōsequens a comissione pene conclude q si in obligatione principali non versatur mectum factum persone puta promitto me sistere in tali loco. ⁊ tunc non adhibita dili inter iudicia ⁊ Contus pena non committitur cum exactionis effectu: q doli ob. exceptio in iudicijs ⁊ arbitrijs casus est hic ⁊ l. ij. ff. si quis cau. In reliquis dispositionibus est casus in. l. si vendendo. §. pe. ff. ad l. ro. de iac. Sed si in primum non versatur principaliter factum persone sed alicuius rei prestatio tunc non impedit cōmissio pene etiam cū effectu. vt. d. §. illud. fm communem intellectum ⁊ vide ad predicta ff. si cer. peta. l. quod te.

Item queritur.

Iste. §. est difficilis ⁊ legitur principaliter duobus modis. Uno modo q centum deberentur secenta ⁊ arbiter condemnasset in centum. de reliquis nihil dixisset ergo sna nulla vt nō. in. l. quid tamen. ⁊ l. de rebus. ff. de arbi. Et igitur agatur ad sexcenta non potest dici penam commissam ex quo sna fuit nulla. ⁊ ideo aduersus petentem penaz compromissi obijcitur exceptio doli mali. Et intellige tunc q illa exceptio est exceptio intentionis ex quo pena nullatenus est cōmissa ⁊ de hac exceptione loquitur glo. in. l. qui se debere. ff. de condic. ob cau. Alio modo legitur q compromissum fuit generale ⁊ petitio generalis ita q et sexcenta ex generalitate libelli poterant videri petita ⁊ arbiter reum condemnauit in centum in reliquis aut eum absoluit. q solum in centum que deberi probabantur fuit facta prosequutio non aut de sexcentis: dicergo in §. q si postea petantur per actorem quingenta pena compromissi est commissa sed aduersus petitorem pene doli obstat exceptio. q sicut in iudicijs quando libellus est generalis sna generalis ⁊ prosequutio spālis ff exceptio rei iudicate replicatur de dolo. vt l. licet C. de iudi. Sic etiam in arbitris. quia sna arbitri non debet plus ledere q sna iudicis. ⁊ vtraqz lec. est bona ⁊ nōbilis ⁊ menti tenenda. ¶ In tex. ibi. Quantum reuera debebantur Nota q iudex ⁊ arbiter debent condemnare reū in eo quod reuera debetur non aūt in maiori summa lz maior summa fuerit in stipulatione penali deducta. Et hoc intellige verum si plusq illa summa fuerit petitum sed si soluz illa summa. non potest fieri condemnatio in maiori. vt. ff. de ver. sig. l. verbum oportere. in glo. ⁊ ff. cōmu. di. l. vt fundus. ⁊ C. de fideicom. liber. l. fi. ff. de excep. rei iudi. l. si ex testamento. ¶ In tex. ibi. Sed omissum fuerit hoc legitur dupliciter. Uno modo q fuit omissum q arbiter intimauit ⁊ iste intellectus est bonus ⁊ tunc sna lata de c. est nulla. vt d. l. quid tamen ⁊ l. de rebus. ⁊ nō. in. l. i. C. si aduer. rez iu. ⁊ ideo tunc pena per petitionem sexcentum non cōmittitur ipso iure. ⁊ si illa petatur doli mali ob exceptio. Alio modo legitur q fuit omissum. q arbiter venit per quingenta. ⁊ tunc si illa quingenta petātur obstat exceptio rei iudicate petentium. sed aduersus illam exceptionem replicandum est de dolo ex quo non fuit facta prosequutio quingentorum. vt. d. l. licet ⁊ omnia plana sunt ¶ In glo. i. secun. in fi. ibi. Ut dixi nō ⁊ d. l. i. C. si aduer. rez iudi. ⁊ ff. de excep. rei iudi. l. ex testō. ⁊ ff. de arbi. l. diem ⁊ de nego. gest. l. finali. §. fi. ¶ In glo. f. si peratur. ibi. l. si quis a socio. ⁊ l. se. Iste leges non tangunt illum casum q in illis sors ⁊ pena petebatur ab eodem ⁊ altero actor debuisse contentus nisi aliud actum sit. vt. l. si pacto quo penā. C. de pac. ⁊ ff. eo. in. l. rescriptum. §. si pacto. ⁊ de transac. l. cum fidem. hic autem ab vno petebatur sors ⁊ ille idem reus ab actore petebat penam ⁊ sic nihil facit ad ramibum. Ang.

Si quis pupillo. Solutio minus solenniter facta pupillo z aliis qui curatorum ope iuuantur. parit exceptionem doli si ex eadem locupletiores facti sunt. h.d. ¶ In tex. ibi. Exceptionem .i. replicationem si ipse conuentus exceptionem opponat solutionis minus solenniter facte. ¶ In tex. ibi. Exceptio locum habebit. catenus quatenus locupletiores facti sunt: z non vltra. z tempore litis contestate meminimus. vt. j. de solu. l. in pupillo. sm Dy.

Item labeo. Emptor fugitiui si stipulatus eum fugitiuum nō esse. nō repellitur exceptione lz sciret eum fugitiuum. secus si stipulatus non fuerit. h.d. Ang.

Quod sius. Ordo huius. §. est hic: nā debitor mandant. Primo nomen suum emendum cuidam seio. Secundo transegit cū creditore suo. Tertio fuit emptum nomen per ipsum seiū. Quarto exegit creditor ab ipso debitore qd transactione probare non potuit. z ideo agit emptor contra creditorem qui debitorem exegit nisi eidem emptori refūdere velit quicquid consequutus est ab ipso eodem debitore: z iste est casus in terminis z ideo habeas in littera a debitore z c plana. Alij aūt habent ab emptore. z tunc expone vt in glo. ¶ In glo. Alias debitore ibi. Condictione sine causa. quidam dicunt qd non potest cedere condictionem indebiti qr cessat per sniam. vt l. si pretor §. marcellus. ff. de iudi. l. si fideiussor §. in omnib⁹ ff. man. sed istud non placebat Ray. per tex. in l. i. C. de condi. inde. Unde dicit debitorem cuius nomen est emptū de suo mandato teneri emptori cui non notificauit reuocationem. mandati per transactionem factam ad interesse per actionem mandati. z hoc placet. Ang.

Labeo. Penalis stipulatio non nouat primam ipso iure sed quo ad effectum. h.d. z hoc approbatur per multos. Uel sic. Petens rē in obligatione deductam z penam si non tradatur: doli exceptione repellitur ex quo nūc habere vtrunqz. h.d. Et iste. §. est subtilis z habet puncta subtilia: vt videbis in additionibus. ¶ In tex. ibi Petere. pretendi. Ray. ¶ In tex. ibi Uendicat. Dic vt in glo. ¶ In glo. si. ibi. Judicatū solui. hec glo. non procedit sm iura noua sm que nemo conuentus nomine proprio satisdat iudicatum solui procedit ergo sm iura antiqua. vt Insti. de satisda. §. sed hodie. sm que iura conuentus reali satisdabat conuentus personali non. Sed hodie in vtroqz est ius cōe vt nemo suo nomine conuentus satisdare cogatur iudicatū solui. vt d. §. sed hodie. lz debeant satisdare de iudicio sisti si no possidet imobilia z conueniatur personali vel et reali pro re mobili z facili de loco ad locum transferenda. vt dictis iuribus. z ff. qui satisda cogan l. sciendū. Ut ergo tex. procedat plane prout de satisdatione loquitur dic qd reus conuentus satisdedit de mandato iudicis se restituturum bonitatem infra certum diem post sniam vendam prita ifra mensez. vt hic in glo. in verbo certum. Alia est ergo stipulatio iudicatum solui. z illa hodie euitatur vt dixi. alia est satisdatio de restituendo rem petitam post sniam ifra certum terminum a iudice statuendum. z illa et locum hz cum agitur reali. vt Insti. de offi. iudi. §. i. z hoc sensit glo. hic in verbo fit. Uel dicas qd lata snia de restituendo rem ad certum tēpus e ffo iudicis. vrgeri potest codemnatus vt satisdet z ita loquitur iste. §. z d. §. i. Insti. de off iudi. z nīc facit. ff. de in lin obbia. ¶ In glo. in verbo. Uendicat. ibi. Nō ergo nouatur actio prima per sniam. hoc est planū. vt l. aliam. j. de nouat. z vidistis in l. si a te. §. i. ff. de excep. rei iudi. z l. cū denter. eo. ti. Sed lz prima non noueť per sniam: nō tñ vz per cōmissionem stipulationis penalis. vt l. obligationū fere §. fi. j. de ac. z ob. z ideo facta est glo. sequens: pro cuius declaratione. in repetitione. l. si insulam. j. de verb. ob. ego conclusi qd vbicūqz no hz locū purgatio more nec in potē creditoris est petere quod est in primitiua deductum ex eo qd primitiua in penalem est transfusa tūc verum est per cōmissionem pene nouari primitiuam ipso iure: sic intelligo. l. i. §. item si ita. ff. ad l. fal. z ff. de penis le. l. i. Sed vbi vel pōt mora purgari: aut creditor petere pōt id quod in primitiua deductum: tūc non fit nouatio primitiue sed quasi z istud quasi propter natum notatur qr an nouetur vel non totum pendet ex futuro euentu: sic intelligitur l. obligationum fere §. fi. j. de act. z obl. z hoc voluit glo. sequens dicere. ¶ Ibi. Et ideo dicit ibi quasi z c. Nec sic perimitur decisio Bar. qui dicit qd vbi primitiua cōtinuatur ex cā incertam. penalis nouat. et as nō vt dixi plene i. d. l. si insulam. z per eum in l. si ita stipulatus. j. de verbo. ob. ¶ In gl. Exceptione. z incipit ſm fonte. ibi. Uel fit nouatio quo ad effectum. hec vera z hanc supra tenui. ¶ In ea. gl. ibi. Postqz iam non debebant: qr transfusa erat obligatio huius in penalem. vt si concordat cum solutione prima que dicit qd hic obstat exceptio forte facti z non iuris. ¶ In ea. gl. ibi. In hoc vz repe lz ipso iure. qui forte petebat z pro reo non faciebat opponere exceptionem qr petitionem huius z ideo si petatur vtrūqz. opponenda est sic per eum exceptio doli. ¶ In ea. ibi. Ipso iure repellitur hoc non est mirum qr ex quo dies nullum veneret. ergo pena nō erat ipso iure cōmissa. ¶ In ea. gl. ibi. In hoc nullo modo repellitur ex quo pena nō erat cōmissa z sic no erat transfusa primitiua in penalem: sed bene repellitur ex eo qr agitur ante diez: z ita intellige. ¶ In gl. si. ibi. Sed ibi actum fuit. Idem nō. ff. de eo quod cer. lo. in l. an si. Uli includit hec gl. qr res z pena pot simul peti nisi apposita sit clausula illa rato manente pacto. vt l. qui fidem. ff. de transac. z l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pac. z nō. C. de iure emph. l. ij. Ista qo adhuc sub iudice est. Et excludit omnis opinionibus aliorum qr interdum e actū vt vtrunqz peti possit vel alterum tantū siqz fuit z statim certo. Interdum aliquid est promissum simplr z sub pena z tūc vbicūqz pena nouat primitiua: impossibile est peti vtrūqz qr primitiua est perempta. Ubi vero no nouat concludo qr si pena est apposita loco interesse seu rei in obligatione deducte: altero vz esse contentus. vt d. §. si pacto. Ubi autē loco contentus: tunc post rem decisam z diffinitam si ut altero sit actor vz esse contentus. sic intelligo glo. l. si duo. ff. de arbi. Sed si ante re decisam pena com. mit. Exēplum si pars cōpromittens nolit coram arbitro cōparere: z sic cōmissa est pena. deinde incidens in penam vadit ad iudicem: nūc habet locum cōmissio pene. z si per sniaz obtinuit: ex snia subsequente habebit rem qr vinciť se per sententiam subsequentem. sic intelligo l. si quis rem. ff. de arbi. z concordat glo. l. si duo eo. ti. z ita et intelligo glo. magnam. in verbo vel multa. in corpo. de aucto. §. qr vo multe. coll. vi. Et tunc pena apponitur loco contentus quando no contentur solus stipulator sed tertius: vt arbiter. Sz qn contentur solus stipulator: tunc pena apposita loco interesse. Uel dic melius z clarius no esse differentiam inter re decisam aut pendentem. vt dicit gl. in. d. §. qr vero multe. Sz qr vbi pena e apposita loco contentus: si actor venit contra penam incurrit. z ad actionem suam redit: z si vincit rem habebit vtrūqz penam vz ex stipulatione z rem ex victoria subsequente: nam saluū remanet reo ius excipiendi eo modo quo habebat ante penā cōmissam z sic euentus futuri sine declarabit an consequatur vtrūqz in effectu. Et econuerso si re⁹ contrauenit: actor petit ab eo penā z redit ad actionem suam z reo datur eadem excipiendi potentia quam habebat primo: z si re⁹ succumbit: actor hz vtrūqz. si actor perdit: habz penam z non rem qr ei nō debebať: vincet z non vincet in cā prout iustitia ministrabit. z sic silr euentus sine declarabit an consequatur vtrūqz. z iste fuit ver⁹ intellectus glo. in. d. §. qr vero multe sic loquiť. l. si quis te. allegata hic Non obstat glo. in. l. si duo. ff. de arbi. qr ibi non decidit. sed arguendo loquiť. Et sic recte intuenti apparet clare qr vbi pena apponitur loco contentus semper illi cui contrauenit: consequitur vtrūqz. actor enim si ei contrauenit: penam petit z iterum agit. ergo hz vtrūqz sed illa actio nō est potentior qr fuerit prima: sed futura snia declarabit an et cū effectu consequeť penam. Silr reus si ei contrauenit per actorem penam exigit z saluum est ius excipiendi z sic habet vtrūqz z euentus future sine declarabit an habeat penam z absolutionis beneficium cum effectu. z nō. hec. qr subtilia sunt z per doc. no bene declarata. Et predicta intellige quando tractatur de pena conuentionali. sed si de legali: qr

petitionem secunda non tollitur petitio precedens nec ex econtra ut l. si pro fure. §. furti. ff. de condic. fur. vbi vt ibi. Ang.

Item queritur. Si culpa creditoris pignus sit perditum & repetenti pecuniam doli obstat exceptio h. d. Ex hoc lit tera docet formam opponendi exceptionem. ¶ In tex. ibi. Petas. in rectori ¶ In tex. ibi. Amonem i. margaritas. vt l. sera. ff. de auro & arg. leg. & l. de fur. l. si quid fur.

Si minor. Minor si donat infante so/luentibus non seruiant & eam repetit: repellitur exceptione doli nisi probabiles sumpt^9 refundat. h. d. ¶ In eo ibi. Vendicet. q. potest qr nō te/nuit donatio ipso iure. l. si. in fi. C. si maior fac. ¶ In gl. l. ibi. Ex adendo vt ibi nō. prima vera vt nō. in. l. prin. & ill. iam approbat. Dy. hic Ang.

Preterea. Qui non habet voluntatem de/functi siue petat hereditatem si/ue legatum doli exceptione repellitur h. d. facit l. si. in fi. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Si quis l. successor singularis: vt vi/sent in sequenti casu.

Si quis ex. Scriptus vt heres & legatari/us factus si hereditatem re/pudiauerit: repudiando admittit ad legatum nec tenet ad onera hereditaria: nisi habeatur pro adeunte qr acce/pta pecunia ad instantiam substituti repudiauit vt aperiret eius locum h. d. Ang.

Quesitum. Si fructuarius cōsentit pprie/tario vendenti fundum videt ius sui vsusfructus remittere h. d. Secus si non consensis/set sed solum sciuisset vendi & ita intellige. l. sicut. §. nō vi. ff. qui. & o. pi. vel hypo. sol. qui hic allegatur pro ꝯtrario & non respondetur in glo. Vel sic. Omnis habens ius in re consentiens dño vendiori rei intelligitur ius ipsuz remit/tere. h. d. Limita nisi protestetur ius suum saluum fore. vt l. si fundum per fideicōmissum. in prin. de leg. i. & l. nihil. §. oibus. eo ti. & de leg. ij. l. codicillis. §. insulam & ff. qui. mo. pi. vel hypo. sol. l. si debitor. §. si in venditore. Ang.

Marcellus. Tota iste. §. cū seq. & cum sua materia h. d. Vbi actor & reus pariter certant de damno aut pariter certant de lu/cro capiendo: ꝯ exceptionem datur replicatio doli. sz vbi alter de damno vitando: alter de lucro capiendo. prefert qui certat de damno vitando. h. d. cum seq. §. & istud sm̄ ponitur in. §. seq. qui incipit contra. & non ob. l. cum mu/lier. la. i. & l. viro. ff. sol. ma. Et allegatur iste. §. an contra ex/ceptionem non solute gabelle replicari possit fisci gabella non soluta per reum conuentum de quo per Bar. in. d. l. cum mulier. & ibi tene. Et et facit ad q. ꝯ vsurarium repe/tentem vsuras: an obiici poterit q ipse vsurarius est. & si hoc obiicitur: an replicari potest qr reus conuentus simili/ter vsurarius est & hic in vsi. contra senatusconsultum patet aperte qr replicari non potest: qr replicans certat de dam/no: excipiens aūt de lucro & de hoc per Jo. mo. in. c. i. de vsur. li. vi. & Jsum in articulum declaratum q. quā disputaui de nonae que incipit Astensis vsurarius magnat. Per hūc et tex. determinari potest. q. posita in Spe. de teste. §. i. v. sed nunquid excoicatus. de qua in. l. qm̄ C. de heretici. & fa/cit quod nō glo C. de transac. l. transactione finita. in gl. l. in fi. Et qualiter et intelligatur & exemplificatur iste. §. & qualiter soluantur oria que possunt obiici ad regulam hu/ius. §. s. q. ꝯ exceptionem doli admittitur replicatio doli: quod lex hic vetat^9 dic vt nō plene in. c. dilecti. extra de excep. que incipit hic habes & prosequere eum hunc. §. ponit no. in Spec. de excep. §. nunc videndum. vsi. sz nūc quid contra.

In. §. seq. Ibi. Dandam replicationem. sz creditori qui deceptus fuit a filio fa. cui pecuniam^9 mutauit. Et omnes casus in quib^9 cess/set exceptio macedoniani. hes per glo. in. l. zenodorus. al/legata in glo. & melius Insti. quod cum eo. in si.

Labeo et ñ. Exceptio doli concurrit cum actiōe ex stipulatu & inter dū est stipulatio nolumus malum abesse necessaria. & inter dum necessaria est exceptio lz clausula doli fuerit in stipulatiōe deducta. h. d. cum glo. lz ergo actio de dolo cum alia non concurrat nec cum alio remedio regulr vt. l. i. & l. & elegi/ter. ff. de dolo tamen bene concurrit exceptio cum alia ex/ceptione. vt l. ij. §. & generaliter. ff. eo. & ex cū actione hac. ¶ In glo. i. ibi. l. si quis cum alr. Ista casus positio nō ꝓ/cedit qr in illa. l. et ante petitionem dolus erat cōmissus & sic agi poterat ex stipulatu: sed hic dolus solum in petitio/ne committitur & ideo exceptio doli necessaria est ad exclu/dendum agentem propter euitandam pluralitatem iudi/ciorum vt non sit necesse reo conuento nouum libellum proponere ex stipulatu propter clausulam doli & ideo be/ne stat tex. ¶ ibi. Exceptionem esse necessariam. ¶ In gl. s. ibi. Respectu conuenti non agentis hoc verum quan/do in stipulatione nō est pena certa imposita & sic agitur ad interesse vt ff. eo per que fac. est. l. i. §. stipulatus. ¶ In ea ibi. Vel et dic penam promissam. s. certam & determi/natam. & tunc est mere penalis respectu vtriusq. vt ff. de iurisd. om. iu. l. ideo. ¶ In ea gl. ibi. l. i. §. si reus. vbi tex. dicit non posse agi ex illo edicto vbi reus tueri se possit a pena per exceptionem. Sed solue qr actio ex illo edicto competit ad interesse tm̄ & est remedium prodi tum a pre/tore. vnde si reo potest succurri per exceptionem ergo nō interest sua habere illam actione. sed hic loquitur in actio/ne competente reo ex promissione sua. merito auxilium isti/us l. sibi non denegat lz et prodat excipiendi remedium.

Aduersus. Exceptio doli aduersus pare/tes aut patronos non obiicit sed solum exceptio in factum siue agant ex ꝯtractu suo siue alieno & eis parentibus & patronis tanta vnius qr mortuis hec reuerentia adhibenda est vnde nec aduersus herede parentis aut patroni exceptio talis obiicitur. heres aūt li/berti potest bene vti exceptione doli contra patronum sui defuncti. h. d. vsq ad §. in stipulatione. ¶ In tex. ibi. In factum tamen. i. sm̄ tenore facti. vt. ij. sequitur. Exemplū in non numerata pecunia. Cum aūt rone doli agitur co/tra parentem vel patronum filii in factum est agendum & temperanda sunt verba libelli vt bone fidei mentio fiat. Et erit libellus concipiendus hoc modo qr debet narrari factum vt iacet & debet fieri mentio bone fidei hoc modo in conclusione vz. qr debet agens concludere in hec ver/ba. Et qr bone fidei non cōgruit quēq locupletari cū alte/rius iactura. iccirco peto parentem vel patronum condem/nari & condemnatum cogi & compelli sic & sic vt l. heredi/bus. cum l. seq. & l. sabinus. ff. de dolo. ¶ In tex. ibi. Ex suo ꝯtractu. ad sui vtilitatem celebrato. ¶ In tex. ibi. Siue pro alieno i. ad alterius vtilitatem celebrato per ipsum pa/tronum vel parentem. ¶ In tex. ibi. Conueniatur i. agat vt conuentus supposi etio ¶ In tex. ibi. ꝗ defunctis & ꝯ ista repplogat. vnde descendentes memorie ascendentium nedum viuentium sed et mortuorum reuerentiam exhibe/re debent: quecūqz enim sit vna & persona parentum & pa/troni filio & liberto sancta & honesta videri debet. vt l. bo/nor. & l. licet. ff. de obseq. ¶ In tex. ibi Minime excep/tionem obiectuiri. arg. ꝯ. j de ꝯtrib. l. si preterimus. in fi. Sed solue vt ibi. ¶ In glo. que incipit. Aliter ibi. De ra/tione calculi. i. de rōne obuentionis nō rōne doli a defun/cto commissi vt p3 in. d. l. heredib^9 & eo. ti. l. sabin^9 ¶ In ea. ibi. Vel dic ibi loquitur hec vera. ¶ In glo. s. ibi. Quia ex vna parte pena s. liberti cui est pena non posse obiice/re de dolo. & ideo lz ipse nō possit: heres suus potest qr pe/ne sunt restringende. ¶ In ea. ibi. Ex altera fauor est. sz patroni: nam fauor est patrono qr ꝯ eum non possit obiici exceptio doli: merito iste fauor ampliatur & propagatur. vt sicut ꝯ ipsum patronuz non possit obiici exceptio doli ita nec ꝯ herede patroni: ne eius memoria infamet. Ang.

In stipulatione. Licet parentes & pa/tronis nō possint conueniri de dolo nec contra ipsos proponi: tamen cum stipulatio inter parentem & patronum ex parte vna & li/bertum & descendentes ex altera ꝯtinet non debet cōmit/ti clausula doli. h. d. sm̄ verum intellectum non enim tūc agetur vel excipietur de dolo cōmisso sed de stipulatiōe. Ang.

In hac. De dolo comisso in peculiari negocio ꝑ subiectos potestati nostre excipi pōt

fiue in negocio gesto fiue post dolus cōmissus fuerit. Sed si negocium peculiare non sit sed dominicum vel pater- num queri non potest nisi cōmissus fuerit in ipso ꝯtrahē- dum. h.d. Vel sic. Dolus in querendo cōmissus per sub- iectos potestati nostre indistincte nocet nobis in questi- onem nisi fuerit peculiare negocium. h.d. vsq3 ad §. questi- tum. ¶ In tex. ibi. Qui admissus sit in ipso negocio i. in contractus exordio. puta si seruus vel filius mutuant pe- cuniam reddendam ad terminum. nam ante diem obici- tur exceptio pacti et doli patri et dn̄o agenti. Et iste tex. nō allegatur q3 viuosis agit ex ꝯtractu administratoris sui. quē- cūq3 fuerit administrator ille cum mandato vel sine man- dato ex quo ratum habet debet obseruare omnes conuē- tiones et pacta inita in ipso ꝯtractu. sic. ff. de pac. l. si unatem. et C. de quadr. prescrip. l. bene a zenone. §. i. h3 glo dicat ꝯ. et non bene in. l. i. in ff. j. de stipula. seruo. vbi tenetur. Post ꝯtractum vo initum per administratorem et sic post acto- nem quesitam dn̄o aut saltem querende cessionis ope. nō potest administrator paciscendo preiudicare dn̄o neq3 in perpetuum neq3 ad tempus. ex q̄ dn̄s eius opera illa nō li- gatur vt hic. Quod intellige nisi procurator sit vniuersiz bo- norum cum libera et sic non sit functus officio suo. vt. l. i. §. magistrum ff. de exercito. et j. §. prox. v. si autē is pro- curator nō habuit. §. ad predicta

Quesitum.

Si procurator dolum cōmit- tens est ad iudicia constitutus excipitur de dolo eius ante iudicium vel post cōmissum si in rem suam constitutus fuerit. sed si est procurator sim- plex. de dolo eius non excipitur in preiudicium dn̄i nisi post litem contestatam fuerit cōmissus. de dolo vero procura- toris omnium bonorum habentis liberam potest excipi siue dolus fuerit cōmissus ante iudicium siue postea. h.d. vsq3 ad §. mandani. Et huic vltimo concordat ff. de tribu. l. procuratoris in prin. Et iste. §. facit ad q. nō. in Spec. de fine. §. sequitur vbi quid si procurator. dicit vt ibi. ¶ In tex. ibi. Excipiendum. Ro est q2 ex quo est procurator de rem suam. excipitur contra eum de dolo suo in pernicie- em suam. merito obstat exceptio. ¶ In tex. ibi. Si vero nō in rem suam. nec et habet liberam nec ob. vsq3 seq. ¶ In tex. ibi. Dolum presentem. commissum in iudicio et post li- tem contestatam puta q2 lite contestata procurator corru- pit iudicem aut procuratorem aduersarij et propter hoc reportauit sniam in fauorem dn̄i sui merito dn̄o suo agen- ti aut et sibiipsi nomine eius doli obstat exceptio vt hic. ¶ In tex. ibi. Esse conferendum. q.d. non de dolo com- misso in preteritum nisi in eo quod ad dn̄m peruenisset. ut ff. de dolo. l. si ex dolo. §. Item si quid. Sed tunc oppone et responde vt nō ea l. §. i. Et quando delictum admini- stratoris noceat dn̄o. est propria materia l. i. §. si procura- tor. ff. si quis ius di. non obtempera. et C. de sacrosanc. ec- cle. l. iubemus nullam. per Dy. in. c. delictum persone. de reg. iur. in vi. ¶ In glo. Ut puta si corrumpit ibi. Et hoc post litem contesta. Immo et si ante litem contestatā iudicem corrupisset et ex tali corruptela reportasset sniam pro dn̄o eius domino agenti ex illa snia non noceat exce- ptio doli. non video cum eadem sit rō. vt. l. sed et si lege. §. si ante litem. et l. nec vllam. §. si. ff. de peti. here. Nisi res- pondeas q2 non ante litem contestatam dolus cōmittitur per non habentem ius in instantia et exercitatio postea li- tis li3 fiat per eundem tamen censetur aliter et ideo domi- no non nocet. Adhuc mihi fortius ob. q2 in querendo actio- nem iudicem dolus cōmissus est. Unde quecunq3 comisse- rit obstare videtur doli exceptio vt. ff. eo. §. in hac. et. j. §. prox. et ff. eo. §. si quis non tutor. in glo. in verbo non noce- bit. Potes dicere q2 procurator corrupit iudicem ante li- tem contestatam non vt talem sniam ferret sed vt reum compelleret litem contestari. vel et vt ferret sententiam hac vel illam et sic non fuit dolus cōmissus in acquirendo actio- nem ex snia descendentem. et sic non ob. obiectio. Et in- tellige q2 corruptela fuerit talis propter quam snia non red- datur nulla ipso iure. alias si esset funditus nulla posset op- poni nullitatis exceptio et exceptio doli generalis cum ea concurrens. vt. l. i. C. de pe. iudi. qui ma. iudi. pruncia. l. de- nullo. C. quan. prouo. non est neces. Ang.

Mandani.

Sicut de dolo cōmisso per pro- curatorem in querendo excipi potest ita de dolo sui substituti, querentis. h.d. Est casus apertus q2 procurator constitutus ad negocia potest inco- tinenti substituere procuratorem. et si ad vnum negocium tm̄ datus sit concordat ff. manda. l. si procuratorem. §. i. Et ob. ff. ti. l. i. pe. §. q2 si is quoq3. vbi habens mandatū ad vendendum aliq3 non mandat sine spāli mandato. Sed solue vt ibi dicit q2 actus venditionis non potest expediri per procuratorem nomine proprio sicut potest expediri p dn̄m nam dominus habet potentiam transferendi dn̄ium p procuratorem nomine proprio. no. hic aūt loquitur in actu qui potest expediri eque per procuratorem sicut et per do- minum nam quilibet stipulari potest et nomine proprio. et ideo si mando tibi vt stipuleris tu tuo alteri mādare po- tes vt sibi stipuletur et tuo q2 huius stipulationis exerci- tium ita tibi competit vt et priuato et nomine proprio sicut et vt procuratori et procuratorio nomine. ¶ In tex. ibi. Tunc sero si mandauit vt stipularetur a te et sic erat pro- curator substitutus ad vnum negocium explicandum ha- bens certam formam et sic bene congruit quod dixi de p curatore ad negocia constituto qui incontinenti loco sui alium substituere potest secus ad iudicia. ¶ In glo. i. in fi. ibi. Omnia nā de p̄senti dolo excipitur. Immo de omni cū dolus fuerit cōmissus in actu contrahendi. et sic in obli- gatione et actione querende vt. ff. §. prox. vbi est casus. ¶ In gl. Contra seruum ibi. Et cessa actione agam ante enim mihi cessam non possum agere l3 procurator fuerit nomine meo spoliatus l3 hoc fallat in casibus qui nō. C. de actio. et obli. in. l. i. ¶ In ea gl. ibi. Constituisse. s. ipsū seruum substitutum. ¶ In ea. ibi. Uel dic q2 ego hec me- lio. Ex quia nō q2 qui stipulatur nomine meo antequā mihi cedat iura potest promissori facere pactum de non peten- do ad tempus. et si ago mihi doli obstat exceptio: et hoc credo verum si procurator dixerit post stipulationem ali- as secus. vt in. §. in hac. vbi. non et si postea. ff. ea. l. Ang.

Item queritur.

Exceptio que obstat deleganti ex eius one- rosa non obstat ei cui delegatio facta est. nisi ad delegan- tem incontinenti sit pecunia reuersura. h.d. cum §. seque. vsq3 ad §. illa etiam questio. Secus ergo si fiat delegatio ex cau. et lucratiua. vt. j. eo. §. de auctoris et omnia plana sunt. Et est hic casus in vbi apud iulianum. q2 soluto ma- trimonio vir potest agere ad dotem non obstante q2 cum restituturus sit: q2 non est restituturus conuento sed ter- tio. s. mulieris patri. si tamen mulier agendo contra con- uentum repelletur exceptione doli si viueret. sic etiam re- pelletur et maritus ex quo dos incontinenti ad patrem vxo- ris reuersura est. Secus autem est si non incontinenti sed ex interuallo. nam tunc propter interuallum medij tem- poris vitiosi maritus agens cuius interest dotem habere propter dictum interusurium. vt. l. si socer. §. iulianus ff. so- lu. matri. et habes omnia plana. ¶ In tex. ibi. Et eq3 mihi retinm dedens. ex causa non lucratiua. ¶ In vbi. Apud iu- lianum. ibi. Ab herede soceri petat. soluto matrimonio: et hoc tollit contrarium. ¶ In tex. ibi. Cum per hoc vote3 sit habitura incontinenti q2 erat in casu restituende dotis Sed si ex interuallo non opponeretur exceptio doli. vt ff. propter cōmodum interusurij. ¶ In tex. ibi. Illud nō explicat iulianus. Immo explicat q2 ab initio de vtroq3 fuit quesitum. s. de dolo mariti et mulieris et ideo simplex responsum porrigitur ad vtrunq3. C. de diuer. rescrip. l. i. de libe. lega. l. aurelius. §. sticho. nō. ff. de cura. furio. l. con- silio. §. quesitum. Ang.

Illa etiam.

De dolo tutoris et procurato- ris et reliquorum administrato- rum per quos dominus eorum fuerint obici potest exce- ptio doli quatenus domini locupletiores facti sunt et etiā de dolo ipsorum dominorum. h.d. vsq3 ad §. de auctoris. et cessant omnia contraria. ¶ In tex. ibi. Nocere debere s. quatenus locupletior factus est et non vltra vt dixi in summario et idem glo. tenet. ¶ In tex. ibi. Cautum sit ei. s. pupillo. ¶ In tex. ibi. Unde enim dominus. q.d. ex nullo loco vel parte: humane enim nature non congruit dominare vt

diuinare de ble. ⁊ supra manda. l. si fideiussor. ¶ In tex. ibi. Factum suum e nocebit. nec tamen pupillo nocebit exceptio doli ⁊ semper intellige ꝙ pupillus locupletior factus non est vt glo. dicit ⁊ bene. ¶ In tex. ibi. Pupillo esse obiiciendam scz in quantum pupillus locupletior factus est vt supra. §. proximo ⁊ omnia sunt plana. ¶ In tex. ibi. De dolo autem ipsius tutoris. sub. ⁊ ad de in. vt differat a sequenti. ¶ In glo. secundo ad opinionem dn̄i. l. bone fidei. quod intellige vt nō. in. l. ij. § pro pupillo supra de empto. ⁊ per Dy. in. d. l. bone fidei. Sing.

De auctoris. Exceptio rei coherens sicut obstat auctori ita obstat successori ex causa lucratiua vel onerosa Sed exceptio coherens persone. non obstat successori singulari ex causa onerosa agenti vel defendenti nisi vti velit accessione auctoris sui. sed successori singulari pretendenti causam lucratiuam vel quasi lucratiuam obstat exceptio doli auctoris sui si agat non autem si excipit nisi ad ipsum dolosum res sit reuersura incontinenti h. d. vsqz. §. si a tuto. ⁊ per hoc cessant omnia contraria vt habuisse in. l. an vitium supra eni. i. ⁊ ff. eo. l. ij. §. i. in scda glo. magna. Et quia exceptio compensationis est in rem non autem in personam ideo exceptio compensationis que obstabat cedenti obstat cessionario de quo per Dy. in. c. si quis in iuo. de reg. iur. in. vi°. ⁊ supra de procurato. l. si quis in rem. licz glo. ibi querat ⁊ non soluat tamen hoc est verius. ⁊ probatur supra com̄u. de l. in hoc iudicium. §. si inter. ⁊ supra pro so. l. idemqz. §. si. ⁊. l. sequen. Facit etiam ille. §. ad q. banniti qui cessit iura sua an possit obiici contra cessionarium de banno auctoris sui qui non debet ex forma statuti audiri ⁊ certe illa verba respiciunt personam. non autem afficiunt actionem. Remedium est ergo ꝙ cedat dolo in Specu. de ces. actio. in. §. 2. v. illud etiam queritur an bannitus. in. xl. colum. in ij. parte. Facit etiam in argumentum ad. q. si iudex suspectus ante recusationem suam iurisdictionem alteri delegauerit ꝙ tenet delegatio: ⁊ ita practicatur in curia romana de quo in Specu. de recusa. §. effectus. vsi. sed quid si is. in penul. colum. in prima parte. per Albertum galeoti in sua margarita in. c. de iudi. vsi. sed pone ꝙ iudex. ¶ In tex. ibi. Ex delicto persone. quod delictum non egredietur ipsam personam nisi secus si egrediatur ⁊ per hoc res fit viciosa. puta quia est facta furtiua vel etiam vi possessa. vt nō. glo. hic in verbo. Coherentem. ⁊ nō. in. l. pomponius. §. cum quis. ⁊. §. si. supra de acquiren. possess. ¶ In glo. i. in fi. quia mala fides auctoris nocet successori singulari ad impediendum vsucapionem longi temporis: ⁊ ideo tempus auctoris nō coniungitur tempori successoris. sine possessio auctoris fuerit bona fide ⁊ possessio successoris mala sine econuerso. vt. l. pomponius. §. si. supra de acquiren. possess. sed quo ad prescriptionem triginta annorum vel. xl. auctoris ⁊ successoris tempora coniunguntur iure nouo licz non coniungantur iure antiquo. quia non erat cognita illa prescriptio. vt in auctentico vt sponsa. larg. § rursus. Unde sumpta est auctentica male fidei. C. de prescrip. long. tempo. ⁊ hoc sensit glo. hic in verbo vitium recte intellecta. ex ergo dicto l. pomponius. §. si. dicens possessionem viciosam non coniungi possessioni non viciose vel econuerso intelligitur sm̄ hec iura sm̄ que non erat cognita vsucapio longissimi temporis. sed hodie bene ista tempora coniunguntur ⁊ ideo hodie si quis possedit rem mala fide vel sine titulo per tempus triginta annorum ⁊ computato tempore suo ⁊ suorum auctorum. vel bone fidei vel male fidei tuetur se poterit tali prescriptione. que ipsa coniunguntur.

Si cum legitima. ¶ In tex. ibi. Decessisset eandem. scz ex testamento. ¶ In tex. ibi. Enim. ab intestato aditam. ¶ In tex. ibi. Idqz. scz sempronius. ¶ In tex. ibi. Non potest pati. videbatur contra quia is cui venditur hereditas loco vniuersalis successoris habetur. Unde sicut dolus vniuersalis auctoris nocet successori. vt. l. an vitium. ⁊ l. cum heres supra ti. i. sic ⁊ emptori hereditatis videbatur nocere. quod litera hic remouet: ⁊ nō. hoc facit supra de dolo. l. si quis affirmauerit. i. primo responso. ⁊ l. de verbo. signi. l. lege. ¶ In tex. ibi. Cum lucratiuam causam sum nact. quidam tamen contra ⁊ male. vt. j. de actio. ⁊ oblig. l. si is qui. ¶ In tex. ibi. Ex his causis succedere. nec ob. ff. que in frau. credi. l. ait pretor §. penul. vt ibi nō. ¶ In tex. ibi. Prope lucratiuam. Nō. primo ꝙ illud quod queritur ex causa dotali non est proprie quesitum ex causa proprie onerosa nec ex causa proprie lucratiua. sed ex causa prope lucratiua ⁊ idem dicit glo. in his que quesita sunt precio modico que digna sunt precio magno vt. l. quia autem. §. hoc edictum. ⁊. §. similiqz modo. ff. que in frau. credit. Et quia sunt prope causam lucratiuam ⁊ iudicatur de eis vt de lucratiuis notandum est ꝙ idem ius statui debet de his que proprie sunt lucratiua ⁊ de his que prope sunt. concor. supra de testa. mili. l. ex eo Et per hunc tex. dicit Dy. ꝙ missus ex causa dotali vel damni infecti dicitur immissus ex causa lucratiua ⁊ ideo vno immisso reliqui immissi non sunt. sed noua immissio desideranda est. de quo in. l. cū vnus. supra de bo. aucto. iudi. possi. ⁊ ibi per Bar. Ultimo conclude circa illum articulum an dolus auctoris noceat successori ⁊ capias regulam affirmatiuam in vniuersali successore ꝙ sic. vt. l. an vitium. ⁊. l. cum heres. ff. ti. i. In successore singulari capias regulam negatiuam ꝙ non nocet vt hic ⁊ supra eo. § de auctoris. Et fallit regula hec si successor vult vti accessione auctoris sui. vt supra in §. de auctoris. Quando autem possit vti vel non. declaratur in questio[?] ꝙ tunc isto possessio iniusta non accedebat iuste. nec etiam econuerso vt l. pomponius §. si. supra de acquiren. pos. Secundo fallit si non vult vti accessione. tamen habet causam lucratiuam vel quasi lucratiuam. vt dicto. §. de auctoris ⁊ hoc §. Tertio fallit cum pro suo dolo conuenitur. vt in hoc. §. ⁊ vbicunqz res incontinenti reuersura est ad auctorem dolosum excipi potest de dolo auctoris vt de proprio. Et idem vbi exceptio rei coheret. vt dicto. § de auctoris. Et vbicunqz etiam dolus cōmissus est in actionis acquisitione. sumitur[?] tercunqz successori ea vtenti. obstat exceptio. vt. ff. ea. l. §. si quis non tutor. ⁊. §. in hac. Sing.

Si a titio. Si duo eandem rem emerunt ab eodem prius a non domino postea a domino potior est ille cui prior traditio facta est. h. d. Uel sic. Ius superueniens in persona auctoris confirmat ius in persona acceptoris sic supra de rei vendi. l. si a tuto. Et hic e casus ꝙ si quis vendit fundum mihi nō suum quantumcunqz postea acquirat dominium tamen sine noua traditione dominiū non acquiritur ¶ In tex. ibi. Uendiderit. ⁊ tradiderit ⁊ sic factus sum dominus illius fundi non obstante ꝙ possessio non tradatur vacua: quia ad acquisitionem dominii non requiritur. vt. l. si fundum supra de fun. dota. ¶ In tex. ibi. Pretorem te tueri quia est potior suo auctore ⁊ hoc sequitur ¶ In tex. ibi. Replicatione quidem utetis. scz rei tibi vendite ⁊ tradite Et hic est casus ꝙ agens publiciana contra dominum vincit. vt dicit glo. ¶ In tex. ibi. Rursus vendidisse. scz meus quo casu potior ego essem cui primo traditio facta fuit. vt supra de publicia. l. sine autem. §. si duobus. ¶ In glo. maiori. in fi. ibi. l. pe. ⁊ fi. ⁊ dic plene in. l. sine autem. §. si duobus. eo. ti.

Metus causa. Assignat etiam differentias inter exceptionem doli ⁊ metus: ⁊ secunda pendet ex prima dicens ꝙ exceptio doli ex parte opponentis est in rem ex parte eius cui opponitur est in personam Sed exceptio metus ex vtraqz parte est in rem ⁊. h. d. vsqz in fi. sm̄ Dy. ¶ In tex. ibi. Et enim distat scz in duobus vt sequitur ⁊ dixi in summario intellectu. ¶ In tex. ibi. Exceptio doli non obiiciatur scz emptori vel alteri non habenti causam lucratiuam tamen bene obiicitur exceptio metus. ⁊ sic in duobus differt exceptio doli ab exceptione metus nam exceptio metus obiicitur etiam cōtra singularem successorem habentem causam onerosam.

Illud sciendum. Exceptio metus perentum[?] nō pōt

obijci. sed si obijciens abstinuerit se ab hereditate paren-
tum succurrendum est per actionem vel exceptionem in
factum. h. d. et cessant contraria. ¶ In glo. in verbo Pe
culiaribus. ibi. Iure isto. quam differentiam collige ex no.
supra de acquiren here. l. si qui heres § fi. et l. sequen.
videlicet quod in profecticio pater disponere poterat quicquid vo
lebat ante acquisitionem perfectam per filium et post. in ad
ventitio vero post acquisitionem tantum et non ante secundum Ray.
In alio autem non erat differentia hoc iure. quia etiam ad
venticia per momentum non consistebant apud nostro iu
ri subiectos. ut l. placet. supra de acquir. here. ¶ In ea.
glo. ibi. Respondeo quia ut benemerito. Nota bene et ita
consului cuidam filio. Simoni Petro perusino. ut a pa-
tre suo sibi in peculium conferri faceret ut bene merito quo-
dam bona. nam illud peculium ut precipuum eo merito
debebat habere nec sibi invito poterat auferri argumen
to huius glo. sed melius glo. declarat in l. filium quem ha
bentem. C. fami her.

Item mihi.

P

Si debitori legatur li
beratio sub conditio-
ne interim exigi per heredem potest si caveat
de restituendo post existentiam conditionis:
alias doli exceptione repellitur. h. d. ¶ In tex. ibi. Rerum he
reditariarum. nam longe commodius est pignori incumbere
quam in personam agere ut supra de superfi. l. i. § i. ¶ In gl.
l. in fi. ibi. Solu. ut ibi. et idem no. ff de regu. iur. l. qui cum
alio. § fi. Veritas est omnino quod ubi pecu
nia pure debetur. et illa post nodum sub conditione pro-
mittitur aut creditori aut alteri animo novandi et tunc an
te conditionis existentiam agi non potest quasi sub con-
traria conditione intelligatur promissum. ut l. pecuniam.
hic allegata. Secus si non animo novandi one promitti-
tur vel liberatio legatur. et ita intelligitur hec regula. et l.
non solum. § fi. ff de libera. lega. Ang.

Si cui legata.

Si imminet ratio legis
falcidie legatarius servi
tutis doli exceptione repellitur integrum legatum peten
do nisi offeratur quantitas extimationis totius servitutis
et nihil obstat. h. d. et ita intellexit glo. i. hic recte intellecta
et ff. de leg. ij. l. cum filius. et supra ad. l. fal. l. lege falcidia
interveniente. ¶ In tex. ibi. Quarte partis. i. quarta parte
extimationis totius ve. nam quarta pars servitutis exti-
mari non potest cum sit individua extimatur ergo servitus
in totum et quarta pars extimationis debet offerri. Ang.

Si donavi.

Edificans in solo domini eo
sciente si ab eo tantum habu
it licentiam sumptus recuperat si a possessione cedat et
ad dominum possessio revertatur doli replicatione propo
sita. h. d. et sic non ob. contrarium. l. in fundo ff de rei ve.
ubi non agenti sed excipienti succurritur ad recuperatio-
nem sumptuum de quo etiam supra de quo. ff de condi.
indebi. l. si in area. quia in. l. in fundo. edificans in solo non
habuit causam a domino soli. hic secus. et sciente et patien
te domino soli edificavit in solo ut hic patet in litera.
¶ Ibi. Aliam rem vltra legitimum modum. ut ff subijci-
tur quia est vltra summam quingentorum aureorum ut
patet in glo. et ff in § si eam. ¶ In tex. ibi. Non tradide
ro. s. expresse sed tacite permittendo te edificare in loco et
ut l. minus instructa. C. de acquiren. poss. Potes etiam
dicere quod licet illa donatio fuerit inutilis tamen ex ea inutili
transfertur dominium. ut ple. no. in l. non debitum. C. de
leg. Edificavit ergo hic donatarius in suo non in alieno
tamen edificavit sciente auctore suo. et ideo doli replicatio
ne consulitur ad sumptus. Ang.

Actoris.

Dolus administratoris generalis
commissus etiam post contractum
domino suo nocet. h. d. secundum verum intellectum et ideo non
obstat supra. l. proxima § quesitum. et l. ij quia loquitur in
in dolo administratoris commisso ad iudicia tantum. Item non
obstat ff de solu. l. hoc iure. et supra de pac. l. sed si tantum.
que tendunt ad idem. in quibus procurator ad iudicia non
potest ob. Nam hic fuit procurator generalis licet habue-
rit mandatum speciale ad pecunias exigendas. et illa fuit
sententia Ang. que placet Dy. et mihi. Et glo. exempli-
ficavit in. l. unde tex. implicet timore contrario tene sententi-
am Ang. et est clara ¶ In glo. magna ibi. Ut et ibi vi
m. quia in contrario fuit dolus commissus in ipso actu co
trahendi merito sive sit procurator generalis sive specia
lis eius factum nocere mihi debet ut ibi no. et con.

Si servus.

Si procurator vel gestor ser-
vum vendat et tradat et domino
solvit precium. deinde servus venditus domino redhibe
tur precium solutum a domino repetitur non autem agi ad
precium contra ipsum emptorem. Idem si traditus non fuerit. h. d. usque
ad § si eis ¶ Ibi Negoti. s. procurator ¶ Ibi. De precio.
non soluto per emptorem quod tamen precium idem pro
curator domino solvit de suo ut patet. ff ¶ In tex. ibi.
Etiam mercis appellat ipsum servum ut glo. tenet et he-
ne. et concor. supra de in. l. l. ¶ In tex ibi. Eandem cau
sam. ut si re non tradita vel redhibita repellatur a precij
petitione licet de suo solverit vel si agitur contra dominum
Dy. ¶ In glo. Actione mandati. ibi. Vel indebiti. hoc
non est verum quia a principio. i. solutionis tempore pre
cium erat debitum. et ideo tene quod esse conveniatur man-
dati vel sine causa. ut hic no. in glo. Ang.

Si eum.

Exceptio que obstat delegati non
obstat ei cui facta est delegatio ex
causa onerosa nisi incontinenti ad ipsum delegantem sit
pecunia reversura delegans tamen tenetur ut liberet de-
legatum si non solvit et post solutionem ut reddat quod
solutum est. h. d. usque ad § non sicut. Si autem delegatio
facta est ex causa lucrativa illa exceptio que obstat dele-
ganti. illa ob ei cui delegatio facta est. ut ff eo. l. militarem. ff
totum. que videntur contra. Et glo. h c inter omnes allega
pinguius allegat omnes leges tractantes de materia an
exceptio que obstat deleganti obstet ei cui facta est dele-
gatio: et ideo no. illam de quo in. § de auctoris. et in § in
ctoris. in glo. in verbo. Suo. que dicit successorem singu-
larem propter dolum auctoris in duobus casibus tantum re-
pelli. Primo cum vtitur adminiculo auctoris. Secundo
ubi habet causam lucrativam vel quasi. adde tertium qui
non est proprie de regula. s. quando de suo dolo excipi
contra eum ut ibi dixi. De alio autem successore vniversa
li vel etiam generali ex causa onerosa dic ut dixi in dicto
§ de auctoris. Et quod dixi successorem pretendentem cau
sam lucrativam repelli exceptione doli propter dolum au
ctoris sicut repelli poterat auctor. Intellige cum agit maxime
obstat tunc exceptio de dolo auctoris secus autem si de-
fendit ut dixi in dicto. § de auctoris. Item successor sin-
gularis ex causa onerosa repellitur vbicunque exceptio est
in rem ut dixi in dicto § de auctoris. puta quia est summa
vel vi possessa ¶ In tex. ibi. Creditori meo scilicet ex causa
non lucrativa et cessant contraria. ¶ In tex. ibi. Do-
tem petit scilicet constante matrimonio Idem si eo solu
to. sed adhuc nundum venerat tempus restituende dotis
et sic propter interusurium medij temporis etiam matri
monio dissoluto licebat marito dotem petere ¶ In tex.
ibi. Nisi dotem accepisset. certe non est excipiendum. ¶ In
tex. ibi. Nisi iam diverteris. ita quod non est locus constitu-
tioni dotis. ut dixi supra. eo. l. apud celsum § apud iul.
¶ In tex ibi. Condictione certi sub vel incerti. ¶ In
tex. ibi. Ut vel liberet debitorem scilicet delegatum si non
solvit. Ang.

Non sicut.

Que annalia sunt ad agendum
ad excipiendum sunt perpetua
h. d. et intellige perpetuum hoc casu. i. sine prefinitione
temporis. ut no. ff pro so. l. i. ¶ In glo magna ibi Ex eis
Io. et Azo. et bene ¶ In ea. ibi. Vel etc. ut dic. melius per
glo. et Cy. in. l. si pactum C. de excep. Et concludo quod est
tum replicari potest perpetue sicut excipi contra eum qui
ex dolo locupletatus est. vel quando replicatio concur
rit cum alia actione que similiter est perpetua et hoc te-
net Pe. et Cy. alias replicari non potest nisi infra temp
infra quantum potest agi. Et similiter quando exceptio
potest deduci per modum agendi exceptionem in minore
leso qui potest petere se in integrum restitui per viam age
di non

ci.non petet restitutionem exceptionis ope nisi infra qua
driennium post lesionem computum vt.l.i.nam et postea.
§.si minori & de iureiuran. et de hac materia no. in Spec.
de excep.§.quoniam vsi. Item no. et supra qui.ex cau.
ma.l.nec non.§.exemplo. et C.de tempo. in integ. resti.l.
i.in prima gl. et in.vij.q.per Cy. Et hec est vera ratio pro
pter quam exceptio non numerate pecunie vel non numerate
dotis non potest obijci perpetuo quia potuit hoc in que
relam deduci per modum agendi vt in auct.hanc autem
querelam.C.de non nu.pecu.et gl.ait hic dicat. Ang.

g **I opera.** Si opera creditoris
pecunia perdita est
quam debitor soluere proposuerat credi
tor petens doli exceptione repellitur et
idem si creditori creditoris pecunia sit so
luta.h.d. ¶ In tex.ibi. Perderet.pone
exemplum in creditore qui amicos suos habebat latrun
culos et cum sciret debitorem venire cum pecunia ad eum:
informauit illos quod eum poterant depredari et ita factum
est ¶ In tex.ibi. Idem est et c.hinc tex. infinitus vtilis
practicantis: quando debitor habet suum creditorem nimi
um onerosum nam debet inuestigare quis est creditor cre
ditoris sui. et cum eo componere et paciscere et si creditori sit
is habebit ratum erit liberatus per exceptionem. Nec ob
stat supra de nego.gest.l.si liber homo.vbi debitor debi
toris liberatur ipso iure.quia illud est verum quando vtri
que debitum ex eadem causa descendit vt ibi. Idem si non
descendit ex eadem causa. tamen debitor debitoris sol
uens pro suo debitore rem suam obligatam habebit:
quod est no. dignum et quotidianum.vt.l.solutum.§.solu
tum.ff.de pig.ac. Ang.

Ulianus ait. Exceptio quod
obstat dele
i gandi.non obstat ei cui facta est delegatio
ex causa lucratiua.h.d. et istam legem legi
vobis pluries et de ea feci mentionem in
§.si eum.ff.i.proxima. Ang.

Dolo facit. Debens reddere
quod petit doli
d exceptione repellitur et si heres a debito
re testatoris fuerit iussus nō petere si pe
tit exceptione doli repellitur et etiam po
test agere ex testamento vt liberet.h.d.
¶ In tex.ibi. Dolo facit.hic est dolus presumptus nam
presumit lex esse in dolo petentem id quod redditurus est
et de isto dolo ficto atque presumpto ponit glo. supra man.
in.l.dolus.plura exempla.vt et ibi. ¶ In tex ibi. Quod
redditurus est.glo.exponit s.eidem et bene nam si alteri
sit restituturus non obstat hec exceptio.vt supra solu.ma
tri.l.si socer §.lucius. et licet eidem sit redditurus adhuc hec
regula instantiam recipit vt dicam in glo. ¶ In glo.s.ide.
Redditurus est eidem. et incontinenti: et tunc habet locum
hec regula. Idem si ex interuallo quando dilatio est agen
ti concessa miserationis causa vt.l.nuper.§ solu. matri. sed
si non gratia miserationis: tunc licet agens sit redditurus ex
interuallo. tunc et eidem consuetudo non obstat exceptio dolo
facis.vt.l.si. et hic.p Oldra. et Ray.vt lega.no. cauea. Et
semper intellige quando est liquidum quod agens restituere
tenetur consuetudo.vt.l ea.glo.vl. Item hoc verum. Item
quod dixi agentem repellendum quando ad restituendum
est sibi data dilatio miserationis causa intellige nisi aga
tur contra debitorem seu reum ex suo delicto.hoc enim ca
su siue actor habeat dilationem miserationis gratia siue
non ad restituendum tamen sibi non ob.exceptio dolo fa
cis.vt.l.si mulier §.verum supra rerum amo.sic intellige
per auctenti. Item si possessor.C.qui po in pig.ha.que
in glo.hic allegatur pro contraria. et.ff.de rei ven.l.si.que
similiter allegatur pro contraria ¶ In ea.gl.ibi. Sed hoc
reprobo. Immo non reprobo tantummo. sed conclude quod
in possessorio retinende et adipiscende possessionis obstat
agenti regula dolo facis et c. Exemplum pone si ego con
tendo interdicto vti possidetis quod est retinende vel quo
rum legatorum quod est adipiscende possum obijcere in
dominio: et omnino restitui non oportet quod petitur. vt

l.i.§.redigantur.ff quo.lega dummodo scilicet incontinē
ti docere de iure meo vt.l.iij.§.ibidem.supra ad exhiben.
et l.si is a quo.supra vt in pos lega. Sed in possessorio re
cuperande quod datur tantummodo spoliato qui ante om
nia debet restitui non admittitur contra eum agentem ex
ceptio dolo facis.quantumcumque exceptiens sit incontinenti
paratus de suo iure probare quod ante omnia debet resti
tui alio non discusso.vt.l.si quis ad se fundum.C.ad.l. iu
li.de vi. et C.si per vim vel alio.mo.l.i.C.de dona. in
ter virum et vxorem.l.si maritus.ia.l.j de verbo.sig.l. mu
lieris.§.desinere. Hoc autem limita sm canonistas si agē
ti de spoliatione licitum est tenere quod repetit alias si no
licitum est ipsum retinere nō posse quod petit est secus. Exe
plum si prelatus spoliauit laicum ecclesia quam tenebat:
quam possidere non potest et hoc est notorium tunc si laicus
spoliatus agat contra prelatum interdicto recuperande:
obstat laico exceptio dolo facis sm Inno.in.c.constitutus.
de si presby.quod tene menti perpetuo. Et per hoc respō
deas ad.l.si quis conductionis C.loca vbi non admitti
tur exceptio dolo facis nam ibi conductor causam habe
bat a locante.vnde spoliatur locantem non restituendo re
locatam et iterato conuentus condictione ex illa.l.nō obij
cere potest exceptionem in dominij sui nec alterius licet gl.ali
ter soluat hic et non bene ¶ Inea glo.ibi. Uel vt con
iunge hanc cum precedenti et est bona in possessorio adi
piscende vel retinende: et idem quod hic tenet glo. et ff. de
vi et vi arma.l.i.§.qui a me. et idem tenet supra de iudi.l.si
de vi.§.quia in omni possessorio etiam recuperande obstat
exceptio dolo facis et male nisi intelligas prout dixi. Et
de hac materia quando in possessorio habet locum exce
ptio dolo facis habes per Dy.in.c.qui ad agendum de
reg.iur.in.vi. et in regula doli.eo.li. Ang.

e **I procurator.** Si procura
tor rei corruptus passus est suum domi
num condemnari valet sententia contra eum
lata.sed si petatur executio contra dominum potest
dominus doli exceptione se tueri et barataria
procuratore non aufert ab eo qui soluentem h.d. An autē
asseratur ei vel per dominum eius vel per fiscum vide vt in gl.
Et attende quod hic procurator rei commisit dolum in perni
ciem dominii: et ideo dominus propter talem dolum defendi
tur siue dolus fuerit commissus lite contestata siue ante. Sed
vbi dolus procuratoris committitur in fauorem domini et
is agit an tunc domino agenti obstet exceptio non est ma
teria huius.l.sed.l.apud celsum.§ questitum.et.l.ij.§ eo. et
eo.l.si procurator. ¶ In tex.ibi. Tuebitur s dominus.
¶ In tex.ibi. Doli mali exceptione. Unde bene quod potest
intelligi quod loquatur de exceptione intentionis ex quo sen
tentia fuit lata per sordes.vnde videtur nulla ipso iure.vt
per totum.C.quando prouo.nō est neces. Uel solue melius quod
iudex fuit corruptus et per corruptelam sit iam nulla et sic
nulla hic autem non fuit corruptus iudex sed procurator
rei qui passus est dominum condemnari et ideo sibi est aliqua
cum petitur executio possit obijci exceptio doli mali et
exceptio doli hoc casu est exceptio priuatiua quia actionis
iudicati exclusiue. Sed tunc obstat quod ex quo actor corru
pit procuratorem rei.ergo priuatus est actione sua propter
corruptelam.vt.l.i.C.de pe.iu.di.qui ma iudi. Quidam di
cunt quod si reus corrupit procuratorem actoris non priuatur iu
re suo.i.potestate defensionis quasi hoc reo licitum sit: aut
saltem minus illicitum. Sed si actor corrumpit procuratore
rei.sic iure suo priuatur.vt.d.l.i. et ita decidit glo.in l. et cle
ganter.§ pe.ff.de dolo.quam tenebat Ja.bu cum §.illis le
gebat. et ideo quod hic fuit corruptus procurator rei per age
tem.oportet necessario quod intelligatur quod hec exceptio do
li mali sit exceptio intentionis. Sed glo in.d.l.i.tenet in
distincte quod siue corrumpatur procurator rei siue procura
tor actoris corrumpens cadit a iure suo. et illam glo tene
bat Ja.bu.cum legebat codicem et illam glo.tene. Et con
clude quod si pars corrumpit procuratorem vel aduocatum aduer
sarij eo ipso litem perdit sicut si iudicem corrupisset. et ma
xime si est falsitas est per l.eius qui delatorem ff de iur.fi.
in fi. et ideo ita tenendo intellige quod exceptio doli mali est

exceptio intentionis: et nota hec que subtilia sunt. ¶ In tex. ibi. Deceptus est .l. corrumpens ut cessat omne dubium et vel dic quod deceptus est omnis ille qui corrumpi se patitur: et nota hoc contra aduocatum corruptum qui non decipit sed decipitur ut no. hic glo. in fi. quia no. ¶ In glo. iustinus. ibi. De duobus malis. tex. est. xxiij q. iiij. non solum. ¶ In ea. glo. ibi §. procurator ut in ceteris. qui est contra ut ibi no. Sed dic quod procurator qui barratariam commisit non exercuit eam procuratorio nomine. et ideo illam dominus eius non repetit secus si procuratorio nomine recepisset et usus rationem habuerit. ut .l. si procurator. ff. de condic. inde. Ang.

c **Tamen ut.** Si edificaverit in solo sciente domino a quo edificans habuit causam repeti possunt sumptus sive edificans habuerit bonam fidem sive malam habuerit. h. d. secundum verum intellectum. concor. ff. eo. l. paterfamilias. §. si donauit. Si autem non habuisset causam ab eo et tunc est materia .l. in fundo. ff. de rei vendi. die ut ibi in gl. magna. ¶ In tex. ibi. Edificasset. bona fide vel mala non curatur hoc casu ex quo causam habuit ab vxore et de hoc no. plene in .l. si vxor. ff. de dona. inter virum et vxorem. et limita quod habetur in .l. paulus. ff. eo. que videtur contra.

f **Si procurator.** De dolo procuratoris ad iudicia constituti non potest excipi contra dominum nisi dolus fuisset post litem contestatam commissus. Idem est in dolo tutoris licet ipsi dolo solo domino nocere debeat. h. d. Et hec .l. declarata est in .l. apud celsum. §. questitum. el. ij. et §. mandam. ff. eo. Si enim dolus committitur per procuratorem in ipso acquisitionis actu. sine dubio de eo obijci potest contra dominum: quinimo et de dolo gestoris et omnium aliorum qui in nostra potestate consistant. ut d. § mandaui. et ea .l. §. in hac exceptione. Idem si sint commissus extra acquisitionis actum per eum qui habebat potestatem cum libera. ut d. §. mandaui. vel si erat gestor simplex cum dominus ratum habuit quia ratum habendo ei videtur specialiter commisisse ut dolum committeret. ut .l. si procurator. ff. de condic. inde. et .l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. in glo. Si autem erat procurator tantum ad iudicia constitutus: tunc dolus eo. committitur in litigando tunc si post litem contestatam adhuc domino nocere: puta quod corrupit iudicem vel etiam aduersarium. ut hic in ver. Si post litem contestatam. De dolo autem commisso per eum ante litem contestatam non excipitur contra dominum prosequentem litem. ut in prin. huius .l. et d. §. questitum. Ratio est. quia ante litem contestatam procurator non est dominus instantie sed hec contestatione demum. ut .l. procuratoribus. et .l. nulla. C. de procura. et ideo cum per contestationem instantia procuratoris facta sit et tamquodammodo suo nomine exequitur: merito de tali dolo excipi potest contra utrumque. ut in. §. si post litem. et d. §. questitum nisi esset procurator in rem suam: quia interueniret uniformiter ante litem contestatam. et post exercendo vtiles nomine suo de dolo eius excipi potest siue sit commissus antea siue postea. ut d. §. questitum. et ista est veritas. Et hec .l. loquitur quando procurator dolum commisit in fauorem domini et dominus agit contra eum excipitur de dolo procuratoris. Si autem procurator commisit dolum in periculum et periculum domini sui et dominus contrahitur ex actu gesto per ipsum. tunc posset se tueri propter dolum procuratoris: est casus in .l. si procuratori. ff. eo. ubi procurator accepta pecunia passus est dominum sententia condemnari. ¶ In tex. ibi. Sequitur nomine domini. ¶ Ibi. De dolo commisso antequam esset procurator vel postquam fuit procurator constitutus: tamen lis non est contestata. ut in d. §. sequens. et quod no. in d. §. questitum. et d. §. in hac. et ff. de acquiren. re. do. l. per seruum. §. fi. et ff. de regu. iur. l. non debet. li. ij. et .l. ignorantia. ff. de procurato. ¶ In tex. ibi. Dolo quod fecerit simplex procurator ad iudicia constitutus: ut omnia cessent contraria. ¶ In tex. ibi. Obijcienda sit. eidem procuratori vel domino eandem litem prosequendi. ¶ In tex. ibi. Res procuratoris si. glo. exponit res. i. instantia et hec. vnde per contestationem litis procurator efficitur dominus instantie et est quodammodo nomine proprio exequitur post contestationem nec mirum quia lite contestata persona procuratoris et domini intelligitur vna et eadem ut. ff. de iu. l. in fi. et facit. C. de procura. l. nulla. ¶ In glo. i. ibi. Quum nunc erat prelatus cum venditum et hoc tenet Dy. pro quo facit. ff. ad stille. l. si sequens. §. i. et de condic. inde. l. si non sortem §. si filiusfa. Sed contrarium est veritas. vnde qui vendidit ut prelatus nomine ecclesie rem poterit vendicare. nec sibi obstabit exceptio .l. quemadmodum. C. de agri. et cen. li. xj. ff. de libe. cau. l. i. Et hec soluto colligitur ex brocardo an possit quis venire contra factum suum quia potest non veniendo ut ipse sed ut alius. ut plene no. de adop. l. post mortem. et pro hoc est casus in l. habemus et fane C. de sacro. sanc. eccle. Nec ob. quod no. de vinea. l. cum vir. quia illa opinio falsa est ¶ In glo. fi. ibi. Nocet vanum non autem eius socio. Non hic dubium peregrinam quod non tangitur in tota materia duorum reorum. si quod dolus commissus per procuratorem vnius ex reis credendi et post litem decisam non nocet correo sed commitenti nisi et hoc dubium Bar. non tetigit. ¶ In ea. ibi. Committere presumitur. Non hic de dolo presumptio quia post litem contestatam procurator dolum committit. presumptio vera est quod dominus ipsum committit licet secus sit ante litem contestatam. ut in prin. huius .l. Ratio autem hec est quia lite contestata instantia quodammodo proprie ipsius procuratoris est ut hoc §. Ideo autem dico quodammodo quia directum dominium et ius instantie habet procurator solus: dominus autem habet vtile. ut .l. i. in cause. §. si ex parte. et l. si procurator ff. de procurato et ideo post litem contestatam persona procuratoris et domini censetur vna. sed non ante. ut ff. de iu. l. i. et hoc voluit glo. hic in fi. sed non declarat. Ang.

q **Vi equitate.** Omnis exceptio nititur equitate: et exceptio doli venit generalis cum omni alia exceptione concurrit. h. d. Concordat cum prima parte summarij ff. de vaca. mune. l. i. in prin. et vide Cy. referentem verba Pe. C. de inutil. stip. l. dolo in fi. ¶ In glo. i. Quia omnis venit ex equitate. facit in corpore de temporis. non solu. pecu. super dote in prin. in glo. magna. coll. vij. Et no. quod omnis exceptio nititur equitate hoc fallit in exceptione prescriptionis que licet sit bono publico introducta. ut .l. i. ff. de vsuc. tamen presidium iniquissimum est. ut in corpore ut etiam eccle. roma. circa prin. colla. ij Ang.

l **Iberis.** Exheredatio facta etiam ex causa exheredato non nocet rupto testamento et postea per querelam. h. d. Innuitur ergo hic exheredatum beneficio alieno et non mirum quia in multis similibus hoc contingit. ¶ In glo. fi. ibi. Nisi liberis. et est hec glo. vera si ponas liberos exheredatos non fuisse in potestate quia tunc hereditatem paternam aut auitam et reliquorum ascendentium per lineam masculinam non transmittunt non agnitam nisi ad eorum liberos et tunc ex beneficio l. vnice C. de his qui ante aper. tab. Sed si liberi exheredati erant in potestate et testamentum est deductum ad causam intestati. ante enim parentes testati decesserunt in quorum potestate liberi existebant tunc ipsam hereditatem licet non agnitam ad quoscumque transmittunt. ut .l. hereditate §. filius ff. de castren. pecu. et ff. de testa. mil. l. ex militari. §. fi. et l. e C. de suis et legi. l. apud hostes et ibi per Cy. plene per Bar. in .l. si filius qui patri. ff. de vul. et pupil. et ego post eum. Ang.

p **Paulus.** Faciens edificium in solo alieno a quo causam non habet sumptus repetit per doli exceptionem. ad ipsos autem consequendos non agit. h. d. tenetur in .l. cum dir. et in l. paterfa. §. si donauit. ff. eo. ¶ In tex. ibi. Extruxit. suo nomine et bona fide. ¶ Ibi. Doli mali exceptione. Quando sunt sumptus isti prestantur: dic ut no. in Spe. de fructibus et interesse. §. viso. ver. antepe. et pe. in ij. parte. Sed queritur utrum an post sententiam opponi possit ut refundantur sumptus: et dic quod sic Jo. And. ut no. in Spec. in ti. de executione sen. §. postremo. ver. quid si bona fide. in iij. colla. in iij. parte. Ang.

¶ Fideiussio.

F **Ideiussor.** Idem potest purgari enim post sententiam si offert omne et totum quod debetur tam principaliter quam etiam ex causa interesse. h.d. Et istam. l. declarauit in repetitione. l. si insulam. ff. de verb. obli. Sed intelligendo: vt ibi dixi. nullum ob. contrarium de euic. nec. l. habere licere co. ti. nec. l. euicta eo. tam eius iudicia absolutoria: et ideo per solutionem versi necessario sequitur absolutio. instit. de perpe. et tempo. §. fi. Ubi fideiussor. s. venditoris. Ibi condemnatus interesse: quia simpliciter fuit promissum de euictione: sic verbis tantum obligatio fuit contracta. vnde aliud includit quam interesse: cum stricte sit assumenda vt ff. de verb. obli. l. i. §. verbis. contra non tenet. l. quecumque astringen. de verbo. obl. ¶ In tex. ibi. Et ora aliud sonat cum de. l. emptor in. §. et de. l. habere licere in fi. ff. de euict. quod stipulatio euictionis semel commissa repeti non potest. et ideo venditor offerendo rem venditam liberatur ab ea: quia ibi offerebatur res etiam sed non id quod debebatur ¶ In tex. ibi Iure empti con. l. que consequi posset emptor semel vel bis propter stipulationem euictionis: et sic offerebatur totum quod interesse erat: vnde non mirum si post sententiam potest purgari ¶ In glo. magna. ibi. Solummodo fuit emptum et non interesse et omnia plana sunt: et sic de fideiussor fuit euictus et non de dupla ergo non agebat ad interesse sed ad duplum: vt dixi in tex. quod ipse finaliter de euictione obligauit. vnde solum interesse uellet promisisse et non duplam. ¶ In ea. glo. ibi sed ibi non sunt res restituta actori. sub. per emptorem cui fuerat euicta. hic sic ¶ In ea. glo. ibi. Hic autem fideiussor ac illius et c. Nota singulariter hanc particulam per eos duo. primo quod venditor condemnatus ad duplam non potest purgare moram offerendo rem venditam et interesse per dictam. l. habere licere. in fi. et per. l. emptor. Sed hoc non prinatur venditor. in glo. tamen fideiussori quod est notandum. Secundo quod. l. sancimus. de fideius. que dat potentiam fideiussori purgandi sed fit adiecta dies et pena hec locum non solum in stipulatione pretoria et circa preparatoria iudicii interposita. de in stipulatione neque pretoria neque iudiciali: quod est notandum. Sing.

F **I debitor.** Si creditori furioso de cuius mandato solutum per debitorem ipsius: ab ipso furioso soluens defendit per exceptionem doli quatenus in eius versum est. h. d. habetur ergo furiosus loco consentientis: alias si loco consentientis. liber esset ipso iure. l. si ope. dic vt ibi. Sing.

P **Ater pro.** Si marito non subijt onera matrimonij non potest petere vsuras dotis sibi per errorem promissas et presumitur error si per rusticanam promissa est h. d. cum glo. Et ex hoc datur tibi generalis quod promissio facta per rusticum ex causa non urgente promittendam in dubio presumitur erronea si et. vt hic in glo. et ff. de proba. l. cum de indebito. sans concor. ff. de iure doc. l. iure succursum. ¶ In tex. ibi. Eiusque hominem sub. donec dos soluetur. ¶ In tex. ibi. Genero scripsit. i. per scripturam promisit. Et sic firmum in hac l. in hoc rusticano dante qui appetit iactare nobili qui pauper erat. ¶ In tex. ibi. Cum sibi uenit. Non quod maritus non sustinens onera matrimonij non habere vsuras dotis et ita dixi in summa lectu et concor. ff. eum. l. creditor. §. si ter. et de iur. dot. posi. §. vsuras. et ff. solu. ma. l. insulam. §. vsuras. his co. ti. l. de diuisione.

Unus. Causa adiecta legato importans demonstrationem ipsius secundum presumptam voluntatem defuncti in eius casu dispositionem ... h. d. Uerba enunciatiua prolata principaliter propter exceptionem deducta: licet non inducant agendi potestatem exceptionem concor. inde. ff. de rei vend. l. ancilla. et de libe. lega. l. Laurentius. §. tacius testo.

v. ff. de her. insti. l. qui volebat filium.

E **Ex quadrante.** Si emptori de re empta ante solutum precium questio moueatur non potest idem emptor ante controuersiam finitam ad precium peruenire et ipsi venditori precium petenti doli obstat exceptio. h. d. Et hoc intellige verum nisi venditor velit satisdare idonee de restituendo dupla in casu euictionis vt per leges hic allegatas in glo. pro quibus in ff. Sumonen. Si emptor igitur cum non est satisdatum causa non soluere precium forte propter inopiam. subintrat lugane de re et non potest cogi. si venditor satisdare non potest: casuum tamen committit. nisi hoc faciat temere propter repellendam calumniam de quo i. l. si qui natura. §. et me absente. ff. de nego. gest. de vt ibi ¶ In tex. ibi. Tepulati spopondit emptor predictus ¶ In tex. ibi. Et hereditate ab emptore petente. s. ante solutum precium per emptorem venditori quam hereditate petere potuit ex quo dicebat testamentum falsum et se successorem ab intestato vt ff. de inoffi. testa. l. qui de inofficioso. Immo et qui dicit testamentum falsum si ei defertur ab intestato successio: vult hereditate agnoscere. vt ff. de bo. pos. l. cum quedam propinquus. Qui autem ex alia causa dicit testamentum nullum: an videatur adire. dic vt. l. sig. C. de repu. here. Illud autem non quod si scriptus ex dodrante in quo erat vera et dimidia noua debitorum. vendidit ipsi dodrantem pro certa summa valet ipsa venditio pro toto licet ipsum dodrans minus valeret. Et per hoc limitatur l. per diuersas. et l. ab anastasio. C. man. dicentes quod si venduntur nomina debitorum pro longe minori pecunia quod intelligitur venditio fraudulenta: quod illud verum quando venduntur solum nomina. secus si venditur hereditas in qua continentur solum nomina debitorum et hoc probatur hic recte intuenti si fuerit. C. de her. vel actio. vend. l. nominis. Ultimo nota. hic casum in quo venditor non auditur petens precium nisi satisdet de euictione: et hoc scilicet quod euictio imminebat in limine contractus vt hic: et l. si post perfectam. C. de euic. Alius casus est si fuerit forsan promissum satisdari: et tunc nullum dubium est. Alius casus si fuerit de more et consuetudine regionis vt ff. de euic. l. si fundus venierit. Alius est vbi venditio est auctoritate curie confirmata que a principio non tenebat vt no. i. l. vni versa C. de preci impe. offe. Alius est cum pater vendit rem peculij profectitij solum propter certas iure vt no. i. l. i. C. de bo. mater. Regulariter autem non est satisdandum de euictione. ¶ In glo. que incipit. hoc enim hec glo. procedit secundum primam et secundam positionem inferioris glo. non autem secundum tertiam et ista tertia non applaudit littere. ¶ In glo. Credit. ibi. Uel dic quod dicit se soluturum s. venditori ¶ In ea. ibi. In calendario defuncti. et sic sibi promisisse videtur se cessurum actiones contra hereditarium debitorem vt procedat inferior glo. que incipit nisi. Sing.

M **Marito.** Conditio apposita in institutione in legato eidem instituto relicto intelligitur repetita h. d. vsque in fi. Ratio autem huius erat quod conditio adiecta institutioni grauabat institutum et ideo idem grauamen in legato et prelegato intelligitur repetitum vt hic. Si autem institutio fuisset facta de aliquo pro parte et eidem factum prelegatum. et institutio fuisset simplex repudians institutionem aut morte preuenta non adiens hereditatem nihilominus legatum percipit et ad herede suum transmittit indubitanter. ff. de lega. i. l. qui fil. abos. §. fi. et l. filio que sunt ff. et concordat hic §. ff. de condi. et demon. l. ma. in pri. ¶ In tex. ibi. Scriptis heredibus per vxorem quondam tam primi mariti quam secundi. ¶ In tex. ibi. Ex pre dimidia glo. dicit i. sextam hoc intellige. s. pro quolibet et sic sex vncias inter ambos ff. de hec insti. l. seruum meum §. hereditas. et ff. de inoffi. testa l. papinianus. §. pende si sunt. secundum Ray. Sed hic intellectus est falsus: quod secundum hec maritus et filius eius non haberent tres vncias inter ambos et facerent institutum in vi. nam sextula signat vnam vnciam cum dimidia vnde hec glo. non potest defensari. ¶ In tex. ibi. Ex sextula: et et alia dimidia. ¶ In tex. ibi. Tacite actione haberet. quam proponit contra ipsius coheredem et subaudi quod illam habet et quo matris hereditate repudiata omnino falsa hec hodie et si processissent inuentarium: quod non erat cognitum hoc iure. vt. l. fi. §. in computatione. C. de iur. deli. ¶ In

ter. ibi. A matre data. simpliciter nulla conditione apposi ta z hoc faciebat dubium isto. §. verum conditio adiecta in sacramento intelligeretur reperita in §. allegato z determinat hic q sic nec est differentia utrum conditio adiecta iuramenti esset expressa vel tacita: q semp intelligitur repetita vt hic z ff. de arbi. l. ita demum. z ff. de pac. l. item q. lz hic quidam in glo. teneant contrarium z nõ bene. ¶ In fi. tex. ibi. Et ideo exceptionem doli obstituram accipe exceptionem facti z nõ iuris z cessat contrarium: z hoc tenuit Dy. hic in glo. vlti. in vsi. z hic dic exceptione. s. doli de facto. ¶ In glo. fi. ibi. Qualiacumque igitur vba fuerint hic cõso nant. Not. ista glo. que clarius loquitur q alia que fit i cor pore iuris: z numq de ea plus perpedi nec vnq tam ad hoc allegari: q vbicumque dispositio est priuatiua siue ver ba illius dispositionis pferantur affirmatiue siue negati ue semp est oratio negatiua z ideo male dicit glo. in l. cuz se minorem. C. de pba. cum faciat differentia qualiter ver ba fuerint plata an affirmatiue vel negatiue: z p hoc est casus recte intelligentia. C. de contrahen. z comit. stipu. in l. optimam. in fi. Ang.

¶ Quarum rerum actio non datur: z de exceptione iu risiurandi. Rubrica.

¶ De ista parte Rubrice. s. de exceptione iurisiurandi nõ habes aliam rubricam in corpore iuris.

Iusiurandum. Iu ramentum obtinet vim sñie etiam p ipsum aduersarium factum sit iudex. h. d. Ex accipe improprie vt glo. dicit z be ne. Ang.

1

Si pupillus. Pu pillus absque auctoritate tutoris iusiuran dum deferre non pot i iudicio nec extra. h. d. iuncta glo. z cessat de contrarium. ¶ In tex. ibi. Detulerit iusiurandum s. debitori suo ¶ In tex. ibi. Exceptionem istam. s. iuris iurandi. Ang.

Si petitor. Ex iuramento etiam prestando p reum in decisione litis dubium litigantium paratur exceptio. h. d. An aut possit agi ex iuramento prestito dicam infra de contrarium. ¶ In tex. ibi. An cto- eius s. aduersarij ¶ In tex. ibi. Mabit s. ex iurame to ipsius venditoris est enim ista questio si qlibet causa in pditione iurisiurandi posita fuerit. l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. Et hic est casus contra glo. que dicit q hic fuit pactum de non petendo: qa cõtractus innominatus pot fieri per si z pro hoc est casus in. l. si iura. ff. de pac. lz glo. dicat contrarium z nõ bene in. d. l. si quis cuz debitore ¶ In glo. i. Que incipit. fuit ergo ibi. l. pen §. pen vbi dr q fa ctum venditoris post venditione dio consumata emptori neqz nocet neqz pdest q illud est verum non concurrente aliquo emptoris facto vt ibi. Exemplum si post rem traditam ex causa venditionis emptori possessio rei vendite ad ven ditore est reuersa nã illa possessio venditoris non accedit possessioni emptoris: sed hic factum venditoris concurrit cum facto emptoris ita emptori est iurisiurandum delatum sub conditione si venditor iurasset z ideo iuramentum vendi toris ei pdest z nocet. Modo aut obstat huic. §. q cõdi tio iurisiurandi retrotrahitur a prox: vt. l. que sub conditione in pri. ff. de condi. insti. Sed solue q iste. §. loquitur in cõdi tione iurisiurandi de prestito vel prestando l. aut que sub cõdi. loquitur de iuramento facto qd facile contemnitur z pac tet vel imperator noluit esse auctor periurij vt. l. ij. C. de in dic. vidui. tollen. Alij aut soluunt illud contrarium vt plene nõ. in. d. l. que sub conditione. z ibi vide. Hic aut querendum occurrit an prestito iuramento possessor fundi agere poterit vt liberet contra ipsum petitorem: quidam dicunt q nõ q contractus innominati ex quibus oritur actio p s. ripus ver bis et quo sunt celebrati p si non pariunt actionem q non possunt inniti p conditione nec e pactum si ut hoc firmat glo. in. l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. Contra quam est casus

in. l. si intra. ff. de pac. que singularis est z q sit pactum per consequens contractus innominatus determinat glo. hic. vnde videt q agi possit z si non alia via saltem officio iudicis competente ei qui liberandus est exceptionis ope ff. de fideius. l. si commendat. in glo. z ff. de libe. lega. l. in s. Verius est qd dicit glo. in l. si intra rep obata glo. in l. si quis cum debitore. Sz ex illo pacto agere no potest libe randus vt liberet per acceptilationem, pp duo. Primo q pactum fuit mixtum scilicet vt ipleta conditione paciscens lib. non aut fuit ordinatum ad effectum obligationis z ac tio. ergo z c. vt. l. nõ dis. ff. si cer. peta Secundo q i l si i tra. z hic ex ipletione paciscentis nihil aderat aduersarij nam per iuramentum venditoris nihil aderat petitori fu di. nec ibi per solutione pecunie aliquid aderat aduersario imo aberat aduersario. qm debebat recipe totum z libe randus erat debetor per partem solutionis i toto vsi no la actio poterat competere ipsi nisi de dolo. l. natura. §. q si facia. ff. de prescrip. ver. Cõsta aut actione de do lo nõ competere si volenti agere alia via pot succurri sine sit via agendi siue excipiendi vt. l. z eleganter. §. i solum. ff. de dolo. Similiter z glo. in l. si quis cum debi re. dicit falsum dum dicit contractum innominatum indicari modum ipendi non incendi q imo secundum modum . . . tandi. vt. l. iurisgentium §. i. ff. de pac. z. l. ex placito C. re. permu. ¶ In glo. fi. ibi. Ut possit iusiurandum deferri z certe potest tex. est i l. nam z postea §. si petitor ff. . . . iureiur. ¶ In ea ibi. Prosit alteri. z certe pdest rõne con nexionis vt hic. z d l si quis cuz debitore. ¶ In ea. i. Sed z pacti dari pot. subaudi non solum iurisiurandi tex. in. d. l si quis cum debitore. Ratio. p. q non datur excep . . . iurisiurandi z male motus es rõne q iuramentum non in dispositione sed i conditione z c vt l. si quis sub con ditione. ff. si quis omis. cau. testa. sed hec obiectio i propo sito non valet vnum muscam.

Si fideiussor. Iuramentum fideiusso ris i rem pdest reo: secus aut si i personam tm. h. d. Ang

Si manumissero. Si libertate fu sita stipulatur patronus a liberto suo ob eum negociorum gestore quid eum dare vel facere oportebat ptra ipsum patronum i tem nõ obstat exceptio quia libertatis onerande gratia fuit pacto interposita. h. d. i terminis z i summis.

Que onerande. Reducta : stipula tione a liberto : liberta tis onerande libertatis per patronum non exigitur z i hic omne pmissum vt libertus sit patrono subiectus . . . gitur pmissum cã onerande libertatis. h. d. ¶ In tex. Onerande. i. grauãde. z hoc grauamen liberto possit . . . spem seruitutis idcirco z liberto exceptionez par . . . vt hic Et facit iste. §. ad nõ. i Spec. de arbi. §. sequitur v . . . Item quid si cõpromissum in vij. col. i pena parte. z ad . . . qd nõ. Dy. i c. scien. de reg. iur lib vi Ibi liberto. s . . . Ibi non possum. s. exceptionis ope vñ pmissio tenet ip. iure lz repellatur agens ope exceptionis. q onerade lib tatis cã pmissio facta est: z sic non ob. j. eo. §. si onerandi vt ibi nõ. ¶ In tex. ibi. Offenderit. mirabiliter nõ hu tex. nam qui pmittit penam stipulatam si eum offenderit . . . gitur siue offendat re siue vbis siue q non obtempet pa ceptis eius z iste tex. est pulchrior qui sit i iure de pmis . . . te penam si alios offenderit. Et allegat iste tex. que sta tu decernunt p libertatem ecclesie: z Bar. dixit q ola per clerici aut ecclesiastice psone efficiantur timidiores. z p hoc est casus hic. nam ca libertatis onerade intelligi . . . pmissio facta eius timore z eius exactionis metu lib . . . eius fieri pepererit patrono communis est subiectus de quo p . . . ne per Jo. an i. c. vlt. de imm. eccle. lib. vi. vbi etiam est . . . sus de hoc. Et ibi dicit ide Jo q statutum pibens alicui i mobilia i non subiectum non comprehendit clericos . . . si expresse fieret statutum q in clericos bona mobilia al . . . nari non possent aut q nullus vendat panem clericis aut coquat illud statutum est nullum q p libertatem ecclesie z qui contra facit anathema est Et hoc est vez si fiat si . . . priuilegia concessa ecclesie vniuersali. vel per deum vel e . . . vicarium

vicarium in spiritualibus: vel per imperatorem in temporalibus. Sed si fieret contra privilegia vnius ecclesie spiritualis puta sancti Laurentij de perusio. l. statutum nõ teneret: quia statuens no esset anathema l. quidã dicant aliter & male sm Inno. de sen. excõ. c. noui. Dixit tñ Jaco. but. vbi vnum mirabile in auten. cassa. C. de sacrosan. eccle. l. assi duis. C. qui po. i pig. hab. quia clerici possunt poni extra protectione cõis. Quod intellige verũ si per statutũ denegat iurisdictio potestatibus secularibus vt de factis & negociis clericorum nulla habeant iurisdictionem. nã sicut statutũ iurisdictionem concedit ita & limitare potest eandem: vnde iurisdictionem habens a statuto non põt ampliorem habere quam statutũ concedit. nã fines mandati diligenter &c. vt regula iuris ps. vt. ff man. l. diligenter. ℂ In glo. Bellissime. & pulchre. ibi. stipulatur inconuenienti &c. post manumissionem. ℂ In ea. ibi. Transfertur onus probandi in libertũ concessione. s̃. de proba. l. si venditi. § si. Sed attende quod si per patronum petente. incussus fuit metus eidem liberto tunc de promissum per libertũ intelligitur promissum cã libertatis onerande quod semp subest eadem cã timoris & reuerentie nec est necesse quod libertus probet tepore promissionis aliquem metum incussum quod sufficit ipm precessisse sicut & cũ muller liberata nolebat viro contrahenti consentire. eodem metu et ex interuallo intelligatur consentire licz super caput suũ eo tepore non haberent gladiũ necz baculũ vt not. Inno. in c. placuit extra quod me. cau. Si aũt vxor antecedenti tepore ad virũ non habebat nimia reuerentia. nec et sibi vllus timor fuerit incussus tunc nec timore nec nimia reuerentia intelligitur contraxisse aut viri contractui consensisse & sic timorem aut reuerentiam nimia illam probare oportet sm Inno. in. d. c. & per eundem de immeg. resti. in c. audius. ℂ In glo. Aliter accipitur in fi. hoc intellige sm supradicta per que apparet declaratio legum loquentium de materia. Sequitur. §. & in summa. Ang.

Et in summa. Siue fiat promissio per libertũ inconuenienti siue postea per quã oneretur libertus exceptio doli hz. scz cum ex interuallo promittitur liquido ops probari promissũ esse cã libertatis onerande. h. d. Est aũt liquida probatio etiam ex psumptionibus collecta vt l. licz imperator. de leg. i. psumptio nes aũt et coniecture sumunt ex nõ. per Inno. in. d. c. per tuas de vt ibi. extra quod me. cau. ℂ In tex. ibi. Cuius libertatem quod promisit patrono nisi daret si eũ offenderet: & facit quod nõ C. quod me. cau. l. ij. Istud ergo promissum noie pene intelligitur permissum cã onerande libertatis. Ange.

Si onerande. Exceptio libertatis onerande cã vendicat sibi locum etiã si contractus bone fidei inter patronũ & libertum in penam debebat aũt h. d. Omnia igr̃ quecũqz promissa in penã patrono vel inconuenienti vel ex interuallo cã nimie reuerentie intelligantur promissa cam sa onerãde libertatis. secus si non fuissent promissa in penã vt s̃. ea. l. § que onerande. in glo. in vbo i. pulchre. ℂ In glo. Puta si in aliquo. ibe. l. i. §. si que est cõtra. scz de vt ibi. ℂ In ea. ibi. Bene sit negociati. vel pone exemplũ vt no. s̃. de ope. liber. l. labeo.

Exceptiones. Exceptio onerande libertatis cã introducta: in rem est non aũt psone inheret: & ideo ad fideiussorem psonam transeunt etiã si ipse libertus vt procurator expromissore aut heres expromissoris interueniat. Et not. hic glo. in vbo. Reus factus est: que dicit quod ille est expromissor qui in se alienã obligationem transfert in totũ vel in partẽ & allegat de dolo l. & eleganter §. sermo pactiõ. s. verius est quod expromissor prpie & stricte appellatur qui pro alio nullatenus obligato intercedit & sic est verus intellectus. d. §. sermus pactios. & hoc vis glo. in. l. sicut reus ff. de fideius & nõ. s̃. de pac. l. in personis §. qui permiss. Ang. de perusio.

Siue autem. Omne promissum cã onerande libertatis patrono vel alteri cui delegato non sit facta ex cã onerosa verbis vacantur. h. d. vsqz ad. § ut si libertus. ℂ In tex. ibi. Siue a lij. s. nõ creditori patroni. alias secus si fuisset creditor ex causa onerosa: vt. s. patet. Ange.

Item si libertus. Si libertus causa onerande libertatis patrono suo debitore delegauit non põt delegatus se illa exceptione tueri quã poterat delegans sed solutũ patrono poterit repeti per libertũ. h. d. & quo iure dic vt in glo. Ponitur ergo hic casus econuerso ad precedentem. nam ibi questiũ est an exceptio que obstat delegantis obstet ei cui delegatio facta est hic autem ponitur an beneficiũ exceptionis quo vti põt delegans possit vti etiam delegatus & distinctive determinatur quod non nisi non habito differentia lucratiue cause aut cuã onerose libertus enim delegans poterat vti beneficio exceptionis onerande libertatis quod est realis & tamen hoc bñficio non vtitur delegatus ab eo tene igitur hoc menti.

Hec exceptio. Exceptio libertatis onerande datur liberto & successionibus eius in vniuersum. & econuerso heredes pari ou submouendi: sunt exceptione predicta. h. d. ideo autẽ dñi successoribus in vniuersum quod no datur singularibus quorũ non interest exceptione illam proponere: eo quod cuiuscunqz se libertum sunt liberi. Ang.

Si filiosa. Per filiũ patri queri potest exceptio transituram di h. d. Glo querit quid econtra an queratur exceptio filio: dic vt in ea que bene loquitur. Ang. de perusio.

Si in alea. Iste. §. est satis subtilis & hz pulmã lec. promisi vendere fundũ pro certo precio si in vicerit. vel in promissi vendere si ego vicero & hec promissio facta fuit inter nos nõ colludentes simul vt differat a lecti. Ro. que ponit circa fine secunde glo magne. Sed hic intellectus non placet: quod nõ applaudit litere: nã hec lex loquitur de venditione facta in aleam non aũt de promissione facta de vendendo nam si postea extra aleam venditio facta esset idem iudicaretur de ea quod de venditione facta simpliciter extra aleam argumentum optimũ. C. quod me. cau. l. ij. Secũdo modo legitur quod sic lex ego rem vendidi & preciũ inde reductũ lusi vel etia no vendidi sed ipsam lusi & hoc casu siue vendiderim siue lusserim. & vende res hec vendita seu pdita emeta fuerit. vel qui vicit vel qui emit agit de emtione & no põt quin sub moueantur exceptioe & intellige illa quia p rep actio nõ ds. quod in hoc titu. hec. l. situata est. ergo &c vt s̃ de curbo l. quod labeo Et intellige hoc casũ quod siue venditio siue lusio sit facta in ludo liato siue illicito. vel vedua siue aut lusa de emptione nõ agitur In hoc ergo operatur solũ hoc quod in ludo res vendita est aut lusa Alio modo legit sm Ros quod ego ludens tecũ vendidi tibi rem & preciũ mihi ludenti solutus & illud preciũ ego perdo: re igitur emeta ego venditor tibi de emtione non teneor sicut nec ipsam rem tu vsucapere posses ex quo mihi inconuenienti pdiuero preciũ sit solutum siue sit ludus promissus siue nõ vt. l. si quis cũ sciret s̃. pro empto. & iste casus etiam sentinet Quarto & vltimo modo legitur de eo qui sperabat multa missilia propter aduentum principis se percepturũ & lucraturũ & ista vendidit que perperet ex dono fortune nam si ex illo missilibus aliquid est emetum. non tenetur venditor & ista lectura nõ est sed non applaudit litere. Tene ergo lec. quod in alea vendens rem aut ludens illam pro extimata vel extimate siue alea sit ludus prohibitus siue non hoc premium solum habet vt de emtore de emtione non teneat & vbi ludus fuisset prohibetus res ipsa lusa repeti posset sm nõ. in. l. si s̃. de alee lusu & de aleato. & nõ. i. i. aleatũ vsus. C. de aleato. ℂ In glo. i. vbi Intellige aleam esse ludũ prohibitum glo. sequens intelligit etiã de pmisso. Dic quod vbi vendo rem in ludo prohibito: ad hoc vt ipse rem ludat. ex hoc contractu emetu non procedit vsucapio nec etiam in eum transfertur dominium si ego dñs sũ: nec ego teneor de emtione: quia sortio & luxurioso & pronus ad pdiuero in certam cam perditionis ego rem illam vedo. vt. l. si quis cum sciret. s̃ pro empt. Et etiam econuerso si tu vendis mihi rem in ludo. & ego te scio precium pronius perditurum. non possum agere postea de re vt. l. si quis cum sciret.

A. allegata. ¶ In glo. ij ibi Vendes mihi fundum titianum. ille casus non applaudet litere. qr non loquitur de promissione vendendi sed de ipsa venditione. ¶ In ea ibi. Vel ipse ꝛ rem ubi vendidi. s. nō ludendo ut differat a lectu. Rog. que ponitur in fi. huius glo. ꝛ hec est vera ꝛ hāc teneas videtꝫ q si ego vendidi tibi rem ꝛ precium eius tibi. sine ludus fuerit prohibitus sine permissus ex quo precium tibi re emicta nō pertineo de emctione ꝛ idem ubi rem ipsam tibi iā vincentem de euictione non teneor. Sed hic quero an ego venditor saltem tenear ad restitutionem precij ꝫ non tenear de euictiōe pōt dici q sic per l. ex empto. §. fi. ff de ac. emp. Tu dic contra ex quo precium inde percepi tibi ꝛ sic in nullo locupletior factus sum. Deinde quero quid si te ludente non mecum ego vendidi tibi domum ꝛ illa domus tibi euicta est an ego de euictione tenear dic q sic ex quo precium ego non tibi ꝛ idem si tibi sed non recipi ꝛ tale si tibi sed post magnū interuallū qm hec venditio non est legibus aut moribus interdicta lꝫ fuerit facta in ludo et ego debeat euictio ¶ In ea. glo. ibi. Vel dic venturo. Ista lec. est vera sed non applaudit litere. ¶ In ea ibi. l. si quis eum feret. ꝛ ibi dicit post Bart de quo etiā in. l. qd si minor. §. restitutio. ff de mino. ¶ In ea glo ibi Vel sm Ro. dic ꝛ bene qui ergo ludit rem i ludo etiā non reprobato. sine ludat rem inextimatā sine extimatam de euictione nō tenetur ubi aūt ludus ē reprobatus. nedū quia tenetur de euictione imo de ipsum repeti potest nisi repetenti quinquaginta annorū obstet exceptio l. alearum usus. C. de aleato. Est aūt reprobatus ludus cruentatus ꝛ ludus fortune nō aūt ludus industrie ut est scacorū aut fortitudinis prata si sacrāū protecero plus q in dubio mihi. x. ut nō in d. l. alearum. ꝛ in l. in executione. §. fi. ff de verbo obligationi. Ang.

Si seruus. Illa permissio intelligitur facta domino manumictenti ca onerandae libertatis que ad finem exactionis non sit sed solum ut libertus eā timeat ꝛ eidem obtemperet. h. d. ¶ In tex ibi. Ut non exigat eā s. pure sed sub conditione si eum offendam ꝛ illa permissio intelligitur facta ea libertatis onerande ut. ff. eo. l. i. §. que onerāde. ꝛ §. si onerāde. Ang.

¶ De litigiosis. Rubrica.

l Litigiosam. Denunciatio simplex facta emptori vel vēditori ut nō procedat ad emptionis contractum nō facit rem litigiosam. h. d. in terminis ꝛ in summa. Glo. querit an dēnunciatus dicatur male fidei nec ne ꝛ nō bene soluit. Unde concludo q aut emptor denunciatus ut nō emat scit denunciantem ius habere ꝛ tunc est male fidei ꝛ ideo non usucapit. l. si fundum. C. de rei ven. Et ecōuerso si nesciebat nō e male fidei. C. de rescin. ven. l. si maior. Si aūt est dubium emptor debuit abstinere unde secutus iudicij euentus declarabit an emptor fuerit male fidei nec ne qr si vincet apparebit non male fidei si succubuerit ecōtra argumento de leg. praestan. l. verius. §. si adierit. ꝛ ff que in fraudem cre. l. ait pretor. §. si quis particeps ꝛ nō. in. d. l. si fundū. ꝛ Spec. in ti. de emp. ꝛ ven. §. nunc dicendū. cl. v. vsi. si in quarta parte. ꝛ ff. de no. oper. nun. l. i. in prin. Ang.

Si inter priuatum. Licitum litigiosū nō afficit rē ꝛ ideo res litigiosa vendi potest p non litigante alteri nō litiganti. h. d. in terminis ꝛ in summa usqꝫ ad ibi si tamē cum procuratore. Vel sic. Litis contestatio inter alios facta quo ad alios rem litigiosam non facit. sed quantū ad eos tm̄ litigantes per se vel legitimos administratores eorum nominibus. h. d. usqꝫ ad fi. Et nō bene q omne litigium qd fit cum administratoribus nostris intelligitur fieri nobiscum. Et ideo si ex forma statuti agens debet adire iudicem sue portte: ut est persi ꝛ procurator agens e de porta eius uera ꝛ dñs de porta sancti petri. debet adire iudicem sancti petri. Et hoc intellige si est procurator simplex sinautem in rem suam ipse rem in iudicio deducet ꝛ ideo tunc debet ipse adire iudicem porte sue ut l. si maior. ff. hoc. ut re. ff. de excep. rei iudi. ꝛ tene menti q plurieo habui de facto prsc. ¶ In glo. i ibi Nisi in personali actione forte. imo sine forte q hec est vera opinio approbata ꝛ Bart. hic distinguit ꝛ bene an agatur mera reali an mixta emittit aūt de officio iudicis Sed dic q si imploretur officium ad finem ad quē intenditur iudiciū reale idem dicas quod de reali. Et si ad finem personalē vel mixte idē qd de quolibet eorū argumentū optimū in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. anno. Et hīc Bar. querit de effectu litigiosi dic ut in eo. Et adde q si de dñio vel quasi dñio prelature inter duos contenditur nemo alienat absqꝫ vicio litigiosi. Sic si inter duos contenditur de potestate iuris eli. endi prelatū iudicio illo pendente electores possunt eligere sine pena Et habens potestatem confirmandi. pōt similiter cōfirmare. Et si contenditur de iure subiectionis ꝛ obedientie similiter mota controuersia incurritur vicium litigiosi sed ipsa res propter quā de subiectione contendit litigiosa non est sm Inno. de consti. c. cū M. in ūsi rem. ex. cōtinetio eo qd ipse nō. in. c. ex parte. de arbi. in glo. fi. ¶ In glo. idest difficile erat ibi nō afficit eam ut nō sit alienabilis eo tam alienari pōt per non litigantes ꝛ extra litigantes ꝛ hoc voluit tex. iste. Sed per neutrū litigantiū alienari pōt sponte: sed necessitate cogente sic ꝛ etiā alienat in ultima voluntate ut. l. ij. C. de litigio. ꝛ auten. ibi posita. Illud autē vicium litigiosi durat sine dubio durante instantia Sed an ea finita consenēu partium aut lapsu temporis sent glo contrarie q glo. in. l. i. C. de prescrip. long. temp. dicit q vicium litigiosi non durat. glo. in. l. properandū §. ꝛ si quidem. C. de iudicijs. dicit totum oppositum Veritas est q quantum ad ipsum litigantem durat vicium litigiosi quo ad ipsū ꝛ successorem eius ut non usucapiat longo tempore sm intra nouissima p auten. male fidei. C. de prescrip. lon. tem. po. sed sm antiquam iuris prudentum vicium litigiosi nō durabat q reus conuentus perēpta instantia vendere poterat. ꝛ bone fidei emptor nō obstante mala fide venditoris longo tēpore capiebat. ut. d. l. i. Ang.

f Si seruus. Scientia emptoris cū de pena litigiosi tractatur inspicitur non aūt dñi i in acquirente nisi super hoc dñi mandatū speciale interuenerit. h. d. ¶ In tex. ibi. Cum emerit scit s. rem litigiosam. In eius. l. serui Ibi non eius. s. dñi ¶ In tex. ibi. Si non mandato dñi. s. directo ad venditionem rei certe. ꝛ hoc vere tollit omne contrarium. Ang.

r Rem de qua. Dedicans rem in sacrum punitur pena dupli. ꝛ illa pena aduersario est prestanda non fisco h. d. Et nō ecclesiā appellari aduersarium potentiorem ¶ In tex. ibi. Duriorem aduersarij conditionem facere. Fit etiā deterior ꝛ durior conditio aduersarij ex alijs causis ut no. in glo. ꝛ bene. ¶ In tex ibi. Prestandū sit. facit qd not ff de calumnia. l. in heredem. Sed argumentū est contra ff de his qui dete. l. si vero. §. que aute. in glo. ubi pro parte applicatur pena aduersario. ꝛ pro parte applicatur fisco. ut ff. de iniuris vo. l. sed si hec. § deinde ꝛ qd not glo ff de vbo. sig. l. aliud. la. ij. §. i. in glo fi. per Inno. de sen. e. cū dilectus. in fi. ꝛ l. lege cornelia i fi. supra ad silēciā. pene enim velut regalia debentur fisco non parti l. x. colla. que sint rega. ꝛ . C. de mo. mul i mulctarum. Et per hec deciditur illa qstio si pedagium vel aliud vectigal est impositum ꝛ fraudantibus pena est apposita. an pena debeatur fisco vel emptoribus pedagij. Et hanc questionem vidi de facto perusij. super qua Bal. consuluit. Veritas est ista q compendia multarū semper ad fiscum pertinent ut. d. l. multarū. Cōpendia penarum que exiguntur iudicis officio ꝛ sic p modum accusationis debentur semp fisco ut in iuribus. ff. allegatis. Sed penarū que exiguntur actionis iure compendium est aduersarij ut. l. ij. ff de termino. mo. Et si verba neqꝫ de accusatione nec de actione loquuntur puta si statutum dicat q fraudator puniatur ī tantum. ꝛ nō dicit quo iure. tunc pena fisci est. ut. l. d. x. colla. ꝛ ubi contrariū aut aliud

aliud licentes dicas q sic lege prohibitum est vt pz. C. de se- pul. vio. l. qui sepulchra communicata glo. et in d. l. si vero. §. qui autem. ff. de his qui deiec. vel effud. Et de ista qone pe- narum vectigalis fraudati. ponit Ey. in addi. suis in. l. cre- ditor in prin. ff. de actio. emp. Ang.

¶ De actionibus et obligationibus. Rubrica.

¶ Circa hanc rubricam hic quesiuit Cy. de pluribus pri- mo que obligatio sit mater actionum an ciuilis an natura- lis an vtraque. Secundo qualiter discernatur dolus a lata cul- pa leui et leuissima et casu fortuito. Tertio an medium sit dare inter hec. Quarto et vltimo vtrum vtile sit vetus vel datius.

Obligationes.

Quia in isto principio ponitur obli- gationum diuisio videlz ex qua ma- teria oriantur ideo non recipit for- mationem intellectum. ¶ In glo. q. ibi. Tria membra. hec est vera et est dicit Dyn. Insti. de act. in. §. i. et Dyn hic. et hoc patet ex ordine istarum legum vsque ad l. i. in o- mnibus nam primo ponit de obligationibus nascentibus ex contractu vsque ad. l. ex maleficijs. ibi de obligationibus de- scendentibus ex maleficio. Deinde incipit de obligationi- bus nascentibus ex quasi contractu in. §. si quis absente vs- que ad. l. in omnibus ibi incipit tractare materiam per diuersas constitutiones. et expone literam hic causarum. i. facto- rum et expone figuris. i. qualitatibus seu iuris fictionibus et hoc designat verbum quasi quod est improprietatis no- ta. vnde maleficium et contractus designant proprietatem et veritatem quasi contractus et quasi maleficium improprie- tatem figuram sicut homo verus designat proprietatem et veritatem figura vero hominis in pariete depicta improprie- tatem ipsam et qualitatem sm Ray. Glo. in insti. de act. tenet q quinque sunt species obligationum. vna ex maleficio. secunda ex quasi maleficio. tertia ex contractu quarta ex quasi contractu quinta ex varijs figuris causarum de quo etiam hec glo. mentionem facit. et habuit illa glo. respectum ad ordinem titulorum insti. actionum sed q ille ordo est ab imperatore tra- ditus hic autem a iureconsulto. secundo hunc sequi debemus sicut videmus in materia bonorum possessionum. nam in ff post ponitur titulus de sm tabulas in. C. econtra. Alij autem di- cunt vt in glo. ¶ In glo. Quen conueniunt ibi. Non tamen est ex maleficio. hec glo. communiter reprobatur q immo ex ma- leficio est vt. l. si ambo §. quotiens. ff. de compensa. et l. si mulier. §. rerum. ff. re. amo. licet non sit ex maleficio datur in he- redem. vt. l. si pro fure. §. si. ff. de condi. fur. q tunc non con- uenitur heres vt heres. de quo plene in. l. i. C. de condi. fur. et ibi plene per Pe. et Cy. ¶ In ea. glo. ibi. Et sic arguit menda a sufficienti partium enumeratione. et hec argumen- tatio valde bona est: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso ¶ In ea. glo. ibi. Que datur contra bone fidei possessorem. Ista exempla precedentia sunt falsa quia noxalis datur ex delicto contra dominum licet ipse non deliquerit sed seruus eius: et ideo non est ex varijs causarum figuris. Si- militer actio quod metus ca non ex eodem fonte: sed quia in rem scripta est vt. l. metum. §. cum autem. ff. quod me. cau. Et eo- dem modo de actionibus succedentibus in locum interdi- ctorum. exempla non sunt bona. Et q hic loquitur de obli- gationibus naturalibus vt pz in tex. ibi nascuntur exempla predi- cta loquuntur de actionibus solum datiuis et ideo non sunt bona. Pet. autem posuit exemplum de actione in factum. de qua loquitur l. sancimus. C. de sacrosan. eccle. Sed illud exemplum eodem morbo laborat q ibi loquitur de actio- ne datiua nos autem loquimur de obligatione naturali. Est autem omnis obligatio naturalis sm verum intellectum. que habet in se materiam immediatam ex qua obligatio illa potest oriri sicut est maleficium vel quasi contractus vel quasi dicatur est materia mediata. s. omnium obligationum sed si de medio subducatur eius materia immediata: sed solum subsit sanctio et auctoritas legis inducentis obligationem tunc obligatio est da- tiua: vt. l. transigentum. §. i. ff. de pac. et hec fuit sententia Pe.

¶ In ea. glo. ibi. Datiue vtilis et non nascitur. de hoc ple- nius vt no. in. l. i. C. eo. et Spec. declarat in ti. de actio. et peti. §. i. ver. porro. Sed glo. C. de pac. conuen. l. pater. di- cit q vtilis actio que datur cum sit actionum cessio potest esse datiua et natiua. et illam glo. puto veram. nam quando actio ce- ditur et sic interuenit factum hominis potest dici natiua: q habet preexistentem materiam ex qua potest oriri q est vna causa ma- teria mediata. s. cessio. alia mediata. s. iuris dispositio vn- de oritur vtilis ex cessione propter propinqua materiam sed vbi nullo interueniente facto hominis fit transitio actio- num vtilium ipso iure ex mera dispositione legali exem- plum in casibus positis in glo. l. i. C. eo. tunc puto illam vti- lem fore datiuam et sic saluatur glo. et. l. pater. Bart. autem hic aliud istum articulum expediuit. et dic vt in eo. ¶ In ea- glo. in fi. ibi. Nam et ipsum pactum est contractus sine cessi- deres actionem praescriptis verbis natiuam nascentem ex pa- cto. sine vetere informatum ab eo: vt. ff. de pac. l. iurisgen- tium §. quinimo. et. C. de pac. l. in bone fidei. in. iij. q. per Per. Tene ergo primam opinionem que est ipsa vtilis q obli- gationes que nascuntur ex varijs figuris causarum sunt ille que nascuntur ex quasi contractibus: vel quasi delicto. mul- ti autem dicit Bar. hic que recitaui voce. Ange.

Obligationes ex.

Hic vsque ad. ff. vbi au- tem. tractat de obligationibus que re contrahuntur sicut mutuum commodatum depositum et pignus. ¶ In tex. ibi. Pecu- nia numerata idem si non numerata in euro et argentum in massa. Quid de pane piscibus et lignis dic vt per Bart. in. l. ij. ff. si certum peta. ¶ In glo. in vbo. Consensu ibi. insti. eo. po- nitur hoc membrum. Vel dic q hic ideo omisit de obliga- tione literarum q inquit de illis obligationibus hic tracta- re que tamen cum sint contracte actionem producunt et de hac obligatione literarum habes. l. i. non figure. in eo. et ideo male dicit glo. hic in prin. q tempore harum legum obligatio literarum erat incognita.

In. §. is quoque.

Ibi. Obligatus per manet. et hoc con- tingit in qualibet obligatione generis vt. l. incendium. C. si cer. peta. nisi illa obligatio sit contracta respectu certe et de- terminate speciei. q tunc re perempta casu fortuito perit obligatio generis vt. l. si vendenda §. idem iuris. ff. ad. l. ro- de iac. et. l. i. naue suo. ff. loca. Secundo fallit si pactum fuerit initum inter partes vt obligatio dissoluatur interue- niente casu fortuito vt. ff. de nau. feno. l. i. Tertio fallit si opera creditoris euenerit dictus casus propter quem perdita sit pecunia que creditori oblata est vt. l. si opera. ff. de do. li. excep. et. ff. de solu. l. qui decem ¶ In tex. ibi. Cui infir- mitas humana. Non q ille dicatur casus fortuitus cui hu- mana infirmitas resistere non potest sicut et incendium impetus aquarum incursus hostium et latronum et ruine vt dicit hec litera. Et non bene q ponit incendium inter casus fortuitos Quod intellige si illud incendium ortum habuerit ab extra: sed si intra non est possibile q saltim leuissima culpa non in- teruenerit: et hoc casu iste casus fortuitus non annumeratur casui sed potius annumeratur culpe vt hic in ff. sed et in maioribus.

In. §. is quoque apud

quem. ibi. De sequenti debet concor. insti. de obl. que ex delic. nas. §. pe. fatuus ergo est qui amico parum diligenti custodiam rerum suarum commisit. ¶ In tex. ibi. Ma- gnam tamen negligentiam. Non q dissoluta negligentia prope dolum est negligentia magna. et per consequens pro- pe dolum est quando quis negligit illud quod natura desi- derat vt. l. quod nerua. vbi glo. ff. deposi. pone exemplum in depositario illius qui ipsum dimisit extra domum nullo ap- posito custode.

In. §. creditor.

Ibi. Retinet. s. de- bitori qui rem subpignorauit. Ibi. Restituenda tenetur. s. actione pignora- ticia. Ang.

Verbis.

¶ In tex. ibi. Obligatio. s. vera. Si- cut vero interdum contrahitur sine ver- bis: vt. ff. de fideius. in. l. cum ostendimus. §. si. cum simi.

bus ibi allegatis: z in illa non est opus interrogatione: vt nō.in.l.non aliter.ff.de adop. ¶ In tex.ibi. Ex interrogatione.l.precedente. Ibi z responsione l.sequenti. Et si dicens ordo preteritur stipulatio nullius momenti est: nisi stipulatori.l.interroganti illico fuerit contentum vt l.obligatur.§.verbis.j.eo commento.l.i.§. cum adiicit.j.tit.i. ¶ In tex.ibi. Quisq; obligatur l.verbis ¶ In tex.ibi. Fideiussor vocatur. vbi alii que se obligat pro alio nō obligato: iste appellatur expromissor vt.l. z eleganter.§.seruus pactionis.ff.de volo. z nō est alibi ille tex. z nō.glo. j.de fideius l.sicut reus. Qui etiam in se transfert obligationem alterius: z per cōsequens illum liberat: adhuc dicitur expromissor sed largissime. vt nō inst.de fideius qd glo.hic tenet i verbo.vocatur. z vide qd habetur in l.blandime.C.de fideius ¶ In glo. Quantū ad rem. Ibi. quo ad formam diuerse sunt qz fideiussor semp obligatur verbis z non aliter vt.j. ti.i.l.stipulationum alie.§.satis accepto. z .d.l.blandime. z nō.ff.de admi.tu.l. lucius.§.tutele. z l.centū capue.ff.de eo quod cer.lo. z l.quero.in prin. ff locati. z hoc intellige in fideiussione expressa vt supra dixi. Ang.de perusio.

Si id quod. Si in stipulationem deducatur id quod fieri nō pōt impediente natura vel iure. stipulatio nullius momenti ē h.d. vsq; ad.§.furiosum. Prosequitur ergo iste.§.declarationem quādo verbis obligatio contrahitur. z hunc articulum vide examinatum plene in regula nemo potest lib.vi.per Dy. z Jo.an. ¶ In tex.ibi. Ut dari non possit. impediente natura vel iure: vt.j sequitur ¶ In tex. ibi. Inutilem esse stipulationem l functione. z ideo non nascitur etiam obligatio naturalis vt l.de reg.iur. l. impossibilium. z per Dy.in.c nemo potest.de reg.iur. lib.vi. ¶ In tex. ibi. Aut cum mortuo qui non reputatur viuus in odium promissoris alias teneret stipulatio: vt.l.inter stipulantem §.pe.j de verbo.obli.qui est contra. ¶ In tex. ibi. Liberum esse subaudi maxime. Ang.

Furiosum. Furiosus neq; stipulari neq; promittere potest.h.d. Uel sic z melius. verborum obligatio actiua vel passiua inter furiosum z hominem sane mentis non contrahitur h.d. Ratio est. quia stipulatio non pōt confici nisi inter cōsentientes se inuicē: vt.l.i.§.i.j.ti i. furiosus aute nihil consentit vt j ti.i.l.i.in prin. hoc autē precipuum est in infante qui loqui potest: lz nihil intelligat. qz stipulari potest rem pupilli saluam fore vt.l.seruum ff rem pup sal.fo. z non est alibi. l.illa et tante sana concordat hic.§.in vsi sz quo ad hūc benignius Sed Ray eum intelligebat in proximo puberta:ti non aūt de infante. Ang.

Mutum. Neq; in muto neq; in surdo stipulatio cadere potest actiua vel passiua. secus autem in surdastro qui auditū habet tarde. De isto autem surdastro ita tarde audiente habes glo vnā in .l.fi.ff de leg.iiio.quā allegaui in l.i.j.de verb.obli. z nō est alibi. De eo autem qui ad motū labiorū intelligit non tamen audit neq; exaudit an possit stipulando vel etiam promittendo obligari Bar.ponit in.l.i.in prin.j.de verbo.obli.vbi vide. Ang.

Consensu. Illa obligatio consensu contrahitur ad cuius essentiam solus sufficit consensus z neq; verborum neq; scripture vlla proprietas requiritur z potest fieri inter absentes interueniente nuncio vel epistola.h.d. Ibi alter alteri obligatur non actionis iure sed officio mercenario vt.l.vendi.C.de act.emp.fm quosdam: licet glo.aliter ibi dicat. ¶ In tex.ibi. Pacis siue ops.etiam si non sit actū neq; cogitatū: nā sepe extra actū z cogitatū nostrū nascitur obligatio. vt.l. si is qui.§. si libero.ff.cōmoda. ¶ In glo.magne.ibi. Item nō distinctionem non est alibi hec distinctio in corpore iuris z est sequitur Dy in arbore actionū in.x.diuisione nō.etiam per eum ff.de cōtra indi.tute.in.l.i.in prin.nō.etiam in.l.in cōmodato.§ sicut ff.cōmo. Et quidam impugnant hanc glo.ut defendas eam sic qz ia quandoq; sunt distincta nomina contrahentium z etiam nomina actionum: vt i emptore z venditore locatore z conductore: z hic ex vtraq; parte sunt actiones directe. Quandoq; non sunt distincta nomina contrahentium nec actionum vt ps in societate. z idem. quia ex vtraq; parte actio est directa. Quandoq; sunt distincta nomina contrahentium sed non actionū vt patet in dño z gestore pupillo z tutore debitore z creditore mandatario z mandante: z tunc vna est directa z alia contraria. Ang.

Obligationū substātia. Obligationis essentia consistit in astringendo alium ad aliquid dari vel prestari non autem vt aliud corporeum vel incorporeum nostrum fiat h.d. z vide dio pile j.de stipu.seruo.l.iii. de seruo co stip.se sibi in stipulatio illa teneat z dic vt ibi per glo. ¶ In tex ibi Nostrum facit.ipso iure sine traditione vel quasi. z ideo glo.hic dicit qd hec regula fallit z bene. Et absq; traditione vel quasi quandoq; dominium nobis acquiritur vt nō.plene in l.traditionibus. C.de pac. z in.l.fi.C. de sacrosan.eccle. Ang.

Non satis. Sola numeratio non obligat recipientem nisi interueniat animus dantis vel recipientis vt se velint obstringere. h.d. vsq; ad.§. verborum Uel sic nulla dispositio operatur vltra intentionem agentium fm phy h.d concordat.l.non omnis.ff.si cer.peta. Et hoc intellige si intentio nec est expressa nec etiam subintellecta: alias secus vt l.si is qui cōmodatum.§.si libero ff.cōmoda. oppositum autem nihil operatur vnde dispositio ordinata ad augmentum nunq; operatur diminutionem nec econtra.ff de adimen.lega. z de fun.instruc.l.si mancipia z de auro z argen.leg.l.si quis legauerit.l.iii ¶ In glo.in fi. Non obliget.ibi. Sz naturaliter ad antidora: que obligatio est tante potentie qz impedit repetitionem solutū: velut id dbi si solutum est pro qualiter id ad quod propter antidora lex obligationem induxit: z ideo libertus propter errorē soluens operas suas patrono non repetit vt.l.si non sortem.§.libertus.ff.de condi.indebi. An autem tale debitum naturale possit in compensationem deduci: dic vt plene dixi in.l. si testamento.j.de fideicō.vbi hec questio ponitur. Ange.

Uerborum. Non solum in mutuo est necessarius consensus vt obligatio inducatur sed etiam i obligatione verborū.hoc dicit quia nulla pactio nullaq; conuentio tenet nisi in se consensum habeat vt.l.i.ff.de pac. ¶ In tex ibi. Per iocū: concor.ff.de ser.corrup.l.dolo in prin. z C. de liber.cau.l.si cui. Ang.

Ex maleficio. Nō eget summario hoc principium. ¶ In glo q.in fi dic vt ibi nō. Uehementius ergo peccat medicus qz ex delicto obligatur per imperitiam male secando ceruicem secus in iudice imperito qui iniustam tulit suam male sententiando: ille enim obligatur ex quasi delicto non ex delicto vt i.§.si iudex.hic allegato z in.l.si iudex.de var.cogn. z .ff. quod quisq; iur.l.hoc edicto. ¶ In glo. Sed nonne ibi. in hiis omnibus re contrahi dicitur vnde considerauit hec iure consultus solum actum insinuantis in contractu modū insume cōmittendo que disformiter committitur sed quocūq; modo cōmittitur semp interuenit actus facti. ¶ In glo. que incipit. Quod quatuor z c. vide dictū verbum.consilium z scriptura facti sunt. Ang.

Si quis absentis. Actio negociorum gestorum z tutele z actio ex testamēto cōpetens legatario contra heredem z soluenti indebitū per errorem contra recipientem ex quasi cōtractu aut ex maleficio oriunt.h.d. vsq; ad.§.si iudex. Et ex ordine istarū legum apparet clare qz obligationes que nascuntur ex varijs causarum figuris sunt iste q oriuntur ex quasi contractu vel ex quasi delicto: vnde iurisconsultus primo tractauit de obligationibus que nascuntur ex contractu vsq; ad hunc.l.in prin.huius l. ponit de obligationibus q nascuntur ex maleficio q oes nascuntur ex re. Deinde hic vsq; ad.§.si iudex.incipit tractare de obligationibus que nascuntur

nascuntur ex quasi contractu. ⁊ in d. §. si iudex. incipit tractare de obligationibus que nascuntur ex quasi maleficio usque ad fi. l. in quibus ⁊ ita dixi i fi. i. ¶ In tex. ibi. Ex contractu nasci. ut est ca mediata et nisi imediata e ipsa obligatio qua oritur ex contractu vel quasi ita ma sunt ipsum factum. ⁊ ipsa materia ex qua nascitur obligatio ⁊ ipsa obligatio ex qua oritur actio. unde dicimus quod obligatio e mater actionis. ut. l. ij. §. ex obligatio ff. de peric. Considera ergo ipsum materia ut cam mediatam obligationis ⁊ ipsam obligatione ut cam imediata actionis ⁊ materia mediatam actionis. ⁊ ita sensit hic legislator ⁊ obligatione ut cam imediatam ⁊ proxima ipsius actionis. ¶ In tex. ibi. De obligationes nascuntur sed ex quasi contractu ⁊ iste dicuntur ex variis causarum figuris. ¶ In tex. ibi. Sed deliquisse intelligi potest arguo contra. j. de rege iur. e non est sine culpa lib. vi non enim debuit se ingerere negocio non spectante ad eum. ergo ita gerens obligatur saltem ex quasi delicto. Sed solue quod non est quasi delictum neque delictum qui ad se pertinet ratione officii quod homo hominum debet negocia aliena ut. C. de nego. gest. l. officio. per Dy. in. d. sine culpa ⁊. l. seruum ea lege de ser. expor.

¶ In glo. in §. tutele. in verbo. ex maleficio. ibi. plerique competit. hoc ideo dicit quod quandoque non ex dolo vel sed ex presumptio datur contra ipsum tutorem. ¶ In ea. glo. ibi. l. ij. §. si. ⁊ sic videtur ex maleficio ¶ In ea glo. ibi. Sed actio ex testamento oritur. Nunc respondet obiectioni predicte: quod non sequitur: est hoc aliquando: ergo est actio ex maleficio: nam iura non aptantur ad ea que raro contingunt: ut ff. de legi. l. nam ad ea.

In. §. heres quoque.

In glo. ergo ex quasi contractu. ibi. natura dici debent. de hoc plene vide Bar. ⁊ ego multum succincte dixi in. l. ij. ff. eo. Ang.

Si iudex.

Continua ad precedentia hoc modo quod primo loquutus e legislator de obligationibus descendentibus ex contractu que re contrahuntur ut mutuum: comodatum depositum ⁊ pignus: ut. l. i. usque ad §. nos satio. in. l. iij. ff. eo. Ibi loquitur de obligatione que nascuntur ex contractu qui solo consensu contrahuntur usque ad. l. ex maleficiis. ibi incipit tractare de obligationibus que nascuntur ex maleficio usque ad §. si quis alii seruum. Ibi incipit loqui de obligatione que nascitur ex quasi contractu non autem ex contractu vel ex maleficio sicut est obligatio que oritur ex nego. gest. vel ex tutela vel cura ⁊ de obligatione qua tenetur ad legata prestanda ⁊ de illo qui astringitur ille qui recepit indebitum. hic autem incipit tractare de obligationibus que nascuntur ex quasi delicto ⁊ ille obligationes que nascuntur ex quasi contractu nascuntur ex variis causarum figuris ⁊ hoc patet ex ordine harum legum ⁊ text. in. l. i. ff. eo. Hoc dicit iudex faciens litem suam p[illegible] permittitur non ex contractu vel quasi nec ex maleficio sed ex quasi maleficio tamen obligatur h. d. usque ad §. is quoque.

¶ In tex. ibi. Et vnque peccasse non [illegible] peccauit qui esset iudex peritum cum imperitus esset. ut. l. hoc edicto. ff. quod quisque iur. ⁊ ideo ex hac imperitia puniendus venit quatenus religioni iudicantis sui videbitur equum fore. ubi autem redarguitur de dolo insolidum condemnandus est. Sit ergo certus aduocatus in conclusione libelli quod si cientulus non potest de dolo probare: redarguat eum de imperitia ⁊ concludat ut condemnetur eatenus quatenus equum videbitur discretioni iudicantis: quod tunc intentat culpam siue imperitiam. Et per hoc semel defendi quendam de Spoleto qui erat capitaneus ciuitatis Florentie: contra quem syndicatus fuit oblatus libellus quod scienter false ⁊ dolose tulerat quandam sententiam contra filium Philippi de bassargis. Dixi enim quod licet plene probatum esset ⁊ aperte de iniquitate sententie tamen quod non erat probatus dolus ⁊ potissime fal so commissus. quod debebat absolui ⁊ ita fuit absolutus quia ubi agitur ex certa ⁊ determinata causa illam liquide oportet probari tam in ciuili quam in criminali: ut. l. habebat. ff. de usu fructu. communem. l. decurionatus. §. quid tamen. de adul. ⁊ ut ho. rap. l. iij. §. docere. ⁊ ita fuit iudicatum. Dices tamen qualiter probatur quod iudex dolo motus fecerit. dic ex ausibus perspicuis ⁊ ex variis causarum figuris: quarum non est dare ve

ram doctrinam: sed hincinde arbitrabitur bonus vir quid sit ut l. apud celsum in pri. ff. de dol. excep. ubi habes glo. no. §. Sciendum qui ex cau. in po. ⁊ l. solennis §. quid sit latitare. Inter cetera autem insidium perspicuum est. Si iudex aut allegationes noluit audire aut etiam in superbius clarius dixit quod siue iuste siue iniuste hoc vel illud facere volebat ut probatur in. l. labeo. §. idem tubero. ff. de suppel. le ga. communicata glo. d. § quid sit latitare: ⁊ coniunctio. C. iter posita extra de ap. ¶ In tex. ibi. Licet per imprudentiam propter quam facit litem suam sed non punitur pena talionis. Et ista sententia in aliquo modo possit rescindi: dic ut no. Dy. ff. de acquiren. here. l. si is ad que. Quid autem sit de arbitro ⁊ arbitratore an faciant litem eorum sine imprudenter sine dolo pronunciant dic ut. l. si quis in conscribendo. C. de pac. Bar. etiam tangit in l. si iudex. ff. de var. ⁊ extraord. cognit. ⁊ in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Idem dices in consultore electo per iudicem ut faciat litem suam si inique consulunt. ut no. in Spec. in ti. de requi. consi. § i. vsi. consilium autem in. ti. col. in secunda parte. Idem in aduocato perfide ente clientulo suo quod habet iustitiam ubi non habet: ut no. Spec. in ti. de aduoca. §. virtusque. vsi. quid si per imprudentiam. in iij. col. in prima parte. ⁊ in Spec. de arbi. §. i. vsi. sed si arbiter ⁊ vsi seq. ¶ In glo. que incipit. Alias deliquisse. ibi. Quare ergo non ex maleficio tenetur. soluendi sicut tenetur medicus qui in persona infirmi dampnum dedit ut. ff. ad leg. a. l. i. ff. iij. Si medicus. dic quod medicus semper agit ex salute hominis: sed iudex non. ⁊ ideo medicum cautiorem esse oportet propter maius periculum ut. ff. de carbo. l. i. §. sed si quis. Et licet iudex interdum agat de salute hominis ut est in causa capitali: non tamen idem iuris est in eisdem causis ut distinguatur dolus ab imperitia ut. l. i. in pri. in vsi ⁊ qui iudicem ⁊ l. fi. ff. de fal. quod non est propter illos casus rarissimos a regulis iuris recedendum: ut. ff. de muno. l. i. fi. ⁊ l. i. §. fere. ff. de postulan. secundum Ray. ⁊ not. bene hoc. Ange.

Is quoque.

Ille ex cuius cenaculo proiecto vel conducto aut gratis etiam habitato aliquid est deiectum aut effusum nocens: ex quasi maleficio obligatur. h. d. Et not. contra dominus in qua habitant familiares qui noctis tempore aquam putridam eiiciunt super vestimenta transeuntium nam ex quasi maleficio tenentur: ⁊ illi in dubio intelligunt effudisse qui habitant in solario ex cuius fenestra aliquid est effusum ut. l. i. §. pe. ff. de his qui deie. vel effunde. ⁊ ins. de obli. que ex quasi delic. nas. §. item is ex cuius. ¶ In tex. ibi. Ob alterius culpam ⁊ sic villa que tenetur emendare damnum de die vel de nocte per aliquem tenetur ex quasi delicto. ⁊ hoc contra ipsum plene ⁊ plenissime probandum est sed ubi narretur contra ipsum villam vere delinquentem extimatio dampni probaretur per sacramentum ipsius agentis. ut no. i. l. si quam. do. C. un. vi. ¶ In tex. ibi. Quod potest si ceciderit. Exemplum pone in ollis que tenent appensas ad fenestras ampullas herbarum aquariis ⁊ ollas plenas herbis odoriferis. comederi enim possunt ut ea eleuent ⁊ deponant ⁊ si dampnum dederint transeuntibus tenentur ex quasi delicto ut hic ⁊ in ti. de his qui deiece ⁊ plene no. in l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. ¶ In tex. ibi. Effusum ne sit: ⁊ alicui nocens quasi contentum non posset qui deiecit vel effudit. ¶ In glo. in vbo. Agendum ibi. teneretur pater actione in factum quasi per filium quasi contrahitur ut. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. Unde licet pro delicto commisso per filium non possit agi contra patrem notabiliter quod homo liber pro noxa dari non potest: tamen lata sententia contra filium habentem peculium ⁊ administratione eius liberam potest pater conueniri actione iudicati ut soluat quod in sententia deuenit quatenus vires peculii patiuntur ut. l. quotiens ⁊. l. seq. ff. de pecu. ¶ In ea glo. ibi. Et notant hic quidam. vide. ff. nau. caup. sta. i. fi. §. seruorum ⁊ ibi. eo. §. fi. ¶ In ea glo. ibi. Liberet alios. sic supplet Dy. ins. de ac. §. penales. sed quidam dicunt hoc falsum per. l. ff. ad. l. aquil. l. item mella. § si plures. ⁊ quod ibi not. per Dy. hanc istam opinionem tenuit idem Dy. in quadam q. quam ipse disputauit ⁊ bene. Unde concludit quod si sunt plures obligati ex maleficio quod solutio vnius non liberat alium. Aliud nisi illi plures reputentur vnum officium ut ff. de publica. l. hoc edicto. Sed cum plures obligantur ex quasi

delicto: solutio vnius liberat omnes alios: ⁊ ita loquitur hec glo. ⁊ ita intelli. l. adeo. ff. de iur. om. iu. contrarium in l. si familia. ¶ In ea. glo. ibi Item quia agit nō bene. nota differentiam inter duos delinquentes ⁊ vnum delinquentem vel quasi. quia si plures delinquunt ⁊ vnus soluit. nihil repetit a socijs. Sed si vnus delinquit alter quasi exemplum in vno domino vel habitatore qui aliquid effudit aut deiecit: nam habitator tenetur ex delicto: dominus ex quasi delicto: si quid dominus soluit repetit a delinquente. quod no.

Item exercitor.

Exercitor nauis vel campone aut stabuli tenetur de dānis datis in campona: nam aut stabulo: ⁊ ex quasi delicto obligatur: quia culpe aliquatenus reus est malorum hominum opera vtendo. h. d. in terminis ⁊ in summa. ¶ In tex. ibi. Teneri videntur: siue receperint saluum fore: siue non. l. quandā contra vt not. J. fur. adver. nau. cau. ⁊ rubrica. Ang.

i In omnibus.

Temporales actiones non finiuntur tempore nisi totus dies impleatur. h. d. declarando in glo. ¶ In tex. ibi. Temporalibus actionibus. ponitur vt est redhibitoria ⁊ quanto minoris. ⁊ in factum ⁊ in alijs similibus paruo tempore durantibus relique enim fuit hec iura erant perpetue vt insti. de perpe. ⁊ tep. act. in prin. ⁊ ideo glo. hic caute loquitur in redhibitoria ⁊ quanto minoris quia ille descendunt a iure pretorio. ¶ In tex. ibi. Totus dies. s. prescriptionis. Ibi impleatur computando tempora de momento ad momentum ⁊ ista est veritas. l. cum dubitabatur hic: ⁊ dicā in ea que etiam dona. in l. pe. in prin. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. vbi declaraui tibi intellectum huius. l. ⁊ illius ⁊ l. in vsucapionibus. ff. de vsuca. ⁊ veritas est quod vsucapio mentalis quod iure fauore introducta est. perficitur mediate tamen dies vltimus anni vltimi vsucapio incohatur. l. non sit perfecta vt. d. l. pe. ⁊ ita intelligatur d. l. in vsucapionibus vtcumque intellectus est duplex. Sed vsucapio longi temporis. x. vel. xx. an. non completur per introitum diei vltimi anni: sed oportet illum diem impleri de momento ad momentum ⁊ ita intelligitur hec litera. quod nō potest intelligi de prescriptione longissimi temporis quia illa erat incognita hoc iure vt nō. ff. ad l. aquil. l. qui occidit. §. i. ⁊ ff. ex quibus cau. ma. l. in iuriis in glo. i. ¶ In glo. magna ibi. sm Jo. vnde dic vt dixi supra ⁊ etiā in. d. l. pe. ¶ In ea. glo. ibi. Uel dic non sic accipi ⁊ hec vera vt computetur tempus de momento ad momentum in prescriptionibus his longi temporis aut etiam longissimi temporis que est cognita iure hodierno. Et in dies inceptus habeatur pro completo via huiusmodi est de quibus. ff. de mi. in l. ij. §. minorem ⁊ Jac. de are. ff. de manu. l. l. vbi de hoc ⁊ ibi post eum dixi.

k Actiones.

Filius contra patrem non agit regulariter dum in potestate est nec sibi contra patrem denuntur actiones. h. d. sm vtrumque lec. facit. ff. de iur. dot. l. si pater §. i. Et declaratur hic. l. per. q. Ja. de ra. positas in. l. ij. C. de inoffi. dona. ⁊ ibi per Cy. Intellige aut actiones non ceduntur contra patrem ex his causis ex quibus nō potest filius in iudicio sistere contra patrem: alias secus vt in quolibet extraneo ⁊ hoc sensit glo. hic ⁊ bene. ¶ In tex. ibi. Prestari. i. cedi vt in glo. tamen innuit verum ⁊ sic contraria glo. est hic casus expressus quod filio possunt cedi actiones contra patrem ex causis ex quibus potest ipse esse in iudicio contra patrem quod tene menti. ¶ In glo. i. ibi. vt in ma. ⁊ ante in prin vnde sumpta est auten. exceptione C. de bo. que libe. Et vide de ista materia insti. de ac. §. pe. nales. plenius in Spec. in ti. de actione. §. i. vsi. item quod est si iussu. m. vij. col. in prin. gre.

l Ab hac.

Ista l. tractat de periculo ia materia de qua hic ⁊ in l. quecumque in fi. ⁊ ibi per Bar. cōmuniter l. centesimas. §. fi. J. de vbo. obli. ⁊ l. si quis stipulatus fuerat sibi aut pamphilo. eo. ti. ⁊ l. fideicōmissa. §. sic fideicōmissum de leg. iij. ⁊ l. vxore. §. fi. eo ti. ⁊ ff. de leg. i. l. seruatus. §. legatum. ⁊ de leg. i. l. si in legatis. §. illa si volet Bar. in locis predictis ⁊ ego ibidem post eum ⁊ ideo tecum

re ad ibi scripsi per eum ⁊ me. Et. h. d. Pro non dicto esse pi debet quod dare promissor non cogitur nisi velit. Uel sic. Qui promittit sub conditione si volet nullatenus obligatur nec etiam heres eius qui promisit cum voluerit si ante mortem nō declarauit se velle. h. d. Uel sic. Obligationis substantia non confertur in merā voluntatem eius qui futurus est obligari. h. d. Et ideo visum nam nec heres eius conferre [illegible] tus muniat casum ¶ In tex. ibi. Si volā vel cum volam vel si voluero. nam inter hos sermones nulla differentia est vt nulla obligatio contrahatur vt. l. si quis sti [illegible] tum. J. ti. l. Ratio est quod istud volam est futurum indicatiui modi eum semper habens ⁊ significat si voles ero tempore [illegible] ditionis vel cum volens ero tempore traditionis vt no. [illegible] in. d. l. si quis stipulatus: quod tunc lex presumit debitorem [illegible] qui tradere vel soluere velle ideo ita promisso si volo vel cū volam vel si voluero. non tenet vt hic contra [illegible] predicta l. valeat stipulatio hec cū voluero non obstante illud voluero est futurum subiunctiui ⁊ non tenet stipulatio facta per hec vba si voluero Ratio est quod vtrumque futurum subiunctiui tamen cum sibi addicitur dictio si [illegible] tur principaliter conditionem ⁊ ideo status ⁊ substantia ipsius obligationis reponitur in voluntate ipsius promissoris ⁊ hec est impossibile ideo stipulatio fundata est nulla l. a ne. o. an fi. J. u. i. ⁊ ideo licet promissor dum viuit declaret se velle tamen illa declaratio nihil operatur ex quo obligatio nulla fuit ⁊ quidam ff. ⁊ male vt hic nō in glo. Cum autem promitto cū voluero illa dictio cū principaliter notat tempus ⁊ non conditionem vnde nō potest dici quod totus status obligationis repositus sit in potestate mei promissoris sed tempus declarationis quedam ⁊ ideo si in vita declaro me velle cogitur heres meus soluere ⁊ etiam ego compellor. l. d. l. quecumque. in fi. vbi vo non obligationis substantie apponitur dictio si vel cum sed tantummodo verbo executionis ipsius obligationis. Exemplum cū dico promitto tibi. x. quando voluero vel si volam ⁊ tunc idem ac si verbo obligationis substantie ipsius obligationis esset appositum: quod nunquam ego promissor ad soluendum possum cogi nisi velim: nec etiam heres meus. Sed si promitto. x. pure ⁊ ea soluam cum voluero stipulatio tenet: ⁊ licet ego nihil declarem tempore vite mee tamen post mortem meā tenebitur heres meus vt. [illegible] qui sine mora ad liber. perue l. fi. In vltimis aut volo [illegible] tibus non est contra materia sed aliarum legum sonat que allegaui. ¶ In glo i. ibi. Secundū quosdam. dic ⁊ melius nam in voluntate stipulatoris cōferri potest stipulatio ⁊ similiter in voluntate cuiuslibet alterius creditoris qui alteri est futurus obligari. Et ideo legari potest ita si ipse voluerit vt. l. senatus. §. legatū. ff. de leg. i. ⁊ l. si ita legatū. illi si volet. Idem tamē quod hic glo. decisiue tenuis i. l. a te [illegible] ij. l. de vbo. obli. quā reprobauit Dy. ⁊ alij. Ubi autem creditor est ⁊ contrahentis secum obligari futurus. tunc similiter obligationis substantia ⁊ status eius arbitrio eius non confertur vt. l. in emendo. C. de cōtrahen. emp. Et concludo tres casus. Primus est quod status ⁊ substantia obligationis totaliter confertur in voluntate eius qui futurus est obligari ⁊ tunc obligatio fundatur est nulla. vnde nec sequitur obligatio naturalis. ⁊ ideo nec posset recursus haberi potest ad ecclesiam ex quo non subest. ⁊ licet qui futurus est obligari declaret se velle: tamen illa declaratio nihil [illegible] operat ex quo a principio obligatio fundamus est nulla. [illegible] tertium vo status ⁊ substantia obligationis conferri in personam eius cui debet acquiri. ⁊ tunc si ipse non debet aliud obligari. contrahitur obligatio. vt. d. §. fi. si volet. ⁊ d. hoc legat. Sed si est futurus alteri obligari tunc similiter dispositio nulla est. vt. d. l. i. emendo ¶ In glo magna. [illegible] In ergo dic. ⁊ bene. ⁊ istam lec. tenuit. J. quod hic mutat [illegible] fine. ¶ In ea. glo. ibi. l. si mihi ⁊ tibi. §. i. inio. l. si mihi [illegible] tum §. i. ⁊ sic errant scriptores Ad primum tamen fide quod [illegible] si. ⁊ cum non est differentia si addicitur actum extrinsecus vt si veneris: ⁊ cum veneris. ⁊ cum moriens ⁊ si me [illegible] ris. sed cum addicitur intrinseco sicut est ipsa voluntas a qua dependet obligationis substantia bene est differentia inter si ⁊ cum quod dictio si ponat principaliter conditionem ⁊ dictio cum ponat principaliter tempus. ⁊ hoc est ver [illegible] quando iste actus intrinsecus necessario non inest. sed [illegible]

inest. [illegible]

inest in line est casus in l. iii. de leg. i. ¶ In ea. glo. in fi. ibi. Quia in persona sua posuit. si stipulator: dum promisit cum voluerit: unde implementum conditionis non est separabile a persona ipsius. et ideo per alterum non impletur. ut l. i. §. finali ff. sub conditione. C. de cadu. tol. alias conditio bene potest impleri et heredi et per heredem in dispositione inter vivos secundum regulam traditam in l. i. C. de pac. inter emp. et ven. ut ibi. Ultimo huic l. videtur obstare. ff. de testa. tu. l. tutor. la. iii. ubi tutoris datio reponi potest in voluntate tutoris in testamento dati. Solve ut ibi. Ang.

f **Filiusfamilias.** Filiusfa. suo nomine nullam habet actionem exceptis quatuor hac l. descriptis h. d. Et dixit Bar. quod nunquam potuit intelligere rationem huius l. dum dicit quod actio depositi et commodati et non reliquae dantur filiofamilias non proprio et non alieno: aliquantulum declarat. ff. eo. tit. l. in factum. Tu potes attentare quod ideo hae due dantur. quod si depositum aut commodatum filio deponenti aut commodanti non restituitur: directe et proprie infertur iniuria in eius personam propter fidem ruptam et ideo sicut actio iniuriarum et inofficiosi testamenti querela nomine proprio competit ipsi filio et interdictum quod vi aut clam ex ea parte quod vi. quod violentia in personam filii est illata eadem ergo ratione et actio depositi et commodati unde idem dicam de reliquis actionibus directis per quas de fide rupta contenditur: sicut est mandati directa et pigneraticia directa non idem dicas in ceteris actionibus per quas de fide rupta nullo modo contenditur: et hanc puto fuisse rationem predi. ¶ In tex. ibi. Quod vi. ex ea parte quod vi. et illa est propria filii: et ex ea parte quod clam: actio pertinet ad ipsum patrem cum enim ut edificium e contra voluntatem filii ipse principaliter iniuriam est passus et ideo non mirum si suo nomine habet actionem et exercitium Et eodem modo est depositi aut commodati delictum perfidie quod contrahitur non restituendo depositum vel commodatum non egreditur personam filii et solo ille actiones proprio nomine sibi competunt. Ange.

n **Naturales.** Duobus modis cognoscitur obligatio naturalis. Primo enim ex eo competit actio. secundo cum ex eo solutum per errorem facti improbabilem aut per errorem iuris non repetitur h. d. Secus si fuerit error facti probabilis. C. ad. l. fal. l. error. et ff. de con. di. inde. l. i. et C. de iur. et fac. igno. l. cum quis. et cessant contraria. Ubi naturales obligationes: considera hic naturalitatem secundum ius gentium primitivum: et secundum illud hac naturali tenentur et servus et filius: quod secundum illud ius servitus in nullo est inventus et ideo domino servo: et servus domino. pater filio et econverso naturaliter obstringuntur. ut. ff. de pe. cu. l. nec solum §. i. Bar. ff. de fideius. l. i. et ego ibi post eum et ff. de condi. inde. l. si id quod. Ratio autem huius est quia secundum illud ius omnes homines liberi et legitimi nascebantur: et nullus potestati suppositus ideo non mirum si inter eos naturalis obligatio contrahebatur Sed secundum posterius ius gentium quo gentes et legibus et moribus uti ceperunt status servorum et filiorum: et adhibitatus est: et ideo sicut omnia quecunque acquirunt: dominis acquirunt: et etiam filii parentibus eorum in quorum potestate consistunt: et sic etiam momento non manent penes filios exceptis castrensibus vel quasi. l. placet. ff. de acqui. here. et ideo secundum illud non consistit inter eos etiam obligatio naturalis ut not. in l. frater a fratre. ff. de condi. inde. ¶ In tex. ibi. Repeti non posse. eundem tex. habes ff. de fideius. l. fideiussor. in l. i. §. fideiussor accipi. Et ex hoc dicimus solutum ex obligatione naturali ad invalidos solum contractus repeti non posse: quod an sit verum: vide in not. et dixi post Bar in l. si testamento ff. de fideius. et not. in l. si non sortem §. libertus ff. de condi. inde. et tangi. ff. eo. tit. l. obligationum substantia in §. non satis. ¶ In glo. s. ibi. Sed ob eam dati. hec vera ut ex pacto donationis nudo non oritur actio sed condictio ex lege contrariam tamen not. glo. in l. fideiussor hic allegata. Bar. tenet hanc et bene ut ibi dixi. Ex alio autem pacto nudo quam donationis regulariter non oritur actio: sed quandoque sic ut l. iurisgentium. §. quinimmo ibi ne ex pacto et c. et l. legitima. ff. de pac. Ang.

q **Quecunque.** Nisi obligationis initium sumatur ex persona nostra non queritur obligatio sed inanis erunt h. d. Et hanc Bart. sumpsit rationem quare verba sententie non sunt formanda in persona absentis. sed solum in personam procuratoris aut defensoris in iudicio venientis: de quo per eum in l. i. C. de sen. et interlo. om. iudi. et ff. ti. i. l. stipulatio ista. §. alteri. et §. si quis insulam. Vel sic. Alter alteri neque stipulatur neque paciscitur nisi obligationis initium sumatur a persona stipulantis aut paciscentis. h. d. ¶ In tex. ibi. Neque emere. formando verba hoc modo videlicet. Titius emit a te domum hanc. cum titius non sit presens. ¶ In tex. ibi. Vendere dicendo hoc modo: titius vendit tibi hanc rem cum non sit presens ¶ In tex. ibi. Contrahere. subaudi aliter quam per consensum puta re vel verbo. Exemplum si dico. Titius pignorat tibi hanc rem: cum titius non sit presens: vel ut pignoras hanc rem titio cum titius non sit presens Et eodem modo dicas formari verba depositi et commodati in personam tertii absentis cui obligationem volebam acquirere. In obligatione vero que verbis contrahitur figura formatur sic: promittis illi quod dabis illi centum ille presens non sit. nam talis est stipulatio tam in persona eius quam etiam in persona mea sive mea intersit sive non intersit. ut not. glo. i. d. §. si quis insulam et bene licet glo. hic dicat et male quod ego agere possum ex hac stipulatione si mea interest sed falsum est ut ibi not. glo. Bar. et ego post eum et bene. Remedium ergo quo utimur est hoc quod quilibet potest stipulari sibi recipienti pro tertio et tunc stipulatio utilis est et ego cogor actione cedere ut not. glo. i. l. huiusmodi in pri. ff. de leg. i. que non est ubi ita clare: et hoc more utuntur notarii. ¶ In glo. i. ibi. Vel etiam illi extraneo. nam cum verba obligationis et exactionis conferuntur in persona tertii. nullo modo valet hec stipulatio argumento huius. l. unde licet mea intersit: ego non ago: et hoc tenet glo. i. d. §. si insulam. Sed cum verba obligationis conferuntur in persona tertii puta promittis illi quod dabis illi. tunc bene ago si mea interest et non ille: et hoc casu verum diceret glo. ¶ In ea. ibi. Tunc mihi. intellige mihi suo nomine recipienti. et semper stipulatio utilis est et hac stipulandi forma hodie utuntur notarii que est approbata in glo. i. l. huiusmodi. ff. allegata. ¶ In ea. ibi. Et sibi utilis queritur licet Mar. opinio Mar. est vera in quibusdam casibus. sed regulariter falsa est quod ex stipulatione nostra regulariter non acquiritur alteri sine cessione licet hoc fallat ut not. in l. ff. in uersi. supra. §. cequi. et C. ad exhi. l. si res mag. Ange. de perusio.

e **Ex depositi.** Si dolus dederit causam contractui et purgatur per actionem descendentem ex contractu heres tenetur sicut defunctus: sive ad eum pervenerit sive non et sive lis fuerit contestata cum defuncto sive non h. d. et cessat de primum. Et cum ista l. concor. ff. eo. l. ex contractibus. ¶ In glo. i. si ibi. secundum quosdam. et hec. Item ff. de prec. l. quesitum §. si. solve ut ibi et l. cum precario eo. ti. veritatem autem summe ex summario intellecta ¶ In glo. fi. a si. ibi. l. fi. et C. de nego. gest. l. curatoris. Et hic quod ubi defunctus ex necessitate contrahit seu ex quasi. tunc ex eius culpa non convenitur heres: nisi ad heredem aliquid pervenerit. aut cum defuncto lis contestata fuerit. Secus si voluntarie ut in negotiorum gestore. nam etiam ex sola culpa defuncti convenitur heres licet cum defuncto non fuerit lis contestata nec ad heredem quicquam pervenerit: ut ff. de nego. gest. l. iii. §. hec actio.

i **In factum.** Filii suo nomine habent actionem in factum si modo alia in factum nunquam aliud nomen habuit aut habet. h. d. secundum lectu. Jo. quam approbavit Rap. in hac. l. Et venit ad complementum et subsidium l. filius. ff. eo. Attende tamen quod licet filii habeant istam actionem suo nomine et directam tamen hoc iure non habent exercitium earum nisi cum equitas suggerit eis dari: puta quod pater est absens aut presens sed vilis et abiectus: ut not. in l. si longius. §. si filius. ff. de iudi. communem. l. sed

si vivens §. filiosa. I. deinur. habent etiam proprio nomine isto iure actiones et earum exercitium ex castrensi vel quasi castrensi peculio competentes. ut. l. i. de castren. pecul. Ibi. in factum actiones nec ob ῀ de calū. l. si quis ab alio. ut ibi not. Ibi. actiones ex edictis vel interdictis competentes que nanque nomen aliud habuerunt nec habere possunt sm verum intellectum. et hoc tenebat Roy. et illas habent nomine proprio et similiter nomine proprio exercent subaudi absente patre et eius procuratore. ut dixi. pretor enim solam humanitatem intuitus est non iuris rigorem iuris civilis sm quem filii habentur pro nihilo ad instar quodammodo servorum. ¶ In glo. magna. ibi. Equivalet actioni prescriptis verbis. ut ff. de presc. ver. l. i. et l. sequ. ¶ In ea ibi. Non datur alia actio in nomina prima interdictum quod vi aut clam. vel possidetis et similia. ¶ In ea. ibi. Tertium subsidiaria aquilie. Exemplum est quibus misericordia motus solum compedivit nam non tenetur directa vel utili aquilia sed in factum. ut insti. ad l. aquil. §. fi. ¶ In ea ibi. Quartum generale nam cum quolibet interdicto concurrit in factum actio quantumcumque ex eo nascatur interdictum nominatum. ¶ In ea. glo. ibi. Jo. dicit. et hec vera et hanc tenuit. ¶ In ea ibi. Ut de albo. s. corrupto. ¶ In ea. glo. ibi. §. si filio. sed ibi non datur actio in factum filio. ratione eius quod fuit in potestate patris. ¶ In glo. fi. ibi. Suo nomine et directo: absente tamen patre. ut. d. l. si longius. §. i. in fi. de ut ibi. et latissime in Spec. de actore §. i. vers. sed et summa. in. viii. colū. in prima parte. Ang. de perusio.

f **Ervi ex.** Servus ex delicto obligatur civiliter et naturaliter ex contractu: et si pecunia mutuata per servum solvitur sibi liberatur solvens. h. d. In si tex. ibi. Libero: eadem ratione liberatur accipiens pecuniam a monacho si ei restituatur ut hic et legibus allegatis hic in glo. fi. quas vide. et dixi in. l. quod servus. ff. de solutio.

q **Ui cum herede.** Ista. l. de ibo ad verbum est. ff. de excep. rei iudi. l. qui cum herede. et ibi examinavi eam. Ex breviter h. d. Cessante causa absolutionis cessat effectus eius h. d. Ibi. Cum herede instituto. Ibi. Emancipato in preterito. Ibi. Emancipato. s. eodem. Ibi. Omittentem repudiationem vel ipsum triennium. Ibi. Postulabit s. creditor hereditarius aut etiam legatarius. Ibi. Restitue. vel per beneficium restitut. in integrum sm unum intellectum. vel ipso iure restitutas actiones sm alterum. Prima vera quando absolutoria est lata simpliciter ut tunc fit locus beneficio restitutionis in integrum et hoc tenet glo. in. l. qui cum herede. ff. de except. rei iudi. Sed si non est facta simpliciter absolutio sed ex causa certa et determinata quod filius emancipatus est preteritus et sperat per eum contra tabulas: tunc non est necessaria restitutio: sed iterum agi potest et rei iudicate non obstat exceptio. et ita loquitur hec. l. et summarius intellectus quem vidi quod cessante causa absolutionis: cessat eius effectus. Ibi. Exceptione summovens est non apte et colorate obiici debere exceptionem sic. ff. de excep. rei iudi. l. qui cum herede. cum concor. excipiens ergo inepte succubet ut hic et ibi et l. i. §. labeo. de flumi. et in cle. uni. de appella. ubi tex. est optimus. ¶ In glo. ii. ibi. Ex nova causa immo agitur ex eadem causa et sic non agit iterum sine restitutione. Et hoc intellige si absolutio de reo est facta simpliciter causa non inserta. sed si causa fuit inserta non est necessaria restitutio ex quo cessante causa cessat effectus et ita loquitur hec glo. et ita dixi in. d. l. qui cum herede. ¶ In glo. fi. ibi. Sed hodie tenetur creditoribus respondere: de legatariis vero libertati et aliis de ut. l. fi. hic allegata. Ang.

q **Ui a servo.** Servus hereditarius ex causa peculiari possidente hereditati proprietatem et possessionem acquirit ex contractu vero actionem h. d. ¶ In tex. ibi. Et servo. ¶ In tex. ibi. Rogaverit s. ab ipso servo qui pecuniam mutuam dedit. ¶ In tex. ibi. Peculiare negocium. subaudi maxime ut sic esset oe contrarium de quo in glo. ultima huius. l. ¶ In glo. i. ibi. immo dic quod qui pecuniam mutuam sumpsit pignori dedit servum et potest dici hic servus hereditarius propter possessionem quesitam hereditati. ¶ In glo. ii. ibi. Quasi peculiarium sit victum rei quod est fallaciam ut nota in l. victa C. de acqui pos. et ff. de reg. iur. l. quod ipsis. ¶ In ea. glo. ad fi. ad hoc supra de acqui. pos. l. quod meo. §. procurator. ¶ In glo. fi. ibi. Sed hic dicit singu. sic. ff. de acqui. here. l. geru. Vel dic quod possessio defuncti non queritur hereditati quia hereditas nunquam fuit s. d. per servum hereditarium unde queritur ut hic. ¶ In ea. ibi. Ut d. l. quod si servo. dic ut ibi not. in. §. fi. Ang.

o **Mnes.** Creditor ex duabus causis lucrativis recipiendo speciem in obligationem deductam ab uno ex debitoribus. liberat universos. h. d. Vel sic. Omne cause lucrative in eadem specie que possunt ad oculum demonstrari non concurrunt: et ideo eveniente sola ab uno ex debentibus liberantur universi h. d. in terminis et in summa. et glo. allegat hic concordantes vidistis anno. ff. de leg. ii. l. meuius §. duorum. et nota. in. l. qui. x. §. sticbum. ff. de solu. in obligatione autem generis bene possunt concurrere: et in obligatione speciei que non potest ad oculum demonstrari sicut est pars pro indiviso ut in. d. §. duorum. et in obligatione alternativa similiter non procedit hec regula ut ff. de leg. i. l. non quocunque. §. fi. et. l. huiusmodi. §. si tibi. eo. ti. Hec etiam procedit ubi obligatio a principio in persona diversorum creditorum nata est etiam si unus alterius iure fungatur. Exemplum si mihi et servo meo promisisti eandem speciem ex causa lucrativa: ut. l. si servus legatus. §. i. ff. de leg. i. et omnia sunt plana.

f **Is qui.** Due cause quarum una est lucrativa alia non in eadem persona possunt concurrere et solutio facta per unum debitorem non liberat alium. h. d. et iste est verus intellectus. Et idem si ambe obligationes descendant ex causa non lucrativa: tunc solutio unius non liberat alium et ita declarant ff. i. primo. ¶ In tex. ibi. Stipulatus fuero. s. ex causa non lucrativa et cessat omne contrarium vel etiam ex causa lucrativa sed si successi ei cui ex testamento debebantur id. in stichus. et ille cui successi non erat solvendo: unde licet habeam actionem testamenti vigore tamen ex quo hereditas non est solvendo non habeo eam ex causa lucrativa. ¶ In glo. Cum quo. ibi. sed legatum non male dicit quia semper legatum debetur dicitur ex causa lucrativa ut. l. nec edicto hic allegata. ¶ In ea. ibi. Prima placet et bene quia stipulatio hic intercessit ex causa non lucrativa et deinde postea ex lucrativa eidem obligatio est quesita. Ang.

e **X promissione.** Quo ad maritum non dicitur dos ex causa lucrativa sed quo ad mulierem sic h. d. communiter. l. ultima §. si a socero ff. que in frau. cre. Unde etiam filia ex causa lucrativa habere dicitur dotem a patre maritus aut ex onerosa cum sustineat onera matrimonii. ut l. pro oneribus. C. de iur. dot. Et ideo exceptio doli obstans mulieri obstat marito cui delegatio facta est quia non pretendit nisi causam onerosam ut. l. apud celsum. §. apud iulianum. et ff. de exceptione doli. ff. de doli excep. et ff. de condi. ob cau. l. si donaturus. cum aliis per gl.

f **Ervus non.** Servus in arboribus parendo domino non excusatur. sed in levibus sic. h. d. ¶ In tex. ibi. Non abesset. Quando autem violentia absit a maleficio: tex. sequens in vers. sed si hoc declarat. ¶ In tex. ibi. Et contentione nata esset inter dominum et alium. ¶ In tex. ibi. Sui aliqua vis. s. turbativa. Exemplum ergo pone in vi expulsiva vel ablativa et in hac servus domino parere non debet quia ab ea maleficium non abest: et ita loquitur vers. sed si aliqua. Si vi autem turbativa pro qua non est proditum iudicium criminale: ut. l. i. numerarum. §. si quis me. ff. de inius.

intelligunt

intelligunt quidam hunc versi. sed si. Unde servus turbavit de mandato domini aliquem in possessione sua: furem non debet puniri z dicunt verum quia ista violentia infertur causa iuris retinendi. ut patet ibi ubi aliqua vis iuris retinendi causa z c. Unde si plures se possidere contendunt servus unius pro defensione possessionis domini sui vim inferre potest z illa violentia non est punibilis quod tene menti ut hic. Sed si constat quod unus possidet z pacifice: tunc de mandato domini servus illam possessionem turbare non potest z tenetur liber factus quia talis violentia a factore non abest. ut patet hic in litera. ibi iuris retinendi causa z quod pro tali violentia est productum iudicium iniuriarum. ut. e. §. si quis me. z ibi oui.

c **Ontraxisse.** Locus destinate solutionis fingitur locus contractus non locus in quo vere z realiter est celebratus contractus. h. d. Ibi. Obligavit. z in illo loco destinate solutionis potest conveniri z non alibi quod tenet glo ff. de iudi. l. heres absens. §. si. z co. in. l. exigere dotem. z hec fuit opinio Bal. Sed Azo. contra quod immo etiam in loco ubi contractus celebratus fuit licet alia ratione quam contractus ibidem domicilium non sortiretur z hoc firmat glo. in. l. si vo §. ulsanie. ff. de consti. pecu. Prima opinio vera est quam etiam firmat glo in. l. iii. ff. de bo. auc. iudi. pos. hanc eandem opinionem firmant Inno. in. c. dilecti. de fo. competen. Addens unum verbum mirabile quod nedum coram ordinario: sed etiam coram delegato in loco destinate solutionis quis conveniri potest. Et similiter si in loco contractus conveniri potest puta si invenitur ibi etiam coram delegato potest conveniri quod tene menti perpetuo. Quid autem si quis promisit solvere utrobique locorum dic quod utrobique poterit conveniri: z intelligitur ubique contraxisse ut. l. si ticium z meuiam. §. tutores. ff. de adminis. tuto. nec poterit declinare forum per l. si convenerit. ff. de iuris. om. iudi. quia illa lex intelligitur in eo qui extra iudicium promisit coram non suo iudice respondere: z per pactum extra iudiciale. Unde ante litem contestatam habet potentiam declinandi non postea ut ibi. z C. de pac. l. si quis in conscribendo. z ibi per Cy. Cum autem supponitur iurisdictioni iudicis quem declinare potest ut scholaris qui promisit etiam extra iudicium sub alio iudice respondere non habet potentiam declinandi quia nunc renunciat solum privilegio fori: z sic pendente lucta non est nam illius iudicio ante renunciationem iurisdictio erat firma licet per declinationem posset elidi z ideo tunc non habet locum. d. l. si convenerit ut no. in. d. l. si quis in conscribendo z in. c. dilectis per Innoc. z vide ad predicta. ff. deposi. in. l. licitas. z vide etiam quod no. Barto. circa hoc in. l. iii §. si quis ita. ff. de eo quod cer. lo. Et quod dixi contrahentem ratione solutionis contractus posse conveniri ubi invenitur intellige ut possit ad definitivam sententiam pervenire sed quo ad hoc ut reus in missionem in possessionem ponatur etiam si ibi non inveniatur conventio erit proficua z de hoc habes plene in. c. romana §. contrahentes. extra. de foro compe. lib. vi. z not. in. d. l. heres absens. ff. de iudi. Unum autem considera quod ubi quis contrahit cum alio velut viatore mercatore z advena non potest illum ratione contractus velut advenam conveniri nisi natura contractus aliud desideret. Exemplum pone in eo qui venit ad nundinas ut emat unum equum nam si recipit equum z fides non fuit habita de pretio ibidem poterit conveniri alias multis exceptionibus locus esset ut probatur in d. l. heres absens. §. proinde. z §. seq. z. seq. ff. de iudi. locus autem in quo contractus iam celebratus de scribi vel etiam obligatio iam contracta dissolventur non facit quem remisse de foro illius loci. ut d. l. exigere dotem. sub suas lecturas.

c **Um quis.** Fideiussor debitoris mercis in diem mercede non tradita propter moram ad extimationem illius mercis tenetur secundum tempus satisdationis z non contractus. h. d. in terminis z in summa. z cessat omne contrarium. ¶ In tex. ibi. Satis acceperit: z mora fuerit contracta z cessat contrarium debebitur enim extimatio officio iudicis propter moram. Sed ubi extimatio debebatur iure actionis tunc semper inspicitur tempus contractus z non crescit neque decrescit in. l. si fundum condictionem ff. de nova. z extra. de censi. c. cum canonis. per Dy. de leg. iii. l. uxorem §. i. z per Bar. z per me in. d. l. fundum conditionem. Ang.

t **Raiecticie.** Dies interpellat pro homine: z ubi est apposita dies z pena post diem non admittitur purgatio more. h. d. Ego istam materiam plenissime examinavi per regulas z instantias multa de meo addendo in. l. si insulam. ff. de verbo. oblig. in repetitione quam feci bononie z fuit una de pulchrioribus repetitionibus quas unquam fecerim iudicio meo. ¶ Ibi. Traiecticie est autem traiectitia contractus pecunie mutuata ut ultra mare portetur periculo creditoris. Et in hac in fine ultime pro habete est opinio finaliter dic ut no per glo. z Cy. in autentica ad hec. C. de usu. ¶ In tex. ibi. Si dies interpellatura non esset. s. posse per penam quod dies interpellat pro homine nec est necessaria hominis interpellatio. ut hec z l. magnam C. de contraben. z commit stipu. ¶ In tex. ibi. Quominus solveret post istud verbum solveret. intelligo versi. nam z si arbiter ff. eo. z non egebit ille versi sub arbitrio alias sic ut in glo. nam z si. ¶ In tex. ibi. Et hoc rectius dicitur hoc ideo quia est apposita dies z pena in non admittitur purgatio more. secus si non est apposita dies z pena: vel pena z non dies. vel neutrum ut plene declaravi in. d. l. si insulam. ff. de verbo. obligat. ¶ In tex. ibi. Certo die non statuto per legem ut in tempore quadrimestri tunc enim posset mora purgari. quia ubi adiicitur pena ab homine: dies autem subintelligitur a iure. locum habet purgatio ut. l. si arrogator. circa si ff. de adopt. Unde si arbiter exprimit diem legalem ille appellatur dies legalis non hominis merito admittitur purgatio more ut not. ff. de re iudi. l. iiii. §. si quis. ¶ In tex. ibi. Datum videri. z hoc casu habet locum purgatio more z dic tantum videri ab arbitro: z est ille dies qui tacite inest ex lege z ideo admittitur purgatio more ut in glo. z ff. viii. ¶ In tex. ibi intempestivo sic nec habebit locum purgatio more per supradicta. Ange.

s **I a furioso.** Ex quibus causis nobis ignorantibus acquiruntur actiones z ex eisdem etiam furioso. h. d. l. hora. ¶ In tex. ibi. Ergo posse. hoc examinatur in. l. furioso. ff. de re iudicata. ¶ In tex. ibi. Rem tradiderit. sub. nam et querere pandarus z in fa enim denocatoria propter alienata in fraudem sui. ¶ In tex. ibi. Et cetera. Non legatum acquiri ignoranti z furdo z ideo transmittitur ad heredem si cesserit dies legati tempore mortis legatarii ut. l. cum pater. §. furdo. qui continue allegatur ad hoc. ff. de leg. ii. z ff. de testa. l. filius. §. marcellus. z C. de cura furio. l. fi. §. legatis. Hec eadem. ff. de acquirenda hereditate. l. antistius. §. fi. ut ibi nota. Ang. de peru. sio.

a **Ctionum.** Iurisconsultus ponit hic unam divisionem actionum z dicit quod actio duplex est una est in rem altera in personam z hoc intellige verum accipiendo verbum actionis large sed accipiendo proprie z stricte actio z proprie illa est que in personam infertur obligatum ad aliquid dari fieri vel restitui ut. ff. eo. l. actio in personam. largissime autem actionis verbo tam in personam quam in rem quam etiam mixta vel etiam extraordinaria continetur ut. ff. eo. l. actionis verbo. z de hoc plene habetur insti. de actio. in princi. ¶ In tex. ibi. Que condictio appellantur. z vide Rofre. in suo libello in sini. famili. hercis. in fine ¶ In tex. ibi. Per quam. Nota bene quod actio in rem est remedium per quod rem nostram prosequimur: actio in personam est remedium quo prosequitur: ut patet contrario tex. ff. ibi. Qua cum eo agimus z c. de quo per glo. z docto. insti. de actio. in

prin. ¶ In tex. ibi. Obligatus est nobis. i. personaliter vt. ff. eo. l. obligationum substantia. Interdum autem actio personalis datur nobis contra non obligatum: exemplum in omnibus actionibus in rem scriptis que competunt ratione possessionis contra possidentem vt plene not. per Dy. in l. fluminum. ff. ad leg. aquil. et ff. de dam. infec. ¶ In tex. ibi. Que ab alio possidetur. Not. quod duo extrema causant actionem in rem: dominium ex parte agentis: et possessio ex parte conuenti vt hic et C. de adi. indi. mut. caus. fa. l. vnic. Interdum etiam datur contra merum detentorem. vt not. in l. officium ff. de rei vendicatione. Et istud est verum quando detentor possessor: sed vbi fatetur detentator conuentus potest euitare iudicium et nominare verum possessorem. vt l. ij. C. vbi in rem act. et sunt verba Innocen. in c. quoniam extra vt lite non contestata. Datur etiam hoc reale iudicium contra quemlibet agentem possidentem tanquam vt dicta l. officium. Datur etiam contra eum qui dolo desijt possidere. quoniam habetur pro possessore sed tunc non competit directum sed vtile. vt not. in l. is qui dolo ff. de rei vendicatione per Dy. in regula pro possessore de regulis iuris libro sexto ¶ In glo. Hanc diuisionem. Non multum approbat Io. i. in arbore et est ratio quia ipse sic prosequutus actiones de diuisionem que tamen vere sunt vtriconsultus hic prosequutus est originem vnde nascuntur.

Ang. de perusio.

Actiones.

Actiones aut ex contractu nascuntur aut ex delicto nominato: aut ex delicto innominato nascuntur etiam ex varijs causarum figuris puta ex quasi delicto innominato vel ex quasi contractu. vt examinaui in l. ij. ff. eo. dic vt ibi. ¶ In tex. ibi. Sunt lucri causa. hunc tex. allegabat Ray. quod si statutum prohibet bannitum contrahere ad vtilitatem sui et vetat ex eo actionem oriri: quod intelligatur prohibere etiam contractum vltro citroque obligatorium et allegat etiam l. i. supra de contrahen. emptio et bene: verisimile est enim quod que accedunt ad contractum vltro citroque obligatorium semper accedant gratia sui lucri. ¶ In tex. ibi. Exempli gratia. Not. quod vbi lex procedit ponendo exemplum non quia lex restringat vt. ff. de dam. infec. l. damni. in § ij. in fi.

Ang. de perusio.

Omnes autem.

Hic ponitur alia actionum diuisio et est breuis. ¶ In glo. i. ibi. Quod obligationes si naturales iam ciuiles sunt de iure ciuili vt not. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. et iur. Quedam sunt introducte solum iure ciuili vt obligatio literarum obligatio verborum obligatio descendens ex contractu emphiteotico: et sponsalitia largitas vt not. ibidem. Sed quomodo actiones possunt esse de iure ciuili si obligatio que est mater earum iure gentium introducta est: dic quod ius gentium introduxit obligationes naturales sed non introduxit ciuiles: quia secundum illud omnia manu regia gubernabantur. vt l. ij. § deinde ff. de ori. iur. per Dy. insti. eo. in prin. Unde nemini pro executione obligationis competebat actio superueniente autem postea iuris ciuilis prudentia et volunt quod habens aliquam obligationem impetraret actionem a pontifice pro executione obligationis: et pontifex decernebat et si ille post modum cadebat a syllaba proponendo actionem ineptam cadebat a toto vt l. i. et ij C. de formu. et illa iuris prudentia hodie euanuit et vnicuique sine impetratione actio conceditur. et potentia proponendi eam si aliud sibi canonicum non obsistit. nam multa possunt obsistere petenti: que vide per ordinem in Specu. in titu. de actio. et in prin. et licet quis proponat actionem ineptam non propterea cadit a toto si tempore patitur vt l. accusatorem § de adul. et facit ad predicta quod habes. ff. de cape. dimi. l. eas obligationes. Ang.

o

Penales.

Licet litis contestatio facta contra defunctum faciat actionem contra heredem esse transitoriam. h. d. et de materia huius. l. sanct. § eo. l. con-

stitutionibus. dic vt ibi. et declara bene. l. vt in glo. et. C. ne ex delic. defun. l. vnica.

o

Bligationes.

Obligationes reprobate nulla potestate confirmantur. h. d. Sunt autem reprobate turpes vel impossibilitatem continentes: et hoc voluit glo. hic et bene. Ange. de perusio.

a

Ctio in.

¶ In tex. ibi. Rei persequende gratia. et sic verbum prosequutio coprehendit etiam illas que officio iudicis implorantur: vt glo. hic dicit et bene. Ang.

i

Uno ticio.

Obligatio prima non tollitur licet in cautione debiti quod contrahitur post primam de illa nulla mentio facta fuerit. h. d. et est notabilis casus qui tamen recipit publicam limitationem et notabilem per l. procula. ff. de proba. dic vt ibi. Ange. de perusio.

f

Eruus effectus.

Liberatus ab obligationibus propter seruitutem non recidit in illam licet indulgentia principis postea sit in libertatem ereptus. h. d. ¶ In glo. ibi. Uel supplicij. et sic videtur quod consumptio non faciat eum seruum esse sed immediate fit seruus pene iam sententia. Et coniungendo tex. cum hac glo. potest decidi illa questio quam ponit Bar. in l. omnes populi. ff. de iusticia et iure. de condemnato ad mortem qui cum ducitur ad mortem eripitur de manu familie et ergo multos vidi euadere: vt nihilominus dicatur per sententiam factus seruus pene: nam hic per sententiam erat factus seruus pene post per indulgentiam principis est libertatem adeptus. ¶ In ea. glo. in fine ibi. A morte subtrahit vt de Lazaro vt § de regulis iuris. l. ea que raro.

Ange. de perusio.

n

On solum.

Impossibilis conditio apposita in contractum viciat illum. h. d. Quid de modo vide C. de transactio. in l. cum donationis et C. de condi. ob cau. l. si mulierem. An autem viciet vltimas voluntates non est nostra materia. Examinaui plene in. l. i ff. de condictio. insti. et dic vt ibi. ¶ In tex. ibi. Quam sciunt esse impossibilem. Idem si igne rent vt in glo. secunda in fine. et bene et ideo saluandum est maxime. Ratio autem est quia vbi ignorant et errant: errantium autem consensus est nullus. vt l. si per errorem supra de iurisdictionem omnium iudicum. ¶ In glo. prima. ibi Alias secus. Immo non secus quia siue conditio sit negatiua siue affirmatiua et sit impossibilis dispositio nullius momenti est vt hic. Et idem si dispositioni non addicitur conditio impossibilis sed in ipsa dispositione deducitur aliquid impossibile. puta si promitto per totam diem crastinam me remanere adeo quod nec naturalis nascitur obligatio vt regula iuris impossibilium per Dyn. in cap. nemo potest ¶ Non obst. l. impossibile hic allegata in glo. quia ibi conditio erat necessaria et ideo stipulatio indicatur pura et incontinenti agi potest: et quod idem sit in negatiua quod in affirmatiua impossibili probatur in l. stipulatio. hoc modo infra titulo primo. ¶ In eadem glo. ibi Uel dic vt ibi. Quia ibi proponitur actio potius ad resolutionem contractus quam ad perfectionem. et nascitur ibi. obligatio tacita extra id quod agitur vt l. si in qui. § si libero. supra comodati. ¶ In eadem glo. ibi. Sed ibi fauor vltime voluntatis. Hoc intellige quando creditor sciebat conditionem impossibilem tunc vicia tur dispositio vltime voluntatis sicut inter viuos vt l. seruo manumisso. ff. de condi. inde. que singularis est ad hoc.

¶ In ea.

¶ In eo. glo. ibi. Insti. de le. § fi. ibi. condicio fuit apposita in persona grauati et nisi impleuerit in penam fuit grauatus alteri dare centum: vnde talis grauatus non tenetur implere illam conditionem que impossibilis erat de iure: et que remiserit sibi necessitas implendi. merito si non implcat non debet legatum et per consequens vicinitur virtuns, et de hoc est no. in l. i. C. de his que pe. no.

Amet ex uno.

c Hic fuit vnum factum ex quo plures nascuntur obligationes ad diuersa tendentes terminum et per consequens diuerse agendi forme et ideo omnibus experiri permissum est. lex valde fecit deceptatum inter iurisconsultos: et illa est sententia huius litere in terminis et in summa. Et intellige quod cum factum est ex vna et exactum: quod patet altera ad id quod plus in ea quam in prima. vt sic non ob. contrarium. l. pe. eo. et l. pe. § de prima. dele. et ibi not. ¶ In tex. ibi. Post magnas varietates obtinuit. Nec obstat § de acc. l. senatus vbi antiquioribus legibus nemo reus fieri debet quod ibi criminaliter: hic autem ciuiliter agebatur. ¶ In glo. fi. ibi. Ad id quod minus in vna. et de hoc dicam. § eo. l. qui seruum § fi.

Constitutionibus.

c Pene persecutio contra heredem procedit sicut contra defunctum contra quem fuit lis contestata h. d. et sic verbum quasi positum hic in litera erit veritas expressiuum non autem improprie tantum: cesset omne contrarium. ¶ In tex. ibi. Pena: i. penali actione. ¶ In tex. ibi. Contestata fuerit. merito quia tantum per executorem solum. Ita dic quod imo per hoc contestationem et ideo dictio quasi infra posita est veritatis expressiua. Attende autem quod vbi maleficium commissum per defunctum purgatur per actionem descendentem per contractum vel quasi etiam lite non contestata vel quasi et si ad heredem nihil peruenerit: tamen conueniri potest heres. vt. l. ex deposito § ea. et § eo. l. ex contractibus. plene in § si hominem. § i. § depo. vbi ponuntur fallentie in glossa. Si autem maleficium purgatur solum officio iudicis de seruiente actioni proposite Exemplum pone in reali cum defunctus dolo desijt possidere: tunc et circa possessionem aliquid dolosum commisit. tunc non est transitoria illa actio contra heredem cum non fuerit cum defuncto lis contestata. vt in l. si in rem. la. ij. § de rei vend. coniuncta glo. quam tunc allegaui § eo. in l. ex deposito. Item attende ad aliud quod ille actiones penales verum est quod regulariter non sunt transitorie contra heredes de iure ciuili: sed et censura canonica bene transeunt cum non teneatur heres vltra vires hereditarias etiam si inuentarium non confecerit: quod est no. et signant et hoc tenet Inno. de resti. spo. c. in literis. ¶ In glo. ibi. Expressiuum est veritatis. hec vera et hanc tenuit. ¶ In ea. ibi. l. si. quia per veram lis contesta. fuit contestatus hic. et hec vera secundum Ray. ¶ In ea. ibi. Et sic non ob. dictum contrarium. de quo Insti. de ac. § item aduersus. et ibi glo. sola ergo aditio in dicto absque executionis missione quandoque habet multos effectus quos ponit Spe. in ti. de compe. iudi. adi. § fi. Et de hoc an sola executionis missio faciat actionem perpetuam vel saltem transitoriam ad heredes: dic vt no. per glo. et Bal. in l. sicut C. de prescrip. xxx. anno. verum est quod sit etiam transitoriam durantem vsque ad annos. xxx. lite contestata in annos. xl. vt glo. ibi dicit et bene. ¶ In ea. ibi. l. et ij. vnde libelli oblatio facta principe in annali et pretorem idem operatur quod litis contestatio. Ang.

Ut seruum.

q In isto prin. hoc est vnum factum et diuersa delicta. In § fi. ss. § ea. l. est factum vnum et delictum vnum et ideo sibi inuicem non contingunt. Et breuiter h. d. Verberans alienum seruum in iniuriam serui sui tenetur aquilia et iniuriarum et in potestate domini est quam vult exercere prius: et vna electa ad aliam non recurritur nisi ad id solum in quod plus competit. h. d. vsque ad § si is cui. Et iste l. habet satis subtiles casus et maxime in § fi. vt ibi videbis ¶ In tex. ibi. Iniuriose verberat in iniuriam serui domini: vt tollas contraria. ¶ In tex. ibi. Sed quidam absurde et male. ¶ In tex. ibi. Ex lege aquilia competit. ad. xxx. d. et competit actio respectu extimationis serui verberati cuius brachium ruptum erat vt in glo. et § ad l. aquil. l. si seruus seruum. § in. ¶ In tex. ibi. Etiam hoc consequi. Nec ob. fi. ante huius l. quia hic vnum factum et diuersa delicta et ideo per secundam actionem propositam quis consequi potest quantum minus quis fuit consequutus ex prima. Sed vbi factum est vnum et delictum vnum non potest agi nisi semel vt in fi. l. vel dic verius vt ibi dicam ¶ In gl. magna. ibi. Respondeo imo potest. hec vera et conclude ex glo. hec vsque ad § si. sed aliud in actione quod si proposita actione iniuriarum est habita ratio non solum contumelie sed etiam damni et tunc tollitur aquilia Sed si habita est ratio solius contumelie et non damni non tollitur et ideo glo. in l. dominum. C. de inoff. que dicit in actione iniuriarum non venire extimationem damni non dicit verum sed intelligitur vt supra dixi. ¶ In ea. glo. ibi. Cum ibi ex contractu hic non placet. imo ibi actiones erant contrarie in exercitio et ideo electio tollitur hic autem nec in origine nec in exercitio. Ang.

Si is cui.

Iste § loquitur quando facta sit plura et per consequens plures nascuntur actiones etiam rei persequutorie vel vna persequutoria et altera est penalis. Et breuiter h. d. Si cui due vel plures actiones rei persequutorie competunt exactio facta ex vna altera tollitur: sed persequutoria non tollitur per penalem nec etiam econuerso. h. d. et in hoc concor. § de condic. fur. l. si pro fure § furti actio ¶ In tex. ibi. Non confunditur s. per persecutoriam vt. § furti actio. ¶ In tex. ibi. Ille autem s. rei persequutione. ¶ Ibi. Ad id scemur et confundamentum quod exactio facta ex vna confundit alteram. ¶ In gl. i. Non tollitur. ibi. l. si is cuius quod intelligunt de actione furti. i. condictione furtiua que tollitur per aliam persequutoriam sed actio furti non confunditur per persequutoriam. vt. de eo. § furti. et supra in versi. quin etiam. Ang.

Si tibi.

Iste § est difficilis et difficultas eius causatur ex fi. in vsi. sed verius est et quidam habent ibi literam affirmatiuam remanere sine non et tunc non ob. contrarium l. vnde queritur § commoda. Quidam habent literam negatiuam cum non et tunc. l. illa multum ob. in fi. et quedam solutiones dantur ad hanc et quedam ad illam veritas est quam dicam tibi in additione tex. Et breuiter h. d. Si commodatarius in re commodata damnum dedit actio commodati et aquilie rei persequutione continent: et intentata vna per alteram tollitur et si primo fuerit actum aquilia finitur actio commodati. Sed si primo commodati actum est aquilia agi non potest pro eo quod plus in ea est ex repetitione. xxx. dierum h. d. et tunc bene stat lex. negatiua non remanere. Et pot esse ratio quod qui primo intentat actionem commodati certus esse debet quod per eam consequi non potest quicquid ex repetitione xxx. dierum que lex eum habet in aquilia et ideo videtur illud plus remittere propter propositionem ipsius: sed illud plus quod venit in aquilia propter inficiationem contentam non videtur agens commodati remisisse: quod nescire poterat an commendans negaret vel confiteretur damnum: et ista fuit intentio Io. po. sine gl. l. contrarie. que incipit vnde § commoda quam sequuntur est Bar. Sed Pe. Dy. Ja. de are. Theo. de mata dicerunt i. d. l. vnde queritur quod opio iurisconsulti infra posita in fi. sed Sed verius est non est opinio vera Sed tu defende hunc § et illam vt neuter alterum corrigat. ¶ In tex. ibi. Vtreque s. aquilia et commodati. ¶ Ibi. Continent. et ideo vna per alteram tollitur. ¶ In tex. ibi. Commodati finietur. hoc ideo quod in aquilia primo intentata venit rei persequutio et vltra illud venit quicquid debetur ex repetit. xxx. dierum. vel ex inficiatione: merito exactione facta ex potestate legis aquilie finitur actio commodati aut ipso iure aut exceptionis ope quod est magis. vt § eo. in § fin. ¶ In tex. ibi. xxx. dierum. Non bene quod loquitur de illo pluri quod venit in aquilia ex repet. xxx. dierum: non autem dicit de illo pluri quod venit in aquilia propter inficiationem. vnde iurisconsultus hic decidit non posse agi ad illud plus quod

venit ex repetitione prout habes litteram negativam. Et assignat iurisconsultus rationem quia illud plus accedit simplo quod debetur per actionem comodati quia simplum est sublatum per condemnationem et exactionem factam in actione comodati: et ideo illo simplo subducto non potest intentari aquilia ad illud plus quia extincto principali extinguitur accessorium ut in regula iuris accessorium. Et illud etiam est verum sine dubio si illud plus quod venit ex repetitione venit officio iudicis sed tex. in. l. ij. ad. l. aquil. dicit quod venit iure actionis: et ideo plus non videtur tolli principali subducto ut. l. i. C. de iudi. et ideo addendum est hunc tex. quod subducto simplo principali non habet locum aquilia pro illo plus quod venit ex repetitione tex. dictum quod imputari debet qui primo intentavit actionem comodati et non actionem legis aquilie. Sed hec imputatio fieri non potest si agit ad illud plus quod crescit per inficiationem et hoc modo defendas hunc tex. et illum post multas varietates que ponuntur in glo. tam hic quam ibi. ¶ In glo. in vbo. Re materie. ibi quia iure actionis venit. Immo venit actionis iure ut. l. ij. ff. ad l. aquil. et ideo supple ad tex. ut dixi in lra quod non remanet aquilia quia intelligitur actor renunciasse hanc penam propter propositionem actionis comodati. ¶ In ea. ibi C. depo. l. iij. illa loquitur in vestitis que mero debentur officio: et sic nil facit ad rem. ¶ In ea. glo. ibi. l. unde queritur in fi. ubi proponitur aquilia cum effectu post propositam actionem comodati cum effectu exercitionis. Sed dic illam propositam ad id quod est plus in ea propter inficiationem non propter repetitionem tex. dictum. Et hic etiam plurimi doc. ut dixi tenent quod iurisconsulti qui senserunt actionem illam remanere. dixerunt male quia hunc l. ¶ In ea ibi. De equitate hec solutio falsa quia etiam equitas scripta prevaleat rigori. ut l. placuit. C. de iudi. hic alias legata ergo illa que est anterior in ordine corrigeret illam quod est absurdum imo deberet esse potius econtrario: et de ista materia scripsi Bononie in l. item apud labeonem §. si quis servo verberato. ff. de iniur. Ultimo scias quod l. glo. in. d. § si quis servo. dicit quod hodie actio iniuriarum comodati et furti electione tolluntur ita quod eo intentato altera debet esse contenta per. l. fi. C. de fur. quod reprobatum fuit hic ut ibi. Ang.

1 **Abonorariis.** Dividit hec. l. in partes quinque quas Dy. et Bar. referunt hic. dic ut in eis hic. usque ad § In summiros. b. d. Actiones honorarie rei persequutorie ex utraque parte sunt perpetue nisi contra ius civile dentur ut sunt edilitie quanto minoris et rescissorie. penales vero saltem ex parte rei annales sunt et honorarie que post annum non dantur et in heredem non competunt nisi quantum ad eum pervenit. b. d. et iste est verus intellectus istius. l. et glo. aliter intellexerit loquendo de prosequutoriis quia facit differentiam an oriantur ex delicto vel ex contractu ut dicam in glo. magna. que verum non habuit intellectum. Et pro evidentia et decisione istius. l. et totius materie conclude quod quedam sunt actiones rei persecutorie ex utraque parte et iste sunt perpetue sive ex delicto sive ex alio facto nascantur ut hic cum iuncta. l. i. ff. de vi et vi ar. et. ff. de dolo. l. itaque. de ope. no. nun. l. pretor. § hoc interdictum et. l. 2. l. ait pretor. § pe. ff. que in frau. cre. hoc autem fallit solum in uno casu. s. cum actio pretoria est rei persecutoria sed contra ius civile datur: illa tunc non est perpetua. Exemplum in rescissoria que terminatur anno ut hic. et in edilitia que terminatur sex mensibus et in quanto minoris que terminatur anno. ut. l. sciendum. § fi. ff. de edi. edic. cum concor. ibi positis. Et glo. magna tenuit contrarium dicam oriam facit inter pretorias penales et non penales quancunque sint rei persequutorie quod est falsum ut dicam in glo. magna.

Penales vero ab initio respectu actoris et rei vel saltem rei tm finiuntur anno. ut in. ff. cetere. cum concor. hic allegatis in glo. fallit in actione furti manifesti que est penalis ex utraque parte et pretoria et tamen est perpetua. ut Insti. de perpe. et temp. ac. § furti. et frequentia delictorum hoc induxit ut multa crassantibus locus sit exemplo et hoc voluit hic glo. magna circa fi. et aliud ro reddi non potest: nam illa est penalis et pretoria ex utraque parte. ¶ Secundo fallit ubi actio penalis succedit in locum persequutorie ex utraque parte: nam tunc per omnia naturam earum sumit et ideo sicut prima erat perpetua sic et hec. ut. l. i. §. hec actio. ff. si ven. mo. inui. et ideo vidi rei vendicatio que datur contra eum qui dolo desiit possidere quia succedit in locum directe que datur contra possidentem est perpetua non obstante quod ex parte rei sit penalis et pretoria. ut. l. ele ctio. §. fi. ff. de nova conmunem. l. pe. eo ti. et illud ff. de in bo. Ex predictis habes regulam infallibilem verum actiones pretorie sive perpetue vel annales sive oriantur ex delicto sive ex contractu. ¶ Secunda consultatio iurisconsulti fuit an iste actiones pretorie veniunt in heredem: et hic conclude quod sive nascantur ex delicto sive ex alio quodam transeunt in heredem et contra ipsum intentantur quatenus ad heredem pervenit. quoniam lucra turpia sunt ab heredibus extorquenda. ut. ff. de calum. l. in heredem. Fallit nisi actiones penales infamant. Et pro consequendo id quod ad heredem pervenit intentari potest condictio furtiva vel alia non infamans nam tunc sufficit illam aliam non infamantem ad iudices posse competere. Exemplum si aliquid raptum est vi nam mortuo rapiente in heredem eius non competit actio vi bonorum raptorum que sufficit furtiva condictio. ut. l. ij. in fi. ff. vi bo rap. Item fallit in edicto de calumniatoribus. quod contra heredem non datur in factum. ut. l. in heredem. ff. de calumnia. Quando sunt actiones pretorie non durant nisi anno ille non sunt transitorie. et hec est regula generalis. Que fallit in uno casu cum subvictinque heres eximere se potest a pena per simplicem cautionem. Exemplum si immisso ex causa legatorum conditionali vel in diem violentia adhibetur per eum contra quem immissio facta est nam tam ille quam heres eius cavare potest penam talis violentie cavendo de solvendo legatum adveniente conditione vel die. et in eo qui missus est ex causa damni infecti et violentiam patitur nam penam huius violentie cavare potest is contra quem immissio facta est cavendo de damno infecto. et ideo licet ambe sint penales et pretorie tamen competunt contra heredem qui se eximere potest per cautionem sic intelligitur ff. ut sint et. l. i. §. fi. communia glo. allegante tex. in. l. uls. eo. tit. ¶ In tex. ibi. Diffiniendum. l. per dictas terminandum sit quod infra sequitur sunt et alie de inter pretorias et penales et non penales que non. Insti. de ac. § penales. dic ut ibi in glo. ¶ In tex. ibi. Ut que rei persequutionem habeant. Intellige quod habent rei persequutionem ex parte utriusque. s. actoris et rei ut est publiciana et similia. et ille rei persequutoria datur sine ulla cautione. et quamvis quamvis sit rei persequutoria ex parte utriusque s. actoris et rei tamen terminatur anno. ut in. §. sed etiam rescissa. ff. ea. l. quem hic innge. et si quis terminatur minori tempore ut est redhibitoria que et illa contra ius civile datur. ¶ In tex. ibi. Post annum dantur. non distinguendo descendunt ex delicto vel non. vetamen sint rei persequutorie hinc inde et glo. hic aliter intelligat et non bene et supra dixi. ¶ In tex. ibi. Cetere sunt penales et non rei persequutorie. ¶ In tex. ibi. Que post annum non dantur. he sunt omnes penales saltem ex parte rei. nam ille post annum non dantur et ideo nec in heredem dantur salvo nisi pro eo quod ad heredem pervenit. et ratio huius est quia turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda. ut. ff. de calum. l. in heredem. ¶ In tex. ibi. Ille autem rei persequutionem continent. tamen ex parte actoris quam rei. ¶ In tex. ibi. Nobis abest. et adversarie adest: ergo ex utraque parte est rei persequutoria. ¶ In tex. ibi. Cum bonorum possessore et cum illo qui debitori nostro successit de iure pretorio ut bonorum possessor. et sic l. obligationis substantia non possit variari ex persona heredis. ut. l. ij. §. ex his. ff. in. i. tamen qualitas obligationis variatur. et hic quod est notandum. a principio ergo obligatio contracta est. ideo obligatio cum defunctus. origine non fuit pretoria: et tamen in persona heredis pretoria videtur tenere merito. ¶ In tex. ibi. Sed cum rescissa beneficio restitutionis in integrum quod concedunt absentibus causa rei publice vel alias ex clausula generali si qua mihi iusta causa videbitur. ut. l. i. ff. ex qui. cau. maio. non enim habemus tractare de

re de vsucapione rescissa que cucurrisset contra minorem de re immobili loquor quam ille non posset alienari: ergo nec prescribi. ut l. ij. § si a pupillo. ff. pro empto. et ibi dixi. et no. in l. alienationis verbo. ff. de verbo. sig. An autem rescissoria possit implorari ante restitutionem imploratam et obtentam adversus obstaculum quod impediebat et impedit rescissionem intentari dic ut per Bar. hic: et pleniussime de ista materia per Dy. in. § rursus. Insti. de ac. ¶ In tex. ibi Quia contra ius civile dantur et idem dicas in odilesis. et quanto minores ut dixi in primo discursu quando ambe contra ius civile dantur ¶ In glo. magna ibi Et fallit in omnibus aliis perseq. Ista glo. pessime dicit ut dixi in primo discursu. l. i. credentiali et et in tex. que actiones pretorie rei persequutorie ex utraque parte sive ex delicto sive ex alio quocunque descendunt sunt perpetue. et per consequens transitorie secundum doctrinam quam supra dedi. Sed ubi non sunt rei persequutorie ex utraque parte sed ex parte actoris ex parte vero rei sunt penales ille non sunt perpetue sed annales nec sunt transitorie in heredes nisi quatenus ad heredes pervenerit: et etiam tunc non sunt transitorie si delictum defuncti potest per conditionem purgari. ut dixi in credentialibus ¶ In ea glo. ibi. De eo quod pervenit. in hoc non est spalis quia omnis pretoria ex quacunque parte iuris descendat intentatur perpetuo de eo quod pervenit ad delinquentem vel eius heredem nisi delictum possit purgari contra heredem per conditionem non infamantem ut supra dixi. ¶ In ea. ibi Et est forte ro. immo sine forte quia nulla alia ro. reddi potest ut supra dixi sed duero. et bene. ¶ In ea. ibi. Nisi ad heredem pervenit. hoc casu ubi ad heredem pervenit si delictum potest purgari contra heredem delinquentis per actionem conditionum non infamantem datur conditio sed actio ex delicto descendens. ut. ff. de damn. l. in heredem. et dixi supra in credentialibus. et de hoc ex. I ut ho. rap. l. ij. § fi. per glo. in. l. hec actio. ff. de calum. ¶ In glo. in verbo. Patrimonio. ibi. Ex variatione debitoris. Sed quomodo est possibile variari qualitatem actionis ex heredum personis cum no. Insti. de actio. § sed iste. Dic ut dixi. I ti. ar. m. l. ij. § ex his. quia ex persona heredum non inducitur variatio in hoc nisi tantum ut non possit solvere heres in alio quam potuit defunctus ¶ In ea. glo. ibi. Vel dic dupliciter dici penalem. In hoc attende formam libelli quia interdum est penalis ex utraque parte: interdum rei persequutoria et penalis simul si agentem ad penam commisse et emendationem damni quod fieri potest. sed glo. in § ultimo dicat contrarium et non bene in. l. dominium. C. de iniur. et ibi per hoc reprobatur. ¶ In ea. ibi. Ex variatione debitoris. Contrarium huius determinatur in. § sed iste. Insti. de actio. Illa verior secundum Ray. Sed cum ista concor. glo. in. l. i. et. ij. de possessio. here. pen. Potes dicere quod si actio que dabatur contra defunctum a sui primeva origine et natura esset pretoria planum est illa quod que datur contra heredem sibi est pretoria: et de potes intelligere hanc litteram. Sed si a sui origine erat civilis et illa que datur contra heredem sibi erit civilis. Sed si heres non de iure civili sed de iure pretorio successit appellatur pretoria per extensionem et ita intelligatur hic. unde Guido de suza intellexit totum tex. in hypotecaria quam intentamus contra possessorem bonorum debitoris nostri. et heredis eius nam ipsa est pretoria et rei persequutoria ut Insti. de actio. § Item serviana ideo non mirum si contra talem possessorem agatur pretoria et rei persequutoria. ut hic in tex. Ang.

Sed cum rescissa.

Pretoria que contra ius civile datur ut rescissoria anno finitur. h. d. Est autem rescissoria actio antiqua que competebat que nunc non poterat intentari propter prescriptionis seu vsucapionis obstaculum ideo sublato illo obstaculo de medio per beneficium restitutionis in integrum reviviscit contra ius civile et eius reguisita actio primitiva et ideo illa non durat nisi anno et iste est intellectus huius. § in terminis et in summa vel sic. Rescissoria durat anno. h. d. Et quia glo. hic non examinat materiam officij rescindentis et rescissorie. nec ego sibi dicam sed e materia. l. ab hostibus. § sed quod simpliciter. ff. ex qui. cau. ma. dic ut ibi per glo. et scribentes. et l. ult. C. de resti. mil. et dic ut plene per Dy. Insti. de ac. in § rursus. Et an rescissoria competat ante obtentam restitutionem in integrum Bar. hic ponit: et concor. ept. dic ut in eo. ¶ In tex. ibi. Usucapione. s. beneficio restitutionis in integrum. ¶ Ibi. Redditur. s. antiqua actio personalis vel in rem ut glo. hic dicit et bene. Vel summe sic. Pretoria rei persequutoria ex utraque parte si contra ius civile datur finitur anno. h. d. et ideo ediles et quanto minores que sibi dantur contra ius commune non sunt perpetue quamvis etiam sint pretorie et rei persequutorie. ut dixi in prin. l. huius. ¶ In glo. Redditur. ibi. Vel dic quod habet cum hec vera Bar. tamen intelligit quod ubi per vsucapionem prescriptionem primitiva actio fundamus est extincta. quia illa non rehabetur nisi obtento beneficio restit. in integrum sed ubi non est extincta fundamus sed per prescriptionem solum est paratum exceptionis obstaculum sicut contingit in prescriptione. xxx. annorum tunc antiqua actio durat et ante restitutionem petitam sed inefficax et sic competit ante restitutionem sed inefficaciter. et hoc placet. ¶ In ea ibi. Et hodie quadriennio. Istud quadriennium est subrogatum in locum anni utilis quo ad petendum beneficium restitutionis in integrum. sed post ipsam restitutionem petitam et obtentam incipit cursus temporis prefixi ad rescissoriam intentandam: et istud tempus non invenitur per ius novissimum mutatum. non habes alia. Ang.

In duumviros.

Ex contractu magistratuum ipsi magistratus conveniri possunt et officio finito: et ex conveniri potest ipsa respublica. h. d. Intellige autem tempus. ipsam teneri et conveniri si in eius voluntatem contractus factus est ut de casum. ¶ Ibi. Municipalium. sed eorum officium durat etiam non tenentur ergo finito officio: et hoc est regulare: nisi civitas vel collegium non tenentur ex eo quia in eius voluntatem contractus celebratus non est sed ubi in voluntatem municipum contractus est factus tunc finito officio municipium et collegium et universitas sola tenetur si ex necessitate officij magistratus contractum inivit. Sed si voluntarie tenetur et ipse magistratus: et si animo novandi et liberandi ipsum municipium magistratus contraxit solus ille tenetur municipium nullo modo ut l. iij. § in eum. ff. de admi. re. ad civi. perti. ubi est glo. magna. Cum autem administrator non subsit munus publicum sed privatum et voluntarium omnino sicut procurator et gestor. et sindicus universitatis qui ad munus illud cogi non poterat. tunc enim ipse administrator possit conveniri officio deposito distingue ut in glo. magistra. in l. si pupilli. § i. ff. de nego. ge. et ibi habes in fi. de prelato et aliis rectoribus ecclesiarum. ¶ In glo. i. magistrat. fin. Sed ex eodem. § in fi. dico contra l. ut finito officio tenerentur quatenuscunque in utilitatem municipij pecunia versa sit. Ro est quia ibi voluntarie municipalis magistratus se obligavit et animo liberandi ipsum municipium. et hoc est quod glo. hic dicit.

Essat.

Nulla conditio ex famosa causa descendens datur. h. d. Et est verum cum agatur civiliter conditione ex lege secus si non agatur civiliter sed per inquisitionem alicuius de aliquo crimine damnatur aut et per accusatorias viam. quia hic tenetur officio non autem proponitur personalis conditio: quod tenet Spe. in t. de sen. § i. v. si quid de ibs. in pe. colum. in. ij. parte. hoc et tenet Bar. hic succincte et plenius in. l. famem. ff. de publi. iudi. et ego ibi post eum. Dy. autem videtur fuisse in opinione contraria per l. i. C. si m. no. ges. et ff. de suspec. tu. l. iij § preterea tene quod ut in. ¶ In glo. q. m. fi. Nota istam doctrinam quod omnis conditio est actio personalis: concor. ff. eo. l. actionum generis in prin. Ang.

Actionis.

Actionis verbum latissime sumptum comprehendit personalem utilem et directam pretoriam et civilem et et interdicta non solum simplicia sed que sunt mixta ex eo quod quilibet in eis est actor et reus. h. d. in terminis et in summa. ¶ In gl. ij. circa prin. dic simile no. in. l. actio. ff. de nego. gest. Vel dic quod sine

Veniat ex verbis sive ex mente eiusdem legislatoris: illa appellatur directa. Sed quando venit ex identitate [illegible] nis ex extensione legislatoris illa appellatur utilis. sic intelligitur l. i. communia. l. pe. ff. si qua- [illegible] se. vice. et ff. de verbo. sig. l. verbum ex legibus. ¶ In glo. Et sic no. in fi. No. quod nullum simile est idem, ut hic glo. et est casus. ff. depositi. quod neruia.

Parte. Tribus modis sumitur in iure actio mi [illegible] xta ut no. [illegible] Insti. de actio. in §. que dam. dic ut ibi per eum. Sequitur l. non figura. [illegible]

n **Non figura.** Obligationes non solis instrumentis geruntur sed in his rei geste veritas confert. h. d. Concor. l. cum res. C. de proba. et ff. de pig. l. obtinet. Vel sic. Sola litterarum figura non obligat sed oratio per eam expressa sicut et figuratam lingua [illegible] te. h. d. Vel sic. Non minus valet scriptura ad obligandum quod quod figuratur voce h. d. ergo iure isto sm glo. erat cognita obligatio litterarum de qua in hac [illegible] Bar. et ff. eo. l. hodie ergo non est dubium quod ex ipsis litteris obligatio nascitur ut l. in scribendo. C. de non nu pe. et Insti. de lit. ob. in prin. Tenendo igitur opinionem gl. oportet dicere quod sola figura literarum non obligat sed oratio significata per litteras sic conncxis ipsis litteris h. d. ¶ In tex. ibi. No figura. s. [illegible] ¶ Ibi. Lingua figurata. No nihil figuratum est sm significationem propriam. Et ideo statutum disponens quod descriptus in figura banni possit occidi impune. extenditur et ad eum qui vere bannitus non est dummodo figura littere exprimat illum bannitum. et hoc tenet Ja. bu. i que dam disputatione. Bar. autem et addit dicens quod qui sm communem usum loquendi appellatur bannitus licet revera non sit: bannitus tamen appellatur. [illegible] propter communem usum loquendi recedimus a proprio significatu verborum. ut l. labeo. §. idem tubero. ff. de suppel. lega. Salvo nisi statutum dicat quod verba statuti intelligantur sm propriam significationem [illegible] tunc non recurrimus ad communem usum loquendi sed ad significationem literalem et propriam. ut d. l. labeo. Idem tubero. et ibi ponitur quo probetur communis usus loquendi. et quales testes debeant deponere rationem sui dicti et c. Ang.

f **Iussu.** Filiusfamilias pubes ex omni causa obligatur ut pater: et ut cum patre agi potest. h. d. hec. l. Et no. hunc tex. ad id quod no. Spe. in ti. de confes. §. sequitur. videre de confessione qui est insertus in. § nunc videndum. v. ultimo queritur. et cessat [illegible] l. fi. §. i. ff. l. ubi dicitur quod filius auctoritate patris obligatur. tamen auctoritas patris non est sufficiens ad pubere et obligandum sed ad infantem sic curia nomine pater hereditatem agnoscat: de [illegible] et no. in l. si infanti. C. de iure deli. be. Ang.

b **Hereditariarum.** Ereditariarum [illegible] pro le gato competens de hereditaria ut quevis alia h. d. ¶ In glo. i. que incipit. Hereditariarum. Et dicit quod tenetur hereditas hoc falsum quod hereditas non tenetur ad legata anteque hereditate heres agnoscat l. si servus [illegible] mar. et [illegible] peculii ff. de stipu. ser. l. e gatarii ergo cum de testatoris concurrunt et omnes p legata [illegible] et sunt. Sed legatarii post testatoris cui sunt [illegible] habent loco creditorum respectu legatariorum secundi testatoris succedentis. unde causa primorum est prior et potentior quantumcunque secundo legata facta in primo testo repetentur in secundo ut l. unica ex familia. §. de falcidia. ff. de lega. ij. pinnera. l. [illegible] C. de bo. au. iudi. pos. ubi decidiur iste casus. Ang.

q **Quotiens.** Licet per legem novam nova obligat et actio inducatur tamen antiqua non tollitur nisi de lege nova expresse caveatur oppositum h. d. Et ideo si per statutum antiquum pro aliquo delicto certa pena erat inducta. et certa accusandi forma. Et sequitur novum statutum aliam penam statuens. nec accusandi forma nec pena prima intelligitur abolere. Concor. C. de sepul. viola. l. qui sepul. et ff. de accusa. l. senatus. et ff. de calum. l. si quis ab alio. per quam legem Dy. exemplificat hunc. et ita glo. ibi. Opportet ergo quod in statuto novo sen in lege nova addiciantur verba quod illa pena vel illa accusandi forma vendicet sibi locum que in statuto concinetur et non altera. ¶ Ibi. Obligationem [illegible] ¶ In glo. i in fi. Glo. exempla pone ut supra et exemplum per l. si eum §. i ff. de exercito. ¶ In ea. glo. ibi. l. si. in fi. hoc examina ut dicam. ff. in gl. in verbo veteres. et intelligatur ut ibi ¶ In glo. Quam introducit. Ibi. ff. l. in prin. potes et ponere bonum exemplum per l. edicto. C. de edic. di. adria. tol. ¶ In glo. in verbo veteres. ibi. Ubi est nego gest. et ex. l. condictio. Istud exemplum non videtur bonum quod alio casu compet negotiorum gestorum et alio condictio ex l. illa ubi. ut ibi no. per Cyn. et Bar. ¶ In ea ibi. In locum aquilie antique. ut. ff. ar [illegible] l. i. et per illam. l. exemplificavit Dy. illud principium. ff. de l. si quis ab alio. Ang.

Si ex eodem. Ubi ex eodem facto plures oriuntur actiones: una intentata et exactione facta ex ea nihilominus alia agi potest ad id quod plus est in secunda quam in prima. Secus si tantundem aut minus. h. d. et iste tex. est declaratus [illegible] qui servum ff. eo. Et allegant hic tex. quod si est actio [illegible] nere simpliciter adhuc poterit agi de cicatrice. [illegible] pena debet augeri. de quo p. Bar. succincte in [illegible] num. et per eundem in l. senatus ff. de accusa. et [illegible] ¶ In tex. ibi. Actiones. i. penales et una si competunt persequutoria exiguntur p. [illegible] sine dubio est penalis. altera persequutoria una non exigunt [illegible] terum ut no. ff. eo. l. cum ex uno. et l. si pro fure [illegible] de cond. fur. et C. de fur. l. ancille ¶ In tex. ibi. [illegible] plus sit. i. quam fuerit exactum ex prima ¶ In tex. [illegible] eiusdem quod fuit consequutus ex prima. et litera [illegible] na et clara.

i **Sed cum sub.** In cum [illegible] aliquid re [illegible] sub conditione pendente creditor [illegible] legatarius [illegible] conditionalis non [illegible] sit numero creditorum nisi existente conditione. [illegible] hunc est quod in contractibus existens conditio [illegible] ut l. potior. et l. qui balneum. ff. qui po. in pig. ha. [illegible] ultimis voluntatibus secus. ut ff. ad silleia. § servus [illegible] et pro hoc vale omnino. ff. que et a qui. l. qui in fraudem [illegible] ubi ponitur hec diversitas inter ultimas voluntates et contractus [illegible] sede [illegible] quod licet existens conditio in ultimis voluntatibus [illegible] retro. tamen ubi depositio ultime voluntatis est per [illegible] tarius vel fideicommissarius post tempus retinet sibi [illegible] irrotrahitur [illegible] hec et retro fingitur [illegible] fuisse licet revera non fuit ut l. pende. ff. si cer. peta [illegible] pleme no. in glo. ¶ In tex. ibi. Non est creditor [illegible] potestam transmissionem. quod legata vel fideicommissa [illegible] na aut et ulla sub conditione relicta nisi quam transmittitur [illegible] decedentes conditione pendente ut ff. ad treb. l. hades [illegible] ita de le. ij. l. cum pr. §. hereditate. et l. i. C. de fideicommissis [illegible] na. C. de cadu. tol. l. unica §. sed hec [illegible] C. comm. [illegible] Item in alio ff. de vul. et pupil. l. cum ex filio in [illegible] non est aliud dicat [illegible] et [illegible] quod non sit transmittendum [illegible] heres. Sed falsum est quod nullum relictum conditionale [illegible] nisi conditione pendente si moriatur is cui relictum est [illegible] gulariter hanc glo. ¶ In tex. ibi. Sed tunc non [illegible] eius existentiam [illegible] non ut [illegible] in ultimis vo [illegible] existentiam conditionis retrotrahi. ¶ In glo. i ibi [illegible] ad hec ut in possessionem mittatur. No. l. de ¶ In [illegible] ibi. §. magna. quo ad hec ita adde quod idem est in [illegible] ea. l. § sed et si legata. et l. verdum et l. [illegible] cui. et ff. [illegible] l. in omnibus. et ut legata non [illegible] et ut in pos [illegible] toni. ¶ In ea. glo. ibi. Nisi in persona liberorum [illegible] est quod glo. non ponit aliud. sed non dixit bene ut [illegible] do dixi.

Creditores. Creditor est cui [illegible] debetur et nec potest [illegible] ceptionem submoveri h. d. Vide. ff. de ver. sig. l. creditores. l. creditor et l. si cui.

o **Obligari.** Liber homo [illegible] compos mentis [illegible] tur civiliter et naturaliter pupillus naturaliter tamen

non ciuiliter: seruus ex facto non obligatur ciuiliter nisi in casu.b.d.contraria glo. ¶ Ibi. Non obligatur iure ciuili sed naturali: et sic ui ipsi pupilli hz obiectiones quas recita plenissime p gl.i.de reg.iur in.l.pupillus. ¶ Ibi. Nō obligat.s.ciuiliter sed naturaliter sic.vt.ff.eo.l.serui. et hoc in aspecto iure gentium primeuo sm q8 statuo eoz ambulamus erat.vt dixi in d.l.fui. et nō in.l.si id q8 ff.de cōdic.in. et l.nō solū.ff.de peculio.Et de ista obligatiōe natu fz dicta iura loquit l.frater a fratre.ff.de cōdic.inde.

Bligationum fere.

Male pōt summari. Sz hoc iā du. In oib9 cōuenntiōibus aut est puritas mitoies aut cōditio aut modus aut accessio.b.d.cū glo. Et nō.hic de diuisione fere: que philosophicum temperamentum importat. vt patet in glo.

Circa.

Cū cōuentiōe dies iest aut iest qz et die incipit obligatio aut qz pferē in diez.b.d. ¶ In tex.ibi. Et ante die nō exigat: licz ante non possit ante die ni nata est: sed nō cū exactione effectu. et ff. hec littera. et de hoc.ff.u.s.l.cū qui kalendis. et ibi per et p me. Cū n.ego pmitto post diez nec obligat sed an die nō exigor.vt.l.1 in fi.qui dies vsusfr.le.ce. ¶ In tex.ibi. Dare spōdes.subaudi aliquid dare iū dies ne apposita est gratia limitāde obligationis: si gratia differēde.puta qz tibi.x.pmitto vsqz ad pascha nō post pascha in me puenire et exigere potes sicut dies non fuisset appositus. vt nō.in.l.si mandato nu.§. lus rñdit.el.ff. man. et hoc tenet Dy. et bū. Et si appita erāt illa verba dece que pmisi dare vsqz ad diem pmitto dare abunde in antea ad petitionem creditoris: illa verba nihil opanē quominus dies interpellet p hoc.vt.l. stipulatus sū mihi a pcssio.ff.de vb.ob. et ibi dixi. Ang.

Placet.

Nec aliter vivos vel vltima volūtate obligatio pōt ad tps cōstitui sz post lapsū creditor repellit aut exceptiōe pacti aut doli.b.d. vsqz Sic et in tradēdo Vel sic. Tps nō est modus in dāde vel tollēde obligatiōis.b.d. ¶ In glo. Nō.dil. ibi. Etiā postea tenet hoc intellige qz dies nō est apposita gratia terminādi et limitādi obligatiōis. alias nullo modo tenet post die. vt.ff.§.pantae.pri.§.allegato. ¶ In glo.in vbo. Non posse.ibi. Desinat teneri. Nec ff.de reiu nup.l.qui.in pncipio.§.1 vt ibi nō. ¶ In ea. ibi. Prescriptione.xxx.annoz. Ista glo.respexit ad iura.ita hoc iure prescriptio nō erat cogitata. vt.ff.ad l.l.qui accusare.§.1.in gl.in vbo.Admittit. ¶ In ea. ibi. Remanet enim naturalis iure nouo.sed si fine effectu tamen prescriptiōe.xxx.annoz: est tamen securitate plenissima. vt.l.si quis emptiōis. et l.cū notissimi.C.de p.xxx.an. et nō tamen tamen soluens p errore facta pbabi peteret vi indebitū.vt.l.vlt §.si.j te re babe. et ibi dixi Bar. Et p prescriptione cōuentionale vel legale tollitur vel eius effectus saltez recitati voce sufficit ¶ In que scripsit. Sed in vsufruc.ibi. Soluto vt ibi Condi p cū res legat alicui ad tps post tps recedit ab illo vo ipso iure vt ibi. Sed obligatio pcia grantitatem ad rationem legati no tollit tps ipso iure.sed obstat exce et hoc voluit hec glo. Ang.

Sic et in tradendo.

Qui tradit solū et exceptis psice: exceptedo nil agit b.d. et subaudi nil agit quantum sicet cedat solo: et quia hūs dominium soli habet dominiz sicut directū sz dominium vtile manet apud reseruantez sibi superficiem. vt.l.i.ff. de superficie. que est contra.

Conditio.

Si cōditio in dispositiōe apponit ad impediendū obligationis vere cōditionalis e: sed si ad resolutione obligationis tūc hz locū exceptio: secūdū si dispositio pura est.b.d. ¶ Ibi. Efficitur est.i.facit cōditionale stipulatione vt qz ante onus oiū nec venit nec cedit dies obligatiōis.vt de re dicem.j.de vb.sig. ¶ Ibi. In cōstituenda.i. que cū roldit cōditionale vt qz nō patit obligationez nasci cōditionis euentū. ¶ Ibi. Sed et hoc casu l posterio ponit cōditio pcta ad resolutionem cōditionalis ergo

interest an conditio anteponatur an postponatur. vt dicit in glo.de qua notaliter loquit glo.in.l.i.ff.de in diem adie. Ain habere in.l.ij. ¶ In glo.in verbo. Sed et hoc casu. ibi. Et quidā dicūt. In hoc sta snia canonistaz qz excōicatio est pena spūalis et medicinalis nō autē tpalis. et Inno. dixit eū interim excōicatū nō esse in.c pceteri.el.ij. ex de ap.vt ibi per eū. In pena igit tpali cōcludēdū dicendū de dispositione iudiciali ēstudenda qz interiz pena in obligatione est.sed resoluit per obiectū exceptiōis in cōditiōis euentū.vnde si iudex dicat pono te in bānum vel condēno te ad facultatē nisi.j.x.dies soluens.x.interiz tu eris exbānitus et cōdenatus ad facultatē:sed resoluit cōdenatiōe in euentu cōditionis. Sed si iudex fuisset vsus aliquo vbo suspensiuo.puta eris bānitus vel cōdenatus in facultate nisi soluas.x.infra.x.dies.tunc hec snia cōditionalis e. et ideo nec interim exbānitus nec interiz cōdenatus e in facultate.vt nō glo. in d.l.ij. et bene. Sed si iudex incipit a pcedēti cōditiōe puta tu si solueris.x.infra decē dies eris cōdēnatus ad caput. vl' esto exbānitus infra lapsum termini. nec eris exbannitus. nec eris cōdenatus ad caput qz dispositio tūc cōditionalis e. Et ideo si iudex omisisset si nō solueris nā dicto nisi et si nō idē importāt.vt nō glo.in.l.si eū.§.qui iniuriaz.ff.si quis cau. Et isto mō resoluēdi sunt in cōditiōe euentū statuta bodie flōrentini qz arbitri cōdenant ad soluendum mille nisi cōdēnatus infra mensem soluerit ducentos facta igit solutione ducentoz liber erit cōdēnatus a reliquo: saltez p obiectū exceptiōis: et hoc tenet Bal.ff.de arbi.in.l.quid tñ.§.si arbiter. In vltimis aūt voluntatibus cōditio pposita vel postposita semp idē iportat nā ppposita sine dubio facit dispositione cōditionale postposita idū et adeptione sub cōditiōe et per cōs ratione sub pcta cōditiōe.vt.l.quibus dictus.§.quidā el.ij.ff.de cōdi. et demo. Et hoc ideo qz vltime volūtates quocūqz tpe cōfecte: semp ad extremū puncti mortis tpalis reducunt et eode cōcertu facte dicuntur. vt.l.qō per manus.ff.de iur.codicil. Ang.

Modus.

¶ In tex.ibi. Nec alter pōt pōt petere.s.pcise:saluo nisi stipulator reseruauerit sibi potentiam eligendi quez vellet. vt.l.si quis stipulatus sit stichum aut pamphilum.j.ti.i. et.l.vbi autez non apparet.§.qui illud. Ang.

Si ita stipulatus.

Iste.§.est sub illo et tractat mām.l.ita stipulatus.j.ti.i.quā.l.repetit Bar. et ego bonos.dicā post eū quedā bona. Sed vltimus articulus huius.§.fuit declaratus p me in.l.si isold.j.ti.i. ibi vt ibi Et h.d.Si stipulatio per alis incipit a pcedenti cōditiōe stipulatio e vnica.s.penalis et cōditionalis. Nō aūt in cōditiōe venientis solū in solutione est Sed si nō incipit a pcedenti cōditiōe due stipulatiōes sunt. Prima pure. Scda cōditionalis et penalis et pena cōmisse in pena transfundit in secūda iure quasi nouatiōis.b.d. Iste est ergo articulus difficilis b9.§.s.vtrū stipulatio penal' beat nouare pmmāz: de quo in.d.l.ita stipulatus. et hic in glo. et.l.si quis a socio.ff.pro so. et.l.pdia.ff.de actio.emp. et.l.pacta conuenta.ff.de pactis. emp. et.l.rescripto.§.si pacto.ff.de pac. Veritas est qz potest pōt mora purgare:nō sit nouatio p cōmissionez stipulatiōis penalis sed quasi nouatio. et istud quasi pōderauit glo.in.l.apud celsum.§.labeo ait.el.i.ff.de doli exceptio. et ibi dixi. Postqz aūt reus nō pōt morā purgare: nec stipulator petere q8 in pmitiua venerit. tūc vere inducta e nouatio p transfusione pmmane in secūdam et ista est cōclusio quā tenui in.e.l.si ista lam. ¶ In tex.ibi. Nō videris.incipiēdo a pcedēti cōditiōe. ¶ In tex.ibi. In exsolutiōe: fūdus.nō enim potius fundus in obligatiōe esse qz q8 in cōditiōe cōsistit i obligatiōe nō e. vt.l.si quis sub cōditiōe cū concor.ff.si quis ōmis.cau.testa. Nec ob.ff.de ope.liber.l.si ita stipulatio vt ibi pz ex littera. Nec l.qui rome.§.flauius.j.ti.i. et ibi dixi ¶ In tex.ibi. Nō tollat potez.sub. sed pma de fabricatiōe naue remanet firma et ei secunda cōditionalis et penalis sit firma maneat. ¶ In tex. ibi. Nō magis verū est.hoc io qz nō fuit apposita clausula illa rato manēte pacto:alias nō fieret trāslatio pnā in penā:sed vtraqz firma maneret: et posset peti fabricatio naue et pena. vt.ff.de transac.l.qui fidem. et nō.in.d.§.si

pacto. ¶ In glo. i. ibi. Et b. j. ff. si. l. ita stipulatus. Nec ob. hoc. ff. de re. dub. l. si is qui ducenta. §. cum ita. ut ibi nō. Nec et. l. si ita stipulatus fuero de sibi ut ibi nō. j. n. i. ¶ In gl. magna ibi. Sed hodie secus. ut C. eo. l. fi. Secun hoc op3 te dicere hūc. §. fore correctū sed vitiāda est correctio. Sed dic q hodie est sketu. ūm in vera novatione ut exp'sse agatur ut fiat novatio non aūt ipso iure: et ita loquit. d. l. fi. Sed novatio que dicit p cōmissione stipulationis penalis inducitur hodie sicut et olim et nihil est mutatū in hoc. et sō hic §. nō est correctus. unū scias q l3 nō agat hodie expresse de sui novatio- tñ si agat tacite p illos modos p quos olī3 tacite agebat' fit et hodie novatio salue exceptionis ope. ut nō. glo in. l. ij. j de nova. et ibi dixi. et C. de nova. l. fi. ¶ In ea. ibi. Debebit in cōditionis eventū dic hec solutio sic dz bona q effectus hmoi v3 sub cōditione novatus. ſ. si seda scripture effectū. ut. ff. de pe le l. i. et ad l. fal. l. i. §. ite si ita. Fin Dy. Sed nihilominus tene glo. p. l. nuda. C. de pbe. et cōnit. stipulatas eet pēlusa via petendi qd in primissa et scdaria venerit et mentiois cōditione eet morosus q alı' qd ec no dz. ¶ In ea. gl. ibi. Nō habeo ius i navi. Dy reprobat hoc sic mentione cōditionis sit morosus q nō morosus Tu tene gl. si pclusa est via reo purgādi moras et p pñs dz ee pclusa via actori agēdi ad id qd in prima veneni et tūc qz deducitū in prima desijt esse in obligatiōe et et in solutiōe apparet q est facta translatio primitiue in penale. et tūc pōt dici q sit vera novatio an aūt q si novatio. ¶ In ea. ibi. Sed dic ut ibi. et ibi dixi. et ibi glo. poderat verbū quasi. ut dixi. ff. in textualibus. ¶ In ea. ibi. Sed ibi favor libertati. Immo nō est ibi favor l3 Dy. nā et in l. sedm non vult saio- et tūc ide est qd de in. d. §. ita uūs- vñ dic ut ibi. Vel csidera qd iam dixi q si stipulatori cōpetit potestas petēdi qd i prima venenit in reo purgādi moras nō est facta novatio q no icōmutabilit prima ius est in scdariaz trāslatio. Sed ubi nec actori est licitū petere qd in prima venetur nec reo e licitū purgare moras tūc est vere facta novatio pp translatione icōmutabilem.

i **Squier.** Debitor servū manumittedo cū nō intelligitur moram facere pp hoc: et sō si manumissus decedit ası morā factā re' liberat' p tertium. h. d. in terminis et in summa. Et nō. qd dixi in debitore qui nō facit mora p manumissione eius. Vel sic. Interim spē debitor ası morā debitor liberat' h. d. secō j in. i. l. si ex legati cā. dic ut ibi ¶ In tex ibi. Ex stipulatu. secus si ex vltima voluntate ut. l. servū. ff. de manumis' ubi glo facit p'mz de. l. hac. et solut plurib' modis. Ang.

f **Uriosus.** Ubi obligatio re cōtrahitur furiosus et pupillus obligari pñt: et alios sibi ipsis o. h. d. Sz hic quero. Si furiosus cuilibet in conspectu simbrate quierit aliena negocia gessit an ipsum sibi obliget ut a qua cōtraria actione nego. gest vel offō iudicis vel in factū dubitavit gl. dic ut nō. in. l. iij. §. et si furiosi ff. de neg. gest.

a **Rianus.** Favorabiliores sunt rei in liberādo q in obligādo. h. d. et gl. hic ponit plura exepla. Tu potes addere exēplū unū p̄z. l. §. ad hec in x colla. in si. hic sinit' lex coradi. in vsi. feu. Vel potes dicere ponēdo exēplū in pacto nudo qd valet ad liberādū liberationis favore et regul' ad obligādū nō tenet ut. l. iuris gētiū. §. quum no. ff. de pac. vel pone exeplū in emp. hypoth. concessa usq ad tertia generationē nā illud usq venit exclusive. et sic in relegato usq ad x. anos. nā illud usq venit exclusive. et de ista dictione: usq vide Bar in. l. mēminisse. ff. de offi. pcon. et lega. Ang.

i **A quibuscunq3.** Ubi nō est opus sermone ad obligatiōis cōstitutione: ibi surdus obligare aliū sibi pōt et se alij obligare. h. d. Et ide dicas in muto. ut. l. ubi nō nocet. ff. de regu. iur. Et ide dicas si est mutus et surdus simul. Sed tūc via est in pbādo q mutus et surdus sic voluerint. et quale v3 tūc conficiatur instrumentum: ex quo solum per nutum et signa pōderat' mentis sue conceptus: dic ut dixi post Bar. ff. de acquir. here. l. mutum. Ang.

e **Ex contractibus.** Ubi [illegible] pergat' p actione descendēte ex cōtractu vel quasi est obligatio transitoria in heredes. h. d. descendat. ff. eo. l. ex deposito. et ibi dixi et l. si hoiem. §. ii. ff. depositi ubi pñcipium iste plene declarat'. Nec obstat. ff. de fideicō. l. cū scario § si ubi pēne no trāsit ad herede rogatus scarius. sed ad herede concedētis qz fideicōmissi cocedentis persone rogatus uni et ideo non egredit' illam ut litera illa dicit. Ang.

q **Uod quis.** Obligatio ad die pōt solvere ası die [illegible] h. d. et de hoc vide. j. e. l. qui hoc āno. Nec ob l. liber hō § dece. j in. l. q3 ibi tpe nō apponit ad differēda petitionē sed ad demōstrandū punire [illegible] Exēplū cū dico hodie. et dare spōdes? Et semper intellig reo dari ptatem solvēdi dies fuerit apposita gratia stipulationis. ut. l. si stipulatio. ista habē. §. nec certā cōnexa glo. j. n. i. et ibi all. gł concor. Ang.

n **Ihil.** Adū hunc l. explicat' Insti. actio. in pn. dic ut ibi. ¶ In tex ibi. Quā ius. contige verbū psequēdi qd e [illegible] ita et dic q actio e ius quo psequimur quod nobis debet' obligatio aūt est ius p qd psequimur id quod nobis debet' et semp intellige in iudicio ut diffinitio bona sit et nō. hoc glo. Insti. de ac. in pn. et bene ¶ In gl. Modie ibi. §. ede Vel aliud erat obligatio aliud actio aliud eius sentencia. j de pub. iudi. l. ordo ¶ In ea. ibi. Formula quedā agēdi. et illa formule appellat' vulgaris Dr aūt vulgaris ex eo qz p ipsaz designat' nome actionis. Vel dic qz vulgaris e nomē ei'. Ite dz formula pprer illud qd habet' in glo. C. de formulis. Sed ppria diffinitio e hec q e ius psequēdi in iudicio id qd sibi debetur. ut hic in tex ¶ In glo. ij. ad fine. Cōsequid est et offīm iudicis nō est actio ex quo vat in locum deficiente actiōis. ut Insti. de ac. in pn. et nō pstupponit obligatione. ut l. quibus §. i. ff. de in. lega et de ac. emp. l. qui pedente vindemiam Vñ dixit Inno. in c. ij. de offi. iudi. q cū offīm iudicis iplorat' pōt iudex petente reijcere et illū nō audire si eius cū actio apponit' certā eo. ¶ In glo iii. ibi. Cuilibet de populo. pmz ut notarij. j de verb. sig. l. si cui. dic ut ibi ¶ In glo iiij. ibi. Vel aliquid obligatus. accipiedo actione stricte et pprie que psonā cōcernit: sed grosso mō bene possor est obligatus rone possionis. p quo convenit'. ut nō. glo in. d. §. i. ¶ In glo. pe. in fi. Vel dic hoc pont in oriaz psequens debitore cū pecunia fugiente de quo in aut proc. §. si debitorē ff. que in fraudem credi. et glo. in. d. §. medias in corpore. ut iudi. sine quoquo suffra. §. necessitatem. in. vi. colum. colla ij. et in. x colla. de pa. tenen. et cin violato. §. si quis botem. in vsi. feu.

o **Bligamur.** In. l. i. ff. eo. pota fuerat divisio qua q obligamur. et ibi dicit q obligamur aut re aut verbis aut cōsensu: hic aūt ponit' plenior divisio modestini. quā tñ Io. in arbore psequit' n fuit p rōnem quā dixi in. l. actionū genera. ff. eo. l. qz Io. fit psequutio divisione actionū quaten' tractat nām actionū nāc hic vo divisio psequit' originem vñ nascant'. ¶ In prim glo. magna in fi ibi. Sed ex mea pmissione cōe obligat o. ut. ff. de pac. l. si quis cū debitore vñ sigu ex pmissione nō agat' ex ipedimento cōditionis. ut. ff. de cōdi. ist. l. [illegible] de pig. et cōmo. rei. ut. l. necessario. §. q si pedente. qui po. in pig. hā. l. potior. in pn si quis cōmi ēm. testa l. si quis sub conditione in j. n. et de condi. et de cōmon. l. a testatore. et nō ff. de statu lib. l. si quis in in j. n. [illegible] C. de re. pmi. l. ex placito. ¶ In glo. Forte ibi. In [illegible] dictiōe remāsit. ut. ff. loca. l. ite querit' §. qui pfero ¶ In ea ibi Facere cepit. ut ff. de nego. ge. l. si pupilli §. videamus. et C. eo. ti. l. cū mode et ista duo exepla sūt optima. l3 gl. i reprobet et male ¶ In ea glo. ibi. Longo tpe [illegible] mā. ut. ff. de usur. l. cū de in rem verso. ¶ In ea. ibi. Pri [illegible] Bar. ut C. de fideicō. l. i. ¶ In ea. ibi. Prima duo non placent. imo placent ut. h. dixi. Sz exeplū de usuris debet

nudo pacto

nudo pacto non est bonum quod glo. tamen probat. C. de vsur. l. creditor. in fi. ɀ. l. si certus anis. C. de pac. nā quā[illegible] debitor pmiserit vsuras nudo pacto debitas: non oblig[illegible] ex hac pmissione sed p hāc pmissione pmissis pui[illegible] facta legitime. vt nō. in d. l. si. de in rē ūso. [illegible] legi[illegible] intellectū vedi in repertorie quā feci bononie de p. l. si [illegible] mus. ac vt ibi. ℭ In ea. ibi. Dote postea pmiserit [illegible] amur. Nō qd dicit postea. vñ expsse declarat qꝫ pa[illegible] dotē filia et postq̄ nupta collocata est: lꝫ qm[illegible] cūq̄ vñ ante Sol pma opio placet p l. edit. dote. [illegible] colla. dote. ɀ de ritu nup. l. qm illicitos. ɀ. C. de dot. [illegible] l. fi. que loquit̄ isdiffinite. Et sicut tenet̄ eam dotare [illegible] bat vel postq̄ nupta est: ita et matrimonio dissoluto [illegible] ad eū reuersa tenet̄ dote sibi pseruare: vt auct. sed [illegible]. C. de rei vxo. actio. Ang.

[C]ex facto.

Ibi. Cum in fano sumat cōtrs [illegible] psistit. i. diffinitio cōmis psistit i [illegible] delicto: de quo querit̄ cuius sit cōditionis ɀ qualitatis: [illegible] ocamus ex facto ius oritur de quo in l. si ex plagis. in [illegible] tuo capitolio. ff. ad l. aquil. ɀ. l. cum hic status. §. si [illegible] ff. de dona. inter virū ɀ vxorem.

p [P]lura delicta. Vbi ex vno delicto plures nascunt̄ actiōes. nō est pmissum oibus vti sꝫ vna sūt ɀ alia quatenus int alia plus. e. h. d. cū [illegible] de in. l. qm furti. ff. eo. ɀ in l. si ex vno. ℭ In glo. fi. [illegible] Que sit in fi. melius nō. ibi. Et veritas est qꝫ vbi [illegible] factū rei nō pōt ee certus quā actionē pponat: [illegible] in eo qui pōt teneri p inde ɀ possore ɀ sic ipse cō[illegible] pōt petitorio. i. petitio bedun[illegible] Et pōt teneri p le[illegible] qꝫ res sibi legata est ɀ p qnō pōt cōueniri possessorio. [illegible] dicto quorꝫ legatorꝫ: nā si reus declarare nō vult quo [illegible] possideat: conuenitur pōt simul interdicto ɀ petitione [illegible] sub pestatione qꝫ exactio facta ex vna [illegible] ad vtranꝫ. Ang.

[Q]uum generaliter.

Arrogator ɀ vñs successor [illegible] appellatiōe eorꝫ ad quos res ptinet. h. d. ℭ In [illegible]. Qui iure. §. vlti. nō singulariꝫ actiōes nō sūt [illegible] simplr. nec ambulat de vno in alterū regulr: lꝫ [illegible] sit secus. vt. ff. de vsufr. l. sed ɀ si quis. als est. l. [illegible] interesse. §. si operas.

e [C]ontractus. Cū facti simulat̄ ɀ veritas nō intercedit: pctus imaginarius ɀ simulatus e[illegible] nullū pducit vinculū nāle aut ciuile. h. d. Po[illegible] ergo obijci exceptio simulationis pcto nō asit [illegible] vt exceptio nō nu. pecu. de quo in. l. fi. ff. de spe. C. de [illegible] Nec pōt renūciari exceptioi simulatōis sꝫ Bar. [illegible] pōt. de leg. i. ɀ ibi dect. Or asit pctus sed dispo [illegible] simulata cū simulet̄ fides facti ɀ nulla veritas itercē[illegible] p qnō solus in pbendo color acquirit̄. vt. l. mulier. [illegible] marcello. ff. de dona. īter vi. ɀ vxo. Ex ītellig[illegible] acquirit color: qñ nō subsistit aliqua alia cā habil̄ ɀ [illegible] ad tale pctū icandū vel p turpitudine ito pos[illegible] indui[illegible] aliā. Exēplū in marito volete donare qui [illegible] venditōis acquirit. vt. d. l. mulier ɀ la. ff. sipatus. vel [illegible] se donare qui ex cā turpi pmittit ex cā de pō. vel [illegible] et simi[illegible]. Sed si vna cā pbendi assumit̄ cū subsis[illegible] sufficiens ad obligandū ɀ ptem: tūc nūq̄ de dispositio [illegible] tex. est in. l. si ex pcto. C. si cer. pe. ɀ iō pctus in [illegible] venditōis celebrat̄ si int ptes agit̄ de pignore ɀ [illegible] vt. l. emptiōe. C. plus va. qd ag. Nō est qꝫ [illegible] informiter ɀ pter obligat vtrūq̄ pctus. ℭ Probat̄ [illegible] simulatio p pfessione ptis. ɀ istud ē clarū. Ite p testes [illegible] remāsisse pbentes in pcordia qꝫ pctus eet simu[illegible] ɀ sic illud est clarū. Ite phatur p tractatum pcu[illegible] habitū sine p verba añ pctū nō dico post añ ex [illegible] Exēplū qn ptes pbentes agebāt vt pignus eet ɀ ul[illegible] in forma venditionis fuit reductum [illegible] Inno. in c. ad nostra. extra. fi. e. ff. de arbi. ɀ Bar. in l. pa[illegible] ꝑsima. C. de pac. Illud no adde ex pcto simula[illegible] transferri possessione qꝫ traditio ē simulata sicut [illegible] vt. l. emptor. ff. de acqui. pos. ar. ɀ nō e. alibi. Ang.

i [I]n omnibus. In omnibꝫ hꝫ p que mis[illegible] sers vsum penitere opꝫ in [illegible] nō pbe[illegible] nullis nihil agitur. h. d. Et hoc intellige qñ ne[illegible] gociū est tale in quo requirit̄ psensus. vt excludat quasi [illegible] ɀ delicta: ɀ cessant pria glosam ɀ de hoc vide. ff. eo. l. [illegible] ibus. ℭ In tex. ibi. Nō pōt. vide. C. de [illegible] l. dela.

q [Q]uecunqꝫ. Actiones penales ex maleficio descedētes si vno ceperūt p maleficio in fraudē cōmisso du[illegible] rant post alienatione manumissione ɀ morte [illegible] ipsius: ac ēt furtiua ɀdictio durat. h. d. ɀ cessant pria glo. ℭ Ibi. Actiōes. s. penales ex maleficio descēdentes: ɀ sic cessant pria. ℭ Ibi. Vel aliena[illegible] s. ex volūtate. secus [illegible] si ex necessitate na tūc sit actio māsitoria in [illegible] vt. l. in iudicio. ff. fami. her. sm Jo. ibi in gl. ℭ In tex. ibi. Aut manumisero eū subaudi qꝫ tūc tollit̄ [illegible] ex [illegible] rei psequatoria est: ɀ ipm seruū psequi nō possum ex quo mar[illegible] si eum qui in seruitute erat subtractus.

i [I]n omnibus. In negocio ɀhēdo bone fidei vel stricti iuris si error interueniens ipedit dispositio. h. d. De quo sit errore loquat̄ hec l. glo. hic dicit ɀ ego dico in ea facincte. ℭ In glo. in. ibi. Vel in pctu. qꝫ vnus pbenti credebat vedere: ɀ alter in donū recipere: aut et ecōuerso. vt nō in. l. si ego. ff. si cer. pe ℭ In ea. ibi. Secus si in noie vel filibus. nō alteritu[illegible] substātiā aut qualitate ipsius dispo sitiōis. ɀ excepla p sequere vt p iurisconsultū in. l. in venditionibus. hec allata. vbi et sit qd de emente acetum pro vino viri emptio [illegible] ɀ in hac fuit dissensio inter iurisconsultos: ɀ veritas ē qꝫ si nūq̄ fuit viui sed acetū artificiosum puta factum de aqua cū rasura vegetis vel cū herbis. ɀ tūc qualitas pre[illegible] dicta in qua est errarū ipedit dispositione. Secꝰ si aliquo [illegible] fuit vinū. vt ibi nō. ℭ In glo magna. ibi. l. si sterilis. §. quidam. vbi valet pctus in fauore decepti vt agat actiōe descēdēte ex eo rōne interesse. nō aūt valet in fauore dece[illegible] ɀ ibi e virus casus in quo claudicat pctus qꝫ valet ex pte vna nō ex altera. Sic valet pctus bone fidei cui do[illegible] dedit eam in fauore decepti nō decepto[illegible] in. vt. l. ɀ ele[illegible] ganter. in pn. ff. de dolo. ℭ In ea. ibi. l. si in emptione. in [illegible] casus est nō bilis qꝫ ibi fuit dissensus in corpore ɀ tū nō viciat̄ dispositio: qꝫ illud corpus erat accessorium [illegible] principale. ℭ In ea. ibi. Eo quo stichū pmisit [illegible] [illegible] sensit de vno ɀ reus de altero [illegible] proce[illegible] iudiciū qm reddit̄ in [illegible] sic loquit̄. l. inter stipulantē. §. [illegible] ℭ In ea. ibi. l. si mihi ɀ tibi. §. l. illud nō ob. qꝫ [illegible] ex vbis appebat manifeste qualꝫ eꝫ pcedeto pmissio [illegible] ɀ ideo statur assertioni stipulatoris. Ang.

s [S]ciendum. Hic cōtestata ex[illegible] ei cā fit trāsitio i heredes ɀ successores similes. h. d. Et sic. Post lite ptestatā oēs actiōes ex quibuscūqꝫ causis descēdētes transeūt in herede ɀ sīles successores. h. d. Et hoc intellige verū nisi tale sit ius quod de sui natura nullo modo sit trāsiturū in herede. vt ff. de ope. liber. l. si opaꝫ iudicio vt. ff. de iniur. l. sed si vnius. §. iterdū. ɀ. C. ex delit. defun. l. i. vbi ista passio declarat̄ [illegible] [illegible] ff. eo. in. l. oes. vide ad pdicta qd habes in. l. seruus. ff. de [illegible] vbi [illegible] transit post lite ptestatā in herede con[illegible] tistans causa erat ipsa res de qua cōtendebat̄ quod tene[illegible] ℭ Ibi. Similiterqꝫ psonas vt patre: arrogatore: vel occupantē omnia iure pecul. vt. l. tam ex pctibus. ff. de [illegible] ɀ et in bonorꝫ possessor: ɀ fideicōmissariū vise[illegible] pꝰ restitutione hereditatis ex vbis vere vel ficte. vt. l. i. an [illegible] ff. ad trebel. ɀ eo. ti. l. cū hereditas. la. ij.

p [P]upillus. Infans ac pxīo pubertati nūmo nō obligat̄ ex ipso pctu et nāliter. h. d. ɀ cessant oia pria. Ideo aūt nō ex ipso pctu qꝫ si eet factus lo[illegible] cupletior nō eet obligatus nō ex pctu sed obligaret̄ eo qꝫ locupletior factus cū aliena iactura. l. nā hoc nā. ff. de con[illegible] dic. idc. Si aūt est maior īfante ɀ doli capax: tūc obligatur nāliter: ɀ ista est mā proprie. l. i. ff. de nouā. vbi vt ibi ostē[illegible]

plenissime per glo. in l. pupillus. ff. de regu. iur. glo. tamen in l. cum ancillam. C. qui etiam eo. intelligit generaliter hanc l. in quolibet pupillo ut accipiendo mutuum non obligetur et naturaliter. Sed hec non placet per iura allegata in d. l. pupillus. et in d. l. i. et l. quod pupillus. ff. de condic. inde.

n **Unquam.** Et ex eodem facto plures actiones penales nascuntur nulla impedit alteram quo ad nativitatem. sed quo ad exercitium quarendum pene verum non esse in eo quod plus est in una quam in alia. h. d. et cessent omnia iura de quibus habes in l. cum ex uno. et l. qui servum. ff. eo. et l. nunquam plura. ff. de pena. dehe. et no. Insti. de quadru. pau. fecisse di. §. fi. et de regu. iur. l. nunquam actiones.

p **Rocurator.** Verba episto. procuratoris non obligant dominum ultra quam dominus procuratori dederit in mandato. h. d. Vel sic. Fures mandant dominum pater custodiantur. i. custodiendi sunt. ¶ In tex. ibi Argentarium vascularium. l. qui faciebat vasa argentea. ¶ In tex. ibi. Obligatus non esset subaudi nec dedisset in mandatis procuratori ad obligandum eum alioquin ipse dominus obligatur et procurator autem nullo modo sicut nec illi quos vulgo appellamus fancellos mense vel apothece scribendo litteras in persona eorum de eo quod illi quibus scribunt sunt recepturi: nullatenus obligantur quia semper in stecato noie litteras vel legunt scripsisse etc. est nobilis in l. fi. ff. de instito. Ang.

Seia cum. Donatio obiectum et hoc iure perficitur inter absentes per nuntium vel epistolam et quovis nudo pacto. h. d. Et ad hoc allego tibi istum. §. Donatio simplex non valet hodie secus fu. ut. l. sancimus. et l. si quis argentum. C. de dona. Et intellige quod in donatione verbis certis secus si factum ut patet ex litera illius legis venit ad correctionem iuris antiquorum. unde non plus corrigit quam lex dicat. ut auct. quas actiones. C. de sa. sanc. ec cle. et l. precipimus. C. de ap. Et etiam donatio causa mortis perficitur hodie nudo pacto. ut not. glo. singularis in l. cum pater. §. mevio. ff. de lega. ij. Vel sic. Si gratia libidinis mulier viro promisit et promissione non agitur. secus si ea sit honesta: et an sit honesta vel non ex personis et causis considerandum est. h. d. Et no. hic casum quod licet promissum meretrici possit cogi per eandem quod non turpiter accepit promissionem aut pecuniam ex quo meretrix est secundum vicarion. et bene equiperando promissum et receptum. ut. l. ul. ti. C. ad l. fal. licet glo. in promisso dicat oppositum quod non potest peti. ut. l. ij. ff. de condic. ob tur. cau. tamen si ipsa meretrix promittit alteri versatur hic turpitudo utriusque. et fisco in pari causa turpitudinis melior est conditio ipsius meretricis possidentis etiam et hic secundum verum intellectum. Ulti mo dicit Ex sequendo opinionem aliorum in l. ij. C. de condic. ob tur. cau. quod de questu meretricali meretrix potest licite facere elemosinam et testamentum factum de ta li questu valet. et debet executioni mandari quod nota. Ex predictis in pagano miles aut spoliatum non debet a sua focaria. C. de dona. inter vir. et uxo. l. ij. Ang. de perusio legum doctor excellentissimus.

Finis.

¶ Hunc autem ad modum rare lecture maximi legum interpretis domini Angeli de Ubaldis de perusio super titulo de Interdictis ff. novi fine imposuit diligens librorum impressor Angelus Britanicus de pallazolo Civis Brixianus. Qui non modo curavit ut hec lectura pulchris litterarum characteribus imprimeretur. Sed et castigatissima in lucem prodiret. Brixie xxix. Augusti. M.cccc.xcviii. Marco Sanuto urbis pretore.